SVENSKA KYRKANS BEKÄNNELSESKRIFTER

UTGIFNA AF OSCAR BENSOW

STOCKHOLM P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM. KUNGL. HOFBOKTRYCKERIET. IDUNS TRYCKERI-A.-B. 1912. [110630]

Förord till den elektroniska utgåvan

"Konkordieboken" (latin: *Concordia pia*) är rubriken för huvuddelen av denna textsamling (sidorna 1–785 av 833) och det är också titeln på artikeln om den i **Wikipedia** och i **Nordisk familjebok**. Det är en samling av lutherska bekännelseskrifter, som första gången utgavs i Dresden i juni 1580 till 50-årsminnet av Augsburgska bekännelsen. Till svenska översattes konkordieboken första gången 1730 av **Reinerus Reineri Broocman**. På 1800-talet följde svenska utgåvor av **Peter Fjellstedt** och **Gottfrid Billing** (**som vi också har digitaliserat**).

Denna här aktuella versionen, som digitaliserades i maj 2017, utgavs 1912 av **Oscar Bensow** och grundar sig på **Johann Tobias Müller**, *Die symbolischen Bücher der evangelisch-lutherischen Kirche, deutsch und lateinisch* (1848, 2:a upplagan 1860, 4:e upplagan 1875, 7:e upplagan 1890; i det svenska förordet kallas han I. T. Müller). Internet Archive har **digitaliserat sjunde upplagan**.

Senare har Samfundet Pro Fide et Christianismo inom Svenska kyrkan låtit utge nya versioner av *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*, nämligen 1944 under redaktion av **Dick Helander**, med översättningar av **Sigfrid von Engeström**, **Hjalmar Lindroth** och **Gustaf Ljunggren**, samt 1957 av **Ruben Josefson** (5:e upplagan 1985, 6:e upplagan 2005). Dessa personers verk omfattas emellertid fortfarande av upphovsrätt, varför 1912 års utgåva valdes för digitaliseringen.

FÖRORD.

Svenska kyrkans bekännelseskrifter bestå af Konkordieboken och Uppsala mötes beslut år 1593.

Flera gånger hafva dessa bekännelseskrifter utgifvits, men med afseende på öfversättningen af Konkordieboken hafva samtliga olika utgifvare inskränkt sig till en mycket lätt revision respektive språklig modernisering af den öfversättning, som innehålles i den första svenska, år 1730 af Reinerus Reineri Broocman utgifna upplagan.

Frånsedt den för vår tids svenskar delvis rent olidliga tunglästheten, som icke genom enstaka moderniseringar kan afhjälpas, lider emellertid denna öfversättning af vida betänkligare brister, emedan den dels företagits från en icke med tillbörlig vetenskaplig noggrannhet fastställd grundtext, och dels äfven vidlådes af icke få uppenbara missförstånd eller öfversättningsfel.

Då dessa förhållanden otvifvelaktigt i hög grad hindra med originalspråken icke förtrogna svenska läsare att närmare lära känna vår svenska kyrkas bekännelse samt därför också utgöra ett väsentligt hinder för väckande af

ett verkligt lefvande intresse för denna bekännelse, har jag i föreliggande upplaga velat, så vidt i min förmåga står, söka undanröja dessa hinder.

I följd häraf har jag från originaltexterna gjort en ny, af Broocmans upplaga oberoende öfversättning samt därvid följt de grundsatser, som här nedan angifvas.

Till grund för föreliggande öfversättning ligger *I. T. Müllers* allmänt och med rätta såsom mönstergill ansedda edition af den evangelisk-lutherska kyrkans symboliska böcker. De enskildabekännelseskrifterna hafva öfversatts hvar och en från dess ursprungliga text. Sålunda har Augsburgska bekännelsen öfversatts från latinska texten — för anledningen härtill redogöres sid. 803 — och likaså Apologien. Schmalkaldiska artiklarna hafva öfversatts från tyska texten med undantag af traktaten om påfvens makt och öfverhöghet, hvilkens ursprungliga text är den latinska. Luthers katekeser och Konkordieformeln hafva öfversatts från de tyska originaltexterna.

Särskildt viktiga tillägg eller meningen förklarande uttryck i parallelltexten hafva återgifvits inom parentes. I enstaka fall hafva de inom parentes satta, förklarande orden hämtats ur sammanhanget och i lättlästhetens intresse insatts. Likaså hafva några särskildt betecknande tekniska uttryck inom parentes bifogats.

Den förnämsta grundsatsen för öfversättningen har varit: *största möjliga trohet mot originalet*. Formellt har eftersträfvats så stor språklig ledighet, som låtit sig förenas med den förstnämnda grundsatsen utan att beröfva stilen dess egendomliga karaktär. Jag hoppas därför, att läsaren skall få ett klart intryck af den icke blott till innehållet utan äfven till formen och språkegendomligheten stora skillnaden emellan t. ex. Augsburgska bekännelsen, Schmalkaldiska artiklarna och Konkordieformeln.

De i texten förekommande bibelspråken hafva i regel återgifvits i öfverensstämmelse med Bibelkommissionens normalupplaga af år 1883. Där undantag från denna regel förekomma, betingas de vanligen däraf, att det bibelbevis, som på ifrågavarande ställe föres, förutsätter en annan öfversättning och stundom äfven en annan läsart i grundtexten.

Såsom bilaga till denna upplaga af Svenska kyrkans bekännelseskrifter har jag tillagt en kortfattad historisk redogörelse för de enskilda bekännelseskrifternas tillkomst, några anspråkslösa förklarande anmärkningar samt ett register öfver de bibelspråk, som i bekännelseskrifterna anförts eller åberopats.

Det hade väl äfven kunnat ifrågasättas att bifoga en sammanfattande framställning af det lutherska lärobegreppet sådant det i dessa bekännelseskrifter har utvecklat sig i motsats emot andraläromeningar. Från denna tanke har jag dock afstått, emedan bokens omfång därigenom skulle hafva väsentligt ökats. Därtill kommer det ännutyngre vägande skälet, att vi redan äga en dylik och rent mästerlig framställning i biskop Gottfrid Billings skrift *Lutherska kyrkans bekännelse* (Lund 1876—78). Ett kortfattadt sammandrag af denna bok vore det bästa som i detta syfte hade kunnat gifvas, men bättre än detta anser jag det vara att hänvisa läsaren till att såsom ett komplement till Svenska kyrkans bekännelseskrifter läsa den nämnda ypperliga skriften.

Vår kyrkas bekännelseskrifter bedömas fullständigt felaktigt, om man — utan kännedom om verkliga förhållandet och lånande sitt öra åt smädande förtal — i dem ser endast resultatet af kammarlärda teologers skoltvister och meningsutbyten, för hvilka Kristi församling i stort sedt skulle hafva stått främmande. De äro fastmer den raka motsatsen till detta. De äro baner, omkring hvilka Kristi församling under förföljelsetider hafva samlat sig och för hvilkas bevarande denna församling har offrat lif och blod. De hafva visserligen formulerats af församlingens lärare, men deras innehåll har födts fram ur församlingens eget trosmedvetande, och om detta ofta har skett under häftiga lärostrider, så är förklaringen härtill, att man har känt sig kämpa för lifvet, för troslifvets bevarande.

Se vi på den apostoliska trosbekännelsen såsom ett kortfattadt uttryck för den äldsta kristna kyrkans trosmedvetande, så se vi en rad martyrer för denna sin kristna tro utstå de oerhördaste lidanden och med hänförelse offra sina lif. Se vi på den niceenska bekännelsen, där trosmedvetandet om Kristi väsentliga gudom fixerats gentemot de afvikande åskådningar, som uppstått, så möter oss här en sådan gestalt som Athanasius, hvilken låter sig afsättas och landsförvisas gång på gång hellre än att göra det minsta medgifvande åt arianer och

semiarianer. Eller om vi gå till reformationen, så finna vi här Luther i klostercellen kämpa med förtviflan, innan han hinner fram till vissheten om verklig syndaförlåtelse. Och sedan han kommit till den orubbliga öfvertygelsen, att hans samtid hade en oriktig föreställning om frälsningsvägen, sätter han all timlig välfärd på spel för att föra sitt folk tillbaka till Guds rena ord, så att de alla genom detta ord skulle vinna den troserfarenhet, som skänkts honom själf. Luthers lif vardt väl bevaradt, men nog är martyrsinnets frimodighethos honom omisskännligt, och huru många protestanter offrade icke såsom blodsvittnen sina lif för sanningen.

För vår tids kristna, ja till en stor del äfven för våra präster, hvilka förbundit sig att lära i enlighet med vår kyrkas bekännelse, äro dock helt säkert — med undantag för Luthers lilla katekes och Augsburgska bekännelsen — vår kyrkas bekännelseskrifter i det stora hela okända. Detta förhållande är den mest uppenbara orimlighet, och det länder ock till utomordentlig skada och förlust, ty jag vågar påstå, att knappast någon skall kunna med något spår af förståelse genomläsa Apologien, Schmalkaldiska artiklarna och Luthers stora katekes utan att förnimma en fläkt af reformatorernas mäktiga trosande. Vi hafva äfven i självfva verket oändligt mycket att här lära, om man också i vår tid menar sig hafva kommit så långt, att detta vore att gå tillbaka till en öfvervunnen ståndpunkt. Detta låter förnämt, men det är i grunden ett uttryck för inbilskhet och okunnighet.

Till försvar för en dylik uppfattning hänvisar man ofta till Konkordieformeln, där man menar sig finna en hård, förbenad ortodoxi. Denna mening, där den icke grundar sig på endast hörsagor, beror dock helt säkert på en förutfattad mening, hvilken försvårat eller omöjliggjort en rätt förståelse af denna bekännelseskrift, hvilkens noggranna begreppsdistinktioner helt säkert hafva sin rätta förklaring icke i ett blott och bart teoretiskt intresse, utan fastmer i den intensiva energi, hvarmed man vill fasthålla reformationens stora troserfarenhet: syndaförlåtelse af idel nåd, för Kristi skull, genom tron.Det här antydda har närmare utförts i en samtidigt med detta arbete utkommande mindre skrift *Gammal och ny teologi samt modern teologi*.

Den som med kärlekens förstående försänker sig i ett studium af vår kyrkas bekännelseskrifter skall därför helt säkert däraf skörda fördjupad kristlig kunskap och stärkt trosvisshet. Underlättandet af ett sådant studium har jag med denna bok åsyftat under bön att Gud härtill må gifva sin välsignelse.

Öster-Åker i januari 1912.

Oscar Bensow.

Företal.

Vi undertecknade, den Augsburgska bekännelsen tillgifna kurfurstar, furstar och ständer i det heliga (romerska) riket inom det tyska folket, tillsäga alla och enhvar, som komma att läsa denna vår skrifvelse, allt efter hvars och ens stånd och värdighet vår tillbörliga tjänst, vår vänskap, vår nådiga hälsning och välbevågenhet, liksom äfven vår underdånigaste, underdåniga och villiga hörsamhet samt göra härmed kunnigt:

Sedan Gud allsmäktig i dessa den förgängliga världens sista tider af omätlig kärlek, nåd och barmhärtighet har för människosläktet, det tyska folket och vårt kära fädernesland låtit ljuset af sitt heliga evangelium och allena saliggörande ord framlysa rent, klart och oförfalskadt ur det påfliga vantrosmörkret, och sedan därefter ur den heliga profetiska och apostoliska Skriften sammanfattats en kort bekännelse, hvilken affattad på tyska och latin af våra fromma kristna förfäder vid riksdagen i Augsburg år 1530 öfverlämnats till kejsar Karl V, högloflig i åminnelse, bekantgjorts för rikets alla ständer samt offentligt blifvit spridd och utbredd inom hela kristenheten öfverallt i den vida världen, hafva därefter många kyrkor och skolor i de viktigaste skiljolärorna gentemot påfvedömet och allehanda sekter anslutit sig till sagda bekännelse såsom sin trosbekännelse i denna tid samt i kristlig endräkt utan någon strid och tvekan vidblifvit, åberopat och beständigt fasthållit den däri innehållna, i den heliga Skrift väl grundade samt i de bepröfvade gamla trosbekännelserna[1] korteligen framställda läran såsom den enda, gamla och af Kristi allmänneliga renläriga kyrka gentemot många irrläror och villfarelser troget fasthållna, tillkämpade och upprepade gemensamma bekännelsen.

Men det är icke okändt utan allmänt kunnigt och väl bekant, hvilka farliga och bekymmersamma orostider för vårt älskadetyska fädernesland följde efter den högt upplyste gudsmannens dr Martin Luthers saliga död, samt huru under detta sorgliga tillstånd, då all ordnad styrelse var stadd i upplösning, människosläktets fiende bemödade sig att utså sin säd, falsk lära och oenighet, att i kyrkor och skolor uppväcka en skadlig och förargelseväckande söndring, därmed förfalska Guds ords rena lära, sönderslita den kristna kärlekens och endräktens band samt på ett kännbart sätt hämma och hindra det heliga evangeliets framgång, af hvilka förhållanden den gudomliga sanningens motståndare tagit sig anledning till att bringa våra skolor och kyrkor i vanrykte, men öfverskyla sina egna villfarelser och sålunda draga stackars förvillade samveten bort från den rena evangeliska läran samt göra dem villigare att stanna under det påfliga okets tvång eller omfatta andra mot Guds ord stridande villfarelser.

Ehuru vi nu ingenting hellre sett eller högre önskat och utbedt oss af den Allsmäktige än att våra kyrkor och skolor skulle blifva bevarade i Guds ords lära liksom också i kärleksfull, kristlig endräkt samt, liksom i dr Luthers lifstid, enligt Guds ords anvisning, kristligt och väl styrda och för framtiden upprätthållna, så har dock för vår och den otacksamma världens obotfärdighets och synds skull våra kyrkor drabbats af hemsökelsen att falska lärare där hafva insmugit villoläror, något som ju hände redan under de heliga apostlarnas tid i de församlingar, där de själfva utsått Guds rena och klara ord.

Med tanke på vårt oss af Gud gifna ämbetes förpliktelser hafva vi därför icke underlåtit att med all flit söka att inom våra länder och områden göra slut på de falska och förföriska läror, som, där en gång införda, allt mer och mer gripit omkring sig, på det att våra undersåtar måtte förblifva på den en gång insedda och bekända gudomliga sanningens väg samt icke lockas bort från densamma. I enlighet härmed hafva därför våra hedervärda fäder samt äfven några af oss på den år 1558 i Frankfurt am Main hållna kurfurstedagen enats om att föranstalta en allmän sammankomst för att grundligt och vänskapligt samtala om några saker, som våra motståndare särskildt hafva lagt oss, våra kyrkor och skolor till last.

Därefter hafva våra saliga fäder och äfven några af oss sammankommit i Naumburg i Thüringen, åter framtagit den omnämnda Augsburgska bekännelsen, som på den stora riksdagen i Augsburg år 1530 öfverlämnades till kejsar Karl V, samt ånyo endräktligen underskrifvit denna kristliga, på Guds ords oföränderliga sannings vittnesbörd grundade bekännelse för att, så vidt vi förmå, varna och bevara våra efterkommande för oren, falsk ochmot Guds ord stridande lära. Därmed hafva vi inför hans kejserliga majestät, vår allernådigste herre samt alla och enhvar betygat och bevisat, att vi ingalunda haft för afsikt att antaga, försvara eller utsprida någon annan eller ny lära, utan med Guds hjälp ståndaktigt fasthålla och förblifva vid den i Augsburg år 1530 en gång erkända och bekända sanningen, i tillförsikt och förhoppning, att härigenom icke blott motståndarna till den rena evangeliska läran skulle sluta med sina uppdiktade beskyllningar och smädelser, utan äfven annat välsinnadt folk genom denna vår ånyo upprepade och bekräftade bekännelse skulle erinras om och manas till att med större allvar forska efter det allena saliggörande, gudomliga ordets sanning, skänka denna sitt bifall samt till sina själars frälsning och eviga välfärd stadigt fasthålla därvid utan ytterligare split och kif.

Men oaktadt allt detta hafva vi med bekymmer måst erfara, att denna vår förklaring samt upprepandet af vår förut aflagda kristna bekännelse af våra motståndare föga beaktats, så att vi och våra kyrkor härigenom icke blifvit befriade från det mot oss utspridda förtalet. Nej, tvärtom har hvad vi sålunda i god mening gjort, af våra och vår kristna religions irrläriga motståndare missuppfattats och misstolkats, som om vi vore så ovissa med afseende på vår tro och religionsbekännelse samt så mycket och ofta förändrat densamma, att hvarken vi eller våra teologer visste, hvilken som är den rätta och en gång öfverlämnade Augsburgska bekännelsen.[2] Genom detta grundlösa påstående hafva många fromma hjärtan afvändts och bortskrämts från våra kyrkor och skolor, från vår lära, tro och bekännelse. Härtill har ytterligare den olyckliga omständigheten kommit, att under åberopande af ofvannämnda Augsburgska bekännelse motståndarnas lära om Kristi lekamens och blods heliga sakrament samt andra irrläriga meningar på några ställen insmugit sig i kyrkor och skolor.[3]

Detta hafva några gudfruktiga, fridsälskande och lärda teologer märkt och väl insett, att ifrågavarande falska

beskyllningar och de dagligen sig alltmer utbredande religionstvisterna icke bättre kunna bemötas än därigenom att alla de omstridda artiklar, med anledning af hvilka söndringen uppstått, blifva enligt Guds ord grundligt och uttömmande förklarade och fastställda, den falska läran uppdagad och förkastad, men den gudomliga sanningen däremot klart bekänd, för att sålunda motståndarna må kunna genom obestridliga skäl bringas till tystnad samt enfaldiga och fromma hjärtan erhålla en riktig förklaring och vägledning, huru de med afseende på denna tvedräkt böra ställa sig, och så genom Guds nåd för framtiden bevaras för falsk lära.Därför hafva nämnda teologer börjat med att i utförliga på Guds ord grundade skrifter sinsemellan rätt tydligt klargöra sina tankar om, huru man, utan att den gudomliga sanningen förvanskades, skulle kunna bilägga och upphäfva de ifrågavarande förargelseväckande söndringarna och därigenom fullständigt beröfva motståndarna hvarje sken af någon grund till deras förtal. Därefter hafva de slutligen förelagt sig de omtvistade artiklarna, i gudsfruktan betraktat, öfvervägt och förklarat dem samt i en skrift uttalat sig om, hvilken ståndpunkt som bör intagas med afseende på dessa söndringar ibland de kristna.

Sedan till oss inberättats något om detta kristliga verk, har detta icke blott behagat oss, utan vi hafva också på grund af det af Gud anförtrodda ämbete, som vi innehafva, ansett det vara vår plikt att med kristligt allvar och nit befrämja sagda verk.

Därför hafva vi, kurfurste af Sachsen m. m., med råd och bistånd af några andra kurfurstar och furstar af samma trosbekännelse som vi, för att befordra enighet mellan de kristliga lärarna, år 1576 till Torgau sammankallat några framstående, såsom renläriga ansedda, erfarna och lärda teologer, hvilka sinsemellan kristligt samtalat angående de omstridda artiklarna och nyssnämnda med anledning af dem uppsatta förlikningsförslag. Under åkallan af Gud den allsmäktige och till hans lof och pris hafva de slutligen genom den helige Andes synnerliga nåd med moget öfvervägande och sorgfällig flit i en skrift i god ordning sammanfattat allt, som rör denna sak och synts vara af nöden. Denna skrift har sedan tillsändts en stor del af de (förnämsta) den Augsburgska bekännelsen tillgifna kurfurstarna (furstarna) och ständerna med anhållan, att de måtte taga kännedom därom samt låta sina förnämsta teologer med synnerligt allvar och kristligt nit genomläsa densamma och grundligt öfverväga dess innehåll samt därefter skriftligen affatta sina förklaringar och anmärkningar och i hvarje afseende oförbehållsamt meddela oss sina råd och meningar.

Sedan vi nu hafva mottagit dessa utlåtanden och betänkanden samt i dem funnit många kristliga, nödvändiga och nyttiga erinringar angående sättet att gentemot alla farliga missförstånd med Guds ord begrunda och försvara den af oss öfversända förklaringen af den kristna läran, så att icke däri framdeles oren lära kan insmygas utan en ren och klar framställning af sanningen må kunna öfverlämnas åt våra efterkommande, hafva vi slutligen på grund häraf af fattat den nu här föreliggande kristliga Konkordieboken.

Därefter hafva några af oss — på grund af särskilda hinderhar det ännu icke varit möjligt för oss alla liksom icke heller för en del andra ständer — låtit föreläsa denna bok, artikel efter artikel, för alla teologer, präster och lärare inom våra länder och områden samt låtit erinra och mana dem att flitigt och allvarligt öfverväga den däri innehållna läran.

Sedan nu dessa funnit denna förklaring med afseende på de förhandenvarande lärostriderna öfverensstämmande först och främst med Guds ord och därjämte äfven med Augsburgska bekännelsen, så hafva de — för hvilka den sålunda blifvit förelagd — med glädje och innerlig tack till Gud den allsmäktige, frivilligt och efter mogen öfverläggning antagit, godkänt och underskrifvit denna Konkordiebok såsom den rätta kristliga tolkningen af Augsburgska bekännelsen, hvilket de med hjärta, mun och hand offentligen betygat. Därför kan denna förlikningsskrift icke blott kallas utan är verkligen en endräktig och enhällig bekännelse, icke blott af några få bland våra teologer utan af samtliga präster och lärare i våra länder och områden.

Men då nu den ofvannämnda af våra hedervärda fäder och oss i Frankfurt am Main och Naumburg i välmening uppsatta öfverenskommelsen icke blott icke haft den afsedda, kristliga endräkten till följd, utan fastmer af några föreburits såsom stöd för deras falska lära — ehuru vi aldrig ett ögonblick kunnat tänka och mena, att vi med sagda skrift skulle kunna införa, försköna eller bekräfta någon ny, falsk eller villfarande lära, eller på minsta sätt

hafva för afsikt att afvika från den år 1530 öfverlämnade Augburgska bekännelsen — och då vi alla, som voro närvarande vid förhandlingarna i Naumburg, förbehöllo oss rätten och åtogo oss, förpliktelsen att, om vår bekännelse framdeles af någon angreps eller det i öfrigt visade sig nödvändigt, närmare utveckla och förklara densamma, så hafva vi såsom en ändgiltig förklaring af vår mening i kristlig endräkt enat oss om denna Konkordiebok samt upprepande af vår kristna tro och bekännelse. Och på det att ingen måtte blifva förd bakom ljuset genom våra motståndares grundlösa beskyllning, att vi icke själfva skulle veta, hvilken den rätta Augsburgska bekännelsen är, utan på det att fastmer både de nu lefvande och våra kära efterkommande måtte klart och grundligt få veta och förvissas om, hvilken den kristna bekännelse är, hvilken vi samt våra länders kyrkor och skolor städse hafva bekänt och åberopat, betyga vi, att vi efter Guds rena, ofelbara och orubbliga ord endast och allenast bekänna oss till den Augburgska bekännelse, som år 1530 på den stora riksdagen i Augsburg öfverlämnades till kejsar Karl V, sådan densamma af våra saliga fäder, hvilka själfva påomförmälda riksdag öfverlämnat den till kejsar Karl V, förvarats i deras arkiv, och som sedan genom fullt trovärdiga män blifvit med stor flit jämförd med den rätta, åt kejsaren öfverlämnade originalskriften, hvilken förvarats i det heliga (romerska) rikets arkiv, samt befunnen med afseende på såväl den latinska som den tyska texten härmed öfverensstämmande. Af denna orsak hafva vi ock låtit införlifva den då öfverlämnade bekännelsen med vår nu efterföljande förklaring och Konkordiebok, så att enhvar må kunna se, att vi i våra länder, kyrkor och skolor icke äro sinnade att tåla någon annan lära än den, som en gång i Augsburg 1530 blifvit bekänd af sagda kurfurstar, furstar och ständer. Vid denna vilja vi ock med Guds nåd till vår saliga död förblifva och så med frimodigt hjärta och godt samvete träda inför vår Herres Jesu Kristi domstol. Och vi hysa nu deri förhoppningen, att våra motståndare hädanefter skola förskona oss, våra kyrkor och dessas tjänare för sådana beskyllningar och anklagelser, som att vi skulle vara ovissa med afseende på vår tro och därför nästan hvarje år eller månad aflägga en ny bekännelse.[4]

Hvad vidare beträffar den andra upplagan af Augsburgska bekännelsen,[5] hvilken äfven omnämnes i förhandlingarna i Naumburg, så emedan vi funnit — hvad i öfrigt är allmänt kunnigt och kändt — att några användt uttrycken i denna andra upplaga såsom en täckmantel för sin villfarelse angående den heliga nattvarden liksom ock för annan falsk lära samt att genom offentliga, från trycket utgifna skrifter vilseleda enfaldiga människor, ehuru sådan falsk lära med uttryckliga ord förkastats i den i Augsburg öfverlämnade bekännelsen, hvars mening är en helt annan, så hafva vi härmed velat offentligen förklara och betyga, att vår vilja och mening hvarken då eller någonsin varit att försvara, bemantla eller såsom med den evangeliska läran öfverensstämmande godkänna några falska och orena lärosatser, som man i dessa uttryck velat inlägga, liksom vi ej heller någonsin fattat eller förstått ifrågavarande andra upplaga i en mot den första, öfverlämnade Augsburgska bekännelsen stridande mening. Därför hafva vi icke heller velat förkasta och fördöma andra nyttiga skrifter af Filip Melanchton eller af Brenz, Urbanus Regius, Pomeranus m. fl., såvidt de öfverensstämma med den läronorm, som införlifvats med Konkordieboken.

Ehuru några teologer i likhet med Luther själf under förhandlingarna om den heliga nattvarden mot sin vilja af motståndarna fördes in i lärostriden om de båda naturernas personliga förening i Kristus, så förklara dock våra teologer i denna Konkordiebok och den däri innehållna läronormen, att enligt våroch denna boks ständigt fasthållna mening de kristna, när det är fråga om Herrens nattvard, icke böra hänvisas till några andra skäl eller någon annan grund än allenast Kristi instiftelseord, ty han är allsmäktig och sannfärdig och kan därför också göra hvad han anordnat och i sitt ord har utlofvat. Om de utan att låta sig anfäktas hålla fast vid denna grund, så tvista de icke om andra grunder utan hålla med enfaldig tro fast vid Kristi klara ord, och detta är både det tryggaste och mest uppbyggliga för lekmän, som icke kunna följa med eller förstå denna lärotvist. Och om äfven våra motståndare angripa denna vår enfaldiga tro och uppfattning af Kristi instiftelseord och kalla den för otro, i det att de klandrande föregifva den strida emot våra kristna trosartiklar, särskildt dem om Guds Sons människovardande, hans himmelsfärd och hans sittande på allsmäktig Guds Faders högra sida, så skall en rätt förklaring af våra kristna trosartiklar ådagalägga och bevisa, att vår nämnda enfaldiga uppfattning af Kristi ord icke står i strid mot desamma.

Hvad angår de uttryck och talesätt, som i Konkordieboken användes om den mänskliga naturens i Kristi person majestät, nämligen att densamma blifvit upphöjd och satt på Guds högra sida, så förklara våra teologer — på det att intet missförstånd eller någon förargelse må uppkomma därigenom att ordet »abstrakt» icke begagnas i samma mening af alla kyrko- och skollärare — med klara och tydliga ord, att ifrågavarande gudomliga majestät icke bör tilläggas den mänskliga naturen utom den personliga föreningen med den gudomliga samt icke heller så, att den i denna förening skulle äga detta majestät i och för sig själf eller, för att använda de lärdes uttryck, *essentialiter, formaliter, habitualiter, subjective*, ty ett dylikt lärosätt skulle innebära ett sammanblandande af den gudomliga och den mänskliga naturen med deras egenskaper, eller att den mänskliga naturen till sitt väsen och sina egenskaper likställdes med den gudomliga och därmed i själfva verket förnekades; nej, den mänskliga naturen äger detta majestät, såsom de gamla kyrkolärarna hafva sagt, *ratione et dispensatione hypostaticae unionis*, d. v. s. på grund af den personliga föreningen, något som är en outgrundlig hemlighet.

Hvad vidare beträffar det fördömande, ogillande och förkastande af falsk och oren lära, i synnerhet i fråga om Herrens nattvard, som vi i denna vår förklaring och grundliga utredning af de omtvistade artiklarna varit nödgade att bestämdt och uttryckligt uttala, på det att enhvar må taga sig till vara därför, och som för öfrigt äfven på grund af andra skäl icke kunnat underlåtas, såär det icke vår vilja och mening, att de människor, som i enfald fara vilse men icke bespotta det gudomliga ordets sanning, samt än mindre hela kyrkosamfund inom eller utom det heliga (romerska) riket i Tyskland skulle därmed afses, utan blott att falska och vilseledande läror och sådana människor, som halsstarrigt utbreda dem och bespotta sanningen — hvilka vi på intet sätt ämna tåla i våra länder, kyrkor och skolor — skola förkastas, emedan dylika läror strida emot samt äro oförenliga med Guds tydliga ord, hvarför alla gudfruktiga må för desamma varnas. Vi hysa intet tvifvel om, att det äfven i de kyrkor, hvilka ännu icke i alla frågor kommit till enighet med oss, finnas många gudfruktiga och redliga människor, som vandra i hjärtats enfald, icke förstå saken rätt, men ingalunda finna behag i smädelserna mot den heliga nattvarden, sådan denna enligt Kristi instiftelse i våra kyrkor utdelas och såsom därom enligt hans instiftelseord hos oss enhälligt läres, ja, vi hoppas, att dessa, när de blifvit rätt undervisade i denna lära, genom den helige Andes ledning skola med oss, våra kyrkor och skolor vända sig till Guds ords ofelbara sanning, hvarför också teologerna och kyrkans tjänare måste låta sig angeläget vara att med stöd af Guds ord på tillbörligt sätt påminna dem om deras själafara samt varna dem, så att icke den ene blinde låter sig vilseledas af den andre. Inför Guds, den allsmäktiges, ansikte och för hela kristenheten betyga vi därför, att vår mening och afsikt ingalunda är att genom denna kristliga förlikningsskrift vålla stackars betryckta kristna människor svårigheter och förföljelse. Ty liksom vi af kristlig kärlek för dem hysa ett synnerligt medlidande, så hafva vi ock hjärtligt afsky och misshag gentemot de förföljandes ursinniga framfart och vilja ingalunda att öfver oss skall komma något af det blod, för hvilket förföljarna helt visst på Herrens stora dag inför Guds allvarliga och stränga domstol skola stå till svars och hafva att aflägga en svår räkenskap.

Vår mening och afsikt har som sagdt städse varit, att inom våra länder, områden, skolor och kyrkor icke skulle läras och utbredas någon annan lära än den, som är grundad i den heliga Skrift och innehålles i den Augsburgska bekännelsen samt dennas rätt uppfattade Försvar, samt intet däremot stridande tillstädjas, och i denna afsikt har äfven föreliggande förlikningsskrift blifvit uppställd och affattad. Därför vilja vi härmed ännu en gång inför Gud och all världen betyga, att vi med nämnda föreliggande förklaring angående de omtvistade artiklarna icke hafva velat afgifva någon ny eller annan bekännelse än den, som en gång i Augsburg år 1530 öfverlämnades till kejsar Karl V, kristlig iåminnelse, utan vi hafva endast velat hänvisa våra kyrkor och skolor först och främst till den heliga Skrift och de allmänkristna bekännelserna samt därnäst till omförmälta Augsburgska bekännelse, och vi hafva härmed ock velat gifva den allvarliga maningen, att den ungdom, som fostras till kyrkans tjänst och det heliga ämbetet, må med trohet och flit häri undervisas, på det att med den helige Andes hjälp och bistånd den rena läran och trosbekännelsen måtte bevaras och fortplantas äfven till våra efterkommande ända till vår ende återlösares och saliggörares, Jesu Kristi, härliga tillkommelse.

Då nu så förhåller sig och då vi genom den heliga profetiska och apostoliska Skriften äro vissa om vår kristna bekännelse och tro, som genom den helige Andes nåd blifvit i våra hjärtan och kristna samveten stadfäst; då

därjämte de många uppkomna villfarelserna samt däraf föranledda förargelser, stridigheter och långvariga söndringar gjorde det till en i högsta grad trängande nödvändighet att åstadkomma en i Guds ord väl grundad kristlig förklaring och förlikning af alla uppkomna lärotvister, enligt hvilken man kunde förstå att skilja den rena läran från den falska, så att det icke skulle stå de oroliga och trätlystna människor, som icke vilja bindas af någon bestämd läronorm, fritt och öppet att efter behag framkalla förargelseväckande lärotvister eller införa och förfäkta orimliga villfarelser, hvaraf intet annat kan följa än att slutligen den rätta läran alldeles fördunklas och borttappas samt att till eftervärlden icke komme annat än ovissa meningar samt tvifvelaktiga och oafgjorda fantasifoster och åsikter; då ytterligare det ämbete, som vi innehafva, enligt Guds befallning förpliktar oss att för vår egen och våra undersåtars timliga och eviga välfärds skull se till, att vi må göra och iakttaga allt, som är ägnadt att föröka Guds lof och pris, utbreda hans allena saliggörande ord, bereda våra kristna skolor och kyrkor ro och frid samt gifva stackars förvillade samveten den för dem nödvändiga trösten och undervisningen, och vi icke äro okunniga om, att många fromma kristna af såväl högre som lägre stånd innerligt längtat efter och på det högsta önskat, att detta gagnerika kristliga förlikningsvcrk måtte komma till stånd; samt då ända från början af detta vårt arbete och sedan alltjämt vår mening och afsikt städse varit att icke låta detta gagnerika och nyttiga förlikningsverk blifva för allmänheten fördoldt, hemlighållet och förborgadt, och sålunda den gudomliga sanningens ljus satt under skäppan eller bordet, så hafva vi icke längre velat uppskjuta och fördröja utgifvandet och offentliggörandet af denna skrift, och vi tvifla icke på att alla gudfruktiga hjärtan, somhafva en rätt kärlek till den gudomliga sanningen och till en kristlig, Gud välbehaglig endräkt, skola med oss glädjas öfver detta gagnerika, högst nödvändiga, kristliga verk samt icke försumma att göra hvad på dem beror för att befordra Guds ära och den allmänna välfärden i såväl evigt som timligt hänseende.

Slutligen vilja vi ännu en gång ändgiltigt upprepa, att vi genom denna Konkordiebok icke hafva velat framställa någonting nytt eller på något sätt vare sig i innehåll eller form afvika från den en gång af våra saliga förfäder och oss erkända och bekända gudomliga sanningen, sådan den, grundad i profetiska och apostoliska skrifter, är närmare uttryckt i de tre allmänkristna bekännelserna, Augsburgska bekännelsen, som år 1530 öfverlämnades till kejsar Karl V, huldrik i åminnelse, den därtill fogade apologien, de Schmalkaldiska artiklarna samt den högt upplyste dr Luthers stora och lilla katekes, utan vilja vi fastmer genom den helige Andes nåd endräktigt fasthålla och förblifva därvid samt enligt denna norm träffa afgörande angående alla religionsstrider och däraf föranledda meningar, liksom vi ock hafva i sinnet och äro beslutna att lefva i god frid och enighet med våra medbröder, det heliga (romerska) rikets kurfurstar och ständer, liksom ock med andra kristna furstar, allt i enlighet med det heliga rikets författning och de särskilda fördrag, som vi med dem hafva, samt att bevisa enhvar efter hans stånd all kärlek, tjänst och vänskap.

Så vilja vi ock sedermera i vänskap öfverenskomma om, hur vi i våra länder genom flitiga visitationer af kyrkor och skolor, uppsikt öfver tryckerier samt andra, gagneliga medel må kunna, hvar och en såsom det för honom och hans område är tjänligast, värna och upprätthålla detta endräktsverk, samt huru, om den nuvarande eller någon ny religionstvist skulle ännu en gång förekomma, denna må utan att på farligt sätt utbreda sig kunna i tid biläggas och förlikas, så att all slags förargelse undvikes.

Till vittnesbörd härom hafva vi med endräktiga hjärtan underskrifva detta och låtit förse det med våra sigill.

Ludvig, *pfalzgrefve vid Rhen, kurfurste.* **August,** *hertig af Sachsen, kurfurste.* **Johan Georg,** *markgrefve af Brandenburg, kurfurste.* **Joakim Fredrik,** *markgrefve af Brandenburg, administrator af ärkestiftet Magdeburg.* **Johan,** *biskop i Meissen.* **Eberhard,** *biskop i Lübeck, administrator af stiftet Verden.* **Filip Ludvig,** *pfalzgrefve. Hertig* **Fredrik Vilhelms** *och hertig* **Johans** *af Sachsen förmyndare. Hertig* **Johan Casimirs** *och hertig* **Johan Ernsts** *af Sachsen förmyndare.* **Georg Fredrik,** *markgrefve af Brandenburg.* **Julius,** *hertigaf Braunschweig och Lüneburg.* **Otto,** *hertig af Braunschweig och Lüneburg.* **Henrik** *d. y., hertig af Braunschweig och Lüneburg.* **Vilhelm** *d. y., hertig af Braunschweig och Lünehurg.* **Wolff,** *hertig af Braunschweig och Lünehurg.* **Ulrik,** *hertig af Mecklenburg. Hertig* **Johans** *och hertig* **Sigismund Augusts** *af Mecklenburg förmyndare.* **Ludvig,** *hertig af Würtemberg. Markgrefve* **Ernsts** *och markgrefve* **Jakobs** *af Baden förmyndare.* **Georg Ernst,** *grefve och herre*

af Henneberg. **Fredrik,** *grefve af Würtemberg och Mümpelgart*. **Hans Günther,** *grefve af Schwartzburg*. **Vilhelm,** *grefve af Schwartzburg*. **Albrekt,** *grefve af Schwartzburg*. **Emich,** *grefve af Leimingen*. **Filip,** *grefve af Hanau*. **Gottfrid,** *grefve af Oettingen*. **Georg,** *grefve och herre af Castel*. **Henrik,** *grefve och herre af Castel*. **Otto,** *grefve af Hoya och Burgkhausen*. **Johan,** *grefve af Oldenburg och Delmenhorst*. **Hans Hoier,** *grefve af Mansfeld*. **Bruno,** *grefve af Mansfeld*. **Hoier Kristofer,** *grefve af Mansfeld*. **Peter Ernst** *d. y., grefve af Mansfeld*. **Kristofer,** *grefve af Mansfeld*. **Albrekt Georg,** *grefve af Stolberg*. **Wolff Ernst,** *grefve af Stolberg*. **Ludvig,** *grefve af Gleichen*. **Karl,** *grefve af Gleichen*. **Ernst,** *grefve af Reinstein*. **Boto,** *grefve af Reinstein*. **Ludvig,** *grefve af Löwenstein*. **Henrik,** *herre af Limburg Semperfrei*[6]. **Georg,** *herre af Schönburg*. **Wolff,** *herre af Schönburg*. **Anarck Fredrik,** *herre af Wildenfels. Staden* **Lübecks** *borgmästare och råd. Staden* **Lüneburgs** *borgmästare och råd. Staden* **Hamburgs** *råd. Staden* **Braunschweigs** *råd. Staden* **Landaus** *borgmästare och råd. Staden* **Münsters** *i S. Georgenthal borgmästare och råd. Staden* **Goslars** *råd. Staden* **Ulms** *borgmästare och råd. Staden* **Esslingens** *borgmästare och råd. Staden* **Reutlingens** *råd. Staden* **Nördlingens** *borgmästare och råd. Borgmästare och råd i* **Rothenburg ob der Tauber.** *Staden* **Schwäbischen-Halls** *borgmästare och råd. Staden* **Heilbronns** *borgmästare och råd. Staden* **Memmingens** *borgmästare och råd. Staden* **Lindaus** *borgmästare och råd. Staden* **Schweinfurts** *borgmästare och råd. Staden* **Donauwerdas** *råd. Staden* **Regensburgs** *borgmästare och råd. Staden* **Wimpffens** *borgmästare och råd. Staden* **Giengens** *borgmästare och råd. Staden* **Bopfingens** *borgmästare och råd. Stadens* **Alens** *borgmästare och råd. Staden* **Kaufbeurens** *borgmästare och råd. Staden* **Isnys** *borgmästare och råd. Staden* **Kemptens** *borgmästare och råd. Staden* **Göttingens** *råd. Staden* **Leutkirchens** *borgmästare och råd. Staden* **Hildesheims** *hela styrelse. Staden* **Hamelns** *borgmästare och råd. Staden* **Hannovers** *borgmästare och råd. Rådet i* **Mühlhausen.** *Rådet i* **Erfurt.** *Staden* **Eimbecks** *råd. Staden* **Northeims** *råd.*

Den apostoliska trosbekännelsen.

Jag tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Jag tror på Jesus Kristus, Guds enfödde Son, vår Herre, hvilken är aflad af den helige Ande; född af jungfrun Maria; pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven; nederstigen till dödsriket; på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda; uppstigen till himmelen; sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida; därifrån igenkommande till att döma lefvande och döda.

Jag tror på den helige Ande; en helig allmännelig kyrka, de heligas samfund; syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt lif.

Den nicenska trosbekännelsen.[7]

Jag tror på *en* Gud, den allsmäktige Fadern, skaparen af himmel och jord, af både det synliga och det osynliga; och på *en* Herre, Jesus Kristus, Guds enfödde Son, född före alla tidsåldrar af Fadern, Gud af Gud, ljus af ljus, sann Gud af sann Gud, född, icke skapad, af samma väsende som Fadern, genom hvilken allt är skapadt; han har för oss människor och för vår frälsnings skull nedstigit från himlarna, är vorden kött genom den helige Ande och jungfrun Maria samt är vorden en människa; för vår skull har han blifvit korsfäst under Pontius Pilatus, har lidit och blifvit begrafven samt har på tredje

Den apostoliska trosbekännelsen.

Jag tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Jag tror på Jesus Kristus, Guds enfödde Son, vår Herre, hvilken är aflad af den helige Ande; född af jungfrun Maria; pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven; nederstigen till dödsriket; på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda; uppstigen till himmelen; sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida; därifrån igenkommande till att döma lefvande och döda.

Jag tror på den helige Ande; en helig allmännelig kyrka, de heligas samfund; syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt lif.

Den nicenska trosbekännelsen.[7]

Jag tror på *en* Gud, den allsmäktige Fadern, skaparen af himmel och jord, af både det synliga och det osynliga;

och på *en* Herre, Jesus Kristus, Guds enfödde Son, född före alla tidsåldrar af Fadern, Gud af Gud, ljus af ljus, sann Gud af sann Gud, född, icke skapad, af samma väsende som Fadern, genom hvilken allt är skapadt; han har för oss människor och för vår frälsnings skull nedstigit från himlarna, är vorden kött genom den helige Ande och jungfrun Maria samt är vorden en människa; för vår skull har han blifvit korsfäst under Pontius Pilatus, har lidit och blifvit begrafven samt har på tredjedagen uppstått enligt skrifterna samt uppstigit till himlarna och sitter på Faderns högra sida, och han skall återkomma i härlighet för att döma lefvande och döda, och på hans rike skall icke varda någon ände;

och på den helige Ande, Herren och lifgifvaren, hvilken utgår af Fadern och Sonen samt bör tillbedjas och äras tillika med Fadern och Sonen, och som har talat genom profeterna;

och *en*, helig, allmännelig och apostolisk kyrka;

jag bekänner *ett* dop till syndernas förlåtelse, och jag förväntar de dödas uppståndelse och ett lif i en tillkommande värld. Amen.

Den athanasianska trosbekännelsen.[8]

Hvar och en som vill varda salig måste framför allt fasthålla den allmänneliga kristna tron. Men den som icke bevarar densamma hel och oförfalskad, han går otvifvelaktigt evigt förlorad.

Men det är den allmänneliga kristna tron, att vi dyrka en enda Gud i en trefaldighet (af personer) och trefaldigheten i enheten, hvarken sammanblandande personerna eller söndrande väsendet.

Ty en annan är Faderns person, en annan Sonens, en annan den helige Andes.

Men Faderns och Sonens och den helige Andes gudom är dock en enda, lika i ära och lika i evigt majestät.

Sådan som Fadern är, sådan är Sonen och sådan är den helige Ande.

Oskapad är Fadern, oskapad Sonen, oskapad den helige Ande.

Omätlig är Fadern, omätlig Sonen, omätlig den helige Ande.

Evig är Fadern, evig Sonen, evig den helige Ande.

Och likväl är det icke tre eviga, utan en enda evig. dagen uppstått enligt skrifterna samt uppstigit till himlarna och sitter på Faderns högra sida, och han skall återkomma i härlighet för att döma lefvande och döda, och på hans rike skall icke varda någon ände;

och på den helige Ande, Herren och lifgifvaren, hvilken utgår af Fadern och Sonen samt bör tillbedjas och äras tillika med Fadern och Sonen, och som har talat genom profeterna;

och *en*, helig, allmännelig och apostolisk kyrka;

jag bekänner *ett* dop till syndernas förlåtelse, och jag förväntar de dödas uppståndelse och ett lif i en tillkommande värld. Amen.

Den athanasianska trosbekännelsen.[8]

Hvar och en som vill varda salig måste framför allt fasthålla den allmänneliga kristna tron. Men den som icke bevarar densamma hel och oförfalskad, han går otvifvelaktigt evigt förlorad.

Men det är den allmänneliga kristna tron, att vi dyrka en enda Gud i en trefaldighet (af personer) och trefaldigheten i enheten, hvarken sammanblandande personerna eller söndrande väsendet.

Ty en annan är Faderns person, en annan Sonens, en annan den helige Andes.

Men Faderns och Sonens och den helige Andes gudom är dock en enda, lika i ära och lika i evigt majestät.

Sådan som Fadern är, sådan är Sonen och sådan är den helige Ande.

Oskapad är Fadern, oskapad Sonen, oskapad den helige Ande.

Omätlig är Fadern, omätlig Sonen, omätlig den helige Ande.

Evig är Fadern, evig Sonen, evig den helige Ande.

Och likväl är det icke tre eviga, utan en enda evig.Såsom icke heller tre oskapade eller tre omätliga, utan en enda oskapad och en enda omätlig.

Likaledes är Fadern allsmäktig, Sonen allsmäktig, den helige Ande allsmäktig.

Och likväl är det icke tre allsmäktiga, utan en enda allsmäktig.

Sålunda är Fadern Gud, Sonen Gud, den helige Ande Gud.

Och likväl är det icke tre Gudar utan en enda Gud.

Sålunda är Fadern Herre, Sonen Herre, den helige Ande Herre.

Och likväl är det icke tre Herrar, utan en enda Herre.

Ty såsom vi af den kristna sanningen nödgas att bekänna hvarje person särskildt såsom Gud och Herre, så hindras vi af den allmänneliga kristna tron att nämna tre Gudar eller tre Herrar.

Fadern är af ingen gjord, eller skapad, eller född.

Sonen är af Fadern allena, icke gjord eller skapad, utan född.

Den helige Ande är af Fadern och Sonen, icke gjord, eller skapad, eller född, utan utgående.

Det är därför en enda Fader, icke tre Fäder; en enda Son, icke tre Söner; en enda helig Ande, icke tre heliga Andar.

Och i denna trefaldighet är ingen tidigare eller senare, ingen större eller mindre.

Utan alla tre personerna äro med hvarandra lika eviga och lika stora, så att i alla afseenden, såsom ofvan är sagdt, bör både trefaldigheten dyrkas i enheten och enheten i trefaldigheten.

Den som vill varda salig, ban skall tänka så om trefaldigheten.

Men det är ock för den eviga saligheten nödvändigt, att man fast tror, att vår Herre Jesus Kristus är vorden kött.

Det är sålunda den rätta tron, att vi tro och bekänna, att vår Herre Jesus Kristus, Guds Son, är både Gud och människa.Han är Gud, född af Faderns väsende före all tid, han är människa, född af moderns väsende i tiden.

Fullständig Gud, fullständig människa med förnuftig själ och mänsklig kropp.

Jämlik Fadern efter gudomen, ringare än Fadern efter mandomen.

Och fastän han är Gud och människa, så är det likväl icke två, utan en enda Kristus; men en enda är han icke genom gudomens förvandling till mandom, utan genom mandomens upptagande i Gud.

Blott en enda är han, men icke genom väsendets sammanblandning, utan genom personens enhet.

Ty liksom den förnuftiga själen och kroppen utgöra en människa, så äro ock Gud och människan en enda Kristus,

hvilken har lidit för vår frälsning, nedstigit till dödsriket, på tredje dagen uppstått från de döda,

uppstigit till himlarna, sitter på Guds den allsmäktige Faderns högra sida, därifrån igenkommande till att döma lefvande och döda.

Vid hans tillkommelse skola alla människor uppstå med sina kroppar, och de skola aflägga räkenskap för sina gärningar.

Och de som hafva gjort godt skola ingå i det eviga lifvet, men de som hafva gjort ondt i den eviga elden.

Detta är den allmänneliga kristna tron, och den som icke fast och stadigt tror detta kan icke varda salig.[9] '2'à

Företal till kejsar Karl V.

Eders Majestät, oÖfvervinnelige kejsare, allernådigste herre! Då Eders Kejserliga Majestät har utlyst ett riksmöte i Augsburg, tör att det måtte öfverläggas om hjälp mot turken, den grymme gamle arffienden till det kristna namnet och den kristna religionen, nämligen huru dennes raseri och (anfalls-) försök skall genom en varaktig och beständig krigsrustning kunna motstås; därefter ock om meningsskiljaktigheterna med afseende på vår heliga religion och kristna tro, för att i denna religionssak de olika partierna må sinsemellan i kärlek, saktmod och hofsamhet å ömse sidor personligen höra, förstå och öf-verväga hvarandras åsikter och meningar, på det. att desamma — sedan aflägsnats och rättats livad som man på båda sidor illa utlagt eller uppfattat i hvarandras skrifter — må förenas och återföras till en klar sanning och kristlig endräkt, så att af oss en ren och sann religion må öfvas och fasthållas, och, liksom vi äro och kämpa under en Kristus, vi äfven i en kristen kyrka må kunna lefva i enighet och endräkt.10

Och då vi undertecknade, kurfurste och furstar jämte andra, som äro oss närastående, såväl som öfriga kurfurstar och furstar och ständer hafva kallats till förutnämnda möte, hafva vi för att hörsamt ställa oss det kejserliga budskapet till efterrättelse utan dröjsmål kommit till Augsburg och — hvilket vi vilja säga utan att berömma oss — varit bland de första här närvarande.

Då nu Eders Kejserliga Majestät jämväl här i Augsburg vid själfva öppnandet af detta möte har för kurfurstar, furstar och andra rikets ständer låtit bland annat tillkännagifva, att hvart och ett af rikets ständer jämlikt det kejserliga påbudet hade att förelägga och framställa sin åsikt och mening på tyska och latinska språket; och då efter hållen öfverläggning förliden onsdag härpå har svarats, att vi för vår del nästa fredag skulle24

förelägga E. K. M. våra bekännelseartiklar; så framlägga vi i denna religionssak, för att hörsamma E. K. M:s vilja, våra predikanters oeli vår bekännelse, huruledes de på grund af den heliga Skrift och Guds rena ord hittills hafva utbredt läran i våra länder, furstendömen, herradömen och. städer samt framställt den i kyrkorna.

Om nu äfven öfriga kurfurstar, furstar och riksständer i enlighet med förutnämnda kejserliga förslag framlägga sina åsikter angående denna religionssak i liknande skrifter, nämligen på latin och tyska, förklara vi oss härmed beredda att inför Eders Kejserliga Majestät såsom vår allernådigste herre med bemälta furstar och våra vänner på fördragsamt sätt vänskapligt rådgöra, på det att vi, såvidt med rätta ske kan, må komma öfverens och — sedan saken mellan våra partier utan förhatlig strid fredligt behandlats — meningsskiljaktigheten med Guds bistånd må upphäfvas och återföras till en sann, endräktig religion, liksom vi alla äro och kämpa under en Kristus och böra

bekänna en Krislus såsom det i E. K. Mrs skrifvelse heter, samt allt må utföras i öfverensstämmelse med Oaids sanning, hvarom vi med brinnande böner bedja Gud.

Men om, livad på de öfriga kurfurstarna, furstarna och ständerna, såsom utgörande det andra partiet, ankommer, denna behandling af religionssaken på det sätt, hvarmed E. K. M. v i sligen anser det böra behandlas och förfaras, nämligen med dylikt ömsesidigt framläggande af skrifterna och lugn öfverläggning oss emellan, icke har framgång eller bär någon frukt, så aflägga vi härvid klart vittnesbörd, att vi härmed icke på något sätt undandraga oss något, som kan bidraga till vinnande af kristlig endräkt, såvidt denna utan brott mot Gud och ett godt samvete kan åstadkommas, såsom både E. K. M. och äfven de öfriga kurfurstarna och rikets ständer samt alla, hvilka hafva allvarlig-kärlek till och nit om religionen och som med lugn taga del af denna sak, af denna vår och de våras bekännelse torde värdigas inse och förstå.

Då äfven E. K. M. för kurfurstar, furstar och öfriga rikets ständer icke blott en gång utan ofta nådigt tillkännagifva t och på mötet i Speier, hvilket hölls år 1526, ur E. K. M:s gifna och kungjorda instruktion och förordning låtit offentligt föredraga och uppläsa, att E. K. M. i denna religionssak af vissa skäl, hvilka Eders Majestät låtit anföra, icke ville något besluta, och icke

heller kunde träffa något afgörande, utan att E. K. M. skulle låta sig angeläget vara att hos den romerske påfven utverka sammankallande af ett allmänt kyrkomöte, liksom detsamma ock utförligare framställdes för ett år sedan på förlidna riksmöte i tëpeier, hvarest E. K. M. genom Herr Ferdinand, Böhmens och Ungerns konung, vår vän och nådige herre, samt genom ordföranden och de kejserliga sändebuden liar bland annat låtit tillkännagifva, att E. K. M. tänkt på och öf verv ägt det utlåtande angående sammankallande af ett kyrkomöte, som framlagts af E. K. Mrs ståthållare i riket och befallningshafvande samt rådgifvare i regeringen och de sändebud från andra ständer, hvilka sammanträdde i llegensburg, samt att äfven E. K. M. ansåg det nyttigt, att ett kyrkomöte sammankallades, och alldenstund de dåvarande förhandlingarna emellan E. K. M. och den romerske påfven voro nära att leda till endräkt och kristlig förlikning, så tviflade E. K. M. icke på, att den romerske påfven kunde förmås att hålla ett allmänt kyrkomöte; därför tillkännagaf E. K. M. sig ämna sörja för, att sagde påfve skulle samtycka till att tillsammans med E. K. M. så fort som möjligt offentligen ut-skrifva ett sådant allmänt kyrkomöte.

I sådant fall alltså, att i religionsfrågan lneuingsskiljaküg-lieterna mellan oss och den andra parten icke i vänskap och kärlek skulle kunna biläggas, så förklara vi oss här inför E. K. M. fullkomligt beredda att inställa oss och förebringa saken på ett sådant allmänt, fritt och kristligt kyrkomöte, om hvars sammankallande på alla de riksmöten, som under E. K. M:s regeringstid hållits, af kurfurstar, furstar och öfriga rikets ständer städse en-dräktigt yrkats och enhälligt beslutats. Till ett sådant allmänt kyrkomöte liksom ock till E. K. M. hafva äfven vi i denna synnerligen stora och viktiga angelägenhet redan förut på vederbörligt sätt och i rättslig form vädjat och appellerat.

Yid denna vädjan till på samma gång E. K. M. och ett kyrkomöte fasthålla vi alltjämt och hvarken ämna eller kunna afstå från densamma genom denna eller någon annan handling — såframt icke saken mellan oss och den andra parten enligt grundtanken i nyss anförda kejserliga uttalande varder i vänskap och kärlek ordnad, bilagd och återförd till kristlig endräkt — hvilket vi äfven liär högtidligt och offentligt betyga.

DEL I.

De förnämsta trosartiklarna.

FÖRSTA ARTIKELN. Om Gud.

Vara församlingar lara med stor endräkt, att det nicenska mötets lärobestämmelse om det gudomliga väsendets enhet och om de trenne personerna är sann och utan minsta tvekan bör tros, nämligen att det gudomliga väsendet är ett, som både kal-lus och är Gud, evig, okroppslig, odelbar, af omätlig makt, vishet och godhet, skaparen och uppehållaren af allt synligt och osynligt; och likväl äro trenne personer af samma väsende och makt samt lika

eviga, Fadern, Sonen och den helige Ande. Ordet person begagnas ock i samma betydelse, som kyrkolärarna i detta fall hafva brukat det. nämligen så att det betecknar icke en del eller egenskap hos någon annan, utan det, som i och för sig självt har tillvaro.

Alla de kätterier förkastas, som hafva uppkommit mot denna artikel, såsom manikeer,11 hvilka antogo tvenne urkrafter, en god och en ond, likaså valentinianer,1" aria ner,1,1 semiaria-iicr.14 muhammedaner15 och alla dylika. Äfven förkastas sa-mosatener. gamla, och nya,10 hvilka, i det att de förfäkta den meningen, att det blott är en person (i gudomen), svekfullt och ogudaktigt med bestickande ord lära om Ordet och den helige Ande, att de icke äro särskilda personer, utan att Ordet betecknar ett uttaladt ord och Anden en skapad rörelsekraft i tingen.

ANDJRA ARTIKELN.

Om arfsynden.

Jämväl läres, alt efter Adams fall alla människor, som äro på naturligt sätt aflade och födda, födas med synd, det är utan gudsfruktan, utan förtröstan till Gud och med (ond) begärelse, och att denna sjukdom eller arfsynd i sanning är synd, hvilken fördömer och äfven nu medför evig död för dem, som icke pånyttfödas genom dopet och den helige Ande.

Pelagianerna1' och andra förkastas, hvilka neka arfsynden vara synd och, för att sålunda förringa Kristi förtjänsts och välgärningars ära, påstå, att människan kan inför Gud rättfärdiggöras genom sitt eget förstånds krafter.

TREDJE ARTIKELN. Om Guds Son.

Jämväl läres, att Ordet, det är Guds Son, har antagit mänsklig natur i den saliga jungfru Marias lif, så att tvenne naturer, den gudomliga och den mänskliga, skulle vara i personens enhet oskiljaktigt förenade, en Kristus, sannerligen Gud och sannerligen människa, lodd af jungfrun Maria, sannerligen pinad, korsfäst, död och begrafven, på det att han skulle försona Fadern med oss och vara ett offer icke blott för arfsynden utan äfven för människornas alla verksynder.

Han nedsteg till dödsriket och uppstod sannerligen på den Iredje dagen, uppfor sedan till himmeln för att sitta vid Faderns]iögia sida och evigt regera och härska öfver allt skapadt samt helga, de på honom troende, i det ban sänder den helige Ande i deras hjärtan, hvilken skall leda, hugsvala och lefvandegöra dem samt försvara dem mot djäfvulen och syndens våld.

Densamme Kristus skall uppenbarligen återkomma lor att döma lefvande och döda o. s. v., såsom det heter i den apostoliska trosbekännelsen.

FJÄRDE ARTIKELN.

Om rättfärdiggörelsen.

Jämväl läres, att människan icke kan rättfärdiggöras inför Gud genom egna krafter, förtjänster eller gärningar, utan hon rättfärdiggöres af nåd för Kristi skull genom troil, då hon tror, att hon varder upptagen till nåd och att hennes synder förlåtas henne för Kristi skull, hvilken genom sin död har till-fyllestgjort för våra synder. Denna tro räknar Gud till rättfärdighet inför sig, Rom. 3 och 4.

FEMTE ARTIKELN.

Om predikoämbetet.

På det att vi måtte erhålla denna tro, är ett ämbete instiftadt,18 genom hvilket evangelium skall förkunnas och sakramenten utdelas. Ty genom ordet och sakramenten såsom genom medel gifves den helige Ande, hvilken verkar tro, hvarest; och när Gud behagar, uti dem, som höra evangelium, det vill säga att Gud icke för våra förtjänsters skull, ufån för Kristi skull räitfärdiggör dem, hvilka tro, att de för Kristi skull varda upptagna till nåd.

Yederdöparna39 och andra förkastas, hvilka mena, att människan kan utan det yttre ordet20 undfå den helige Ande genom sina egna bcredelser och gärningar.

SJÄTTE ARTIKELN.

Om den nya lydnaden.

Jämväl läres, att denna tro bör alstra goda frukter, och att man bör göra goda gärningar, som Gud har bjudit, och detta för Guds viljas skull, men icke så att vi skola lita på att genom sådana, gärningar förtjäna rättfärdiggörelsen inför Gud, TyDE FÖRNÄMSTA TROSARTIKLARNA.

29

syndaförlåtelse och rättfärdiggörelse mottagas blott genom tron, såsom Kristi ord betygar: »När I hafven gjort allt detta, så sägen: Vi äro onyttiga tjänare.»* Detsamma lara ock de gamla kyrkolärarna. Ty Ambrosius21 säger: »Detta är beslutadt af Gud, att den, som tror på Kristus, är frälst, utan gärning, genom tron allena, i det han utan förtjänst mottager syndernas förlåtelse.»

SJUNDE ARTIKELN. Om kyrkan.

Jämväl läres, att en, helig kyrka alltid skall äga bestånd. Men kyrkan är de heligas samfund,22 i hvilket evangelium rätt förkunnas och sakramenten rätt förvaltas.

Och för kyrkans sanna enhet är det tillräckligt att vara enig med afseende på evangeliums lära och sakramentens förvaltning; och det är icke nödvändigt, att öfverallt finnas samma människostadgar eller kyrkoseder eller af människor instiftade ceremonier. Såsom Paulus säger: »En tro, ett dop, en Gud och allas Fader o. s. v.»**

ÅTTONDE ARTIKELN.

Hvad kyrkan är.

Ehuru kyrkan egentligen är de heligas och sant troendes samfund, och likväl i detta lif med dem många hycklare och onda människor äro sammanblandade, så är det medgifvet att bruka sakramenten, äfven om de förvaltas af onda människor, enligt Kristi ord: »På Moses' stol sitta de skriftlärde och fariséerna o. s. v.»*** Och sakramenten och ordet äro på grund af Kristi förordning och befallning verksamma, äfven om de hand-hafvas af onda människor.

* Lnk. 17: 10.

** Ef. 4: 5, 6.

*** Matt. 23: 2.30

AüGSÉURGSItA BEKÄNNELSEN.

Donatisterna23 och dylika förkastas, hvilka neka det vara medgifvet att i kyrkan bruka onda människors tjänsteförvaltning' samt mena, att de onda människornas tjänsteförvaltning skulle vara onyttig och utan verkan.

NIONDE ARTIKELN.

Om dopet.

Om dopet läres, att det är till saligheten nödvändigt, och att genom dopet Guds nåd tillbjudes, samt att man bör döpa barnen, hvilka genom dopet framburna till Gud upptagas till Guds nåd.

Yederdöparna19 förkastas, hvilka ogilla barndopet och påstå, att barnen utan dop varda saliga."4

TIONDE ARTIKELN.

Om Herrens nattvard.

Om Herrens nattvard läres, att Kristi lekamen och blod äro i sanning närvarande i Herrens nattvard25 och åt dem, som där äta, utdelas; de, som annorlundn lära. ogillas.

ELFTE ARTIKELN.

Om skriftermål.

Om skriftermålet läres, att den enskilda aflösningen26 bör i församlingarna bibehållas, ehuruväl ett uppräknande af alla synder icke är nödvändigt. Ty det är omöjligt enligt psalmen: »Hvem kan märka, huru ofta han felar?»*

* Ps. 19: 13.

TOLFTE ARTIKELN. Om boten.

Om boten läres, att de, som efter dopet fallit, kunna erhålla syndernas förlåtelse, när helst som de omvända sig, och att kyrkan bör meddela aflösning åt sådana, som omvända sig och göra bot. Och boten består egentligen i dessa båda stycken, nämligen det ena: ångern eller den förskräckelse, som, sedan synden rätt blifvit känd, injagats i samvetet, och det andra: tron, hvilken väckes till lif genom evangelium eller aflösningen och tror, att synderna förlåtas för Kristi skull, hugsvalar samvetet och befriar det från förskräckelsen. Därefter böra goda gärningar följa, hvilka äro botens frukter.

Yederdöparna19 förkastas, hvilka förneka, att de, som en gång äro rättfärdiggjorda, kunna förlora den helige Ande; likaledes de, som förfäkta den meningen, att några i detta lif kunna uppnå en så stor fullkomlighet, att de icke kunna synda.

Likaledes förkastas novatianerna,27 som icke vilja meddela aflösning åt sådana, som efter dopet fallit men omvändt sig och gjort bot.

Likaledes förkastas de, som icke lära, att syndernas förlåtelse erhålles genom tron, utan mana oss att förtjäna nåden genom våra egna tillfyllestgörelser.

TRETTON I)E A RTIKELN. Om sakramentens bruk.

Om sakramentens bruk läres, att sakramenten äro instiftade icke blott för att vara bekännelsetecken människorna emellan, utan fastmer för att vara tecken och vittnesbörd om Guds vilja gentemot oss, förordnade till att uppväcka och stärka tron lios dem, hvilka bruka desamma. Därför skola sakramenten brukas så, att tron kommer till, hvilken tror på de löften, som genom sakramenten tillbjudas och framställas.

I följd häraf förkastas de, hvilka lära, att sakramenten rättfärdiggöra blott därigenom att handlingen utföres, och hvilka icke lära, att vid sakramentens bruk kräfves tro, som tror att synderna förlåtas.

FJORTONDE ARTIKELN.

Om det kyrkliga ståndet.

Om det kyrkliga ståndet läres, att ingen bör i kyrkan offentligen lära eller förvalta sakramenten, så framt han icke är vederbörligen kallad.

FEMTONDE ARTIKELN.

Om de kyrkliga sedvänjorna.

Om de kyrkliga sedvänjorna läres, att de sedvänjor böra bibehållas, som kunna utan synd bibehållas och som befrämja frid och god ordning i kyrkan, såsom vissa helgdagar, högtider och dylikt.

Om dylika saker undervisas emellertid människorna, att samvetena icke må (därmed) betungas, såsom om en dylik gudstjänst vore till saligheten nödvändig.

Äfvenledes undervisas de om, att människostadgar, som instiftats för att blidka Gud, förtjäna nåd och tillfyllestgöra för synderna, stå i strid mot evangelium och läran om tron. Hvarför ock klosterlöften och stadgar om mat och (åtskillnad på) dagar o. s. v., som stiftats för att förtjäna nåd och [-tillfyl-]estgöra-] {+tillfyl-

]estgöra+} för synderna, äro onyttiga och mot evangelium stridande.

SEXTONDE ARTIKELN.

Om de borgerliga tingen.

Om de borgerliga tingen läres, att lagliga borgerliga ordningar äro Guds goda verk, och att det är de kristna tillåtet att

bekläda världsliga ämbeten, skipa rätt, döma saker enligt kejserliga och andra bestående lagar, rättsligt ådorna straff, föra rättmätiga krig, göra krigstjänst, afsluta lagliga kontrakt, besitta egendom, aflägga ed, då myndigheterna sådan kräfva, samt ingå äktenskap.

Vederdöparna19 förkastas, hvilka förbjuda de kristna (att befatta sig med) dessa borgerliga kall.

Likaledes förkastas de, som icke låta den evangeliska fullkomligheten bestå i gudsfruktan och tro, utan däri att man öfverdrifver sina borgerliga plikter, ty evangelium lär den eviga rättfärdigheten, som är en hjärtats sak. Därför upplöser det emellertid icke världslig styrelse och hushållning, utan det kräfver fastmer på det bestämdaste, att man skall upprätthålla allt sådant såsom varande Guds ordningar och uti sådana kall ådagalägga sin kärlek. Därför äro de kristna ovillkorligt förpliktade att lyda sin öfverhet och lagarna, såframt dessa icke bjuda något som är synd, ty i så fall måste man mer lyda Gud än människor. Apg. 5: 29.

SJUTTONDE ARTIKELN. Om Kristi återkomst till domen.

Jämväl läres, att Kristus på den yttersta dagen skall i synlig måtto komma för att döma, och han skall uppväcka alla döda, de gudfruktigt och utvalda skall han gifva evigt lif och evig glädje, men de ogudaktiga människorna och djäflarna skall han fördöma, att de utan ände skola plågas.

Vederdöparna förkastas, som mena, att det skall varda en ände på de fördömda människornas och djäflamas straff.

Därjämte förkastas ock andra, som nu utsprida judiska meningar, att före de dödas uppståndelse de gudfruktiga skola taga världens rike i besittning, sedan de ogudaktiga allestädes underkufvats.28

ADERTONDE ARTIKELN. Om den fria viljan.

Om den fria viljan läres, att den mänskliga viljan har någon frihet att öfva en borgerlig rättfärdighet och träffa val med afseende på de ting, som hon med sitt förstånd kan fatta. Däremot har hon icke förmåga att utan den helige Ande öfva den rättfärdighet, som inför Gud gäller, eller den andliga rättfärdigheten, emedan en naturlig människa icke fattar det, som tillhör Guds Ande; utan denna (rättfärdighet) uppstår i hjärtat, då den helige Ande genom ordet mottages. Detta lärer ock Augustinus med uttryckliga ord i den tredje boken Hypognosticon (Anmärkningar): »Vi bekänna, att hos alla människor finnes en fri vilja, som väl äger en förståndets omdömesförmåga, men därigenom dock icke utan Gud är i stånd till att i de ting, som hafva afseende på Gud, vare sig begynna eller fullbörda något, utan (detta är möjligt) endast i det närvarande (timliga) lifvets såväl goda som äfven onda förehafvanden. Goda kallar jag sådana, som härleda sig ur det goda, som (den mänskliga) naturen förmår, såsom att vilja arbeta på åkern, vilja äta och dricka, vilja hafva vänner, vilja hafva kläder, vilja bygga hus, vilja taga sig en hustru, uppföda boskap, lära någon färdighet i olika nyttiga saker, eller hvad helst som kan vara godt med afseende på det närvarande lifvet, hvilket alltsammans dock icke kan hafva bestånd utan Guds styrelse, ty i sanning af honom och genom honom är allt detta till och har sin begynnelse. Onda däremot kallar jag sådana som att vilja dyrka afgudar, vilja begå mord o. s. v.»

Pelagianerna[17] och andra förkastas, som lära, att vi utan den helige Ande genom blott naturliga krafter kunna

älska Gud öfver allting och jämväl hålla Guds bud såvidt det rör handlingarnas väsende (deras innersta syfte och bevekelsegrund). Ty ehuru (den mänskliga) naturen i någon mån kan utföra de yttre handlingarna — kan t. ex. hålla handen borta från stöldoch mord —, så kan den icke åstadkomma det inre sinnelaget och bevekelsegrunderna, såsom gudsfruktan, förtröstan på Gud, kyskhet, tålamod o. s. v.

NITTONDE ARTIKELN. Om syndens orsak.

Om syndens orsak läres, att ehuru Gud skapar och uppehåller naturen, så är likväl syndens orsak de ondas, nämligen djäfvulens och de ogudaktiga människornas vilja, som utan Guds tillskyndan vände sig ifrån Gud, såsom Kristus säger i Joh. 8: »När han talar lögnen, talar han af sitt eget.»

TJUGONDE ARTIKELN. Om goda gärningar.

De våra anklagas falskligen för att hindra goda gärningar, ty deras skrifter, som handla om de tio buden, och andra af liknande innehåll vittna om, att de hafva framställt nyttiga lärdomar om lifvets alla kall och ämbeten, samt hvilka kall och hvilka gärningar i hvarje kallelse äro Gud behagliga, om hvilka ting predikanterna fordom hafva föga lärt utan blott nödgat till barnsliga och icke nödvändiga gärningar, såsom (iakttagande af) vissa helgdagar, vissa fastedagar, brödraskap, pilgrimsfärder, helgondyrkan, radband, klosterlif och dylikt. Detta hafva nu våra motståndare, sedan de därom förmanats, insett vara orätt och berömma icke i lika hög grad som fordom dessa onyttiga gärningar. Dessutom begynna de nu tala om tron, om hvilken fordom rådde en förunderlig tystnad. De lära, att vi rättfärdiggöras icke blott genom gärningar, utan de sammanbinda tro och gärningar och säga, att vi rättfärdiggöras genom tro och gärningar, hvilken lära är drägligare än den förra och kan bringa mer tröst än deras gamla lära.Då nu denna lära om tron, hvilken bör vara den förnämsta läran i kyrkan, under så lång tid varit okänd — såsom alla nödgas erkänna, att om rätt färdigheten genom tron den djupaste tystnad rådt i predikningarna, medan endast läran om gärningarna drifvits i församlingarna —, så hafva de våra på följande sätt undervisat församlingarna om tron:

För det första, att våra gärningar icke kunna försona Gud eller förtjäna syndernas förlåtelse och nåd och rättfärdiggörelse, utan detta få vi endast genom tron, då vi tro, att vi upptagas till nåd för Kristi skull, hvilken ensam är satt till medlare och nådastol, genom hvilken Fadern varder försonad. Den som därför förtröstar på att genom sina gärningar förtjäna nåd, han föraktar Kristi förtjänst och nåd och söker utan Kristus med mänskliga krafter en väg till Gud, ehuru Kristus om sig själf har sagt i Joh. 14:6: »Jag är vägen, sanningen och lifvet.»

Denna lära om tron afhandlas allestädes hos Paulus; Ef. 2:8 »Af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar» o. s. v.

Och på det att ingen må söka undanflykter genom att föregifva, att vi hafva uttänkt någon ny tolkning af Paulus, så har (såsom vi vilja visa) denna sak fädernas vittnesbörd för sig. Augustinus försvarar sålunda med många skrifter nåden *och rättfärdigheten genom tron mot gärningarnas förtjänster.* Likaså lärer äfven Ambrosius i boken »De vocatione gentium» (Om hedningarnas kallelse) och annorstädes. Sålunda säger han i De vocatione gentium: »Återlösningen genom Kristi blod föraktades och de mänskliga gärningarnas förtjänst vore icke ringare än Guds barmhärtighet, ifall rättfärdiggörelsen, hvilken sker genom nåd, skulle tillräknas de föregående gärningarna, så att den icke vore en skänkt gåfva utan lön för arbete.»

Och ehuru denna lära (om rättfärdiggörelsen genom tron) föraktas af de oerfarna och okunniga, erfara dock gudfruktiga och förskräckta samveten, att hon medför ganska mycken tröst, emedan samvetet icke kan vinna frid genom några gärningar, utan endast genom tron, då det visst och stadigt förlitar sig på att för Kristi skull hafva en försonad Gud, såsom Paulus läreri Rom. 5:1: »Då vi nu hafva blifvit rättfärdiggjorda af tron, hafva vi frid med Gud.» Hela denna lära måste fattas i samband med denna de förskräckta samvetenas kamp, och den kan icke utan sådan kamp förstås. Därför döma oerfarna och ogudaktiga människor illa om denna sak, i det att de inbilla sig, att

den kristna rättfärdigheten icke skulle vara något annat än en borgerlig och filosofisk rättfärdighet.

Förr hafva samvetena plågats genom läran om gärningarna och hafva icke hört om den tröst, som kommer af evangelium. Därför har samvetet drifvit somliga ut i öknen, somliga i kloster, emedan de hoppades att där genom klosterlefnad förtjäna nåden. Andra åter hafva uttänkt andra gärningar för att förvärfva nåd och tillfyllestgöra för synderna. Det har därför högeligen varit af nöden att ånyo förkunna läran om tron på Kristus, på det att förskräckta samveten icke må sakna tröst utan veta sig genom tron på Kristus undfå nåd, syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelse.

Folket undervisas likaledes, att ordet *tro* här icke betyder endast en kunskap om (den heliga) historien, sådan som den finnes äfven hos de ogudaktiga och djäfvulen, utan det betyder en tro, som tror icke blott historien utan äfven verkan af denna historia, nämligen artikeln om syndernas förlåtelse, det är att vi genom Kristus hafva nåd, rättfärdighet och syndernas förlåtelse.

Den som nu vet sig genom Kristus hafva en nådig Fader, han känner sannerligen Gud, vet honom hafva vård om sig, åkallar honom och är icke utan Gud såsom hedningarna. Ty djäflarna och de ogudaktiga kunna icke tro denna artikel om syndernas förlåtelse. I följd häraf hata de Gud såsom en fiende, åkalla honom icke och förvänta intet godt af honom. På detta sätt undervisar äfven Augustinus läsaren om betydelsen af ordet tro och lärer, att i Skriften ordet tro icke begagnas om en kunskap, sådan som finnes hos de ogudaktiga, utan om en förtröstan, som hugsvalar och upprättar förkrossade sinnen.

Vidare lära de våra, att det är nödvändigt att göra goda gärningar, icke för att vi skola förtrösta på att genom demförtjäna nåden utan för Guds viljas skull. Endast genom tron tillägnas syndernas förlåtelse och det utan någon förtjänst. Men emedan man genom tron undfår den helige Ande, så förnyas hjärtat och får ett nytt sinnelag, så att det kan frambringa goda gärningar. Så säger alltså Ambrosius: »Tron är moder till den goda viljan och den rättfärdiga handlingen.» Utan den helige Ande äro däremot de mänskliga krafterna fulla med ogudaktiga begärelser och alltför svaga för att kunna utföra inför Gud goda gärningar. Dessutom äro de ock under djäfvulens våld, som drifver människan till allehanda synder, till ogudaktiga meningar och uppenbara laster, såsom man kan se hos de hedniska vise, hvilka hafva bemödat sig att lefva dygdigt, men icke hafva kunnat åstadkomma detta, utan hafva blifvit besmittade med uppenbara laster. Sådan är människans svaghet, när hon är utan den helige Ande och behärskar sig själf med endast mänskliga krafter.

Häraf framgår tydligt, att denna (evangeliska) lära icke kan (med fog) anklagas för att hindra goda gärningar utan fastmer bör prisas, därför att hon visar, huru vi skola kunna göra goda gärningar. Ty utan tron kan den mänskliga naturen ingalunda göra hvarken det första eller det andra budets goda gärningar. Utan tro kan man icke åkalla Gud, förvänta något godt af Gud, vara tålig under korset, utan man söker människors hjälp och förlitar sig på människors bistånd. Sålunda härska i hjärtat allehanda begärelser och mänskliga rådslag, när tron och förtröstan till Gud äro borta, hvarför ock Kristus säger i Joh. 15:5: »Utan mig kunnen I intet göra» och församlingen sjunger: »Utan din gudomliga kraft intet står i människomakt, allting är med synd behäftadt.»

TJUGUFÖRSTA ARTIKELN. Om helgonkulten.

Om helgonkulten läres, att man bör hålla de heliga[29] i åminnelse, på det att vi skola efterfölja deras tro och godagärningar hvar och en i sitt kall, såsom kejsaren kan efterfölja Davids exempel genom att föra krig och utdrifva turkarna ur fäderneslandet. Ty båda äro de konungar. Men Skriften lär oss icke att åkalla helgonen eller bedja dem om hjälp utan framställer för oss Kristus såsom vår ende medlare, nådastol, öfverstepräst och förebedjare. Han skall åkallas, och han har lofvat, att han vill höra våra böner, och högeligen gillar han denna gudstjänst, nämligen att han åkallas i alla anfäktelser. 1 Joh. 2:1: »Om någon syndar, så hafva vi en försvarare hos Fadern, Jesus Kristus, som är rättfärdig.»

***

Detta är i hufvudsak grunddragen af den lära, som hos oss förkunnas, och häraf torde framgå, att (i denna lara) intet är, som icke öfverensstämmer med Skriften eller med den allmänneliga kyrkan eller med den romerska kyrkan, såvidt hon genom författare är känd. Då nu så är förhållandet, är det alltså obilligt att fordra, att de våra skola räknas såsom kättare. Men meningsskiljaktighet råder med afseende på vissa missbruk, som på ett obefogadt sätt insmugit sig i församlingarna. Skulle emellertid i detta hänseende en viss olikhet råda, så höfves det biskoparna att här visa saktmod, så att de på grund af denna vår nu aflagda bekännelse fördraga de våra, då ju icke den gamla kyrkolagens bud äro så stränga, att de kräfva samma kyrkobruk öfverallt, utan tvärtom hafva kyrkobruken alltid varit olika i olika församlingar. Största delen af de gamla kyrkobruken har emellertid hos oss sorgfälligt bevarats, och beskyllningen, att alla ceremonier och alla gamla kyrkobruk i våra församlingar skulle hafva afskaffats, är sålunda falsk. Men då det varit en allmän klagan, att missbruk vidlåda några af de vanliga kyrkobruken, så hafva dessa, hvilka icke med godt samvete kunnat gillas, i vissa afseenden förbättrats.

DEL II.

Artiklar, i hvilka uppräknas de missbruk, som hafva afskaffats.

Då nu våra församlingar icke med afseende på någon trosartikel äro af afvikande mening från den katolska kyrkan, utan endast bortlägga några få missbruk, hvilka äro nya och stridande mot den gamla kyrkolagens bud, men under en fördärfvad tid blifvit antagna, så bedja vi, att Eders Kejserliga Majestät ville nådigt höra både hvad som är förändradt och hvilka orsakerna hafva varit därtill, att folket har tvingats att i strid mot samvetet iakttaga dessa missbruk. Icke heller må E. K. M. sätta tro till dem, hvilka, bland folket utsprida förunderliga falska anklagelser för att upptända människors hat emot de våra. Genom att på detta sätt uppreta redliga mäns sinnen hafva de från början gifvit anledning till denna tvist, och genom samma förfarande bemöda de sig nu att öka tvedräkten. Ty E. K. M. skall utan tvifvel finna, att såväl vår lära som ock våra ceremonier äro vida drägligare, än orättvisa och illvilliga människor beskrifva dem. Ty sanningen kan man icke lära känna genom lösa rykten och ovänners förtal. Utan svårighet kan man däremot inse, att ingenting i högre giad bidrager till att vidmakthålla ceremoniernas värdighet och underhålla vördnad och gudfruktighet bland folket, än det att ceremonierna på ett rätt sätt i församlingarna handhafvas,

I. (TJUGUANDRA ARTIKELN.) Om nattvardens utdelande under båda gestalterna.

Åt lekmännen gifvas båda gestalterna af sakramentet, emedan denna sed grundar sig på Herrens befallning i Matt. 26: 27: »Dricken häraf alla», hvarest Kristus uppenbarligen om kalken föreskrifver, att alla skola däraf dricka.

Och på det att ingen skall kunna söka undanflykter genom att föregifva, att detta har afseende blott på prästerna, anför Paulus i brefvet till korintierna* ett exempel, af hvilket det är uppenbart, att hela församlingen brukat sakramentet under båda gestalterna. Detta har äfven länge förblifvit sed i kyrkan, så att man icke vet, när eller genom hvem en förändring skett, om än kardinal Cusanus angifver, när densamma blifvit gillad. Cyprianus betygar på många ställen, att blodet har gifvits åt folket. Detsamma betygar Hieronymus, hvilken säger: »Prästerna tjänstgöra vid Herrens nattvard och utdela Kristi blod åt folket.» Påfven Gelasius till och med befaller —- i dist. 2 de consecrat. cap. Comperimus —, att sakramentet icke får delas. Om nu annorlunda sker, så är det ingen gammal sedvana. Men det står fast, att en sedvana, som i strid mot Guds befallning införts, icke kan gillas, såsom den gamla kyrkolagen betygar i dist. 8 cap. Veritate och följande. Och denna sedvana har kommit i bruk icke endast i strid mot Skriften utan äfven i strid mot den gamla kyrkolagen och (den gamla) kyrkans exempel. Om därför några önska att mottaga sakramentets båda gestalter, böra de icke mot sitt samvete tvingas att göra annorlunda. Och emedan åtskiljandet af sakramentets båda gestalter icke öfverensstämmer med Kristi instiftelse, brukar man hos oss underlåta att hålla den procession, som hittills varit bruklig.30

* 1 Kor. 11.42

IL (TJUGUTREDJE ARTIKELN.) Om prästernas äktenskap.

Det har varit ett allmänt klagomål öfver de exempel, som gifvits af okyska präster. Med anledning häraf säges äfven påfven Pius hafva yttrat, att det funnits några skäl, hvarför man fråntagit prästerna äktenskapet, men att ännu större anledningar funnos, hvarför de borde återfå detsamma. Så skrifver nämligen Platina. Då nu våra präster ville undvika en dylik offentlig anstöt, hafva de gift sig och lärt, att det är dem tillåtet att ingå äktenskap. För det första emedan Paulus säger i 1 Kor. 7: 2, 9: »Men för att undvika skörlefnad hafve hvar man sin hustru» och »det är bättre att gifta sig än brinna». För det andra säger Kristus i Matt. 19: 12: »Icke alla fatta detta ord», hvarmed han lär, att icke alla människor äro ägnade för celibatet, emedan Gud skapat människan till att fortplanta sig, 1 Mos. 1: 28. Det står icke heller i mänsklig makt att utan Guds särskilda gåfva och verk förändra det, som Gud har skapat. Därför böra de, hvilka icke äro ägnade för celibat, ingå äktenskap, ty Guds befallning och Guds ordning kunna icke upphäfvas genom mänsklig lag eller genom något löfte. Af dessa skäl lära de, att det är prästerna tillåtet att gifta sig.

Det står ock fast, att i den äldsta församlingen prästerna hafva varit gifta, ty Paulus säger i 1 Tim. 3:2: »En biskop bör vara en enda hustrus man.» I Tyskland är det ock först för fyra hundra år sedan, som prästerna med våld tvingades till celibat, och de gjorde däremot så kraftigt motstånd, att ärkebiskopen af Mainz, som liade att kungöra den romerske påfvens påbud om denna sak, var nära att vid ett upplopp blifva ihjälslagen af uppretade präster. Saken behandlades ock så despotiskt, att icke blott för framtiden äktenskap förbjödos, utan äfven de bestående äktenskapen upplöstes tvärtemot all gudomlig och mänsklig rätt och äfven i strid mot självfva den gamla kyrkolagens bud, som stiftats icke blott af påfven utan ock af de högt berömda kyrkomötena.i^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

Ocli då i en åldrande värld den mänskliga naturen efter hand varder svagare, höfves det att tillse, ait icke flera laster smyga sig in i Tyskland.

Så har ock Gud instiftat äktenskapet, att det måtte vara ett botemedel mot den mänskliga svagheten. Självfva den gamla kyrkolagen medgifver ock, att man under kommande tider understundom för människornas svaghets skull må få gifva efter något på den gamla stränghheten, hvilket är önskligt att i denna sak måtte ske, då det ju visar sig, att kyrkoherdarna i församlingarna gång efter annan komma att fela, om äktenskapet längre förbjudes dem.

Men då nu Guds befallning föreligger, då församlingens sedvana är känd och då det orena celibatet alstrar mångfaldig anstöt, äktenskapsbrott och andra laster värda att af en god öfverhet bestraffas, så är det likväl förunderligt, att mot ingenting förfares med större stränghet än just emot prästernas äktenskap. Gud befaller, att äktenskapet skall hedras. Lagarna i alla väl ordnade stater, äfven hos hedningarna, hålla det i mycket stor ära. Men nu plågas människor, och därtill präster, med de svåraste straff för ingen annan orsak än för äktenskapet och detta i strid mot den gamla kyrkolagens bestämmelser. Paulus kallar det en onda andars lära, som förbjuder äktenskap 1 Tim. 4. Det kan man nu lätt förstå, då förbudet mot äktenskap upprätthålles med dylika straff.

Men liksom ingen mänsklig lag kan upphäfva Guds bud, så kan icke heller något löfte göra Guds bud om intet. Så tillråder äfven Cyprianus, att de kvinnor skola gifta sig, som icke kunna hålla sitt kyskhetslöfte. Hans ord i den första boken epist. 11 lyda: »Men om de icke vilja eller icke kunna framhärda, är det- bättre, att de gifta sig, än att de genom sina lustar falla i elden; må de åtminstone icke gifva sina bröder och systrar någon anstöt.»

Äfven självfva den gamla kyrkolagen medgifver en viss mildhet gentemot dem, hvilka före mogen ålder aflagt löftet, såsom hittills mestadels varit brukligt.44

III. (TJUGUFJÄRDE ARTIKELN.) Om mässan.

Våra församlingar anklagas falskeligen för att hafva afskaffat mässan. Mässan bibehålles nämligen hos oss och firas med den största vördnad. Därjämte behållas äfven nästan alla brukliga ceremonier, endast att på några

ställen bland de latinska sångerna inlagts tyska, hvilka hafva tillagts för att undervisa folket. Ty ceremonierna åsyfta ju just detta, att de okunniga må undervisas. Och icke blott Paulus (1 Kor. 14: 2 f.) föreskrifver att i församlingen använda det tungomål, som folket förstår, utan detta är äfven af mänsklig lag stadgadt. Folket vänjes vid att samtidigt, om några äro därtill beredda, åtnjuta sakramentet, hvilket äfven ökar vördnaden och andakten med afseende på de offentliga ceremonierna. Ty inga få tillträde, som icke förut blifvit förhörda. Folket förmanas och undervisas äfven om sakramentets vikt och nytta, huru stor tröst det bringar förskräckta samveten, så att man lär sig att förtrösta på Gud, förvänta och utbedja sig allt godt af Gud. En sådan gudstjänst är Gud välbehaglig, och ett sådant bruk af sakramentet förökar fromhet och gudsfruktan. Därför visar det sig att mässorna hos våra motståndare icke hållas med större andakt än hos oss.

Men det är bekant, att alla rättsinniga män länge hafva offentligt på det högsta klagat öfver, att mässorna på ett skamligt sätt vanhelgas, i det att de hållas för att förtjäna penningar. Och det är ju icke heller obekant, i huru stor utsträckning detta missbruk öfvas i alla kyrkor, huru mässor hållits af sådana, som gjort det blott för betalning eller lön, och huru många, som hålla mässa i strid mot den gamla kyrkolagens förbud. Men Paulus uttalar en allvarlig hotelse mot dem, som ovärdigt handskas med nattvarden, då han i 1 Kor. 11: 27 säger: »Hvilken som ovärdigt äter detta bröd eller dricker Herrens kalk, varder saker på Herrens lekamen och blod.»

När därför våra präster fingo sin uppmärksamhet fäst på denna synd, hafva de hos oss upphört med de enskilda mässorna,31 emedan nästan inga enskilda mässor hafva hållits annat än för penningförtjänsts skull.

Icke heller hafva biskoparna varit okunniga om dessa missbrak, och hade de i tid rättat dem, så skulle nu mindre oenighet råda. Förut hafva de genom brist på vaksamhet tilllåtit många laster att insmyga i församlingen. Nu börja de sent omsider klaga öfver kyrkans nöd, ehuru denna oro och förvirring icke har föranledts af något annat än af dessa missbruk, som äro så uppenbara, att de icke längre kunna fördragas. Om mässan och nattvarden har rådt stor oenighet. Måhända varder världen straffad för ett så långvarigt vanhelgande af mässan, hvilket i församlingarna under så många århundraden har fördragits af dem, som både hade kunnat och bort rätta detsamma. Ty i tio Guds bud, 2 Mos. 20: 7, står skrifvet: »Herren skall icke låta den blifva ostraffad, som missbrukar hans namn.» Men från världens begynnelse synes ingenting gudomligt någonsin hafva så brukats till penningförvärf som mässan.

Härtill kom ock en mening, hvilken i det oändliga liar förökat antalet af enskilda mässor, nämligen nit Kristus med sitt lidande skulle hafva tillfyllestgjort endast för arfsynden och sedan instiftat mässan, i hvilken ett offer skulle frambäras för de dagliga synderna, såväl dödssynder som förlåtliga synder. Härifrån härleder sig den allmänna meningen, att mässan skulle vara ett. verk, hvilket, blott därigenom att handlingen utföres, utplånar både lefvandes och dödas synder. Här har man börjat disputera om, huruvida en enda mässa läst för flera vore af samma värde som enskilda mässor för hvar och en enskild. Detta disputerande har gifvit upphof till den oändliga mängden mässor.

Med afseende på dessa meningar lära och förmana de våra, att de stå i strid mot den Heliga skrift och kränka den ära, som tillkommer Kristi lidande. Ty Kristi lidande var el,t offer och en tillfyllestgörelse icke blott för arfsynden utan

äfven för alla öfriga synder, såsom skrifvet ä,r i Ebréerbref-vet 10: 10: »Vi hafva blifvit helgade genom Jesu Kristi kropps offer en gång för alla.» Jämväl 10: 14: »Med ett enda offer har han för beständigt fullkomnat dem, som varda helgade.»

Jämväl lär den Heliga skrift, att vi inför Gud varda rättfärdiggjorda genom tron på Kristus, då vi tro, att våra synder för Kristi skull varda förlåtna. Men om mässan blott därigenom att handlingen utföres, utplånar lefvandes och dödas synder, så erhåller man rättfärdiggörelsen genom mässornas hållande och icke genom tron, något som Skriften icke medgifver.

Men Kristus befaller att »göra detta till hans åminnelse», Luk. 22: 19. Därför är mässan instiftad, för att de, som åtnjuta sakramentet, i tro skola ihågkomma, hvilka välgärningar tron genom Kristus mottager, samt för att upprä,tta och trösta det förskräckta samvetet. Ty att ihågkomma Kristus, det är att ihågkomma hans välgärningar och förstå, att de i sanning tillbjudas oss. Icke heller är det nog att ihågkomma historien, ty ihågkomma denna kunna äfven judar och ogudaktiga människor. Alltså skall mässan för den skull hållas, att sakramentet där skall räckas dem, hvilka behöfva tröst, såsom Ambrosius säger: »Emedan jag alltid syndar, bör jag alltid taga läkemedel (mot synden).»

Då nu mässan är ett dylikt delaktiggörande af sakramentet, hålles hos oss en allmän mässa hvarje helgdag och äfven andra dagar, om några vilja åtnjuta sakramentet, hvarvid sakramentet räckes dem, som det åstunda. Denna sed är icke heller ny i kyrkan. Ty de gamle (kyrkofäderna) före Gregorius omnämna icke enskilda mässor; om den allmänna mässan tala de däremot mycket. Krysostomus säger, att »prästen står dagligen inför altaret, och några kallar han till kommunionen, andra åter visar han bort». Och af den gamla kyrkolagens bud framgår klart, att en (präst) hållit mässan, och af denne hafva de öfriga prästerna och diakonerna mottagit Herrens lekamen. Så lyda nämligen orden i den nicenska kanon: »Diakonerna må hvar och en i sin ordning efter prästerna af bisko-

pen eller prästen mottaga den heliga kommunionen.» Äfven Paulus (1 Kor. 11: 33) bjuder med afseende på kommunionen, att den ene skall vänta på den andre, på det att det må blifva en gemensam delaktighet.

Emedan alltså mässan, sådan den hos oss firas, stöder sig på (den äldsta) kyrkans föredöme, såsom af Skriften och fäderna framgår, hafva vi den tillförsikten, att den icke kan ogillas, i synnerhet som de offentliga ceremonierna till största delen bibehållas lika de sedvanliga. Endast antalet mässor är olika, och på grund af de stora och uppenbara missbruken torde det säkerligen vara gagneligt att minska detta. Ty fordom har mässan icke ens i de folkrikaste församlingar hållits dagligen, såsom Historia tripartita bok 9 kap. 38 betygar: »Men i Alexandria åter föreläsas onsdagar och fredagar de heliga skrifterna, hvilka lärarna tolka, och allt sker utan högtidlig mässa.»

IV, (TJUGUFEMTE ARTIKELN.) Om skriftermål.

Skriftermålet har i våra församlingar icke af skaf fats. Ty Herrens lekamen plägar icke räckas till andra än dem, som förut blifvit skriftade och aflösta. Folket undervisas äfven på det flitigaste om tron på aflösningen, hvarom före denna tid en stor tystnad rådt. Människorna läras, att aflösningen bör på det högsta skattas, emedan den är Guds röst och på Guds befallning afkunnas. Nyckelmakten prisas, och det erinras därom, huru stor tröst den bringar förskräckta samveten, och att Gud kräfver tron, att vi må tro på denna aflösning såsom på en röst, hvilken ljuder från himmeln, samt att denna tro på Kristus sannerligen erhåller och mottager syndernas förlåtelse. Förut hafva (de egna) tillfyllestgörelserna på ett omåttligt sätt upphöjts, men om tron och Kristi förtjänst och den rättfärdighet, som vinnes genom tron, vardt intet taladt. Därför äro våra församlingar i denna punkt alls icke att klandra. Ty äfven

våra motståndare nödgas göra oss det medgifvandet, att läran om boten af de våra på det allra flitigaste behandlas och förklaras.

Men om skriftermålet läres, att uppräknandet af synderna icke är nödvändigt, och att samvetena icke skola betungas med omsorgen att söka uppräkna alla synder, emedan det är omöjligt att förtälja alla synder, såsom Ps. 19: 13 betygar: »Hvem kan märka, huru ofta han felar?» Likaså Jeremias 17: 9: »Ett fördärfvadt och outrannsakligt ting är hjärtat.» Om nu inga andra synder än de uppräknade förlätes, så kunde samvetena aldrig få ro, emedan det är många synder, som man hvarken kan inse eller minnas. De gamla författarna betyga äfven, att uppräknandet icke är nödvändigt. Ty i kyrkostadgarna anföres Krysostomus, som säger: »Icke säger jag dig, att du skal] offentligt angifva dig, icke heller för andra anklaga dig; men jag vill, att du skall lyda profeten, som

säger: uppenbara för Herren din väg.* Bekänn därför med bön dina synder inför Gud, den sannfärdige domaren. Utropa dina synder icke med tungan utan i ditt samvetes minne.» Ocli ett annat ställe — Cllossa de poenitentia dist. 5 cap. Consideret — säger, att skriftermålet grundar sig på mänsklig lag. Men hos oss bibehålles skriftermålet såväl för aflösningens stora välgärning som ock för annat gagn, som samvetena däraf hafva.

y. (TJUGrlJSJÄTTE ARTIKELN.) Om åtskillnad på mat (och andra späkningslagar).

Det har varit en allmän öfvertygelse icke endast lios gemene man utan ock hos dem, som i församlingarna hafva undervisat, att åtskillnad på mat och liknande människostadgar skulle vara gärningar, genom hvilka man kunde förvärfva nåd och tillfyllestgöra för synderna. Och att hela världen liar liaft denna mening framgår uppenbart däraf, att dagligen instiftas nya ceremonier, nya klosterordnar, nya helgdagar, nya fastor,

+ Åsyftar ps. 37: 5.i^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

och församlingarnas lärare kräfva dylika gärningar såsom en nödvändig gudstjänst för att förvärfva nåd, och de injaga stor bäfvan hos samvetena, om något underlåtes. Af denna mening om människostadgarna hafva i kyrkan stora olägenheter följt.

För det första har därigenom ställts i skuggan läran om nåden och den rättfärdighet, hvilken genom tron vinnes, som är den förnämsta delen af evangelium och som allra mest bör i kyrkan framträda och öfverväga, på det att Kristi förtjänst må varda väl kunnig, och tron, hvilken tror att synderna för Kristi skull förlåtas, må ställas högt öfver gärningarna. Därför vinnlägger sig ock Paulus synnerligen om denna punkt och skjuter undan lagen och människostadgarna för att visa, att den kristna rättfärdigheten är något annat än detta slags gärningar, nämligen tron, hvilken tror, att synderna af nåd förlåtas för Kristi skull. Men denna Pauli lära har blifvit nästan alldeles undertryckt genom människostadgar, hvilka hafva alstrat den meningen, att man genom åtskillnad på mat och dylik slags gudstjänst borde förtjäna nåd och rättfärdighet. I boten har ingenting nämnts om tron, utan endast dessa tillfyllestgörande gärningar hafva plägat framhållas; i dem syntes hela boten bestå.

För det andra hafva dessa människostadgar ställt Guds bud i skuggan, emedan människostadgarna satts högt öfver Guds bud. Hela kristendomen ansågs bestå i iakttagande af vissa helgdagar, kyrkobruk, fastor och klädedräkt. Iakttagandet af dylikt har man gifvit det allra ärofullaste namn, i det man sagt det utgöra det andliga lifvet eller det fullkomliga lifvet. Däremot har man intet pris tillagt Guds bud med afseende på stånd och kallelse, såsom att en familjefader uppfostrar 1) ar nen, att en moder föder barn, att en furste regerar staten; sådant har man ansett vara världsliga och ofullkomliga gärningar, vida underlägsna de nämnda utmärkta iakttagelserna (af vissa stadgar). Och denna villfarelse har i liög grad plågat gudfruktiga samveten, hvilka hafva sörjt öfver att de förde ett ofullkomligt lif, då de lefde i äktenskap, voro överhetspersoner eller beklädde andra borgerliga ämbeten, och med

beundran hafva betraktat munkar och dylika samt med orätt menat, att dessas iakttagelser (af stadgar) vore för Gud välbehagligare.

För det tredje hafva människostadgarna medfört stora faror för samvetena, emedan det var omöjligt att hålla alla stadgar, och man dock menade, att dessa människostadgar vore en nödvändig gudstjänst. Gerson skrifver, att många hafva råkat i förtviflan, några till och med tillskyndat sig själfva döden, emedan de hafva insett sig icke kunna hålla alla stadgar, och hafva härvid icke hört något trösteord om den rättfärdighet, som genom tron erhålles, eller om nåden. Yi se, huru sum-mister32 och (andra) teologer hafva samlat stadgarna och sökt è7tier/.eiag (lindringar eller mildare tydningar) för att bereda samvetena någon lättnad, men dessa hjälpa icke" mycket, utan stundom lägga de nya snaror för samvetena. Och såväl skolor som möten voro så sysselsatta med att hopsamla stadgar, att de icke fingo någon tid öfrig att befatta sig med den Heliga skrift och fråga efter den

nyttigare läran om tron, om korset, om hoppet, om de borgerliga tingens värde, om samvetenas tröst i svåra frestelser. Därför hafva Gerson och vissa andra lärare högeligen klagat däröfver, att de genom tvister om stadgarna hafva hindrats från att kunna sysselsätta sig med den bättre (och viktigare) läran. Och Augustinus förbjuder att betunga samvetena med detta slags iakttagelser (af stadgar), och han undervisar på ett vist sätt Januarius, så att han må förstå, att iakttagandet af dessa är likgiltigt (för saligheten).

Därför böra de våra icke anses hafva utan orsak rört vid denna sak eller hafva gjort det af hat till biskoparna, såsom några utan grund misstänka, utan det har varit högeligen nödvändigt att undervisa församlingarna om dessa villfarelser, hvilka hafva uppstått genom illa förstådda stadgar. Ty evangelium drifver oss att i församlingarna flitigt framställa läran om nåden och den rättfärdighet, som genom tron erhålles, hvilken lära dock icke kan förstås, om man menar sig kunna förtjäna nåd genom själfvalda iakttagelser (af stadgar).

Därför hafva de lärt, att vi genom iakttagande af mänsk-i^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

51

liga stadgar icke kunna förtjäna nåd eller rättfärdiggöras, hvarför man icke skall mena, att detta slags iakttagelser äro någon nödvändig gudstjänst. De tillägga äfven vittnesbörd ur Skriften. Kristus urskuldar, Matt. 15: B, 9, apostlarna, då de icke höllo den öfliga stadgan, hvilken dock syntes handla om en icke otillåten utan likgiltig sak och vara besläktad med de i lagen påbjudna tvagningarna, och han säger: »Fåfängt dyrka cle mig, då de lära lä,ror, som äro människors bud.» Sålunda kräfver icke Kristus någon onyttig gudstjänst. Och kort därefter tillägger han: »Allt det som går in i munnen orenar icke människan.» Likaså Rom. 14: 17: »Guds rike är icke mat och dryck.» Kol. 2: 16, 20—21: »Ingen dome eder således för mat eller dryck eller i fråga om högtid, ny månad eller sabbat.» Likaså: »Om I således med Kristus hafven dött bort ifrån världens barnaläror, hvarför bjuder man eder, likasom lefden I uti världen: Du skall icke röra, icke heller smaka, icke heller komma vid?» Apg. 15: 10 säger Petrus: »Hvarför fres-ten I då nu Gud med att på lärjungarnas hals lägga ett ok, hvilket hvarken våra fäder eller vi förmådde bära? Utan tro vi, att vi genom Herren Jesu Kristi nåd blifvit frälsta, likasom ock dessa.» Här förbjuder Petrus att betunga samvetena med flera yttre ceremonier, vare sig Moses' eller andras. Och 1 Tim. 4: 1—3 kallar förbudet med afseende på mat för onda andars lära, emedan det strider mot evangelium att instifta eller göra dylika gärningar för att genom dem förtjäna nåd, eller som om en kristendom icke kunde finnas utan dylik gudstjänst.

Här tillvita våra motståndare oss, att de våra skulle förbjuda tukt och köttets dödande såsom Jovinianus.33 Af de våras skrifter finner man emellertid något helt annat. De hafva tvärtom ständigt lärt om korset, samt att de kristna tåligt skola lida pröfningar. Detta att blifva öfvad i mångfaldiga pröfningar och korsfäst med Kristus, det är ett sannskyldigt, allvarligt och oskrymtadt köttets dödande.

Dessutom lära de, att hvarje kristen bör så öfva och späka sig med utvärtes tukt eller lekamliga öfningar och arbete,52

, AUGSBURGSKA BEKÄNNELSEN.

att hvarken öfverflöd i lef vernet eller lättja må egga oss till synd, men icke som om vi genom dylika öfningar skulle förtjäna nåd eller tillfyllestgöra för synder. Sådan utvärtes tukt skall för öfrigt öfvas icke blott några få och bestämda dagar utan alltid, såsom Kristus; Luk. 21: 34 bjuder: »Hafven akt på eder själfva, att icke till äfventyrs edra hjärtan varda förtyngda af svalg och dryckenskap.» Likaledes Matt. 17: 21: »Detta slag (af onda andar) utgår icke utan genom bön och fasta.» Och Paulus säger, 1 Kor. 9: 27: »Jag späker min kropp och underkufvar honom.» Här framhåller han tydligt, att han sålunda späker sin kropp icke för att genom denna tukt förtjäna syndernas förlåtelse, utan för att hafva sin kropp beredd och skicklig till andliga ting och för att enligt sitt kall kunna fullgöra sin plikt. Därför förkastas icke själfva fastorna, utan de människostadgar, som föreskrifva vissa dagar och vissa maträtter, hvilket medför fara för samvetet, liksom om detta slags gärningar vore en nödvändig gudstjänst.

Likväl bibehållas hos oss de flesta människostadgar, hvilka tjäna därtill, att allt i församlingen måtte ordentligen

tillgå, såsom mä,ssordningen och de förnämsta helgdagarna. Men människorna undervisas dock därom, att dylik gudstjänst icke rättfärdiggör inför Gud, och att man icke skall räkna dylika saker för synd, om något underlåtes, utan att därigenom anstöt gifves. En sådan frihet med afseende på af människor stiftade bruk var icke okänd för fäderna. Ty i Österlandet firades påsken på annan tid än i Rom, och då de romerska för denna olikhets skull anklagade de österländska för schism, blefvo de af andra erinrade därom, att det icke är nödvändigt, att dylika seder öfverallt äro lika. Och Irenæus säger: »Olikheten med afseende på fastedagar upphäfver icke trons enhällighet.» Sammaledes uttalar äfven påfven Gregorius i distinct. 12, att en dylik olikhet icke skadar kyrkans enhet. Och i Historia tripartita, bok 9, äro samlade många exempel på olika kyrkobruk, hvarvid följande ord anföras: »Apostlarnas afsikt har icke varit att förordna helgdagar, utan att lära en god vandel och gudsfruktan.»i^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

VI. (TJUGUSJUNDE ARTIKELN.) Om klosterlöften.

Hvad hos oss läres med afseende på klosterlöften skall man bättre förstå, om man erinrar sig, hurudant tillståndet varit i klostren och huru mycket som i självfva klostren dagligen brutits mot den gamla kyrkolagen. På Augustinus' tid voro klostren fria skolor; sedermera då tukten fördärfvats, har öfverallt införts löften, för att man liksom genom ett diktadt fängelse skulle söka återställa tukten.

Till dessa löften hafva sedan småningom lagts många andra iakttagelser af stadgar. Och dessa bojor hafva i strid mot den gamla kyrkolagen pålagts många före laga ålder.

Många hafva genom misstag råkat in i detta lefnadssätt, så att, om icke åren felats dem, de dock hafva saknat förmåga att bedöma sina egna krafter. De, som sålunda blifvit insnärjda, hafva tvingats att kvarstanna äfven i sådana fall, då de med den gamla kyrkolagens medgifvande hade kunnat frigif-vas. Detta har skett i ännu högre grad i nunnekloster än i munkkloster, ehuru man hade bort visa det svagare könet större skonsamliet. Denna stränghet liar långt före detta misshagat många rättsinniga män, hvilka hafva sett, huru flickor och ynglingar för lifsuppehällets skull drifvits i kloster. De hafva ock sett, liuru olyckligt sådana tilltag aflupit, hvilka förargelser de alstrat, och i hvilka snaror samvetena insnärjts. De hafva harmats öfver att clen gamla kyrkolagens myndighet i en så ytterst ömtålig sak lämnats åsido och föraktats. Till dessa missförhållanden kom nu ytterligare en sådan uppfattning af klosterlöftena, som fordom veterligen har misshagat till och med munkar, hvilka voro något litet förståndigare. De hafva nämligen lärt, att dessa löften Vore att skatta lika med dopet; de hafva lärt, att de genom detta lefnadssätt förtjänade syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelse inför Gud. Ja, de hafva tillagt, att klosterlifvet förtjänade icke allenast rättfär-54

dighet inför Gud utan äfven mer, emedan det uppfyllde icke blott buden utan äfven de evangeliska råden.

Sålunda intalade de människor, att klosterlifvet vore långt bättre än dopet, att klosterlifvet medförde större förtjänst än öfverhetspersoners, kyrkoherdars och dylikas lif, hvilka enligt Guds bud sköta sitt kall utan självdiktade reli-gionsöfningar. Intet af detta kan bestridas, ty man finner det i deras böcker.

Men hvad skedde sedan i klostren? Fordom voro de skolor i den heliga Skrift och andra läroämnen, hvilka äro nyttiga för kyrkan, och därifrån togos kyrkoherdar och biskopar. Nu är allt annorlunda; men det behöfves icke att anföra sådant som är bekant. Fordom kommo de tillsammans för att lära något; nu uppdikta de, att detta lefnadssätt instiftats för att förvärfva nåd och rättfärdighet, ja prisa det såsom fullkomlighetens tillstånd och sätta det högt öfver alla andra af Gud förordnade lefnadskall. Detta hafva vi sålunda, utan att af liat öfverclrifva något, anfört, för att man bättre må kunna förstå de våras lära om denna sak.

För det första läres hos oss angående dem, som ingå äktenskap, att det för alla, som icke äro ägnade för celibat, är tillåtet att ingå äktenskap, emedan löften icke kunna upphäfva Guds ordning och bud. Och detta är Guds bud 1 Kor. 7, 2: »För att undvika skörlefnaden hafve hvar man sin hustru.» Ocli icke blott budet, utan ock Guds skapelse och ordning drifver dem — hvilka icke genom ett särskildt Guds (nåde)-verk äro därifrån undantagna —

till äktenskap i öfverensstämmelse med ordet: »Det är icke godt att mannen är allena.» Därför synda icke de, som foga sig efter detta bud och Guds ordning.

Hvad kan häremot göras gällande? Man må så mycket man vill framhålla, att klosterlöftet är bindande, men man kan dock icke påstå, att löftet upphäfver Guds bud. Den gamla kyrkolagen lärer, att vid hvarje löfte skall den lag, som gifvits af en högre, undantagas; så mycket mindre gälla därför dessa löften emot Guds bud.i^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

55

Gällde det om löftenas förpliktelse, att den icke på grund af några orsaker kunde upphäfvas, så skulle de romerska påf-varna icke här hafva gjort några eftergifter. Ty ingen människa är berättigad att upphäfva en förpliktelse, som rent af beror på Guds lag. Men de romerska påfvarna hafva klokt ansett, att med afseende på denna förpliktelse mildhet bör användas. Därför läser man, att de ofta gjort eftergifter med afseende på löftena. Bekant är berättelsen om konungen af Aragonien, som vardt hämtad ur klostret, och sådana exempel finnas äfven från vår tid.

Vidare, hvarför tala våra motståndare så högljudt om löftets förpliktelse och verkan, medan de däremot intet säga om löftets art, nämligen att det skall gälla en möjlig sak, att det bör vara frivilligt, framgånget af egen drift och efter öfverläggning? Men man vet ju väl, huruvida en beständig kyskhet står i en människas makt. Och huru mången har väl frivilligt och efter öfverläggning aflagt klosterlöfte? Innan de rätt kunna bedöma, hvad de göra, öfvertalas, ja stundom till och med tvingas, flickor och ynglingar att aflägga klosterlöfte. Därför är det icke rimligt att så strängt tala om förpliktelsen, då ju alla medgifva, att det strider mot löftets natur, ifall detta icke aflägges frivilligt och efter öfverläggning.

De flesta gamla kyrkostadgar förklara ogiltiga de klosterlöften, som före femtonde året hafva aflagts, emedan före denna ålder ett sådant omdöme icke anses finnas, att man kan besluta något för liela sitt lif. En gammal kyrkostadga, som gör större medgifvande åt människornas svaghet, tillägger ytterligare några år, i det att den förbjuder att före adertonde året aflägga löfte. Hvilkendera skola vi följa? Större- delen af dem, som lämna klostren, är dock ursäktad, emedan de allra flesta före denna ålder hafva aflagt löftena.

Slutligen, om också någon kunde tadlas för brytande af klosterlöftet, så synes dock icke däraf genast följa, att sådana personers äktenskap böra upplösas. Ty Augustinus säger — i 27 :e frågan l:a kapitlet »Nuptiarum» —, att de icke böra56 , AUGSBURGSKA BEKÄNNELSEN.

upplösas, och hans anseende är ju icke ringa, äfven om andra sedermera haft en annan mening.

Men ehuru Guds bud om äktenskapet synes befria de flesta från klosterlöftena, hafva de våra dock med afseende på dessa löften anfört äfven ett annat skäl för deras ogiltighet, nämligen att all gudstjänst, som af människor utan Guds befallning instiftats och utvalts för att förvärfva rättfärdiggörelse och nåd, är gudlös, såsom Kristus säger Matt. 15: 9: »Fåfängt dyrka de mig, då de lära läror, som äro människors bud». Och Paulus lär öfverallt, att vi icke skola söka vinna rättfärdighet genom våra egna iakttagelser (af stadgar) och gudstjänster, som äro uttänkta af människor, utan man erhåller rättfärdigheten genom tron, då man tror sig för Kristi skull af Gud upptagas till nåd.

Det är emellertid uppenbart, att munkarna lära, att de uppdiktade andaktsöfningarna tillfyllestgöra för synder, förtjäna nåd och rättfärdiggörelse. Hvad är detta annat än att förringa Kristi ära samt ställa i skuggan och förneka rätt-färdigheten genom tron? Häraf följer alltså, att dessa löften, som man brukat aflägga, hafva varit en gudlös gudstjänst, och att de därför äro ogiltiga. Ty ett löfte, som är gudlöst och af lagdt i strid mot Guds bud, har ingen giltighet; ty löftet bör icke vara ett orättfärdighetens band, såsom den gamla kyrkolagen säger.

Paulus säger Gal. 5: 4: »I ären alldeles skilda från Kristus, 1 som genom lagen viljen rättfärdiggöras; I ären fallna ifrån nåden.» Därför äro äfven de, som genom klosterlöften vilja rättfärdiggöras, alldeles skilda från Kristus och äro fallna ifrån nåden. Ty äfven de, som tillskrifva klosterlöftena rättfärdiggörelsen, tillskrifva sina egna gärningar det, som i själfva verket tillhör Kristi ära.

Det kan icke heller nekas, att munkarna hafva lärt, att de genom klosterlöften och sina iakttagelser (af stadgar) rättfärdiggöras och förtjäna syndernas förlåtelse; ja de hafva uppdiktat äunu orimligare saker, i det de nämligen hafva sagt sig kunna gifva andra del af sina gärningar. Skulle nu någoni^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

på ett förtretligt sätt vilja framhålla detta, huru mycket kunde icke då hopsamlas, hvaröfver nu självfva munkarna blygas! Därjämte hafva de intalat människorna, att dessa uppdiktade religionsöfningar utgöra den kristliga fullkomlighetens tillstånd. Är nu icke detta att tillskrifva gärningarna rättfärdiggörelsen? Det är att gifva en icke ringa anstöt i församlingen att för folket framställa en viss af människor uttänkt gudstjänst, som icke grundar sig på Guds bud, och lära, att en dylik gudstjänst rättfärdiggör människor. Ty den rättfärdighet, som genom tron vinnes, och om hvilken framför allt i församlingen bör läras, ställes i skuggan, då man utbreder för människornas ögon dessa änglars förunderliga religionsöfningar, deras föregifvande af fattigdom, ödmjukhet och celibat.

Dessutom ställas Guds bud i skuggan och likaledes den sanna gudstjänsten, då människorna höra, att endast munkarna befinna sig i fullkomlighetens tillstånd. Ty den kristliga fullkomligheten består i att allvarligen frukta Gud och dock hysa en stor tro och förtröstan på att för Kristi skull hafva en försonad Gud, samt bedja Gud om och visserligen förvänta hjälp i alla de saker, som vi enligt vår kallelse hafva att utföra; därunder bör man i utvärtes måtto flitigt göra goda gärningar och akta på sitt kall. I dessa ting består den sanna fullkomligheten och den sanna gudstjänsten, men den består icke i celibat eller fattigdom eller simpla och smutsiga kläder. Men folket erhåller många skadliga föreställningar genom detta falska beprisande af klosterlifvet. Man hör celibatet utan måtta lo fördas, och därför lefver man med dåligt samhet e i sitt äktenskap. Man hör, att endast tiggare34 äro fullkomliga, och därför är det med dåligt samvete man behåller sina ägodelar och idkar handel. Man hör det vara ett evangeliskt råd att icke taga hämnd, och därför sky några icke att i det enskilda lifvet hämnas, man hör ju nämligen, att det är (endast) ett råd och icke ett bud. Andra anse alla öfverhets- och borgerliga ämbeten ovärdiga för de kristna.

Man läser exempel på att människor öfvergifvit sitt äk-58

tenskap, öfvergifvit skötandet af statens angelägenheter och gält i kloster. De hafva kallat detta att fly världen och uppsöka ett lefnadssätt, som mera behagar Gud, och de hafva icke insett, att Gud bör tjänas i de bud, som han själf har gifvit, och icke i bud, som äro uttänkta af människor. Ett godt och fullkomligt lefnadskall är det, som grundar sig på Guds bud. Härom är det nödvändigt att människorna undervisas och förmanas.

Före detta har äfven Gerson klandrat munkarnas villfarelse med afseende på fullkomligheten, och lian betygar, att på hans tid var det ett nytt talesätt, att klosterlifvet skulle vara fullkomlighetens tillstånd.

Så många ogudaktiga meningar låda viel klosterlöftena, nämligen att de rättfärdiggöra, att de äro den kristliga fullkomligheten, att de iakttaga såväl råden som buden, att de medföra öfverloppsgärningar. Då allt detta är falskt och grundlöst, gör det löftena ogiltiga.

VII. TJUGUÅTTONDE ARTIKELN. Om den kyrkliga makten.

Många meningsutbyten hafva ägt rum angående biskoparnas makt, och på ett olämpligt sätt hafva några härvid sammanblandat den kyrkliga makten och det världsliga regementet. Genom denna falska sammanblandning hafva mycket stora krig och mycket stora oroligheter uppstått, i det att påf-varna, stödjande sig på nycklarnas makt, icke blott hafva instiftat nya gudstjänster och genom förbehåll af vissa fall35 med hårda bannlysningar betungat samvetena, utan äfven hafva försökt att bortgifva världsliga riken och afsätta kejsare. Dessa fel hafva långt före detta i kyrkan klandrats af gud-fruktiga och lärda män. Därför hafva de våra varit tvungna att till samvetenas tröst uppvisa skillnaden emellan den kyrkliga makten och det världsliga regementet, och de hafva lärt, att bådadera på grund af Guds bud böra samvetsgrant vördasi^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

och äras såsom varande Guds synnerligen stora välgärningar här på jorden.

Så är nu deras mening, att nyckelmakten eller biskoparnas makt enligt evangelium består i fullmakten eller det af Gud gifna uppdraget att förkunna evangelium, förlåta och behålla synder samt förvalta sakramenten. Ty med en sådan befallning har Kristus i Joh. 20: 21 f. utsändt apostlarna: »Såsom Fadern har sändt mig, så sänder ock jag eder. Tagen den helige Ande. Hvilka I förlåten synderna, dem äro de förlåtna, och hvilka I behållen dem, dem äro de behållna.» Mark. 16: 15: »Gån ut och prediken evangelium för liela skapelsen» o. s. v.

Denna makt utöfvas endast genom att lära eller förkunna ordet och utdela sakramenten vare sig åt många eller åt enskilda personer alltefter kallelsen, ty därmed gifves icke lekamliga ting, utan eviga ting, den eviga rätt färdigheten, den helige Ande, det eviga lifvet. Detta kan man icke undfå annat än genom ordets och sakramentens ämbete, såsom Paulus Rom. 1: 16 säger: »Evangelium är en Guds kraft till frälsning för livar och en som tror.» Emedan alltså den kyrkliga makten förlänar eviga ling och utöfvas blott genom ordets ämbete, hindrar den icke det världsliga regementet, lika litet som konsten att sjunga hindrar det världsliga regementet. Ty det världsliga regementet sysslar med andra saker än evangelium. Öfverheten vårdar sig icke om våra själar, utan den skyddar våra kroppar och (andra) lekamliga ting mot utvärtes våld och uppenbar orätt samt straffar människor med svärd och (andra) lekamliga straff för att upprätthålla en borgerlig rättfärdighet och fred.

Sålunda böra icke den kyrkliga makten och den borgerliga makten sammanblandas. Den kyrkliga har befallning att förkunna evangelium och förvalta sakramenten. Den må icke göra intrång på ett främmande ämbete, icke utskifta världsliga riken, icke upphäfva öfverhetens lagar, icke borttaga lydnaden för lagarna, icke hindra domar att verkställas med afseende på några borgerliga anordningar eller aftal, icke före-60

skrifva öfverheten lagar om statsskicket; såsom Kristus säger i Joh. 18: 36: »Mitt rike är icke af denna världen». Likaledes Luk. 12: 14: »Hvem har satt mig till domare eller skiftesman öfver eder?» Äfven Paulus säger i Fil. 3: 20: »Yårt samfund är i himmelen»; 2 Kor. 10: 4: »Yåra stridsvapen äro icke köttsliga, utan mäktiga inför Gud till att nedslå tankebyggnader» o. s. v.

På sådant sätt skilja de våra emellan de båda myndigheternas ämbeten och bjuda, att båda skola vördas och erkännas hvart och ett såsom en Guds gåfva och välgärning.

Om biskoparna hafva någon värdslig myndighet, så hafva de denna icke såsom biskopar i följd af evangelii uppdrag, utan på grund af mänsklig rätt, gifven af konungar och kejsare till en borgerlig förvaltning af deras gods. Detta är emellertid en helt annan ämbetsgärning, än den som tillkommer evangelii ämbete.

När man sålunda frågar om biskoparnas domsrätt, så bör man skilja mellan den världsliga makten och den kyrkliga domsrätten. Men enligt evangelium eller, såsom man säger, enligt gudomlig rätt tillkommer biskoparna såsom biskopar, cl. v. s. såsom dem, åt hvilka ordets och sakramentens ämbete är anförtrodt, ingen annan domsrätt än den att förlåta synder, därjämte att pröfva läran och förkasta den lära, som afviker från evangelium, samt att — utan mänskligt våld men med (Guds) ord — från församlingens gemenskap utesluta de ogudaktiga, hvilkas ogudaktighet är uppenbar. Häruti böra församlingarna med nödvändighet och enligt gudomlig rätt visa dem lydnad i öfverensstämmelse med det bekanta stället Luk. 10: 16: »Den som hör eder, han hör mig.» Men om de lära eller stadga något i strid mot evangelium, då hafva församlingarna Guds befallning, som förbjuder dem lyda i Matt. 7: 15: »Vakten eder för de falska profeterna.» Gal. 1: 8: »Men om ock vi eller en ängel från himmelen annorlunda predikade evangelium för eder, än vi hafva predikat för eder, han vare förbannad!» 2 Kor. 13: 8: »Vi förmå icke något mot sanningen, utan för sanningen.» Jämväl: »Herren har gifvit migi^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

makt till uppbyggande och icke till nedrifvande.» Sålunda bjuder äfven den gamla kyrkolagen i 2:a frågan 7:e

kapitlet Sacerdotes och kap. Oves. Och Augustinus säger gentemot Petilianus' bref: »Icke heller bör man samtycka med de katolska biskoparna, om de tilläfventyrs någonstädes fela eller hafva en mot Guds kanoniska skrifter stridande mening.»

Om de hafva någon annan myndighet eller domsrä,tt vid pröfvandet af vissa frågor, nämligen med afseende på äktenskap eller tionde o. s. v., hafva de denna på grund af mänsklig rätt, och om de härvid äro försumliga i sitt ämbete, äro furstarna nödgade att, om de än göra det ogärna, skaffa sina undersåtar rätt, på det att fred må kunna upprätthållas.

Vidare har man olika meningar om, huruvida biskoparna eller kyrkoherdarna hafva rätt att instifta ceremonier i kyrkan och stadga lagar om mat, helgdagar, grader eller ordningar bland prästerna o. s. v. De som tillskrifva biskoparna denna rätt åberopa såsom vittnesbörd Joh. 16: 12: »Jag har ännu mycket att säga eder, men I kunnen icke nu bära det. Men när han, sanningens Ande, kommer, skall han leda eder till hela sanningen.» De åberopa äfven apostlarnas föredöme — Apg. 15: 20 —, hvilka hafva bjudit att af hålla sig från (att äta) blod och det, som blifvit kväfdt. De åberopa sig på sabbaten, hvilken såsom det vill synas i strid mot tio Guds bud, utbytts mot söndagen. Och intet exempel framhålles så mycket som förändringen af sabbaten. De mena kyrkans myndighet vara stor, då den gjort medgifvanden (och förändringar) med afseende på tio Guds buds föreskrift.

Men med afseende på denna fråga lära de våra, att biskoparna, såsom ofvan visats, icke hafva makt att stadga något i strid mot evangelium. Detsamma lärer ock den gamla kyrkolagen i 9 distinct. Nu är det i strid mot Skriften att stifta människostadgar och kräfva, att man genom att iakttaga dessa skall tillfyllestgöra för synder, eller förtjäna nåd och rättfärdighet. Ty den ära, som tillkommer Kristi förtjänst, kränkes, då vi med dylika iakttagelser (af stadgar) försöka att förtjäna rättfärdiggörelsen. Men det är uppenbart, att det76 ,
AUGSBURGSKA BEKÄNNELSEN.

är på grund af denna öfvertygelse som människostadgarnas antal i kyrkan har vuxit nästan i oändlighet, medan däremot läran om tron och rättfärdigheten genom tron undertryckts; därför hafva småningom allt flera helgdagar fastställts, fastor påbjudits, nya ceremonier och nya sätt att hedra helgonen instiftats, emedan de, som gifvit upphof till sådant, mena sig genom dessa gärningar förtjäna nåd. Så hafva ock fordom lagarna om botöfningar tilltagit i antal, hvaraf vi ännu se vissa spår i tillfyllestgörelserna.

Upphof sm ännen till människostadgarna handla jämväl i strid mot Guds bud, då de låta synden bestå i (förbjuden) mat, i (icke-iakttagandet af vissa) dagar och dylikt samt betunga församlingen med lagträldom, såsom borde bland dq kristna för att förtjäna rättfärdiggörelsen finnas en gudstjänst lik den levitiska, hvilkens ordnande Gud skulle hafva uppdragit åt apostlar och biskopar. Så skrifva nämligen några, och påfvarna synas till en del vara förvirrade genom den mosaiska lagens föredöme. Härifrån stamma dessa (samvets)bördor, att det skulle vara dödssynd att på helgdagar arbeta med sina händer, äfven om det sker utan att anstöt gifves, att det skulle vara dödssynd att försumma de kanoniska timmarnas böner,36 att visst slags mat skulle orena samvetet, att fastor äro verk, som försona Gud, att synd i vissa förbehållna fall icke kan förlåtas annat än genom dens myndighet, hvilken gjort förbehållet,35 medan dock själfva den gamla kyrkolagen icke talar om något förbehåll med afseende på skulden, utan endast med afseende på det af kyrkan pålagda straffet.

Hvarifrån hafva väl biskoparna rätten att pålägga församlingarna dessa människostadgar till att snärja samvetena, då Petrus Apg. 15: 10 förbjuder att »på lärjungarnas hals lägga ett ok», då Paulus 2 Kor. 13: 10 säger, att »dem är gifven makt till uppbyggande och icke till nedrifvande»; hvarför öka de då synderna genom dessa människostadgar?

Men nu har man klara vittnesbörd, hvilka förbjuda att stifta dylika människostadgar för att förvärfva nåd, eller såsom nödvändiga till saligheten. Paulus säger Kol. 2: 16, 20:i^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

»Ingen dome eder således för mat eller dryck, eller i fråga om högtid, nymånad eller sabbat.» Jämväl: »Om I således med Kristus hafven dött bort ifrån världens barnaläror, hvarför bjuder man eder, liksom lef den I uti

världen: 'Du skall icke röra, icke heller smaka, icke heller komma vid' — hvilket allt skall förgås genom förbrukningen — efter människors bud och läror, hvilka hafva blott ett namn af vishet.» Jämväl till Titus 1: 14 förbjuder han tydligt människostadgarna, nämligen att »icke hålla sig till judiska fabler och till sådana människors bud, som vända sig från sanningen».

Och Kristus säger Matt. 15: 13, 14 om dem, som yrka på människostadgarna: »Låten dem fara. De äro blindas blinda ledare»; och han ogillar dylika gudstjänster: »Hvarje planta, som min himmelske Fader icke har planterat, skall uppryckas med roten.»

Om biskoparna hafva rätt att betunga församlingarna med ändlösa människostadgar och lägga snaror för samvetena, hvarför förbjuder då Skriften så ofta att stifta eller lyssna till människostadgar? Hvarför kallar den i 1 Tim. 4: 1 dessa för onda andars läror? Månne den helige Ande förgäfves har varnat för detta?

Då den enda slutsats, som kan dragas, alltså är, att då sådana ordningar, som äro instiftade antingen såsom nödvändiga eller i den meningen att därmed nåd skulle förvärf vas, strida emot evangelium, så är det för ifrågavarande biskopar icke tillåtet att instifta eller kräfva dylika gudstjänster. Ty det är nödvändigt, att i församlingarna bibehålles läran om den kristna friheten, nämligen att lagens träldom icke är nödvändig för rättfärdiggörelsen, såsom i Galaterbrefvet 5: 1 är skrifvet: »Låten eder icke på nytt fångas under träldomens ok.» Det är nödvändigt att fasthålla vid det förnämsta stycket af evangelium, nämligen att vi få nåd genom tron på Kristus, icke på grund af vissa iakttagelser (af stadgar) eller på grund af gudstjänster, som af människor instiftats.

Hvad skall man då mena om söndagen och liknande kyrkoseder? Härpå svara de våra, att biskopar och kyrkoherdar64

hafva rätt att stifta stadgar, på det att allt må skickligt gå till i kyrkan, men icke för att vi genom dessa skulle förtjäna nåd eller tillfyllestgöra för synderna, eller så att samvetena besväras, i det att de hålla dylikt för nödvändiga gudstjänster och mena sig synda, om de utan att gifva andra anstöt bryta däremot. Sålunda förordnar Paulus 1 Kor. 11: 5, 6, att kvinnorna skola i församlingen hölja sina hufvuden, och 1 Kor. 14: 30 att de som (tala och) uttyda i ordning skola höras i församlingen o. s. v.

Sådana förordningar böra församlingarna för kärlekens och fridens skull så hålla, att den ene icke gifver den andre anstöt, och så att i församlingarna allt må tillgå ordentligt och utan buller och larm — 1 Kor. 14: 40 jfr Fil. 2: 14 —, men dock så, att icke samvetena betungas genom att de anse sådant vara för saligheten nödvändigt och mena sig synda, om de utan att gifva någon anstöt öfverträda dessa (förordningar), liksom ju ingen säger, att en kvinna syndar, hvilken går ut med ohöljdt hufvud utan att gifva någon människa anstöt.

Detsamma gäller om iakttagandet af söndagen, påsk, pingst samt dylika fester och kyrkoseder. Ty de som mena, att genom kyrkans myndighet i stället för sabbaten instiftats iakttagandet af söndagen såsom något (för saligheten) nödvändigt, fara mycket vilse. Skriften har afskaffat sabbaten och lär, att alla mosaiska ceremonier, sedan evangelium uppenbarats, må bortläggas. Och likväl, emedan det var nödvändigt att bestämma en viss dag, så att folket visste, när det skulle komma tillsammans, är det uppenbart, att kyrkan därtill förordnat söndagen, hvilken af det skälet så mycket hellre synes hafva valts, att folket måtte hafva ett exempel på den kristna friheten och veta, att hvarken sabbatens eller någon annans dags iakttagande är nödvändigt (för saligheten).

Man finner sällsamma meningsutbyten angående lagens förändringar, den nya lagens ceremonier och förändringen af sabbaten, hvilket allt har sin grund i den falska meningen, att i kyrkan bör finnas en gudstjänst lik den levitiska, och atti^ISBBRUK, SOM HAFVA AFSKAFFATS.

Kristus gifvit apostlar och biskopar i uppdrag att uttänka nya ceremonier, som skulle vara nödvändiga för saligheten. Dessa villfarelser hafva insmugit sig i kyrkan, då rätt färdigheten genom tron icke nog klart lärdes. Några påstå, att helighållandet af söndagen väl icke egentligen tillhör den gudomliga rätten, men dock är liksom

tillhörande den gudomliga rätten; de föreskrifva om helgdagarna, i hvad mån det då är till-låtet att arbeta. Hvad äro väl dylika påståenden annat än sam-vetssnaror? Ty ehuru de försöka göra lindringar (i tolkningen) med afseende på människostadgarna, så kan man dock aldrig känna något lugn, så länge meningen om dessas nödvändighet finnes kvar, och denna måste nödvändigt kvarstå där man intet vet om rättfärdigheten genom tron och den kristna friheten.

Apostlarna hafva Apg. 15: 20 bjudit, att man skall af-hålla sig från (förtärandet af) blod. Hvem iakttager numera detta? Dock synda icke de, hvilka icke iakttaga detta, ty apostlarna själfva hafva ingalunda velat betunga samvetena med dylik träldom, utan de hafva förbjudit det till en tid, på det att icke anstöt skulle gifvas. Ständigt bör man nämligen i ett heslut akta på det evangeliska, syftet.

Knappast några af den gamla kyrkolagens stadgar varda noggrant hållna, och många falla dagligen i glömska äfven hos dem, som i frigast försvara människostadgarna. Det finnes keller icke någon råd för samvetena, om icke den lindringen iakttages, att vi veta, att dessa stadgar må hållas utan att man menar dem vara nödvändiga (för saligheten), och att man icke bryter mot samvetet, äfven om människostadgarna förgätas.

Men med lätthet kunde biskoparna bevara åt sig den lagliga lydnaden, om de icke yrkade på, att de människostadgar skola fasthållas, som icke med godt samvete kunna iakttagas. Nu förbjuda de prästerna äktenskap och upptaga ingen (i sina församlingar), såframt han icke svurit sig icke vilja förkunna den rena evangeliska läran. Våra församlingar begära icke, att biskoparna med uppoffrande af sin värdighet skola återupprätta endräkten — något som likväl goda herdar borde göra. De begära endast att varda befriade från de orätt-

färdiga bördor, hvilka äro nya och antagna i strid mot den allmänneliga kyrkans sedvänja. Måhända hafva i början skäliga orsaker funnits för vissa stadgar, hvilka dock icke passa för senare tider. Det är äfven uppenbart, att några antagits på grund af falska föreställningar. Därför skulle det höfvas påflig mildhet att nu göra eftergifter med afseende på dessa, då en dylik förändring icke skulle skada kyrkans enhet. Ty många människostadgar hafva under tidens lopp förändrats, såsom själfva den gamla kyrkolagen bevisar. Men kan det icke utverkas, att man gifver efter med afseende på de iakttagelser af stadgar, som icke kunna utan synd hållas, böra vi följa den apostoliska regel, som Apg. 5: 29 gifver, att man mer bör lyda Gud än människor.

Petrus förbjuder 1 Petr. 5: 3 biskoparna att vara herrar och härska öfver församlingarna. ISTu yrkas icke härpå, att biskoparna skola fråntagas sitt herravälde, utan det begäres endast, att de tillåta, att evangelium rent läres, och att de göra eftergifter med afseende på några få iakttagelser (af stadgar), som icke utan synd kunna hållas. Om de icke vilja tillåta detta, så må de själfva se till, huru de inför Gud skola kunna ansvara för, att de genom sin hårdnackenhet hafva gifvit anledning till en söndring i kyrkan.

Slutord.

Dessa äro de förnämsta artiklar, om hvilka meningsskiljaktighet synes hafva rådt. Ty ehuru man kunde tala om än flera missbruk, så hafva vi för att undvika vidlyftighet sammanfattat de förnämsta, af hvilka man med lätthet kan döma om de öfriga. Stora klagomål hafva varit öfver aflatsbref, pilgrimsresor och missbruk af bannlysningen. Församlingarna hafva på mångfaldigt sätt misshandlats af sina föreståndare. Ändlösa tvister hafva varit emellan kyrkoherdarna och munkarna om den rätt de hafva i församlingen, om bikter, be-grafningar, predikningar vid särskilda tillfällen och otaliga andra saker. Dylikt hafva vi förbigått, för att det, som

denna angelägenhet är det viktigaste, må genom en kort framställning lättare inses. Icke heller är här något sagdt eller upptaget för att förnärma någon. Blott det har anförts, som synts vara nödvändigt att säga, på det att man må förstå, att hos oss hvarken i lära eller ceremonier något är antaget, som strider emot Skriften eller den allmänneliga kyrkan, ty det är uppenbart, att vi på det noggrannaste aktgifvit på att inga nya och ogudaktiga läror

må smyga sig in i våra församlingar.

Dessa ofvanstående artiklar hafva vi enligt Eders Kejserliga Majestäts påbud velat framställa. I dem innehålles tydligt vår bekännelse och skönjes klart hufvudsumman af deras lära, som hos oss undervisa. Om något i denna bekännelse saknas, så äro vi beredda att, om Gud vill, enligt Skriften framställa en vidlyftigare redogörelse.

Eders Kejserliga Majestäts trogna och underdåniga

Johan, Hertig af Sachsen, Kurfurste.

Greorg, Markgrefve af Brandenburg.

Ernst, Hertig af Lüneburg.

Filip, Landgrefve af Hessen.

Johan Fredrik, Hertig af Sachsen.

Frans, Hertig af Lüneburg.

Wolfgang, Furste af Anhalt.

Senaten och magistraten i Nurnberg.

Senaten i Reutlingen. 71

Filip Melanchtons företal.

Sedan våra furstars bekännelse37 blifvit offentligen föreläst, liafva några teologer och munkar uppsatt en däremot riktad vederläggning, och liar II. M. kejsaren låtit i furstarnas närvaro föreläsa denna samt fordrat, att våra furstar skulle i densamma instämma.

Men då de våra hörde, att däri ogillades många artiklar, hvilka icke med godt samvete kunde förkastas, begärde de att erhålla ett exemplar af sagda skrift för att se, dels hvad motståndarna förkastat, samt dels huru dessas skäl skulle kunna vederläggas. Och i en dylik angelägenhet, som är en religions- och samvetssak, ansågo de, att motståndarna gärna skulle gifva oss sin skrift. Men de våra kunde icke utverka detta, såvida de icke ville ingå på orimliga och oantagliga villkor.

Sedermera liar en förhandling ägt rum, under hvilken det visade sig, att de våra voro beredvilliga till hvarje än så svårt medgifvande, som icke stred mot deras samvete. Men motståndarna kräfde hårdnackadt, att vi skulle gilla några uppenbara missbruk och villfarelser, och då vi icke kunde göra detta ford råde H. M. kejsaren åter, att våra furstar skulle gifva sitt bifall till vederläggningen. Detta vägrade de att göra. Ty huru skulle de i en religionssak kunna gifva sitt bifall till en skrift, som de icke ens hade fått se? Och de liade dessutom hört, att några artiklar vo?o förkastade, uti hvilka de icke utan att handla i strid mot sitt samvete kunde gilla motståndarnas omdömen.

Fördenskull vardt jag tillika med några andra befalld att uppsätta ett försvar för vår bekännelse, i hvilket för H. M. kejsaren skulle framläggas skälen, hvarför vi icke kunna antaga ve-72

derläggningsskriften, samt att påvisa det ohållbara i motståndarnas invändningar. Några af de våra hade nämligen, då vederläggningsskriften förelästes, antecknat hufvudpunkterna och de viktigaste anförda grunderna. Denna försvarsskrift hafva de våra slutligen framlämnat till H. M. kejsaren, på det att han, däraf skulle se, att vi af de viktigaste och mest tvingande skäl voro förhindrade att godkänna vederläggningen. Men H. M. kejsaren mottog icke den till honom framlämnade skriften.

Sedermera har emellertid ett dekret blifvit utgifvet, i hvilket våra motståndare berömma sig af att med stöd af Skriften hafva vederlagt vår bekännelse.

Här har du nu därför, min läsare, vår försvarsskrift, af hvilken du kan lära känna såväl huru våra motståndare hafva dömt — ty vi hafva samvetsgrant redogjort för allt — som ock att de i uppenbar strid mot den heliga Skrift

hafva förkastat några artiklar, medan de däremot ingalunda hafva kunnat med stöd af Skriften uppvisa våra meningar vara ohållbara.

Ehuru vi nu från början med fleras samråd hafva uppsatt denna försvarsskrift, har jag dock sedermera vid tryckningen tillagt något, hvarför jag utsatt mitt namn, på det att ingen skall kunna klaga öfver, att den utgifvits utan nämnd författare.

Under dessa stridigheter har det alltid varit min vana att så vidt som möjligt bibehålla de brukliga lärouttrycken, för att man sålunda lättare en gång skulle kunna vinna enighet. Detta gör jag äfven nu, ehuru jag annars skulle kunna aflägsna vår tids människor vida längre från motståndarnas meningar. Men motståndarna behandla saken på ett sådant sätt, att de tydligt visa sig söka hvarken sanning eller endräkt utan blott att få dricka vårt blod.

Jag har nu ock skrifvit så hofsamt jag kunnat, och om något förefaller alltför skarpt, så må man från början lägga märke till, att jag vänder mig emot de teologer och munkar, som hafva uppsatt vederläggningsskriften, och icke emot kejsaren eller furstarna, Iwilka jag pliktskyldigast vördar. Men nyligen har jag fått se vederläggningsskriften och har funnit den vara så försåtligt och lömskt skrifven, att den på vissa ställen kan vilseleda äfven den varsammaste läsare. Jag har dock icke behandlat alla deras spegelfäkterier, ty det skulle vara ett ändlöst arbete,

utan jag- liar sammanfattat deras hufvudskål, på det att inför alla folk om oss det vittnesbörd må afläggas, att vi tänka rätt och gudfruktigt om Kristi evangelium. Vi hafva icke lust till oenighet, oeh vi betänka väl den fara, som hotar oss, då vi nogsamt se, huru motståndarna äro upptända af hat och bitterhet gentemot oss. Men vi kunna icke förkasta den uppenbara och för kyrkan nödvändiga sanningen.

Vi inse, att vi för Kristi äras skull och till kyrkans fromma måste utstå många besvärligheter och faror, men vi förtrösta på, att Gud gillar denna vår tjänst och vi hoppas, att eftervärlden skall döma rättvisare om oss. Ty det kan icke förnekas, att många kristna läropunkter, hvilka äro af högsta vikt för kyrkan, blifvit af de våra bragta i ljuset och förklarade, och vi vilja här icke ens nämna, genom hvilka farliga läromeningar dessa sanningar förut fördunklats af munkar, kanonister38 och sofister. Vi hafva offentliga vittnesbörd därom af många redbara män, hvilka tacka Gud för den stora välgärningen, att kde nu med afseende på många synnerligen viktiga läropunkter äro bättre undervisade än förr genom våra motståndares skrifter.

Yi vilja därför anbefalla vår sak åt Kristus, som en gång skall döma öfver dessa lärostrider, och bedja honom, att han i nåd måtte se till sina förtryckta och förskingrade församlingar samt föra dem till en gudfruktig och beständig endräkt. 74

Den första artikeln af vår trosbekännelse gillas af våra motståndare, i hvilken artikel vi bekänna oss tro och lära, att Guds väsen är ett enda och odelbart o. s. v., men att dock i samma gudomliga väsen finnas tre åtskilda, lika eviga perso-ner: Fadern, Sonen och den helige Ande. Denna artikel hafva vi alltid lärt och försvarat, och vi veta den hafva ett så säkert och fast stöd i den heliga Skrift, att den aldrig kan kullkastas. Yi förklara ock ståndaktigt, att de, som hysa en annan mening, stå utom Kristi kyrka samt äro afgudadj^rkare och gudsförsmädare.

FÖRSTA ARTIKELN. Om arfsynden.

Den andra artikeln om arfsynden gillas likaledes af våra motståndare, ehuru de klandra oss för den definition a.f arfsynden, som vi i förbigående hafva, gifvit. Här redan i självfva, ingången må Eders Kejserliga Majestät täckas lägga märke till. huru de, som hafva uppsatt vederläggningsskriften, sakna icke blott omdöme utan också redbar afsikt. Ty då vi helt enkelt i förbigående hafva velat nämna det, som arfsynden innebär, så hafva de med en illvilligt hopsatt tolkning förvrängt vår i och för sig icke missförståeliga mening, i det at.t de säga: att vara utan gudsfruktan och utan tro är verksynd; och därför förneka de det vara arfsynd.

Dessa spetsfundigheter hafva tydligen sitt upphof i skolorna och icke i kejsarens råd. Men ehuru denna falska tolk 74

Den första artikeln af vår trosbekännelse gillas af våra motståndare, i hvilken artikel vi bekänna oss tro och lära, att Guds väsen är ett enda och odelbart o. s. v., men att dock i samma gudomliga väsen finnas tre åtskilda, lika eviga perso-ner: Fadern, Sonen och den helige Ande. Denna artikel hafva vi alltid lärt och försvarat, och vi veta den hafva ett så säkert och fast stöd i den heliga Skrift, att den aldrig kan kullkastas. Yi förklara ock ståndaktigt, att de, som hysa en annan mening, stå utom Kristi kyrka samt äro afgudadj^rkare och gudsförsmädare.

FÖRSTA ARTIKELN. Om arfsynden.

Den andra artikeln om arfsynden gillas likaledes af våra motståndare, ehuru de klandra oss för den definition a.f arfsynden, som vi i förbigående hafva, gifvit. Här redan i självfva, ingången må Eders Kejserliga Majestät täckas lägga märke till. huru de, som hafva uppsatt vederläggningsskriften, sakna icke blott omdöme utan också redbar afsikt. Ty då vi helt enkelt i förbigående hafva velat nämna det, som arfsynden innebär, så hafva de med en illvilligt hopsatt tolkning förvrängt vår i och för sig icke missförståeliga mening, i det at.t de säga: att vara utan gudsfruktan och utan tro är verksynd; och därför förneka de det vara arfsynd.

Dessa spetsfundigheter hafva tydligen sitt upphof i skolorna och icke i kejsarens råd. Men ehuru denna falska tolk

ning lätt kunde vederläggas, så anhålla vi till att börja med — på det att alla redbara män må inse, att vi icke här lära något orimligt — att man måtte lägga märke till vår bekännelses tyska text, hvilken fritager oss från hvarje misstanke att vilja lära något nytt. Där står nämligen: Vidare läres, att efter Adams fall alla människor, som på naturligt sätt födas, aflas och födas i synd, cl. v. s. att de alla ända ifrån moderlifvet äro fulla med ond lust och böjelse samt icke af naturen kunna hafva någon sann gudsfruktan eller någon sann tro på Gud. Detta ställe bevisar, att vi frånkänna dem, som äro på köttsligt, naturligt sätt födda, icke blott självfva handlingen utan äfven förmågan eller gåfvan att kunna frukta Gud och förtrösta på honom. Ty vi säga ju, att de, som äro på sådant sätt födda, hafva en ond begärelse och kunna icke rätt frukta Gud eller förtrösta på honom. Hvad kan man här förebrå oss? Vi tänka, att alla redliga människor här skola frikänna oss från hvarje fel, ty i samma mening frånkänner äfven vår på latin afgifna beskrifning (af arfsynden) naturen förmågan, d. v. s. gåfvan och kraften att frukta Gud och förtrösta på honom, samt frånkänner äfven de vuxna självfva handlingen, så att när vi tala om den onda begärelsen, förstå vi därmed icke blott gärningarna eller frukterna, utan naturens beständiga böjelse (för det onda). ;

Men vi vilja längre fram utförligare visa, att vår beskrifning (af arfsynden) öfverensstämmer med den vanliga, gamla definitionen. Först vilja vi emellertid angifva skälet till, hvarför vi här helst hafva användt dessa ord. Motståndarna påstå i sina skolor, att arf syndens material, såsom de säga, är den onda begärelsen.39 Därför ville vi i vår definition icke utelämna denna, i synnerhet i en tid, då inånga därom hafva så ogudaktiga tankar.

Ty somliga påstå, att arfsynden icke är ett fel eller fördärf i människans natur, utan endast en träldom eller en följd af dödligheten, som alla från Adam härstammande måste uthärda icke för något eget fel utan för en annans skull. Därjämte tillägga de. att ingen evigt fördömes för arfsyndens skull,

ulan såsom af en lifegen kvinna trälar födas, så måste de förblifva i (träldoms)tillståndet icke på grund af sin naturs fel utan för moderns olyckas skull. För att nu visa att en sådan gudlös mening icke behagar oss, hafva vi omnämnt den onda begärelsen, hafva i all välmening kallat den en sjukdom samt framhållit, att människans natur ifrån födelsen cir fördärfvad och behäftad med synd.

Men vi hafva icke blott talat om den onda begärelsen utan tillika sagt, att människan saknar gudsfruktan och tro. Skär let hvarför vi tillagt detta är, att de skolastiska lärarna förringa arfsynden, i det att de icke rätt förstå den af kyrkofäderna gifna definitionen. De tala om »fornes»40 såsom en egenskap hos kroppen, och, då de på sätt och vis äro rätt barnsliga, uppställa de spörsmålet, huruvida människan ådragit sig denna sjukdom genom äpplets gift eller genom ormens andedräkt, samt om den förvärras genom bruk af läkemedel. Med frågor af detta slag hafva

de undanskymt själfva hufvudsaken, och när de därför tala om arfsynden, säga de intet om den mänskliga naturens vida svårare lyten, nämligen att hon icke känner Gud, föraktar Gad, är utan gudsfruktan och förtröstan på Gud, hatar Guds dom, flyr den dömande Guden, förtörnas på Gud, misströstar om Guds nåd, sätter sin förtröstan blott på de ting, som hon ser för sina ögon o. s. v. På dessa sjukliga brister, som allra mest stå i strid med Guds lag, gifva skola-stikerna icke akt, utan de tillskrifva fastmer den mänskliga naturen obrutna krafter till att älska Gud öfver allting samt hålla Guds bud äfven med afseende på handlingarnas väsende (deras innersta syfte och bevekelsegrund), och de se härvid icke, att de motsäga sig själfva. Ty att med egna krafter kunna älska Gud öfver allting och hålla Guds bud, hvad är det väl annat än att äga den ursprungliga rättfärdigheten? Och om nu den mänskliga naturen skulle äga dessa stora krafter, så att den genom sig själf kunde älska Gud öfver allting, såsom skolastikerna med tillförsikt försäkra, hvari skulle väl då arfsynden bestå? Och hvartill skulle Kristi nåd behöfvas, om vi kunde rättfärdigas genom vår egen rättfärdighet? Och hvar-OM ARFSYNDEN.

till skulle den helige Ande behöfvas, om människan genom sina egna krafter kunde älska Gud öfver allting och hålla hans bud? Hvem inser icke, huru orimlig våra motståndares mening är? De ringare bristerna i människans natur erkänna de, men de erkänna icke de vida svårare bristerna, om hvilka rlock Skriften öfverallt påminner oss, och öfver hvilka profeterna ständigt klaga, nämligen den köttsliga säkerheten, gudsföraktet, hatet emot Gud och dylika medfödda fel. Men sedan sko-lastikerna i den kristna läran hafva inblandat den filosofiska tanken om naturens fullkomlighet, tillskrifvit den fria viljan och de gärningar, som den förmår framkalla, mer än tillbörligt varit, samt hafva lärt, att människorna varda rättfärdiga inför Gud genom en filosofisk eller borgerlig (utvärtes) rättfärdighet — hvilken äfven vi säga vara för den förnuftiga människan möjlig samt någorlunda stå i vår makt att åstadkomma — hafva de icke längre kunnat se den mänskliga naturens inre orenhet, hvilken ingen kan bedöma annat än i ljuset af Guds ord, hvilket skolastikerna i sina skrifter icke ofta anföra.

Dessa äro de orsaker, på grund af hvilka vi uti beskrifningen på arfsynden hafva dels omnämnt den onda begärelsen, samt dels frånkänt människans naturliga krafter gudsfruktan och förtröstan på Gud. Yi hafva ock velat angifva, att arfsynden innefattar äfven de bristerna, att vi icke känna Gud, förakta Gud, äro utan gudsfruktan och förtröstan på Gud samt icke kunna älska Gud. Dessa äro den mänskliga naturens förnämsta fel, som egentligen strida emot tio Guds buds första tafla.

Vi hafva härmed icke sagt något nytt. Rätt förstådd innehåller nämligen den gamla definitionen på arfsynden detsamma, då den säger, att arfsynden är brist på den ursprungliga rätt färdigheten. Ty hvad är denna rättfärdighet? Skolastikerna tvista här om skolfrågor, men de förklara icke, hvari den ursprungliga rättfärdigheten består. Men enligt den heliga Skrift hänför den sig icke blott till tio Guds buds andra tafla utan äfven till den första, hvilken bjuder gudsfruktan, tro och kärlek till Gud. Därför måste den ursprungliga rättfärdighe-78

ten hafva bestått i icke endast ett rätt förhållande emellan kroppens olika egenskaper (samt häraf följande frihet från lidande och död), ntan äfven i ägandet af sådana gåfvor som en fullkomligare kännedom om Gud, gudsfruktan, förtröstan på Gud, eller i hvarje fall en rätt sinnesbeskaffenhet och förmåga till det sagda. Härom vittnar Skriften, då den säger människan vara skapad till likhet med Gud. Ty hvad vill väl detta säga, om icke att hos henne i afbild fanns en vishet och rättfärdighet, hvarigenom hon fattade Gud och i hvilken liksom Guds eget ljus lyste, d. v. s. människan ägde sådana gåfvor som kunskap om Gud, gudsfruktan, förtröstan på Gud och dylika. Så förklara äfven Irenæus och Ambrosius gudslikheten, och den sistnämnde säger bland annat härom: Till likhet med Gud är icke den själ skapad, i hvilken icke Gud städse är. I Efeser-brefvet (5: 9) och Kolosserbrefvet (3: 10) säger äfven Paulus gudslikheten bestå i kunskap om Gud, rättfärdighet och sanning. Longobardus41 tvekar icke heller att säga, att den ursprungliga rättfärdigheten är själfva den gudslikhet, som af Gud blifvit människan förlänad. Yi anföra här de gamles meningar, som ingalunda motsäga Augustinus' tolkning af gudslikheten.

När sålunda den gamla definitionen säger arfsynden bestå i bristen på rättfärdighet, så utsäges därmed icke blott

att människans lägre krafter icke lyda henne, utan hon frånkännes ock kunskap om Gud, förtröstan på Gud, gudsfruktan och kärlek till Gud eller förmågan härtill. De ifrågavarande teologerna förklara ju för öfrigt i skolorna, att det sagda icke hos människan kan finnas utan nådens särskilda gåfvor och bistånd. För att man må förstå saken, nämna vi nu just dessa gåfvor: kunskap om Gucl, gudsfruktan och förtröstan på Gud. Det är sålanda uppenbart, att den gamla definitionen utsäger alldeles detsamma som vi, då vi frånkänna människan gudsfruktan och förtröstan, d. v. s. icke blott själfva saken utan äfven gåfvan och förmågan därtill.

Alldeles detsamma är innebörden af den definition, som vi finna hos Augustinus, hvilken plägar bestämma arfsyndenOM ARFSYNDEN.

såsom en ond begärelse, hvilken kan sägas hafva trädt i stället för den förlorade rätt färdigheten. Ty emedan den för-därfvade naturen icke kan frukta Gud, älska honom och tro på honom, eftersträfvar och älskar hon blott det köttsliga. Guds dom åter antingen föraktar hon på grund af (köttslig) säkerhet eller hatar hon, därför att hon fruktar den. Sålunda in-begripes hos Augustinus såväl bristen (af den ursprungliga rättfärdigheten) som äfven den syndiga böjelse, som trädt i dess ställe. Och icke heller består den onda begärelsen i endast ett fördärf af kroppens egenskaper, utan äfven i de högre krafternas onda böjelse till det köttsliga. De inse icke heller själfva orimligheten i hvad de säga, då de samtidigt med att de tillägga människan den onda begärelsen också — utan att denna blifvit af den helige Ande dödad — tillägga henne förmågan att älska Gud öfver allting.

Yi hafva därför i vår beskrifning af arfsynden med rätta uttryckligen framhållit båda dessa sidor, nämligen dels bristerna att icke kunna tro på Gud, icke kunna frukta och älska Gud, samt dels ock den onda begärelsen, som eftersträfvar det köttsliga i strid mot Guds ord, d. v. s. eftersträfvar icke endast kroppens vällust, utan ock köttslig vishet och rättfärdighet, förtröstar härpå och föraktar Gud. Och icke blott de gamla kyrkolärarna utan äfven de mer insiktsfulla bland de nyare lära, att arfsynden är just detta, nämligen den angifna bristen och den onda begärelsen. Så säger nämligen Thomas: Arfsynden innefattar en brist af den ursprungliga rättfärdigheten och därjämte äfven ett orätt förhållande emellan själens förmögenheter, hvarför den är icke blott en brist utan och ett fördärfvadt tillstånd. Bonaventura säger: Då nian frågar hvad arfsynden är, bör svaras, att den är en ohejdad begärelse. Med rätta svaras ock, att den är en brist af den rättfärdighet, hvilken vi böra äga. Och i hvartdera af dessa svar innehålles det andra. Detsamma menar ock Hugo, när han säger, att arfsynden är en okunnighet i själen och en ond begärelse i köttet, hvarmed han angifver att vi födas med okunnighet om Gud, otro, misströstan, förakt för Gud och hat till honom. Allt80

detta inbegriper han nämligen i okunnigheten. Och dessa meningar öfverensstämma äfven med den heliga Skrift, ty Paulus nämner stundom uttryckligen brislen, såsom då han i 1 Kor. 2; J4 säger: Den na lur li (/a människan fattar intet af det som tillhör Guds Ande. På ett annat ställe (Rom. 7: 5) säger lian den onda begärelsen vara verksam i våra lemmar och bära fru kl ät döden. Angående såväl det ena som det andra kunde vi väl anföra många fler skriftställen, men i en klar sak kräfvas icke många vittnen, och hvarje förståndig läsare måste ju inse, att det att vara utan gudsfruktan och tro icke blott är verksynder, utan ständigt förblifvande brister i vår icke pånytt-födda natur.

Yi lära alltså om arfsynden intet annat än den heliga Skrift och den allmänneliga kyrkan, utan vi hafva endast jramdragit och bragt i ljuset Skriftens och kyrkofädernas viktigaste tankar, som genom de nyare teologernas spetsfundiga tvister blifvit alldeles undanskymda. Det är ock uppenbart, att de nyare teologerna icke rätt uppfattat, hvad kyrkofäderna menat, då de talat om bristen (af den ursprungliga rättfärdigheten). Men en rätt kännedom om arfsynden är nödvändig, ty man kan icke förstå storheten af Kristi nåd utan att känna sina egna brister. All människans rättfärdighet är inför Gud endast, skrymteri, om vi icke erkänna, att; hjärtat af na,turen är utan kärlek till Gud, gudsfruktan och förtröstan på Gud. Därför säger ock profeten (Jer. 31: 19): Sedan jay har kommit till besinning, slår jag mig på länden. Likaledes Ps. 116: 11: Jag måste säga i min ångest: »alla människor äro lögnaktiga», (1. v. s. tänka icke rätt om Gud.

Här klandra nu våra motståndare skarpt Luther, emedan lian liar skrifvit, att; arfsynden kvarblifver efter dopet, och de tillägga, att, denna artikel med rätta har blifvit förkastad af Leo X. Men Ers Kejserliga Majestät skall finna, att en uppenbarligen falsk beskyllning här föreligger, ty motståndarna veta väl i livad mening Luther uttalat detta att arfsynden kvarblifver efter dopet. Han har alltid skrifvit, att arfsynden borttager (tillraknandet af) arfsyndens skuld, ehuru syndens »ma-

terial», såsom de kalla clet, d. v. s. den onda begärelsen kvarstår. Angående detta material har han äfven tillagt, att den helige Ande, hvilken genom dopet gifves, börjar att döda den onda begärelsen och skapa en ny sinnesriktning i människan. På samma sätt uttrycker sig äfven Augustinus, då han säger: Synden förlätes i dopet, icke så att den icke längre finnes till, ulan så att den icke tillräknas. Här erkännes uttryckligen, att synden finnes, d. v. s. kvarblifver, ehuru den icke tillräknas, och denna mening har så vunnit senare kyrkolärares bifall, att den till och med upptagits i dekreterna. Emot Julianus säger Augustinus likaledes: Den lag, som är i våra lemmar, är genom den andliga pånyttfödelsen förlåten, men kvarblifver i det dödliga köttet. Den är förlåten, emedan skulden borttages genom sakramentet, hvarigenom de troende pånyttfödas. Men den kvarstår så till vida som den uppväcker (onda) begär, mot hvilka de troende kämpa. Att älven Luther så menat och lärt, veta våra motståndare, men då de icke kunna ogilla själfva saken, söka de förvränga hans ord för att genom detta konstgrepp få honom dömd.

De påstå vidare den onda begärelsen vara ett straff och icke någon synd, medan Luther säger, att clen är synd. Såsom vi ofvan framhållit säger Augustinus arfsynden vara en ond begärelse. Huruvida detta uttryck är olämpligt därom ma de tvista med Augustinus. För öfrigt säger Paulus (Rom. 7: 7, 23): Jag hade icke vetat af begärelsen, om icke lagen hade sagt: »Du skall icke begära», samt: Jag ser en annan lag i mina lemmar? som kämpar mot den lag, som är i min ande, och griper mig fången i syndens lag, som är i mina lemmar. Dessa vittnesbörd kunna icke genom några spetsfundigheter göras om intet. Ty med klara ord kalla de begärelsen synd, hvilken flock icke tillräknas dem, som äro i Kristus, ehuru den i och för sig är vard döden, om den icke tillgifven. Obestridligen har detta varit kyrkofädernas mening, ty Augustinus vederlägger utförligt deras mening, som ansågo begärelsen hos människan icke vara synd, utan ett adiaforon (mellanting, som är

livarken godt eller ondt), på samma sätt som man kan säga kroppens hudfärg eller ohälsa vara detta.

Men vilja nu motståndarna påstå begärelsen vara ett dylikt adiaforon, så skola cle häruti motsägas icke blott af många skriftställare utan förvisso ock af liela kyrkan. Ty att tvifla på Guds vrede, på Guds nåd, på Guds ord, att vredgas på Guds domar, att harmas öfver om Gud icke genast rycker en undan hemsökelser, att knota öfver att det i världen går de ogudaktiga bättre än cle fromma, att uppeggas till vrede, köttslig lusta, ärelystnad, girighet o. s. v., hvem har väl vågat kalla dylikt adiafora, äfven om det icke åtföljts af ett fullt medvetet samtycke till begäret. Af psalmerna och profeterna framgår emellertid, att äfven gudfruktiga människor hos sig känna sådant. Men i skolorna hafva de härvid från filosofien infört (för bibeln) alldeles främmande åsikter, nämligen att vi för våra lidelsefulla begärs skull icke äro hvarken goda eller onda, och förtjäna hvarken lof eller tadel, samt att intet är synd, som icke sker med fri vilja. Dessa meningar äro emellertid af filosoferna utsagda med afseende på världslig dom men icke med afseende på huru Gud dömer oss. Härtill foga de obetänksamt äfven andra meningar, såsom att naturen icke är ond. Däremot hafva vi, om det säges i rätt sammanhang, intet att invända, men här användes det falskt i syfte att förringa arfsynden. Sådana meningar läser man emellertid hos skolastikerna, som otillbörligt sammanblanda filosofien eller den världsliga sedeläran med evangelium. Och dylikt lärdes icke blott i skolorna utan spreds, såsom plägar ske, från skolorna till folket. Dessa åsikter blefvo härskande, närde förtröstan på de mänskliga krafterna och undertryckte kunskapen om Kristi nåd. När därför Luther ville klargöra, huru stor arfsynden och den mänskliga brisfcfullheten är, lärde han, att det som efter dopet kvarstår af arfsynden

icke till sin natur är för människan ett »adiaforon», utan något, för hvilket Kristi nåd behöfves, på det att det icke må tillräknas, samt den helige Ande, på det att det må dödas.

Medan nu skolastikerna förringa såväl synden som sträf-

fet, då de lara, att människan genom egna krafter kan uppfylla Guds bud, så beskrifves däremot i den första Moseboken det för arfsynden pålagda straffet på ett helt annat sätt, ty där säges den mänskliga naturen vara underkastad icke blott döden och andra kroppsliga lidanden utan äfven djäfvulens välde. Där står nämligen (1 Mos. 3: 15) den fruktansvärda domen: Jay skall sätta fiendskap emellan dig och kvinnan, och mellan din säd och hennes säd. Bristen (af den ursprungliga rättfärdigheten) och den onda begärelsen äro såväl straff som synd. Döden och andra kroppsliga lidanden samt djäfvulens herravälde äro egentligen straff. Den mänskliga naturen är nämligen öfverlämnad till träldom och hålles fången af djäfvulen, som bedårar den med ogudaktiga meningar och villfarelser samt drifver den till alla slags synder. Men liksom djäfvulen icke kan besegras annat än med Kristi hjälp, så kunna vi icke heller med egna krafter befria oss från denna träldom. Själfva världshistorien visar, huru stor djäfvulens makt att härska är. Världen är full af hädelser emot Gud och ogudaktiga meningar, och med dylika band har djäfvulen insnärjt clem som i världens ögon äro visa och rättfärdiga. Hos andra åter visa sig gröfre laster. Då nu Kristus är oss gifven för att borttaga både dessa synder och dessa straff, samt förstöra djäfvulens välde, synd och död, kan man icke rätt inse Kristi välgärningar utan att inse vårt elände. Därför undervisa våra predikanter flitigt om dessa ting och de förkunna därmed icke något nytt utan framställa den heliga Skrift och de heliga kyrkofädernas läror.

Härmed anse vi oss hafva för Eders Kejserliga Majestät tillräckligt redogjort för de barnsliga och fadda spetsfundigheter, genom hvilka våra motståndare misstolkat vår artikel, ty vi veta oss tänka rätt och enigt med Kristi allmänneliga kyrka. Men om motståndarna vilja ånyo upptaga denna lärotvist, skola hos oss icke saknas män, som äro beredda att svara och häfda sanningen. Våra motståndare förstå nämligen i denna fråga till stor del icke hvad de säga. De motsäga sig ofta, och de kunna icke rätt och logiskt utveckla, hvarken hvad84

arfsynden egentligen är, eller hvari det består, som de kalla bristen (af den ursprungliga rättfärdigheten). Men vi hafva icke här velat alltför ingående granska dessa tvister, utan menat att det vore tillräckligt att mecl för hvar man begripliga ord anföra de helig^a kyrkofädernas mening, hvilken ock vi hylla.

Den tredje artikeln gilla våra motståndare, i hvilken artikel vi bekänna tvenne naturer i Kristus, d. v. s. att Ordet upptagit den mänskliga naturen i sin persons enhet, och att samme Kristus har lidit och dött för att försona Fadern med oss, samt är uppstånden, på det att han skulle regera, rättfärdiggö-ra och helga de troende o. s. v. enligt den apostoliska samt den nicenska trosbekännelsen.

ANDRA ARTIKELN. Om rättfärdiggörelsen.

I den fjärde, femte, sjätte samt längre fram i den tjugonde artikeln förkasta våra motståndare vår bekännelse, emedan vi lara, att människorna icke för sina ef/na förtjänsters skull utan af nåd för Kristi skull få syndernas förlåtelse genom tron på Kristus. De förkasta bådadera, såväl vår forne-heise af att människorna för sina egna förtjänsters skull få syndernas förlåtelse, som vårt påstående, att människorna genom tron på syndernas förlåtelse och genom tron på Kristus rättfärdiggöras. Då det nu i denna lärostrid är fråga om vår kristna läras förnämsta artikel, hvilken, om man rätt förstår den, förhärligar och förökar Kristi ära samt bringar alla gud-fruktiga samveten välbehöflig och riklig tröst, bedja vi, att Ers Kejserliga Majestät må huldrikt höra oss angående dessa så viktiga saker. Ty emedan våra motståndare icke förstå, hvarken hvad syndaförlåtelse eller tro, eller nåd eller rättfärdighet 84

AUGSBURG SK A BEKÄNNELSENS APOLOGI.

arfsynden egentligen är, eller hvari det består, som de kalla bristen (af den ursprungliga rättfärdigheten). Men vi hafva icke här velat alltför ingående granska dessa tvister, utan menat att det vore tillräckligt att mecl för hvar man begripliga ord anföra de helig^a kyrkofädernas mening, hvilken ock vi hylla.

Den tredje artikeln gilla våra motståndare, i hvilken artikel vi bekänna tvenne naturer i Kristus, d. v. s. att Ordet upptagit den mänskliga naturen i sin persons enhet, och att samme Kristus har lidit och dött för att försona Fadern med oss, samt är uppstånden, på det att han skulle regera, rättfärdiggö-ra och helga de troende o. s. v. enligt den apostoliska samt den nicenska trosbekännelsen.

ANDRA ARTIKELN. Om rättfärdiggörelsen.

I den fjärde, femte, sjätte samt längre fram i den tjugonde artikeln förkasta våra motståndare vår bekännelse, emedan vi lara, att människorna icke för sina ef/na förtjänsters skull utan af nåd för Kristi skull få syndernas förlåtelse genom tron på Kristus. De förkasta bådadera, såväl vår forne-heise af att människorna för sina egna förtjänsters skull få syndernas förlåtelse, som vårt påstående, att människorna genom tron på syndernas förlåtelse och genom tron på Kristus rättfärdiggöras. Då det nu i denna lärostrid är fråga om vår kristna läras förnämsta artikel, hvilken, om man rätt förstår den, förhärligar och förökar Kristi ära samt bringar alla gud-fruktiga samveten välbehöflig och riklig tröst, bedja vi, att Ers Kejserliga Majestät må huldrikt höra oss angående dessa så viktiga saker. Ty emedan våra motståndare icke förstå, hvarken hvad syndaförlåtelse eller tro, eller nåd eller rättfärdighet

arfsynden egentligen är, eller hvari det består, som de kalla bristen (af den ursprungliga rättfärdigheten). Men vi hafva icke här velat alltför ingående granska dessa tvister, utan menat att det vore tillräckligt att mecl för hvar man begripliga ord anföra de helig^a kyrkofädernas mening, hvilken ock vi hylla.

Den tredje artikeln gilla våra motståndare, i hvilken artikel vi bekänna tvenne naturer i Kristus, d. v. s. att Ordet upptagit den mänskliga naturen i sin persons enhet, och att samme Kristus har lidit och dött för att försona Fadern med oss, samt är uppstånden, på det att han skulle regera, rättfärdiggö-ra och helga de troende o. s. v. enligt den apostoliska samt den nicenska trosbekännelsen.

ANDRA ARTIKELN. Om rättfärdiggörelsen.

I den fjärde, femte, sjätte samt längre fram i den tjugonde artikeln förkasta våra motståndare vår bekännelse, emedan vi lara, att människorna icke för sina ef/na förtjänsters skull utan af nåd för Kristi skull få syndernas förlåtelse genom tron på Kristus. De förkasta bådadera, såväl vår forne-heise af att människorna för sina egna förtjänsters skull få syndernas förlåtelse, som vårt påstående, att människorna genom tron på syndernas förlåtelse och genom tron på Kristus rättfärdiggöras. Då det nu i denna lärostrid är fråga om vår kristna läras förnämsta artikel, hvilken, om man rätt förstår den, förhärligar och förökar Kristi ära samt bringar alla gud-fruktiga samveten välbehöflig och riklig tröst, bedja vi, att Ers Kejserliga Majestät må huldrikt höra oss angående dessa så viktiga saker. Ty emedan våra motståndare icke förstå, hvarken hvad syndaförlåtelse eller tro, eller nåd eller rättfärdighet

är, förvirra de på det bedröfligaste sätt denna lära, fördunkla Kristi lära och välgärningar och beröfva gudfruktiga samveten den i Kristus gifna trösten. Men för att dels anföra bekräftande stöd för vår bekännelse och dels vederlägga våra motståndares invändningar, måste vi börja med att förutskicka något, så att man kan förstå, hvarifrån såväl motståndarnas som vår egen lära härleder sig.

Hela Skriften kan indelas i tvenne hufvudstycken: lagen och löftena. Några ställen framställa nämligen för oss lagen, andra löftet om Kristus, i det att antingen utlofvas, att Kristus skall komma och vi skola få syndernas förlåtelse, rättfärdiggörelse och evigt lif för hans skull eller ock Kristus själf, sedan han kommit, i evangelium lofvar oss syndernas förlåtelse, rättfärdiggörelse och evigt lif. Här mena vi nu med lagen Tio Guds bud, hvarhelst de än må förekomma i den heliga Skrift. Om ceremoniallagen och de borgerliga stadgarna hos Moses tala vi däremot för närvarande icke.

Af dessa båda stycken uttaga nu våra motståndare lagen, emedan människan af naturen med sitt förstånd i någon

mån kan fatta lagen — Gud har ju ock skrifvit samma lag i hennes hjärta — och genom lagen söka de nu vinna syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelse. Men Tio Guds bud kräfver icke blott de utvärtes borgerliga verk, som förnuftet i någon mån kan göra, utan de kräfva äfven andra, som gå vida utöfver hvad förnuftet förmår, nämligen att rätt frukta Gud, rätt älska Gud, rätt åkalla Gud, rätt vara förvissad om att Gud hör våra böner, samt förbida Guds hjälp i döden och allahanda pröfningar; slutligen kräfva de ock att vi lyda Gud i döden och under alla pröfningar, så att vi icke fly dem eller vilja draga oss undan, då Gud pålägger dem.

Här hafva skolastikerna följt filosoferna och lära blott om förnuftets rättfärdighet, d. v. s. utvärtes gärningar, och falskligen påstå de dessutom, att förnuftet kan utan den helige Andes hjälp älska Gud Öfver allting. Ty så länge människosjälen är i ostörd ro och icke känner Guds vrede eller Guds dom, kan hon inbilla sig att hon vill älska Gud och för hans skull86

göra godt. På sådant sätt lära de, att människorna förtjäna syndernas förlåtelse, om man gör hvad som är möjligt, d. v. s. om förnuftet sörjer öfver synden och liksom framlockar en gärning af kärlek till Gud eller gör något godt för Guds skull. Denna, mening, hvilken naturligtvis smickrar människorna, har gifvit upphof till och ständigt ökat antalet (falska) gudstjänst-handlingar i kyrkan, klosterlöften och missbruk med mässan samt flera andra bruk och stadgar, som man i följd af denna mening har uttänkt. Och för att allt mer nära och öka förtröstan på dylika gärningar hafva de påstått, att Gud med nödvändighet gifver sin nåd åt den, som gör dessa gärningar, icke såsom vore Gud af någon annan nödgad därtill utan i följd af sin egen oföränderliga vilja.

Med denna mening äro många stora och farliga villfarelser förbundna, hvilka det skulle blifva allt för långt att uppräkna. Så mycket bör dock hvarje förståndig läsare kunna inse, att om detta är den kristna rättfärdigheten, hvad är det då för skillnad emellan filosofien och Kristi lära? Om vi med dessa våra gärningar förtjäna syndernas förlåtelse, hvad gör då Kristus? Om vi kunna rättfärdiggöras genom förnuftet och förnuftets gärningar, hvartill behöfva vi då Kristus eller pånyttfödelsen? I följd af de nämnda meningarna har det nu emellertid gått så långt, att många håna oss, därför att vi lära, att man måste söka en annan rättfärdighet än den filosofiska. Vi hafva hört några, som i sina predikningar alldeles lämnat evangelium åsido och i stället talat om Aristoteles' sedelära. Och dessa skulle ju icke förfara orätt, om det, som våra motståndare försvara, vore sant. Ty Aristoteles har skrifvit så förträffligt om de yttre sederna, att man icke kan begära något bättre. Yi hafva ock funnit skrifter utgifna, i hvilka några af Kristi ord jämföras med uttalanden af Sokrates, Zeno och andra, alldeles som dm Kristus vore kommen för att stifta några lagar, genom hvilka vi skulle förtjäna syndernas förlåtelse och icke erhålla den af nåd för hans förtjänsts skull. Om vi alltså antaga denna motståndarnas lära, att vi genom förnuftets gärningar förtjäna syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen,OM RÄTTFÄRDIGGÖRELSEN.

så är det ingen skillnad emellan deri filosofiska eller åtminstone den fariseiska rättfärdigheten och den kristna.

För att icke alldeles förbigå Kristus, kräfva emellertid våra motståndare en historisk kunskap om Kristus samt säga honom hafva förtjänat, att en viss sinnesbeskaffenhet gifvits oss, eller — såsom de själfva kalla det — »den första nåden», hvarmed de mena en böjelse, som gör det lättare för oss att älska Gud. Men det är dock mycken liten betydelse de till-lägga denna böjelse, ty de påstå viljans verk vara af alldeles samma slag, innan vi fått sagda böjelse som sedermera. De föregifva sålunda, att viljan kan älska Gud, men denna böjelse skall egga viljan att så mycket hellre göra det. Denna böjelse påstå de att man först måste förtjäna genom föregående förtjänstfulla gärningar, därefter måste man ock genom lagens gärningar förtjäna böjelsens tillväxande och det eviga lifvet. På sådant sätt begrafva cle Kristus, på det att icke människorna må hålla sig till honom såsom medlare och mena sig för hans skull af nåd få syndernas förlåtelse och försoning, utan i stället drömma om att genom sin egen laguppfyllelse förtjäna syndernas förlåtelse och anses inför Gud rättfärdiga, och detta fastän lagen aldrig kan uppfyllas, emedan förnuftet icke kan åstadkomma annat än vissa utvärtes gärningar, men hvarken fruktar Gud eller rätt tror på Guds omsorg om oss. Och ehuru de tala om denna »böjelse», så kan dock utan trons rättfärdighet hos människan icke finnas kärlek till Gud ej heller kan hon förstå, hvad kärlek till Gud är.

Då de nu här uppdikta en skillnad mellan »meritum congriii» (en ofullkomlig förtjänst, som dock af billighet kan belönas) och »meritum condigni» (en fullkomlig förtjänst, som kan göra anspråk på lön),42 så är detta blott en lek med ord, för att deras pelagianska17 tänkesätt icke skall klart framträda, ty om Gud med nödvändighet gifver sin nåd på grund af ett »meritum congrui», så är detta ju icke längre ett sådant, utan en förtjänst som kan göra anspråk på lön, fastän de icke själfva veta hvad de säga. Sedan människan fått böjelsen att älska Gud, föregifva de hennes förtjänster kunna göra anspråk på88

lön, och likväl säga de, att hon aldrig kan veta, huruvida hon har denna böjelse. Huru skall hon då kunna veta, om hennes förtjänst är ofullkomlig eller kan göra anspråk på lön? Men detta är alltsammans uppdiktadt af andligen sofvande människor, hvilka icke alls veta, huru syndernas förlåtelse gifves, och huru inför Guds dom och i samvetets ångest förtröstan på våra egna gärningar kullkastas. Säkra skrymtare anse alltid sina förtjänster kunna göra anspråk på lön, vare sig den omtalade »böjelsen» hos dem finnes eller icke, ty af naturen förtrösta människor på sin egen rättfärdighet, men förskräckta samveten äro ovissa och tveka samt eftersträfva och samla sedan andra gärningar för att komma till frid. Dessa mena sig aldrig kunna förtjäna lön, och de råka i förtviflan, om de icke utom lagens lära få höra evangelium om syndaförlåtelsen af nåd och rättfärdigheten genom tro.

Sålunda lära våra motståndare ingenting annat än en förnuftets eller i hvarje fall lagens rättfärdighet, hvilken de betrakta såsom judarna betrakta Moses beslöjade ansikte, och hos de säkra skrymtare, som mena sig uppfylla lagen, uppväcka de själftillit och en ogrundad förtröstan på egna gärningar samt ringaktning för Kristi nåd. De förskräckta samvetena däremot drifva de till förtviflan, ty så länge människor göra allting under tvifvel kunna de aldrig erfara hvad tron är eller hvilken kraft den äger, och på så sätt komma de slutligen helt och hållet till förtviflan.

Vi åter mena med afseende på förnuftets rättfärdighet, att Gud kräfver denna, och att det på grund af Guds befallning är nödvändigt att göra de ärbara gärningar, som Tio Guds bud föreskrifna, enligt ordet (Gal. 3: 24) att lagen är vår tuktomästare samt (1 Tim. 1: 9) att lagen är satt för ogärningsmän. Gud vill nämligen genom denna utvärtes tukt tygla de köttsliga, och för upprätthållande af denna tukt har han gifvit lagar, förordningar, lära, öfverhet och straff. Denna rättfärdighet kan förnuftet genom sina egna krafter i någon mån åstadkomma, ehuru det ofta öfvervinnes af den naturliga svagheten och därigenom att djäfvulen drifver till uppenbara laster. Men

ehuru vi gärna tillerkänna denna förnuftets rättfärdighet det beröm den förtjänar — ty det är det högsta goda, som den fördärf våde naturen äger, och med rätta säger Aristoteles att hvarken aftonstjärnan eller morgonstjärnan äro skönare än rättfärdigheten, och Gud gifver den äfven lekamliga belöningar — så får den dock icke prisas så, att Kristi ära förringas.

Ty det är falskt, att vi genom våra gärningar förtjäna syndernas förlåtelse.

Falskt är det likaledes, då människor på grund af förnuftets rättfärdighet anses vara inför Gud rättfärdiga.

Falskt är det likaledes, att förnuftet af egna krafter kan älska Gud öfver allting och hålla hans bud, nämligen att rätt frukta Gud, fast lita på att Gud hör våra böner, vilja lyda Gud in i döden och under alla Guds skickelse!', icke hafva lust till något, som tillhör en annan, m. m., ehuruväl förnuftet kan göra utvärtes gärningar.

Falskt och Kristi ära försmädande är det likaledes, att människorna icke synda, då de utan nåden (på ett blott utvärtes sätt) hålla Guds bud.

För denna vår mening hafva vi icke endast Skriftens utan ock kyrkofädernas vittnesbörd, ty Augustinus talar utförligt härom gentemot pelagianerna och framhåller, att nåden icke gifves oss för våra förtjänsters skull. I sin skrift »om naturen och nåden» säger han: Om vi genom den fria viljan äga af naturen möjligheten att veta, huru vi höra lefva, samt äfven tillräcklig förmåga att lefva rätt, då har Kristus fåfängt dött och korsets förargelse är

borttagen. Hvi skulle då icke äfven jag häröfver klaga? Jo, jag skall förvisso klaga, och med kristen harm och smärta skall jag ropa till dem: I hafven kommit bort från Kristus, I som genom naturen viljen varda rättfärdiga. I hafven af fallit från nåden (Gal. 5:4; jmfr 2: 2l). Icke kännande Guds rättfärdighet, viljen I nämligen upprätta en egen rättfärdighet och böjen eder icke under Guds rättfärdighet. Ty såsom Kristus är lagens ände, så är han äfven den fördärfvade mänskliga naturens frälsare till rättfärdighet för hvar och en som tror (Rom. 10: 3, 4). och i Joh. 8: 36 heter det: Om Sonen90

gör eder fria, så blifven I verkligen fria. Yi kunna alltså icke genom förnuftet befrias från synderna och förtjäna syndernas förlåtelse. I Joh. 3: 5 står ock skrifvet: Utan en varder född på nytt af vatten och ande, kan han icke komma in i Guds rike, Är det nu för oss nödvändigt att genom den helige Ande pånyttfödas, så gör förnuftets rättfärdighet oss icke rättfärdiga inför Gud och uppfyller icke heller lagen. Rom. 3: 23 säger: De äro alla utan berömmelse inför Gud, d. v. s, de sakna en från Gud stammande visdom och rättfärdighet, hvarigenom vi kunna hafva kännedom om Gud och förhärliga honom. Likaledes heter det i Rom. 8: 7, 8: Köttsligt sinne är fiendskap emot Gud, emedan det icke är Guds lag underdånigt, icke heller kan vara det. Men de som äro köttsligt sinnade kunna icke behaga Gud. Dessa vittnesbörd äro så klara, att de icke kräfva något skarpare förstånd, utan — för att begagna Augustinus' egna ord i detta sammanhang — endast en uppmärksam åhörare. Om det köttsliga sinnet är fiendskap emot Gud, så älskar det, för visso icke Gud. Om det icke kan underkasta sig Guds lag, kan det icke älska Gud. Om det köttsliga sinnet är fiendskap emot Gud, syndar köttet, äfven då det gör utvärtes oklanderliga gärningar, ja om det icke kan underkasta sig Guds lag, så syndar det för visso, om det äfven gör i människors ögon utmärkta och lofvärda gärningar. Våra motståndare se endast på den andra taflans bud, som innehålla den utvärtes rättfärdighet, som förnuftet förstår. Nöjda härmed, anse de sig uppfylla Guds lag. Men de se icke på den första taflan, som bjuder, att vi skola älska Gud, att vi skola orubbligt tro, att Gud vredgas öfver synden, att vi skola rätt frukta Gud och vara fullt öfvertygade om att Gud bönhör oss. Men utan den helige Ande är människans själ antingen söfd i säkerhet, så att den föraktar Guds dom, eller ock flyr den för straffet och hatar den dömande Guden, samt lyder alltså icke den första taflan. Emedan sålunda förakt för Gud, tvifvel på hans ord, hans hotelser och löften vidlåder den mänskliga naturen, synda människorna för visso äfven då, när de utan den helige Ande göra (i världens ögon) hedervärda gärningar, ty de göra dessa med ett ogudaktigt hjärta-, och så-OM RÄTTFÄRDIGGÖRELSEN.

som det heter i Rom. 14: 23: Allt som icke sker af tro, det är synd. Sådana människor handla nämligen med förakt för Gud alldeles såsom Epikurus, hvilken menade, att Gud icke hade någon omsorg om honom, icke frågade efter honom och icke bönhörde honom. Detta förakt fördärfvar de skenbart så hedervärda gärningarna, ty Gud dömer hjärtan.

Slutligen skrifva också våra motståndare en sådan orimlighet som att människor, ehuru de stå under den eviga vreden, kunna förtjäna syndernas förlåtelse genom kärleken, ehuru det är omöjligt att älska Gud, om man icke först genom tron mottagit syndernas förlåtelse, ty det hjärta, som verkligen känner Guds vrede, kan icke älska Gud förr än det vet honom vara blidkad.

Så länge han förskräcker oss alla, synes vilja bortkasta oss i den eviga döden, kan icke den mänskliga naturen fatta mod till att älska den vredgade, dömande och straffande Guden. Det är väl för andligen sofvande människor lätt att uppdikta dylika drömmar om kärleken, som att en människa, hvilken känner sig skyldig till en dödssynd, skulle kunna älska Gud öfver allting, ty de veta icke hvarken hvad Guds vrede eller hans dom är. Men i samvetskval och nöd, då får samvetet erfara fåfänglig-heten af dessa filosofiska spekulationer. Paulus säger (Rom. 4: 15), att lagen kommer vrede åstad, och han säger icke, att människorna genom lagen förtjäna syndernas förlåtelse, ty lagen anklagar och förskräcker alltid samvetet och kan alltså icke rättfärdiga, emedan det af lagen förskräckta samvetet flyr Guds dom. Därför fara de vilse, som förtrösta på att genom lagen och egna gärningar förtjäna syndernas förlåtelse. Detta vare nog sagdt om den förnuftets eller lagens rättfärdighet, som motståndarna

lära. Längre fram, då vi skola redogöra för vår mening om rättfärdigheten genom tro, måste vi nämligen anföra flera vittnesbörd, som likaledes skola kullkasta våra motståndares här omnämnda villfarelser.

Emedan nu människorna icke kunna af egna krafter hålla Guds lag samt alla äro under synd och värda den eviga vreden och döden, så kunna vi icke genom lagen befrias från synden och92

rättfärdiggöras, men det är oss gifvet löftet om syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelse för Kristi skull, som för oss är utgifven, på det att han skulle tillfyllestgöra för världens synder, och som för oss är satt till en medlare och försonare. Och detta löfte är icke betingadt af våra förtjänster, utan syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen tillbjudes oss af nåd, såsom Paulus säger (Rom. 11: 6): Är det nu af nåd, så är det icke af gärningar, samt på ett annat ställe (Rom. 3: 2l): Men nu har titan lag Guds rättfärdighet blifvit uppenbarad, d. v. s. syndernas förlåtelse tillb judes oss af nåd. Försoningen är icke heller beroende af våra förtjänster, ty skulle syndernas förlåtelse bero på våra förtjänster och vore försoningen af lagen, så vore den oss till intet gagn. Då vi nämligen icke kunna hålla lagen, så skulle ju följa att löftet om försoning aldrig på oss kunde uppfyllas. Denna slutsats drager äfven Paulus i Rom. 4: 14: Ty om de som äro af lagen äro arfvingar, sä har tron blifvit fåfäng och löftet gjordt om intet. Ty om löftet såsom villkor kräfde våra förtjänster och hållandet af lagen, så skulle ju, då vi icke kimna hålla lagen, häraf följa, att löftet vore oss till intet nyttigt.

Men emedan rättfärdiggörelsen sker genom ett nådelöfte, så följer, att vi icke kunna självfva rättfärdiggöra oss, ty hvartill skulle då löftet tjäna? Och då löftet icke kan mottagas annat än med tro, så förkunnar evangelium, som egentligen är ett löfte om syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelse för Kristi skull, den rättfärdighet soin följer af tron på Kristus, som lagen icke lär och som icke heller är en lagens rättfärdighet. Ty lagen kräfver af oss våra gärningar och vår fullkomlighet, men löftet däremot tillbjuder oss, som äro underkufvade af synd och död, af nåd försoningen för Kristi skull, som mottages icke genom gärningar utan genom tron allena. Denna tro är en förtröstan på Gud, som icke grundar sig på egna gärningar utan endast på löftet eller den i Kristus utlofvade barmhärtigheten. Denna särskilda tro (fides specialis), med hvilken hvar och en tror, att hans synder äro honom för Kristi skull förlåtna och Gud för Kristi skull blidkad och nådig, mottager syndernas för-HVAD DEN RÄTTFÄRDIGGÖRANDE TRON ÄR. 93

låtelse och rättfärdiggör oss. Och emedan denna tro under hoten, d. v. s. i samvetsångesten tröstar och upprättar våra hjärtan, pånyttföder den oss och bringar oss den helige Ande, så att vi därefter kunna hålla Guds lag, nämligen älska Gud, rätt frukta Gud, rätt tro, att Gud bönhör oss, lyda Gud under alla hemsökelser, samt dödar den onda begärelsen o. s. v. Så beskaffad är den tro, som af nåd mottager syndernas förlåtelse, emedan den gentemot Guds vrede ställer medlaren och försonaren Kristus, men icke våra gärningar eller vår kärlek, hvilken tro är en rätt kunskap om Kristus, håller sig till Kristi välgärningar, pånyttföder hjärtat och måste finnas, innan lagen kan uppfyllas. Yåra motståndares lära innehåller emellertid icke ett ord om denna tro. Därför rikta vi mot våra motståndare förebråelsen, att de lära endast en lagens rättfärdighet, men icke den rättfärdighet, som evangelium förkunnar härflyta nr tron på Kristus.

Hvad den rättfärdiggörande tron är.

Våra motståndare föreställa sig, att tron är endast en historisk kunskap (om Kristus), och därför lära de, att den kan finnas samtidigt med en dödssynd. Därför tala de ingenting om tron, genom hvilken dock Paulus upprepade gånger säger människan rättfärdiggöras, ty de som inför Gud akhis rättfärdiga, de lefva icke i dödssynder. Men den tro, som rättfärdifj-f/ör, är icke blott en historisk kunskap, ulan den är att kä-nna sig öfvertygad om sanningen af Guds löften, hvarigenom syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen tillbjudes af nåd för Kristi skull. Och på det att ingen må kunna misstänka den vara endast en kunskap, vilja vi ytterligare tillägga, att den består i att med viljan omfatta det erbjudna löftet om syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelse.

Det är ock lätt att se skillnaden mellan denna tro och lagens rättfärdighet. Tron är en gudstjänst, som af Gud mottager de välgärningar, som han erbjuder. Lagens rättfärdighet94

är en gudstjänst, som erbjuder Gud våra förtjänster. Gud vill genom tron så dyrkas, att vi af lionom mottaga hvad han utlof-var och erbjuder.

Men att tro betyder icke blott en historisk kunskap, utan en sådan tro, som är öfvertygad om sanningen af Guds löfte, därom vittnar Paulus tydligt, då han (Rom. 4: 16) säger: Därför är det af tron, för att det skall vara af nåd, på det att löftet må stå fast. Ty han vet väl, att löftet icke kan mottagas annat än genom tron, och därför ställer han viel sidan af hvarandra och sammanbinder löftet och tron. Det är ock lätt att fatta hvad tron är, om vi tänka på trosbekännelsens ord: (jag tror på) syndernas förlåtelse. Det är sålunda icke nog, att man tror, att Kristus är född, har lidit och är uppstånden, om vi icke också tillägga detta, som är (frälsnings)historiens syftemål: syndernas förlåtelse. Till denna trosartikel bör ock det andra hänföras, nämligen att syndernas förlåtelse gifves oss för Kristi skull och icke för våra förtjänsters skull. Ty till hvad skulle det hafva tjänat att Kristus utgifvits för våra synders skull, om våra förtjänster kunna tillfyllestgöra för våra synder.

Så ofta vi alltså tala om den rättfärdig görande tron, bör man veta att den har trenne föremål, som samtidigt äro förhanden, nämligen löftet, nåden och Kristi förtjänst såsom en lösepenning och soning. Löftet mottages af tron, nåden utesluter våra förtjänster och sålunda är det tydligt att välgärningen endast af barmhärtighet tillbjudes oss. Kristi förtjänst är lösepenningen, emedan det för synden kräfves en soning, som är viss. I Skriften anropas ofta barmhärtigheten, och de heliga kyrkofäderna säga ofta, att vi frälsas genom barmhärtighet. Så ofta man talar om barmhärtigheten, bör man därför veta, att här också fordras tro, som mottager barmhärtighetens löfte. Och å andra sidan, så ofta vi tala om tron, så inbegripa vi ock dess föremål, nämligen den utlofvade barmhärtigheten. Ty tron rättfärdiggör och frälsar oss icke därigenom att den skulle vara ett i sig själf förtjänstfullt verk, utan endast därför att den mottager den utlofvade barmhärtigheten.

Och denna gudsdyrkan eller gudstjänst prisas högt öfver-

allt hos profeterna och i psalmerna, ehuruväl lagen icke lär något om syndernas förlåtelse af nåd. Men patriarkerna kände dock löftet om Kristus och att Gud för Kristi skull ville förlåta synderna. Då de sålunda insågo, att Kristus skulle blifva lösepenningen för våra synder, förstodo de ock, att våra gärningar icke kunde utgöra en lösepenning för en så stor sak. Därför mottogo de med tro Guds nåds barmhärtighet och syndernas förlåtelse alldeles såsom de heliga i Nya Testamentet. Härpå beror det att orden barmhärtighet och tro så ofta upprepas i psalmerna och hos profeterna, såsom t. ex. Ps. 130: 3 f.: Om du, Herre, vill tillräkna missgärningar, Herre, hvem kan då bestå? Här bekänner psalmisten sina synder, men han åberopar icke sina förtjänster. Han tillägger: Hos dig är ju förlåtelse. Här fattar han mod genom förtröstan på Guds barmhärtighet, och han syftar på löftet, då han säger: Jag väntar efter Herren, min själ väntar och jag hoppas på hans ord, d. v. s. emedan du har utlofvat syndernas förlåtelse, så tryggar jag mig vid detta ditt löfte. Sålunda rättfärdiggjordes äfven patriarkerna icke genom lagen, utan genom löftet och tron. Det är ock förunderligt, att våra motståndare kunna så förringa tron, ehuru de se den öfverallt prisas såsom den förnämsta gudstjänsten, såsom t. ex. Ps. 50: 15: Åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig. Så vill Gud vara känd och så vill han dyrkas, att vi af honom mottaga hans välgärningar icke för våra förtjänsters skull utan endast och allenast för hans barmhärtighets skull. Detta är ock vår största tröst under alla anfäk-i el ser, men denna tröst tillintetgör våra motståndare, i det att de förringa och nedsätta tron och blott lära människorna att angående sina gärningar och förtjänster underhandla med Gud.

Att tron på Kristus rättfärdiggör.

På det att ingen må mena, att vi här tala om en overksam historisk kunskap, vilja vi först redogöra för, huru tron gifves oss. Därefter skola vi visa, dels att tron rättfärdiggör, och dels

liuru detta bör uppfattas, samt vederlägga våra motståndares invändningar. Kristus befallde i Lukas' sista kapitel (24: 47) att predika bättring och syndernas förlåtelse i hans namn. Evangelium öfverbevisar nämligen alla

människor, att de äro fångna i synd och att de alla äro värda evig vrede och död, men erbjuder för Kristi skull syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, som med tron mottages. Bättringspredikan, som öfverbevisar oss, förskräcker våra samveten med en uppriktig och djup ångest. Men härunder böra våra hjärtan åter hämta tröst, hvilket sker om vi tro på Kristi löfte, att vi för hans skull hafva våra synders förlåtelse. Denna tro, som under samvetsångesten upprättar och tröstar oss, mottager syndernas förlåtelse, rättfärdig gör och lefvandegör. Ty denna tröst är ett nytt och andligt lif. Detta är enkelt och tydligt, kan af alla gudfruktigt människor förstås, och den kristna församlingen vittnar om sanningen häraf. Men våra motståndare kunna aldrig säga, huru den helige Ande gifves. De uppdikta, att sakramenten blott därigenom att handlingen utföres skulle meddela den helige Ande, äfven om ingen god viljeriktning finnes hos mottagaren, såsom vore gifvandet af den helige Ande en betydelselös sak.

Men då vi tala om en sådan tro, som icke är en betydelselös Celler overksam) tanke, utan som befriar från döden och föder nytt lif i hjärtat samt är den helige Andes verk, så kan densamma icke finnas tillsammans med någon dödssynd, utan så länge hon finnes, frambringar tron goda frukter, såsom vi senare skola framhålla. Kan väl något enklare och klarare sägas om en ogudaktig människas omvändelse eller om huru pånyttfödelsen sker? Må vår motståndare ur den stora skaran af författare anföra en enda förklaring eller utredning till sentenserna,43 hvari något säges om huru pånyttfödelsen sker. När de tala om »böjelsen» att älska Gud, föregifva de, att människorna genom sina gärningar kunna förtjäna denna, men lära icke att den erhålles genom ordet, såsom nu icke heller vederdö-parna lära. Men med Gud kan man icke underhandla och icke heller kan man lära känna Gud annat än genom ordet. DärförATT TRON PÅ KRISTUS RÄTTFÄRDIGGÖR.

9?

sker rättfärdiggörelsen genom ordet, såsom Paulus säger i Rom. 1: 16: Evangelium är en Guds kraft till frälsning för hvar och en som tror samt i Rom. 10: 17: Tron kommer af predikan. Redan här hafva vi ett bevis för att tron rättfärdiggör, ty om rättfärdiggörelsen sker endast genom ordet, och ordet endast med tron kan mottagas, så följer däraf att tron rättfärdiggör. Men det finnes andra än tyngre vägande skäl. Hvad vi hittills sagt har skett blott för att visa, huru pånyttfödelsen sker och på det att man må förstå, huru den tro, om hvilken vi tala, är beskaffad.

Nu vilja vi visa, att tron rättfärdiggör. Härvid vilja vi iorst framhålla för våra läsare, att lika nödvändigt, som det är att försvara den meningen, att Kristus är vår medlare, lika nödvändigt är det ock att häfda, att tron rättfärdiggör. Ty huru skulle Kristus vara vår medlare, om vi i fråga om rättfärdiggörelsen icke hålla oss i ill honom såsom medlare, eller om vi icke tro, att vi tör hans skull anses såsom rättfärdiga? Men detta är att tro eller atl förtrösta på Kristi förtjänst, att tro, att Gud för hans skull .för visso vill vara oss nådig. Lika nödvändigt, som det alltså är att häfda, att vi utom lagen behöfva Kristi löfte, lika nödvändigt är det att häfda, att tron rättfärdiggör. Ty vi kunna icke uppfylla lagen utan att förut hafva fått den helige Ande. Det är alltså nödvändigt att häfda, att vi behöfva Kristi löfte. Men detta kan icke mottagas annat än genom tron. De som förneka, att tron rättfärdiggör, de lära sålunda. ingenting annat än lagen med förkastande af evangelium och med förkastande af Kristus.

Men då vi säga, att tron rättfärdiggör, förstå några måhända detta såsom gällande endast om rättfärdiggörelsens begynnelse eller en förberedelse till rättfärdiggörelsen, så att icke tron själf är det, hvarigenom vi varda välbehagliga för Gud, utan fastmer de efterföljande gärningarna, och så inbilla de sig att tron berömmes så högt, emedan den är begynnelsen. Ty mycket beror på begynnelsen, såsom ordspråket säger: god början är halfgjord gärning, eller som om någon ville säga, att språkläran gör människor till mästare i alla olika vetenskaper,

emedan den förbereder till alla olika vetenskaper, fastän sedan hvarje vetenskap själf måste utbilda sin mästare. Detta ä.r dock icke vår mening' om tron, utan vi häfda, att vi i full och egentlig mening genom självfva tron för Kristi skull varda räknade såsom rättfärdiga eller varda välbehagliga för Gud. Och liksom det att rättfärdiggöras betyder att, ifrån att hafva varit orättfärdiga varda rättfärdiga eller pånyttfödas, betyder det ock att förklaras för eller anses såsom rättfärdiga, ty Skriften använder bådadera uttryckssätten. Därför vilja vi först påvisa, att tron

allena af en orättfärdig gör en rättfärdig, d. v. s. mottager syndernas förlåtelse.

Några stöta sig på ordet »allena», ehuru äfven Paulus säger (Rom. 3: 28): Vi hälla före, att människan rättfärdiggöres genom tro utan lagens gärningar, samt i Ef. 2:8: Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det att ingen må berömma sig. Likaledes Rom. 3: 24: rättfärdiggjorda utan förskyllan. Om ordet »allena», som utesluter allt annat, misshagar dem, så må de ock ur Paulus' skrifter borttaga sådana allt annat uteslutande ord som »utan förskyllan», »icke af gärningar», »Guds gåfva är det» o. s. v., ty också dessa ord utesluta ju allt annat. Men vi utesluta tanken på den egna förtjänsten. Yi utesluta däremot icke ordet och sakramenten såsom våra motståndare falskligen påstå. Yi hafva ju nyss sagt, att tron kommer af ordet, och vi ära och hedra predikoämbetet på det allra högsta. Kärleken och gärningarna böra ock följa på tron. De uteslutas därför icke i den meningen att de icke skulle följa därpå, men däremot uteslutes med afseende på rättfärdiggörelsen förtröstan på kärlekens eller gärningarnas förtjänst. Och delta vilja vi lydligt påvisa.

Att syndernas förlåtelse erhålles allenast genom tron

på Kristus.

Såvidt vi kunna finna, erkänna äfven våra motståndare, att i rättfärdiggörelsen syndernas förlåtelse först är nödvändig,

ty vi äro alla fångna under synden. Häraf kunna vi nu draga följande slutsats: Att få syndernas förlåtelse det är att rättfärdiggöras, såsom det heter i Ps. 32: 1: Säll är den, hvilkens öfverträdelse är förlåten.

Allenast genom tron på Kristus, oeh icke genom kärleken, icke för kärlekens eller gärningarnas skull få vi syndernas förlåtelse, ehuru kärleken visserligen följer på tron. Alltså rättfärdiggöras vi genom tron allena, och vi mena härvid med rättfärdiggörelse att från att vara orättfärdig varda rättfärdig eller pånyttfödas.

Undersatsen i vår slutledning kan sålunda lätt förklaras, om man vet huru syndernas förlåtelse sker. Våra motståndare fråga här torrlorståndigt, om syndernas förlåtelse och kärlekens ingjutande utgöra en och samma förändring. Andligt sofvande människor, veta de ingenting att säga härom. Genom syndaförlåtelsen måste i hjärtat ångesten för synden och den eviga döden öfvervinnas, såsom Paulus betygar i 1 Kor. 15: 56 f: Men dödens udd är synden, och syndens kraft är lagen. Men Gud vare tack, som gifver oss segern genom vår Herre Jesus Kristus, d. v. s. synden förskräcker samvetet, och detta sker genom lagen, som visar oss Guds vrede emot synden, men vi öfvervinna genom Kristus. På hvad sätt? Genom tron, då vi fatta mod genom förtröstan på den för Kristi skull utlofvade barmhärtigheten. Beviset för vår slutlednings undersats kommer alltså att lyda sålunda. Guds vrede kan icke blidkas, om vi däremot ställa våra gärningar, ty Kristus är oss gifven såsom försvarare, på det att Fadern för hans skull må varda oss nådig. Men Kristus kan icke såsom medlare omfattas annat än genom tron. Alltså få vi syndernas förlåtelse genom tron allena, då vi fatta mod genom förtröstan på den för Kristi skull utlofvade barmhärtigheten. Paulus säger ock i Rom. 5: 2 Genom honom hafva vi fått tillträde till Fadern, och han till-lägger: genom tron. På detta sätt blifva vi alltså försonade med Fadern och mottaga syndernas förlåtelse, då vi fatta mod genom förtröstan på den för Kristi skull utlofvade barmhärtigheten. Våra motståndare åter mena Kristus i den meningen

vara medlare och försvarare, att han åt oss genom sin förtjänst förvärfvat »böjelsen» att älska Gud, men de lära icke, att vi nu skola hålla oss till honom såsom medlare, utan sedan de helt och hållet hafva begraft Kristus uppdikta de, att vi hafva tillträde till Fadern genom våra egna gärningar, genom dem förtjäna den omtalade »böjelsen» och sedan genom kärleken kunna nalkas Gud. Men är icke månne detta att helt och hållet begrafva Kristus och taga bort hela läran om tron? Paulus lär däremot, att vi hafva tillträdet (till Fadern), d. v. s. försoningen, genom Kristus. Och för att visa, huru detta sker, till-lägger han, att vi hafva detta tillträde genom tron. Genom tron mottaga vi alltså för Kristi skull syndernas förlåtelse, och vi kunna icke ställa vår kärlek och våra gärningar gentemot Guds vrede.

För det andra så är det visst, att synderna förlåtas för Kristi, vår försonares, skull, hvilken Gud enligt Rom. 3: 25

har framställt såsom ett försoningsoffer. Men Paulus tillägger »genom tron». Därför gagnar oss detta försoningsoffer först då vi med tron omfatta den i Kristus utlofvade barmhärtigheten samt sätta denna gentemot Guds vrede och dom. Samma tanke finna vi ock i Ebr. 4: 14 f: Z>d vi sålunda hafva en stor

öfverstepräst--så låtom oss med frimodighet framgå till

nådens tron. Här bjudas vi att gå fram till Gud icke i förtröstan på våra egna förtjänster utan i förtröstan på vår öfver-slepräst Kristus, och därför erfordras också tro.

För det tredje säger Petrus i Apg. 10: 43: Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom skall få syndernas förlåtelse genom hans namn. Huru skulle han kunna uttrycka sig tydligare? Syndernas förlåtelse få vi, säger lian, genom hans namn, d. v. s. för hans skull, och alltså icke på grund af våra förtjänster, icke heller på grund af vår mer eller mindre fullkomliga ånger, kärlek, gudstjänst eller gärningar. Och han tillägger: då vi tro på honom. Han kräfver alltså tron, och vi kunna icke heller omfatta Kristi namn annat •än genom tron. Därjämte åberopar han härför alla profeternas enhälliga vittnesbörd. Detta är i sanning att åberopa kyrkans

auktoritet, men härom la vi vidare tala längre fram vid frågan om boten.

För det fjärde är syndernas förlåtelse något, som är utlof-vadt för Kristi skull, oeh därför kan den icke mottagas annat än genom tron allena, ty ett löfte kan icke mottagas annat än allenast genom tro. Så heter det i Rom. 4: 16: Därför är det af tron, för att det skall vara af nåd, på det att löftet må stå fast, såsom ville aposteln säga: om saken berodde på våra förtjänster, så vore löftet ovisst och till ingen nytta, emedan vi aldrig skulle kunna vara säkra om, huruvida våra förtjänster räckte till. Detta torde hvarje samvete med någon erfarenhet lätt förstå. Därför säger Paulus i Gal. 3: 22: Men skriften har inneslutit allt under synd, på det att löftet skulle genom tro pä Jesus Kristus gifvas åt dem som tro. Här frånkännes oss hvarje förtjänst, då ju alla sägas vara skyldiga och inneslutna under synd, men därefter tillägges, att löftet, nämligen om syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, är oss gifvet samt ytterligare huru löftet kan mottagas, nämligen med tron. Detta skäl, som är hämtadt af själfva löftets natur, är hos Paulus det förnämsta samt upprepas ofta. Ingenting kan heller uttänkas eller uppdiktas, hvarigenom detta Paulus' bevis kunde kullkastas. Därför må gudfruktiga människor icke låta sig rubbas från öfvertygelsen att vi allenast genom tron få syndernas förlåtelse för Kristi skull, ty häri äga de en viss och fast tröst emot all ångest öfver sj^nden, emot den eviga döden och helvetets alla portar.

Men då vi genom tron allena få syndernas förlåtelse och den helige Ande, så rättfärdiggör tron allena, ty de som äro försonade (med Gud) räknas såsom rättfärdiga och Guds barn icke för sin egen renhets skull utan genom barmhärtighet för Kristi skull, hvilken barmhärtighet de med tron mottaga, hvarför också Skriften betygar, att vi genom tron räknas för rättfärdiga (Rom. 3: 26). Yi vilja därför nu tillägga de vittnesbörd, som klart uttala, att tron är själfva den rättfärdighet, genom hvilken vi anses rättfärdiga inför Gud, icke emedan hon i och för sig är ett förtjänstfullt verk, utan emedan hon mot-

tager Guds löfte att lian ior Kristi skull vill vara nådig emot dem som tro på lionom, eller därför att lion vet, att Kristus blifvit för oss till visdom från Gud och till rättfärdighet och Ull helgelse och till förlossning (1 Kor. 1: 30).

I brefvet till romarna utvecklar Paulus särskildt detta och framhåller, alt vi af nåd rättfärdiggöras genom troil, då vi tro Gud vara oss nådig för Kristi skull. Denna sats, som innehåller hela detta brefs hufvudtanke, framställer han i det tredje kapitlet: Vi hålla före, att människan rättfärdiggöres genom tro utan lagens gärningar (3: 28). Detta tolka våra motståndare, som om det vore sagdt om ceremoniallagen. Men Paulus talar icke blott om denna utan om hela lagen, ty längre fram anför han ur Tio Guds bud: Du skall icke begära (7: 7). Och om sedliga gärningar förtjänade syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, så behöfde vi hvarken Kristus eller löftet, och då förfölle allt, som Paulus har talat om löftet. Illa skulle han då hafva skrifvit till efesierna (2: 8): Af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder. Guds gåfva är det; icke af gärningar. Paulus anför äfven Abraham och

David. Men dessa hade Guds bud om omskärelsen. Skulle nu några gärningar rättfärdiggöras så borde det väl just hafva varit dessa, oin hvilka de hade Guds befallning, men med rätta säger Augustinus, att Paulus talar om hela lagen, hvilket han utförligt förklarar i sin skrift »Om anda och bokstaf», där han slutar mëd att säga: Sedan vi efter den förmåga, som Herren värdigats gifva oss, öfvervägt och skärskådat detta, hafva vi kommit till den slutsatsen, att människan icke rättfärdig göres genom någrä bud angående ett godt lefverne, utan genom tron på Jesus Kristus.

Och på det att vi icke må tro, att Paulus endast tillfälligtvis uttalat, att tron rättfärdiggör, stadfäster och bekräftar han detta genom en utförlig utredning i Romarbrefvets fjärde kapitel samt upprepar det sedan ock i alla sina bref. Sålunda säger han i Rom. 4: 5: Men den som icke håller sig till gärningar, utan tror på den som gör den ogudaktige rättfärdig, honom tillräknas hans tro till rättfärdighet. Här säger han tydligt, att

själfva tron räknas till rättfärdighet. Troil är alltså det, som Gud förklarar vara rättfärdighet, och han tillägger att rättfärdigheten tillräknas af nåd och förnekar, att hon skulle kunna tillräknas af nåd, om hon rätteligen tillkomme någon för gärningarnas skull. Han utesluter härmed äfven de sedliga gärningarnas förtjänst, ty om vi genom dem hade rättsanspråk på en rättfärdiggörelse inför Gud, så skulle ju icke tron räknas oss till rättfärdighet, utan gärningarna. I Rom. 4: 9 heter det ytterligare: Vi säga, att tron vardt Abraham räknad till rättfärdighet; i Rom. 5:1: Då vi nu blifvit rättfärdiggjorda af tron, hafva vi frid med Gud, d. v. s. vi hafva frid och glädje i våra samveten inför Gud. Rom. 10: 10: Med hjärtat tror man till rättfärdighet. Här förklarat han tron vara hjärtats rättfärdighet. Gal. 2: 16: Vi hafva trott pä Jesus Kristus, pä det att vi skulle rättfärdiggöras af tron på Kristus och icke af lagens gärningar. Ef. 2: 8: Ty af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det att ingen må berömma sig. Joh. 1: 12 f.: Men åt alla dem som mottogo honom gaf han makt att blifva Guds barn, dem som tro på hans namn, hvilka äro födda icke af blod, icke heller af kötts vilja, icke heller af mans vilja, utan af Gud. Joh. 3:14 f.: Och likasom Moses upphöjde ormen i öknen, så måste Människosonen varda upphöjd, på det att iwar och en som tror på honom icke må förgås. Joh. 3: 17 f.: Ty icke sände Gud sin Son i världen, för att döma världen, utan på det att världen skulle varda frälst genom honom. Den som tror på ho-kom, han varder icke dömd. Apg. 13: 38 f.: Därför vare det eder veterligt, I män och bröder, att genom honom varder eder förkunnad syndernas förlåtelse, och att från allt, hvarifrån I icke kunden rättfärdiggöras genom Moseslag, varder hvar och en som tror rättfärdiggjord i honom. Huru skulle någonting tydligare kunna sägas om Kristi ämbete och om rättfärdiggörelsen? Lagen, säges det, rättfärdiggjorde icke. Därför är Kristus oss gifven, på det att vi skola tro, att vi för hans skull varda rättfärdiggjorda. Uttryckligen säges, ätt lagen icke förmår rättfärdiggör a. Därför räknas vi såsom

rättfärdiga för Kristi skull, då vi tro, att Gud för hans skull är oss nådig. Apg. 4: 11 f.: Han är den sten, som af eder såsom byggningsmän vardt förhastad, och som har blifvit en hörnsten; och i ingen annan är frälsningen, ty det är icke något annat namn under himmelen, bland människor gifvet, i hvilket vi skola blifva frälsta. Men Kristi namn omfattas endast genom tron. Sålunda varda vi frälsta genom förtröstan på Kristi namn och icke genom förtröstan på våra gärningar. »Namn» betyder nämligen här den grund, som åberopas, och i följd af hvilken vi vinna frälsningen. Och att åberopa sig på Kristi namn, det är att förtrösta på Kristi namn såsom grunden eller lösepenningeii, för hvars skull vi frälsas. Apg. 15: 9: lian har genom tron renat deras hjärtan, och den tro, om hvilken apostlarna tala, är sålunda icke någon verkningslös kunskap, utan den mottager den helige Ande och rättfärdiggör oss.

Hab. 2: 4: Den rättfärdige skall lefva genom sin tro. Här säger han först, att människan är rättfärdig genom tro, då hon Iror Gud vara nådig, och tillägger, att denna tro lefvandegör, emedan den i hjärtat föder frid, glädje och evigt lif.

Jes. 53: 11: Genom kunskapen om sig skall han göra många rättfärdiga. Men hvad är väl kunskapen om Kristus, om icke att känna Kristi välgärningar och löften, om hvilka han genom evangelium spridt kännedom i världen?

Och att känna dessa välgärningar det är i ordets egentliga och rätta mening att tro på Krislus, att tro, att Gud för visso håller hvad han för Kristi skull har lofvat.

Hela Skriften är också full af dylika vittnesbörd, ty på ett ställe framställer den lagen och på eti annat ställe löftena om Krislus och om syndernas förlåtelse samt att vi af nåd skola få denna för Kristi skull.

Yi finna ock dylika vittnesbörd på flera ställen hos de heliga kyrkofäderna. Så säger t. ex. Ambrosius i brefvet till Irenæus: Men världen är genom lagen gjord underdånig, ty genom lagens bud anklagas alla, och genom lagens gärningar rättfärdig göres ingen, d. v. s. att vi genom lagen lära känna synden% men icke befrias från skulden. Det kan synas,

som o ni lagen, hvilken har gjort oss alla Ull syndare, vore oss skadlig, men Herren Jesus är kommen och har Lillgifvit alla den synd, sora ingen kunde undkomma, och den handskrift, som var emot oss, har han genom utgjutandet af sitt blod utplånat. Detta är just hvad Rom. 5: 20 säger: men hvarest synden öfver flödade, där öfver-flödade nåden ännu mer. Ty sedan hela världen är gjord underdånig, har han borttagit hela världens synd, såsom Johannes betygar, då han (Joh. 1: 29) säger: Se, Guds Lamm,, som borttager världens synd! Därför må ingen berömma sig af sina gärningar, ty ingen rättfärdiggöres genom sina verk. Men den som är rättfärdig, han har fått detta till skänks, ty han är rättfärdiggjord genom (dopets) bad. Det är sålunda tron, som befriar oss genom Kristi blod, och säll är den, hvilkens öfverträdelse är förlåten, hvilkens synd är öfver skyld (Ps. 32: l). Dessa äro Ambrosius' ord, som uppenbarligen försvara vår åsikt. Han frånkänner gärningarna förmågan att rättfärdiggöra och tillägger tron denna förmåga, emedan den befriar oss genom Kristi blod. Må man taga tillsammans alla sentensförfattare,43 som man hedrat med sådana äretitlar som »änglalärare», »skarpsinniga», oemotsägliga»,44 och må man läsa dem om och om igen, så skola de ändå icke tillsammans bidraga till att så väl förstå Paulus som detta enda ställe af Ambrosius.

I samma anda har Augustinus utförligt skrifvit emot pe-lagianerna. I skriften »Om anda och bokstaf» säger han sålunda: Just i det syftet är lagens rättfärdighet — nämligen att den som uppfyllt densamma skall därigenom lefva — framställd, att när enhvar har lärt känna sin svaghet, han icke genom sina egna krafter och icke heller genom självfva lagens bokstaf, som han icke kan uppfylla, utan medelst den tro, som lian fått, må komma till honom, som rättfärdiggöroch så lefva genom sin tro. Ett rättfärdigt verk, hvarigenom man kan lefva, kan ingen utan att vara rättfärdiggjord göra, men rättfärdig gör elsen vinna vi genom tron. Tydligen säger han här, att den, som rättfärdiggör, försonas genom tron, och att rättfärdiggörelsen vinnes genom tro. Strax efteråt säger han: Genom la-

gen lära vi frukta Gad, genom tron lära vi hoppas på Gud. Men för dem som frukta för straffet är nåden fördold, och när människan ander denna fraktan vändas, ma hon genom tron fly till Guds barmhärtighet, på det att han må gifva hvad han kräfver. Här lär han, att hjärtat genom lagen förskräckes, men får tröst genom tron, och han lär äfven att vi med troil måste omfatta barmhärtigheten, innan vi kunna försöka att uppfylla lagen. Yi skola ock längre fram anföra ännu andra sådana vittnesbörd.

Det är i sanning förunderligt, att våra motståndare icke alls beröras af så många skriftställen, som uppenbarligen tillskrifva tron förmågan att rättfärdiggöra, hvilken cle däremot fronkänna gärningarna. Mena de väl, att detta utan afsikt så ofta upprepats, eller att dessa ord så att säga undfallit den helige Ande utan att han gifvit akt därpå? De hafva emellertid uttänkt en spetsfundighet för att reda sig. De säga nämligen, att dessa skriftställen böra förstås om den af kärleken härledda och uppfyllda tron (fides for mata), d. v. s. cle tillägga tron rättfärdiggörelsen endast för kärlekens skull. Ja, i självfva verket tillägga de icke alls tron utan blott kärleken rättfärdiggörelsen, ty de inbilla sig att tron kan finnas samtidigt med en dödssynd. Hvarthän syftar väl detta, om icke till att återigen förkasta löftet och återvända till lagen. Om tron mottager syndernas förlåtelse för kärlekens skull, så förblifver syndaförlåtelsen städse oviss, emedan vi aldrig älska så mycket som vi böra; ja, vi kunna icke alls älska, om icke vårt hjärta är visst om att hafva lått syndernas förlåtelse. Då nu våra motståndare fordra, att rnan vid fråga om syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen skall förtrösta på sin egen kärlek, förkasta de sålunda alldeles evangelium om syndernas förlåtelse af nåd, och den omtalade kärleken kunna de hvarken öfva eller förstå, så

framt de icke tro, att de af nåd hafva fått syndernas förlåtelse.

Äfven vi säga, att kärleken bör åtfölja tron, såsom äfven Paulus (Gal. 5: 6) säger: Ty i Kristus Jesus gäller hvarken omskärelse eller förhud något, utan tro, som är verksam genom kärlek. Men därför bör man icke mena, att vi genom förtröstan

på denna kärlek eller för denna kärleks skull ta syndernas förlåtelse och försoning, liksom vi icke lieller la syndernas förlåtelse lor andra tron åtföljande gärningars skull, utan genom i ron allena — och ordet »tro» här användt i dess egentliga mening — mottaga syndernas förlåtelse, emedan löftet icke kan mottagas annat än genom tron. Och tro i ordets egentliga mening är den tro, som är öfvertygad om löftets sanning. Om denna tro talar skriften. Och emedan densamma mottager syndernas förlåtelse och försonar oss med Gud, varda vi genom denna tro för Kristi skull ansedda såsom rättfärdiga, innan vi älska och hålla lagen, äfven om kärleken med nödvändighet följer troil. Ty denna tro är i sanning icke någon verkningslös kunskap och icke heller kan den finnas tUllsammans med en dödssynd, utan den är ett den helige Andes verk, genom hvilket vi befrias från döden och hvarigenom förskräckta hjärtan fä nytt mod och lefvandegöras. Och emedan denna tro allena mottager syndernas förlåtelse, gör oss välbehagliga för Gud och tillför oss den helige Ande, så kunde den med större rätt än den därefter följande verkan, nämligen kärleken, kallas en nåd, som gör oss för Gud behagliga (gratia gratum faciens).

Härmed torde vi såväl genom skriftställen som genom från Skriften hämtade skäl tillräckligt utförligt, för att saken må blifva så mycket klarare, hafva ådagalagt, att vi genom tron allena få syndernas förlåtelse för Kristi skull, och att vi genom tron allena rättfärdiggöras, d. v. s. från att hafva varit orättfärdiga göras till rättfärdiga, eller pånyttfödas. Häraf kan man ock lätt sluta till, huru nödvändig kunskapen om denna tro är, ty endast genom denna får man blicken öppnad för Kristi verk, endast genom denna mottaga vi Kristi gärningar, och den allena tillför gudfruktiga sinnen en viss och fast tröst. Och uti församlingen bör denna lära finnas, genom hvilken de gudfruktiga kunna vinna ett visst salighetshopp. Ty våra motståndare äro dåliga tröstare, då de lära människorna tvifla om, huruvida de få syndernas förlåtelse eller icke. Huru skola de kunna bestå i döden, som ingenting hafva hört om denna tro, utan i stället mena att man bör tvifla om, huruvida man får syndernas för-

låtelse? För öfrigt är det nödvändigt att i församlingen Kristi evangelium fasthålles, d. v. s. löftet att synderna förlåtas af nåd för Kristi skull. Detta evangelium utplånas alldeles af dem, som ingenting lära om den tro, hvarom vi tala. Skolastikerna nämna icke ett enda ord om denna tro, och dem efterfölja våra motståndare och förkasta denna tro utan att se, att de därmed utplåna hela löftet om att vi af nacl skola få syndernas förlåtelse och Kristi rättfärdighet.

TREDJE ARTIKELN.

Om kärleken och uppfyllandet af lagen.

Här anföra våra motståndare emot oss Matt. 19: 17: Vill du ingå i lifvet, så håll budorden och Rom. 2: 13: Lagens görare skola dömas rättfärdiga samt många andra dylika ord om lag och gärningar. Innan vi svara därpå, måste vi emellertid först säga, hvad vi tänka om kärleken och uppfyllandet af lagen.

Det är skrifvet hos profeten: Jag skall gifva min lag i deras hjärtan (Jer. 31: 83), och Paulus säger, att lagen icke göres om intet utan befästes genom tron (Rom. 3: 3l). Kristus säger: Vill du ingå i lifvet, så håll budorden (Matt. 19: 17). Likaledes heter det i 1 Kor. 13: 3: Om jag icke har kärlek, så är jag intet. Dessa och liknande bibelord betyga, att vi böra börja att söka allt mer och mer uppfylla lagen. Men vi tala här icke om ceremonial-lagen utan om den lag, hvars bud gäller vårt hjärtas böjelser och begär, d. v. s. Tio Guds bud. Då nu tron bringar oss den helige Ande och föder ett nytt lif i våra hjärtan, så kan den icke heller annat än i dessa hjärtan föda andliga begär och viljeriktningar. Och hvilka dessa äro, det angifver profeten, då lian säger: Jag skall gifva min lag i deras hjärtan (Jer. 31: 33). Sedan vi sålunda genom tron blifvit rättfärdiggjorda och på-nyttfödda, börja vi att frukta Gud, älska honom, bedja till honom och förvänta hjälp af honom, tacka och lofva honom samt vara honom

lydiga under alla pröfningar. Yi börja också att

låtelse? För öfrigt är det nödvändigt att i församlingen Kristi evangelium fasthålles, d. v. s. löftet att synderna förlåtas af nåd för Kristi skull. Detta evangelium utplånas alldeles af dem, som ingenting lära om den tro, hvarom vi tala. Skolastikerna nämna icke ett enda ord om denna tro, och dem efterfölja våra motståndare och förkasta denna tro utan att se, att de därmed utplåna hela löftet om att vi af nacl skola få syndernas förlåtelse och Kristi rättfärdighet.

TREDJE ARTIKELN.

Om kärleken och uppfyllandet af lagen.

Här anföra våra motståndare emot oss Matt. 19: 17: Vill du ingå i lifvet, så håll budorden och Rom. 2: 13: Lagens görare skola dömas rättfärdiga samt många andra dylika ord om lag och gärningar. Innan vi svara därpå, måste vi emellertid först säga, hvad vi tänka om kärleken och uppfyllandet af lagen.

Det är skrifvet hos profeten: Jag skall gifva min lag i deras hjärtan (Jer. 31: 83), och Paulus säger, att lagen icke göres om intet utan befästes genom tron (Rom. 3: 3l). Kristus säger: Vill du ingå i lifvet, så håll budorden (Matt. 19: 17). Likaledes heter det i 1 Kor. 13: 3: Om jag icke har kärlek, så är jag intet. Dessa och liknande bibelord betyga, att vi böra börja att söka allt mer och mer uppfylla lagen. Men vi tala här icke om ceremonial-lagen utan om den lag, hvars bud gäller vårt hjärtas böjelser och begär, d. v. s. Tio Guds bud. Då nu tron bringar oss den helige Ande och föder ett nytt lif i våra hjärtan, så kan den icke heller annat än i dessa hjärtan föda andliga begär och viljeriktningar. Och hvilka dessa äro, det angifver profeten, då lian säger: Jag skall gifva min lag i deras hjärtan (Jer. 31: 33). Sedan vi sålunda genom tron blifvit rättfärdiggjorda och på-nyttfödda, börja vi att frukta Gud, älska honom, bedja till honom och förvänta hjälp af honom, tacka och lofva honom samt vara honom lydiga under alla pröfningar. Yi börja också att

löd

älska vår nästa, emedan våra hjärtan nu fått andliga och heliga begär.

Men allt detta kan icke ske, förr än vi genom tron blifvit rättfärdiggjorda och pånyttfödda samt mottagit den helige Ande. Ty först och främst kan ingen utan Kristus hålla lagen, och likaledes kan ingen hålla lagen utan den helige Ande. Men den helige Ande mottaga vi genom tron, såsom Paulus i Gal. 3: 14 säger: på det att vi skulle undfå Andens löfte genom ty ön. Huru vore det ock möjligt att ett människohjärta kunde älska Gud, så länge det känner, att han fruktansvärdt vredgas samt vill låta timliga och eviga olyckor komma öfver oss? Men lagen anklagar oss alltid och visar oss att Gud vredgas. Därför kunna vi icke älska Gud, förr än vi med tron hafva omfattat hans barmhärtighet, ty först då kan Gud blifva föremål för vår kärlek.

Ehuruväl sådant som hör till ett i yttre hänseende ärbart lif, d. v. s. lagens utvärtes gärningar, i någon mån kunna göras utan Kristus och utan den helige Ande, så är det dock af det sagda tydligt, att de gärningar som egentligen bjudas af Guds lag, d. v. s. hjärtats hängifvenhet till Gud, hvarom lagens första tafla handlar, icke kan ske utan den helige Ande. Mtii våra motståndare äro sköna teologer, ty de fästa sig blott vid den andra taflan och de utvärtes gärningarna, medan de icke det ringaste bry sig om den första taflan, såsom hörde den icke alls hit, eller i hvarje fall kräfva de endast en utvärtes gudstjänst. De ägna alldeles ingen uppmärksamhet åt den eviga lagen, som vida öfvergår alla skapade varelsers tanke och förstånd: Du skall (Hsia Herren din Gud af allt ditt hjärta (5 Mos. 6: 5).

Men Kristus är oss gifven, på det att vi för hans skull må få syndernas förlåtelse och den helige Ande, som i oss Föder ett nytt och evigt lif samt en evig rättfärdighet. Därför kan ingen verkligen uppfylla lagen utan att hafva genom tron mottagit den helige Ande, hvarför ock Paulus säger, att lagen iche om-inletgöres utan befästes genom tron, ty vi kunna hålla lagen först sedan vi fått den helige Ande.

Paulus lär oss ock i 2 Ivor. 3: 15 ff., att det täckelse, hvarmed Moses ansikte är höljdt, icke kan borttagas annat

än genom tron pä Kristus, genom hvilken den helige Ancle mottages. Han säger nämligen: Aili intill denna dag ligger, då Moses läses, ett täckelse öfver deras hjärta. Men när det omvänder sig till Herren, varder täckelsel borttaget. Men Herren är Anden, och hvarest Herrens Ande äry där är frihet. Med »täckelset» menar Paulus den mänskliga uppfattningen af hela lagen, Tio Guds hud och ceremoniallagen, nämligen att skrymtarna anse de utvärtes, i det yttre ärbara gärningarna uppfylla Guds lag samt att offer och gudstjänst blott därigenom att handlingen sker förmå rättfärdiggöra oss inför Gud. Men detta täckelse drages undan för oss, d. v. s. denna villfarelse borttages, när Gud öfvertygar våra hjärtan om vår orenhet och vår synds storhet. Då först se vi, huru mycket som fattas i att vi skulle uppfylla lagen, och då inse vi, huru köttet i sin andliga säkerhet och sömn icke fruktar Gud och icke tror att Gud frågar efter oss utan att människorna födas och dö af en slump. Då skola vi erfara att vi icke tro, att Gud förlåter och bönhör oss. Men då vi fått höra evangelium och löftet om syndernas förlåtelse samt genom tron härpå hafva fattat nytt mod, få vi den helige Ande, så att vi numera kunna tänka rätt om Gud, frukta Gud. tro på honom o. s. v. Häraf framgår tydligt, att vi icke utan Kristus och den helige Ande kunna hålla Guds lag.

Yi bekänna alltså, att vi måste börja med att hålla Guds lag samt göra detta mer och mer, och vi innefatta häri såväl de andliga begären och viljeriktningarna som ock de yttre goda gärningarna. Det är sålunda förtal och falska beskyllningar, då våra motståndare påstå, att de våra icke skulle lära något om goda gärningar, ty de icke blott fordra sådana, utan påvisa ock, huru de skola kunna ut föras. Utgången öfvertygar de skrymtare, som af egna krafter försöka hålla lagen, att de icke kunna utföra hvad de försöka. Ty den mänskliga naturen är alltför svag, för att hon med sina egna krafter skulle kunna motstå djäfvulen, som håller alla fångna, hvilka icke äro befriade genom tron. Vi behöfva Kristi makt emot djäfvulen eller

det behöfves att vi, vetande att vi för Kristi skull blifva bönhörda och hafva Guds löfte, ma bedja, att den helige Ande måtte styra oss och försvara oss, på det att vi icke må förföras eller drifvas att göra något emot Guds vilja. Så heter det ock i Ps. 68: 19: Du log fångar till fånga och gaf människorna gåfvor. Ty Kristus har besegrat djäfvulen samt gifvit oss löftet och den helige Ande, på det att vi ock själfva med Guds hjälp må afgå med seger. I 1 Joh. 3: 8 heter det: Fördenskull uppenbarades Guds Son, att han skulle nedslå djäfvulens gärningar. Därjämte lära vi icke blott detta, huru lagen skall kunna hållas, utan äfven huru vi skola med vår gärning behaga Gud, nämligen icke på grund af att vi göra lagen tillfyllest utan därigenom att vi äro i Kristus, såsom vi längre ned skola visa. Det är sålunda obestridligt, att de våra kräfva goda gärningar, ja vi tillägga att det är omöjligt att skilja kärleken till Gud, huru ringa denna än må vara, från tron, emedan vi genom Kristus hafva tillträde till Fadern, och när vi hafva fått syndernas förlåtelse, så hafva vi kommit till en verklig öfvertygelse om att vi hafva en Gud, d. v. s. att Gud liar omsorg om oss, och då åkalla vi honom, tacka honom, frukta och älska honom, såsom Johannes säger: Låtom oss älska honom, ty han har först älskat oss, nämligen emedan han för oss har utgifvit sin Son och förlåtit oss våra synder. Sålunda angifver han, att tron måste komma först och så kärleken följa. Och den tro, om hvilken vi tala, den framträder i boten, d. v. s. den födes under samvetets ångest, när detta känner Guds vrede öfver våra synder och söker syndernas förlåtelse och att befrias från synden. Det är under sådan ångest och andra anfäktel-ser som denna tro måste växa och stärkas. Därför kan den icke finnas hos dem, som föra ett köttsligt lefverne, finna behag i sina onda begärelser och lyda dem. Sålunda säger Paulus: Sä är nu ingen fördömelse för dem som äro i Kristus Jesus, som icke vandra efter köttet, ulan efter Anden (Rom. 8: 1, 4) eller: Så stå vi då icke i skuld till köttet, så att vi skola lefva efter köttet. Ty om I lefven efter köttet, skolen I dö, men om I döden kroppens gärningar med Anden, skolen I lefva (Rom.

8: 12 £.). Denna tro, som i ett förskräckt och synden undflyende hjärta mottager syndernas förlåtelse, blifver därför icke kvar hos dem, som följa sina onda begär, och den finnes icke vid sidan af en dödssynd.

Af dessa trons verkningar uttaga våra motståndare nu endast en enda, nämligen kärleken, och lära, att kärleken rätt-Jardiggör. Tydligen framgår häraf, att cle lära endast lagen, men lära icke att man först måste mottaga

syndernas förlåtelse genom tron. De lara ingenting om medlaren Kristus, eller att vi för Kristi skull och icke för vår kärleks skull hafva en nådig Gud. Men hurudan denna kärlek är beskaffad säga de icke och kunna icke heller säga det. De berömma sig af att uppfylla lagen, ehuru denna ära egentligen tillkommer Kristus, och emot Guds dom sätta de sin förtröstan på cle egna gärningarna, ty de säga sig rättmätigt förtjäna nåden och det eviga lifvet, Detta är helt enkelt en ogudaktig och grundlös förtröstan, ty i detta lif kunna vi icke fullkomligt hålla lagen, emedan vår köttsliga natur icke upphör att alstra onda begär, fastän hos oss den heliga Ande emotstår dem.

Nu frågar kanske någon: då äfven vi bekänna kärleken vara ett den helige Andes verk, och då den är en rättfärdighet, ty den är ju lagens fullbordan, hvarför lära vi icke då, att den lättfärdiggör? Härtill genmäla vi: det är först och främst visst, att vi icke få syndernas förlåtelse hvarken genom kärleken eller för vår kärleks skull, utan för Kristi skull genom tron allena. Det är tron allena, som ser på löftet och därför vet det vara visst, att Gud förlåter, emedan Kristus icke kan hafva förgäfves dött o. s. v., och den besegrar ångesten för synd och död. Om någon tviflar, huruvida hans synder förlåtas honom, så skymfar han därmed Kristus, i det att han anser sin synd vara större och kraftigare än Kristi död och hans löfte, ehuru dock Paulus säger: där synden ö[ver flödade, där öfver flödade nåden ännu mer (Rom. 5: 20), d. v. s. Guds barmhärtighet är vida större än vår synd. Om någon menar sig få syndernas förlåtelse därför att han älskar, smädar han Kristus, och han skall inför Guds dom få erfara, att denna förtröstan på den

egna rättfärdigheten är ogudaktig och värdelös. Det följer sålunda häraf med nödvändighet att endast tron försonar oss med Clud och rättfärdiggör oss. Och liksom vi icke få syndernas förlåtelse för några andra af lagen bjudna dj^gder, såsom t. ex. tålamod, kyskhet, lydnad mot öfverheten m. m., och likväl dessa dygder böra åtfölja tron, så få vi icke heller syndernas förlåtelse för kärleken till Gud, fastän denna med nödvändighet följer på tron. För öfrigt är det ju ett kändt språkbruk att man understundom genom en s. k. synekdoke i ett och samma ord inbegriper både orsaken och verkan. Sålunda säger Kristus i Luk. 7: 47: Henne äro de många synderna förlåtna, ty hon älskade mycket. Här förklarar Kristus emellertid sig själf, då han (v. 50) tillägger: Din tro har frälst dig. Kristus ville sålunda icke säga, att kvinnan genom sin kärleksgärning skulle hafva förtjänat syndernas förlåtelse, ty han säger ju tydligt: Din tro har frälst dig. Men det är tron, som för Guds ords skull omfattar den oförskylda barmhärtigheten. Om någon förnekar, att just detta är tro, så förstår han icke alls hvad tro är. Själfva, berättelsen visar oss ock, hvad det är, som Jesus kallar kärlek. Kvinnan kommer till Kristus i den öfvertygelsen att det är hos honom man skall söka syndernas förlåtelse. Detta innebär den högsta dyrkan af Kristus, ty hon kunde icke tillskrifva Kristus något högre. Det att hos honom söka syndernas förlåtelse det var att i sanning erkänna honom såsom Messias. Och att så tänka om Kristus, så dyrka och omfatta honom, det är att rätt tro på honom. Kristus använder för öfrigt här ordet kärlek icke då han talar till kvinnan, utan gentemot fariseen, emedan han jämför fariséens dyrkan i dess helhet med kvinnans dyrkan i dess helhet. Han förebrår farisé-en, att denne icke erkände honom vara Messias, äfven om han visade honom några utvärtes hedersbetygelser såsom en gäst, eller en stor och helig man. Han visar honom kvinnan och berömmer hennes dyrkan, smörjelse, tårar m. m., hvilket allt var tecken &11 tro och ett slags bekännelse, nämligen af att hon hos Kristus sökte syndernas förlåtelse. Detta, var i sanning ett stort föredöme, hvilket icke utan skäl är för Kristus en bevekel-

segrund att klandra fariséen, hvilken var en klok och ärbar man, men icke trodde på honom. Kristus förebrår honom denna ogmdaktighet och förmanar honom genom kvinnans exempel, framhållande att det var en skam för honom, att, medan den olärda kvinnan trodde på Gud, han såsom en lagens lärare icke trodde, icke erkände Messias och icke hos honom sökte syndernas förlåtelse och frälsning. Det är alltså hennes dyrkan i dess helhet, som han berömmer, såsom det ju ofta är fallet i Skriften att mycket innefattas i ett enda ord, hvilket vi ytterligare skola påvisa i fråga om liknande ställen. Så t. ex. Luk. 11: 41: Gifven allmosa, och allt skall varda rent. Här fordrar Herren icke blott allmosa utan äfven trons rättfärdighet. På samma sätt säger han ock: Henne äro de mänga synderna förlåtna, ty hon älskade myckel, d. v. s. ty hon har rätt dyrkat mig med tron samt med trons utöfning och tecken. Han talar här om hela hennes dyrkan, men han lär emellertid att syndernas förlåtelse egentligen mottages genom tron, äfven om kärleken, bekännelsen och andra goda frukter böra följa, Men han vill

därför icke säga, att dessa frukter skulle vara en lösepenning eller soning, för hvars skull syndernas förlåtelse, som försonar oss med Gud, gifves. Vi tala här om en betydelsefull sak, nämligen om Kristi ära, hvar fromma själar må söka vinna en viss och fast tröst, samt huruvida vi böra sätta vår förtröstan till Kristus eller till våra egna gärningar. Skola vi sätta den till våra egna gärningar, så fråntages Kristus äran att vara medlare och försonare, och vi skola dock inför Guds dom erfara, att denna förtröstan är utan grund och samveten skola därigenom råka i förtviflan. Men om vi icke få syndernas förlåtelse och försoningen af nåd för Kristi skull, utan för vår kärleks skull, så skulle ingen få syndernas förlåtelse, så framt han icke uppfyllt hela lagen, ty lagen rättfärdiggör icke, så länge den kan anklaga oss. Det är sålunda uppenbart, att, emedan rättfärdiggörelsen är detsamma som försoningen för Kristi skull, vi rättfärdiggöras genom tron, ty det är fullkomligt visst, att tron allena mottager syndernas förlåtelse.

Vi öfvergå nu till att svara på de förut anförda invänd-ÖM KARLËKEN OCH UPPFYLLANDET AF LAGEN.

ningarna. Det är rätt tänkt af våra motståndare, att kärleken är lagens uppfyllelse och lydnad för lagen är förvisso rättfärdighet, men däremot taga de miste, då de anse, att vi genom lagen rättfärdiggöras. Men dä vi icke rättfärdiggöras genom lagen, utan erhålla syndernas förlåtelse och försoningen genom tron för Kristi skull och icke för vår kärlek eller uppfyllandet af lagen, så är den nödvändiga slutsatsen häraf, att vi rättfärdiggöras genom tron på Kristus.

Vidare är att märka, att uppfyllandet af lagen eller lydnaden för lagen visserligen är en rättfärdighet, när den är fullkomlig, men hos oss är clen ringa och oren. Därför kan den icke i och för sig behaga Gud eller af honom för sin egen skull godtagas. Men ehuru af det ofvan sagda framgår, att rättfärdiggörelsen innebär icke blott början af vår förnyelse utan också försoningen med Gud, genom hvilken vi för honom varda välbehagliga, så torde man dock nu än klarare kunna inse, att denna påbegynta uppfyllelse af lagen icke rättfärdiggör, emedan den blott för trons skull är för Gud välbehaglig. Vi böra sålunda icke förlita oss på, att vi för vår egen fullkomlighet eller uppfyllelse af lagen anses såsom inför Gud rättfärdiga, utan detta sker endast för Kristi skull.

Detta först och främst emedan Kristus icke upphör att vara vår medlare, sedan vi blifvit förnyade. De fara vilse, som föregifva, att han endast har åt oss förtjänat »den första nåden» och att vi sedan genom vår laguppfyllelse skola behaga Gud och förtjäna det eviga lifvet. Kristus förblifver medlaren, och vi böra alltid hålla fast vid, att vi för hans skull hafva en blidkad Gud, ehuru vi självfva äro ovärdiga, såsom Paulus tydligen lär, då han (1 Kor. 4: 4) säger: Jag vet intet med mig; dock är jag icke därigenom rättfärdigad, utan han vet sig genom tron för Kristi skull räknas såsom rättfärdig enligt ordet: Saliga äro de, hvilkas öfverträdelser äro förlåtna (Ps. 32: 1; Rom. 4: 7). Men denna förlåtelse mottages alltid genom tron. Vidare grundar sig tillräknandet af evangeliums rättfärdighet på Guds löfte. Därför mottages det alltid genom tron, och ständigt måste fasthållas, att vi genom tron för Kristi skull116

räknas såsom rättfärdiga. Skulle de pånyttfödda mena, att de för sin laguppfyllelses skull blifva välbehagliga för Gud, när skulle samvetet då vinna visshet om att vi behaga Gud, då vi aldrig kunna tillfyllest hålla lagen? Därför måste vi ständigt taga vår tillflykt till Guds löfte, därigenom styrka vår svaghet och hålla fast vid att vi anses såsom rättfärdiga för Kristi skull, som sitter på Guds högra sida, som ock manar godt för oss (Rom. 8: 34). Men menar någon sig icke för Kristi löftes skull utan redan genom sin laguppfyllelse vara rättfärdig och för Gud välbehaglig, så smädar han vår öfverstepräst. Man kan icke heller förstå, huru en människa utan försonaren och medlaren Kristus kan inbilla sig vara rättfärdig inför Gud.

Men hvarför skulle vi behöfva tala så mycket härom? Hela den heliga Skrift och hela den kristna församlingen betyga, att vi icke kunna uppfylla lagen. Därför kan icke den påbegynta laguppfyllelsen för sin egen skull utan endast genom tron på Kristus behaga Gud. För öfrigt anklagar oss lagen ständigt. Ty hvem älskar eller fruktar Gud tillräckligt? Hvem uthärdar med tillräckligt tålamod de pröfningar, som Gud pålägger? Hvem tviflar icke

ofta om, huruvida människans öden styras af Guds rådslut eller slumpen? Hvem tviflar icke ofta på att Gud bönhör honom? Hvem harmas icke ofta öfver, att det går de ogudaktiga bättre i händer än de gudfruktigt och att de gudfruktigt förtryckas af de ogudaktiga? Hvem uppfyller rätt sin kallelse? Hvem älskar sin nästa såsom sig själf? Hvem drifves icke af ond begärelse? Därför säger Paulus (Rom. 7: 19): Ty det goda, som jag vill, det gör jag icke, men det onda, som jag icke vill, det gör jag, samt (Rom. 7: 25): Så tjänar jag nu själf Guds lag med anden, men syndens lag med köttet. Här förklarar han uttryckligt, att han tjänar syndens lag. Och David säger (Ps. 143: 2): Gå icke till doms med din tjänare, ty inför dig är ingen lefvande rättfärdig. Ehuru han är Guds barn, ber han alltså om förskoning för Guds dom. Likaså säger han i Ps. 32: 2: Säll är den människa, hvilken Herren icke tillräknar missgärning. Vår svag-

het vidlåcles nämligen alltid af synd, som kan tillräknas oss, hvarom han strax efteråt säger: Därför skola alla fromma bedja till dig (Ps. 32: 6), hvarmed han visar, att äfven de heliga behöfva bedja om syndernas förlåtelse. Därför äro de mer än blinda, som mena köttets onda begärelser icke vara synd, medan dock Paulus härom säger: Köttet har begärelse mot Anden och Anden mot köttet (Gal. 5:17). Köttet liar ingen förtröstan till Gud utan förlitar sig på hvad som är för ögonen och söker i olyckan mänsklig hjälp äfven i strid mot Guds vilja; det flyr undan cle pröfningar, som vi för Guds befallnings skull borde fördraga, det tviflar på Guds barmhärtighet o. s. v. 1 våra hjärtan kämpar den helige Ande mot dylika begär för att undertrycka och döda dem och han bringar äfven nya andliga viljerörelser till stånd. Men härom vilja vi nedan anföra flera vittnesbörd, som för öfrigt förekomma öfverallt icke blott i den heliga Skrift utan äfven hos de heliga kyrkofäderna.

Förträffligt säger Augustinus: Alla Guds bud uppfyllas, när det som vi icke kunna göra förlätes. Han kräfver alltså tro äfven då (let är fråga om goda gärningar, nämligen att vi skola tro, att vi för Kristi skull äro Gud välbehagliga, men icke att våra gärningar i och för sig kunna förtjäna Guds välbehag. Hieronymus säger emot pelagianerna: Dä äro vi alltså rättfärdiga, när vi bekänna oss vara syndare, och vår rättfärdighet icke grundar sig pä vår egen förtjänst utan pä Guds barmhärtighet. Tron måste allisä finnas vid vår omnämnda påbörjade laguppfyllelse, så att vi äro fast öfvertygade oift att för Kristi skull hafva en blidkad Gud, ty barmhärtigheten kan icke omfattas annat än med tron, såsom vi ofvan flera gånger sagt. När därför Paulus (Rom. 3: 3l) säger, att lagen befästes genom tron, så bör detta icke blott så förstås, att de genom tron pånyttfödda mottaga den helige Ande och hafva en med Guds lag öfverensstämmande viljeriktning, utan det är af högsta vikt att äfven tillägga, att vi böra tänka på huru mycket som fattas i att vi skulle uppfylla lagen. Därför kunna vi icke lita på att inför Gud anses såsom rättfärdiga för vår laguppfyllelses skull utan rättfärdiggörelsen måste sökas på annat håll, för att i samvetet

vinna frid. Ty vi äro icke rättfärdiga inför Gud, så länge vi fly Guds dom och förtörnas emot Gud. Fördenskull måste man anse, att, när vi genom tron blifvit försonade med Gud för Kristi skull, räknas vi såsom rättfärdiga icke för lagens eller våra gärningars skull, utan den påbegynta laguppfyllelsen behagar Gud för trons skull, och lor trons skull tillräknas oss icke det, som brister i vår laguppfyllelse, ehuru åsynen af vår orenhet förskräcker oss. Men om nu rättfärdiggörelsen är att söka på annat håll, så följer häraf, att vår kärlek och våra gärningar icke rättfärdig-göra. Kristi död och tillfyllestgörelse, som blifvit oss skänkt, bör skattas vida högre än vår renhet, ja vida högre än själfva lagen, så att vi må vara förvissade om, att vi för denna tillfyllestgörelses skull men icke i följd af vår laguppfyllelse hafva en nådig Gud.

Detta lär Paulus, då lian i Gal. 3: 13 säger: Kristus har friköpt oss frän lagens förbannelse, då han vardt en förbannelse för oss, d. v. s. lagen fördömer alla människor, men emedan Kristus utan synd bar undergått syndens straff och blifvit ett offer för oss, liar han borttagit lagens rätt Öfver oss, så att den icke må anklaga eller fördöma dem, som tro på honom, ty han själf är soningen för dem, och för denna sonings skull anses vi nu rättfärdiga. Men dem som räknas för rättfärdiga kan lagen icke anklaga eller fördöma, äfven om de i själfva verket icke hafva uppfyllt lagen. Det är samma tankegång, då han i Köl. 2: 10 skrifver: I Kristus ären I fullkomnade, såsom ville han säga: Huru fjärran I än mån vara från en lagens fullkomlighet, så fördömer eder dock icke det som är kvar af

synden, emedan I för Kristi skull hafven en viss och fast försoning, om 1 tron, fastän synden vidlåder edert kött.

Ständigt böra vi hafva A^år blick fäst på löftet, att Gud för detta sitt löftes skull, för Kristi skull, vill vara oss nådig och vill rättfärdiggöra oss. icke för lagens eller våra gärningars skull. T detta löfte böra de förskräckta samvetena söka försoningen och rättfärdiggörelsen, med detta löfte böra de styrka sig och för visso fasthålla, att de för Kristi skull och

pä grund af lians löfte hafva en nådig Gud. På detta sätt kunna aldrig gärningarna utan endast löftet gifva samvetet frid. Då nu alltså rättfärdiggörelsen och samvetets frid måste sökas på annat håll än hos kärleken och gärningarna, så följer häraf, att kärleken och gärningarna icke rättfärdiggöra, ehuru de äro dygder och en lagens rättfärdighet i den mån som cle uppfylla lagen, och så tillvida rättfärdig-gör ock denna laglydnad med en lagens rättfärdighet. Men denna ofullkomliga lagens rättfärdighet är endast för trons skull för Gud välbehaglig. Därför rättfärdiggör den icke, d. v. s. hvarken försonar eller pånyttföder eller förmår i och för sig att göra oss för Gud välbehagliga.

Häraf är nu klart, att vi genom tron allena rättfärdiggöras inför Gad, emedan vi genom tron allena mottaga syndernas förlåtelse och försoningen för Kristi skull, ty försoningen eller rättfärdiggörelsen är oss för Kristi skull och icke för lagens skull utlofvad. Därför mottages den genom tron allena, fastän uppfyllandet af lagen följer, då den helige Ande blifvit oss gifven. ' |

Svar på de af motståndarna anförda skälen.

Sedan vi nu lärt känna själfva grundvalarna för denna lärofråga, nämligen skillnaden mellan lagen och löftena eller evangelium är det lätt att vederlägga motståndarnas invändningar. De anföra nämligen utsagor om lagen och gärningarna men förbigå alla utsagor om löftena. Men med afseende på utsagorna om lagen kan man en gång för alla svara, att ingen kan utan Kristus hålla lagen och att de utvärtes gärningar, som ske utan Kristus, icke behaga Gud. När gärningarna berömmas, är det därför nödvändigt att tillägga, att tron erfordras, att de för trons skull berömmas samt att de äro frukter af och vittnesbörd om tron. Tvetydiga och farliga frågor framkalla många och olika svar, ty den gamle skalden säger med rätta: »en orättfärdig sak, som är sjuk i sig själf, behöfver att

konstfärdigt sminkas.»45 Men i klara och bestämda frågor kan ett eller annat från källorna hämtadt svar beriktiga allt, som kan synas bringa svårigheter. Detta är just här fallet. Ty med det nyss angifna rättesnöret kunna rätt tolkas alla om lagen och gärningarna anförda utsagor. Yi erkänna nämligen, att Skriften på några ställen framställer lagen och på andra evangelium eller nådelöftet om syndernas förlåtelse för Kristi skull. Men våra motståndare utplåna helt enkelt nådelöftet, då de förneka" att tron rättfärdiggör, i det att de lära, att vi få syndernas förlåtelse och försoningen för kärlekens och våra gärningars skull. Om syndernas förlåtelse berodde på våra gärningar, så vore den något hell och hållet ovisst, och löftet vore då upphäfdt. Därför hänvisa vi alla gudfruktigt människor tiJl att aktgifva på löftena och undervisa om syndernas förlåtelse af nåd och den försoning, som sker genom troil på Kristus. Sedan tillägga vi ock läran om lagen, och detta bör man rätt dela såsom Paulus säger i 2 Tim. 2: 15, och man bör se till, hvad Skriften tillskrifver lagen och hvad den tillskrifver löftena. Hon berömmer nämlijen gärningarna på ett sådant sätt, att hon icke upphäfver nådalöftet.

Goda gärningar böra vi göra på grund af Guds befallning, för att öfva vår tro liksom ock såsom en bekännelse och för att tacka Gud. Af clessa orsaker böra goda gärningar ovillkorligen göras, och ehuru de ske i det ännu icke helt förnyade köttet, som förhindrar de drifkrafter, som utgå från den helige Ande, och fläckar dem med något af sin orenhet, så äro de dock för trons skull heliga och Gud välbehagliga gärningar och offer, som inför denna världen ådagalägga något af Kristi rikes beskaffenhet. I och med dessa gärningar helgar han våra hjärtan, tränger djäfvulen tillbaka, och på det att han må behålla vid makt sitt evangelium ibland människorna, ställer hän de heligas bekännelse gentemot djäfvulens rike, och i vår svaghet förhärligar han sin makt.

De faror och vedermödor, som aposteln Paulus, Atana-sius, Augustinus och andra dylika kyrkolärare utstått äro liksom ock deras predikningar heliga verk och verkliga, Gud väl-

behagliga offer, de äro af Kristus utkämpade strider, genom hvilka han underkufvat djäfvulen och bortdrifvit honom från de troende. Davids vedermödor under de krig, som han förde, samt under styrandet af sitt rike äro heliga verk och verkliga offer, de äro af Gud utkämpade strider, genom hvilka han försvarar det folk, som har Guds ord, emot djäfvulen, på det att kunskapen om Gud icke måtte alldeles utplånas på jorden. Samma mening hafva vi ock om hvarje enskildt godt verk, som öfvas af enskilda människor äfven i de lägsta stånd. Genom dessa verk triumferar Kristus öfver djäfvulen, såsom t. ex. då korintierna (1 Kor. 16: l) sammansköto en allmosa, hvilket var ett heligt; verk och offer samt en Kristi kamp emot djäfvulen, som arbetar på att intet må ske till Guds ära. Att smäda sådana gärningar som t. ex. lärans bekännelse, anfäktel-ser, kärleksverk eller köttets dödande, det vore i sanning att smäda Kristi synliga regering ibland människorna* Här hafva vi ock något att tillägga om belöningar och förtjänst och lära, att belöningar äro utfästa och utlofvade för de trognas gärningar. Vi lära alltså, att de goda gärningarna förtjäna lön, men icke syndernas förlåtelse, nåd eller rättfärdiggörelse (ty detta vinnes endast genom troil), men andra lekamliga och andliga belöningar här i lifvet och efter detta lifvet, såsom Paulus i 1 Kor. 3: S säger: 1Ivar och en skall få sin lön efter sitt arbete. Belöningarna skola alltså blifva olika allt efter de olika arbetena. Men syndernas förlåtelse är en och densamma för alla liksom Kristus är en och densamma, och den erbjudes af nåd åt alla, som tro, att synderna förlåtas dem för Kristi skull. Syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen mottagas sålunda endast genom tron och icke för några gärningars skull, liksom det i samvetets ångest är för oss fast och visst, att vi icke gentemot Guds vrede kunna ställa några våra egna verk, såsom Paulus tydligt säger i Rom. 5: 1: Dä vi nu hafva blifvit rättfärdiggjorda af tron, hafva vi frid med Gud genom vår Herre Jesus Kristus, genom hvilken vi ock hafva fått tillträdet genom tron o. s. v. Och emedan denna tro gör oss till Guds barn, gör den oss äfven till Kristi medarfvingar. Liksom vi

icke med våra gärningar förtjäna rättfärdiggörelsen, genom hvilken vi blifva Guds barn och Kristi medarfvingar, så förtjäna vi icke heller det eviga lifvet med våra gärningar. Tron vinner det, emedan tron rättfärdiggör oss och äger en blidkad Gud, men det eviga lifvet tillkommer de rättfärdiggjorda, såsom det i Rom. 8: 30 heter: Dem han har rättfärdiga jör Idem liar han och härlig gjort. Då Paulus i Ef. 6: 2 f. anbefaller oss budet om att hedra våra föräldrar omnämner han den belöning, som tillägges detta bud, men icke vill han härmed säga, att lydnad mot våra föräldrar rättfärdiggör oss inför Gud, titan, då den af de rättfärdiggjorda öfvas, förtjänar den andra stora belöningar. Men Gud pröfvar dock på mångahanda sätt de heliga, och ofta uppskjuter han belöningen för rättfärdighe-tens gärningar, på det att människor må lära sig att icke för-j rösta på sin egen rättfärdighet samt lära sig att fråga efter Guds vilja mer än efter lönen, hvarpå vi hafva Jobs, Kristi och andra heligas exempel. Härom undervisa oss många psalmer, som trösta oss med afseende på att det går de ogudaktiga så väl i händer, såsom Ps. 37: 1: Harmas iche öfver de onda, afundas iche dem som göra orätt. Kristus säger ock i Mätt. 5: 10: Saliga äro de som lida förföljelse för rättfärdighetens sk ull, ty dem hörer himmelriket till. Det pris som sålunda tillägges de goda gärningarna utgör helt visst för de trogna en drifkraft till att göra godt. Samtidigt förkunnas ock läran om boten för de ogudaktiga, hvilka göra det som är ondt, samt hänvisas på Guds vrede, som hotar alla dem, som icke göra bättring. Yi berömma alltså och kräfva goda gärningar och hafva påvisat de många orsaker, för hvilkas skull dessä böra göras.

Så lär äfven Paulus om gärningarna, då han i Rom. 4: 9 f. säger, att Abraham fick omskärelsen icke för att han för denna gärnings skull skulle rättfärdiggöras, ty lian hade redan genom tron vunnit, att han räknats såsom rättfärdig. Men omskärelsen tillkom, för att han på sin kropp skulle hafva liksom ett skrifvet tecken, hvilket skulle påminna honom att öfva sin tro, och hvarigenom han ock skulle inför andra bekänna sin

tro samt genom sitt vittnesbörd mana andra till att tro. Genom troil frambar Abel ett välbehagligare offer (Ebr. 11: 4), ty emedan lian genom troil var rättfärdig, därför behagade lians offer Gud, icke som om han genom denna

gärning skulle förtjäna syndernas förlåtelse och nåd, utan så att lian därigenom öfvade sin tro och ådagalade den inför andra för att mana dem till tro.

Då nu goda gärningar på detta sätt böra följa troil, så betraktas de emellertid på ett alldeles annat sätt af de människor, som icke kunna tro och i sitt hjärta vara förvissade om, att deras synder för Kristi skull förlåtas dem och att de af nåd för Kristi skull hafva en nådig Gud. Nar dessa se de heligas gärningar, så inena cle efter människors sed, att cle heliga hafva förtjänat syndernas förlåtelsè och nåd genom dessa vërk. Därför efterhärma de dem och mena sig genom dylika gärningar förtjäna syndernas förlåtelse och nåd, ja mena sig genom dessa gärningar blidka Guds vrede och ernå, att dè för dessa gärningars skull anses såsom rättfärdiga. Denna ogudaktiga mening om gärningarna förkasta vi. Först och främst därför att den fördunklar Kristi ära, i det att människorna framställa dessa gärningar för Gud såsom en lösepenning och soning. Därmed tillägges åt våra egna gärningar den ära, som tillkommer endast Kristus. För det andra, emedan samveten icke kunna vinna frid genom dessa gärningar utan sedan de i verklig ångest hopat cle ena gärningarna på de andra, råka dn slutligen i förtviflan, emedan de icke kunna finna något verk tillräckligt rent. Ständigt anklagar oss nämligen lagen, och däraf förnimma vi (Guds) vrede. För det tredje kunna sådana människor aldrig komma till en (rätt) kunskap om Gud, ty då de kännande sig såsom föremål för Güds vrede fly clen dömande och hemsökande Guden, kunna de aldrig förnimma bönhörelse. Men tron ådagalägger Guds närvaro, sedan den vunnit öfvertygelsen om att Gud af nåd förlåter och bönhör.

Men världen vidlädes ständigt af en sådan ogudaktig mening om gärningarna. Hedningarna hade offer, som de förrättade enligt patriarkernas föredöme. Deras gärningar efter-124

härmade de, men deras tro hade de icke, utan de menade, att dessa gärningar vore en soning och lösepenning, för hvars skull Gud skulle med dem försonas. Förbundsfolket efterhärmade detta och offrade då också i den meningen, att de för dessa gärningars skull, d. v. s. blott genom att de utförde dem, skulle hafva en blidkad Gud. Men när detta sker, se vi huru skarpt profeterna klandra folket, t. ex. Ps. 50: 8: Icke för dina slaktoffer vill jag straffa dig, eller Jer. 7: 22: Jag gaf icke någon befallning eller något bud angående brännoffer. Sådana skriftställen förkasta icke de gärningar, som Gud för visso har bjudit såsom utvärtes öfningar för sitt folk, men de förkasta den ogudaktiga inbillningen att de menade sig genom sådana gärningar blidka Guds vrede och sköto tron åt sidan. Och emedan inga gärningar kunna gifva samvetet frid, så måste oupphörligt nya verk, som Gud icke bjudit, uttänkas. Israels folk hade sett profeterna offra på höjderna, och då de heligas exempel göra mest intryck på sinnena, så hoppades man att genom dylika gärningar vinna Guds nåd liksom profeterna vunnit den. Därför började folket att med en förunderlig ifvet efterhärma detta, för att genom denna gärning förtjäna syndernas förlåtelse, nåd och rättfärdighet. Men profeterna hade offrat på höjderna icke för att genom dessa verk förtjäna syndernas förlåtelse och nåd, utan emedan de på dessa platser hade lärt och därför där ville betyga sin tro. Folket hade äfven hört, att Abraham ville offra sin son, och därför hafva också de, för att genom en rätt hård och svår gärning blidka Guds vrede, offrat sina söner. Men Abraham ville icke offra sin son i den meningen, att detta verk skulle vara en lösepenning eller soning, för hvars skull han skulle anses såsom rättfärdig. Så har ock Herrens nattvard instiftats i församlingen för att genom påminnelsen om Kristi löften, om hvilka vi i detta sakrament erinras, vår tro skulle stärkas och på det att vi för världen må bekänna vår tro och prisa Kristi välgärningar, såsom Paulus säger i 1 Kor. 11: 26: Så ofta I äten detta bröd och dricken denna kalk, förkunnen I Herrens död. Men våra motståndare påstå mässan vara ett, verk, som blott genom den ut-SVAR PÅ DE AF MOTSTÅNDARNA ANFÖRDA SKÄLEN. 125

värtes handlingen rättfärdiggör samt borttager både syndens skuld och straff från den, för hvilka den hålles. Så har nämligen Gabriel46 skrifvit.

Antonius, Bernhard, Dominicus, Franciscus47 samt andra heliga kyrkofäder hafva åt sig utvalt ett visst lefnadssätt, antingen för att få forska eller för några andra nyttiga öfnin-gars skull. Men de menade sig genom tron för Kristi skull räknas för rättfärdiga, men icke på grund af dessa sina egna öfningar. Den stora massan har

emellertid efterföljt icke fädernas tro, men deras exempel utan tro, för att genom dessa gärningar förtjäna syndernas förlåtelse, nåd och rättfärdighet, och de hafva icke förstått, att de skulle mottaga detta af nåd för försonarens Kristi skull. Denna mening har världen om alla (dylika) gärningar, nämligen att de utgöra en soning, genom hvilken Gud blidkas, eller äro en lösepenning, för hvars skull vi anses såsom rättfärdiga. Man förstår icke, att Kristus är försonaren, man förstår icke, att vi genom tron af nåd ernå, att vi för Kristi skull anses såsom rättfärdiga. Då emellertid inga gärningar kunna skänka samvetet frid, så uttänker man efterhand ständigt nya, och så uppstår nya religionsbruk, nya löften, nya klosterordnar, allt vid sidan af Guds bud, för att man skall kunna finna på något riktigt stort verk att ställa emot Guds vrede och dom. Dessa ogudaktiga åsikter om gärningarna försvara våra motståndare i strid mot Skriften. Men att tillskrifva våra gärningar att vara en soning eller att de skulle förtjäna syndernas förlåtelse och nåd och att vi för deras skull inför Gud skalle anses rättfärdiga, men icke genom tron för försonarens Kristi skull, hvad är väl detta annat än att fråntaga Kristus äran att vara medlare och försonare? Ehuru nu också vi mena och lära, att goda gärningar ovillkorligen böra göras — tron bör nämligen åtföljas af en begynnande laguppfyllelse — så tillerkänna vi dock Kristus den ära, som honom tillkommer. Yi mena och lära, att vi genom tron för Kristi skull inför Gud anses såsom rättfärdiga, men att vi icke anses såsom rättfärdiga för våra gärningars skull utan medlaren Kristus, att vi icke genom våra gärningar förtjäna126

syndernas förlåtelse, nåd och rättfärdighet, att vi icke kunna ställa våra gärningar gentemot Guds vrede och dorn samt att våra gärningar icke kunna öfvervinna ångesten öfver synden, utan att denna genom tron allena kan öfvervinnas och att endast medlaren Kristus kan genom tron ställas gentemot Guds vrede och dom. Om någon tänker annorlunda, gifver han icke Kristus den ära, som honom tillkommer, ty han är oss gifven såsom försonaren, på det att vi genom honom skola hafva tillträde till Fadern. Men vi tala nu om rättfärdigheten i vårt förhållande till Gud och icke till människor, samt hvarigenom vi få nåd och samvetsfrid, och samvetet kan icke vinna frid mecl Gud annat än genom tron allena, som fast litar på, att Gud är oss för Kristi skull nådig, såsom det heter i Rom. 5: 1: Då vi nu hafva blif vit rättfärdig g jorda af tron, hafva vi frid med Gud, ty rättfärdiggörelsen är oss endast af nåd utlofvad för Kristi skull, hvarför den ock inför Gud alltid kan mottagas genom tron allena.

Nu skola vi alltså svara med afseende på de skriftställen, som våra motståndare anfört för att bevisa, att vi rättfärdiggöras genom kärleken och gärningarna. Så anföra de i 1 Kor. 13: 2: Om jag hade all tro o. s. v. men icke hade kärleken, vore jag intet. Här sjunga de stolta segersånger och säga, att Paulus försäkrar hela Kristi församling om, att tron allena icke rättfärdiggör. Men svaret härpå är lätt, sedan vi ofvan visat huru vi tänka om kärleken och gärningarna. Detta ställe hos Paulus fordrar kärlek, och detsamma fordra äfven vi. Yi haf-va nämligen ofvan sagt, att hos oss måste finnas en verklig förnyelse och en påbörjad laguppfyllelse i öfverensstämmelse med Jer. 31: 33: Jag skall gifva min lag i deras hjärta. Om någon skjuter ifrån sig kärleken, så om han också har en stor tro, kan han icke bibehålla den, ty han bibehåller icke den helige x^Lnde. Icke heller talar Paulus på detta ställe något om det sätt, hvarpå rättfärdiggörelsen sker, utan han skrifver till dem, som äro rättfärdiggjorda, men behöfva uppmanas att bära goda frukter, så att de icke förlora den helige Ande. Våra motståndare gå ock här alldeles bakvändt till väga. DeSVAR PÅ DE AF MOTSTÅNDARNA ANFÖRDA SKÄLEN.

anföra detta enda ställe, där Paulus lär om frukterna, men de förbigå alla de många ställen, där han talar om sättet för rättfärdiggörelsen. Och på de andra ställen, som tala om tron, till-lägga de alltid ett beriktigande, att cle böra förstås om en sådan tro, som är bildad af eller får sin gestalt genom kärlek en (fides formata). Här tillägga de däremot intet beriktigande, nämligen att äfven tron är nödvändig, hvilken vet, att vi för försonarens Kristi skull anses såsom rättfärdiga. På sådant sätt utesluta våra motståndare Kristus från rättfärdiggörelsen, och de lära blott en lagens rättfärdighet. Men vi återgå till Paulus. Ingen kan af detta ställe sluta till något mer än att kärleken är nödvändig, och det erkänna äfven vi. Det är likaledes nödvändigt att icke stjäla, men det skulle dock i sanning icke vara riktigt tänkt, om någon häraf ville draga följande slutsats: det är nödvändigt att icke stjäla, alltså: det att

icke stjäla rättfärdiggör. Rättfärdiggörelsen är nämligen icke ett (Guds) godkännande af en enskild gärning utan af personen i sin helhet. Detta ställe hos Paulus kan sålunda icke användas såsom vapen emot oss annat än om motståndarna få däri inlägga hvad dem lyster. Paulus säger nämligen icke, att kärleken rättfärdiggör, utan han säger: jag vore intet, d. v. s. att tron vore utsläckt huru stor den än må hafva varit. Han säger icke, att kärleken öfvervinner ångesten för synd och död, att vi kunna ställa vår kärlek emot Guds vrede och dom, att vår kärlek tillfyllestgör Guds lag, att vi utan medlaren Kristus genom vår kärlek hafva tillträde till Gud eller att vi genom vår kärlek få den utlofvade syndaförlåtelsen. Intet af allt detta säger Paulus. Därför menar han icke hel-, ler, att kärleken rättfärdiggör, ty vi rättfärdiggöras endast därigenom att vi omfatta försonaren Kristus och tro, att Gud för Kristi skull är oss nådig, och man bör icke drömma om når gon rättfärdiggörelse, vid hvilken försonaren Kristus är utelämnad. Våra motståndare borttaga löftet om Kristus och utplåna evangeliet, om Kristus icke är nödvändig, om vi genom vår kärlek kunna besegra döden, och om vi genom vår kärlek utan försonaren Kristus kunna hafva tillträde till Gud.

Motståndarna förvanska ock flera skriftställen, emedan de i stället för att utlägga dem i dem inlägga sina meningar. Ty icke kan det ifrågavarande stället begagnas såsom ett vapen emot oss, om vi taga bort den tolkning, som motståndarna ur egen fatabur ditfogat, emedan de icke förstå livad rättfärdiggörelsen är eller huru den sker. Sedan korintierna blifvit rättfärdiggjorda, hade de erhållit många förträffliga gåfvor. Såsom vanligt är, brunno de i början af nit, men sedan började, såsom Paulus antyder, tvister uppstå ibland dem och de började att ledsna på sina goda lärare. Därför klandrar dem Paulus och manar dem att återvända till kärlekens plikter. Men ehuru dessa äro nödvändiga, så vore det dock dåraktigt att inbilla sig, att vi skulle varda inför Gud rättfärdiga genom de gärningar, som bjudas af den andra taflan, hvilka röra vårt förhållande till människor men icke egentligen till Gud. Men vid rättfärdiggörelsen är det fråga om vårt förhållande till Gud. Det är Guds vrede, som skall blidkas, och det är med Gud vårt samvete måste vinna frid. Intet af detta kan ske genom de gärningar, som den andra taflan bjuder.

Men våra motståndare invända, att kärleken sättes framför tron och hoppet, ty Paulus säger i 1 Kor. 13: 13: men störst ibland dem är härleken, och i öfverensstämmelse härmed måste man väl anse, att den största och förnämsta dygden rättfärdiggör. Ehuru nu Paulus på detta ställe egentligen talar om kärleken till nästan och betecknar kärleken såsom den största, emedan den bär mest frukt — tron och hoppet hafva endast med Gud att göra, men kärleken gentemot människorna har en oändlig mängd plikter — så göra vi dock våra motståndare gärna det medgifvandet, att kärleken till Gud och nästan är den största dygden, ty det förnämsta budet är: Du skall älska Herren din Gud (Matt. 22: 37). Men huru kunna rle häraf draga slutsatsen att kärleken rättfärcliggör? De säga, att den största dygden rättfärdiggör. Men liksom icke lagen, icke ens dess största eller första bud rättfärdiggör, så icke heller lagens största dygd. Men den dygd (eller kraft) rättfärdiggör, som omfattar Kristus, som åt oss förmedlar Kristi

förtjänst, och genom hvilken vi få nåd och frid af Gud. Men denna dygd är tron. Ty tron är såsom vi ofta sagt icke blott en kunskap, utan den består fastmer i att vilja mottaga och omfatta det, som i löftet om Kristus erbjudes. Denna lydnad emot Gud, nämligen att vilja mottaga det gifna löftet, är nu i icke mindre grad än kärleken en gudstjänst. Gud vill, att vi skola tro honom, han vill att vi skola af honom mottaga det goda, och detta förklarar han vara en rätt gudstjänst.

Men våra motståndare tillskrifva kärleken rättfärdiggörelsen, emedan de alltid lära och kräfva en lagens rättfärdighet. Vi kunna icke heller förneka, att kärleken är lagens förnämsta verk, och den mänskliga visheten ser endast på lagen och söker rättfärdigheten i denna. De skolastiska lärarna, som voro stora och å hufvudets vägnar väl utrustade män, prisa därför lagens förnämsta verk och tillskrifva detta rättfärdiggörelsen. Men bedragna af mänsklig vishet hafva de i likhet med fariséer, filosofer och mohammedaner icke sett Moses ansikte af-täckt utan endast beslöjadt. Men vi prisa evangeliums dårskap, hvaruti en annan rättfärdighet är uppenbarad, nämligen att vi anses såsom rättfärdiga för försonarens Kristi skull, då vi tro, att Gud är oss för Kristi skull nådig. Yi äro icke

heller okunniga om, huru stötande denna lära måste synas för förnuftet och den på lagen grundade åskådningen. Men vi blygas icke för evangeliums dårskap, utan försvara denna för Kristi äras skull och bedja Kristus att han med sin helige Ande må bistå oss att kunna belysa och förklara densamma.

I sin vederläggningsskrift hafva våra motståndare här ock emot oss ur Kolosserbrefvet åberopat, att kärleken är fullkom-lighetens band (Kol. 3: 14). Häraf draga de slutsatsen, att kärleken rättfärdiggör, emedan den gör oss fullkomliga. Ehuru här mycket skulle kunna genmälas angående fullkomligheten, så vilja vi dock endast rätt och slätt redogöra för Pauli mening. Otvifvelaktigt är, att Paulus här talar om kärleken till nästan. Och man kan ju dock i sanning icke mena, att Paulus skulle vara mer benägen att tillskrifva rättfärdiggörelsen och fullkomligheten inför Gud åt den andra taflans gär-

ningar än åt dem, som tillhöra den första taflan. Och om kärleken gör oss fullkomliga, så behöfva vi alltså icke Kristus såsom försonare, ty tron omfattar endast Kristus såsom försonare. Men detta kan på intet sätt vara Pauli mening, ty han tillåter aldrig, att Kristus såsom försonare uteslutes. Han talar sålunda icke här om den personliga fullkomligheten, utan om hela församlingens fullkomlighet. Därför säger han ock, att kärleken är ett band eller en sammanknytning för att därmed angifva, att han talar om förbindandet eller förenandet af församlingens många medlemmar sinsemellan. Ty likasom i hvarje familj eller i hvarje rike enigheten måste underhållas genom ömsesidiga tjänster, och friden icke kan upprätthållas, om icke människorna ömsesidigt öfverse ined och förlåta hvarandras fel, så bjuder här Paulus, att det i församlingen skall finnas kärlek, som upprätthåller endräkten, som, där så behöfves har fördrag med brödernas mer sträfva sätt, som öfverser med en del mindre fel, så att icke församlingen må splittras i skilda grupper, hvaraf sedan kan uppstå hat, partibildningar och lärovillfarelser.

Endräkten måste ock ovillkorligen sprängas sönder, när biskoparna antingen pålägga folket alltför tunga bördor eller icke taga hänsyn till folkets svaghet. Likaledes uppstå splittringar, när människor alltför hårdt döma om lärarnas lif eller på grund af en eller annan liten förseelse förakta sin lärare och därför söka sig så väl en annan lära som andra lärare. Däremot bevaras fullkomligheten, d. v. s. församlingens enhet, när de starka hafva fördrag med de svaga, när folket öfverser med en eller annan brist i sina lärares lif samt biskoparna hafva förlåtelse för menighetens svaghet. Alla visa mäns böcker äro fyllda med sådana föreskrifter om att öfva billighet, så att vi i all vår umgängelse här i lifvet för den allmänna fridens skull må förlåta hvarandra mycket. Härom gifver ock Paulus såväl på detta ställe som äfven annars ofta föreskrifter. Af oförstånd draga våra motståndare sålunda af ordet »fullkomlighet» slutsatsen, att kärleken skulle rättfärdig-göra, ehuru Paulus här talar om den allmänna enigheten och

fridén. Så tolkar äfven Ambrosius detta ställe, då han säger: På samma sätt säges en byggnad vara fulländad och färdig, när alla delar äro med hvarandra väl sammanfogade. Men det är en skam för våra motståndare att så mycket prisa kärleken, då de aldrig öfva densamma. Huru handla de nu? De förskingra församlingarna, de skrifva blodslagar, som de förelägga för kejsaren, vår huldrike furste, på det att han må stadfästa och kungöra dem, de dräpa präster och andra redliga män, som på minsta sätt gifva tillkänna, att de icke helt och hållet gilla något af deras uppenbara missbruk. Detta öfverensstämmer icke med lof prisandet af kärleken, ty om våra motståndare själfva öfvade den, så skulle församlingarna hafva lugn och riket fred. Ty den nuvarande oron skulle snart lägga sig, om icke våra motståndare så ytterligt hårdt påyrkade en del för fromheten onyttiga människostadgar, af hvilka de icke ens själfva iakttaga flera, som cle så häftigt mot oss försvara. De förlåta lätt sig själfva, men icke andra, såsom det heter hos skalden: Mig själf förlåter jag, säger Mævias.4* Men detta är något helt annat än de loford öfver kärleken, som de här anföra från Paulus, och för hvilka de icke hafva mer förstånd än väggen för de ord, som den (i ekot) återgifver.

Från Petrus anföra de ordet: kärleken öfver skyler all öfverträdelse (1 Petr. 4: 8). Men det är tydligt att äfven Petrus här talar om kärleken till nästan, ty han fogar detta ord till det bud, där han bjuder oss att älska hvarandra inbördes. Men aldrig har det kunnat falla någon apostel in, att vår kärlek skulle öfvervinna synd och död, att

kärleken vore en soning, för hvilkens skull Gud utan Kristus såsom medlare försonades med oss, eller att kärleken utan vår medlare Kristus vore en rättfärdighet. Ty denna kärlek, om någon sådan funnes, vore endast en lagens men icke evangeliums rättfärdighet, ty evangelium lofvar oss försoning och rättfärdighet, om vi tro, att Fadern för vår försonares Kristi skull är blidkad, samt att Kristi förtjänst skänkes oss. Därför bjuder ock Petrus strax förut, att vi må komma till Kristus och på honom uppbyggas. Han tillägger: den som tror på honom, han skall icke komma

på skam (1 Petr. 2: 4—6). Yår kärlek befriar oss icke från att komma på skam, när Gud dömer och anklagar oss, men tron på Kristus befriar oss från denna ångest, emedan vi veta, att vi för Kristi skull få förlåtelse.

För öfrigt är ifrågavarande ord om kärleken hämtadt från Ordspråksboken, där motsatsen tydligt visar, huru det bör förstås: Ilat uppväcker trätor, men kärlek*skyler allt livad som brutits (Ordspr. 10: 12). Petrus lär sålunda alldeles detsamma som Paulus i det ofvannämnda stället ur Kolosserbrefvet, nämligen att om oenigheter uppstå, så böra de genom vår billighet och foglighet biläggas och stillas. Oenigheter, säger han, växa genom hat, såsom, vi ju ofta se, att de största sorgespel uppstå genom ganska små tvister. Så hade det yppat sig några ganska obetydliga misshälligheter mellan Cæsar och Pompejas, och hade härvid den ene aldrig så litet gifvit efter för den andre, så hade det inbördes kriget aldrig uppstått. Men då bådadera endast följde sin vrede, så fick denna i sig så ringa orsak de största verkningar.* Så har ock många sekter i kristenheten uppstått endast därigenom att lärare varit förbittrade på hvarandra. Det är därför icke om de egna synderna utan om andras han talar, då han säger, att kärleken öfver skyler all öfverträdelse, nämligen andras öfverträdelse^ ty om misshälligheter uppkomma ibland människor, så öfversky-ler kärleken dem, förlåter, gifver efter och yrkar icke i allting främst på sin rätt. Petrus vill sålunda icke säga, att kärleken inför Gud förtjänar syndernas förlåtelse, att kärleken med uteslutande af medlaren Kristus skulle vara en soning, eller att den pånyttföder och rättfärdiggör, utan att den gentemot människor icke är egensinnig, hård och obändig, att den öfverser med en del fel hos vänner, ja att den har öfverseende äfven med andras kanske rätt frånstötande beteende, såsom ett allmänt kändt ordspråk säger: Du skall lära känna, men du skall icke hata din väns seder. Det är ock icke förgäfves apostlarna anbefalla den kärlekens utöfning, som filosoferna kalla saktmod, ty denna dygd är nödvändig för att bevara den allmänna endräkten, som icke kan bestå, om icke församlings-

herdar och menighet ömsesidigt öfverse med mycket, och förlåta mycket.

De anföra ur Jakobs bref: 1 sen, att en människa blifver rättfärdigad af gärningar och icke af tro allenast (Jak. 2: 24). Detta ställe anse de mer än något annat vederlägga vår åsikt. Men härpå är lätt och enkelt att svara. Om motståndarna icke här inlade sina meningar om gärningarnas förtjänster, så skulle dessa Jakobs ord icke alls medföra någon svårighet. Men hvarhelst det är tal om gärningar, så flicka våra motståndare in sina ogudaktiga meningar, nämligen att vi genom goda gärningar förtjäna syndernas förlåtelse, att de goda gärningarna utgöra en soning och lösepenning, för hvars skull Gud försonas med oss, att de goda gärningarna öfvervinna ångesten för synden och döden, att de goda gärningarna för sin egen godhets skull äro inför Gud välbehagliga samt icke behöfva barmhärtigheten och försonaren Kristus. Men intet af allt detta har fallit Jakob in, ehuru våra motståndare nu försvara det under åberopande af detta ställe hos Jakob.

Först och främst bör man lägga märke till, att detta ställe talar mer emot motståndarna än emot oss. Våra motståndare lära nämligen, att människan rättfärdiggöres genom kärlek och gärningar, men om tron, hvarmed vi omfatta försonaren Kristus, säga de ingenting. Ja, de ogilla denna tro, och de ogilla den icke blott i sina uttalanden och skrifter, utan de söka äfven att med järn och straff utrota den inom kyrkan. Huru mycket bättre lär då icke Jakob, som icke utelämnar tron, icke sätter kärleken i trons ställe, utan fasthåller tron, på det att vår försonare Kristus icke må uteslutas i fråga om rättfärdiggörelsen, såsom äfven Paulus, då han framställer hufvudsumman af det kristna lifvet, sammanfattar tron och kärleken i 1 Tim. 1: 5: Men badets ändamål är kärlek af rent hjärta och af godt samvete och af oskrymtad tro.

För det andra framgår det af sammanhanget, att här är tal om de gärningar, som följa på tron och visa, att tron icke är död utan lefvande och verksam i hjärtat. Därför menar dock Jakob icke, att vi genom goda gärningar förtjäna syn-134

dernas förlåtelse och nåd, ty han talar om deras gärningar, som äro rättfärdiggjorda, redan försonade med Gud och för honom välbehagliga samt hafva fått syndernas förlåtelse. Därför misstaga sig våra motståndare, när de af detta ställe draga slutsatsen, att Jakob skulle lära, att vi genom goda gärningar förtjäna syndernas förlåtelse och nåd, och att vi genom våra gärningar hafva tillträde till Gud utan försonaren Kristus.

För det tredje har Jakob strax förut sagt om pånyttfödelsen, att den sker genom evangelium. Han säger nämligen: Efter sin vilja har han födt oss genom sanningens ord, att vi skulle vara en förstling af hans skapade varelser (Jak. 1: 18). Då han säger, att vi blifva pånyttfödda genom evangelium, lär han, att vi pånyttfödas och rättfärdiggöras genom tron. Ty löftet om Kristus omfattas endast medelst tron, som sätter detta gentemot ångesten för synden och döden. Jakob menar sålunda icke, att vi pånyttfödas genom våra gärningar.

Det är af det sagda uppenbart, att Jakob icke lär något annat än vi, då han bestraffande de sömnaktiga och säkra människor, som drömma om att de hafva en tro, som de icke äga, gör en åtskillnad emellan död tro och lefvande tro. Den döda, säger han, är den, som icke föder goda gärningar, men den lefvande säger han den vara, som föder goda gärningar. Men vi hafva ju redan ofta framhållit hvad vi kalla tro, nämligen att vi icke tala om en verkningslös kunskap, sådan som äfven de fallna änglarna hafva, utan om den tro, som kan hålla stånd mot samvetets ångest samt tröstar och gifver nytt mod åt förskräckta hjärtan. En sådan tro är icke heller en så lätt sak, som våra motståndare inbilla sig, och det är icke genom människomakt utan genom gudomlig makt vi lefvandegöras samt besegra djäfvulen och döden, såsom Paulus säger i Kol. 2: 12, att tron är verksam genom Guds kraft och öfvervinner döden: i hvilken 1 ock hafven blifvit uppväckta genom tron af Guds verkan. Emedan denna tro är ett nytt lif, så föder hon ock med nödvändighet nya viljeriktningar och gärningar. Därför förnekar Jakob med rätta, att vi skulle rättfärdiggöras genom en sådan tro, som är utan gärningar. Men därför att han säger, att

vi rättfärdiggöras genom tro och gärningar, så säger han dock för visso icke att vi pånyttfödas genom gärningar. Icke heller säger lian att till en del Kristus är försonare, men till en del våra gärningar äro en soning. Icke heller beskrifver han sättet, huru vi varda rättfärdiga, utan han beskrifver, hurudana de rättfärdiga äro, sedan de hafva blifvit rättfärdiggjorda och pånytt-födda. Och ordet rättfärdiggöras betyder här icke att ifrån att vara ogudaktig varda rättfärdig, utan såsom i lagspråket att förklaras rättfärdig (frikännas). I denna mening heter det i Rom. 2: 13: Lagens görare skola dömas rättfärdiga. Alldeles såsom detta ord, att lagens görare skola dömas rättfärdiga, icke medför någon svårighet, så mena vi detta ock vara fallet med Jakobs ord att en människa blifver rättfärdigad af gärningar och icke af tro allenast, ty de människor, som hafva tro och goda gärningar, de förklaras för visso vara rättfärdiga. De heligas goda verk äro, såsom vi hafva sagt, rättfärdiga och behaga Gud för trons skull ty Jakob berömmer endast de gärningar, som tron verkar, såsom han betygar, då han om Abraham säger: Du ser, alt tron medverkade med hans gärningar (Jak. 2: 22). I denna mening säges det, att lagens görare skola dömas rättfärdiga, d. v. s. de skola förklaras för rättfärdiga, som af hjärtat tro på Gud och sedan äfven bära goda frukter, som för trons skull behaga Gud och därför äro lagens uppfyllelse. Dessa enkla och klara uttalanden innebära. ingen svårighet, men de förvanskas af våra motståndare, som till dem foga sina egna ogudaktiga meningar. Ty af de anförda orden följer ingalunda, att våra gärningar förtjäna syndernas förlåtelse, att våra gärningar pånyttföda hjärtan, att våra gärningar äro en soning, att våra gärningar utan försonaren Kristus behaga Gud, eller att våra gärningar skulle kunna undvara försonaren Kristus. Intet af allt detta säger Jakob, fastän våra motståndare helt oblygt draga sådana slutsatser af Jakobs ord.

De anföra emot oss äfven några andra bibelställen, som handla om gärningar, såsom Luk. 6: 37: Förlåten, så skall eder varda förlåtet; Jes. 58: 7 ff.: Bryt ditt bröd åt den hung-13fi

rande — — då skall Herren svara, när du åkallar honom; Dan. 4: 24: Köp dig fri från dina synder genom att göra godt och från dina missgärningar genom att öfva barmhärtighet mot de fattiga; Matt. 5: 3, 7: Saliga äro de i anden fattiga, ty dem hörer himmelriket till. — Saliga äro de barmhärtiga, ty dem skall ske barmhärtighet. Äfven dessa bibelställen medföra ingen svårighet, om motståndarna icke foga något till dem. De innehålla nämligen tvennelianda. Det ena är lagens öller bättringens förkunnelse, som dels anklagar dem som göra illa och dels bjuder att göra godt. Det andra är löftet, som till-lägges. Men här står för visso icke skrifvet, att synderna förlåtas utan tro, eller att våra egna gärningar utgöra en soning. Men vid förkunnelsen af lagen måste man alltid hafva insikt om tvenne punkter: för det första att vi icke kunna hålla lagen, om vi icke genom tron på Kristus hafva blifvit pånyttfödda, såsom Kristus i Joh. 15: 5 säger: Utan mig kunnen I intet göra; samt för det andra, att då vi på sin höjd kunna göra vissa utvärtes gärningar, böra vi hålla fast vid den allmängiltiga sats, som för oss tolkar hela lagen, nämligen att utan tro är det omöjligt att täckas Gud (Ebr. 11: 6) samt hålla fast viel evangelium, att vi genom Kristus hafva tillträde till Fadern (Rom. 5: 2). Det står nämligen fast, att vi icke varda rättfärdiggjorda genom lagen. Hvartill behöfdes väl annars Kristus och evangelium, om det vore nog med att predika lagen? Sålunda är det vid bättringspredikan icke nog med att predika lagen eller det Guds ord, som bestraffar synden. Lagen verkar endast vrede, ty den anklagar blott och förskräcker endast våra samveten, hvilka aldrig kunna komma till frid, om de icke få höra det Guds ord, som klart utlofvar syndernas förlåtelse. Det är därför nödvändigt att evangelium tillägges, nämligen att synderna förlåtas för Kristi skull och att vi genom tron på Kristus få syndernas förlåtelse. Om motståndarna från bättringspredikan utesluta evangelium om Kristus, så förtjäna de att anses såsom försmädare emot Kristus.

När därför Jesaia i första kapitlet predikar bättring: Hören upp att göra hvad ondt är; lär en att göra hvad godt är, fa-

ren efter det rätt är, hjälpen den förtryckte, skaffen den faderlöse rätt, utfören änkans sak; kommen och låtom oss gå till rätta med hvarandra, säger Herren. Om edra synder än äro blodröda, så kunna de dock blifva snöhvita (Jes. 1: 16—18), så manar profeten här till bättring men tillägger också löftet. Det hade ju annars varit dåraktigt att i detta sammanhang omnämna sådana gärningar som att hjälpa den förtryckte och skaffa den faderlöse rätt. Han börjar nämligen med att säga: Hören upp att göra hvad ondt är, därmed bestraffande hjärtats ogudaktighet och kräfvande tro. Icke heller säger profeten, att sådana gärningar som att hjälpa de förtryckta och skaffa de faderlösa rätt skulle genom gärningen såsom sådan förtjäna syndernas förlåtelse, utan han befaller dessa gärningar såsom i det nya lifvet nödvändiga. Men han vill däremot att syndernas förlåtelse skall mottagas med tron, och därför tillägger han löftet. Detsamma gäller om alla liknande ställen. Kristus predikar bättring, då han säger: Förlåten, och han tillägger löftet: Eder skall varda förlåtet (Luk. 6: 37). Men han säger för visso icke att vi genom denna vår gärning såsom sådan (ex opere operato), nämligen att gifva förlåtelse, skulle förtjäna våra synders förlåtelse, utan han kräfver ett nytt lif, hvilket ock otvifvelaktigt är nödvändigt, och äfven han vill, att syndernas förlåtelse skall mottagas med tron. Likaså när Jesaia säger: Bryt ditt bröd åt den hungrande (Jes. 58: 7), så fordrar han ett nytt lif, ty icke talar profeten här om denna enda gärning, utan, såsom sammanhanget visar, om hela bättringen, och äfven han vill, att syndernas förlåtelse skall mottagas med tron. Så fast, att inga helvetets portar kunna varda den öfvermäktiga står satsen, att det i bättringspredikan icke är nog med att predika lagen, ty lagen verkar blott vrede och anklagar städse, utan härtill måste komma förkunnelsen af evangelium, att syndernas förlåtelse skänkes oss, om vi tro att våra synder förlåtas oss för Kristi skull. Hvartill skulle annars evangelium och Kristi verk tjäna? Denna lära bör man städse hafva för ögonen för att kunna ställa den emot dem, som förkasta Kristus, utplåna evangelium samt förvränga Skriften

efter mänskliga meningar att vi genom våra gärningar skulle kunna tillhandla oss syndernas förlåtelse.

På samma sätt kräfver äfven Daniel i sin predikan tro, ty icke ville Daniel, att konungen skulle endast gifva allmosor, utan han fordrar en fullständig bättring, då han (Dan. 4: 24) säger: Köp dig fri från dina synder genom att öfva barmhärtighet mot de fattiga, d. v. s. genom en förändring af hjärta och gärningar. Men just härtill

kräfves tro, och Daniel förkunnade för konungen mycket om den ende Gudens dyrkan i Israel samt vände hans sinne icke blott till att gifva allmosor utan vida mer till att tro. Häraf kommer ock konungens förträffliga bekännelse om Israels Gud: Ingen Gud finnes som så han hjälpa som denne (Dan. 3: 29). Daniels predikan består sålunda af tvenne delar. I den ena lär han om ett nytt lif och det nya lifvets gärningar. I den andra utlofvar han konungen syndernas förlåtelse. Och detta löfte om syndernas förlåtelse är icke en förkunnelse af lagen, utan ett i sanning profetiskt och evangeliskt ord, hvilket Daniel förvisso ville skulle med tro mottagas, ty Daniel visste, att syndernas förlåtelse i Kristus var utlofvad icke blott åt israeliterna utan åt alla folk. I annat fall hade han icke kunnat tillförsäkra konungen syndernas förlåtelse. Det står nämligen icke i en människas makt att, särskildt under ångesten öfver synden, utan ett tydligt Guds ord utsäga om Guds vilja, att den upphör att vredgas. Men betrakta vi Daniels ord på hans eget språk, så visar det sig än tydligare att de tala om hela bättringen och tydligt framhålla löftet: Köp dig fri från dina synder genom rättfärdighet och från dina missgärningar genom välgärningar mot de fattiga. Dessa ord handla om hela bättringen, ty de bjuda, att konungen skall varda rättfärdig och sedan att han skall göra goda verk samt — hvad särskildt är en konungs plikt — beskydda de fattiga emot orättvisa. Men rättfärdigheten är hjärtats tro, och att vi genom bättringen friköpas från synderna det betyder att ansvaret eller skulden borttages, emedan Gud förlåter dem, som göra bättring, såsom det heter hos Hesekiel 18: 21 f. Men icke far man häraf draga slutsatsen, att Gud förlåter för

de sedermera följande gärningarnas skull, eller för allmosors skull, utan det är för sitt eget löftes skull han förlåter dem, som omfatta detta löfte. Och detta löfte omfattar ingen annan än den, som verkligen tror och genom tron öfvervinner synd och död. Men de pånyttfödda böra bära bättringens goda frukter, såsom Johannes döparen säger (Matt. 3: 8). Därför tillägges löftet: Se, du skall blifva botad från dina brister (Dan. 4: 24). Hieronymus[49] tillägger här ett »kanske», och i sina förklaringar säger han på ett synnerligen oförsiktigt sätt, att syndernas förlåtelse är oviss. Men vi veta ju, att evangelium med visshet utlofvar syndernas förlåtelse, och att förneka att man bör och kan vara viss om syndernas förlåtelse det skulle vara att alldeles borttaga evangelium. Yi kunna sålunda på detta ställe icke fästa afseende vid Hieronymus. För öfrigt framgår löftet af själfva uttrycket »friköpas», ty det angifver att syndernas förlåtelse är möjlig eller att vi kunna friköpas från synderna, d. v. s. att ansvaret och skulden kan borttagas och Guds vrede blidkas. Men våra motståndare lämna alltid Guds löften åsido och se endast på buden samt tillägga den mänskliga meningen, att förlåtelsen erhålles för gärningarnas skull, ehuru bibelordet icke säger detta utan tvärtom fordrar tro. Ty där ett löfte är, där fordras ock tro, då ju löftet icke kan mottagas annat än med tron.

Gärningarna falla dock människorna mer i ögonen, så att det för det mänskliga förnuftet är naturligt att beundra dem. Och emedan man nu lägger märke blott till gärningarna, men icke förstår eller betänker hvad tron är, så inbillar man sig, att dessa gärningar förtjäna syndernas förlåtelse och rättfärdig-göra. Denna mening om lagen vidlåder människorna af naturen och kan icke utrotas, förr än vi blifva af Gud själf undervisade. Men vi böra mana oss själfva att vända oss bort från d3rlika köttsliga meningar och till Guds ord, och då skola vi inse, att evangelium och löftet om Kristus är oss gifvet. När därför lagen predikas och gärningarna bjudas, så får löftet om Kristus icke undanskjutas, utan detta måste först omfattas, för att vi skola kunna göra det goda och för att våra gärningar

skola kunna behaga Gud, såsom Kristus säger: Utan mig hunnen I intet göra (Joh. 15: 5). Om därför Daniel här hade användt uttrycket: Köp dig fri från dina synder genom bot, så skulle nog motståndarna hafva förbigått detta ställe, men då han nu, såsom vi se, säger alldeles samma sak med något andra ord, så förvränga våra motståndare dessa ord i strid mot läran om nåden och tron, ehuru Daniel här framför allt velat inbegripa tron. Med afseende på Daniels ord svara vi alltså, att emedan han predikar bot (eller bättring), så lär han icke blott om gärningarna utan äfven om tron såsom själfva berättelsen i bibelordet betygar. För det andra, emedan Daniel tydligt framställer löftet, så kräfver han ovillkorligen tron, hvilken tror att Gud af nåd förlåter synderna. Ehuru Daniel alltså vid bättringen omnämner gärningarna, så säger han dock icke att vi genom dessa gärningar förtjäna

syndernas förlåtelse. Han talar nämligen icke blott om ett efterskänkande af straffet, emedan det vore förgäfves att söka ett efterskänkande af straffet, innan hjärtat omfattat förlåtelsen för skulden. Men om motståndarna för öfrigt fatta Daniels ord såsom gällande blott straffets efterskänkande, så kunna de ju icke anföra detta ställe gentemot oss, ty de nödgas ju själfva erkänna, att syndaförlåtelsen och rättfärdiggörelsen af nåd måste gå förut. Sedan vilja äfven vi medgifva, att de straff, hvarmed vi tuktas, kunna mildras genom våra böner och goda gärningar samt slutligen genom bättringen i dess helhet, såsom det heter i 1 Kor. 11: 31: Ty om vi dömde rätt om oss själfva, så vorde vi iclce dömda, eller Jer. 15: 19: Om du omvänder dig, skall jag omvända dig, eller Sak. 1: 3: Vänden om till mig, sä vill jag vända om till eder, eller Ps. 50: 15: Åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig.

På alla de ställen, där gärningarna vid förkunnelsen af lagen prisas, må vi därför fasthålla såsom rättesnöre, att lagen icke kan hållas utan Kristus, såsom han själf säger: TJtan mig kunnen I intet göra. Likaså, att utan tro är det omöjligt att täckas Gud (Ebr. 11: 6). Ty det är visst, att lagens lära icke vill borttaga evangelium eller borttaga försonaren Kristus. En

skam vare det ock för våra fariseiska motståndare, att de tolka lagen så, att de tillskrifva våra gärningar den ära, som tillkommer Kristus, nämligen att de skulle utgöra en soning och förtjäna syndernas förlåtelse. Sålunda följer häraf, att gärningarna alltid i den meningen prisas, att de för trons skull behaga Gud, emedan inga gärningar utan försonaren Kristus äro Gud välbehagliga. Genom honom hafva vi tillträde till Gud (Rom. 5:2), men icke genom gärningar utan medlaren Kristus. När det alltså säges: Vill du ingå i lifvet, så håll budorden (Matt. 19: 17), så bör man veta, att budorden icke utan Kristus kunna hållas, och att vi icke heller utan Kristus kunna behaga Gud. I Tio Guds bud är det ock till första budet lagens härligaste löfte tillägges: jag gör nåd intill tusenden, när man älskar mig och håller mina bud (2 Mos. 20: 6). Men denna lag kan icke hållas utan Kristus, ty lagen anklagar städse samvetet, att vi icke fullkomligt hålla den, och samvetet flyr därför i ångest för lagens dom och straff. Ty lagen kommer vrede åstad (Rom. 4: 15). Då först kunna vi hålla lagen, när vi höra, att Gud för Kristi skull försonas med oss, äfven om vi icke kunna tillfyllestgöra lagens kraf. När medlaren Kristus med denna tro omfattas, får hjärtat frid samt börjar att älska Gud och hålla lagen, vetande att det för medlaren Kristi skull behagar Gud äfven om den påbörjade laguppfyllelsen är långt ifrån fullkomlig samt mycket oren. Detta gäller äfven om bättringspredikan, ty ehuru skolastikerna i läran om bättringen intet alls säga om tron, så förmoda vi dock, att ingen af våra motståndare är så från vettet, att han förnekar aflösningen vara ett evangeliskt ord. Men aflösningen måste mottagas med tro för att gifva det förskräckta samvetet nytt mod.

Då nu alltså läran om bättringen icke endast bjuder nya gärningar utan äfven utlofvar syndernas förlåtelse, kräfver den med nödvändighet tro, ty syndernas förlåtelse kan icke mottagas annat än med tron. I alla de bibelställen, som handla om bättringen, bör man sålunda förstå, att icke blott gärningar utan äfven tro fordras, såsom t. ex. Matt. 6: 14: Om I förlåten människorna deras öfverträdelser, så skall ock eder him-

melske Fader förlåta eder. Här kräfves en gärning och tillägges löftet om syndernas förlåtelse, men denna erhålles icke för gärningens skull utan för Kristi skull genom tron, såsom Skriften annorstädes på många ställen betygar, t. ex. Apg. 10: 43: Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom skall få syndernas förlåtelse genom hans namn, eller 1 Joh. 2: 12: Synderna äro eder förlåtna för hans namns skull, eller Ef. 1:7: l honom hafva vi återlösningen genom hans blod, syndernas förlåtelsey efter hans nåds rikedom. Men behöfva vi väl anföra vittnesbörd härom? Detta är ju evangeliums egen röst, som säger oss att vi för Kristi skull men icke för våra gärningars skull få syndernas förlåtelse genom tron. Denna evangeliets röst försöka våra motståndare att nedtysta, i det att de förvränga de ställen, som innehålla lagens eller gärningarnas lära. Det är nämligen sant att i läran om bättringen fordras gärningar, emedan för visso ett nytt lif kräfves. Men här inlägga nu med orätt våra motståndare, att vi genom dylika gärningar förtjäna syndernas förlåtelse eller rättfärdiggörelsen. Kristus förbinder väl ofta löftet om syndernas förlåtelse med de goda gärningarna, men han vill därmed icke säga, att de goda gärningarna skulle utgöra en soning — de följa ju nämligen efter försoningen — utan det sker af tvenne skäl. Det ena är, att goda frukter med nödvändighet böra följa, och han vill därför

framhålla, att det är endast en hycklad eller inbillad bättring, om goda frukter icke följa. Det andra skälet är, att vi behöfva hafva några synliga tecken på ett så stort löfte, ty clet förskräckta samvetet behöfver en mångfaldig tröst. Liksom nu dopet och Herrens nattvard äro tecken, som påminna, lifva och stärka förskräckta sinnen, att de så mycket fastare må tro på sina synders förlåtelse, så är ock samma löfte liksom skrifvet eller afbildadt i de goda gärningarna, för att dessa må tjäna oss såsom ett vittnesbörd, att vi så mycket fastare må tro. De som icke göra det goda, de uppmuntra icke sig själfva till tro, utan de förakta dessa löften. Men de gudfruk-tiga omfatta dem och fröjdas öfver att hafva tecken och vittnesbörd för ett så stort löfte, och därför öfva de sig i dessa

tecken och vittnesbörd. Därför likasom Herrens nattvard icke rättfärdiggör endast genom själfva handlingens förrättande utan tro, på samma sätt rättfärdiggöra icke heller allmosor genom det blotta gifvandet utan tro.

Så bör man ock förstå Tobias' predikan, då han i kap. 4: 11 säger: Allmosa befriar från all synd och från döden. Yi vilja icke säga, att detta är en öfverdrift, ehuru det bör uppfattas så, att icke Kristi ära förringas, ty det är hans eget verk att befria från synd och från död. Men vi återförvisa till regeln, att lagens lära icke gagnar oss utan Kristus. Därför behaga Gud endast de allmosor, som följa på försoningen eller rättfärdiggörelsen, men icke de, som föregå denna. Därför befria de från synden och döden icke genom den blotta gärningen såsom sådan, utan — såsom vi förut sagt om bättringen — vi böra sammanfatta med hvarandra tron och dess frukter, och därför bör ock här med afseende på allmosorna sägas, att det är det nya lifvet i dess helhet, som bringar frälsning. Allmosorna äro utöfningar af den tro, som mottager syndernas förlåtelse och öfvervinner döden och detta mer och mer därigenom att hon öfvar sig och genom dessa öfningar växer i kraft. Vi medgifva ock, att allmosor tillvinna oss många välgärningar af Gud? mildra de straff, som vi ådragit oss, samt att vi beskärmas i faror för synd och död, såsom vi förut hafva sagt om bättringen i dess helhet. Och om vi betrakta Tobias' predikan i dess sammanhang, så framhåller den att före allmosorna erfordras tro. Sålunda säger han: Haf Gud för ögonen och i hjärtat alla dina lifsdagar (Tob. 4: 6) samt sedan v. 20: Tacka alltid Gud och bed, att han må leda alla dina vägar. Men detta är något, som just hör till den tro, om hvilken vi tala, som vet sig hafva en nådig Gud för hans egen barmhärtighets skull, och som vill af Gud blifva rättfärdiggjord, helgad och regerad. Men våra motståndare, som äro Ijufliga människor, utplocka stympade meningar ur Skriften för att slå blå dunster i ögonen på de oerfarna, och sedan tillägga de något af sina egna meningar. Det är därför nödvändigt att akta på sammanhanget, ty det är ju såsom allmänt erkändt oriktigt att fälla ett omdöme

om ett enskildt lagrum utan att taga hänsyn till lagen i dess helhet. Med afseende på bibelställen gäller det ock, att när man ser dem i deras sammanhang, så tolka de i regel sig själfva.

Lösryckt ur sitt sammanhang anföres ock Luk. 11: 41: Gifven allmosa, och se, då är eder allt rent. Våra motståndare äro alldeles döfva. Yi upprepa så ofta, att till lagens predikan måste tilläggas evangelium om Kristus, för hvilkens skull cle goda gärningarna behaga Gud, men de utesluta öfverallt Kristus och lära, att vi förtjäna rättfärdiggörelsen genom lagens gärningar. I sitt sammanhang visar detta ställe dock, att tron fordras. Kristus bestraffar fariséerna därför att de menade sig inför Gud renas, d. v. s. rättfärdiggöras genom ofta upprepade tvagningar, alldeles såsom en påfve — jag vet icke hvilken — om det med salt bemängda vigvattnet har sagt, att det helgar och renar folket; en förklaring tillägger, att det renar från de förlåtliga synderna.50 Sådana voro ock fariséernas meningar, hvilka Kristus tillrättavisar, och mot denna uppdiktade rening ställer han en tvåfaldig rening, den ena invärtes och den andra utvärtes: Gifven allmosa af det, som 1 hafven, och då skall allt vara eder rent. Yåra motståndare göra icke den rätta till-lämpningen af ordet allt, ty Kristi slutsats har den tvåfaldiga reningen till förutsättning. Då skall allt vara rent, om I invärtes ären rena och utvärtes gifven allmosor. Han angifver härmed, att den utvärtes renheten bör bestå i af Gud påbjudna gärningar, men icke i mann iskostadga,r sådana då för tiden dessa tvagningar voro och nu det dagliga bestänkandet med vigvatten, eller munkarnas klädedräkter, åtskillnad på mat, processioner och dylikt. Men våra motståndare fördärfva detta ställe, i det att de spetsfundigt hänföra ordet allt till blott den ena hälften och säga: allt skall vara eder rent, när I gifven

allmosor. Men Petrus säger i Apg. 15: 9, att genom tron renas hjärtan. Se vi alltså på stället i dess sammanhang, så säges här alldeles detsamma som Skriften i öfrigt lär, nämligen att när våra hjärtan blifvit rena och sedan äfven i det yttre allmosor, d. v. s. alla slags kärleksverk, tillkomma, så äro vi helt och hållet rena, d. v. s. icke blott invärtes utan ock utvärtes.

Hvarför icke framställa denna lära i dess helhet? Förebråelserna (som Kristus riktar mot fariséerna) innefatta många delar; några gälla tron andra gärningarna. Men man läser icke rätt och ärligt, om man plockar ut buden om gärningarna och utelämnar de ställen, som handla om tron.

Slutligen bör läsaren erinras om, att våra motståndare mycket illa sörja för gudfruktiga samvetens tröst, då de lära, att syndernas förlåtelse förtjänas genom våra gärningar, ty ett samvete som söker vinna förlåtelse genom gärningar kan aldrig komma till visshet om, att någon gärning är för Gud tillfyllest-görande. Därför ängslas det beständigt och uttänker andra gärningar och andra sätt att tjäna Gud, till dess det alldeles råkar i förtviflan. Detta säges ock uttryckligt af Paulus i Rom. 4: 5, där han bevisar, att vi icke få löfte om rättfärdighet för några våra gärningars skull, emedan vi då aldrig skulle kunna komma till visshet om att hafva en blidkad Gud. Ty lagen anklagar ständigt, och därför skulle löftet vara förgäfves och ovisst. Han drager därför slutsatsen, att detta löfte om syndernas förlåtelse och rättfärdigheten mottages af tron och icke för gärningarnas skull. Detta är Pauli klara, tydliga och enkla mening, genom hvilken den allra största tröst gifves åt gudfruktiga samveten samt Kristi ära förhärligas, som förvisso just därför är för oss utgifven, att vi genom honom skola hafva nåd, rättfärdighet och frid.

Hittills hafva vi nu granskat de förnämsta bibelställen, som våra motståndare gentemot oss anföra i syfte att visa, att tron icke rättfärdiggör och att vi förtjäna syndernas förlåtelse och nåd genom våra egna gärningar. Men vi hoppas, att vi för alla gudfruktiga samveten tillräckligt tydligt ådagalagt, att dessa bibelställen icke stå i strid mot vår mening; att våra motståndare förvränga Skriften efter sina egna meningar; att de anföra de flesta ställen stympade; att de förbigå de klaraste ställen, som handla om tron, och uttaga ur Skriften endast de ställen, som handla om gärningar samt förvanska dessa; att de öfverallt till Skriftens ord bifoga en del människomeningar, samt att de lära lagen på ett sådant sätt att de utplåna evange-

lium om Kristus. De framställa nämligen tvenne sätt för rättfärdiggörelsen, af hvilka det ena är hämtadt från förnuftet och det andra från lagen, men intetdera från evangelium eller löftet om Kristus.

Det förra af dessa sätt för rättfärdiggörelsen är att de lara, att människorna genom goda gärningar förtjäna nåd dels genom förtjänster, hvilka komma nåden till mötes (de congrno), och dels genom sådana, som verkligen hafva rättsanspråk på nåden (de condigno). Detta sätt är en från förnuftet hämtad lära, ty emedan förnuftet icke ser hjärtats orenhet, menar cl et sig kunna blidka Gud genom att göra godt, och af detta skäl hafva efter hvarandra olika gärningar och olika sätt att tjäna Gud under samvetsnöden af människorna uttänkts gent emot samvetets ångest. Hedningar och israeliter hafva offrat människooffer och hafva företagit sig många andra grufliga gärningar för att blidka Guds vrede. Sedan hafva klosterordnarna uttänkts, och gentemot samvetets ångest, och Guds vrede hafva dessa inbördes täflat om att iakttaga de strängaste reglerna. Och detta sätt för rättfärdiggörelsen kan, emedan det härrör från förnuftet och består i endast utvärtes gärningar, begripas och i någon mån fullgöras. I enlighet härmed hafva ock lärarna i den kanoniska rätten förvrängt de af dem missförstådda kyrkostadgarna, som i helt annan afsikt stiftats af kyrkofäderna, nämligen icke för att vi genom dessa gärningar skulle eftersträfva rättfärdighet, utan på det att en viss ordning skulle härska i kyrkan och därigenom frid människorna emellan. På samma sätt hafva de ock förvrängt sakramenten och i all synnerhet nattvarden, i det att de mena sig genom dess blott utvärtes firande kunna vinna rättfärdighet, nåd och frälsning.

Det andra sättet för rättfärdiggörelsen framställes af de skolastiska teologerna, när de lära, att vi varda rättfärdiga genom en af Gud ingjuten sinnesbeskaffenhet (habitus), nämligen kärleken, och att vi härigenom förhjälpas till

att såväl invärtes som utvärtes hålla Guds lag, samt att denna laguppfyllelse förtjänar Guds nåd och det eviga lifvet. Denna lära är alltigenom en lagens lära. Ty det är ju sant, att lagen sä-

ger: Du skall älska Herren, din Gud o. s. v. (5 Mos. 6: 5) samt: Du skall älska din nästa (3 Mos. 19: 18). Kärleken är därför lagens fullbordan.

Med afseende på båda dessa sätt bör en kristen människa lätt kunna inse, att de måste förkastas, emedan de bådadera utesluta Kristus. Det förra är en uppenbar ogudaktighet, emedan det lär, att våra gärningar utgöra en soning för synden. Det senare liar ock många- brister. Det lär icke, att vi behöfva Kristus för att pånyttfödas. Det lär icke att rättfärdiggörelsen är detsamma som syndernas förlåtelse. Det lär icke, att vi måste få syndernas förlåtelse, innan vi kunna älska, utan uppdiktar, att vi af oss själfva kunna uppväcka kärleken, genom hvilken vi förtjäna syndernas förlåtelse. Det lär icke, att vi genom tron på Kristus öfvervinna ångesten för synd och död. Det föregifver, att människorna genom sin egen laguppfyllelse utan försonaren Kristus äga tillträde till Gud, och det föregifver slutligen, att denna laguppfyllelse utan försonaren Kristus är en rättfärdighet, som förtjänar Guds nåd och det eviga lifvet, ehuru icke mer än endast en svag och mycket ringa laguppfyllelse kan tillskrifvas ens helgonen.

Men om blott någon ville tänka på, att evangelium icke utan orsak har gifvits åt världen, samt att Kristus icke meningslöst har blifvit utlofvad, utgifven och född samt lidit och uppstått, så borde han lätt kunna förstå, att vi hvarken af förnuftet eller af lagen rättfärdiggöras. Därför nödgas vi med afseende på rättfärdiggörelsen att tänka alldeles olika med våra motståndare. Evangelium påvisar nämligen ett annat sätt, evangelium nödgar oss att i och för rättfärdiggörelsen hålla oss till Kristus; det lär oss, att vi genom honom hafva tillträde till Fadern genom tron; det lär oss, att vi böra ställa honom såsom medlare och försonare gentemot Guds vrede; det lär oss, att vi genom tron på Kristus få syndernas förlåtelse och försoningen samt öfvervinna ångesten för synd och död. Sålunda säger äfven Paulus, att rättfärdig heten stammar icke från lagen utan från löftet, genom hvilket Fadern har lofvat att lian vill förlåta och försona sig med oss för Kristi skull. Men det-

ta löfte mottages endast genom tron, såsom Paulus betygar i Rom. 4: 18. Denna tro allena mottager syndernas förlåtelse, rättfärdiggör och pånyttföder. Sedan följer kärleken och de andra goda frukterna. Yi lära sålunda, såsom vi förut sagt, att människan rättfärdiggöres, då det genom bättringspredikan förskräckta samvetet får nytt mod och tror sig för Kristi skull hafva en blidkad Gud. Denna tro räknas till rättfärdighet inför Gud (Rom. 4: 3, ö). Och när hjärtat på detta sätt får nytt mod och lefvandegöres, undfår det den helige Ande, hvilken förnyar oss, så att vi kunna hålla lagen, kunna älska Gud och hans ord, vara Gud hörsamma under pröfningar, kunna vara kyska, älska nästan m. m. Fastän dessa gärningar äro långt ifrån att fullkomligt uppfylla lagen, behaga de dock Gud för trons skull, genom hvilken vi anses såsom rättfärdiga, emedan vi tro oss för Kristi skull hafva en blidkad Gud. Detta är enkelt och öfverensstämmande mecl evangelium samt bör af hvarje förnuftig människa kunna förstås. I följd af det sagda bör man ock lätt kunna inse, hvarför vi tillskrifva tron och icke kärleken rättfärdiggörelsen, fastän kärleken följer på tron, ty kärleken är lagens fullbordan. Men Paulus lär, att vi rättfärdiggöras icke genom lagen, utan genom, löftet, hvilket blott genom tron mottages. Ty hvarken få vi tillträde till Gud utan medlaren Kristus, ej heller få vi sj^ndernas förlåtelse för vår kärleks skull, utan för Kristi skull. Yi kunna icke heller älska Gud så länge vi känna honom vredgas, och lagen anklagar oss alltid och framställer Gud för oss såsom vred. Därför är det nödvändigt att vi först med tron omfatta löftet, att Fadern för Kristi skull är blidkad och förlåter oss. Sedan kunna vi börja att hålla lagen. Vi måste vända våra blickar långt ifrån det mänskliga förnuftet och långt ifrån Moses lag samt rikta dem på Kristus samt inse, att han är oss gifven, på det att vi för hans skull må räknas såsom rättfärdiga. Så länge vi lefva i köttet kunna vi aldrig tillfyllest hålla lagen. Därför räknas vi ock såsom rättfärdiga icke för lagens skull utan för Kristi skull, emedan hans förtjänst skänkes oss, om vi tro på honom. Öfverväger man nu dessa grunder, nämligen att vi icke

rättfärdiggöras på grund af lagen, emedan den mänskliga naturen icke kan hålla Guds lag eller älska Gud, utan att vi rättfärdiggöras på grund af löftet, i hvilket för Kristi skull är oss ut-lofvadt försoning, rättfärdighet och evigt lif, så skall man lätt inse, att vi måste tillskrifva tron rättfärdiggörelsen, så vida man vill besinna, att Kristus icke förgäfves har blifvit utlofvad, utgifven, född samt liar lidit och uppstått, så vida man vill besinna, att nådelöftet i Kristus — som är gifvet strax i världens begynnelse och icke tillhör lagen — icke kan vara förgäfves, och såvida man ock vill besinna, att löftet måste mottagas med tron, såsom Johannes säger: Den som tror på Guds Son, han har vittnesbördet inom sig; den som icke tror Gud, han har gjort honom till en lögnare, emedan han icke har trott det vittnesbörd, hvilket Gud gifvit om sin Son. Och detta är vittnesbördet, att Gud har gifvit oss evigt lif, och detta lif är i han/ Son. Den som har Sonen, han har lifvet; den som icke har Guds Son, han har icke lifvet (1 Joh. 5: 10 ff). Och Kristus säger: Om Sonen gör eder frie, så blifven I verkligen frie (Joh. 8: 36). Och Paulus säger: Genom honom hafva vi tillträde till Gud, samt tillägger: genom tron. Genom tron på Kristus mottages sålunda löftet om syndernas förlåtelse och rättfärdigheten, men vi rättfärdiggöras icke inför Gud hvarken genom förnuftet eller genom lagen.

Detta är så tydligt och uppenbart, att man måste förundra sig öfver att våra motståndares vanvett kan vara så stort, att de vilja draga detta i tvifvelsmål. Då vi icke rättfärdiggöras inför Gud på grund af lagen utan på grund af löftet, är det ju uppenbart ådagalagdt, att det är nödvändigt att tillskrifva tron rättfärdiggörelsen. Hvad skulle man för öfrigt kunna anföra såsom motbevis, om man icke vill utplåna hela evangeliet samt helt och hållet förkasta Kristus. Kristi ära förhärligas, då vi lära, att vi måste hålla oss till honom såsom medlare och försonare. Gudfruktiga samveten finna ock i denna lära den rikaste tröst gifven, nämligen att de böra tro och fast lita på, atfc de för Kristi skull hafva en blidkad Fader, men icke för vår rättfärdighets skull, samt att Kristus hjälper oss, så att vi

äfven må kunna hålla lagen. Allt detta goda beröfva våra motståndare Kristi församling, när de förkasta och försöka att alldeles utplåna läran om trons rättfärdighet. Må därför alla fromma själar taga sig till vara för att samtycka till våra motståndares ogudaktiga rådslag. I våra motståndares lära om rättfärdiggörelsen omnämnes icke alls Kristus samt huru vi böra ställa honom emot Guds vrede, alldeles som om vi skalle kunna öfvervinna Guds vrede genom kärleken eller kunna älska Gud, så länge vi känna hans vrede. Härjämte lämnas nu samvetena i ovisshet. Ty om de skola mena sig hafva en blidkad Gud, emedan de älska honom och emedan de hålla lagen, så måste de ständigt tvifla om, huruvida de hafva en blidkad Gud, ty antingen hafva de ingen känning af denna kärlek, såsom våra motståndare erkänna, eller ock finna de densamma för visso vara mycket svag samt finna mycket oftare, att de förtör-nas öfver Guds dom, som hemsöker den mänskliga naturen med många fruktansvärda olyckor, vedermödor i detta lif samt den eviga vredens fasor. När skall då samvetet kunna komma till ro och vinna frid? När skall det älska Gud under detta tvifvel och denna ångest? Hvad är väl denna lagens lära annat än en lära, som leder till förtviflan? Må någon af våra motståndare, som undervisar oss om denna kärlek, säga oss, huru han själf älskar Gud. De veta alls icke hvad de säga, utan liksom väggen återgifva de såsom ett eko ordet kärlek utan att förstå det. Så virrig och dunkel är deras lära, att den tillägnar mänskliga gärningar Kristi ära samt leder samveten antingen till förmätenhet eller till förtviflan. Men vår lära hoppas vi kunna lätt förstås af alla gudfruktiga sinnen, och vi hoppas äfven, att den skall bringa förskräckta samveten en god och hälsosam tröst. Ty att våra motståndare drifva gäck och säga, att många ogudaktiga och äfven djäflarna tro, däremot hafva vi ju redan ofta sagt, att vi här tala om tron på Kristus, d. v. s. om tron på syndernas förlåtelse, om den tro, som verkligen och af hjärtat är öfvertygad om sanningen af nådelöftet. Denna kommer icke till stånd utan hård kamp i människors hjärtan. Och alla förnuftiga människor kunna lätt inse, att den-

na tro, som tror, att Gud liar omsorg om oss, förlöser oss och bönliör oss, är någonting öfvernaturligt, ty människosjälen tror icke af sig själf något sådant om Gud. Därför finnes icke heller den tro, om hvilken vi tala, hvarken lios de ogudaktiga eller hos djäflarna,

Skulle nu någon spetsfundig människa drifva gäck och säga, att rättfärdigheten måste finnas i viljan, hvarför den icke kan tillskrifvas tron, som är en förståndets sak, så vore det lätt att härpå svara, att de erkänna själfva i sina skolor, att viljan styr förståndet, så att detta lämnar sitt bifall till Guds ord. Men vi vilja tydligare säga, att liksom ångesten för synden och döden icke äro endast förståndets tankar, utan också fruktansvärda rörelser hos den vilja, som flyr för Guds dom, så är tron icke blott en förståndets kunskap, utan äfven en viljans förtröstan, d. v. s. den är att vilja och mottaga det, som i löftet erbjudes, nämligen försoningen och syndernas förlåtelse. Så använder Skriften ordet »tro», såsom Pauli ord betyga: Då vi nu hafva blifvit rättfärdiggjorda af tron, hafva vi frid med Gud (Rom. 5: l). Rättfärdiggöra betyder sålunda här såsom i det språk, som vid domstol användes, att frikänna den anklagade och förklara honom rättfärdig, men icke för hans egen utan för en annans, nämligen Kristi, rättfärdighets skull, af hvilken vi genom tron få del. Emedan sålunda vår rättfärdighet här är tillräknandet af en annans rättfärdighet, så måste man här på ett annat sätt tala om rättfärdigheten än då vi i filosofien eller inför domstol söka häfda den egna gärningens rättfärdighet, hvilken för visso är en viljans sak. Därför säger Paulus i 1 Kor. 1: 30: Men af honom ären I uti Kristus Jesus, som har blifvit för oss till visdom från Gud och till rättfärdighet och till helgelse och till förlossning, samt i 2 Kor. 5: 21: Ty den som icke visste af synd, har han för oss gjort till synd, pä det att vi skulle varda Guds rättfärdighet i honom. Då nu Kristi rättfärdighet gifves oss genom tron, så är tron genom tillräknandet en rättfärdighet hos oss, d. v. s. den är det, hvarigenom vi för Guds tillräknandes och anordnings skull blifva välbehagliga för Gud, såsom Paulus säger: tron tillräk-152

nas till rättfärdighet (Rom. 4: 3, 5). Måste vi nu för några pedantiska människors skull använda deras språkbruk, så kunna vi säga, att tron med rätta kan kallas en rättfärdighet, emedan den är lydnad för evangelium. Vi veta ju nämligen att lydnad för öfverhetens påbud är en slags rättfärdighet, som medför åt hvar och en sin lön. Och denna lydnad mot evangelium tillräknas så till vida till rättfärdighet, att blott för denna lydnads skull — genom hvilken vi omfatta försonaren Kristus — har Gud behag till våra goda gärningar eller vår lydnad mot lagen. Ty icke kunna vi tillfyllest hålla lagen, utan det efter-skänkes oss för Kristi skull, såsom Paulus säger: Så är nu ingen fördömelse för dem, som äro i Kristus Jesus (Rom. 8: l). Denna tro gifver Gud äran, gifver Gud det honom tillhörer, därigenom att den, mottagande löftena, ådagalägger sin hörsamhet, såsom äfven Paulus säger i Rom. 4-: 20. Han (Abraham) tviflade icke i otro på Guds löfte, utan vardt stark i tron, gifvande Gud äran. Alltså är evangeliums gudstjänst och gudsdyrkan att mottaga det gocla af Gud, medan däremot lagens gudstjänst är att tillbjuda och framställa för Gud det goda som vi göra. Men vi kunna icke tillbjuda Gud något, förrän vi blifvit med honom försonade och pånyttfödda. Men mycken tröst gifver oss den läran, att evangeliums förnämsta gudstjänst är att vilja af Gud mottaga syndernas förlåtelse, nåd och rättfärdighet. Om denna gudstjänst säger Kristus i Joh. 6: 40: Detta är dens vilja, som har sändt mig, att hvar och en som ser Sonen och tror på honom skall hafva evigt lif. Och Fadern säger: Denne är min älskade Son, i hvilken jag har ett godt behag; honom hören! (Matt. 17: 5.) Våra motståndare tala om lydnaden mot lagen, men säga intet om lydnaden mot evangelium, ehuru vi icke kunna lyda lagen, förrän vi hafva blifvit pånyttfödda genom evangelium, icke kunna älska Gud, förrän vi hafva mottagit syndernas förlåtelse. Ty så länge vi känna att Gud vredgas mot oss, flyr den mänskliga naturen hans vrede och dom. Kanske invänder nu någon spefullt: om det är tron, som åstundar det, som i löftet tillbjudes, så synes man sammanblanda tro och hopp, ty det är hoppet, som bidar det,SVAR PÅ DE AF MOTSTÅNDARNA ANFÖRDA SKÄLEN.

som är utlofvadt. Härtill svara vi, att dessa själsrörelser icke i sak kunna så särskiljas, som man genom rätt onyttiga tanke-öfningar plägar göra i skolorna. Ty äfven i Ebreerbrefvet kännetecknas tron såsom cn viss tillförsikt om det man hoppas (Ebr. 11: l). Men vill någon åtskilja dem, så säga vi, att hoppets föremål egentligen är det tillkommande, men tron gäller såväl det tillkommande som det närvarande och mottager i det närvarande syndernas förlåtelse, som är i löftet gifven.

Vi hoppas nu, att enhvar må häraf fullt kunna förstå såväl hvad tron är som ock hvad som nödgar oss att häfda,

att vi genom tron rättfärdiggöras, försonas med Gud och pånyttfödas, om vi nämligen vilja lära icke en lagens utan en evangeliums rättfärdighet. Ty de som lära, att vi rättfärdiggöras genom kärleken, de lära en lagens rättfärdighet, men lära icke att vi behöfva Kristus såsom medlare i rättfärdiggörelsen. Och det är uppenbart, att vi icke genom kärleken utan genom tron öfvervinna ångesten för synden och döden samt att vi icke kunna ställa vår kärlek och laguppfyllelse gentemot Guds vrede, ty Paulus säger: Genom Kristus hafva vi tillträde till Gud genom tron (Rom. 5: 2). Detta bibelord anföra vi så ofta för dess tydlighets skull. Det sprider nämligen det klaraste ljus öfver hela den föreliggande frågan, och om man noga be-, traktar det, gifver det riklig undervisning om hela denna sak samt förmår att gifva fromma sinnen tröst. Det är därför nyttigt att hafva det i minnet och för ögonen icke blott därför att vi kunna ställa detsamma gentemot motståndarnas lära, hvilka lära att vi icke genom tron utan genom kärleken och våra förtjänster utan medlaren Kristus hafva tillträde till Gud, ja att vi ock därigenom kunna vinna nytt mod i samvetsångesten samt öfva vår tro. Uppenbart är äfven, att vi utan Kristi hjälp icke kunna hålla lagen, såsom han själf säger: Utan mig kunnen I intet göra (Joh. 15: 5). Alltså måste våra hjärtan pånyttfödas genom tron, innan vi kunna hålla lagen.

Häraf kan man ock förstå, hvarför vi förkasta våra motståndares lära om de förtjänster, som hafva rätt till lön (meri-tum condigni). Vårt omdöme är här lätt att fälla, emedan de

icke alls omnämna tron samt att vi genom tron för Kristi skull behaga Gud, utan föregifva, att de goda gärningar, som vi med tillhjälp af den ofvannämnda böjelsen till kärlek hafva gjort, är en fullkomlig rättfärdighet, som i och för sig själf behagar Gud, så att den förtjänar det eviga lifvet och icke har behof af medlaren Kristus. Hvad är väl detta annat än att taga äran från Kristus och gifva den åt våra gärningar, som om vi för våra gärningars skull och icke för Kristi skull skulle behaga Gud? Ja, det är att fråntaga Kristus äran att vara medlare, hvilket han beständigt är och icke blott vid rättfärdiggörelsens början. Paulus säger ock i Gal. 2: 17: Men om vi, som söka att varda rättfärdiggjorda i Kristus äfven själfva befinnas vara syndare, är då Kristus en syndens tjänare?, d. v. s. så att han icke fullständigt rättfärdiggör. Det är ock alltigenom orimligt, när motståndarna lära, att de förtjänstfulla goda gärningarna förtjäna nåden, liksom om, sedan rättfärdiggörelsen tagit sin början och samvetet ändå råkar i ångest, såsom plägar ske, nåden då skulle sökas och vinnas genom ett godt verk och icke genom tron på Kristus.

För det andra. Denna motståndarnas lära låter samvetena stanna i tvifvel, så att de aldrig kunna få frid, ty lagen anklagar oss städse, ja äfven när vi göra goda gärningar. Det gäller nämligen alltid, att köttet har begärelse mot Anden (Gal. 5: 17). Huru skall därför samvetet komma till frid utan tro, om det menar att det icke för Kristi skull utan för sin egen gärnings skull bör behaga Gud? Hvilken gärning skall det finna på, som det kan vara öfvertygadt om att förtjäna det eviga lifvet, om det nämligen vore så, ätt vårt hopp skulle grundas på våra förtjänster? Gentemot dessa tvifvel säger Paulus i Rom. 5: 1: Då vi nu hafva blifvit rättfärdiggjorda af tron, hafva vi frid med Gud; därför böra vi förvisso vara öfvertygade om, att rättfärdigheten och det eviga lifvet gifves oss för Kristi skull. Om Abraham heter det ock: Där ingen förhoppning var, trodde han i förhoppning (Rom. 4: 18).

För det tredje. Huru skall samvetet kunna veta, när det drifvet af den omnämnda böjelsen för kärlek har gjort ett så-

dant verk, att det kan hafva visshet om att verkligen hafva förtjänat nåden? Hela den åtskillnad, som de hafva gjort emellan de förtjänster, som komma nåden liksom till mötes, och de förtjänster, som verkligen förtjäna nåden, är uppdiktad för att finna en undanflykt från Skriftens vittnesbörd, ty, såsom vi förut sagt, gör icke den handlandes uppsåt en dylik skillnad emellan olika slag af förtjänster, utan det är fastmer så, att skrymtare och de på sig själfva säkra människorna helt enkelt alltid mena sina gärningar förtjäna, att de anses såsom rättfärdiga. Å andra sidan däremot tvifla förskräckta samveten med afseende på alla gärningar och söka därför ständigt finna på nya. Att göra goda gärningar, som kommer nåden till mötes det blir alltså liktydigt med att tvifla och göra gärning efter gärning utan tro, till dess man slutligen råkar i förtviflan. Allt hvad våra motståndare i denna sak lära är sålunda med ett ord fylldt af farliga villfarelser.

För det fjärde. Hela Kristi församling bekänner, att vi få det eviga lifvet genom barmhärtighet. Sålunda säger

Augustinus i sin skrift »Om nåden och den fria viljan», där han dock talar om de heligas gärningar, som ske efter rättfärdiggörelsen: »Icke för våra gärningars skull utan för sin barmhärtighets skull för oss Gud till det eviga lifvet.» Och i nionde boken af hans »Bekännelser»: »Ve människornas lefverne, huru be-römvärdt det än må synas, om det skulle drömas utan barmhärtighet.» Cyprianus säger i sin förklaring till Herrens bön: »På det att ingen må behaga sig själf, som om han vore oskyldig, och genom att förhäfva sig så mycket mer förgås, så undervisas och läres han om, att han dagligen syndar, i det att han anbefallés att dagligen bedja om sina synders förlåtelse. Detta är ock en känd sak, för hvilken finnas många klara vittnesbörd i Skriften och hos kyrkofäderna, hvilka alla enhälligt lära, att vi, äfven om vi göra goda gärningar, dock äfven med afseende på dessa goda gärningar behöfva barmhärtighet. När tron fäster blicken på denna Guds barmhärtighet, då gifver den oss nytt mod och tröstar oss. Illa undervisa därför våra motståndare, när cle så framhålla gärningarna, att de icke hafva ett ord att till-156

lägga om den tro, som omfattar barmhärtigheten. Ty såsom vi förut sagt, att löftet och troil motsvara hvarandra, och att löftet icke kan mottagas annat än med tron, så säga vi nu ock här, att den utlofvade barmhärtigheten motsvaras af tron, hvilken den kräfver, emedan den blott genom tron kan omfattas. Med all rätt förkasta vi alltså läran om våra fullkomliga förtjänster, emedan den intet har att säga om den rättfärdiggöran-de troil samt undanskymmer medlaren Kristi ära och verk. Icke heller torde någon kunna anse, att vi i denna fråga lära något nytt, då ju kyrkofäderna så tydligt hafva förkunnat och lärt, att vi behöfva barmhärtighet äfven med afseende på våra goda gärningar.

Den heliga Skrift inpräglar äfven ofta detta. I Ps. 143: 2 heter det: Gå icke till doms med din tjänare, ty inför dig är ingen lefvande rättfärdig. Ilär frånkännes helt enkelt alla, äfven de heliga och Guds tjänare, rättfärdighetens ära, om icke Gud förläte synderna utan dömde och straffade deras hjärtan. Ty hvad det beträffar att David på andra ställen berömmer sig af sin rättfärdighet, så är att märka, att han där talar om sin sak gentemot dem, som förfölja Guds ord, men han talar icke om någon personlig oförvitlighet, och han ber om, att Guds sak och Guds ära må värnas, såsom i Ps. 7:9: Döm mig, Herre, efter min rättfärdighet och min ostrafflighet. I Ps. 130: 3 säger han åter, att ingen kan bestå inför Guds dom, om han vill tillräkna synderna: Om du, Herre, vill tillräkna missgärningar, Herre, hvem kan dä bestå? Och Job. 9: 28: Jag måste bäfva för alla mina gärningar samt 9: 30: Om jag än tvår mig i snö och renar mina händer med lutsalt, så skall du dock sänka mig ned i polen. Och Ordspr. 20: 9: Hvem kan säga: »Jag har bevarat mitt hjärta rent, jag är fri från synd?» Och 1 Joh. 1:8: Om vi säga, att vi icke hafva synd, så bedraga vi oss själfva, och sanningen är icke i oss, o. s. v. I Herrens bön bedja de heliga om syndernas förlåtelse, och alltså hafva äfven de heliga synder. I 4 Mos. 14: 18 heter det, att Herren förlåter missgärning och öfverträdelse, ändock han icke låter någon blifva ostraffad. I 5 Mos. 4: 24: Herren, din Gud, är en förtärandeSVAR PÅ DE AF MOTSTÅNDARNA ANFÖRDA SKÄLEN. 157

eld. Sakarja säger i 2: 13: Allt kött vare stilla inför Herren och Jesaia i 40: 6 f.: Allt kött är gräs och all dess härlighet såsom ett blomster på marken. Gräset torkar bort, blomstret förvissnar, när Herrens andedräkt blåser därpå, d. v. s. att köttet och köttets rättfärdighet kan icke bestå för Gnds dom. Jonas säger kap. 2: 9: De som lämna barmhärtigheten åsido, göra förgäfves fåfänga gudstjänster, d. v. s. all förtröstan är utan grund utom förtröstan på barmhärtigheten, barmhärtigheten räddar oss, men våra egna förtjänster och våra egna sträfvanden rädda oss icke. Därför beder äfven Daniel i kap, 9: 18 f.: Icke i förlitande på hvad rättfärdigt vi gjort nedlägga vi våra böner inför dig, utan i förlitande på din stora barmhärtighet. O Herre, hör, o Herre, förlåt; o Herre akta härpå och utför ditt verk utan att dröja — för din egen skull, min Gud, ty din stad och ditt folk äro uppkallade efter ditt namn. Så lär oss Daniel att bedjande omfatta barmhärtigheten, d. v. s. att förtrösta på Guds barmhärtighet, men icke att förtrösta på våra förtjänster inför Gud. Man må ock undra, hvad våra motståndare göra i sina böner, om världsmänniskorna öfver-hufvudtaget någonsin bedja Gud om något. Om de åberopa sig på att de äro värdiga, emedan de hafva kärleken och göra goda gärningar och kräfva nåden såsom något, som Gud är dem skyldig, då bedja de såsom fariséen i Luk. 18: 11, hvilken säger: Jag är icke såsom andra människor. Den som på detta sätt beder om nåd och icke förlitar sig på Guds barmhärtighet, han smädar Kristus, som, emedan han är vår öfver-

stepräst, beder för oss. Men vår bön förlitar sig på Guds barmhärtighet, när vi tro, att vi för Kristi, vår öfversteprästs, skull blifva bönhörda, såsom han själf säger i Joh. 14: 13: Allt hvad I bedjen Fadern i mitt namn, det skall han gifva eder. »I mitt na,mn», säger han, ty utan honom såsom vår öfverstepräst kunna vi icke komma till Fadern.

Hit höra äfven Kristi ord i Luk. 17: 10: När I hafven gjort allt som har blifvit eder befalldt, så sägen: Vi äro onyttiga tjänare. Dessa ord utsäga tydligt, att Gud frälsar oss genom sin barmhärtighet och för sitt löftes skull, men icke att han är

oss det för våra förtjänsters skull skyldig'. Men våra motståndare drifva här gäck med Kristi ord. Först kasta de om dem och använda dem gentemot oss. Så mycket mera, säga de, kan det sägas: När I hafven trott allt detta, så sägen: Vi äro onyttiga tjänare. Därefter tillägga de, att gärningarna äro onyttiga för Gud, men för oss äro de för visso icke onyttiga. Här ser man, huru motståndarna hafva sin lust i barnsliga spetsfundigheter. Men ehuru vi anse dessa orimligheter föga värda att vederlägga, så vilja vi dock i korthet svara därpå. Deras sätt att omkasta Kristi ord är alltigenom orimligt. Först och främst missförstå motståndarna alldeles ordet tro, ty skulle det för oss betyda blott en historisk kunskap, sådan den kan finnas äfven hos de ogudaktiga och djäflarna, då skulle det vara en riktig slutsats af våra motståndare, att tron vore onyttig, och de skulle hafva rätt i att säga: När I hafven trott allt detta, så sägen: Vi äro onyttiga tjänare. Men vi tala icke om den historiska kunskapen utan om förtröstan på Guds löfte och hans barmhärtighet. Och denna förtröstan på löftet bekänner, att vi äro onyttiga tjänare, ja denna bekännelse, att våra gärningar äro utan all förtjänst, den är självfva trons röst, såsom vi se af Daniels nyss anförda exempel och ord: icke i förlitande på kvad rättfärdigt vi gjort nedlägga vi våra böner inför dig o. s. v. Tron frälsar nämligen, i det den omfattar barmhärtigheten eller nådelöftet, fastän våra gärningar är utau all förtjänst. Därför drabbar det icke oss, när våra motståndare omkasta Kristi ord och vändande dem mot oss säga: När I hafven trott allt detta, så sägen: Vi äro onyttiga tjänare, nämligen emedan våra gärningar äro utan all förtjänst. Vi lära nämligen med hela Kristi församling, att vi genom barmhärtighet frälsas. Men om de vilja draga slutsatsen att liksom vi säga: När du har gjort allt detta, så förtrösta icke på dina gärningar, så borde vi ock säga: när du har trott allt detta, så förtrösta icke på Guds löfte, är härpå att svara, att detta ingalunda är ett riktigt sammanhang, utan det är fråga om alldeles olika saker. I de båda satserna äro såväl grunderna som föremålen för förtröstan alltigenom olika. I den förra är clet fråga

om förtröstan på våra egna gärningar, i den senare däremot om förtröstan på Guds löfte. Nu förkastar Kristus förtröstan på våra egna gärningar, men han förkastar icke förtröstan på sitt eget löfte. Han vill icke att vi skola misströsta om Guds nåd och barmhärtighet, han klandrar våra gärningar såsom saknande all förtjänst, men han klandrar icke löftet, som af nåd erbjuder barmhärtigheten. Tydligt säger ock här Ambrosius: Vi måste erkänna nåden och icke vara okunniga om vår egen natur. På nådelöftet skola vi förtrösta, men icke på vår egen natur. Men enligt sin vana förvränga våra motståndare de ord i skriften, som tala för tron, gentemot läran om tron. Men vi återförvisa dylika spetsfundigheter till skolorna. Det är ock ett rent barnsligt gäckeri, när de tolka orden att vi äro onyttiga tjänare så, att våra gärningar äro onyttiga för Gud, men förvisso icke onyttiga för oss självfva, ty Kristus talar ju här om en sådan nytta, som skulle göra att Gud vardt oss skyldig sin nåd. Men det är icke alls vår sak att liär tvista om hvad som är nyttigt eller onyttigt, ty »onyttiga tjänare» betyder här odugliga, emedan ingen så, som han bör, fruktar Gud. älskar Gud och tror på Gud. Men vi lämna nu dessa motståndarnas spetsfundiga vrängningar, ty alla förståndiga människor kunna ju lätt inse, huru dë måste blifva bedömda, om de en gång framdragas i ljuset. I de allra enklaste och tydligaste ord finna de alltid något smyghål. Men det är nog ingen, som icke ser, att på detta ställe förtröstan på våra egna gärningar ogillas.

Yi hålla därför fast vid hvad Kristi församling bekänner, nämligen att vi frälsas genom Guds barmhärtighet. Nu tänker kanske någon: om vi skola frälsas genom Guds barmhärtighet, så blir hoppet ovisst, om nämligen ingenting förut sker hos dem, som få frälsningen, hvarigenom de kunna skiljas från dem, som icke få clen. Härpå måste vi gifva ett nöjaktigt svar, ty det synes som om skolastikerna af detta skäl hafva uppfunnit sina

»fullkomliga förtjänster». Detta är nämligen ett skäl, som mycket förmår att sätta människans själ i rörelse. Yi vilja därför i korthet svara härpå. Alltså, just på det att hoppet må vara visst, och på det att det förut må finnas en skill-160

nad mellan dem, som få frälsningen, och dem, som icke få den, är det nödvändigt att fasthålla, att vi frälsas genom Guds barmhärtighet. När vi säga detta sålunda utan någon förklaring, synes det kanske orimligt. Ty inför domstol och inför mänsklig dom är rätten eller skulden viss men barmhärtigheten däremot något ovisst. Men inför Guds dom förhåller det sig helt annorlunda. Ty här har barmhärtigheten ett klart och visst löfte ja en befallning af Gud. Ty evangelium är egentligen en sådan befallning, som bjuder att vi skola tro, att Gud är oss för Kristi skull nådig. Ty icke sände Gud sin Son i världen för att döma världen, utan på det att världen skulle varda frälst genom honom. Den som tror på honom, han varder icke dömd (Joh. 3: 17 f.) Så ofta det talas om barmhärtigheten bör man sålunda tillägga tron på löftet. Och denna tro föder ett visst hopp, emedan den stöder sig på Guds ord och befallning. Skulle hoppet stödja sig på gärningarna, då vore det för visso osäkert, ty gärningarna kunna, såsom vi ofvan sagt, aldrig bringa samvetet till ro. Det är äfven just denna tro som utgör åtskillnaden mellan dem, som vinna frälsning och dem som icke vinna frälsning. Tron gör åtskillnaden emellan värdiga och ovärdiga, ty det eviga lifvet är utlofvadt åt cle rättfärdiggjorda, och tron rättfärdiggör.

Men här skola våra motståndare nog åter ropa och säga, att goda gärningar icke alls behöfvas, om de icke förtjäna det eviga lifvet. Dessa lögnaktiga påståenden hafva vi förut vederlagt. Det är för visso nödvändigt att göra goda gärningar. Vi säga, att det eviga lifvet är utlofvadt åt de rättfärdiggjorda. Men de, som vandra köttsliga vägar, de kunna icke behålla hvarken tron eller rättfärdigheten. Därför rättfärdiggöras vi, på det att vi såsom rättfärdiga må börja göra goda gärningar och lyda Guds lag. Därför pånyttfödas vi och få den helige Ande, på det att det nya lifvet må hafva nya gärningar, nya böjelser, gudsfruktan och kärlek till Gud, afsky för den onda begärelsen o. s. v. Den tro, om hvilken vi tala, den framträder i boten, och under goda gärningar, under frestelser och anfäktelser bör den stärkas och växa, på det att vi må vinna

en allt fastare och fastare öfvertygelse om att Gud för Kristi skull har omsorg om oss, förlåter oss och bönhör oss. Detta lara vi oss icke utan många och hårda strider. Huru ofta ängslas icke samvetet på nytt, huru ofta är det icke nära att drifva oss till förtviflan, då det förehåller oss antingen gamla eller nya synder eller vår naturs orenhet? Denna handskrift utplånas icke utan svår kamp, och erfarenheten vittnar om, hvilken svår sak tron är. Men då vi under samvetsångesten fatta nytt mod och få tröst, så uppstå och växa samtidigt äfven andra andliga själsförmögenheter såsom kunskap om Gud, gudsfruktan, hopp, kärlek till Gud, och vi pånyttfödas, såsom Paulus säger (Kol. 3: 10; 2 Kor. 3: 18) till kunskap om Gud, och skådande Herrens härlighet förvandlas vi till likhet med honom, d. v. s. vi få en sann kunskap om Gud, så att vi rätt frukta honom samt rätt förtrösta på att han har omsorg om oss och bönhör oss. Denna pånyttfödelse är liksom en begynnelse till det eviga lifvet, såsom Paulus säger i Rom. 8: 10: Men om Kristus är i eder, så är väl kroppen död för syndens skull, men anden är lif för rättfärdighetens skull samt i 2 Kor. 5: 2 f.: Vi längta att öfverkläda oss med vår boning från himmelen, om vi annars skola befinnas klädda och icke nakna. Af det sagda kan nu hvarje fördomsfri läsare se, att vi på det ifrigaste kräfva goda gärningar, i det att vi ju lära, att tron framträder i boten och sedan bör under boten allt mer tillväxa. Häruti se vi ock den kristna och andliga fullkomligheten, att samtidigt boten och tron under boten förökas. Detta kan ock af gudfruktiga människor bättre förstås än det våra motståndare lära om sitt försjunkande i betraktelse (kontemplation) eller sin fullkomlighet. Och liksom rättfärdiggörelsen hör till tron, så hör äfven det eviga lifvet till tron. Petrus säger äfven: då vinnen I eder tros mål, edra själars frälsning (1 Petr. 1: 9). Våra motståndare erkänna ju, att de rättfärdiggjorda äro Guds barn och Kristi medarfvingar. Sedan komma gärningarna, hvilka för trons skull behaga Gud samt förtjäna andra lekamliga och andliga belöningar, ty de heligas härlighet har olika grader.

Men här invända våra motståndare, att det eviga lifvet

kallas en »lön», därför att det ovillkorligen måste förtjänas genom goda gärningar. Härpå kunna vi kort och enkelt svara, att Paulus i Rom. 6: 23 kallar det eviga lifvet en gåfva, emedan vi genom den oss för Kristi skull skänkta rättfärdigheten varda Guds barn och Kristi medarfvingar, såsom Johannes säger: Den som tror på Sonen, han har evigt Uf (Joh. 3: 36). Augustinus och många af hans efterföljare hafva sagt: Gud kröner sina gåfvor i oss. Det står ock skrifvet: Eder lön skall vara stor i himmelen (Luk. 6: 23). Om våra motståndare nu finna detta motsägande, så må de själfva utreda det. Men de äro föga rättvisa domare, ty ordet gåfva utelämna de samt förbigå äfven själfva grunden till den föreliggande frågan, och de uttaga endast ordet lön, som de mycket illa förklara icke blott i strid mot Skriften utan äfven mot vanligt språkbruk. De draga nämligen den slutsatsen, att, emedan ordet »lön» nämnes, så äro våra gärningar ett slags lösepenning, för hvilken Gud är oss skyldig det eviga lifvet. De äro sålunda värda nåden och det eviga lifvet och behöfva hvarken barmhärtighet eller medlaren Kristus eller tro. Denna slutledningskonst är helt och hållet ny. Yi hafva här ordet »lön», och alltså behöfva vi icke medlaren Kristus och icke heller att genom tron få tillträde till Gud för Kristi skull och icke för våra gärningars skull. Men hvem ser icke, att detta är utan sammanhang? Yi vilja icke här tvista om ordet »lön», utan frågan är, huruvida våra goda gärningar i och för sig äro värda nåden och det eviga lifvet, eller om de blott för trons skull, som omfattar medlaren Kristus, behaga Gud? Yåra motståndare tillskrifva våra gärningar icke blott att vara värda nåden och det eviga lifvet, utan de föregifva äfven att det finnes öfverloppsför-1 jänster, som man ka.n skänka åt andra och så rättfärdiggöra andra, såsom när munkarna sälja sina förtjänster åt andra. Enligt Chrysippus'51 föredöme komma de med en dylik mängd vidun-derligheter blott därför att de höra ordet »lön». Det talas om lön, alltså hafva vi gärningar, som utgöra ett pris, för hvilket vi hafva rätt till lön; alltså behaga våra gärningar i ock för sig och icke för medlaren Kristi skull Gud. Och då den ene

kan hafva fler förtjänster än den andre, så hafva somliga öf-verloppsiortjänster, hvilka de kunna skänka åt andra. Men vänta, min läsare, du har ännu inte hört hela slutledningen. Det bör också tilläggas, att det finnes vissa underpanter på denna gåfva (af öfverloppsförtjänsterna) såsom att de döda kropparna påklädas en munkkåpa o. s. v. Genom hopandet af dylika vidunderligheter undanskymmes alldeles Kristi välgärning och trons rättfärdighet.

Men vi vilja icke föra en tom ordstrid om uttrjTcket »lon». Om våra motståndare blott medgifva, att vi genom tron för Kristi skull anses såsom rättfärdiga, samt att de goda gärningarna för trons skull behaga Gud, så skola vi sedan icke alls tvista om ordet lön. Yi erkänna, att det eviga lifvet är en lön, emedan det är något, som Gud är oss skyldig för sitt löftes skull, men icke för våra förtjänsters skull. Ty rättfärdiggörelsen är oss utlofvad, och, såsom vi ofvan hafva visat, är den egentligen en Guds gåfva, och vid denna gåfva är löftet om det eviga lifvet bundet, såsom det heter i Rom. 8: 30: Dem han har rättfärdig gjort, dem har han och förhärligat. Hit hör ock hvad Paulus säger i 2 Tim. 4:8: Härefter är mig förvarad rätt färdighetens hrona, hvilken Herren, den rättfärdige domaren, skall gifva mig. På rätt färdighetens krona hafva vi sålunda för löftets skull anspråk. Och detta löfte böra de heliga hafva i minne, icke för att de skola arbeta för sin egen vinning — ty de böra arbeta för Guds äras skull —: men, på det att de icke må misströsta under pröfningar, böra de hafva i minne, att Guds vilja är att hjälpa dem, rycka dem undan faran och bevara dem. De mer fullkomnade uppfatta talet om straff och belöningar på annat sätt än de svagare, ty de svaga arbeta för sin egen vinnings skull. Men det är dock nödvändigt att predika om belöningar och straff. I predikan om straffen framhålles Guds vrede, hvarför detta tillhör bättringspredikan. I predikan om belöningarna framhålles Guds nåd. Och liksom Skriften ofta, när den talar om goda gärningar inbegriper tron, i det den vill att hjärtats rättfärdighet skall framträda i frukter, så framställer hon ock stun-

dom nåden tillsammans med andra (timliga) belöningar, såsom t. ex. i Jes. 58: 6 och på många andra ställen hos profeterna. Vi erkänna ock, såsom vi redan ofta hafva betygat, att ehuru rättfärdiggörelsen och det eviga lifvet tillkomma tron, så få vi dock för våra goda gärningar andra lekamliga och andliga, större och mindre belöningar,

såsom det heter i 1 Kor. 3: 8: Hvar och en skall få sin lön efter sitt arbete. Evangeliernas rättfärdighet (cl. v. s. tron), som grundar sig på och omfattar nådelöftet, mottager af nåd rättfärdiggörelsen och lefvandegö-relsen, men laguppfyllelsen, som följer på tron, den håller sig till lagen, och i denna är intet af nåd, utan här erbjudes och gifves belöningar för våra gärningar. Men de, som skola kunna förtjäna dessa, måste vara rättfärdiggjorda, innan de kunna hålla lagen. Först måste de, såsom Paulus säger, vara försatta i Guds Sons rike och hafva blifvit Kristi medarfvingar (Kol. 1: 13, Rom. 8: 17).- Men så snart det talas om förtjänst, hänföra våra motståndare detta, som afser andra belöningar, till rättfärdiggörelsen, ehuru evangelium tillbjuder oss rättfärdiggörelsen af nåd för Kristi men icke för våra förtjänsters skull; och af Kristi förtjänst få vi genom tron del. Våra gärningar, och de kors, som vi kunna bära, förtjäna alltså icke rättfärdiggörelsen, utan andra belöningar. Sålunda ut fästes belöning för gärningar, när det i Skriften heter: Den som sår sparsamt, han skall ock skörda sparsamt, och den som sår med välsignelse9 han skall ock skörda med välsignelse (2 Kor. 9: 6). Här motsvara tydligen gärning och lön hvarandra. Eller: Hedra din fader och moder, på det att du må länge lefva i landet (2 Mos. 20: 12). Äfven här utfäster lagen belöning tör en viss gärning. Men ehuru laguppfyllelsen medför lön — ty lönen hör egentligen till lagen — måste vi dock komma ihåg. att evangelium af nåd tillbjuder oss rättfärdiggörelsen för Kristi skull. Och icke heller hålla eller kunna vi hålla lagen, förrän vi blifvit försonade mecl Gud, rättfärdiggjorda och på-nyttfödda. Icke heller skulle denna laguppfyllelse behaga Gud, så vida vi icke för trons skull vore honom välbehagliga. Men då människor för sin tros skull äro Gud välbehagliga, så be-

hagar honom ock denna påbegynta laguppfyllelse, som får sin lön både i detta lif och efter détsamma. Mycket mer kunde här med hänsyn till lagens beskaffenhet vara att säga om uttrycket lön, men då det här skulle blifva för vidlyftigt, må det hellre i ett annat sammanhang utredas.

Yåra motståndare påstå emellertid vidare, att de goda gärningarna förtjäna det eviga lifvet, emedan Paulus i Rom. 2: G säger: Han skall gifva åt hvar och en efter hans gärningar, samt Rom. 2: 10: härlighet och ära och frid åt hvar och en som gör det goda. Joh. 5: 29: Och de skola gå därutur, de som hafva gjort det goda, till lifvets uppståndelse. Matt. 25: 35: Jag var hungrig, och I gaf ven mig att äta o. s. v. På dessa och liknande ställen i Skriften, där gärningarna prisas, är det nödvändigt att tänka icke blott på de utvärtes gärningarna utan äfven på hjärtats tro, ty Skriften talar icke om skrymteri utan om hjärtats rättfärdighet och dess frukter. Öfverallt där det talas om lagen och gärningarna, måste man därför veta, att icke Kristus såsom vår medlare får uteslutas. Han är nämligen lagens ändamål, och han säger själf i Joh. 15: 5: Utan mig kunnen I intet göra. Enligt detta rättesnöre måste, såsom vi ofvan sagt, alla ställen, som handla om gärningar bedömas. När därför det eviga lifvet tillägges gärningar, så gäller det de rättfärdiggjorda, emedan inga andra än de rättfärdiggjorda, som drifvas af Kristi Ande, kunna göra goda gärningar, och icke heller behaga våra goda gärningar Gud utan medlaren Kristus och tron, såsom det heter i Ebr. 11: 6: Utan tro är det omöjligt att täckas Gud. När Paulus säger, att Gud skall gifva åt hvar och en efter hans gärningar, så får detta icke förstås om den blott utvärtes gärningen utan om en människas rättfärdighet eller orättfärdighet öfverhufvudtaget. Likaså: härlighet och ära och frid åt hvar och en som gör det goda. Detta betyder: åt den rättfärdige. I gåfven mig att äta anföres såsom frukt af och vittnesbörd om hjärtats rättfärdighet och tro, och det eviga lifvet gifves sålunda åt rätt färdigheten. På detta sätt sammanför Skriften hjärtats rättfärdighet och dess frukter. Och frukterna nämnas ofta, för att de okunniga så

mycket bättre må förstå, att liär kräfves ett nytt lif och pånyttfödelse och icke skrymteri. Men pånyttfödelsen sker i boten genom tron.

Ingen människa med sundt omdöme kan mena annorlunda, och vi vilja icke här komma med någon onyttig skarpsinnighet tor att från hvarandra skilja frukterna och hjärtats rättfärdighet, om våra motståndare blott vilja medgifva, att frukterna behaga Gud för trons och medlaren Kristi skull, men icke i sig själfva äro värda nåd och evigt lif. Det är just detta vi förkasta i motståndarnas lära, att de genom att på ett filosofiskt eller juridiskt sätt

tolka sådana skriftställen, utplåna trons rättfärdighet och utesluta medlaren Kristus. Af dessa ställen vilja de nämligen sluta till, att våra gärningar förtjäna Guds nåd, vare sig i det att de komma nåden till mötes (de congruo) eller hafva rättsanspråk på nåden (de eondigno), när nämligen kärleken tillkommer, d. v. s. att de rättfärdiggöra och såsom bildande en rättfärdighet äro värda clet eviga lifvet. Denna villfarelse utplånar uppenbarligen trons rättfärdighet, som vet att vi hafva tillgång till Gud för Kristi skull, men icke för våra gärningars skull, som vet att vi genom vår öfverstepräst och medlare Kristus föras fram till Fadern och hafva en blidkad Fader, såsom vi ofvan tydligt hafva sagt. Denna lära om 1rons rättfärdighet får icke i Kristi församling skjutas åt sidan, emedan vi icke utan den kunna rätt fatta Kristi verk, och all annan lära om rättfärdiggörelsen är blott en lagens lära. Men vi måste hålla fast vid evangelium och läran om det löfte, som är oss för Kristi skull gifvet.

Det är sålunda icke en ringa sak, hvarom vi här i vista med våra motståndare. Vi söka icke heller att komma med några onyttiga spetsfundigheter, såsom vi förebrå cl em att göra, emedan de lära, att vi med våra gärningar förtjäna det eviga lifvet samt alldeles icke omnämna den tro, som omfattar medlaren Kristus. Ty om denna tro, som tror, att Fadern är oss för Kristi skull nådig, finnes icke ett ord hos skolasti-kerna. De lära tvärtom öfverallt, att vi äro Gud välbehagliga och rättfärdiga- för våra gärningars skull, som antingen här-

leda sig endast från förnuftet eller af den oss därtill bevekande kärleken, livarom de tala. Det finnes väl vissa utsagor, hvilka utgöra liksom kärnspråk hos cle gamla författarna, men dem fördärfva de genom sitt sätt att tolka dem. De skryta i sina skolor med, att cle goda gärningarna för nådens skull behaga Gud, och säga, att man bör förtrösta på Guds nåd. Men därmed mena de, att nåden är den böjelse, förmedelst hvilken vi älska Gud, liksom om cle gamle hade velat säga, att vi skulle förtrösta på vår kärlek, hvars ringhet och orenhet vi förvisso få erfara. Förunderligt är ock, att de kunna lära, att man skall förtrösta på kärleken, när cle samtidigt lära, att ingen kan veta, om han äger den. Hvarför lära de icke, att nåden är Guds barmhärtighet emot oss? Och så ofta man talar härom, bör man ock tillägga troil, ty löftet om Guds barmhärtighet, om försoningen och Guds kärlek till oss kan endast af tron omfattas. I den meningen kan mecl rätta sägas, att vi skola förtrösta på nåden, och att cle goda gärningarna för nådens skull behaga Glid, emedan troil omfattar nåden. Skrytsamt påstå de ock i skolorna, att våra goda gärningar gälla i kraft af Kristi lidande. Detta är riktigt, men hvarför tillägga de icke något om tron? Kristus är nämligen soningen, såsom Paulus säger, genom tron (Rom. 3: 25). När förskräckta samveten genom tron få nytt mod och komma till insikt om, att våra synder äro genom Kristi död utplånade samt Gud för Kristi lidandes skull mecl oss försonad, då först gagnar oss Kristi lidande. Men om man utelämnar läran om troil, ,då är det meningslöst att säga, att gärningarna gälla i kraft af Kristi lidande.

Många andra skriftställen förvanska de äfven i sina skolor, därför att. cle ingenting lära om trons rättfärdighet, och med tro mena cle endast en historisk kunskap eller kunskap om troslärorna, men förstå icke, att troil är cl en kraft, som omfattar löftet om nåcl och rättfärdighet samt under ångesten för synden och döden skänker våra hjärtan lif, såsom Paulus i Rom. 10: 10 säger: Med hjärtat tror man till rättfärdighet, och med munnen bekänner man till frälsning. Här tänka vi, att motståndarna måste erkänna, att bekännelsen såsom en blott yttre handling (ex

opere operalo) icke rättfärdiggör eller saliggör, utan blott för hjärtats tros skull. Men Paulus säger, att bekännelsen saliggör, för att framhålla, hurudan den tro måste vara, som får det eviga lifvet, nämligen en fast och verksam tro. Ty den tro är icke fast, som icke visar sig i bekännelse. På samma sätt behaga andra goda gärningar Gud för trons skull, såsom ju ock församlingen i vissa böner beder, att allt för Kristi skull må vara Gud välbehagligt. Ja, vi bedja ju om allting för Kristi skull, ty vi pläga ju vid slutet af hvarje bön till-lägga: genom Kristus, vår Herre. Därför sluta vi ock därtill, att vi rättfärdiggöras inför Gud, försonas med Gud och pånyttfödas genom tron, som i boten omfattar nådelöftet och i sanning lefvandegör clet ångestfyllda hjärtat och gör oss vissa om, att Gud är blidkad och nådig emot oss för Kristi skull. Och (jenom denna tro säger Petrus (1 Petr. 1: 5), att vi

bevaras till den frälsning, hvilken skall uppenbaras. Kunskapen om denna tro är nödvändig för de kristna, ty den gifver den rikaste tröst under alla pröfningar och framhåller för oss Kristi verk. De som förneka, att människan rättfärdiggöres genom tron, förneka därför ock, att Kristus är vår medlare och försonare, förneka nådelöftet och evangelium. De lära om rättfärdiggörelsen blott hvad förnuftet eller lagen har att säga. Så mycket som möjligt hafva vi här sökt framhålla själfva de djupaste grunderna till denna lära samt att redogöra för och vederlägga motståndarnas invändningar. Alla rättänkande människor skola ock lätt kunna bilda sig . en mening härom, om de blott, när helst ett bibelställe om kärleken eller gärningarna anföres, betänka, att ingen utan Kristus kan hålla lagen, och att vi icke rättfärdiggöras på grund af lagen utan på grund af evangelium, d. v. s. clet i Kristus gifna nådelöftet. Yi hoppas äfven, att denna vår kortfattade framställning skall blifva gudfruktiga människor till gagn genom att stärka deras tro, undervisa dem och trösta deras samveten, ty vi veta, att hvad vi här hafva sagt öfverensstämmer med de profetiska och apostoliska skrifterna, med de heliga kyrkofäderna, Ambrosius, Augustinus och många

andra, ja med hela Kristi församling, som för visso bekänner Kristus vara vår försonare oeh rättfärdiggörare.

Man må icke heller strax mena, att den romerska kyrkan tror allt, som påfven, kardinalerna, biskoparna eller några leologer och munkar gilla. Ty det är väl bekant, att påfvarna hafva vida mer omsorg om sin värdsliga makt än om Kristi evangelium, och många hafva uppenbart visat sig vara njut-ningslystna människor. Det är likaledes väl kändt, att teologerna hafva mer än tillbörligt uppblandat den kristna läran med sådant, som de hafva hämtat från filosofien. Icke heller kan man tillmäta dessas mening en sådan betydelse, att man i ingen punkt kan få afvika därifrån, då ju hos dem finnas inånga uppenbara villfarelser, såsom 1, ex. att vi af blotta naturliga krafter skulle kunna älska Gud öfver allting, och denna uppenbarligen falska lära har äfven frambragt många andra villfarelser. Den motsäges ock öfverallt af den heliga Skrift, af de heliga kyrkofäderna och af alla gudfruktiga människors mening. Ehuruväl alltså påfvarna och några teologer och munkar i kyrkan hafva lärt, att vi genom våra gärningar få syndernas förlåtelse, nåd och rättfärdighet, samt lärt människorna att utfinna nya sätt att dyrka Gud, hvilka hafva ställt Kristi verk i skuggan och af Kristus hafva gjort icke vår försonare och rättfärdiggörare, utan endast en lagstiftare, så har dock ständigt en rätt kunskap om Kristus funnits kvar lios några gudfruktiga människor. För öfrigt har ock den heliga Skrift förutsagt, att trons rättfärdighet på detta sätt skulle fördunklas genom människostadgar och gärningslära. Sålunda klagar Paulus ofta (jämför Gal. 4: 9; 5: 7; Kol. 2: 8, 16 f.; 1 Tim. 4: 2 f. m. fi.) öfver, att redan då för tiden sådana funnos, som i stället för trons rättfärdighet lärde människorna, att de genom egna gärningar och egna gudstjänster, men icke genom troil för Kristi skull, försonas med Gud och rättfärdiggöras, ty det ligger i människornas natur att mena sig kunna blidka Gud genom sina gärningar, och förnuftet fattar icke någon annan rättfärdighet än lagens juridiskt förstådda rättfärdighet, Därför har det i världen ständigt funnits männi-

skor, som hafva lärt endast denna köttsliga rättfärdighet och tegat om trons rättfärdighet, och sådana lärare skola ock ständigt finnas. Det var på samma sätt i Israel. Största delen af folket menade sig genom sina egna gärningar förtjäna syndernas förlåtelse- och hopade det ena offret och den ena gudstjänsten på den andra. Profeterna däremot förkastade denna mening och lärde trons rättfärdighet. Och hvad som sålunda skedde i Israel det har varit en förebild för hvad som sedan skulle ske i Guds församling. Därför må de gudfruktigt icke oroas öfver att det är så många, hvilka ogilla vår lära. Det är lätt att förstå hvilken andes barn de äro, ty i. flera punkter hafva de förkastat den allra tydligaste och mest uppenbara sanning, så att deras ogudaktighet klart framträder. Leo X:s bulla Förkastar nämligen den ytterst viktiga trosartikel, som alla kristna fasthålla och bekänna, nämligen att vi icke skola förlila oss på, att vi få förlåtelse för vår ångers skull, utan för Kristi ords skull i Matt. 16: 19: allt hvad I binden o. s. v. Så hafva ock nu viel detta möte de, som hafva uppsatt vederläggningsskriften, uttryckligen förkastat vår utsago, att tron utgör den del af boten, hvarigenom vi få syndernas förlåtelse, öfvervinna ångesten öfver synden och vårt samvete kommer till frid. Men hvem inser icke att läran om att vi genom tron få syndernas förlåtelse är alltigenom sann och viss samt af det allra största behof för alla kristna? Hvem af våra efterkommande, som får höra att en sådan lära, har blifvit förkastad, skall kunna tro, att de, som varit orsaken

därtill, hafva ägt någon som helst kunskap om Kristus?

Om den ande, hvaraf de besjälas, kan nian ock lätt döma af den oerhörda grymhet, hvilken rle, såsom väl bekant, visat gentemot flera rättskaffens människor. Vi hafva ock vid detta möte hört, att en af de ärevördiga fäderna i rikets råd skall hafva yttrat, när uttalanden om vår bekännelse skulle göras, att han ansåge det vara rådligast och bäst att med blod svara på den med bläck skrifna bekännelse, som vi afgifvit. Kunde väl en Falaris52 hafva talat mera grymt? Några af furstarna hafva äfven ansett detta yttrande såsom ovärdigt en dylik för-OM KYRKAN.

samling. Men om nu ock våra motståndare för sig göra anspråk på att ensamma utgöra kyrkan, så veta vi dock, att Kristi kyrka finnes hos dem, som lara Kristi evangelium, men icke hos dem, som försvara falska meningar i strid mot evangelium, såsom ju äfven Herren säger i Joh. 10: 27: Mina får höra min röst. Och Augustinus säger: Frågan är, hvarest kyrkan finnes? Hvad skola vi sålunda göra? Skola vi söka henne i våra ord, eller i hennes hufvuds, vår Herres Jesu Kristi ord? Jag menar, att vi böra söka henne i hans ord, som är sanningen och häst känner sin kropp. Yi skola därför icke låta våra motståndares omdöme oroa oss, ty de försvara människofunder gentemot evangelium och gentemot de heliga kyrkofädernas ansedda skrifter samt gudfruktiga själars vittnesbörd.

FJÄRDE ARTIKELN. Om kyrkan.

Våra motståndare förkasta vår bekännelses sjunde artikel, i hvilken vi säga, att kyrkan är de heligas samfund. De till-lägga ock ett långt tal därom, att de onda människorna icke böra afskiljas från kyrkan, emedan Johannes Döparen liknar kyrkan vid en loge, i hvilken hvete och agnar tillsammans äro förvarade (Matt. 3: 12), och Kristus liknar den vid en not, i hvilken finnes goda och dåliga fiskar. Det är för visso ett sant talesätt, att mot en förtalares bett finnes intet läkemedel. Ingen kan tala så försiktigt att han undgår förtal. Yi hafva tillagt den åttonde artikeln just af det skälet, att ingen skulle mena, att vi ville utesluta onda människor och hycklare från den yttre kyrkogemenskapen eller frånkänna sakramenten deras verkan, ifall de utdelas af hycklare eller ogudaktiga människor. Därför behöfva vi icke här vidlyftigt, försvara oss gentemot detta förtal, hvarifrån den åttonde artikeln torde vara nog att rentvå oss. Vid medgifva nämligen, att hycklare och ogudaktiga människor må finnas inmängda i församlingen och vara OM KYRKAN.

171

samling. Men om nu ock våra motståndare för sig göra anspråk på att ensamma utgöra kyrkan, så veta vi dock, att Kristi kyrka finnes hos dem, som lara Kristi evangelium, men icke hos dem, som försvara falska meningar i strid mot evangelium, såsom ju äfven Herren säger i Joh. 10: 27: Mina får höra min röst. Och Augustinus säger: Frågan är, hvarest kyrkan finnes? Hvad skola vi sålunda göra? Skola vi söka henne i våra ord, eller i hennes hufvuds, vår Herres Jesu Kristi ord? Jag menar, att vi böra söka henne i hans ord, som är sanningen och häst känner sin kropp. Yi skola därför icke låta våra motståndares omdöme oroa oss, ty de försvara människofunder gentemot evangelium och gentemot de heliga kyrkofädernas ansedda skrifter samt gudfruktiga själars vittnesbörd.

FJÄRDE ARTIKELN. Om kyrkan.

Våra motståndare förkasta vår bekännelses sjunde artikel, i hvilken vi säga, att kyrkan är de heligas samfund. De till-lägga ock ett långt tal därom, att de onda människorna icke böra afskiljas från kyrkan, emedan Johannes Döparen liknar kyrkan vid en loge, i hvilken hvete och agnar tillsammans äro förvarade (Matt. 3: 12), och Kristus liknar den vid en not, i hvilken finnes goda och dåliga fiskar. Det är för visso ett sant talesätt, att mot en förtalares bett finnes intet läkemedel. Ingen kan tala så försiktigt att han undgår förtal. Yi hafva tillagt den åttonde artikeln just af det skälet, att ingen skulle mena, att vi ville utesluta onda människor och hycklare från den yttre kyrkogemenskapen eller frånkänna sakramenten deras verkan, ifall de utdelas af hycklare eller ogudaktiga människor. Därför behöfva vi icke här vidlyftigt, försvara oss gentemot detta förtal, hvarifrån den åttonde artikeln torde vara nog att rentvå oss. Vid medgifva nämligen, att hycklare och ogudaktiga människor må

finnas inmängda i församlingen och vara172

medlemmar däraf i afseende på den yttre kyrkogemenskapen oeli dess kännetecken: ordet, bekännelsen och sakramenten, i synnerhet när de icke äro bannlysta. Icke heller äro sakramenten verkningslösa, därför att cle förvaltas af ogudaktiga människor, ty vi kunna rätt bruka sakramenten, fastän de liandhafvas af ogudaktiga människor. Paulus har ju ock förutsagt, att antikrist skall sätta sig i Gnds tempel (2 Tess. 2: 4), d. v. s. styra och utöfva sitt ämbete i kyrkan. Men kyrkan är icke blott en gemenskap med afseende på utvärtes ting och anordningar såsom andra världsliga samfund, utan hon är först och främst en trons och den helige Andes gemenskap i våra hjärtan, fastän hon liar yttre kännetecken, på hvilka hon kan igenkännas, nämligen den rena evangeliska läran och sakramentens förvaltning i öfverensstämmelse med Kristi evangelium. Och blott i denna mening kallas kyrkan Kristi kropp, hvilken Kristus genom sin Ande förnyar, helgar och regerar, såsom Paulus betygar, då lian i Ef. 1: 22 f. säger: Gud gaf honom till ett hufvud öfver allting åt församlingen, som är hans kropp, dens fullhet, som uppfyller allt i alla. Därför äro de, i hvilka Kristus intet verkar, icke hans lemmar. Motståndarna erkänna ock, att de ogudaktiga äro döda lemmar i kyrkan. 'Det är därför förunderligt att cle ogilla vår beskrifning, som blott talar om de lefvande lemmarna. Yi hafva därmed icke heller sagt något nytt. Paulus beskrifver kyrkan på alldeles samma sätt i Ef. 5: 25 ff., nämligen att den måste renas, på det att den må vara helig. Han tillägger ock de yttre kännetecknen, nämligen ordet och sakramenten. Han säger: Kristus har älskat församlingen och utgifvit sig själf för henne, på det att han skulle helga henne, efter att hafva renat henne i vattnets bad, genom ordet, pä det att han skulle för sig framställa församlingen såsom härlig, icke hafvande fläck eller skrynka eller något sådant, utan att hon skulle vara helig och ostrafflig. Detta skriftställe hafva vi nästan ord för ord anfört i vår bekännelse. På samma sätt beskrefs ock kyrkan i den apostoliska trosbekännelsen, som bjuder oss att tro, att det finnes en helig allmännelig kyrka. Men de ogudaktiga utgöra ickeOM KYRKAN.

en helig kyrka. Tillägget: de heligas samfund, synes ock hafva skett för att förklara, hvad ordet »kyrka» betyder, nämligen ett samfund af heliga, som sinsemellan hafva gemenskap i samma evangelium, eller lära och samme helige Ande, som förnyar, helgar och regerar deras hjärtan.

Det förelåg ock ett nödvändigt skäl för denna artikel. Yi se ju oändliga faror, som hota kyrkan med undergång. Det finnes i själfva kyrkan en otalig mängd ogudaktiga människor, som vilja undertrycka henne. Yår trosartikel vill nu framställa för oss den sagda trösten, på det att vi icke må misströsta, utan veta, att kyrkan ständigt skall äga bestånd samt veta, att huru stor de ogudaktigas skara än må vara, skall kyrkan dock förblifva och Kristus utföra allt hvad han lofvat henne, nämligen förlåta synder, bönhöra och gifva den helige Ande. Och det heter: en allmännelig kyrka, på det att vi icke må tänka, att kyrkan är något yttre samfund af vissa folkslag, utan omfattar människor spridda öfver hela jordens yta, som hafva samma tanke om evangelium, hafva samme Kristus, samme helige Ande och samma sakrament, vare sig de hafva lika eller hvarandra olika människostadgar. I kyrkolagen heter det i en förklaring, att ordet kyrka i vidare mening omfattar både goda och onda människor; samt likaledes att de onda blott till namnet men icke i sak tillhöra kyrkan, de goda däremot såväl till namn som i sak. Härom läsa vi ock mycket hos kyrkofäderna. Hieronymus säger sålunda: Den $om är syndare och fläckad af orenhet kan icke sägas tillhöra Kristi kyrka eller vara Kristus underdånig.

Ehuru sålunda hycklare och ogudaktiga människor äro medlemmar af den sanna kyrkan med afseende på dess yttre anordningar, så måste man dock, när man vill angifva hvad kyrkan är, tala om den kyrka, som är Kristi lefvande kropp eller en kyrka icke blott till namnet utan äfven i sak. Härtill föreligga ock många skäl. Det är nämligen nödvändigt, att man inser, hvad det är, som förnämligast gör oss till lemmar och lefvande lemmar af kyrkan. Skulle vi säga, att kyrkan är endast ett yttre samfund af goda och onda männi-174

skor, så skulle man ju icke förstå, att Kristi rike består i hjärtats rättfärdighet och förlänandet af den helige Ande,

utan man skulle mena, att den vore endast ett utvärtes iakttagande af vissa gudstjänster och ceremonier. Och hvad skulle det vara för skillnad emellan lagens folk och Kristi församling, om kyrkan vore blott ett utvärtes samfund? Men Paulus åtskiljer kyrkan från lagens folk därigenom att han säger kyrkan vara ett andligt folk, d. v. s. icke blott genom borgerliga anordningar skildt från hedningarna, utan i sanning ett Guds folk, på-nyttfödt genom den helige Ande. Inom lagens folk hade de, som i lekamlig mening tillhörde folket utom löftet om Kristus äfven löften om lekamliga ting såsom att besitta landet o. s. v., och för dessa löftens skull kallades de — äfven de ogudaktiga ibland dem — Guds folk, emedan Gud genom vissa yttre anordningar och genom sina löften uttagit och åtskilt Abrahams lekamliga säd från de andra folken, ehuru dock de ogudaktiga bland dem icke behagade Gud. Men evangelium bringar oss icke blott en skugga af de eviga tingen, utan dessa ting själfva, nämligen den helige Ande och den rättfärdighet, som inför Gud gäller.

Därför äro enligt evangelium endast de, hvilka mottaga detta löfte om Anden, Guds folk. Kyrkan är därjämte Kristi rike, som är skildt från djäfvulens rike. Men de ogudaktiga äro otvifvelaktigt under djäfvulens välde och lemmar i djäfvulens rike, såsom Paulus lär oss, då han i Ef. 2: 2 säger, att djäfvulen är verksam i de otrogna. Och till fariséerna, som för visso tillhörde den utvärtes kyrkogemenskapen — d. v. s. med de heliga inom lagens folk, ty de voro ju folkets ledare, offrade och lärde — säger Kristus: I ären af den fadern djäfvulen (Joh. 8: 44). Kyrkan, hvilken i sanning är Kristi rike, är därför egentligen de heligas samfund, ty de ogudaktiga regeras af djäfvulen och äro djäfvulens fångar, men de regeras icke af Kristi ande.

Men behöfver man väl orda om en sak, som är så klar? Om kyrkan, hvilken i sanning är Kristi rike, är åtskild fråri djäfvulens rike, så följer ju häraf med nödvändighet, att de ogud-

akti ga, emedan de tillhöra djäfvulens rike, icke utgöra kyrkan, fastän de i detta lif, emedan Kristi rike ännu icke är uppen-baradt, äro inmängda i församlingen och kunna bekläda ämbeten i kyrkan. Och därför att Kristi rike ännu icke är uppen-baradt, tillhöra de ogudaktiga det dock icke. Ty Kristi rike är alltid det, som han med sin Ande lefvandegör, det må nu vara uppenbaradt eller fördoldt under korset, ty det är ju ock samme Kristus, som nu är förhärligad, men förut var korsfäst. Hit höra äfven Kristi liknelser, såsom då han tydligt säger i Matt. 13: 38, att den goda säden, det är rikets barn, men ogräset är den ondes barn. Åkern är, säger han, världen, icke kyrkan. På samma sätt talar ock Johannes om hela det judiska folket och säger, att Kristi sanna kyrka skall komma att afskiljas från detta folk. Därför talar detta bibelställe icke för våra motståndare utan emot dem, ty det framhåller att det sanna, andliga Israel skall afskiljas från det lekamliga. Och Kristus talar om kyrkans tillstånd, då han i Matt. 13: 47 säger, att himmelriket är likt en not eller tio jungfrur, och lär, att församlingen är undanskymd genom den stora hopen af ogudaktiga, hvaraf de gudfruktigt icke må taga anstöt, samt att vi må veta, att ordet och sakramenten äro verksamma, äfven om de handhafvas af ogudaktiga människor. Kristus lär härmed ock, att ehuru de ogudaktiga tillhöra den utvärtes kyrkogemenskapen, så tillhöra de dock icke i sanning Kristi rike eller äro verkliga Kristi lemmar, utan de äro lemmar i djäfvulens rike. Icke heller drömma vi om en platonisk stat,[53] såsom några ogudaktigt förtala oss, utan vi säga, att denna kyrka verkligen finnes, d. v. s. den utgöres af alla verkligen troende och rättfärdiga, som finnas spridda öfver hela jordens yta. Och såsom kännetecken tillägga vi: den rena evangeliska läran och sakramenten. Och denna kyrka är i egentlig mening sanningens pelare (1 Tim. 3: 15), ty hon fasthåller det rena evangelium och hvad Paulus i 1 Kor. 3: 12 kallar grunden, d. v. s. den sanna kunskapen om Kristus och tron. Om än bland dessa finnas många svaga, som på grunden bygga sådant som är förgängligt hö eller strå, d. v. s. gagnlösa meningar, så — emedan

de icke hafva omstörtat själfva grunden — skall detta tillgif-vas dem samt rättas och bättras. Och de heliga ky rkofädernas skrifter betyga, att äfven de stundom hafva på grunden byggt hö eller strå, men detta har icke omstörtat deras tro. Men det mesta af det, som våra motståndare försvara, omstörtar tron såsom när de förkasta artikeln om syndernas förlåtelse, i hvilken vi säga, att syndernas förlåtelse mottages med tron. Det är likaledes en uppenbar och fördärflig villfarelse, när våra motståndare lära, att människorna, innan de erhållit Guds nåd, kunna

genom sin kärlek till Gud förtjäna syndernas förlåtelse. Ty detta är att borttaga grunden, d. v. s. Kristus. Och hvartill skall tron tjäna, om sakramenten rättfärdiggöra endast genom att de utdelas och frånsedt hvarje god sinnesriktning hos mottagaren? Men liksom kyrkan har löftet att ständigt äga den helige Ande, så är den ock hotad med, att där skola komma ogudaktiga lärare och ulfvar. Men kyrkan i egentlig mening är den, som äger den helige Ande. Ulfvarna och de dåliga lärarna drifva väl ofog i församlingen, men de tillhöra icke i verkligheten Kristi rike, såsom ock Lyra betygar, då han säger: Kyrkan består icke af människor, som hafva någon kyrklig eller världslig makt eller värdighet, iy del har befunnits att många furstar och päfvar samt andra af lägre stånd hafva af fallit ifrån tron. Därför består kyrkan af de personer, hvilka hafva en sann kunskap och som bekänna tron och sanningen. Hvad annat än det Lyra här säger hafva vi nu sagt i vår bekännelse?

Men måhända fordra våra motståndare, att man angifver kyrkans väsende så, att hon är det i hela världen förnämsta monarkiska riket, i hvilket den romerske påfven bör tillerkännas en oomtvistbar, oinskränkt makt att bestämma trosartiklar, enligt sitt godtfinnande förkasta skrifter, inrätta gudstjänstsr och offer, efter behag stifta lagar, efterskänka och frikalla från lagbestämmelser, de må vara gudomliga, kyrkliga eller borgerliga, samt att af honom kejsaren och alla konungar må mottaga makt och rätt att behålla sina riken, hvilket allt skall grunda sig på Kristi befallning, ty, emedan Fadern har lagt

allt under honom, bör man förstå att denna makt blifvit öf-verflyttad på påfven. Därför måste påfven ovillkorligen vara herre öfver hela jordkretsen, öfver alla riken i världen, öfver alla enskilda och allmänna angelägenheter, hafva all makt i världsliga och andliga frågor, innehafva båda svärden, såväl det världsliga som det andliga. En sådan beskrifning icke af Ivristi kyrka, men af påfvens rike, finna vi icke blott hos kyrkorätts-författare, utan äfven i Daniels elfte kapitel (där antikrist på detta sätt skildras).

Ville vi på detta sätt angifva hvad kyrkan är, skulle vi kanske finna mildare domare, ty mycket orimligt och ogudaktigt har skrifvits om den romerske påfvens makt, för hvilket ännu ingen blifvit anklagad. Men vi däremot skola straffas, därför att vi förkunna Kristi välgärning samt att vi få syndernas förlåtelse genom tron på Kristus och icke genom några af påfven uttänkta religionsöfningar. Men Kristus, profeterna och apostlarna beskrifva Kristi kyrka på ett helt annat sätt än det påfliga riket. Och icke heller får man på påfvarna öfverflytta hvad som tillkommer Kristi sanna kyrka, nämligen att vara sanningens pelare och icke kunna fara vilse. Huru mången påfve frågar väl efter evangelium eller anser det vara värdt att läsas? Många drifva rentaf gyckel med allt hvad religion heter, eller om de gilla något, så är det sådant, som öfverensstämmer med clet mänskliga förnuftet. Allt annat betrakta de såsom uppdiktadt eller såsom poetiska fabler. Vi anse därför i enlighet med den heliga Skrift kyrkan i egentlig mening vara samfundet af de heliga, som verkligen tro på Kristi evangelium och hafva den helige Ande. Dock erkänna vi, att många hycklare och ogudaktiga människor i detta lif äro med dem sammanblandade samt hafva del i den utvärtes kyrkogemenskapen, hvarför de också kunna innehafva ämbeten i församlingen, men att sakramenten dock icke förlora sin kraft därför att de handhafvas af ovärdiga, ty på grund af församlingens kallelse handla de å Kristi vägnar, men icke å sina egna, såsom ock Kristus betygar, då han i Luk. 10: 16 säger: Den som hör eder, han hör mig. När de därför

förkunna Kristi ord eller utdela sakramenten, så göra de detta i Kristi stad och ställe. Detta lär oss det anförda ordet af Kristus, på det att vi icke skola taga anstöt af de tjänstförrät-tandes ovärdighet.

Men med afseende på denna sak hafva vi med all tydlighet sagt i vår bekännelse, att vi ogilla donatisterna23 och Wiclefs anhängare, hvilka mena det vara en synd att i församlingen mottaga sakramenten af ovärdiga personer. Det sagda synes oss för tillfället vara nog såsom försvar för det sätt hvarpå vi angifvit kyrkans väsen. Yi kunna icke heller fatta, huru man annorlunda skall kunna beskrifva kyrkan i egentHg mening, då den kallas Kristi hropp. Det står nämligen fast, att de ogudaktiga tillhöra djäfvulens rike och hans kropp, ty det är han, som drifver

dem dit han vill och håller dem fångna. Detta är så klart som solen vid middagstid, men om våra motståndare fortsätta med att förtala oss, skola vi icke undandraga oss mödan att vidlyftigare svara.

Våra motståndare förkasta äfven den del af den sjunde artikeln, där vi hafva sagt, att det för kyrkans sanna enhet är tillräckligt att vara enig med afseende på evangeliums lära och sakramentens förvaltning, och att det icke är nödvändigt, att öfverallt finnas samma människostadgar eller kyrkoseder eller af människor instiftade ceremonier. Här göra de en åtskillnad emellan allmänna och särskilda kyrkoseder samt gilla vår artikel, om den förstås angående de särskilda kyrkosederna, men antaga den icke med afseende på de allmänna. Vi förstå här icke rätt, livad våra motståndare egentligen åsyfta. Vi tala om den sanna, d. v. s. den andliga enheten, utan hvilken icke kan finnas tro i hjärtat eller en hjärtats rättfärdighet inför Gud. För denna enhet säga vi, att likheten i mänskliga kyrkoseder, de må vara allmänna eller särskilda icke är nödvändig, ty trons rättfärdighet är icke en rättfärdighet, som är bunden vid vissa människostadgar såsom lagens rättfärdighet var bunden vid den mosaiska ceremoniailagen, utan trons rättfärdighet är något som skänker våra hjärtan lif. Till denna lefvandegö-relse bidraga på intet sätt mänskliga stadgar, vare sig allmännaOM KYRKAN.

eller särskilda, och icke heller äro dessa verkningar af den helige Ande, ßåsom kyskhet, tålamod, gudsfruktan, kärlek till nästan och denna kärleks verk äro.

Det förelåg ock för oss viktiga skäl att framställa denna artikel. Ty det är väl bekant, att många dåraktiga meningar om människostadgarna insmugit sig i kyrkan. Några hafva menat, att hållandet af dessa människostadgar vore nödvändigt för att förtjäna rättfärdiggörelsen. Sedan hafva de tvistat om, huru det kunde vara möjligt att Gud dyrkades på så många olika sätt, liksom om iakttagandet af dessa stadgar vore en gudstjänst och icke blott utvärtes världsliga anordningar, som icke alls röra hjärtats rättfärdighet eller den verkliga gudstjänsten, och som därför af det ena eller andra skälet kunna på skilda ställen vara olika. Ja några församlingar hafva för dylika människostadgars skull bannlyst andra såsom t. ex. med anledning af tiden för påskens firande, för bilders och målningars skull och dylikt. Därför hafva enfaldiga människor menat att tron eller hjärtats rättfärdighet inför Gucl icke kunde finnas utan att man iakttoge dessa människostadgar. Härom är ock mycket dåraktigt skrifvet af summister32 och andra.

Men liksom kyrkans enhet icke skadas därigenom att dagar och nätter på olika orter hafva olika längd, så mena vi, att kyrkans sanna enhet icke heller skadas därigenom att de af människor instiftade kyrkosederna äro olika, fastän vi finna det godt, om de allmänna kyrkosederna för fridens skull bibehållas. Liksom vi i församlingarna gärna bibehålla gudstjänstordningen, söndagens och andra kyrkliga festers firande, så fasthålla vi ock tacksamt vid nyttiga, gamla anordningar, i synnerhet när de tjäna till att vänja och lära folket och de enfaldiga att iakttaga ett godt uppförande. Men här gäller meningsskiljaktigheten icke, huruvida sådana anordningar för fridens eller för lekamlig nyttas skull böra bibehållas, utan det är fråga om något helt annat, nämligen huruvida iakttagandet af människostadgar är nödvändigt för att vinna rättfärdighet inför Gud. Detta är kärnpunkten i denna lärostrid, och när man fastställt detta, kan nian sedan döma om, huruvida det lör180

kyrkans sanna enhet är nödvändigt, att öfverallt finnas samma människostadgar. Om nämligen människostadgarna icke äro nödvändiga att iakttaga för att vinna rättfärdighet inför Gud, så följer häraf, att människor skulle kunna vara rättfärdiga och Guds barn, fastän de icke hafva vissa människostadgar, som annorstädes äro antagna. Om t. ex. en tysk klädedräkt icke är en nödvändig gudstjänst för att varda inför Gud rättfärdig, så följer häraf, att människor kunna vara rättfärdiga och Guds barn samt tillhöra Kristi kyrka, äfven om de bära icke en tysk utan en fransk klädedräkt.

Detta lär oss Paulus tydligt, clå han i Kolosserb ref v et 2: 16 f. säger: Ingen dome eder således för mat eller dryck, eller i fråga om högtid, nymån ad eller sabbat, hvilket är en skugga af det tillkommande, men kroppen är K ris lus. Likaså Kol. 2: 20 ff.: Om I således med Kristus hafven dött bort ifrån världens barnaläror, hvarför

bjuder man eder, likasom lef den I uti världen: Du skall icke röra, icke heller smaka, icke heller komma vid» — hvilket allt skall förgås genom förbrukningen — efter människors bud och läror, hvilka hafva blott ett namn af vishet i själftagen gudstjänst och ödmjukhet. Meningen är här, att hjärtats rättfärdighet är af andlig art och gifver våra hjärtan lif, medan man däremot vet, att människostadgarna icke göra våra hjärtan lefvande, och icke äro verkningar af den helige Ande, såsom kärleken till nästan, kyskheten o. s. v., och icke heller äro de medel, genom hvilka Gud beveker våra hjärtan till tro, såsom ordet och de af Gud instiftade sakramenten, utan de äro handlingar med sådant, som icke alls har med hjärtat att skaffa och som »förgås genom förbrukningen», hvarför man icke skall mena dem vara nödvändiga till rättfärdigheten inför Gud. Samma tanke finna vi äfven i Rom. 14: 17: Guds rike är icke mat och dryck, utan rättfärdighet och frid- och fröjd i den helige Ande. Men det är onödigt att här anföra flera vittnesbörd, då de ju förekomma öfverallt i bibeln och vi för öfrigt i cle sista artiklarna af vår bekännelse sammanfört så många. Till själfva kärnpunkten i denna lärostrid skola vi dessutom snart återkomma, nämligen vid frågan om, huru-

vida människostadgarna äro nödvändiga att hålla för att vinna rättfärdighet inför Gud. I detta sammanhang skola vi utförligare tala härom.

Yåra motståndare säga vidare, att nian måste hålla de allmänna stadgarna, emedan de mena, att dessa blifvit gifna af apostlarna, O hvilka samvetsgranna människor! De vilja fasthålla de kyrkoseder, som de mena sig hafva fått från apostlarna, men apostlarnas lära vilja de icke fasthålla, Om dessa kyrkoseder bör man väl dock döma på samma sätt- som apostlarna själfva i sina skrifter hafva dömt därom. Men icke hafva apostlarna velat, att vi skulle mena oss blifva rättfärdiggjorda genom dylika kyrkobruk, eller att dessa skulle vara någonting nödvändigt för att vinna rättfärdighet inför Gud. Icke hafva apostlarna velat pålägga samvetena en dylik börda eller låta rättfärdighet och synd bestå i iakttagandet af vissa dagar, viss mat och dylikt. Nej, Paulus kallar dylika meningar onda andars läror (1 Tim. 4: l). Apostlarnas vilja och afsikt bör man naturligtvis söka förstå genom deras skrifter och icke anse det vara nog att anföra deras exempeL De iakttogo vissa dagar icke därför att ett dylikt iakttagande vore nödvändigt för rättfärdiggörelsen, utan för att menigheten skulle veta, när den skulle komma tillsammans, och de iakttogo äfven vissa andra bruk såsom att vid sina möten läsa vissa stycken ur Skriften. Menigheten fasthöll ock, såsom naturligt var, vissa af fädernas sedvänjor, och dem förändrade och lämpade apostlarna efter det nya testamentets historia, såsom t. ex. firandet af påsk och pingst, så att de icke blott genom undervisning utan ock på detta sätt skulle gifva cle efterkommande en påminnelse om de viktigaste tilldragelserna. Men om nu detta vore oss gifvet såsom någonting för rättfärdiggörelsen nödvändigt, hvarför hafva då biskoparna just häri ändrat så mycket? Hade detta varit af Gud påbjudet, så hade ju icke mänsklig myndighet haft rätt att ändra något. Men före kyrkomötet i Nicaea firade några påsken på en annan tid, utan att denna olikhet på något sätt skadade tron. Sedermera gjorde man en beräkning i syfte att vår påsk icke skulle infalla på samma tid som den judiska

påskfesten. Men apostlarna hade befallt församlingarna att fira påsken tillsammans med de från judendomen omvända bröderna. Därför hafva ock några folk efter mötet i Nicæa hård-nackadt fasthållit denna sed, så att de rättat sig efter när den judiska påskfesten infaller. Men apostlarna hafva icke med detta påbud velat föreskrifva församlingarna något nödvändigt, såsom ock påbudets ordalydelse betygar. Den bjuder nämligen, att ingen skall göra sig bekymmer öfver om bröderna med afseende på påskens firande icke riktigt skulle uträkna tiden. Vi finna detta påbuds ord hos Epifanius54 så lydande: »Räknen icke så noga, utan firen (påsken), när edra bröder, som äro af omskärelsen göra det; firen tillsammans med dem, och skulle det icke alldeles stämma med tiden, så oroen eder icke däröfver.» Epifanius skrifver, att detta är apostlarnas egna ord i påbudet om påsken, och häraf kan hvarje förståndig läsare lätt inse, att apostlarna ville betaga folket den dåraktiga meningen om en viss tids nödvändighet, då de bjuda dem att icke oroa sig, ifall de skulle hafva misstagit sig i sin beräkning. Sedermera hafva några österläilningar, som efter sin läras upphofsman kallas audianer,5iJ på grund af detta apostlarnas påbud yrkat, att påsken skulle firas samtidigt med den judiska påsk-festen. Vederläggande dessa prisar Epifanius

beslutet (angående påskens firande) och säger, att det, icke innehåller något, som afviker ifrån troil eller kyrkoordningen, men klandrar audianerna för att de icke rätt förstå ordalydelsen samt, tolkar (len på samma sätt som vi gjort, nämligen att apostlarna icke menade det ligga någon vikt på när påsken firades, men emedan de förnämsta af bröderna voro omvända judar, som fasthölle) sin sedvänja, så ville de, att de öfriga skulle för endräktens skull följa dessas exempel. Apostlarna hafva ock visligen erinrat läsaren om, att de hvarken upphäfde den evangeliska friheten eller pålade samvetena något tvång, ty de tillägga att man icke skall göra sig bekymrper, ifall man misstagit sig vid beräknandet af tiden.

Från historien skulle man kunna anföra många liknande fall, af hvilka framgår, att olikheten i människostadgar ickeOM KYRKAN.

183

skadar trons enhet. Men tjänar det något till att tvista härom? Yåra motståndare förstå alls icke, hvad trons rättfärdighet eller hvad Kristi rike är, om de mena det vara nödvändigt att man iakttager samma stadgar angående mat, dagar, kläder och dylikt, hvarom Gud ingenting bjudit. Men häraf kan man se, huru samvetsgranna människor våra motståndare äro. För kyrkans enhet kräfva de iakttagandet af samma människostadgar, ehuru cle själfva hafva förändrat Kristi befallning med afseende på nattvarden, som dock förvisso förut varit en allmän kyrkosed. Om nu de allmänna kyrkosederna äro nödvändiga, hvarför förändra de då själfva ordningen för Herrens nattvard, som icke är mänsklig utan gudomlig? Men om hela

denna tvistefråga få vi längre fram ofta tillfälle att tala.

*

Den åttonde artikeln gillas i dess helhet, hvari vi bekänna att hycklare och onda människor finnas inblandade i kyrkan, men att sakramenten äro verksamma äfven om de handhafvas af ogudaktiga tjänare, emedan dessa handla icke å egna utan å Kristi vägnar enligt ordet i Luk. 10: IB: Den som hör eder, han hör mig. Men ogudaktiga lärare bör man öfvergifva, ty dessa lära icke i Krisii stad och ställe utan tillhöra antikrist. Kristus säger äfven i Matt. 7: 15: Vakten eder för de falska profeterna, och Paulus i Gal. 1: 9: Om någon för eder annorlunda predikar evangelium, än I hafven nndfätt, han vare förbannad.

För öfrigt förmanar oss Kristus i liknelserna om kyrkan, att vi, om vi taga anstöt af vare sig prästernas eller menighetens brister i det enskilda lifvet, icke skola framkalla söndringar, såsom donatisterna23 brottsligen hafva gjort. Såsom uppenbara orostiftare anse vi ock förvisso dem, som förorsakat söndringar därigenom att de hafva förnekat det vara prästerna lofligt att besitta gods eller egendom. Ty att besitta egendom är en borgerlig ordning, och det är de kristna tillåtet att begagna sig af alla borgerliga ordningar, liksom af luft och ljus, mat och dryck. Ty liksom allt skapadts natur och OM KYRKAN.

183

skadar trons enhet. Men tjänar det något till att tvista härom? Yåra motståndare förstå alls icke, hvad trons rättfärdighet eller hvad Kristi rike är, om de mena det vara nödvändigt att man iakttager samma stadgar angående mat, dagar, kläder och dylikt, hvarom Gud ingenting bjudit. Men häraf kan man se, huru samvetsgranna människor våra motståndare äro. För kyrkans enhet kräfva de iakttagandet af samma människostadgar, ehuru cle själfva hafva förändrat Kristi befallning med afseende på nattvarden, som dock förvisso förut varit en allmän kyrkosed. Om nu de allmänna kyrkosederna äro nödvändiga, hvarför förändra de då själfva ordningen för Herrens nattvard, som icke är mänsklig utan gudomlig? Men om hela

denna tvistefråga få vi längre fram ofta tillfälle att tala.

*

Den åttonde artikeln gillas i dess helhet, hvari vi bekänna att hycklare och onda människor finnas inblandade i kyrkan, men att sakramenten äro verksamma äfven om de handhafvas af ogudaktiga tjänare, emedan dessa handla icke å egna utan å Kristi vägnar enligt ordet i Luk. 10: IB: Den som hör eder, han hör mig. Men

ogudaktiga lärare bör man öfvergifva, ty dessa lära icke i Krisii stad och ställe utan tillhöra antikrist. Kristus säger äfven i Matt. 7: 15: Vakten eder för de falska profeterna, och Paulus i Gal. 1: 9: Om någon för eder annorlunda predikar evangelium, än I hafven nndfätt, han vare förbannad.

För öfrigt förmanar oss Kristus i liknelserna om kyrkan, att vi, om vi taga anstöt af vare sig prästernas eller menighetens brister i det enskilda lifvet, icke skola framkalla söndringar, såsom donatisterna23 brottsligen hafva gjort. Såsom uppenbara orostiftare anse vi ock förvisso dem, som förorsakat söndringar därigenom att de hafva förnekat det vara prästerna lofligt att besitta gods eller egendom. Ty att besitta egendom är en borgerlig ordning, och det är de kristna tillåtet att begagna sig af alla borgerliga ordningar, liksom af luft och ljus, mat och dryck. Ty liksom allt skapadts natur och184

stjärnornas lopp äro en Guds ordning och liksom de uppehållas af Gud, så äro ock alla lagliga samfund för visso en Guds ordning samt uppehållas och försvaras af Gud gentemot djäfvulen.

*

Den nionde artikeln gillas, i hvilken vi bekänna, att dopet är till saligheten nödvändigt och att nian bör döpa barnen samt, att barndopet icke är ogiltigt ntan nödvändigt och verksamt till saligheten. Och då evangelium rent och flitigt hos oss läres, så hafva vi ock genom Guds hjälp däraf skördat den frukten, att i våra församlingar inga anabapt-ister19 uppträdt, emedan folket är genom Guds ord beväpna dt gentemot dessa röfvares ogudaktiga och orostiftande hop. Och såsom vi förkasta många andra af anabaptisternas villfarelser, så äfven denna att de påstå barndopet vara onyttigt. Ty det är nämligen fullt visst, att löftet om frälsning tillhör äfven de små barnen. Men det tillhör icke dem, som stå utanför Kristi kyrka, där hvarken ordet eller sakramenten finnas, ty Kristi rike finnes endast där ordet och sakramenten finnas. Det är därför nödvändigt att döpa de små barnen, på det att cle må la del af löftet om frälsning i enlighet med Kristi befallning i Matt. 28: 19: döpen alla folk. Liksom frälsningen där tillbjudes alla, så tillbjudes ock dopet åt alla såväl män som kvinnor, barn och spenbarn. Häraf följer nu ljudligt, att de små barnen böra döpas, emedan med dopet frälsningen tillbjudes. Vidare är det ock uppenbart, att Gud gillar de små barnens dop. Därför hysa anabaptisterna en ogudaktig mening, då de förkasta barndopet. Men att Gud gillar barndopet, det framgår däraf att han gifver den helige Ande åt dem, hvilka såsom barn hafva blifvit döpta. Ty vore detta dop ogiltigt, så skulle åt ingen af dem den helige Ande gifvas, inga af dem blifva saliga, och slutligen ingen Kristi församling finnas. Detta skäl bör ensamt kunna vara nog att befästa alla fromma och gudfruktiga sinnen gentemot anabaptisternas ogudaktiga och förryckta meningar.

* 184

AUGSBURGSKA - BEKÄNNELSENS APOLOGI.

stjärnornas lopp äro en Guds ordning och liksom de uppehållas af Gud, så äro ock alla lagliga samfund för visso en Guds ordning samt uppehållas och försvaras af Gud gentemot djäfvulen.

*

Den nionde artikeln gillas, i hvilken vi bekänna, att dopet är till saligheten nödvändigt och att nian bör döpa barnen samt, att barndopet icke är ogiltigt ntan nödvändigt och verksamt till saligheten. Och då evangelium rent och flitigt hos oss läres, så hafva vi ock genom Guds hjälp däraf skördat den frukten, att i våra församlingar inga anabapt-ister19 uppträdt, emedan folket är genom Guds ord beväpna dt gentemot dessa röfvares ogudaktiga och orostiftande hop. Och såsom vi förkasta många andra af anabaptisternas villfarelser, så äfven denna att de påstå barndopet vara onyttigt. Ty det är nämligen fullt visst, att löftet om frälsning tillhör äfven de små barnen. Men det tillhör icke dem, som stå utanför Kristi kyrka, där hvarken ordet eller sakramenten finnas, ty Kristi rike finnes endast där ordet och sakramenten finnas. Det är därför nödvändigt att döpa de små barnen, på det att cle må la del af löftet om frälsning i enlighet med Kristi befallning i Matt. 28: 19: döpen alla folk. Liksom frälsningen där tillbjudes alla, så tillbjudes ock dopet åt alla såväl män som kvinnor, barn och spenbarn. Häraf följer nu ljudligt, att de små barnen böra döpas, emedan med dopet frälsningen tillbjudes. Vidare är det ock uppenbart, att Gud

gillar de små barnens dop. Därför hysa anabaptisterna en ogudaktig mening, då de förkasta barndopet. Men att Gud gillar barndopet, det framgår däraf att han gifver den helige Ande åt dem, hvilka såsom barn hafva blifvit döpta. Ty vore detta dop ogiltigt, så skulle åt ingen af dem den helige Ande gifvas, inga af dem blifva saliga, och slutligen ingen Kristi församling finnas. Detta skäl bör ensamt kunna vara nog att befästa alla fromma och gudfruktiga sinnen gentemot anabaptisternas ogudaktiga och förryckta meningar.

Den tionde artikeln gillas, i hvilken vi bekänna, att i Herrens nattvard Kristi lekamen och blod äro i sanning och väsentligen närvarande samt åt dem, som mottaga sakramentet i sanning utdelas tillika med de synliga tingen, brödet och vinet. Efter en noggrann undersökning och förhandling angående denna sak försvara vi ståndaktigt denna mening. Ty då Paulus 1 Kor. 10: 16 säger, att brödet är en delaktighet af Kristi kropp o. s. v., så skulle ju följa, att brödet icke vore en delaktighet af Kristi kropp utan blott af hans ande, om icke Herrens lekamen verkligen vore närvarande. Vi veta ju äfven, att icke blott den romerska kyrkan bekänner Kristi lekamliga närvaro, utan att äfven den grekiska kyrkan nu liksom fordom har samma mening, hvilket ock deras mässordning intygar, hvari prästen tydligt beder, att brödet må förändras och varda Kristi egen lekamen. Och den, såsom oss synes, lärde bul-gariske författaren56 säger uttryckligen, att »brödet icke blott är ett tecken, utan i sanning förändras till Kristi lekamen». I en utförlig förklaring till »lohannesevangeliets femtonde kapitel lär äfven Cyrillus,57 att Kristus lekamligen gifves oss i nattvarden. Han säger sålunda: »Vi förneka ju icke, att vi genom en rätt tro och uppriktig kärlek andligen förenas med Kristus, men vi förneka alldeles, att vi icke skulle hafva någon lekamlig förbindelse med honom, ty detta är fullkomligt i strid mot den heliga Skrift. Ty hvem tviflar på, att Kristus äfven i den meningen är vinträdet och vi grenarna, att vi från honom mottaga lifvet? Hör livad Paulus säger (1 Kor. 10: 17; Rom. 12: 5; Gal. 3: 28): Så äro vi de många, en enda kropp i Kristus och vi, de många, äro en kropp, ty vi varda alla af det ena brödet delaktiga. Menar någon väl, att vi icke känna den hemlighetsfulla välsignelsens kraft? När vi äga deii, månne den då icke verkar, att genom delaktigheten af Kristi lekamen, Kristus bor i oss?» Samt strax efteråt : »Därför bör man lägga märke till, att Kristus bor i oss icke blott i följd af den andliga föreningen genom kärleken utan ock genom delaktigheten af hans natur.» Detta hafva vi anfört icke för att öppna något meningsutbyte om denna sak, då186

Eders kejserliga Majestät icke ogillar denna artikel, utan på det att enhvar, som läser detta, så mycket klarare må inse, att vi försvara den lära, som är antagen af hela kyrkan, nämligen att Kristi lekamen och blod äro i sanning och väsentligen närvarande i Herrens nattvard samt i sanning utdelas tillika med de synliga tingen, brödet och vinet. Och vi tala liär om närvaron af den lefvande Kristus, ty vi vela, att döden iche

mer har makt öfver honom (liom. G: 9).

*

Den elfte artikeln om att af lösningen bör bibehållas i kyrkan gillas. Men om skriftermålet tillägga de såsom en rättelse att man bör iakttaga den förordning, som föreskrifves i kapitlet (af kyrkolagen, som börjar med orden) Omnis utriiisque sexus (enhvar af bådadera könen), nämligen att enhvar måste en gång om året gå till skrift och, om än icke alla synder kunna uppräknas, bör man med all flit söka påminna sig dem och uppräkna alla, hvilka man kan minnas. Om hela denna artikel skola vi snart tala utförligare, då vi hafva att utveckla vår åsikt om boten. Det är allmänt bekant, att vi hafva lärt så klart om af lösningens välgärning och så prisat nyekel ämbetets makt, att många ängslade samveten fått tröst af denna vår lära, när de hafva fått höra, att det är Guds befallning, ja evangeliums egen röst, som säger oss, att vi böra tro aflösningen och för visso vara öfvertygade om, alt vi af nåd få syndernas förlåtelse för Kristi skull saml veta, att vi genom denna tro i sanning blifva med Gud försonade. Denna lära har gifvit många gud-fruktiga hjärtan nytt mod och har från början förvärfvat Luther det största förtroende hos alla rättskaffens människor, emedan han därmed för samvetena påvisat en säker och pålitlig tröst,

ty förut var all af lösningens kraft förtagen genom läran om gärningarna, då sofister och munkar intet lärde om i ron och förlåtelsen af nåd.

Men hvad beträffar tiden (huru ofta man bör gå till skrift), så pläga i våra församlingar för visso de flesta flera gånger om året bruka sakramenten: aflösningen och Herrens nattvard58

Eders kejserliga Majestät icke ogillar denna artikel, utan på det att enhvar, som läser detta, så mycket klarare må inse, att vi försvara den lära, som är antagen af hela kyrkan, nämligen att Kristi lekamen och blod äro i sanning och väsentligen närvarande i Herrens nattvard samt i sanning utdelas tillika med de synliga tingen, brödet och vinet. Och vi tala liär om närvaron af den lefvande Kristus, ty vi vela, att döden iche

mer har makt öfver honom (liom. G: 9).

*

Den elfte artikeln om att af lösningen bör bibehållas i kyrkan gillas. Men om skriftermålet tillägga de såsom en rättelse att man bör iakttaga den förordning, som föreskrifves i kapitlet (af kyrkolagen, som börjar med orden) Omnis utriiisque sexus (enhvar af bådadera könen), nämligen att enhvar måste en gång om året gå till skrift och, om än icke alla synder kunna uppräknas, bör man med all flit söka påminna sig dem och uppräkna alla, hvilka man kan minnas. Om hela denna artikel skola vi snart tala utförligare, då vi hafva att utveckla vår åsikt om boten. Det är allmänt bekant, att vi hafva lärt så klart om af lösningens välgärning och så prisat nyekel ämbetets makt, att många ängslade samveten fått tröst af denna vår lära, när de hafva fått höra, att det är Guds befallning, ja evangeliums egen röst, som säger oss, att vi böra tro aflösningen och för visso vara öfvertygade om, alt vi af nåd få syndernas förlåtelse för Kristi skull saml veta, att vi genom denna tro i sanning blifva med Gud försonade. Denna lära har gifvit många gud-fruktiga hjärtan nytt mod och har från början förvärfvat Luther det största förtroende hos alla rättskaffens människor, emedan han därmed för samvetena påvisat en säker och pålitlig tröst, ty förut var all af lösningens kraft förtagen genom läran om gärningarna, då sofister och munkar intet lärde om i ron och förlåtelsen af nåd.

Men hvad beträffar tiden (huru ofta man bör gå till skrift), så pläga i våra församlingar för visso de flesta flera gånger om året bruka sakramenten: aflösningen och Herrens nattvard58

Ocli när vi lara om sakramentens betydelse och deras frukter, tala vi så, att vi inbjuda folket att ofta begagna sakramenten. Af våra lärare finnes därom mycket skrifvet, som äfven de uppriktiga bland våra motståndare otvifvelaktigt skulle gilla och berömma. Vi utestänga äfven från sakramentgemenskapen dem, som lefva i uppenbara synder och förakta sakramenten. Detta göra vi i öfverensstämmelse med evangelium och den gamla kyrkolagen. Men någon viss tid föreskrifves icke, emedan icke alla kunna på bestämd tid vara därtill beredda, och om alla skulle komma på samma gång, så kunde de icke ordentligt förhöras och undervisas. Den gamla kyrkolagen och kyrkofäderna stadga icke heller någon bestämd tid, ty kyrkolagen säger blott; »Om några blifva medlemmar af Guds församling, och det befinnes, att de aldrig gå till Herrens nattvard, så böra cle härtill förmanas, ty om cle icke gå till nattvarden, så må de tillhållas att bättra sig. Vilja de vara medlemmar af församlingen, må de icke ständigt af hålla sig därifrån. Vilja de icke vara detta, så må de afhålla sig.» Paulus säger i 1 Kor. 11: 29, att cle som ovärdigt äta, de äta sig själfva en dom. Därför tvinga icke våra församlingslärare till Herrens nattvard dem, som icke äro beredda.

Om syndernas uppräknande i, skriftermålet undervisas människorna så, att inga snaror må läggas för deras samveten. Det kan väl vara nyttigt att vänja de oerfarna att uppräkna några vissa synder, för att de lättare må kunna undervisas, men vi bestrida att det är nödvändigt på grund af något Guds bud. Därför hade våra motståndare icke mot oss bort anföra det nämnda, kapitlet ur kyrkolagen, hvilket ingalunda är oss obekant, utan det hade ålegat dem att påvisa, att i följd af Guds bud syndernas uppräknande vore nödvändigt för att erhålla förlåtelse. Det är för alla, Europas församlingar väl bekant, hvilka snaror, som hafva lagts för samvetena genom

det nämnda kyrkolagskapitlet, som bjuder att. i skriftermålet uppräkna alla synder. Själfva lagtexten medför emellertid i och för sig icke så stor olägenhet som icke mycket mer livad summisterna sedermera tillagt angående de omständigheter un-188

der hvilka synderna blifvit begångna. Hvilka irrgångar och huru mycket kval har icke härigenom beredts just för de käns-l gaste samvetena, ty hårda och ogudaktiga människor beröras icke af dylika skräckmedel. Och hvilka sorgliga uppträden har icke bestämmelsen att enhvar skall bikta för sin egen präst förorsakat emellan präster och ämbetsbröder, som föga visade sig såsom bröder, då de kifvades om biktfadersväldet. Vi mena alltså, att uppräknandet af synderna icke är nödvändigt på grund a.f något Guds bud. Detta gillar ock Panormitanus59 och jämte honom många andra lärda och lagkunniga män. Vi vilja icke heller pålägga de våras samveten något tvång genom det omnämnda kyrkolagskapitlet, utan vi mena därom liksom om alla öfriga människostadgar, att deras iakttagande icke är för rättfärdiggörelsen nödvändig. Det står ju ock fast, att de flesta synder kunna vi icke minnas eller inse, såsom det heter i Ps. 19: 13: Hvem kan märka, hum ofta han felar?

Alla goda församlingslärare veta väl, huru nyttigt det är att förhöra de enfaldiga, men därför kunna vi icke gilla summisternas tortyr, som dock skulle vara mindre outhärdlig, om de blott tillade ett enda ord om tron, hvilken tröstar samveten och gifver dem nytt mod. Men i den stora hopen a.f deras kyrkolagar, förklaringar, system och skriftermålsordningar finner man nu icke ett ord om den tro, som erhåller syndernas förlåtelse. Kristi namn läser man där ingenstädes, utan endast beräkningar öfver synderna, och den största delen upptages af synder emot människostadgar, hvilket är det allra onyttigaste. Denna lära har drifvit många fromma hjärtan i i 11 förtviflan, då de icke hafva kunnat komma till frid, emedan de menade att uppräknandet af alla synder vore enligt Guds bud nödvändigt, och de visste med sig, att detta var dem omöjligt. Men äfven andra icke mindre brister vidlåda våra mot-slåndares lära om boten, till granskningen af hvilken vi nu öfvergå. OM BOTEN.

FEMTE ARTIKELN. Om boten.

I tolfte artikeln gilla våra motståndare clen första delen, där vi säga, att de, som efter dopet fallit, kunna erhålla syndernas förlåtelse, när helst och så ofta som de omvända sig. Däremot förkasta de den andra delen, i hvilken vi säga, att bot ens beståndsdelar äro ånger och tro. De förneka, att tron är en del af boten. Säg oss nu, oöfvervinnelige kejsare Karl, hvad vi skola göra? Just detta, att vi genom tron få syndernas förlåtelse, är evangeliums egen röst. Och denna evangeliums röst förkasta' dessa, som hafva författat vederläggnings-skriften. Därför kunna vi på intet sätt samtycka till denna vederläggning. Yi kunna icke förkasta detta evangeliums frälsningsbringande och trösterika ord. Och att förneka att vi genom tron få syndernas förlåtelse hvad är väl detta annat än att smäda Kristi blod och död? Därför bedja vi dig, oöfvervinnelige kejsare Karl, att du i denna högviktiga sak, som rör hufvudpunkten af evangelium, den sanna kunskapen om Kristus och den sanna gudsdyrkan, må med tålamod och uppmärksamhet höra oss. Alla rättskaffens män skola inse, att vi i denna sak först och främst hafva lärt det, som är sant, gudfruktigt, hälsosamt och nödvändigt för hela Kristi församling. De skola inse, att från de våras skrifter ett klart ljus fallit öfver evangelium och att många fördärfliga villfarelser blifvit rättade, genom hvilka förut i följd af skolastikernas och kyrkolagslärarnas meningar läran om boten varit liksom öfvertäckt och begrafven.

Men innan vi gå att försvara vår mening, vilja vi förutskicka följande. Alla rättskaffens män af hvad stånd de vara må, och äfven teologer, måste otvifvelaktigt erkänna, att före Luthers skrifter rådde den största förvirring med afseende på läran om boten. I sentensförfattarnas43 skrifter finna vi öfver-190

allt ändlösa spörsmål, hvilka inga teologer någonsin kunnat tillfredsställande besvara. Folket har aldrig kunnat fatta själfva saken eller inse, hvad som förnämligast hör till en sådan bot, genom hvilken samvetsfrid kan vinnas. Må någon af våra motståndare framträda och säga, när syndernas förlåtelse gifves. Gode Gud, huru stort har icke

mörkret varit! Man är tveksam om, huruvida syndernas förlåtelse gifves på grund af »ofullkomlig ånger» (attritio, d. v. s. sorg öfver synden, emedan man fruktar straffet) eller »fullkomlig ånger» (contritio, d. v. s. en af kärleken till Gud följande afsky för synden). Men skulle nu syndernas förlåtelse gifvas för ångerns skull, hvartill behöfdes då aflösningen, och hvad innebär nycklarnas makt, om synden redan är förlåten? Här göra de sig mycken möda och nedsätta i sin ogudaktighet nycklarnas makt. Andra inbilla sig, att genom nycklarnas makt förlåtes icke skulden, utan de eviga straffen förbytas till timliga. På så sätt skulle denna i sig själf så ytterst välgörande makt vara icke ett lifvets och den helige Andes ämbete utan ett vredens och straffets. Andra, som äro mer försiktiga, föregifva att genom nyckelmakten förlåtas synderna inför församlingen men icke inför Gud, hvilket äfven är en fördärflig villfarelse, ty om nycklarnas makt icke tröstar oss inför Gud, hvad är det då, som skall gifva samvetet frid? Men de lära ock — hvad som är ännu mer orimligt — att vi genom vår ånger förtjäna nåden. Yill nu någon här fråga, hvarför icke Saul och Judas samt andra sådana, hvilka dock plågats af en fruktansvärd ånger, hafva vunnit nåd, så borde man svara, genom att hänvisa till tron och evangelium samt att Judas icke har trott och icke har fattat nytt mod genom evangelium och Kristi löfte. Det är just tron, som visar skillnaden emellan Judas' ånger och Petri. Men våra motståndare svara med att hänvisa till lagen och säga, att Judas icke har älskat Gud utan endast fruktat för straffet. Men när skall ett förskräckt samvete, särskildt under en rätt allvarlig, sann och stor ångest, sådan den beskrifves i psalmerna och profeterna och som förvisso de omvända hafva erfarit, när skall det kunna afgöra,

om det fruktar Gud för hans egen skull, eller om det flyr för de eviga straffen? Dessa djupa själsrörelser, de kunna väl i ord och begrepp åtskiljas, men i sig själfva äro de icke så skilda från hvarandra som dessa älskliga sofister inbilla sig. Yi vädja här till alla rättskaffens och förståndiga människors omdöme. De skola utan tvifvel erkänna, att dessa våra motståndares läror äro i högsta grad tillkrånglade och virriga. Och det är dock här fråga om den allra viktigaste sak, om själfva kärnpunkten af evangelium, nämligen om syndernas förlåtelse. Hela denna lära om de frågor, för hvilka vi nu redogjort, är hos våra motståndare uppfylld af villfarelse och skrymteri, och den ställer Kristi välgärning, nycklarnas makt och trons rättfärdighet helt och hållet i skuggan.

Detta gäller nu om den första punkten, och hur skall det blifva, när vi komma till skriftermålet? Huru mycket bekymmer hafva de icke där med afseende på det ändlösa uppräknandet af synder, ehuru dessa till stor del äro sådana, som hafva begåtts emot människostadgar. Och för att så mycket mer plåga gudfruktiga hjärtan föregifva cle, att detta uppräknande skulle vara ett gudomligt bud. Och medan de kräfva detta uppräknande under förevändning af ett Guds bud, så tala de däremot mycket lamt om aflösningen, som verkligen är af Gud bjuden. De föregifva, att själfva sakramentet (nämligen botens sakrament) genom den blotta yttre handlingen, och utan någon god viljeriktning hos den som går till skriftermålet, medför nåd. Om tron, som omfattar aflösningen och tröstar samvetet, nämnes ingenting. Detta är i sanning att, såsom ett ordstäf lyder, vända sig bort från Guds hemlighet.

Det återstår nu det tredje stycket om tillf yllest gör elserna. Här äro deras påståenden i allra högsta grad virriga. De föregifva, att de eviga straffen förvandlas till skärseldsstraff och att en del af dessa förlåtas genom nycklarnas makt, men från det åter måste man friköpa sig genom godtgörelser. De tillägga ytterligare, att godtgörelserna måste vara öfverloppsgärningar, och dessa låta de bestå i utförandet af en mängd dåraktiga saker, såsom pilgrimsresor, radband och dylikt, som Gud icke har be-

fällt. Och sedan, liksom de genom tillfyllestgörelser friköpa sig från skärselden, så hafva de ock uttänkt huru de på ett synnerligen inbringande sätt skola kunna friköpa sig från tillfyllestgö-relserna. De sälja nämligen aflat, som förklaras vara ett efterskänkande af tillfyllestgörelserna. Och denna vinst göra de sig icke blott af de lefvande utan ännu mycket mer af de döda. Och icke blott genom aflat utan också genom mässoffer friköpa de de döda från de godtgörelser, som dessa hade bort göra. Det är därför en ändlös handel med tillfyllestgörelser. Under dessa anstötliga påfund — vi kunna icke uppräkna dem alla — och onda andars läror är läran om rättfärdigheten

genom tron på Kristus fullständigt begrafven. Därför måste nu alla rättskaffens män inse, att vi handlat gudfruktigt och till gagn, då vi hafva förkastat sofisternas och kyrkorättslärarnas lära om boten. Ty följande lärosatser äro uppenbarligen falska och afvikande icke blott från clen heliga Skrift utan äfven från kyrkofäderna:

1. Att vi till följd af ett med Gud ingånget fördrag förtjäna nåd genom goda gärningar, som göras utan Guds nåd.

2. Att vi genom »den ofullkomliga ångern» (attritio) förtjäna Guds nåd.

3. Att blotta afskyn för det begångna brottet är tillräcklig för att utplåna synden.

4. Att vi för »clen fullkomliga ångerns» (contritio) skull, men icke genom tron på Kristus få syndernas förlåtelse.

5. Att nycklarnas makt kan gifva oss syndaförlåtelse icke inför Gud, utan inför församlingen.

6. Att synderna icke förlåtas inför Gud genom nycklarnas makt, utan att denna är gifven för att förvandla de eviga straffen i timliga, pålägga samvetena vissa tillfyllestgörelser samt instifta nya sätt att tjäna Gud och binda samvetena viel dylika tillfyllestgörelser och gudstjänster.

7. Att det af motståndarna förnämligast påyrkade uppräknandet af synderna i skriftermålet är på grund af ett Guds bud nödvändigt.

8. Att de af kyrkolagen bestämda tillfyllestgörelserna äro

nödvändiga för att friköpas från skärseldens straff eller tjäna såsom ett slags godtgörelse till skuldens utplånande. Så uppfattas det nämligen af de olärda.

9. Att vi genom den blotta yttre handlingen att gå till skrift äfven utan någon god sinnesriktning, d. v. s. utan tro på Kristus, få nåd.

10. Att medelst nycklarnas makt själarna genom aflat befrias från skärselden.

11. Att i vissa förbehållna fall icke blott de af kyrkolagen stadgade straffen utan äfven syndaskulden (inför Gud) icke kan lösas från dem, som verkligen omvända sig.35

För att nu kunna leda fromma samveten ut ur dessa sofisternas irrgångar, lära vi, att hoten hestår af tvenne stycken, nämligen ånger och tro. Om någon vill tillägga ett tredjß, nämligen botens goda frukter, d. v. s. en förändring till det bättre af hela vårt lif och lefnadssätt, så vilja vi icke motsatta oss detta. Då vi tala om ångern, bortse vi fullständigt från de onyttiga ändlösa tvisterna om, när vi sörja öfver synden af kärlek till Gud eller af fruktan för straff. Vi säga däremot,, att ångern är en verklig ångest hos samvetet, när det känner, att Gud vredgas öfver synden, och sörjer öfver att det syndat. Och denna ånger kommer till stånd, när Guds ord öfverbevisar oss om våra synder, ty själfva hufvudsumman af evangelii predikan är att öfverbevisa oss om synd samt tillbjuda oss syndernas förlåtelse, rätt färdigheten för Kristi skull, den helige Ande och det eviga lifvet, på det att vi såsom pånyttfödda må kunna göra det goda. Så sammanfattar Kristus evangeliums hufvudsumma, när han i Luk. 24: 47 talar om att bättring och syndernas förlåtelse skall predikas i hans namn bland alla folk. Och om denna samvetsångest talar Skriften t. ex. i Ps. 38: 5 ff.: Ty mina missgärningar gå mig öfver hufvudet; såsom en svår börda äro de mig för tunga o. s. v. Jag är vanmäktig och illa sönderslagen. Jag klagar för mitt hjärtas jämmers skull. Eller Ps. 6: B f.: Var mig nådig, Herre, ty jag försmäktar; hela mig, Herre, ty i mitt innersta känner jag förskräckelse. Ja, min själ är storligen förskräckt; ack, Herre, huru länge? Eller

Jes. 38: 10 ff. Jag tänkte: I mina bästa dagar går jag hädan, in genom dödsrikets portar. Jag måste ryta såsom ett lejon intill morgonen; så krossas alla ben i min kropp. I en sådan ångest känner samvetet Guds vrede öfver synden, som är obekant för de säkra människor, som vandra köttets vägar. Det ser syndens vederstygglighet och sörjer med allvar öfver att hafva syndat. Det flyr väl ock stundom Guds fruktansvärda vrede, emedan ingen

människa kan fördraga densamma, såvida hon icke upprätthålles genom Guds ord. Sålunda säger Paulus: Jag har genom lagen dött bort från lagen. Lagen anklagar nämligen endast och förskräcker samvetena. Men med afseende på denna ångest tala våra motståndare intet om tron, utan de framhålla endast clet ord, som öfverbevisar oss om synden. Och då det så ensamt framställes, är det en lagei^s och icke evangliums lära. Genom denna smärta och ångest säga de att människorna förtjäna Guds nåd, om de blott älska Gud. Men huru skola människorna under en verklig ångest kunna älska Gud, när de känna Guds förfärliga vrede, som icke med mänskliga ord kan uttryckas? Hvad lära de då annat än förtviflan, när de i denna ångest blott framhålla för oss lagen?

Yi tillägga därför såsom det andra stycket af boten tron på Kristus, ty i denna ångest bör för samvetena framställas evangelium om Kristus, hvari utlofvas syndernas förlåtelse af nåd genom Kristus. De böra därför tro, att de af nåd för Kristi skull få sina synder förlåtna. De förkrossade få genom denna tro nytt mod, den uppehåller dem och gifver dem lif, såsom det heter i Rom. 5: 1: Då vi nu hafva blifvit rättfärdiggjorda af tron, hafva vi frid med Gud. Denna tro erhåller syndernas förlåtelse, och denna tro rättfärdiggör oss äfven inför Gud, såsom samma ställe betygar: Då vi nu hafva blifvit rättfärdiggjorda af tron. Denna tro visar skillnaden emellan ångern hos Judas och Petrus, Saul och David. Judas eller Sauls ånger gagnar dem intet, emedan icke till densamma kommer tron, som omfattar syndernas förlåtelse, som är för Kristi skull gifven. Men Davids eller Petri ånger är till nytta, emedan till denna kom tron, som omfattar syndernas förlåtelse,

som är för Kristi skull gifven. Icke heller kan kärleken finnas, innan försoningen genom tron liar kommit till stånd, ty lagen kan icke utan Kristus hållas, såsom det heter i Rom. 5: 2: Genom Kristus hafva vi tillträde till Gud. Denna tro tillväxer ock småningom, och hela lifvet igenom har den att kämpa med synden, på det att den må öfvervinna synden och döden. Men tron åtföljes, såsom vi ofvan hafva sagt, af kärleken. Och därför kan tydligt angifvas hvad en barnslig fruktan är, om man säger, att det är en sådan fruktan, som är förbunden med tro, d. v. s. där tron tröstar och upprätthåller det förskräckta hjärtat. Men slafvisk är åter den fruktan, där tron icke upprätthåller det förskräckta hjärtat.

Nu handhafver och framställer nyckelämbetet evangelium genom aflösningen, som är evangeliums sanna röst. Därför inbegripa vi äfven aflösningen, när vi tala om tron, ty tron är af predikan, såsom Paulus säger i Rom. 10: 17. Ty när samvetet får höra predikan och får höra aflösningen, fattar det nytt mod och får tröst. Och emedan Gud i sanning genom sitt ord lefvandegör oss, så har nyckelämbetet ock för visso makt att förlåta synderna inför Gud enligt Lukas 10: 16: Den som hör eder, han hör mig. Därför böra vi tro dens ord, som tills-äger oss aflösningen, såsom om vi hörde en röst ifrån himmelen. Och aflösningen kan egentligen sägas vara botens sakrament, såsom ock de lärdare skolastiska teologerna säga. Emellertid får denna tro under frestelserna på mångfaldigt sätt näring genom evangeliums ord och genom bruket af sakramenten, ty de äro det nya förbundets tecken, d. v. s. tecken till syndernas förlåtelse. Därför tillbjuda de ock syndernas förlåtelse, såsom instiftelseorden till Herrens nattvard klart betyga: Detta är min lekamen, som för eder utgifves. Detta är mitt blod, det nya förbundets o. s. v. Så erhålles och stärkes Iron genom aflösningen, genom att höra evangelium och genom att begagna sakramenten, så att hon icke må duka under i kampen mot ångesten öfver synd och död. Denna lära om boten är enkel och tydlig, den framhåller betydelsen och vikten af nyckelämbetet och sakramenten, den ställer Kristi väl-

gärning i ett klart ljus samt lär oss att hålla oss till vår medlare och försonare .Kristus.

Då man emellertid i vederläggningsskriften förkastar, att vi framställt boten såsom bestående af dessa tvenne stycken, vilja vi här påvisa, att den heliga Skrift häfdar just dessa tvenne förnämsta delar af boten eller en ogudaktig människas omvändelse. Ty Kristus säger i Matt. 11: 28: Kommen till mig, I alla, som arbeten oeh ären betungade, och jag skall vederkvicka eder. Här hafva vi tvenne led. Arbetet och bördan beteckna ångern, bäfvan och ångesten för synd och död. Att komma till Kristus är att tro, att synderna för Kristi skull förlåtas oss. Då vi

tro, lefvandegöras våra hjärtan af den helige Ande genom Kristi ord. De båda förnämsta delarna äro sålunda här ångern och tron. Och i Mark. 1: 15 säger Kristus: Gören bättring och tron evangelium. I förra delen af detta ord anklagar han oss för våra synder, i den senare tröstar han oss och visar hän på syndernas förlåtelse. Ty att tro evangelium clet är icke en sådan tro i allmän mening, som äfven djäflarna hafva, utan det är i egentlig mening att tro på syndernas förlåtelse, som är för Kristi skull gifven. Detta är oss nämligen i evangelium uppenbaradt. Vi se, att äfven här tvenne delar förbindas med hvarandra: ångern, då vi anklagas för våra synder, och tron, då det säges: tron evangelium. Om nu någon vill säga, att Kristus inbegriper äfven botens frukter eller hela det nya lifvet, så skola vi icke bestrida detta, ty det är oss nog, att dessa båda förnämsta delar nämnas: ångern och tron.

Nästan öfverallt där Paulus beskrifver omvändelsen eller förnyelsen nämner han de båda delarna: köttets dödande och lef-v ande gör elsen, såsom t. ex. Kol. 2: 11: i hvilken I ock hafven blifvit omskurna med en omskärelse, som icke är gjord med händer, d. v. s. då I afklädclen eder syndakroppen i köttet. Och strax därefter (2: 12): i hvilken I ock hafven blifvit uppväckta med honom genom tron af Guds verkan. Här äro tvenne delar. Den ena är afklädandet af syndakroppen, den andra är uppståndelsen genom tron. Och icke heller få dessa ord: dödandet, lefvandegörelsen, afklädandet af syndakroppen, upp-

ståndeisen fattas på ett platoniskt sätt såsom gällande en endast bildlig eller skenbar förändring, utan dödandet betecknar här en verklig ångest sådan som hos dem, hvilka kämpa med döden, och som en människa aldrig skulle kunna uthärda, om hon icke finge nytt mod genom tron. På samma sätt kallar han här det, som vi pläga benämna ånger, syndakroppens afklädan-de, emedan under ångerns sorg och smärta den naturliga onda begärelsen liksom rensas bort. Äfven lefvandegörelsen får icke uppfattas såsom någon platonisk inbillning, utan den är clen tröst, som verkligen uppehåller det lif, som i ångern flyr. Vi hafva alltså äfven här de båda delarna: ånger och tro. Ty emedan samvetet icke kan komma till frid annat än genom tron, så följer häraf, att tron allena lefvandegör, såsom det heter i Hab. 2: 4 och Rom. 1: 17: Ben rättfärdige skall lefva af tro.

Paulus säger vidare i Kol. 2: 14, att Kristus har utplånat handskriften, som genom lagen var emot oss. Äfven liär äro tvenne delar: handskriften och utplånandet af handskriften. Handskriften är nämligen vårt samvete såsom anklagande och fördömande oss. Men lagen är det ord, som anklagar och fördömer synden. Den röst, som säger: Jag har syndat emot Herren, såsom David säger i 2 Sam. 12: 18, är därför handskriften. Men så tala cle ogudaktiga och säkra människorna icke på allvar, ty cle se och läsa icke den lagens dom, som är skrifven i deras hjärtan. I verklig samvetsångest och smärta förnimmer man däremot denna dom, och därför är handskriften själfva den ånger, som fördömer oss. Att utplåna handskriften det är att upphäfva denna dom, hvarigenom vi säga, att vi skola blifva fördömda, samt i stället inrista den dom, genom hvilken vi veta oss vara befriade från denna fördömelse. Och denna nya dom är tron, som utplånar den förra domen samt gifver hjärtat frid och. lif.

Men hvad behöfves det väl att anföra många vittnesbörd, då de förekomma öfverallt i den heliga Skrift? Så t. ex. Ps. 118: 18: Hårdt tuktade mig Herren, men han gaf mig icke åt döden. Ps. 119: 28: Min själ gråter af bedröfvelse, upprätta

mig efter ditt ord. Här innehålles nu i förra ledet ångern, i det andra beskrifves klart det sätt, på hvilket vi i ångern styrkas, nämligen genom Guds ord, som tillbjuder oss nåd. Detta upprätthåller och lefvandegör våra hjärtan. I 1 Sam. 2: 6 heter det: Herren dödar och gör lefvande, han för ned i dödsriket och upp därur igen. Här betecknar det ena ledet ångern och det andra tron. Så äfven Jes. 28: 2i: Herren skall vredgas, på det alt han skall utföra sitt verk. Det är ett för honom främmande verk, på det att hans verk må utföras. Profeten kallar det ett för Gud främmande verk, då han förskräcker, ty hans egentliga verk är att lefvandegöra och trösta. Men Herren förskräcker, säger han, på det att det må blifva rum för trösten och lefvan-degörelsen, ty de hjärtan, som äro säkra och icke känna Guds vrede, de fråga icke efter någon tröst. På så sätt plägar Skriften med hvarandra förbinda dessa båda delar: ångesten och trösten, för att lära oss att botens förnämsta delar äro ångern samt den tröstande och rättfärdig görande tron. Yi kunna icke heller inse, huru botens väsen skulle kunna klarare och

enklare läras.

Guds båda förnämsta verk i människorna äro nämligen dels att förskräcka och dels att rättfärdiggöra och lefvandegöra de förskräckta. Hela Skriften kan ock indelas med hänsyn till dessa båda verk. Den ena delen är lagen, som påvisar, bestraffar och fördömer sjoiden. Den andra delen är evangelium, d. v. s. löftet om den i Kristus gifna nåden, hvilket löfte upprepas hela Skriften igenom. Först gafs det åt Adam, sedan åt patriarkerna, sedan förklarades det af profeterna, och slutligen förkunnades och tillbjöds det af Kristus ibland judarna samt sprid-des i hela världen af apostlarna. Ty genom tron på detta löfte hafva alla heliga blifvit rättfärdiggjorda men icke för sin mer eller mindre fullkomliga ångers skull.

Alla exempel hänvisa ock på dessa båda delar. Adam anklagades efter sin synd och vardt. förskräckt. Här är ångern. Sedan utlofvar Gud nåd och säger, att en säd skulle komma, genom hvilken djäfvulens rike, döden och sjmden skulle krossas. Här tillbjudes syndaförlåtelsen. Dessa äro de förnämsta delarna, ty om också straff sedan tillägges, så förtjänar dockOM BOTEN.

icke detta straff syndernas förlåtelse. Men om detta slags straff skola vi genast tala.

Så anklagas David af Natan, och förfärad säger han: Jag liar syndat emot Iierren. Detta är ångern. Sedan hör han aflösningen: Så har ock Herren tillgif vit dig din synd; du skall icke dö. Detta ord gifver David nytt mocl, och genom tron upprätthåller, rättfärdiggör och lefvandegör det honom. Äfven här tillägges straff, men detta straff förtjänar icke syndaförlåtelsen. Icke heller tillägges alltid särskilda straff, men alltid måste i boten finnas de tvenne delarna: ånger och tro, såsom i Lukas 7: 37 f. Synderskan kommer gråtande till Kristus. Af dessa tårar ser man hennes ånger. Sedan hör hon aflösningen: Dina synder äro dig förlåtna, din tro har frälst dig, gå i frid. Detta är botens andra del, tron, som gifver henne nytt mod och tröstar henne. Af allt detta måste det för våra gudfruktiga läsare vara uppenbart, att vi i boten hafva angifvit de delar, som egentligen tillhöra omvändelsen eller pånyttfödelsen eller syndaförlåtelsen. De goda frukterna och straffen efterfölja pånyttfödelsen och syndaförlåtelsen. Fördenskull hafva vi framhållit dessa båda delar, på det att man så mycket tydligare må se den tro, som vi i boten fordra, och därigenom att vi sätta den gentemot ångern eller dödandet kan man så mycket bättre förstå, hvilken den tro är som evangelium predikar.

Men emedan våra motståndare särskildt förkasta det, att vi säga, att människorna genom tron få syndernas förlåtelse, vilja vi här tillägga några få bevis, genom hvilka man skall kunna förstå att vi få syndernas förlåtelse icke genom den blotta ångern i och för sig utan genom den särskilda tro (fides specialis), genom hvilken hvar och en tror, att hans synder äro honom förlåtna. Ty denna artikel är den förnämsta, hvarom vi strida med våra motståndare, och den rätta insikten i denna artikel anse vi vara i allra högsta grad nödvändig för alla kristna. Då det emellertid kan synas som om vi ofvan angående rättfärdiggörelsen liade talat nog om denna sak, skola vi här fatta oss kort. Läran om boten och läran om rättfärdiggörelsen äro nämligen nära besläktade med hvarandra,200

När våra motståndare .tala om tron och säga, att den går före boten, mena de icke den tro, som rättfärdiggör, utan den som i allmänhet tror, att en Gud finnes, att straff äro bestämda för de ogudaktiga o. s. v. Men utom denna tro fordra vi, att enhvar tror, att hans synder äro honom förlåtna. Det är om denna särskilda tro (f ides specialis) striden står. Det är denna tro, som vi sätta gentemot den meningen, som bjuder oss att förtrösta icke på Kristi löfte utan på ångern i och för sig, skriftermålet, tillfyllestgörelserna o. s. v. Denna särskilda tro följer på ångesten, så att den besegrar denna och gifver samvetet frid. Det är denna tro vi tillskrifva, att den rättfärdiggör och pånyttfödes då den befriar från ångesten och i hjärtat föder frid, glädje och ett nytt lif. Denna tro häfda vi vara nödvändig för syndaförlåtelsen, och därför räkna vi den såsom en del af boten, och, ehuru våra motståndare bestrida det, har dock Kristi församling icke någon annan mening.

Vi vilja först fråga våra motståndare, om aflösningen enligt deras mening är en del af boten eller icke. Om de nu skilja denna från skriftermålet — då de ju gärna vilja göra hårfina åtskillnader — så förstå vi icke, hvartill

skriftermålet utan aflösningen skulle gagna. Men skilja de åter icke mottagandet af aflösningen från skriftermålet, så måste de mena, att tron är en del af boten, ty aflösningen kan icke mottagas annat än medelst tron. Att aflösningen icke kan mottagas annat än medelst tron bevisas af Paulus, som i Rom. 4: 16 lär, att löftet icke kan mottagas annat än medelst tron. Men aflösningen är just ett löfte om syndernas förlåtelse. Därför kräfves med nödvändighet tron. Icke heller inse vi, huru den skall kunna sägas mottaga aflösningen, som icke är öfvertygad om sanningen däraf. Och att icke vara öfvertygad om sanningen af aflösningen hvad är väl detta annat än att anklaga Gud för lögn? Om hjärtat tviflar, så menar det att hvad Gud lofvar är ovisst och utan grund. Därför heter det i 1 Joh. 5: 10: Den som icke tror Gud, han har gjort honom till en lögnare, emedan han icke har trott det vittnesbörd, hvilket Gud har gifvit om sin Son.

För det andra tänka vi, att våra motståndare erkänna, att

syndaförlåtelsen är antingen en del af boten eller dess ändarnål, eller, för att begagna deras eget talesätt, det mål, hvartill allt syftar (terminus ad quem). Alltså måste det, hvarigenom syndaförlåtelsen mottages, med rätta räknas såsom en del af boten. Men säkrast af allt är, om ock alla dödsrikets portar bestrida det, att syndernas förlåtelse icke kan mottagas annat än genom tron allena, hvilken tror att synderna för Kristi skull förlåtas, såsom det heter i Rom. 3: 25: hvilken Gud har framställt till ett försoningsoffer medelst tron. Likaledes i Rom: 5: 2: genom hvilken vi ock hafva fått tillträdet genom tron till denna nåd o. s. v. Ty ett förskräckt samvete kan icke gentemot Guds vrede ställa våra gärningar eller vår kärlek, utan det får frid först då, när det omfattar medlaren Kristus och tror på de för hans skull gifna löftena. Ty de, som inbilla sig, att våra hjärtan kunna få frid utan tron på Kristus, de förstå icke hvad syndernas förlåtelse är eller huru den kommer oss till del. Petrus anför Jesaias ord: Ben som tror på honom skall icke komma på skam (1 Petr. 2:6 jmfr Jes. 28: 16; 49: 23). Därför måste alla skämtare komma på skam, som lita på att få syndernas förlåtelse för sina egna gärningars skull och icke för Kristi skull. Petrus säger ock i Apg. 10:43: Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom skall få syndernas förlåtelse genom hans namn. Det kan icke uttryckas tydligare än då han säger: genom hans namn och bifogar: hvar och en som tror på honom. Alltså få vi syndernas förlåtelse endast genom Kristi namn, d. v. s. för Kristi skull, och icke för några våra förtjänsters eller gärningars skull, och vi få den, när vi tro att våra synder för Kristi skull förlåtas oss.

Våra motståndare ropa högljudt, att de utgöra kyrkan och följa hela kyrkans enhälliga mening. Men Petrus åberopar sig i denna fråga äfven på Guds församlings enhälliga mening, då han säger: Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom skall få syndernas förlåtelse genom hans namn. Man måste dock i sanning anse, att profeternas enhälliga mening är hela den allmänneliga kyrkans enhälliga mening, ty vi kunna icke medgifva hvarken påfven eller kyr-

kan myndighet att afgöra något i strid mot denna profeternas enhälliga mening. Men påfven Leos bulla förkastar öppet denna artikel om syndernas förlåtelse, och likaså förkasta våra motståndare den i sin vederläggningsskrift. Häraf framgår, hurudan deras kyrka måste anses vara, som icke blott genom offentliga påbud ogilla denna lära — att vi genom tron få syndernas förlåtelse icke för våra gärningars utan för Kristi skull — utan äfven befalla, att den skall med våld och svärd utrotas, ja befalla att med all slags grymhet förgöra de gudfruktiga män, som hafva denna tro.

Men de mena sig hafva på sin sida många namnkunniga författare såsom Scotus,60 Gabriel46 och dylika samt uttalanden af kyrkofäderna, som stympade anföras i kyrkolagspåbuden. Ja, skulle man räkna antalet vittnen, så hafva de förvisso de flesta, ty det finnes en stor mängd stympare, som skrifvit förklaringar till sentenserna,43 och hvilka liksom sammansvurit sig att försvara hvad man uppdiktat om förtjänsten af ånger och gärningar m. m., som vi ofvan hafva anfört. Men på det att ingen må taga intryck af det stora antalet, så bör man betänka, att icke stor betydelse kan tilläggas dessa senare tiders vittnen, som icke själfva hafva författat sina skrifter utan endast sammanplockat dem ur äldre skrifter och afskrifvit dessa meningar från den ena boken i den andra. De hafva här

icke ådagalagt något omdöme utan såsom bisittare, hvilka icke hafva rätt att afgifva eget utlåtande, hafva de stumma gillat de äldres villfarelser, som de icke hafva förstått. Vi kunna därför icke tveka om att sätta Petri anförda ord, hvari han åberopar profeternas enhälliga vittnesbörd, emot aldrig så många legioner sentensförfattare. Till denna Petri förkunnelse kommer ock den helige Andes vittnesbörd, ty det heter i bibeltexten: Medan Tetrus ännu talade dessa ord, föll den helige Ande på alla dem som hörde hans tal (Apg. 10: 44). Däraf må alla gud-fruktiga samveten veta, att Gud har bjudit dem tro, att synderna förlåtas dem af nåd for Kristi skull, icke för våra gärningars skull. Och med detta Guds bud må de hålla sig uppe gentemot förtviflan och gentemot ångesten för synd och död. DeOM BOTEN.

raå ock veta, att ända från världens begynnelse har denna lära omfattats af alla de heliga i Guds församling, ty Petrus anför ju tydligt alla profeternas enhälliga vittnesbörd, och apostlarnas skrifter betyga, att de hafva hyst samma mening.. Icke heller fattas det vittnesbörd af kyrkofäderna, ty Bernhard säger detsamma med de klaraste ord: Först af allt är det nödvändigt att tro, att du iche han hafva dina synders förlåtelse annat än genom Guds nåd, men lägg härtill, att du tror ochså delta, att synderna genom honom förlåtas dig. Detta är det vittnesbörd, som den helige Ande aflägg er i ditt hjärta, sägande: dina synder förlåtas dig. Aposteln håller nämligen före, att människan rättfärdiggöres af nåd genom tron. Dessa Bernhards ord belysa på ett förträffligt sätt den föreliggande frågan, emedan han icke blott fordrar, att vi i allmänhet skola tro att synder förlåtas genom Guds barmhärtighet, utan bjuder, att man måste tillägga den särskilda tron, med hvilken vi tro, att synderna förlåtas äfven oss själfva, och han lär, huru vi skola blifva vissa om syndaförlåtelsen, nämligen då våra hjärtan geriom tron få nytt mod samt få frid genom den helige Ande. Hvad begära våra motståndare väl mer? Månne de ännu djärfvas förneka, att vi genom tron få syndernas förlåtelse, eller att tron är en del af boten?

För det tredje säg*a våra motståndare att synden förlätes, emedan den mer eller mindre fullkomligt ångerfulle griper sig an med ett verk af kärlek till Gud, genom hvilket verk han förtjänar att mottaga syndernas förlåtelse. Detta är ingenting annat än att utplåna evangelium och åsidosätta löftet om Kristus för att endast lära lagen, ty de tala endast om lagen och våra gärningar, emedan lagen fordrar kärleken. Dessutom lära de, att vi skola förtrösta på att få syndernas förlåtelse för ångerns och kärlekens skull. Men hvad är detta annat än att sätta sin förtröstan på våra egna gärningar, men icke på Guds ord och löfte om Kristus? Och om lagen är tillräcklig för att få syndernas förlåtelse, hvartill behöfva vi då evangelium, och hvartill behöfva vi Kristus, om vi för vår egen gärnings skull få syndernas förlåtelse? Men yi däremot hänvisa samvetena204

från lagen till evangelium och från att förtrösta på egna gärningar till att förtrösta på löftet och på Kristus, emedan evangelium för oss framställer Kristus och utlofvar syndernas förlåtelse af nåd för Kristi skull. Genom detta löfte bjudas vi att förtrösta på att vi för Kristi skull försonas med Fadern och icke för vår ångers eller kärleks skull, ty vi hafva icke någon annan medlare eller försonare än Kristus. Icke heller kunna vi hålla lagen, förr än vi genom Kristus blifvit försonade med Gud, och om vi också skulle kunna hålla något af lagen, så böra vi icke mena, att vi för dessa gärningars skull utan för vår medlares och försonares Kristi skull få sj^ndernas förlåtelse.

Ja, det är en smädelse mot Kristus och ett upphäfvande af evangelium att mena, att vi skulle kunna få syndernas förlåtelse för lagens skull eller på något annat sätt än genom tron på Kristus. Skälet härför hafva vi ock förut i fråga om rättfärdiggörelsen angifvit, då vi redogjorde för, hvarför vi bekänna, att människorna rättfärdiggöras genom tron och icke genom kärleken. Motståndarnas lära, att människor genom sin kärlek och ånger få syndernas förlåtelse och att de kunna förtrösta på denna ånger och kärlek, är sålunda blott en lagens lära, och därtill en lag, som de icke hafva förstått utan blott se på såsom judarna sågo på Moses beslöjade ansikte. Skulle vi nu ock föreställa oss, att vi hade kärleken, och skulle vi föreställa oss, att vi hade goda gärningar, så kunna dock hvarken vår kärlek eller våra gärningar utgöra en soning för synden. Nej, de kunna icke alls ställas gentemot Guds vrede och dorn, såsom det heter i Ps. .143: 2: Gå icke till doms med din tjänare, ty inför dig är ingen

lefvande rättfärdig. Icke heller får Kristi ära öfverflyttas på våra gärningar.

Af dessa skäl häfdar Paulus, att vi icke rättfärdiggöras i följd af lagen, och han ställer gentemot lagen löftet om syndernas förlåtelse, som gifves oss för Kristi skull, samt lär oss att af nåd för Kristi skull genom tron mottaga syndernas förlåtelse. Paulus hänvisar oss från lagen till detta löfte. På detta löfte bjuder han oss att fästa våra blickar, men det skulle ju vara ett fåfängt löfte, om vi rättfärdiggjordes genom lagen och

icke genom löftet eller om vi för vår egen rättfärdighets skull finge syndernas förlåtelse. Och det står fast, att löftet är oss därför gifvet och Kristus därför utgifven, emedan vi icke kunna hålla lagen. Yi måste först genom löftet blifva försonade, innan vi kunna hålla lagen, men löftet kunna vi blott med tron mottaga. Det är därför nödvändigt, att de ångerfulla med tron omfatta löftet om syndernas förlåtelse, som gifves oss för Kristi skull, och blifva öfvertygade om, att de af nåd för Kristi skull hafva en blidkad Fader. Detta är Pauli mening, då han i Rom. i: 16 säger: Därför är det af tron7 för att det skall vara af nåd eller i Gal. 3: 22: Skriften har inneslutit allt under synd, på det att löftet skulle genom tro på Jesus Kristus gifvas åt dem, som tro, d. v. s. alla äro under synden och kunna icke på annat sätt befrias än genom att med tro omfatta löftet om syndernas förlåtelse. Vi måste alltså med tron mottaga syndaförlåtelsen, innan vi kunna hålla lagen, fastän — såsom vi ofvan sagt — kärleken följer på tron, emedan de pånyttfödda erhålla den helige Ande. Därför kunna de börja att hålla lagen.

Vi skulle anföra många fler vittnesbörd, om icke hvarje gudfruktig läsare kunde finna sådana öfverallt i den heliga Skrift, och vi vilja icke vara allt för utförliga, på det att man lättare må kunna fatta denna fråga. Det kan icke heller vara något tvifvel om, att det är Pauli mening, som vi försvara, då vi sägn, att vi genom tron mottaga syndernas förlåtelse för Kristi skull, och att vi genom tron böra ställa vår medlare Kristus och icke våra egna gärningar gentemot Guds vrede. Fromma sinnen må icke heller oroas, äfven om Pauli mening vanställes af våra motståndare. Ingenting kan sägas så enkelt, att det icke genom förvrängningar kan vanställas. Vi veta, att hvad vi sagt är Pauli sanna och verkliga mening, och vi veta, att denna vår mening bringar gud fruktiga samveten en pålitlig tröst, utan hvilken ingen kan bestå inför Guds dom.

Därför förkasta vi dessa våra motståndares fariseiska meningar att vi icke genom tron mottaga syndernas förlåtelse, utan att vi böra förtjäna den genom vår kärlek och våra gärningar, samt att vi böra ställa vår kärlek och våra gärningar

gentemot Guds dorn. Det är icke en evangeliums utan en lagens lära, som föregifver, att människan kan genom lagen rättfärdiggöras, innan hon genom Kristus blifvit försonad med Gud, ty Kristus säger: Utan mig kunnen I intet göra (Joh. 15: 5) samt: Jag är vinträdet, I ären grenarna. Men våra motståndare föregifva, att vi skulle vara Moses', men icke Kristi grenar. Ty de vilja, att vi skola genom lagen rättfärdiggöras och frambära vår kärlek och våra gärningar åt Gud, innan vi genom Kristus blifvit försonade med Gud och blifvit grenar i Kristus såsom vinträdet. Paulus däremot häfdar, att vi icke utan Kristus kunna hålla lagen. Därför måste vi mottaga löftet, sä att vi genom tron blifva försonade med Gud för Kristi skull, innan vi kunna hålla lagen. Detta torde vara tillräckligt tydligt för alla gudfruktiga samveten. Häraf böra de ock inse, hvarför vi förut hafva bekänt, att människan rättfärdiggöres genom tron och icke genom kärleken, ty emot Guds vrede böra vi ställa vår medlare Kristus och icke vår kärlek eller våra gärningar eller förtrösta på dessa, och vi måste omfatta löftet om syndernas förlåtelse, innan vi kunna hålla lagen.

Slutligen fråga vi: när skall väl samvetet få frid, om vi få syndernas förlåtelse därför att vi älska (Gud) eller hålla lagen? Ty lagen skall städse anklaga oss, emedan vi aldrig göra Guds lag tillfyllest, såsom Paulus säger i Rom. 4: 15: Lagen kommer vrede åstad. Krysostomus frågar på tal om boten, hvarigenom vi blifva förvissade om att synderna förlåtas oss. Yåra motståndare framställa ock samma fråga i sina förklaringar till sentenserna.43 Detta kan icke besvaras eller förklaras och icke heller kunna samvetena vinna frid, om de icke veta, att det är Guds befallning och själfva evangeliums innehåll, att vi förvisso skola vara öfvertygade om att synderna förlåtas af nåd

för Kristi skull, och att vi icke må tvifla om att de förlåtas oss. Om någon tviflar, så beskyller han, såsom Johannes säger, Guds löften för att vara en lögn (1 Joh. 5: lo). Yi lära, att evangelium kräfver denna trons visshet. Våra motståndare lämna samvetena i ovisshet och tvifvel. Samvetena kunna icke heller genom tron komma till frid, då de beständigt tvifla, hu-OM BOTEN.

ruvida de hafva förlåtelse. Huru skulle de med ett sådant tvifvel kunna åkalla Gud, huru skulle de kunna vara öfvertygade om bönhörelse? På så sätt blir hela deras lif ett lif utan Gud och utan verklig gudstjänst. Det är detta, som Paulus säger i Rom. 14: 23: Allt som icke är af tro, det är synd. Och emedan de ständigt befinna sig i ett dylikt tvifvel, så hafva de ingen erfarenhet af hvad tro är. Däraf kommer, att de slutligen falla i förtviflan. Sådan är våra motståndares lära, en lagens lära, ett förkastande af evangelium, en förtviflans lära. Nu öfverlämna vi gärna åt alla rättskaffens människor att fälla sitt omdöme om denna vår lära om boten, hvilken icke innehåller något dunkelt, så att de må förklara, huruvida vi eller våra motståndare lära mer gudfruktigt och för samvetena frälsningsbringande. Yi finna förvisso icke behag i dessa meningsskiljaktigheter inom kyrkan, hvarför vi helst skulle tiga, om vi icke hade så stora och viktiga skäl att afvika från våra motståndares mening. Då de nu förkasta den uppenbara sanningen, hafva vi icke rätt att prisgifva denna sak, ty den är icke vår, utan Kristi och hela kyrkans sak.

Yi hafva sagt, af hvilka skäl vi såsom botens tvenne delar hafva framställt ångern och tron. Och detta hafva vi så mycket mer funnit oss föranledda att göra, emedan man utsprider många uttalanden om boten, som stympade anföras från kyrkofäderna och som våra motståndare hafva förvrängt för att ställa tron i skuggan, såsom t. ex. detta: »Boten består i att begråta begångna onda gärningar och icke på nytt begå hvad man måste begråta», eller: »Boten är en sörj andes hämnd, som hos sig själf bestraffar det han sörjer öfver att hafva begått.» I dessa uttalanden omnämnes icke alls tron, och icke ens när de i skolorna förklaras tillägges något om tron. För att nu läran om tron så mycket mer må uppmärksammas, hafva vi räknat denna såsom en del af boten. Ty det ligger i öppen dag, att dessa uttalanden, som kräfva ånger eller goda gärningar och icke alls omnämna den rättfärdiggörande tron äro mycket farliga. Man borde ock kunna kräfva mer förstånd hos dem, hvilka hafva liksom till ett lapptäcke sammanflickat styc-208

ken ur sentensförklaringar och kyrkolagspåbud. Ty då kyrkofäderna tala än om den ena och än om den andra delen af boten, och icke blott om den ena, utan om bådadera, d. v. s. om ångern och tron, så hade man bort uttaga och med hvarandra förbinda dessa uttalanden.

Sålunda talar Tertullianus på ett förträffligt sätt om tron särskildt prisande den högtidliga ed, som vi läsa hos profeten Hesekiel 33: 11: Så sant jag lefver, säger Herren, jag har ingen lust till den ogudaktiges dödf utan fastmer därtill att den ogudaktig e vänder om från sin väg och får lefva. Då nu Gud med ed bedyrar, att han icke vill syndarens död, visar han (Tertullianus) häraf, att tron fordras, på det att vi må tro honom, som aflägger denna ed, och vara för visso öfvertygade om att han förlåter oss. Guds löften måste ju redan i och för -sig hafva för oss en mycket stor trovärdighet, och detta löfte är därjämte med ed bekräftadt. Om därför någon icke är öfvertygad om, att hans synder förlåtas honom, så förnekar han, att Guds ed är sann, och en svårare smädelse emot Gud kan icke tänkas. Tertullianus säger därför äfven: Med löfte om en belöning inbjuder han oss till frälsning. bekräftande detta löfte med en ed. »Så sant jag lefver», säger han, för att vi skola tro honom. O huru saliga äro de, för hvilkas skull Gud aflägger en ed, men huru osaliga äro vi, om vi icke tro Herren, som har svurit denna ed. Här bör man ock veta, att denna tro bör vara en förvissning om att Gud förlåter oss af nåd för Kristi skull och för sitt löftes skull, men icke på grund af våra gärningar, vår ånger, vårt skriftermål eller våra godtgörelser. Ty om tron grundar sig på dessa gärningar, så varder den snart oviss, emedan det bäfvande samvetet ser, att dessa gärningar äro utan förtjänst. Klart och tydligt säger därför Ambrosius om boten: Därför böra vi tro, dels att det tillkommer oss alt göra bot, och dels att förlåtelsen varder oss skänktf likväl så att vi på grund af tron hoppas på förlåtelsen, hvilken tron erhåller liksom på grund af en skriftlig förbindelse. Likaledes säger lian: Det är tron,

som öfvertäcker våra synder. Man finner alltså hos kyrkofäderna uttalanden icke blott om ångern och gärningarna utan

äfven om tron. Men emedan våra motståndare förstå hvarken botens väsen eller kyrkofädernas lära, så lösrycka de därur endast de uttalanden som gälla botens ena del, nämligen gärningarna, men hvad på andra ställen säges om tron förbigå de, eme-,dan de icke förstå det.

SJÄTTE ARTIKELN. Om skriftermål och godtgörelse.

Alla rättskaffens män kunna lätt inse, att det är af största vikt, att den sanna läran bibehålles i fråga om de omnämnda artiklarna angående ångern och tron. Därför hafva vi framför allt bemödat oss om att förklara dessa artiklar, men däremot icke så mycket velat tvista om skriftermål och godtgörelser. Ty äfven vi bibehålla skriftermålet särskildt för aflösningens skull, som är Guds ord, hvilket nyckelämbetet med af Gud förlänad myndighet tillsäger hvar och en enskild. Det skulle därför vara ogudaktigt att i församlingen afskaffa den enskilda aflösningen,26 och om några förkasta den enskilda aflösningen, så förstå de icke hvad syndernas förlåtelse innebär eller nyckelämbetets betydelse. Men om uppräknandet af synderna i skrif-termålet hafva vi förut sagt, att vi icke anse detta vara af Gud påbjudet och sålunda nödvändigt. Ty då några häremot invända, att domaren måste hafva tagit kännedom om den föreliggande saken, innan han afkunnar dom, så har detta icke med vår fråga att skaffa, ty af lösningsämbetet är en välgärning eller nåd, men icke en dom eller lag. Därför hafva Guds ords tjänare i församlingen befallning att förlåta synder, men de hafva icke befallning att skaffa sig kännedom om fördolda synder. De frikänna oss äfven från de synder, som vi icke erinra oss, och därför kräfver icke aflösningen, som är evangeliums röst förlåtande synder och tröstande samveten, någon rannsakning.

Det är löjligt att här anföra Salomos ord: Lär noggrant

OM SKRIFTERMÅL OCH GODTGÖRELSE.

209

äfven om tron. Men emedan våra motståndare förstå hvarken botens väsen eller kyrkofädernas lära, så lösrycka de därur endast de uttalanden som gälla botens ena del, nämligen gärningarna, men hvad på andra ställen säges om tron förbigå de, eme-,dan de icke förstå det.

SJÄTTE ARTIKELN. Om skriftermål och godtgörelse.

Alla rättskaffens män kunna lätt inse, att det är af största vikt, att den sanna läran bibehålles i fråga om de omnämnda artiklarna angående ångern och tron. Därför hafva vi framför allt bemödat oss om att förklara dessa artiklar, men däremot icke så mycket velat tvista om skriftermål och godtgörelser. Ty äfven vi bibehålla skriftermålet särskildt för aflösningens skull, som är Guds ord, hvilket nyckelämbetet med af Gud förlänad myndighet tillsäger hvar och en enskild. Det skulle därför vara ogudaktigt att i församlingen afskaffa den enskilda aflösningen,26 och om några förkasta den enskilda aflösningen, så förstå de icke hvad syndernas förlåtelse innebär eller nyckelämbetets betydelse. Men om uppräknandet af synderna i skrif-termålet hafva vi förut sagt, att vi icke anse detta vara af Gud påbjudet och sålunda nödvändigt. Ty då några häremot invända, att domaren måste hafva tagit kännedom om den föreliggande saken, innan han afkunnar dom, så har detta icke med vår fråga att skaffa, ty af lösningsämbetet är en välgärning eller nåd, men icke en dom eller lag. Därför hafva Guds ords tjänare i församlingen befallning att förlåta synder, men de hafva icke befallning att skaffa sig kännedom om fördolda synder. De frikänna oss äfven från de synder, som vi icke erinra oss, och därför kräfver icke aflösningen, som är evangeliums röst förlåtande synder och tröstande samveten, någon rannsakning.

Det är löjligt att här anföra Salomos ord: Lär noggrant

14—110630. Bensow, Svenska kyrkans bekännelseshnfter.

känna din boskapshjords utseende (Ordspr. 27: 23), ty här talar Salomo ingenting om skriftermålet utan gifver husfadern etc hans hushållning rörande bud, att han skall bruka det som tillhör honom och icke taga befattning med en annans samt befaller honom att noggrant sköta sina egna angelägenheter, men dock på ett sådant sätt, att icke hans sinne, uppfylldt af ifver att föröka sina ägodelar, förkastar gudsfruktan eller tron eller omsorgen om Guds ord. Men våra motståndare omgestalta genom förunderliga förvandlingar den heliga Skrifts ord till hvilka meningar som helst. Så skall här uttrycket lära känna beteckna att höra skriftermål samt ordet utseende icke den utvärtes van-deln utan det i samvetet förborgade. Boskapshjorden är människorna. Det är i sanning en vacker förklaring och värdig dessa vältalighetens föraktare. Skulle emellertid någon vilja uppfatta detta såsom en liknelse och tillämpa budet icke på en husfader utan på en församlingens herde, så måste han dock förvisso tolka ordet »utseende» såsom gällande den utvärtes van-deln, för att liknelsen bättre skall passa. Men vi lämna detta.

I psalmerna talas stundom om syndabekännelse, såsom t. ex. Ps. 32: 5: Jag sade: »jag vill bekänna för Herren mina öfverträdelsen; då förlät du mig min synds missgärning. En sådan bekännelse, som sker inför Gud, är ångern själf, ty då bekännelsen sker inför Gud, så måste den nödvändigt ske af hjärtat och icke blott med rösten såsom på teatern af skådespelare. Därför är en sådan bekännelse den ånger, i hvilken vi förnimma Guds vrede och bekänna att Gud med rätta vredgas, samt att han icke genom våra gärningar kan blidkas, och likväl bedja vi om nåd för Guds barmhärtighets skull. Sådan är bekännelsen i Ps. 51: 6: Mot dig allena har jag syndat och gjort hvad ondt är i dina ögon, på det att du må finnas rättfärdig i dina ord och ren i dina domar, d. v. s. jag bekänner mig vara en syndare och förtjäna evig vrede, och jag kan icke ställa min rättfär^ dighet eller mina förtjänster gentemot din vrede, därför förklarar jag dig vara rättfärdig, när du dömer oss skyldiga och straffar oss, och jag förklarar dig afgå med segern, när skrymtare om dig säga att du är orättvis, som straffar eller dömer dem

såsom de väl hafva förtjänat; ja, våra förtjänster kunna icke ställas gentemot din dorn, utan vi skola rättfärdiggöras, om du rättfärdiggör oss, om du genom din barmhärtighet räknar oss för rättfärdiga. Måhända vill någon här anföra Jakobs ord: Bekännen för hvarandra edra öfverträdelser (Jak. 5: 16). Men här talas icke om den bekännelse, som vi skola göra inför prästerna, utan i allmänhet om huru bröder skola sinsemellan försonas, ty han bjuder ju, att syndabekännelsen skall vara ömsesidig.

Vidare måste våra motståndare förkasta många af sina mest ansedda lärare, om de påstå, att uppräknandet af synderna i skriftermålet är i följd af Guds bud nödvändigt. Vi gilla visserligen skriftermålet och anse äfven ett visst förhör kunna vara till gagn, för att människorna må blifva bättre undervisade, men detta bör handhafvas så, att icke några snaror läggas för samvetena, hvilka aldrig kunna komma till frid, om de skola mena sig icke kunna få syndaförlåtelse, såvida de icke uppräknat hvarje enskild synd för sig. Det är förvisso en alltigenom falsk åsikt, som våra motståndare i vedergällningsskriften framställt, nämligen att ett uppräknande af alla synder skulle vara för frälsningen nödvändigt, ty det är att fordra något omöjligt. Dylika snaror lägga de nu för samvetet, när de kräfva ett fullständigt uppräknande af synderna. Ty när skall samvetet kunna vara förvissadt om, att skriftermålet är fullständigt? Hos de kyrkliga skriftställarna talas väl om skriftermålet, men de tala icke om ett dylikt uppräknande al' de fördolda synderna utan om bruket af en offentlig bot. Emedan nämligen de som affallit eller voro illa beryktade icke åter upptogos (i församlingsgemenskapen) utan vissa godtgörelse!-, därför hade dessa att göra sin syndabekännelse inför prästerna, på det att godtgörelser skulle åläggas dem i förhållande till deras förseelser. Men hela denna sak har ingenting att göra med det uppräknande af synderna, hvarom vi liär tala. Den ifrågavarande syndabekännelsen skedde icke därför att man icke utan densamma kunde få syndaförlåtelse infor Gud, utan därför att godtgörelserna icke kunde åläggas utan att man hade

kännedom om brottets beskaffenhet, ty för olika förseelser voro olika godtgörelser stadgade.

Från denna offentliga bot stammar också självfva uttrycket godtgörelse (tillfyllestgörelse). De heliga kyrkofäderna ville nämligen icke åter upptaga (i församlingsgemenskapen) de affallna eller illa beryktade, innan de, så vidt

möjligt var, hade kännedom om och sett något af deras bot. Härtill synas ock många skäl hafva förelegat, ty att straffa de affallna skulle vara ett (varnande) exempel, såsom en förklaring till kyrkolagen säger, och man menade det äfven vara ovärdigt att utan vidare till nattvardsgemenskapen framsläppa illa beryktade människor. Dessa plägseder äro dock för länge sedan föråldrade, och det är icke heller nödvändigt att återinföra dem, ty de äro icke nödvändiga för att få syndernas förlåtelse inför Gud, och icke heller hafva kyrkofäderna menat, att människorna genom dylika plägseder eller gärningar skulle förtjäna syndernas förlåtelse, ehuruväl dylika saker, som falla i ögonen, ofta förleda de oerfarna att mena sig med sådana gärningar förtjäna syndaförlåtelse. Men de, som hafva en sådan mening, de tänka såsom judar och hedningar, ty äfven hedningarna hafva ju för sina brott vissa soningar, genom hvilka de inbilla sig försona Gud. Men sedan nu denna plägsed kommit ur bruk, kvarstår blott uttrycket godtgörelse> samt ett spår af själfva plägseden däruti att vid skriftermålet vissa godtgörelser (satisfaktioner) före-skrifvas, hvilka de säga vara gärningar, hvilka man icke i och för sig är skyldig att göra (opera non debita). Yi kalla dem af kyrkolagen bestämda godtgörelser (satisfactiones canonicæ), och om dessa hafva vi samma mening som om uppräknandet af synderna, nämligen att de icke grunda sig på ett Guds bud och därför icke äro för syndaförlåtelsen nödvändiga, lika litet som de gamla utvärtes bruken vid den offentliga botgörelsen voro i följd af något Guds bud nödvändiga för syndaförlåtelsen. Ty man måste fasthålla den läran om tron, att vi genom tron få syndernas förlåtelse för Kristi skull och icke för våra egna vare sig föregående eller efterföljande gärningars skull. Det är förnämligast af detta skäl vi här tala om godtgörelserna, så

att man icke må låta dessa få ställa trons rättfärdighet i skuggan eller människor mena sig för dessa gärningars skull få syndernas förlåtelse. Många af de uttalanden, som i skolorna ifrigt framhållas, bidraga äfven till att understödja en dylik villfarelse, såsom när de virl angifvandet af hvad godtgörelsen (satisfaktionen) är säga, att den sker för att blidka den kränkte Guden.

Yåra motståndare erkänna emellertid, att godtgörelserna icke förmå verka förlåtelse af skulden, men de föregifva, att de äro nyttiga till att friköpa från straffen, vare sig skärseldens eller andra. De lära nämligen, att Gud viel syndaförlåtelsen förlåter skulden, men — emedan Gud för sin rättfärdig-hets skull måste straffa synden — förvandlar det eviga straffet lill timligt straff. De lära vidare, att en del af detta straff förlåtas genom nyckelämbetet, men att man från den återstående delen måste friköpa sig genom godtgörelser. Man kan icke heller förstå hvilken del af straffet som skulle förlåtas genom nyckelämbetet, såvida de icke vilja säga att en del af skärs-eldsstraffen efterskänkes, hvaraf då måste följa, att godtgörelserna endast äro straff, genom hvilka man befrias från skärs-clden. Dessa godtgörelser påstå de gälla- äfven om de göras af sådana, som hafva återfallit i dödssynd, som om den kränkte Guden kunde blidkas af dem, som lefva i dödssynder. Allt detta är nyligen uppdiktade påfunder utan något stöd vare sig i Bibeln eller i de gamla kyrkofädernas skrifter. Ja, icke ens Lombardus talar på detta sätt om godtgörelserna. Skolastiker-na säga, att i kyrkan brukades godtgörelser, men de förstodo icke, att dessa utvärtes botöfningar voro stadgade dels för exemplets skull och dels för att pröfva dem, som begärde att blifva återupptagna i församlingen. De förstodo med ett ord icke, att de endast hade betydelsen af en utvärtes tukt. Därför hafva de vidskepligt föregifvit, att de tjänade icke blott till en tukt inför församlingen utan till att blidka Gud. Och liksom de annars ofta på olämpligt sätt hafva sammanblandat det andliga och det världsliga, så hafva de gjort äfven med afseende på dessa godtgörelser. Och dock betyga förklaringar till

kyrkolagen gång på gång, att dessa botöfningar äro stadgade för kyrkotuktens skull.

Men låtom oss nu se, huru motståndarna i sin vederläggningsskrift, som de hafva vågat påtruga H. M. Kejsaren, bevisa dessa sina påfund. De anföra många skriftställen för att slå dunst i ögonen på de okunniga, som om denna sak hade stöd i den heliga Skrift, medan den i själfva verket ännu på Lombardus, tid var okänd. De åberopa följande bibelställen: Bären sådan frukt som tillhör bättringen (Matt. 3: 8; Mark. 1: 15). Öfverlämnen edra lemmar att tjäna rättfärdigheten till helgelse (Rom. 6: 19). Likaså predikar Kristus bättring: Gören bättring!

(Matt. 4: 17) samt bjuder (Luk. 24: 47) apostlarna att predika bättring, och Petrus predikar bättring (Apg. 2: 38). Sedan anföra cle några uttalanden af kyrkofäderna samt ur kyrkolagen och göra följande slutsats: godtgörelserna få icke i strid mot det tydliga evangelium samt kyrkomötenas och kyrkofädernas påbud i kyrkan afskaffas, utan böra fastmer cle, som af prästen blifvit aflösta, fullgöra clen dem ålagda boten enligt Pauli orcl i Tit. 2: 14: Han har utgifvit sig själf för oss, på det att lian skulle återlösa oss från all orättfärdighet och rena åt sig ett egendomsfolk, som beflitar sig om goda gärningar.

Gud straffe dessa ogudaktiga sofister, som så skändligt förvränga Guds orcl efter sina tomma inbillningar. Hvilken rättskaffens människa måste icke uppröras öfver något så ovärdigt? Kristus säger: Gören bättring, apostlarna predika bättring, alltså räknas skärseldsstraffen såsom en ersättning för de eviga straffen, alltså har nyckelämbetet befallning att efterskänka en del af skärseldens straff, alltså friköpa godtgörelserna från skärseldens straff. Hvem har lärt dessa åsnor en dylik slutledningskonst? Men detta är hvarken slutledningskonst eller spetsfundighet, utan det är bedrägeri. De åberopa sig på ordet: Gören bättring, för att, när de okunniga höra ett sådant bibelställe anföras gentemot oss, de skola mena, att vi vilja borttaga hela bättringen. Med dylika konstgrepp försöka de afvända människorna ifrån oss samt uppväcka hat emot

oss, så att de okunniga skola ropa gentemot oss, att sådana fördärf liga kättare, som vilja afskaffa bättringen, må undanröjas.

Yi hoppas dock, att dylikt förtal skall föga uträtta hos rättskaffens människor. Och Gud skall icke länge fördraga en dylik oförsynthet och ondska. Den romerske påfven befäster icke heller synnerligen sin värdighet, då han begagnar sig af dylika försvarare och öfverlämnar en så viktig sak åt dessa sofisters omdöme. Ty då vi i vår bekännelse hafva sammanfattat nästan hela den kristna läran, hade man såsom domare öfver så stora, många och olika frågor bort tillkalla män, hvilkas lärdom och tro är mer bepröfvad än dessa sofisters, som affattat vederläggningsskriften. Detta hade du, Campegius61, i din klokhet bort ombesörja, så att icke dessa i så viktiga saker skulle skrifva något, som vare sig nu eller för eftervärlden synes ägnadt att förminska den romerska stolens anseende. Om den romerska stolen anser det vara rätt, att alla folk erkänna den såsom trons läromästare, så måste den lägga sig vinning om, att lärda och oförvitliga män undersöka religionsfrågorna. Men hvad skall väl världen tänka, om en gång våra motståndares skrift framdrages i ljuset, livad skall väl eftervärlden tänka om dessa af förtal uppfyllda omdömen? Du ser, Campegius, att dessa äro de yttersta tiderna, om hvilka Kristus har förutsagt, att många faror skola hota religionen. Därför hade det ålegat eder, hvilka skolen liksom sitta i ett vakttorn och styra religionen, att ådagalägga den största såväl försiktighet som nitälskan. Många äro de tecken, som, om I icke sen eder väl för, hota den romerska stolen med en omhvälfning. Och du misstager dig mycket, om du menar att församlingarna kunna kvarhållas med blott våld och vapen. Människorna kräfva att blifva undervisade om religionen. Huru många uppskattar du väl dem vara, som icke blott i Tyskland, utan äfven i England, Spanien, Frankrike, Italien, ja i självfva staden Rom, när de höra, att lärostrider uppstått om de viktigaste frågor, börja att här och där tvifla samt i tysthet harmas öfver, att I icke viljen på ett rätt sätt undersöka och döma om så viktiga frågor, att I icke viljen utreda tvistiga samvets-

frågor, utan endast befallen att med vapen underkufva och utrota oss. Många rättskaffens män finnas, för hvilka detta tvifvel är bittrare än döden. Du betänker icke rätt, hvilken viktig sak religionen är, om du menar, att rättskaffens människor göra sig blott ringa bekymmer, när de börja att tvifla om någon lärosats. Och ett sådant tvifvel kan icke annat än alstra det största och bittraste hat emot dem, som, ehuru de borde hjälpa samvetena, motsätta sig, att frågan utredes. Yi säga icke här, att I borden frukta Guds dom, ty därom mena sig påfvarna icke behöfva mycket bekymra sig, då de själfva innehafva njxklarna, hvarmed de mena sig kunna för sig öppna himlen, när de vilja. Yi tala här om människors omdömen och om alla folkslags tysta åstundan, som sannerligen nu kräfver, att dessa frågor må så undersökas och afgöras, att gudfruktigt hjärtan må få läkedom och befrias från

tviflet. Hvad som skall komma att ske, om detta hat en gång utbryter och vänder sig mot eder, bör du med din klokhet lätt kunna inse. Men om I sökten att bringa de af t vifvel sargade samvetena bot — hvilket alla förståndiga människor anse vara det bästa rådet — så kunden I genom en sådan välgärning vinna alla folkslags hjärtan. Detta säga vi icke därför att vi hafva något tvifvel angående vår bekännelse, ty vi veta att den ä.r sann, gudfruktig och till alla gudfruktiga samvetens gagn. Men det är troligt att här och där finnas många, som äro i tvifvelsmål om viktiga frågor, men som icke få höra några skickliga lärare, som kunna bringa deras samveten läkedom.

Men vi återvända till vårt ämne. De af våra motståndare anförda bibelställena tala icke alls om de af kyrkolagen stadgade godtgörelserna eller om skolastikernas meningar, som man ju vet helt nyligen hafva framkommit. Det är därför idel smädelse, när de förvränga Skriften efter dessa sina egna meningar. Yi säga, att goda frukter eller goda gärningar i hela vår lefnad böra följa på boten, d. v. s. omvändelsen eller pånyttfödelsen. Och det kan icke vara en sann omvändelse eller sann ånger, om icke köttets dödande och goda frukter följa. Själens verkliga ångest och smärta tillåta icke kroppen att hän-

gifva sig åt lustar, och den verkliga tron, är icke otacksam emot Gud eller föraktar Guds bud. Slutligen finnes icke heller någon invärtes bot, om den icke äfven i det utvärtes medför ett köttets späkande. Och detta påstå vi vara Johannes' mening, då han säger: Bären sådan frukt, som tillhör bättringen (Matt. 3:8), likaså Pauli mening, då han i Rom. 6: 19 säger: Öfverlämnen edra lemmar att tjäna rättfärdigheten till helgelse, eller Rom. 12: 1: Frambären edra kroppar till ett offer, som är lefvande, heligt och Gud behagligt. Och då Kristus i Matt. 4: 17 säger: Gören bättring, talar han förvisso om hela boten, om hela det nya lifvet och frukterna, men han talar icke om dessa skrymtaktiga godtgörelser, om hvilka skolastikerna föregifva, att de utgöra en ersättning, som befriar från skärselden eller andra straff, äfven om de göras af människor, som lefva i dödssynder.

Många bevis kunna ock anföras därför, att de ifrågavarande bibelställena på intet sätt tala om de skola stiska godtgö-relserna. De föregifva, att godtgörelserna äro sådana verk, som vi icke i och för sig äro skyldiga att göra, men bibeln kräfver på dessa ställen gärningar, som vi äro skyldiga att göra. Ty Kristi ord: Gören bättring, är en befallning. Våra motståndare skrifva ock, att om den skriftande vägrar att utföra de honom ålagda godtgörelserna, så är detta icke en synd, men han måste utstå motsvarande straff i skärselden. De anförda bibelspråken äro emellertid obestridligen bud, som röra detta lif: Gören bättring; bären sådan frukt, som tillhör bättringen; öfverlämnen edra lemmar att tjäna rätt färdigheten till helgelse. Därför kunna de icke vrängas till att afse godtgörelser, som vi kunna vägra att göra, ty vi hafva icke rätt att vägra Guds bud lydnad. För det tredje kan aflaten efterskänka dessa godtgörelser, såsom det läres i kapitlet »om botöfningar och deras efterskänkande». Men aflaten kan icke frikalla oss från buden: Gören bättring; bären sådan frukt, som tillhör bättringen. Det är därför uppenbart, att det är orimligt att vränga dessa bibelställen till att afse de af kyrkolagen stadgade godtgörelserna. Och låtom oss nu se, hvad vidare häraf följer. Om skärseldens

straff äro tillfyllestgörelser eller tillfyllestlidanden (för synden), eller godtgörelserna innebära ett friköpande från skärs-eldsstraffen, månne då också dessa bibelställen påbjuda, att själarna skola straffas i skärselden? Då detta ovillkorligen följer af våra motståndares mening, så måste ifrågavarande bibelställen tolkas på ett alldeles nytt sätt. Bären sådan frukt, som tillhör bättringen; gören bättring skulle då betyda: liden skärseldens straff efter detta lif. Det är dock motbjudande att längre dröja vid dessa våra motståndares narraktigheter. Det är nämligen uppenbart att den lieliga Skrift talar om de gärningar, som vi äro skyldiga att göra, eller om hela det nya lifvet och icke om iakttagandet af dessa oss icke åliggande verk, hvarom våra motståndare tala. Men med dessa påfund försvara de sina klosterordnar, sitt säljande af mässor och andra otaliga stadgar, menande dessa vara gärningar, som godtgöra om också icke för skulden, så dock för straffet.

Emedan alltså de anförda bibelställena icke utsäga, att de eviga straffen skola uppvägas genom gärningar, som vi icke äro pliktiga att göra, påstå våra motståndare alldeles utan grund, att dessa straff skola ersättas genom de af

kyrkolagen stadgade godtgörelserna. Icke heller äger nyckelämbetet bemyndigande att förändra några straff eller att efterskänka en del af straffen. Ty hvar står väl detta att läsa i den heliga Skrift? Kristus talar om syndernas förlåtelse, när han i Matt. 18: 18 säger: Allt hvad I lösen o. s. v., och när förlåtelse är gifven, så är den eviga döden borttagen och det eviga lifvet återgifvet. Icke heller talar lian, då lian säger: Allt hvad I binden, om påläggande af några straff utan om att synderna skola behållas för dem, som icke omvända sig. Uttalandet af Lombardus om efterskänkande af en del straff hänför sig åter till de af kyrkolagen stadgade straffen, af hvilka kyrkoherdarna kunde efterskänka en del. Ehuru äfven vi anse, att boten för Guds äras och Guds buds skull bör alstra goda frukter — och sådana goda frukter som en rätt fasta, verkliga böner, rätta allmosor m. m. äro af Gud befallda — så finna vi dock ingenstädes i den heliga Skrift, att de eviga straffen icke skulle efter-

skänkas annat än på grund af skärseldsstraff eller af kyrkolagen stadgade godtgörelser, d. v. s. för vissa bestämda gärningars skull, som vi icke äro pliktiga att göra, och icke heller att nyckelämbetet skulle hafva bemyndigande att förvandla straffen eller delvis efterskänka dem. Detta hade ålegat våra motståndare att bevisa.

För öfrigt är Kristi död en tillfyllestgörelse icke blott för skulden utan äfven för den eviga döden, såsom det heter i Hos. 13: 14: O död, jag skall varda din död. Det är sålunda något vidunderligt att säga, att Kristi tillfyllestgörelse återlöser oss från skulden, men våra egna straff återlösa oss från den eviga döden. Sålunda skulle ordet: Jag skall varda din död, förstås icke om Kristus utan om våra gärningar, och icke ens om af Gud befallda gärningar, utan om vissa fadda af människor uttänkta stadgars iakttagande, hvilka sägas borttaga döden äfven om de utföras af dem som lefva i dödssynd. Man kan icke, huru ondt det gör oss, undgå att anföra dessa våra motståndares orimligheter, ty den som öfvertänker dem kan icke annat än upptändas af harm öfver dessa onda andars läror, som djäfvulen spridt inom kyrkan för att undertrycka kunskapen om lag och evangelium, om boten och lefvandegörelsen samt Kristi välgärningar. Ty om lagen säga de sålunda: Gud har af nedlåtande hänsyn till vår svaghet bestämt för människan ett visst mått gärningar, som med nödvändighet måste göras och hvilka äro angifna i buden, på det att hon genom det öfriga, d. v. s. genom öfverloppsgärningar, ma kunna godtgöra sina fel. Här föregifva de sålunda, att människorna kunna hålla Guds lag, så att de till och med kunna göra mer än lagen kräfver. Men öfverallt ropar Skriften till oss, att vi äro långt borta från den fullkomlighet, som lagen kräfver. De däremot föregifva, att Guds lag nöjer sig med den utvärtes, borgerliga rättfärdighe-ten, och de se icke, att den kräfver en sann kärlek till Gud af hela vårt hjärta o. s. v. och att den fördömer hela den onda begärelsen i vår natur. Därför kan ingen göra så mycket, som lagen kräfver, hvarför det är löjligt att föregifva, att vi kunna göra till och med mera. Ty ehuru vi kunna göra utvärtes gär-

ningar, som icke äro befallda af Guds lag, så är det dock en all grund saknande, ogudaktig förtröstan, att Guds lag skulle vara tillfyllestgjord. Ocli verkliga böner, rätta allmosor och en rätt fasta äro af Gud befallda, och då de äro af Gud befallda, kunna de icke utan synd underlåtas. Men de ofvan omnämnda gärningarna, i den mån som de icke äro befallda af Guds lag utan blott grunda sig på en mänsklig föreskrift, äro sådana i enlighet med människostadgar gjorda gärningar, om hvilka Kristus i Matt. 15: 9 säger: Fåfängt dyrka de mig, då de lära läror, som äro människors bud, såsom t. ex. vissa fastor, som icke äro inrättade för att späka köttet utan för att därmed ära Gud, såsom Scotus60 säger, samt vara ett vederlag lor den eviga döden. Detsamma gäller föreskriften om el t visst antal böner, en viss bestämd allmosa, när den uppfylles, så som om den blott yttre gärningen vore en gudstjänst, som gifver Gud ära och tjänar såsom vederlag för den eviga döden. I)e tillskrifva nämligen dessa gärningar i och för sig förmågan att tillfyllestgöra, ty de lära, att de äro giltiga äfven om de utföras af den som lefver i dödssynd. Ja, det finnes dylika gärningar, som ännu mindre hafva något med Guds bud att skaffa, såsom deras pilgrimsfärder, af hvilka cle hafva, en mängd olika slag, så att den ena färdas klädd i harnesk den andra barfota. Detta kallar Kristus en fåfäng gudstjänst, hvarför de icke heller gagna till att blidka Guds vrede, såsom våra motståndare säga. Och likväl smyckas dylika gärningar med ståtliga benämningar, kallas öfverlopps-

gärningar och tilläggas äran att utgöra en lösepenning för den eviga döden. Sålunda ställas dessa gärningar framför Guds bud, och sålunda fördunklas Guds lag på ett tvåfaldigt sätt, dels därigenom att man menar utvärtes, borgerliga gärningar vara en uppfyllelse af Guds lag, och dels därigenom att man till densamma tillägger människostadgar, hvilkas gärningar skattas högre än de af Guds lag bjudna.

Vidare fördunklas ock boten och nåden. Ty från den eviga döden kan man icke friköpa sig genom vederlaget af dessa gärningar, ty de äro fåfänga och innebära icke heller att här i tiden lida döden. Något helt annat måste vi ställa emot döden,

dä den frestar oss (till förtviflan). Ty såsom Guds vrede öf-vervinnes genom tron på Kristus, så är det ock genom tron på Kristus vi öfvervinna döden, såsom Paulus säger i 1 Kor. 15: 57: Gud vare tack, som gifver oss segern genom vår Herre Jesus Kristus! Han säger icke: som gifver oss segern, om vi gentemot döden ställa våra egna tillfyllestgörelser. Våra motståndare framställa onyttiga tankar och beräkningar om skuldens efterskänkande och inse icke, att i och med skuldens efterskänkande befrias hjärtat genom tron på Kristus från Guds vrede och den eviga döden. Därför, emedan Kristi död är en tillfyllestgörelse för den eviga döden, och emedan våra motståndare själfva erkänna, att deras godtgörelseverk äro sådana gärningar, som vi icke äro skyldiga att göra utan af människostadgar påbjudna verk, om hvilka Kristus i Matt. 15: 9 säger, att de äro en fåfäng gudstjänst, kunna vi tryggt påstå, att de af kyrkolagen stadgade godtgörelserna icke på grund af något Guds bud äro nödvändiga för skuldens, de eviga straffens eller skärseldsstraffens efterskänkande.

Men våra motståndare invända, att vedergällningen eller straffet är nödvändigt för boten, emedan Augustinus säger, att boten är en straffande vedergällning o. s. v. Vi medgifva, att i boten en vedergällning eller ett straff nödvändigt måste finnas, men icke såsom en förtjänst eller lösepenning, hvilket våra motståndare föregifva godtgörelserna vara, utan såtillvida som boten verkligen innesluter en vedergällning i den meningen att pånyttfödelsen är ett beständigt dödande af vårt gamla väsende. Detta är väl uttryckt af Scotus,60 då han säger boten liksom i sig innehålla ett straff. Men om hvilket straff, om hvilken vedergällning talar Augustinus? För visso om det verkliga straffet, den verkliga vedergällningen, nämligen ångern och samvetsångesten. Icke heller utesluta vi här det köttets utvärtes dödande, som åtföljer verkliga själskval. Men mycket misstaga sig våra motståndare, om de mena de af kyrkolagen stadgade godtgörelserna vara i högre mening straff än hjärtats verkliga ångest. Det är i högsta grad dåraktigt att så vränga ordiet »straff» att man hänför det till de tomma godtgörelserna och

icke till den fruktansvärda samvetsångest, om hvilken David säger: Dödens band omhvärfde mig, och fördärfvets strömmar förskräckte mig (Ps. 18: 5; 2 Sam. 22: 5). Hvem skulle icke hällre i pansar och harnesk vallfärda till Jakobs tempel, Petri kyrka o. s. v. än att uthärda de outsägliga kval, som äfven vanliga människor lida, om deras bot är verklig?

Men de säga, att Gud för sin rättfärdighets skull måste straffa synden. Förvisso straffar han i ångern, då i denna ångest hans vrede ställes oss för ögonen, såsom David betygar, då han beder: Herre straffa mig icke i din vrede (Ps. 6:2), och Jeremias: Så tukta mig, Herre, dock med måtta; icke i din vrede, på det att du icke må göra mig till intet (Jer. 10: 24). Här talar han i sanning om de bittraste straff. A7åra motståndare erkänna ock, att ångern kan vara så stor, att ingen godtgörelse kräfves. Ångern är därför ock vida mer ett straff'än godt-görelsen. För öfrigt äro ju de heliga underkastade döden samt alla de hemsökelser, hvilka drabba alla människor, såsom Petrus säger: Ty tiden är, att domen skall begynna på Guds hus, och om den börjar på oss, hvad skall då blifva deras slut, som icke tro Guds evangelium? (1 Petr. 4:17). Och om än dessa hemsökelser oftast äro straff för bestämda synder, så hafva de dock hos de gudfruktiga ett annat och högre syfte, nämligen att öfva dem, så att de under frestelserna må lära sig att söka Guds hjälp och inse sina hjärtans klenmod, såsom Paulus säger om sig själf i 2 Kor. 1:9: Vi hafva själfva haft det besked inom oss att vi skulle dö, på det att vi icke måtte förtrösta på oss själfva, utan på Gud, som uppväcker de döda. Och Jesaia säger: Herre, i nöden hafva de nu sökt dig, de hafva utgjutit tysta

böner, då din tuktan kommit öfver dem (Jes. 26: 16), d. v. s. liemsökel-serna äro en tukt, genom hvilken Gud fostrar de heliga. Ja, liemsökelserna drabba oss för den kvarblifna syndens skull, ty de döda och utsläcka den onda begärelsen hos de heliga, så att de må kunna förnyas genom Anden, såsom Paulus säger i Rom. 8: 10: Kroppen är död för syndens skull, d. v. s. den dödas för den synds skull, som ännu finnes kvar i vårt kött. Och döden själf tjänar till att tillintetgöra detta syndens kött, påOM SKRIFTERMÅL OCH GODTGÖRELSE.

det att vi må uppstå helt och hållet nya. För den, som dör i tro och som genom tron öfvervunnit dödens fasa, finnes nu icke heller dödens udd och icke känslan af Guds vrede, såsom Paulus säger i 1 Kor. 15: 56: Dödens udd är synden, och syndens kraft är lagen. Denna syndens kraft, denna förnimmelse af vreden är, så länge den varar, ett verkligt straff, medan döden utan denna förnimmelse af vreden egentligen icke är något straff. Vidare höra de i kyrkolagen stadgade godtgörel-serna icke till dessa straff, ty våra motståndare säga ju, att genom nyckelämbetet en del af straffen efterskänkas, ja enligt deras mening kan nyckelämbetet efterskänka både godtgörel-serna och de straff, för hvilka godtgörelserna skulle ske. Det är ju uppenbart att icke de hemsökelser, som drabba alla människor, kunna af nyckelämbetet borttagas. Och ville de, att det skall förstås med afseende på dessa straff, hvarför tillägga de då, att man måste godtgöra i skärelden.

De anföra emot oss såsom exempel Adam och David, hvilken senare straffades för äktenskapsbrott. På grund af dessa exempel uppställa de en allmän regel, att emot hvarje särskild synd svara vissa timliga straff i och för syndernas förlåtelse. Vi hafva redan förut sagt, att äfven de heliga utstå straff, som äro verkade af Gud. De utstå sålunda ångern eller samvetsångesten, och de utstå äfven andra, alla människor drabbande hemsökelser. Så utstå några också särskilda för exemplets skull dem af Gud pålagda straff, men dessa straff höra icke under nyekelämbetets myndighet, ty detta kan hvarken pålägga eller efterskänka dem, utan dem pålägger och borttager Gud utan nyckelämbetets förmedling.

Icke heller kan man uppställa en allmän regel, att emedan David pålades ett särskildt straff, så måste det utom cle allmänna hemsökelserna finnas ett visst annat straff, nämligen skäxseldens, där vissa olika grader motsvara hvarje enskild synd. Hvar lär väl den heliga Skrift, att vi icke kunna befrias från den eviga döden annat än genom ett dylikt vederlag af vissa straff utom de allmänna hemsökelserna? Tvärtom lär Skriften ständigt och jämt, att vi få syndernas förlåtelse af224

nåd för Kristi skull, och att Kristus är den, som har öfvervuii-nit synd och död, hvarför man icke bör hitflicka någon vår goclt-görelses förtjänst. Och fastän hemsökelser alltjämt kvarstå, så förklaras dessas syfte vara att döda den ännu förhandenvarande synden, men icke att vara något vederlag eller någon iösepenning för den eviga döden.

Till Jobs ursäkt säges, att han icke hemsökes för några begångna missgärningars skull. Sålunda äro icke hemsökelser alltid straff eller tecken till Guds vrede. Ja, ängslade samveten bör man undervisa om, att hemsökelserna hafva andra och högre ändamål, så att de icke må mena sig vara af Gud förkastade, om de i hemsökelserna icke kunna se annat än straff och Guds vrede. De böra betänka, att hemsökelserna hafva andra och högre ändamål, och att Gud härvid utför ett för ho-nom främmande verk, på det att han må kunna utföra sitt eget verk, såsom Jesaia utförligt lär i kap. 28: 21. Och då lärjungarna om den blinde frågade, hvilken som liade syndat (Joh. 0: 2 f.), svarar Kristus, att orsaken till lians blindhet icke var någon synd, utan j)å det att Guds verk skulle uppenbaras på honom. Och hos Jeremia heter det: Se, de som icke hade förskyllt att dricka kalken, de nödgas att dricka den (Jer. 49: 12). Så hafva profeterna, Johannes döparen och andra heliga blifvit dräpta. Därför äro hemsökelser icke alltid straff för vissa begångna gärningar, utan de äro Guds verk, syftande till vår nytta och på det att Guds kraft må blifva så mycket mer uppenbar i vår svaghet.

Sålunda säger Paulus: Guds kraft fullkomnas i min svaghet (2 Kor. 12: 5, 9). Därför böra våra kroppar ATara offer för Guds viljas skull till att gifva bevis på vår lydnad, men icke till att gifva vederlag för den eviga döden,

för hvilken Gud har en annan lösepenning, nämligen sin sons död. Och på så sätt tolkar Gregorius62 till och med Davids straff, då han säger: Om Gud för denna synds skull hade hotat David, att han så skulle förödmjukas genom sin son, hvarför har han då, sedan synden var förlåten, uppfyllt sin hotelse? Härpå svaras, att förlåtelsen för synden gafs, på det att han icke skulle förhindras att

få det eviga lifvet, men det straff, hvarmed han hade blifvit hotad, följde dock, på det att hans gudsfruktan under denna förödmjukelse skulle öfvas och pröfvas. Så har ock Gud för syndens skull pålagt människan den lekamliga döden, men sedan synderna blifvit förlåtna har han för att bevisa sin rättfärdighet icke borttagit den, nämligen för att deras rättfärdighet, som varda helgade, må öfvas och pröfvas.

Icke heller varda de alla människor drabbande liemsö-kelserna verkligen borttagna genom de af kyrkolagen stadgade botöfningarna, d. v. s. genom dessa af människostadgar påbjudna verk, som de själfva påstå hafva en genom blotta utförandet giltig kraft att friköpa från straffen, fastän de som göra dem lefva i dödssynd. Då man nu emot oss anför äfven Pauli ord i 1 Kor. 11: 31: Om vi dömde oss själfva, så blefve vi icke dömda, så är härvid att märka, att ordet »döma» måste förstås om hela boten och de frukter, som den måste bära, men icke om gärningar, som vi icke äro skyldiga att göra. A^åra motståndare få här umgälla sitt förakt för språkläran, då de mena, att döma är detsamma som att i harnesk färdas till den helige .Takobs kyrka eller dylika gärningar. Döma betecknar hela boten eller betyder att döma synderna. Detta dömande sker i sanning i ångern och i ett förändradt, nytt lif. Hela boten, ångern, tron och de goda frukterna verka, att hela folket och enskilda drabbande straff och hemsökelser mildras, såsom Je-saia lär: Hören upp att göra hvad ondt är. Lär en att göra hvad godt är o. s. v. Om edra synder än äro blodröda, så kunna de dock blifva snöhvita. — Om 1 viljen höra, skolen I få äta af landets goda (Jes. 1: 16 ff.). Detta betydelsefulla och fräls-ning*sbringande ord får icke öfverföras ifrån boten i dess helhet och de gärningar, som vi äro skyldiga att göra, eller ifrån Guds bud, och tillämpas på godtgörelserna eller de af människostadgar påbjudna gärningarna. Men nyttigt är att undervisa om, att landsplågor kunna mildras genom vår bot och genom denna bots verkliga frukter, genom goda gärningar, som här-flyta från tron, och icke genom sådana, hvilka utföras i dödssynd, såsom våra motståndare föregifva. Hit hör ock iiirri-

viternas exempel (Jon. 3: 10), som genom sin bot — och vi tala här om hela boten — försonades med Gud och utverkade, att deras stad icke förstördes.

Men hvad det beträffar att kyrkofäderna tala om godtgörelse och att kyrkomötena uppställt regler för dessa, hafva vi förut därom sagt, att kyrkotukten stadgats för exemplets skull.. De hafva icke heller menat, att denna tukt skulle vara nödvändig för vare sig skuldens eller straffets efterskänkande. Ty om några bland dem hafva talat om skärselden, så tolka de denna så, att den icke är ett vederlag för det eviga straffet, icke en tillfyllestgörelse, utan en de ofullkomliga själarnas rening. Sålunda säger Augustinus, att de förlåtliga synderna50 varda uppbrända, d. v. s. misströstan till Gud och dylika (onda) böjelser dödas. Stundom öfverföra dessa författare uttrycket »godtgörelse» (eller tillfyllestgörelse) från den yttre botöfnin-gen till att beteckna det verkliga dödandet (af den gamla människan). Sålunda säger Augustinus: Den verkliga godtgörelsen (eller tillfyllestgörelsen) är att utrota syndernas orsaker, d. v> s. att döda köttet, eller att underkufva köttet, icke för att därmed gifva ett vederlag för det eviga straffet, utan för att köttet icke må locka oss till synd.

Så säger äfven Gregorius62 om återställandet (af stulet gods), att det är en falsk bot, om man icke godtgör dem, hvilkas egendom man tagit och ännu innehar. Ty den sörjer förvisso icke öfver att hafva stulit eller röfvat, hvilken alltjämt stjäl. Han är nämligen en tjuf och röfvare, så länge han är en orättmätig innehafvare af annans egendom. Den utvärtes godtgörelsen är nödvändig, ty det är skrifvet: Den som har stulit, stjäle icke mer (Ef. 4: 28). Likaså säger Krysostomus: I hjärtat ånger, på läpparna bekännelse, i gärningen en full och hel ödmjukhet. Detta strider icke mot vår mening. Goda gärningar böra åtfölja boten, det bör vara verklig bot, icke en blott

låtsad, utan en hela lefvernets förändring till det bättre.

Kyrkofäderna skrifva äfven, att det är nog, om den offentliga, högtidliga botgöringen, om hvilken kyrkolagens stadgar tala, sker en gång i lifvet. Häraf kan man förstå, att de

icke ansågo dessa stadgars iakttagande nödvändigt för syndernas förlåtelse, ty utom denna offentliga botgöring vilja de, att man ofta skall göra den bot, vid hvilken iakttagandet af de i kyrkolagen stadgade godtgörelserna icke kräfves.

Vederläggningsskriftens upphof sm än skrifva, att man icke bör tåla, att godtgörelserna i strid mot evangeliums uttryckliga bud afskaffas. Vi hafva därför här visat, att dess af kyrkolagen stadgade godtgörelser, cl. v. s. de gärningar, som vi icke ä,ro skyldiga att göra, men som de mena böra göras såsom ett \ederlag för straffet, icke äro af evangelium befallda. Detta ligger i själfva sakens natur. Om godtgörelseverken bestå i sådana gärningar, som vi icke äro skyldiga att göra, hvarför åberopa de sig då på evangeliums uttryckliga befallning? Ty om evangelium bjöde, att straffen skulle gocltgöras genom dylika gärningar, så vore ju dessa sådana gärningar, som vi vore skyldiga att göra. Men cle tala så för att slå dunst i ögonen på de olärda, och de åberopa sig på vittnesbörd, som tala om (le gärningar, som vi äro pliktiga att göra, medan cle själfva såsom godtgörelser föreskrifva sådana gärningar, hvilka vi icke äro skyldiga att göra. Ja, cle medgifva själfva i sina skolor, att man utan synd kan underlåta godtgörelserna. Det är alltså oriktigt, när de skrifva, att vi af evangelium uttryckligen befallas att antaga dessa godtgörelser.

För öfrigt hafva vi ofta betygat, att boten bör alstra goda frukter, och Guds bud lära oss, hvilka dessa goda frukter äro, nämligen åkallan, tacksägelse, bekännelse af evangelium, förkunnelse af evangelium, lydnad emot föräldrar och öfverhet, trohet i sin kallelse, att icke dräpa, icke bära hat till nästan utan vara försonlig, gifva åt de fattiga, så mycket i vår förmåga står, icke lefva otuktigt, icke begå äktenskapsbrott, utan kufva, tygla och späka köttet, icke för att därmed gifva ett vederlag för det eviga straffet, utan för att vårt kött icke må lyda djäfvulen och icke må bedröfva den helige Ande; likaledes att tala sanning. Dessa frukter äro af Guds bud befallda, och för Guds äras och Guds buds skull böra de göras, och de

belönas äfven. Men däremot lär den heliga Skrift icke, att de eviga straffen icke efterskänkas annat än mot vederlag af godt-görelser bjudna af människostadgar eller skärseldstraff. Aflåten var fordom ett efterskänkande af den offentliga botgöringen, på det att människorna icke skulle blifva alltför mycket betungade. Om nu godtgörelserna och straffen kunna efterskänkas genom mänsklig myndighet, så kan denna godtgörelse icke vara nödvändig på grund af något Guds bud, ty ett gudomligt bud kan icke upphäfvas genom någon mänsklig myndighet. Då nu denna plägsed (offentlig botgöring) af sig själf och med biskoparnas tysta medgifvande kommit ur bruk, så behöfves ju icke heller något dylikt efterskänkande. Men uttrycket »aflat» har dock bibehållits. Och liksom man icke har förstått att godt görelserna hörde till clen yttre kyrkotukten utan fattat dem såsom vederlag för syndens straff, så har man ock missförstått aflaten, som om den kunde befria själar ur skärselden. Men nyckelämbetet har icke makt att lösa och binda annat än på jorden enligt Matt. 16: 19: Allt hvad du binder på jorden, det skall vara bundet i himmelen, och aili hvad du löser på jorden, det skall vara löst i himmelen. Dock har, såsom vi förut sagt, nyckelämbetet icke rätt att pålägga några straff eller instifta något sätt att tjäna Gud, utan det har endast uppdrag att förlåta dem, som omvända sig. deras synder eller att öfva tukt emot och ur församlingsgemenskapen utesluta dem, som icke vilja omvända sig. Ty liksom lösa betyder att förlåta synder, så betyder binda att icke förlåta synder. Kristus talar nämligen här om det andliga riket. Och Guds befallning är att evangeliums tjänare skola tillsäga dem, som omvända sig, aflösning, såsom det heter i 2 Kor. 10: 8: Herren har gifvit oss makt till eder uppbyggelse. Därför är förbehållet angående vissa synder (reservatio casuum)35 en författningsfråga, ty det kan blott afse de af kyrkolagen stadgade straffen, men icke skulden inför Gud hos dem, som verkligen omvända sig. Därför är det äfven rätt tänkt af våra motståndare, när de erkänna att detta förbehåll icke får hindra att aflösning gifves en döende.

Vi hafva härmed framställt hufvudinnehållet af vår lära

om boten, hvilken vi för visso veta vara gudfruktig och till gagn för gudfruktiga hjärtan. Vilja rättskaffens människor jämföra vår lära med våra motståndares virriga påståenden, så skola de finna, att våra motståndare utelämna läran om tron, som rättfärdiggör och tröstar gudfruktiga hjärtan. De skola ock finna, att motståndarna uppdikta mycket om äfven den ofullkomliga ångerns förtjänst, om det ändlösa uppräknandet af synder samt om godtgörelser, som höra till hvarken himmelen eller jorden, och som de icke ens själfva kunna tillfredsställande förklara.

SJUNDE ARTIKELN. Om sakramentens antal och bruk.

I den trettonde artikeln gilla motståndarna våra ord, att sakramenten äro icke blott bekännelsetecken människorna emellan, såsom några föregifva, utan fastmer tecken och vittnesbörd om Guds vilja gentemot oss, genom hvilka Gud vill beveka hjärtan till tro. Men här ålägga de oss att äfven räkna sju sakrament. Vår mening är att man bör se till, att inga saker och gudstjänsthandlingar, som äro i den heliga Skrift instiftade, må försummas, huru många de än äro. Vi anse det icke heller hafva stor betydelse, om några för undervisningens skull räkna på ett sätt och andra på ett annat, om de blott bibehålla det som är i Skriften förordnadt. Icke heller hafva de gamla fäderna räknat på samma sätt.

Om vi med sakrament mena gudstjänsthandlingar, som äro af Gud befallda och till hvilka han fogat ett löfte om nåd, så är det lätt att afgöra, hvilka som äro i egentlig mening sakrament. Af människor instiftade gudstjänsthandlingar varda sålunda icke i egentlig mening kallade sakrament, ty det står icke i mänsklig makt att utlofva nåd. Därför äro de tecken, som äro utan Guds befallning instiftade, icke några tillförlitliga nådetecken, äfven om de kunna tjäna till att undervisa och för- OM SAKRAMENTENS ANTAL OCH BRUK.

229

om boten, hvilken vi för visso veta vara gudfruktig och till gagn för gudfruktiga hjärtan. Vilja rättskaffens människor jämföra vår lära med våra motståndares virriga påståenden, så skola de finna, att våra motståndare utelämna läran om tron, som rättfärdiggör och tröstar gudfruktiga hjärtan. De skola ock finna, att motståndarna uppdikta mycket om äfven den ofullkomliga ångerns förtjänst, om det ändlösa uppräknandet af synder samt om godtgörelser, som höra till hvarken himmelen eller jorden, och som de icke ens själfva kunna tillfredsställande förklara.

SJUNDE ARTIKELN. Om sakramentens antal och bruk.

I den trettonde artikeln gilla motståndarna våra ord, att sakramenten äro icke blott bekännelsetecken människorna emellan, såsom några föregifva, utan fastmer tecken och vittnesbörd om Guds vilja gentemot oss, genom hvilka Gud vill beveka hjärtan till tro. Men här ålägga de oss att äfven räkna sju sakrament. Vår mening är att man bör se till, att inga saker och gudstjänsthandlingar, som äro i den heliga Skrift instiftade, må försummas, huru många de än äro. Vi anse det icke heller hafva stor betydelse, om några för undervisningens skull räkna på ett sätt och andra på ett annat, om de blott bibehålla det som är i Skriften förordnadt. Icke heller hafva de gamla fäderna räknat på samma sätt.

Om vi med sakrament mena gudstjänsthandlingar, som äro af Gud befallda och till hvilka han fogat ett löfte om nåd, så är det lätt att afgöra, hvilka som äro i egentlig mening sakrament. Af människor instiftade gudstjänsthandlingar varda sålunda icke i egentlig mening kallade sakrament, ty det står icke i mänsklig makt att utlofva nåd. Därför äro de tecken, som äro utan Guds befallning instiftade, icke några tillförlitliga nådetecken, äfven om de kunna tjäna till att undervisa och för-

mana de okunniga. Verkliga sakrament äro alltså dopet, Herrens nattvard och aflösningen, som är botens sakrament. Ty dessa gudstjänsthandlingar hafva Guds befallning och löfte om den nåd, som i egentlig mening är

det nya förbundets. Ty våra hjärtan böra för visso vara fast öfvertygade om, att när vi döpas, mottaga Herrens lekamen och aflösas, så förlåter Gud oss verkligen våra synder för Kristi skull. Genom ordet och den samtidigt skeende heliga handlingen bevekar Gud våra hjärtan att tro och till att undfå tron, såsom Paulus i Rom. 10: 17 säger: Tron är af predikan. Men liksom ordet intränger i våra öron för att träffa hjärtat, så intränger den heliga handlingen i ögonen för att beveka hjärtat. Ordet och den heKga handlingen hafva sålunda samma verkan, såsom ock Augustinus förträffligt har sagt, att sakramentet är ett synligt ord, ty den heliga handlingen uppfattas af ögonen och är liksom en målning af ordet, betecknande eller skildrande detsamma som ordet, hvarför bådaderas verkan är densamma.

Konfirmationen och sista smörjeisen äro af kyrkofäderna antagna heliga handlingar, hvilka af kyrkan icke ens kräfvas såsom om cle vore för saligheten nödvändiga, ty de äro icke af Gud befallda. Därför är det nyttigt att man särskiljer dessa heliga handlingar från de förutnämnda, hvilka grunda sig på ett Guds uttryckliga bud och hafva ett klart löfte om nåd.

Med prästadömet mena våra motståndare icke ämbetet att förkunna ordet och utdela sakramenten utan ett offerämbete, som om det i det nya förbundet skulle finnas ett prästadöme likt det levitiska, som skall offra för folket och förtjäna åt andra syndernas förlåtelse. Vi däremot lära, att den på korset döende Kristi offer tillf yl lestgjort för hela världens synder, så att icke därjämte behöfvas andra offer, likasom om icke detta vore tillräckligt för våra synder. Därför rättfärdiggöras människorna icke för några andra ännu återstående offers skull, utan på grund af detta Kristi en gång för alla skedda offer, om de tro, att de genom detta offer hafva blifvit återlösta. Därför innebär våra prästers kallelse icke att cle skola förrätta några offer, såsom i gamla förbundet offer skulle frambäras för fol-OM SAKRAMENTENS ANTAL OCH BRUK.

ket, på det att därigenom syndernas förlåtelse skulle förtjänas åt folket, utan de kallas till att lära evangelium och utdela sakramenten åt menigheten. Icke heller hafva vi något annat prästadöme, som är likt det levitiska, såsom Ebreerbrefvet klart och tydligt lär. Men om prästvigningen uppfattas såsom gällande predikoämbetet, så hafva vi intet emot att kalla den ett sakrament. Ty predikoämbetet är befalldt af Gud och har äfven härliga löften såsom Rom. 1: 16: Evangelium är en Guds kraft Ull frälsning för hvar och en som tror. Likaså Jes. 55: 11: Milt ord, som utgår ur min mun, skall icke vända tillbaka till mig fåfängt utan att hafva verkat hvad jag vill och utfört det hvartill jag har sändt ut det. Om prästvigningen uppfattas sålunda, så skola vi icke hafva något emot att kalla handpå-läggningen ett sakrament, ty församlingen har Guds befallning att förordna tjänare, hvilket måste vara oss mycket kärt, då vi veta, att Gud gillar detta ämbete och är själf närvarande i detsamma. Att så mycket som möjligt hedra predikoämbetet med allt slags ära är äfven nyttigt gentemot de förryckta människor, som drömma om att den helige Ande skulle gifvas icke genom Guds ord utan för några deras egna förberedelsers skull, om de sitta sysslolösa och tysta i mörka rum, väntande på upplysning, såsom forna tiders svärmare gjorde och likaså vederdöparna i våra dagar.

Äktenskapet har icke först i det nya förbundet blifvit instiftadt utan strax i begynnelsen vid människosläktets skapelse. Men det har Guds befallning och äfven löften, ehuru icke egentligen sådana som tillhöra det nya förbundet utan mer röra det lekamliga lifvet. Vill därför någon kalla det ett sakrament, så bör han dock åtskilja det ifrån de förut nämnda sakramenten, hvilka i egentlig mening äro det nya förbundets tecken och vittnesbörd om Guds nåd och syndernas förlåtelse. Om nu äktenskapet skall kallas sakrament, därför att det grundar sig på Guds befallning, så kunde äfven andra stånd och ämbeten, hvilka likaledes grunda sig på Guds befallning, kallas sakrament, t. ex. öfverhetens ämbete.

Men om slutligen allting, som är af Gud befalldt och till232

hvilket Gud har fogat löften, skall räknas till sakramenten, hvarför skulle vi då icke tillägga bönen, som ju med allt skäl kunde kallas sakrament? Den har ju nämligen både Guds befallning och många löften, och om bönen

räknas till sakramenten och därigenom får liksom en mer bemärkt plats, lockar detta kanske människor att bedja. Man skulle hit ock kunna räkna allmosor och likaså pröfningarna, hvilka äfven de äro tecken, hvilka Gud har tillagt löften. Men vi lämna detta, ty ingen förståndig människa torde vilja tvista mycket om sakramentens antal och namn, om man blott bibehåller de handlingar, som hafva Guds befallning och löften.

Det är vida angelägnare att förstå, huru man skall bruka sakramenten. Här förkasta vi hela mängden af de skolastiska lärare, som lära, att sakramenten genom den blott utvärtes handlingen såsom sådan medföra nåd, såvida man icke lägger något hinder i vägen, äfven om ingen god sinnesriktning finnes hos den, som brukar sakramentet. Det är helt enkelt en judisk åsikt att mena, att vi genom den heliga handlingen såsom sådan rättfärdiggöras, utan någon god hjärterörelse, d. v. s. utan tro. Likväl läres denna ogudaktiga och fördärfliga mening med stor myndighet så långt påfvens välde sträcker sig. Paulus motsäger denna uppfattning och förnekar (Rom. 4: 9 ff.), att Abraham rättfärdiggjordes genom omskärelsen, hvilken var endast ett tecken gifvet till trons öfning. Alltså lära vi, att vid användandet af sakramenten måste tron finnas, hvilken förtröstar på dessa löften och mottager det utlofvade, som i sakramentet erbjudes. Skälet härför är enkelt och oomkullkastligt. Löftet är nämligen till ingen nytta, om det icke mottages genom tron. Men sakramenten äro löftenas tecken. Därför måste tron finnas. Om någon sålunda går till Herrens nattvard, skall han — emedan detta är, såsom Kristus tydligt säger i Luk. 22: 20, det nya förbundets sakrament — göra det så, att han litar på, att det i nya förbundet utlofvade här erbjudes honom, nämligen syndernas förlåtelse af nåd. Denna må man med tro mottaga, gifva det ängslade samvetet nytt mod och veta, att dessa vittnesbörd icke äro bedrägliga, utan så säkra som om Gud med ett

nytt under från himmelen skulle lofva, att han vill förlåta. Men hvad skulle dessa under och löften gagna den, som icke tror? Och vi tala här om den särskilda tron (fides specialis), som tror det förhandenvarande löftet, icke om den tro, som blott i allmänhet tror, att en Gud finnes till, utan om den, hvilken tror, att syndernas förlåtelse här erbjudes. Ett sådant bruk af sakramentet tröstar gudfruktiga och ängslade hjärtan.

Ingen kan med ord uttrycka, huru stort missbruk som i församlingen uppkommit genom den förryckta meningen, att sakramentet skulle lända till välsignelse genom handlingen i och för sig utan någon god viljeriktning hos den, som mottager det. Häraf kommer det ändlösa missbruket med mässorna, hvarom vi längre fram skola tala. Icke heller kan ur kyrkofädernas skrifter ett enda ord anföras till försvar för denna sko-lastikerna-s mening. Tvärtom säger Augustinus, att tron på sakramentet och icke sakramentet rättfärdiggör, och väl kända äro ju ock Pauli ord: Med hjärtat tror man till rättfärdighet (Rom. 10: 10).

*

Den fjortonde artikeln, i hvilken vi säga, att ingen, som icke är vederbörligen kallad, bör tillåtas att i kyrkan predika eller förvalta sakramenten, gilla våra motståndare under förutsättning att vi använda det i kyrkolagen stadgade sättet för prästvigning. Med afseende på denna sak hafva vi vid detta möte ofta betygat, att vi på det lifligaste önska att bibehålla den kyrkliga författningen samt de olika prästerliga ranggraderna, ehuru dessa tillkommit genom mänsklig myndighet. Ty vi veta, att det var i godt och nyttigt syfte fäderna inrättat kyrkoordningen på sådant sätt, som de gamla kyrkolagarna beskrifva. Men biskoparna antingen tvinga våra präster att förkasta och fördöma den lära, som vi hafva bekänt, eller ock dräpa de med en hittills oerhörd grymhet de olyckliga. Detta är skälet hvarför våra präster icke kunna erkänna dessa biskopar. Det är sålunda biskoparnas grymhet, som är orsaken till att den kyrkostyrelse, som vi annars äro synnerligen ånge- OM SAKRAMENTENS ANTAL OCH BRUK. 233

nytt under från himmelen skulle lofva, att han vill förlåta. Men hvad skulle dessa under och löften gagna den, som icke tror? Och vi tala här om den särskilda tron (fides specialis), som tror det förhandenvarande löftet, icke om den tro, som blott i allmänhet tror, att en Gud finnes till, utan om den, hvilken tror, att syndernas förlåtelse här erbjudes. Ett sådant bruk af sakramentet tröstar gudfruktiga och ängslade hjärtan.

Ingen kan med ord uttrycka, huru stort missbruk som i församlingen uppkommit genom den förryckta meningen, att sakramentet skulle lända till välsignelse genom handlingen i och för sig utan någon god viljeriktning hos den,

som mottager det. Häraf kommer det ändlösa missbruket med mässorna, hvarom vi längre fram skola tala. Icke heller kan ur kyrkofädernas skrifter ett enda ord anföras till försvar för denna sko-lastikerna-s mening. Tvärtom säger Augustinus, att tron på sakramentet och icke sakramentet rättfärdiggör, och väl kända äro ju ock Pauli ord: Med hjärtat tror man till rättfärdighet (Rom. 10: 10).

*

Den fjortonde artikeln, i hvilken vi säga, att ingen, som icke är vederbörligen kallad, bör tillåtas att i kyrkan predika eller förvalta sakramenten, gilla våra motståndare under förutsättning att vi använda det i kyrkolagen stadgade sättet för prästvigning. Med afseende på denna sak hafva vi vid detta möte ofta betygat, att vi på det lifligaste önska att bibehålla den kyrkliga författningen samt de olika prästerliga ranggraderna, ehuru dessa tillkommit genom mänsklig myndighet. Ty vi veta, att det var i godt och nyttigt syfte fäderna inrättat kyrkoordningen på sådant sätt, som de gamla kyrkolagarna beskrifva. Men biskoparna antingen tvinga våra präster att förkasta och fördöma den lära, som vi hafva bekänt, eller ock dräpa de med en hittills oerhörd grymhet de olyckliga. Detta är skälet hvarför våra präster icke kunna erkänna dessa biskopar. Det är sålunda biskoparnas grymhet, som är orsaken till att den kyrkostyrelse, som vi annars äro synnerligen ånge-234

lägna om att bibehålla, på några ställen blifvit upphäfd. De må själfva se till, huru de inför Gud skola kunna aflägga räkenskap för att de så förskingrat församlingen. Våra samveten hafva med afseende härpå intet att befara, ty då vi veta, att vår bekännelse är sann, gudfruktig och i öfverenstämmelse med den allmänna kyrkans lära, kunna vi icke gilla deras grymhet, som förfölja denna lära. Yi veta ock, att kyrkan finnes där, hvarest Guds ord rätt läres och sakramenten rätt förvaltas, men icke hos dem, som icke blott söka utplåna Guds ord genom påbud, utan äfven dräpa dem, som lära hvad som är rätt och sant, emot hvilka kyrkolagarna, äfven om de skulle i något afseende handla emot dem, äro vida mildare. Yi vilja här yt--terligen ännu en gång hafva betygat, att vi gärna vilja behålla den af kyrkolagarna stadgade styrelsen, om blott biskoparna upphöra att så grymt fara fram emot våra församlingar. Denna vår åstundan skall inför Gud, inför alla folk och inför eftervärlden fritaga oss från allt ansvar för om biskoparnas myndighet försvagas öfverallt, där människorna läsa eller höra, att vi, som med våra böner sökt afvända biskoparnas orättfärdiga grymhet, icke hafva kunnat utverka någon rättvisa.

ÅTTONDE ARTIKELN. Om människostadgarna i kyrkan.

I den femtonde artikeln gilla våra motståndare den förra delen, i hvilken vi säga, att man bör bibehålla de kyrkliga sedvänjor, som kunna utan synd bibehållas och som befrämja frid och god ordning i kyrkan. Däremot förkasta de alldeles den andra delen, i hvilken vi säga, att människostadgar, som instiftats för att blidka Gud, förtjäna nåd och tillfyllestgöra för synderna, stå i strid mot evangelium. Ehuru vi i själfva bekän1 nelsen på tal om åtskillnaden i mat hafva talat mycket nog om människostadgarna, vilja vi dock här i korthet upprepa något.

Fastän vi tänkte oss, att våra motståndare af andra skäl 234

AUGSBURGSKA - BEKÄNNELSENS APOLOGI.

lägna om att bibehålla, på några ställen blifvit upphäfd. De må själfva se till, huru de inför Gud skola kunna aflägga räkenskap för att de så förskingrat församlingen. Våra samveten hafva med afseende härpå intet att befara, ty då vi veta, att vår bekännelse är sann, gudfruktig och i öfverenstämmelse med den allmänna kyrkans lära, kunna vi icke gilla deras grymhet, som förfölja denna lära. Yi veta ock, att kyrkan finnes där, hvarest Guds ord rätt läres och sakramenten rätt förvaltas, men icke hos dem, som icke blott söka utplåna Guds ord genom påbud, utan äfven dräpa dem, som lära hvad som är rätt och sant, emot hvilka kyrkolagarna, äfven om de skulle i något afseende handla emot dem, äro vida mildare. Yi vilja här yt--terligen ännu en gång hafva betygat, att vi gärna vilja behålla den af kyrkolagarna stadgade styrelsen, om blott biskoparna upphöra att så grymt fara fram emot våra församlingar. Denna vår åstundan skall inför Gud, inför alla folk och inför eftervärlden fritaga oss från allt ansvar för om biskoparnas myndighet försvagas öfverallt, där människorna läsa eller höra, att vi, som med våra böner sökt afvända biskoparnas orättfärdiga grymhet, icke hafva kunnat utverka någon rättvisa.

ÅTTONDE ARTIKELN. Om människostadgarna i kyrkan.

I den femtonde artikeln gilla våra motståndare den förra delen, i hvilken vi säga, att man bör bibehålla de kyrkliga sedvänjor, som kunna utan synd bibehållas och som befrämja frid och god ordning i kyrkan. Däremot förkasta de alldeles den andra delen, i hvilken vi säga, att människostadgar, som instiftats för att blidka Gud, förtjäna nåd och tillfyllestgöra för synderna, stå i strid mot evangelium. Ehuru vi i själfva bekän1 nelsen på tal om åtskillnaden i mat hafva talat mycket nog om människostadgarna, vilja vi dock här i korthet upprepa något.

Fastän vi tänkte oss, att våra motståndare af andra skäl

skulle försvara människostadgarna, kunde vi dock aldrig föreställa oss, att de skulle förkasta den läran, att vi icke genom iakttagande af människostadgar förtjäna syndaförlåtelse eller nåd. Men sedan de förkastat denna artikel, är vår sak lätt och enkel. Det är nu uppenbart, att våra motståndare hylla judiska åsikter samt begrafva evangelium under en hop af onda andars läror. Bibeln kallar nämligen människostadgarna onda andars läror (1 Tim. 4: 1—3), när man lär att de äro en gudstjänst som är nyttig till att förtjäna syndaförlåtelse och nåd, ty då ställa de evangelium, Kristi välgärning och trons rättfärdighet i skuggan. Evangelium lär oss, att vi genom tron för Kristi skull af nåd få syndernas förlåtelse och försonas med Gud. Våra motståndare framställa däremot en annan medlare nämligen dessa människostadgar. För deras skull vilja de få syndernas förlåtelse och genom dem vilja de blidka Guds vrede. Men Kristus säger uttryckligt: De dyrka mig fåfängt, då de lära läror, som- äro människors bud (Matt. 15: 9).

Vi hafva ofvan utförligt framställt, att människorna rättfärdiggöras genom tron, då de tro sig hafva en blidkad Gud icke för våra gärningars skull utan af nåd för Kristi skull. Detta är för visso evangeliums lära, ty Paulus säger tydligt i Ef. 2: 8 f.: Af nåden ären I frälsta genom tron, och det är icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar. Men dessa säga däremot, att människorna förtjäna syndaförlåtelse genom hållandet af dessa människostadgar. Hvad är detta väl annat än att vid sidan af Kristus insätta en annan rättfärdiggörare, en annan medlare? Paulus säger till galaterna: I ären alldeles skilda från Kristus, I som genom lagen viljen rättfärdiggöras (Gal. 5: 4), d. v. s. om I genom hållandet af lagen menen eder blifva räknade såsom rättfärdiga inför Gud, så är ju icke Kristus eder till något gagn. Ty hvartill behöfva de Kristus, som mena sig genom sitt hållande af lagen vara rättfärdiga? Gud har gifvit oss Kristus, därför att han för denne medlares skull men icke för vår rätt färdighets skull vill vara oss nådig. Men dessa mena, att Gud är blidkad och nådig för människostadgarnas skull och icke för Kristi skull. Därför fråntaga de

Kristus den ära, som tillkommer honom såsom medlare. Hvad denna sak beträffar är det ingen skillnad emellan våra människostadgar och de mosaiska ceremonierna. Paulus förkastar därför de mosaiska ceremonierna liksom han förkastar människostadgarna, emedan de ansågos vara gärningar, som förtjänade rättfärdighet inför Gud, och på detta sätt ställes Kristi verk och trons rättfärdighet i skuggan. Därför skjuter han undan både lagen och människostadgarna och häfdar, att löftet om syndernas förlåtelse är gifvet icke för dessa gärningars skull, utan af nåd för Kristi skull, blott vi med tron mottaga det, ty löftet kan icke mottagas annat än genom tron. Då vi alltså genom tron mottaga syndernas förlåtelse, då vi genom tron hafva en nådig Gud för Kristi skull, är det en villfarelse och ogudaktighet att lära, att vi genom att hålla dessa människostadgar förtjäna syndernas förlåtelse. Vill nu någon säga, att vi visserligen icke förtjäna syndernas förlåtelse, men att vi sedan vi blifvit rättfärdiggjorda genom att hålla dessa människostadgar förtjäna nåd, så motsäges detta åter af Paulus, som säger, att då vore Kristus en syndens tjänare (Gal. 2: 17), om man efter rättfärdiggörelsen skulle mena, att vi numera icke för Kristi skull anses såsom rättfärdiga, utan att vi först genom andra gärningar eller genom iakttagandet af stadgar måste förtjäna att räknas såsom rättfärdiga. Likaså heter det i Gal. 3: 15: Man bör ju icke göra något tillägg till en människas testamente. Därför bör man icke heller till Guds testamente, som lofvar, att han för Kristi skull vill vara oss nådig, tillägga, att vi genom hållandet af dessa människostadgar först skola förtjäna att anses välbehagliga och rättfärdiga.

Men hvarför behöfva vi väl orda så mycket härom? Ingen enda stadga har af de heliga kyrkofäderna stiftats i syfte att man därmed skulle förtjäna syndaförlåtelse och rättfärdighet, utan på det att lugn och god ordning skulle råda i kyrkan. Ville nu någon förordna vissa gärningar för att med dem förtjäna syndaförlåtelse eller rättfärdighet, huru skall han då kunna veta, att dessa gärningar behaga Gud, då han icke har något Guds ords vittnesbörd därom? Huru kan någon förvissa

människor om Guds vilja utan Guds befallning eller ord? Månne icke Gud allestädes hos profeterna förbjuder att inrätta några särskilda gudstjänster utan hans befallning? I Hes. 20:18 f. står skrifvet: I skolen ieke vandra i edra fäders stadgar och icke hålla deras rätter, ej heller orena eder på deras smutsgudar. Jag är Herren, eder Gud; vandren i mina stadgar och hållen mina rätter och gören efter dem. Vore det människor tillåtet att inrätta gudstjänster och genom dessa gudstjänster förtjäna nåd, då måste ju alla hedningars gudstjänster, de af Jerobeam (1 Kon. 12: 26) och andra vid sidan af lagen inrättade, gillas och godkännas. Ty hvilken skillnad föreligger här? Är det oss tillåtet att inrätta gudstjänster, som gagna oss till att förtjäna nåd eller rättfärdighet, hvarför skulle icke detsamma vara till-låtet för hedningar och israeliter? Men hedningarnas och israeliternas gudstjänster ogillas just därför, att de menade sig genom desamma förtjäna syndaförlåtelse och rättfärdighet och icke visste något om trons rättfärdighet. Slutligen, huru kunna vi blifva förvissade därom, att af människor utan Guds befallning inrättade gudstjänster rättfärdiggöra? Man kan ju icke försäkra något om Guds vilja utan Guds ord. Om nu Gud icke gillar dessa gudstjänster? Huru kunna då våra motståndare försäkra, att de rättfärdiggöra? Detta, kan icke försäkras utan Guds ord och vittnesbörd. Paulus säger ock i Rom. 14: 23: Allt som icke är af tro, det är synd. Men då dessa gudstjänster icke grunda sig på något Guds ords vittnesbörd, kan icke samvetet annat än tvifla om, huruvida de behaga Gud eller icke.

Men hvarför behöfver man tala om en så uppenbar sak? Om våra motståndare försvara dessa af människor instiftade gudstjänster såsom förtjänande rättfärdiggörelse, nåd och syndaförlåtelse, så grunda de helt enkelt antikrists rike. Ty antikrists rike är en ny gudstjänst, som människor af egen myndighet uttänkt och som förkastar Kristus, såsom ju också Muhammeds välde har sina gudstjänster och gärningar, genom hvilka de vilja blifva rättfärdiggjorda inför Gud, och de veta icke, att människan rättfärdiggöres inför Gud af nåd för Kristi skull. Så synes också påfvedömet varda en del af antikrists rike,

om de på detta sätt vilja häfda, att af människor inrättade gudstjänster rättfärdiggöra, De fråntaga nämligen Kristus den ära, som tillkommer honom, när de lära, att vi icke för Kristi skull af nåd rättfärdiggöras genom tron, utan genom dylika gudstjänster och i all synnerhet när de lära, att dessa gudstjänster icke blott äro nyttiga utan jämväl nödvändiga för rättfärdiggörelsen, såsom de förut i den åttonde artikeln hafva lärt, där de förkasta oss, emedan vi hafva sagt, att det för kyrkans sanna enhet icke är nödvändigt, att de af människor instiftade kyrkosederna öfverallt äro lika. Daniel tillkännagifver i sitt elfte kapitel att nya, af människor inrättade gudstjänster just skall blifva det, som kännetecknar antikrists rike och gifver detta dess prägel. Han säger: Fästenas gud skall han i stället ära; en gud, som hans fäder icke hafva känty skall han ära med guld och silfver och dyrbara stenar och andra kostbara ting. Här beskrifver han nya gudstjänster, ty han säger, att en sådan gud, som fäderna icke hafva känt, skall dyrkas. Ty fastän de heliga fäderna själfva hafva haft seder och stadgar, så hafva de dock icke menat dessa vara nyttiga eller nödvändiga för rättfärdiggörelsen, de hafva icke ställt Kristi ära och verk i skuggan, utan de hafva lärt, att vi rättfärdiggöras genom tron för Kristi skull och icke för dessa af människor inrättade gudstjänsters skull. För öfrigt iakttogo de af människor anordnade bruk för den yttre nyttans skull, t. ex. för att folket skulle veta, vid hvilken tid det skulle samlas och på det att i kyrkorna allt skulle tillgå på ett ordentligt och värdigt sätt samt slutligen ock för att menigheten därigenom skulle fostras. Ty åtskillnaden på tider och de olika gudstjänstbruken tjänade såsom påminnelser och maningar för menigheten. Detta var fädernas skäl att bibehålla dessa gudstjänstbruk, och af samma skäl anse äfven vi, att sådana stadgar kunna med rätta bibehållas. Men vi förundra oss mycket öfver, att våra motståndare försvara människostadgarna i ett helt annat

syfte, nämligen att därmed förtjäna syndaförlåtelse, nåd eller rättfärdiggörelse. Hvad är detta annat än att dyrka Gud med guld och silfver och dyrbara stenar, d. v. s. mena, att Gud blidkas genom olika slags kläder, prydnader och

liknande gudstjänstbruk, hvaraf människostadgarna innehålla en ändlös mängd?

Paulus skrifver till kolosserna, att människostadgarna hafva ett sken af visdom (Kol. 2: 23). Detta hafva de ock för visso, ty en god ordning är en prydnad för församlingen och af detta skäl äfven nödvändig. Men emedan människoförståndet icke fattar trons rättfärdighet, så är det för detsamma naturligt att uppdikta, att sådana verk rättfärdiggöra människor, försona dem med G-ud o. s. v. Så tänkte den stora hopen ibland israeliterna, och i följd af denna mening ökade de ständigt antalet af ceremonierna, liksom de ock hos oss hafva tilltagit i klostren. På samma sätt tänker människoförståndet om lekamliga öfningar såsom fastor, hvilkas ändamål är att hålla köttet i tygel, men här uppdiktar människoförståndet ett annat ändamål, nämligen att de skulle vara rättfärdiggörande gudstjänst-handlingar. Så skrifver Thomas: Fasta tjänar till att utplåna skulden och förhindra dess upprepande. Dessa äro Thomas' ord. Sålunda kan ett sken af visdom och rättfärdighet i dylika gärningar bedraga människor. Härtill komma nu ytterligare helgonens exempel, och då människorna bemöda sig att efterlikna dem, så efterlikna de vanligen deras utvärtes öfningar men icke deras tro.

Sedan detta sken af vishet och rättfärdighet har bedragit människorna, har detta en ändlös mängd af skada till följd. Evangelium om den rättfärdighet, som vinnes genom tron på Kristus, ställes i skuggan, och därmed följer en all grund saknande förtröstan på dylika gärningar. Sedan ställas ock Guds bud i skuggan, ty dessa gärningar tillägga sig förmätet namn af ett fullkomligt och andligt lif och de skattas vida högre än de gärningar, som Guds bud befalla, såsom de gärningar, hvilka tillhöra hvars och ens kall, statens styrelse, hushållningen, det äktenskapliga lifvet, barnauppfostran. Vid sidan af de nämnda människostadgarna anses dessa verk vara världsliga, så att många med en viss samvetets tvekan utöfva dem. Det är ju ock bekant, att många hafva öfvergifvit statens styrelse samt öfver-

gifvit sitt äktenskap för att ägna sig åt iakttagandet af dessa stadgar såsom bättre och heligare verk.

Men det är icke nog härmed. Då den öfvertygelsen fått makt öfver människorna, att iakttagandet af dylika stadgar är nödvändigt för rättfärdiggörelsen, plågas deras samveten jämmerligen, emedan de icke kunna noggrant hålla alla dessa stadgar. Ty hvem har någonsin kunnat uppräkna dem alla? Det finnes en ändlös mängd böcker, ja hela bibliotek, som icke innehålla ett ord om Kristus, om tron på Kristus och om de goda gärningar, som enhvar bör göra i sitt kall, utan endast dessa hopsamlade människostadgar och förklaringar till dem, genom hvilka de stundom skärpas, stundom åter göras lindrigare. Huru plågas icke den förträfflige Gerson, då han söker utfinna graden och utsträckningen af dessa föreskrifter (d. v. s. i hvad mån hvarje föreskrift i förhållande till de öfriga är bindande), och kan dock icke fastställa hvad som i en viss grad är tillbörligt. Allvarligt beklagar han emellertid de faror, som för gudfruktiga samveten uppstå genom en sträng tolkning af dessa människostadgar.

Gentemot detta sken af visdom och rättfärdighet i människostadgarna, som bedrager människor, vilja vi därför väpna oss med Guds ord, och först och främst må vi veta, att dessa hvarken förtjäna syndaförlåtelse och rättfärdighet inför Gud, eller äro för rättfärdiggörelsen nödvändiga. Yi hafva ofvan anfört några vittnesbörd härför, och det finnes godt om sådana hos Paulus. I Kol. 2: 16 f. säger han klart och tydligt: Ingen dome eder således för mat eller dryck, eller i fråga om högtid, nymånad eller sabbat, hvilket är en skugga af det tillkommande, men kroppen är Kristi. Härvid inbegriper han såväl Moses lag som människostadgarna, så att våra motståndare icke må enligt sin vana kunna söka något kryphål undan dessa vittnesbörd genom att säga, att Paulus här talar endast om Moses lag. Han betygar nämligen här klart och tydligt, att han talar om människostadgar. Men våra motståndare förstå icke själfva hvad de säga. Om evangelium förnekar, att de mosaiska ceremonierna, som dock voro af Gud instiftade, rätt-

färdiggöra, huru mycket mindre kunna då människostadgar rätt färdiggöra.

Biskoparna hafva icke heller någon makt att instifta gudstjänsthandlingar såsom rättfärdiggörande eller nödvändiga för rättfärdiggörelsen. Ja, apostlarna säga: Hvarför fresten I då na Gud med att på lärjungarnas hals lägga ett ok? (Apg. 15: 10). Här anklagar dem Petrus för detta uppsåt att lägga bördor på församlingen såsom för en stor synd. Och i Gal. 5: 1 förbjuder Paulus alt låta sig på nytt fångas under träldomsok. Apostlarna vilja alltså, att i kyrkan skall förblifva denna frihet, så att inga, af lagen eller genom människostadgar inrättade gudstjänsthandlingar skulle anses nödvändiga — såsom de af lagen stadgade ceremonierna på sin tid voro nödvändiga — på det att icke trons rättfärdighet skulle undanskymmas, i det att människorna mena, att dylika gudstjänsthandlingar förtjäna rättfärdiggörelsen eller äro nödvändiga för rättfärdiggörelsen. Många söka att på olika sätt göra människostadgarna mindre betungande för att lätta och läka samvetena, men de lyckas dock aldrig finna några bestämda mått (af det som ovillkorligen måste hållas) för att på så sätt befria samvetena ur dessa bojor. Men såsom Alexander löste den gordiska knuten, hvilken han icke kunde lösa upp, genom att af hugga den med sitt svärd, så befria ock apostlarna en gång för alla samvetena från människostadgarna i synnerhet om de framställas såsom medel att förtjäna rättfärdiggörelsen. Både genom sin lära och sitt exempel nödga oss apostlarna att bestrida denna lära. Apostlarna nödga oss att lära, att människostadgarna icke rättfärdiggöra, att de icke äro nödvändiga för rättfärdiggörelsen, att ingen bör hålla eller antaga dem i den meningen att de förtjäna rättfärdiggörelsen. Men vill någon hålla dem, så må han göra det utan vidskepelse såsom man iakttager till den yttre ordningen hörande seder, såsom t. ex. militärer utan någon vidskepelse kläda sig på annat sätt än lärare. Apostlarna öfverträda människostadgarna, och de ursäktas härvid af Kristus, som med detta exempel vill visa fariséerna, att dessa bruk äro onyttiga. Och om nu de våra underlåta att hålla några mindre tjänliga människo-

stadgar, så äro de tillräckligt ursäktade därigenom att man kräfver dessas hållande såsom medel att förtjäna rättfärdiggörelsen, hvilken mening om människostadgarna är ogudaktig.

Men för öfrigt vilja vi gärna bibehålla de gamla stadgar, som i kyrkan stiftats till någon viss nytta eller för lugnets skull, och vi vilja tolka dem på bästa möjliga sätt med afvisande af den meningen att de skulle rättfärdiggöra. Det är ock en falsk beskyllning af våra fiender, att vi skulle afskaffa de goda förordningarna och kyrkotukten. Ty vi kunna i sanning berömma oss af att allt som hör till församlingens yttre framträdande är hos oss värdigare än hos våra motståndare. Och öfverväger man saken rätt, skall man finna, att vi bättre än våra motståndare hålla de gamla kyrkolagarna. Tvungna därtill eller betalade därför hålla våra motståndares offerpräster sina mässor, ofta endast för betalningens skull. De sjunga psalmer, icke för att lära sig något eller för att bedja, utan för att förrätta en gudstjänst — liksom om detta verk vore en gudstjänst — eller ock för visso för lönens skull. Hos oss gå många hvarje söndag till Herrens nattvard, men blifva förut undervisade, förhörda och aflösta. Barnen sjunga psalmer för att lära sig något, och menigheten sjunger äfven dels för att lära sig något och dels för att bedja. Hos våra motståndare få barnen ingen katekesundervisning, som dock de gamla kyrkolagarna föreskrifva. Hos oss måste kyrkoherdarna och öfriga präster i församlingarna offentligt undervisa och förhöra ungdomen, hvilket bruk medför de allra bästa frukter. Hos våra motståndare hållas i många trakter hela året igenom inga predikningar utom under fastetiden. Men den förnämsta gudstjänsten är dock att lära evangelium. Och när våra motståndare predika, tala de om människostadg^ar, om helgondyrkan och dylika onyttiga saker, hvarpå folket med rätta har tröttnat. Därför lämna de ock kyrkan strax i början, sedan evangelietexten blifvit uppläst. Några få bland cle bättre börja nu att tala om goda gärningar, men om trons rättfärdighet, om tron på Kristus, om samvetenas tröst tala de intet, ja, mot déniia den mest väl-signelsebringande delen af evangelium utfara de i smädelser.

I våra kyrkor däremot behandlas i alla predikningar sådana lärostycken som om boten, om gudsfruktan, om tron på Kristus, om trons rättfärdighet, om huru samvetena genom tron få tröst, om trons öfningar, om bönen, hurudan den bör vara, och att man må vara fast öfvertygad om att den är verksam och af Gud höres, om korset, om öfverhetens och alla borgerliga förordningars betydelse och värdighet, om åtskillnaden mellan Kristi rike eller det andliga riket och ting, som höra staten till, om äktenskapet, om barnens uppfostran och undervisning, om kyskhet samt om kärlekens plikter och verk. Af tillståndet inom våra församlingar kan man ock sluta till, att vi sorgfälligt upprätthålla kyrkotukten samt bibehålla gud fruktiga kyrkobruk och goda seder.

Om köttets dödande och kroppens tukt lära vi, såsom af vår bekännelse synes, att ett sant och oskrymtadt köttets dödande sker genom korset och de pröfningar, med hvilka Gud öfvar oss. Under dessa skall man lydigt underkasta sig Guds vilja, såsom Paulus säger i Rom. 12: 1: Frambären edra kroppar till ett offer. Häri består trons och gudsfruktans andliga öfningar. Men förutom detta köttets dödande, som sker genom korset, är ock ett slags frivillig öfning nödvändig, hvarom Kristus talar då han säger: Hafven akt på eder själfva, att icke till äfventyrs edra hjärtan varda förtyngda af svalg och dryckenskap och detta lefvernets bekymmer. (Luk. 21: 34). Paulus säger i 1 Kor. 9: 27: Jag späker min kropp och underkufvar honom. Dylika öfningar skola vi företaga oss, icke såsom om de vore rättfärdiggörande gudstjänsthandlingar, utan på det att vi må hålla vårt kött i tygel, så att icke mättheten må tynga oss samt göra oss säkra och lata, hvaraf kommer att människor öfverlämna sig åt och lyda köttets lustar. Denna vaksamhet bör vara beständig, emedan Gud beständigt befaller den. Men föreskrifterna om viss mat och vissa tider verka intet till köttets underkufvande. Ty måltiderna (under fastan) äro kräsli-gare och yppigare än andra. Icke heller iakttaga våra motståndare den af de gamla kyrkolagarna gifna föreskriften.

Denna lära om människostadgarna medför många och svåra244 AUGSBURGSKA - BEKÄNNELSENS APOLOGI.

tvistigheter, och vår erfarenhet är, att dessa människostadgar äro verkliga snaror för samvetena. Då de framställas såsom något, hvilket nödvändigt kräfves, så pläga de på ett förunderligt sätt deras samveten, som underlåtit att iakttaga någon af dessa stadgar. Att åter helt afskaffa clem medför olägenheter och kräfver många frågors besvarande. Men den här föreliggande saken är lätt och enkel, ty våra motståndare förkasta oss, emedan vi lära, att människostadgarnas hållande icke förtjänar syndaförlåtelse. Ja, de yrka, att de »allmänna» stadgarna, såsom de kalla clem, äro nödvändiga för rättfärdiggörelsen. Här hafva vi en pålitlig försvarare i Paulus, hvilken städse häfdar, att dessa stadgar icke rättfärdiggöra och icke äro nödvändiga för att vinna trons rättfärdighet. Emellertid lära vi, att man må hof sam t bruka sin frihet i dessa ting, så att icke de okunniga taga anstöt och för den missbrukade frihetens skull blifva afvoga mot den sanna evangeliska läran. Icke heller bör man utan giltie: orsak förändra något i gängse kyrkobruk, utan för endräktens skull böra de gamla seder bibehållas, hvilka utan synd eller större olägenhet kunna iakttagas. Vi hafva ock vid detta möte tillräckligt tydligt ådagalagt, att vi för kärlekens skull äro gärna villiga att iakttaga sådana i och för sig likgiltiga ting, äfven om de skulle medföra någon olägenhet, ty vi hafva ansett, att den allmänna endräkten, om den kan vinnas utan att samveten såras, är viktigare än alla andra fördelar. Men om hela denna sak skola vi längre fram ytterligare tala, då

frågan blir om klosterlöften och den kyrkliga makten.

*

Våra motståndare antaga utan något förbehåll den sextonde artikeln, i hvilken vi hafva bekänt, att det är en kristen till-låtet att bekläda världsliga ämbeten, skipa rätt enligt kejserliga och andra bestående lagar, rättsligt ådöma straff, föra rättmätiga krig, göra krigstjänst, afsluta lagliga kontrakt, besitta egendom, aflägga ed, då myndigheterna fordra det, och ingå äktenskap, samt ytterligare att lagliga borgerliga ordningar äro Guds goda verk och gudomliga ordningar, hvilka en kristen 244 AUGSBURGSKA - BEKÄNNELSENS APOLOGI.

tvistigheter, och vår erfarenhet är, att dessa människostadgar äro verkliga snaror för samvetena. Då de framställas såsom något, hvilket nödvändigt kräfves, så pläga de på ett förunderligt sätt deras samveten, som underlåtit att iakttaga någon af dessa stadgar. Att åter helt afskaffa clem medför olägenheter och kräfver många frågors besvarande. Men den här föreliggande saken är lätt och enkel, ty våra motståndare förkasta oss, emedan vi lära,

att människostadgarnas hållande icke förtjänar syndaförlåtelse. Ja, de yrka, att de »allmänna» stadgarna, såsom de kalla clem, äro nödvändiga för rättfärdiggörelsen. Här hafva vi en pålitlig försvarare i Paulus, hvilken städse häfdar, att dessa stadgar icke rättfärdiggöra och icke äro nödvändiga för att vinna trons rättfärdighet. Emellertid lära vi, att man må hof sam t bruka sin frihet i dessa ting, så att icke de okunniga taga anstöt och för den missbrukade frihetens skull blifva afvoga mot den sanna evangeliska läran. Icke heller bör man utan giltie: orsak förändra något i gängse kyrkobruk, utan för endräktens skull böra de gamla seder bibehållas, hvilka utan synd eller större olägenhet kunna iakttagas. Vi hafva ock vid detta möte tillräckligt tydligt ådagalagt, att vi för kärlekens skull äro gärna villiga att iakttaga sådana i och för sig likgiltiga ting, äfven om de skulle medföra någon olägenhet, ty vi hafva ansett, att den allmänna endräkten, om den kan vinnas utan att samveten såras, är viktigare än alla andra fördelar. Men om hela denna sak skola vi längre fram ytterligare tala, då

frågan blir om klosterlöften och den kyrkliga makten.

*

Våra motståndare antaga utan något förbehåll den sextonde artikeln, i hvilken vi hafva bekänt, att det är en kristen till-låtet att bekläda världsliga ämbeten, skipa rätt enligt kejserliga och andra bestående lagar, rättsligt ådöma straff, föra rättmätiga krig, göra krigstjänst, afsluta lagliga kontrakt, besitta egendom, aflägga ed, då myndigheterna fordra det, och ingå äktenskap, samt ytterligare att lagliga borgerliga ordningar äro Guds goda verk och gudomliga ordningar, hvilka en kristen

tryggt kan bruka. Hela denna artikel om åtskillnaden mellan Kristi rike och det borgerliga riket har genom de våras skrifter på nyttigt sätt blifvit belyst, nämligen att Kristi rike är ett andligt rike, d. v. s. bestående i hjärtats kunskap om Gud, gudsfruktan och tro, evig rättfärdighet och evigt lif, hvarvid han dock tillåter oss att i det utvärtes begagna oss af statens lagliga ordningar hos de olika folk, bland hvilka vi lefva, liksom han tillåter oss att begagna oss af läkarekonsten, byggnadskonsten eller af mat, dryck och luft. Icke heller gifver evangelium några nya lagar angående det borgerliga lifvet, utan bjuder oss att lyda de bestående lagarna, vare sig de äro stiftade af hedningar eller andra, samt bjuder oss att i denna lydnad bevisa vår kärlek. Karlstadt var nämligen icke rätt klok, då han ville pålägga oss Moses rättsförordningar. Om dessa saker hafva de våra därför skrifvit utförligt, emedan munkarna hafva utbredt många fördärf liga åsikter härom i kyrkan. De hafva kallat egendomsgemenskap en evangelisk ordning och hafva sagt det vara evangeliska råd63 att man icke skall besitta egendom och icke hämnas. Dessa meningar undanskymma mycket evangelium och det andliga riket, och de äro äfven i hög-grad farliga för staten. Ty evangelium upplöser icke staten eller det borgerliga samhället utan godkänner dem och befaller, att vi icke blott af fruktan för straff utan ock för vårt samvetes skull skola lyda dem såsom varande af Gud stiftade ordningar.

Julianus affällingen, Celsus och flera andra hafva förebrått de kristna, att evangelium skulle upplösa staten, emedan det förbjuder vedergällning eller hämnd och äfven lär annat, som föga lämpar sig för det borgerliga samhället. Dessa frågor hafva mycket sysselsatt Origenes, Gregorius från Nazianz och flera, ehuru de kunna med lätthet utredas och besvaras, om vi blott veta, att evangelium icke stiftar några lagar för det borgerliga lifvet, utan är ett budskap om syndernas förlåtelse och det eviga lifvets begynnelse i de troendes hjärtan. För öfrigt godkänner det icke endast den yttre samhällsordningen utan bjuder oss ock att vara densamma underdåniga (Rom. 13: l), liksom vi med nödvändighet äro underkastade årstidernas lagar,

vinterns och sommarens växling, såsom varande gudomliga ordningar. Evangelium förbjuder hvarje enskild hämnd, och Kristus inskärper detta så ofta i syfte att apostlarna icke skulle mena sig böra rycka den världsliga makten från dem, som innehade den — såsom judarna drömde om att i Messiasriket skulle ske — utan att de skulle veta, att de borde lära om det andliga riket men icke förändra den bestående världsliga ordningen. Därför förbjudes den enskilda hämnden icke såsom blott genom ett råd utan genom en befallning i Matt. 5: 89 och Hom.

12: 19. Den offentliga vedergällningen däremot, som sker genom öfverhetens ämbete, afrådes icke, utan befalles och är ett Guds verk enligt Pauli ord i Hom. 13: 1 ff. Till denna offentliga vedergällning höra nu, såsom olika arter, domar, straff, krig och fälttåg. Det är väl bekant huru orätt många författare dömt om dessa saker, emedan de varit fångna i den villfarelsen att evangelium förkunnade ett utvärtes, nytt, klosterartadt styrelsesätt, och de hafva icke insett, att evangelium bringar våra hjärtan den eviga rättfärdigheten, men med afseende på det yttre godkänner den bestående borgerliga ordningen.

Det är ock en alltigenom grundlös mening, att den kristna fullkomligheten skulle bestå i att icke besitta enskild egendom, ty den kristna fullkomligheten består icke i förakt för borgerlig ordning, utan den består i hjärtats sinnesriktning, i en stor gudsfruktan och tro, såsom ju Abraham, David och Daniel, ehuru de hade stora ägodelar och stor makt, icke voro mindre fullkomliga än några eremiter. Men munkarna hafva genom detta utvärtes skrymteri fördunklat människornas ögon, så att de icke se, hvaruti den sanna fullkomligheten består. Huru högt hafva de icke prisat egendomsgemenskapen såsom någonting evangeliskt. Men dylika loftal hafva en stor fara med sig, i synnerhet som de långt ifrån öfverensstämma med den heliga Skrift. Ty Bibeln bjuder icke, att all egendom skall vara gemensam, utan när det i tio Guds bud 2 Mos. 20: 15 heter: Da skall icke stjäla, så göres det åtskillnad emellan den enes och den andres egendom och befalles, att hvar och en skall behålla sitt. Wiclef var fullständigt vanvettig, då han påstod att

det icke vore prästerna tillåtet att besitta enskild egendom. Så är det ock ändlösa tvister angående kontrakt, och i denna fråga kunna gudfruktigt samveten aldrig blifva lugnade, förrän de kommit till insikt om regeln att det är en kristen tillåtet att begagna sig af borgerliga förordningar och lagar. Denna regel gifver samvetena skydd, ty den lär, att inför Gud äro sådana kontrakt, som öfverheten och lagarna gilla, tillåtliga. ,

Hela denna fråga om de borgerliga tingen har af de våra blifvit så utredd, att många rättskaffens män, som hafva statstjänst eller drifva handel, hafva prisat den hjälp, som de härigenom hafva fått, emedan de förut plågats genom munkarnas meningar och varit i tvifvelsmål om, huruvida evangelium tillläte dem syssla med världsliga ämbeten eller handelsföretag. Vi hafva anfört detta, på det att man äfven i främmande land må förstå att genom den lära, som vi bekänna, öfverhetens myndighet och anseende ingalunda försvagas utan tvärtom befästes, medan däremot den stora betydelse, som tillkommer dessa saker, förut var undanskymd genom munkarnas orimliga meningar, som skattade sin hycklade fattigdom och ödmjukhet långt högre än samhälls- och familjelif, ehuru dessa äro af Gud befallda,

hvilket däremot denna platonska egendomsgemenskap icke är.

*

Utan förbehåll godkänna våra motståndare den sjuttonde artikeln, i hvilken vi bekänna, att Kristus på den yttersta dagen skall i synlig måtto komma och uppväcka alla döda samt gifva de gudfruktiga evigt lif och evig glädje, men döma de ogudaktiga att med djäfvulen utan ände plågas.

*

Äfven den adertonde artikeln om den fria viljan godkänna våra motståndare, ehuru de här tillägga några vittnesbörd, som föga röra den föreliggande frågan. De tillägga äfven en utgjutelse därom att man icke må med pelagianerna17 tillskrifva den fria viljan alltför mycket, men icke heller med manikeerna11 OM MÄNNISKOSTADGARNA I KYRKAN.

247

det icke vore prästerna tillåtet att besitta enskild egendom. Så är det ock ändlösa tvister angående kontrakt, och i denna fråga kunna gudfruktigt samveten aldrig blifva lugnade, förrän de kommit till insikt om regeln att det är en kristen tillåtet att begagna sig af borgerliga förordningar och lagar. Denna regel gifver samvetena skydd, ty den lär, att inför Gud äro sådana kontrakt, som öfverheten och lagarna gilla, tillåtliga. ,

Hela denna fråga om de borgerliga tingen har af de våra blifvit så utredd, att många rättskaffens män, som hafva statstjänst eller drifva handel, hafva prisat den hjälp, som de härigenom hafva fått, emedan de förut plågats genom munkarnas meningar och varit i tvifvelsmål om, huruvida evangelium tillläte dem syssla med världsliga ämbeten eller handelsföretag. Vi hafva anfört detta, på det att man äfven i främmande land må förstå att genom den lära, som vi bekänna, öfverhetens myndighet och anseende ingalunda försvagas utan tvärtom befästes, medan däremot den stora betydelse, som tillkommer dessa saker, förut var undanskymd genom munkarnas orimliga meningar, som skattade sin hycklade fattigdom och ödmjukhet långt högre än samhälls- och familjelif, ehuru dessa äro af Gud befallda,

hvilket däremot denna platonska egendomsgemenskap icke är.

*

Utan förbehåll godkänna våra motståndare den sjuttonde artikeln, i hvilken vi bekänna, att Kristus på den yttersta dagen skall i synlig måtto komma och uppväcka alla döda samt gifva de gudfruktiga evigt lif och evig glädje, men döma de ogudaktiga att med djäfvulen utan ände plågas.

*

Äfven den adertonde artikeln om den fria viljan godkänna våra motståndare, ehuru de här tillägga några vittnesbörd, som föga röra den föreliggande frågan. De tillägga äfven en utgjutelse därom att man icke må med pelagianerna17 tillskrifva den fria viljan alltför mycket, men icke heller med manikeerna11

det icke vore prästerna tillåtet att besitta enskild egendom. Så är det ock ändlösa tvister angående kontrakt, och i denna fråga kunna gudfruktigt samveten aldrig blifva lugnade, förrän de kommit till insikt om regeln att det är en kristen tillåtet att begagna sig af borgerliga förordningar och lagar. Denna regel gifver samvetena skydd, ty den lär, att inför Gud äro sådana kontrakt, som öfverheten och lagarna gilla, tillåtliga. ,

Hela denna fråga om de borgerliga tingen har af de våra blifvit så utredd, att många rättskaffens män, som hafva statstjänst eller drifva handel, hafva prisat den hjälp, som de härigenom hafva fått, emedan de förut plågats genom munkarnas meningar och varit i tvifvelsmål om, huruvida evangelium tillläte dem syssla med världsliga ämbeten eller handelsföretag. Vi hafva anfört detta, på det att man äfven i främmande land må förstå att genom den lära, som vi bekänna, öfverhetens myndighet och anseende ingalunda försvagas utan tvärtom befästes, medan däremot den stora betydelse, som tillkommer dessa saker, förut var undanskymd genom munkarnas orimliga meningar, som skattade sin hycklade fattigdom och ödmjukhet långt högre än samhälls- och familjelif, ehuru dessa äro af Gud befallda,

hvilket däremot denna platonska egendomsgemenskap icke är.

*

Utan förbehåll godkänna våra motståndare den sjuttonde artikeln, i hvilken vi bekänna, att Kristus på den yttersta dagen skall i synlig måtto komma och uppväcka alla döda samt gifva de gudfruktiga evigt lif och evig glädje, men döma de ogudaktiga att med djäfvulen utan ände plågas.

*

Äfven den adertonde artikeln om den fria viljan godkänna våra motståndare, ehuru de här tillägga några vittnesbörd, som föga röra den föreliggande frågan. De tillägga äfven en utgjutelse därom att man icke må med pelagianerna17 tillskrifva den fria viljan alltför mycket, men icke heller med manikeerna11

frånkänna den all frihet. Det är visserligen förträffligt sagdt, men hvad är det för skillnad emellan pelagianerna och våra motståndare, när de bådadera mena, att människorna utan den helige Ande kunna älska Gud och hålla

Guds bud, såvidt det rör handlingarnas väsende (deras innersta syfte och bevekelsegrund) samt att de genom gärningar, hvilka förståndet utan den helige Ande kan utföra, förtjäna nåd och rättfärdiggörelse? Huru många orimligheter följa icke af dessa pelagianska meningar, som med stor myndighet läras i skolorna. Dessa meningar vederläggas med stor ifver af Augustinus, som härvid följer Paulus, och hans mening hafva vi förut i artikeln om rättfärdiggörelsen anfört. Icke heller fråntaga vi den mänskliga viljan dess frihet. Den mänskliga viljan har frihet att välja med afseende på gärningar och ting, som förnuftet af sig själft kan fatta. Hon kan i någon mån åstadkomma en borgerlig (utvärtes) rättfärdighet eller en gärningarnas rättfärdighet, hon kan tala om Gud, visa Gud en viss dyrkan med utvärtes gärning, lyda öfverhet och föräldrar och med hänsyn till den utvärtes gärningen hålla sina händer ifrån dråp, äktenskapsbrott och stöld. Då förnuftet och omdömet om de ting, som hör sinnevärlden till, ännu finnas kvar i människonaturen, så finnes ock förmågan att välja mellan dessa ting kvar liksom friheten och förmågan att åstadkomma en borgerlig (utvärtes) rättfärdighet. Skriften kallar nämligen det en köttets rättfärdighet, hvilket den köttsliga naturen, d. v. s. förnuftet af sig själft kan åstadkomma utan den helige Ande. Likväl är den onda begärelsens kraft så stor, att människorna oftare lyda sina onda lustar än sitt riktiga omdöme. Och djäfvulen, hvilken är verksam i otrons barn, såsom Paulus säger i Ef. 2: 2, upphör icke att egga den svaga naturen till allehanda missgärningar. Dessa äro orsakerna till att äfven den borgerliga (utvärtes) rättfärdigheten är sällsynt ibland människorna, såsom vi ju se, att icke ens filosofer, som synas hafva eftersträfvat den, hafva ernått densamma. Falskt är dock påståendet, att en människa, som stående utom nåden gör lagens gärningar, icke skulle synda. Och våra motståndare tillägga ytterligare, att dylika gärnin-om människostadgàrna i kyrkan.

gar genom att liksom komma nåden till mötes förtjäna syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen. Detta påstående är falskt, ty utan den helige Ande äro människornas hjärtan utan gudsfruktan och utan förtröstan till Gud, de tro icke, att Gud bönhör dem, förlåter dem, hjälper och beskyddar dem, och därför äro de ogudaktiga, Men ett dåligt träd han iche bära god fruht (Matt. 7: 18) och utan tro är det omöjligt att tächas Gud (Ebr. 11: 6).

Därför, ehuru vi medgifva, att den fria viljan har frihet och förmåga att åstadkomma lagens utvärtes gärningar, så tillskrifva vi densamma icke förmågan till de andliga gärningarna, nämligen att verkligen frukta Gud, verkligen tro på Gud, verkligen vara öfvertygad om och veta, att Gud har omsorg om oss, bönhör oss, förlåter oss o. s. v. Dessa äro den första taf-lans gärningar, hvilka människohjärtat icke utan den helige Ande kan åstadkomma, såsom Paulus säger i 1 Kor. 2: 14: En naturlig männisha, d. v. s. en människa, som brukar endast naturliga krafter, fattar iche det som tillhör Guds Ande. Detta skulle människorna kunna inse, om de öfvervägde, huru deras hjärtan tänka om Guds vilja, om de verkligen äro öfver-tygade om att Gud drager försorg om dem och bönhör dem. Denna tro är äfven för de heliga svår att fasthålla, och huru orimligt är det då icke att den skulle finnas hos de ogudaktiga. Men vi få den, såsom vi förut hafva sagt, då våra förskräckta hjärtan höra evangelium och däraf få tröst.

Det är därför till nytta att göra denna uppdelning, att en borgerlig (utvärtes) rättfärdighet tillerkännes den fria viljan, men den andliga rättfärdigheten den helige Andes ledning hos de pånyttfödda. Detta tjänar ock till att bibehålla en utvärtes tukt, emedan alla människor i lika mått må veta, såväl att Gud kräfver den borgerliga (utvärtes) rättfärdigheten, som ock att vi i någon mån kunna åstadkomma densamma. Emellertid visas härmed äfven hvilken skillnad det är emellan den mänskliga och den andliga rättfärdigheten, emellan filosofiens lära och den helige Andes lära, och man kan förstå hvartill den helige Ande behöfves. Icke heller är denna fördelning af oss250

uppfunnen, utan den heliga Skrift lär den med de klaraste ord. Äfven Augustinus talar härom och den är nyligen på ett förträffligt sätt framställd af Vilhelm från Paris, men på ett skändligt sätt har den blifvit utplånad af dem, som drömma om att människorna kunna utan den helige Ande lyda Guds lag och att den helige Ande gifves med hänsyn till vår förtjänst.

*

Våra motståndare godkänna den nittonde artikeln, i hvilken vi bekänna, att ehuru den ende Guden, utan hvilken ingen är Gud, har skapat hela naturen och uppehåller allt, som är till, så är dock syndens orsak djäfvulens och människornas vilja, som har vändt sig ifrån Gud, såsom Kristus säger om djäfvulen i Joh. 8: 44: När han talar lögnen, talar han af sitt eget.

*

Med afseende på den tjugonde artikeln säga de uttryckligen dessa ord, att de förkasta och ogilla att vi säga, att människorna icke förtjäna syndernas förlåtelse genom goda gärningar. Denna artikel förklara de tydligt, att de förkasta och ogilla. Hvad skall man nu säga i fråga om en så uppenbar sak? Här visa vedergällningsskriftens upphofsman tydligt, af hvilken ande de drifvas. Ty intet är väl i kyrkan vissare, än att syndernas förlåtelse gifves af nåd för Kristi skull, och att icke våra gärningar utan Kristus är soningen för våra synder, såsom Petrus säger i Apg. 10: 43: Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom skall få syndernas förlåtelse genom hans namn. Med denna profeternas kyrka må vi väl hellre instämma än med dessa usla författare af vederläggningsskriften, hvilka så skamlöst smäda Kristus. Ty äfven om några författare hafva funnits, hvilka menat, att människorna, sedan de hafva fått sina synders förlåtelse, kunna vara inför Gud rättfärdiga icke genom tron utan genom sina

uppfunnen, utan den heliga Skrift lär den med de klaraste ord. Äfven Augustinus talar härom och den är nyligen på ett förträffligt sätt framställd af Vilhelm från Paris, men på ett skändligt sätt har den blifvit utplånad af dem, som drömma om att människorna kunna utan den helige Ande lyda Guds lag och att den helige Ande gifves med hänsyn till vår förtjänst.

*

Våra motståndare godkänna den nittonde artikeln, i hvilken vi bekänna, att ehuru den ende Guden, utan hvilken ingen är Gud, har skapat hela naturen och uppehåller allt, som är till, så är dock syndens orsak djäfvulens och människornas vilja, som har vändt sig ifrån Gud, såsom Kristus säger om djäfvulen i Joh. 8: 44: När han talar lögnen, talar han af sitt eget.

*

Med afseende på den tjugonde artikeln säga de uttryckligen dessa ord, att de förkasta och ogilla att vi säga, att människorna icke förtjäna syndernas förlåtelse genom goda gärningar. Denna artikel förklara de tydligt, att de förkasta och ogilla. Hvad skall man nu säga i fråga om en så uppenbar sak? Här visa vedergällningsskriftens upphofsman tydligt, af hvilken ande de drifvas. Ty intet är väl i kyrkan vissare, än att syndernas förlåtelse gifves af nåd för Kristi skull, och att icke våra gärningar utan Kristus är soningen för våra synder, såsom Petrus säger i Apg. 10: 43: Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom skall få syndernas förlåtelse genom hans namn. Med denna profeternas kyrka må vi väl hellre instämma än med dessa usla författare af vederläggningsskriften, hvilka så skamlöst smäda Kristus. Ty äfven om några författare hafva funnits, hvilka menat, att människorna, sedan de hafva fått sina synders förlåtelse, kunna vara inför Gud rättfärdiga icke genom tron utan genom sina 250

AUGSBURGSKA - BEKÄNNELSENS APOLOGI.

uppfunnen, utan den heliga Skrift lär den med de klaraste ord. Äfven Augustinus talar härom och den är nyligen på ett förträffligt sätt framställd af Vilhelm från Paris, men på ett skändligt sätt har den blifvit utplånad af dem, som drömma om att människorna kunna utan den helige Ande lyda Guds lag och att den helige Ande gifves med hänsyn till vår förtjänst.

*

Våra motståndare godkänna den nittonde artikeln, i hvilken vi bekänna, att ehuru den ende Guden, utan hvilken ingen är Gud, har skapat hela naturen och uppehåller allt, som är till, så är dock syndens orsak djäfvulens och människornas vilja, som har vändt sig ifrån Gud, såsom Kristus säger om djäfvulen i Joh. 8: 44: När han talar lögnen, talar han af sitt eget.

*

Med afseende på den tjugonde artikeln säga de uttryckligen dessa ord, att de förkasta och ogilla att vi säga, att människorna icke förtjäna syndernas förlåtelse genom goda gärningar. Denna artikel förklara de tydligt, att de förkasta och ogilla. Hvad skall man nu säga i fråga om en så uppenbar sak? Här visa vedergällningsskriftens upphofsman tydligt, af hvilken ande de drifvas. Ty intet är väl i kyrkan vissare, än att syndernas förlåtelse gifves af nåd för Kristi skull, och att icke våra gärningar utan Kristus är soningen för våra synder, såsom Petrus säger i Apg. 10: 43: Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom skall få syndernas förlåtelse genom hans namn. Med denna profeternas kyrka må vi väl hellre instämma än med dessa usla författare af vederläggningsskriften, hvilka så skamlöst smäda Kristus. Ty äfven om några författare hafva funnits, hvilka menat, att människorna, sedan de hafva fått sina synders förlåtelse, kunna vara inför Gud rättfärdiga icke genom tron utan genom sina

egna gärningar, så hafva de dock icke menat, att själfva syndaförlåtelsen skulle gifvas för våra gärningars skull, utan af nåd för Kristi skull.

Yi böra sålunda icke tåla den hädelsen att Kristi ära tillägges våra gärningar. Men dessa teologer blygas för intet, när de kunna drista sig att utsprida en dylik mening i församlingen. Yi betvifla icke heller att H. M. Kejsaren och flertalet af furstarna ingalunda skulle hafva låtit detta ställe kvarstå i vederläggningsskriften, om deras uppmärksamhet hade blifvit fäst därpå. Yi skulle här kunna anföra otaliga vittnesbörd ur den heliga Skrift och från kyrkofäderna, men vi hafva förut talat tillräckligt om denna sak. Det behöfves icke heller flera vittnesbörd för den, som vet, hvarför Kristus har blifvit oss gifven, och som vet, att Kristus är soningen för våra synder. Je-saia säger: Herren lade allas våra missgärningar på honom (Jes. 53: 6). Våra motståndare däremot lära, att Gud lägger allas våra missgäningar icke på Kristus, utan på våra egna verk. Och vi vilja icke här tala om hurudana verk de lära, att vi skola göra. Yi se, att ett förskräckligt påbud emot oss är utgifvet, hvilket skulle mer förskräcka oss, ifall vi kämpade om tvifvelaktigt eller ringa saker. Men då nu våra samveten veta, att af våra motståndare förkastas den uppenbara sanningen, hvilkens häfdande är för kyrkan nödvändigt och därtill förökar Kristi ära, är det oss lätt att förakta världens hotelser, och om vi måste lida något för Kristi äras skull och till hans kyrkas gagn vilja vi frimodigt uthärda det. Hvem skulle icke glädja sig åt att dö bekännande den läran att vi få syndernas förlåtelse genom tron af nåd för Kristi skull, och att vi icke förtjäna syndaförlåtelsen genom våra gärningar? De gud-fruktigas samveten skulle icke hafva någon tillräckligt pålitlig tröst gentemot ångesten öfver synden och döden samt emot djäfvulen, som frestar till förtviflan, om de icke visste, att de böra vara öfvertygade om, att de af nåd för Kristi skull hafva syndernas förlåtelse. Denna tro upprätthåller och lefvandegör våra hjärtan under denna hårda kamp emot förtviflan.

Detta är sålunda en sak, som är värd att vi för dess skull

icke sky någon fara. Och du, hvem du än må vara, som instämmer i vår bekännelse, låt dig icke öfvervinnas af det onda, utan gå det frimodigt till mötes, då våra motståndare söka genom hotelser, marter och lifsstraff rycka ifrån dig en så stor tröst, hvilken här för hela kyrkan är framställd i denna artikel. För den, som söker, skola i den heliga Skrift icke fattas vittnesbörd, som styrka hans hjärta. Ty med hög röst, såsom man plägar säga, ropar Paulus i Rom. 3: 24 f. och 4: 16 att synderna förlåtas af nåd för Kristi skull. Därför säger han: Vi rättfärdiggöras af tron, för att det skall vara af nåd, på det att löftet må stå fast. Detta betyder, att om löftet berodde på våra gärningar, så vore det icke att lita på. Om syndernas förlåtelse skulle gifvas oss för våra gärningars skall, när

kunde vi då veta, at t vi erhållit den? När skulle ett ängsladt samvete kunna finna en gärning, som det med visshet kunde veta vara tillfyllest för att blidka Guds vrede? Men om hela denna sak hafva vi förut talat, och vi hänvisa läsaren till de där anförda vittnesbörden. Yi vilja icke härom vidare tvista med våra motståndare, men vår förtrytelse har här framkallat ett beklagande, att de verkligen uttryckligt kunnat säga sig ogilla denna vår lära, att vi få syndernas förlåtelse icke för våra gärningars skull, utan genom tron och af nåd för Kristi skull.

Våra motståndare tillägga äfven några bibelspråk, som skola gifva stöd åt deras förkastelse af vår lära. Häraf kan det löna mödan att anföra ett eller annat. De åberopa sig på 2 Petr. 1: 10: V inniäggen eder om att göra eder kallelse fast o. s. v. Du ser häraf, läsare, att våra motståndare icke nedlagt en förlorad möda på att lära sig slutledningskonst, utan de kunna nu konsten att ur den heliga Skrift draga hvilka slutsatser dem lyster. Gören eder kallelse fast genom goda gärningar. Alltså förtjäna gärningarna syndernas förlåtelse. Det skulle i sanning vara en prydlig bevisföring, ifall man om någon, som har förverkat lifvet men fått straffet efterskänkt, skulle göra en dylik slutledning: Öfverheten befaller, att du för framtiden afhåller dig från att tillgripa annans egendom; därför att du nu afhåller dig från att tillgripa annans egendom, har du här-

igenom förtjänat straffets efterskänkande. Att göra dylika slutsatser det är att göra till orsak livad som icke är orsak. Ty Petrus talar om de gärningar, som efterfölja syndaförlåtelsen, och lär, hvarför dessa böra göras, nämligen på det att kallelsen må vara fast, d. v. s. att de icke må affalla från sin kallelse genom att åter synda. Gören goda gärningar, på det att I mån blifva fasta i kallelsen, så att I icke mån förlora kallelsens gåfvor, som I förut hafven erhållit — icke för edra efteråt följande gärningars skull — men som fasthållas genom tron. Men tron förblifver icke i dem, som förlora den helige Ande och kasta ifrån sig boten, ty tron framträder, såsom vi ofvan hafva sagt, i boten.

De tillägga äfven andra icke bättre sammanhängande bevis. Slutligen säga de, att denna mening redan för tusen år sedan, på Augustinus tid, har blifvit förkastad. Detta är äfven alltigenom osant, ty Kristi församling har städse lärt, att vi af nåd få syndernas förlåtelse. Ja pelagianerna17 hafva blifvit förkastade, emedan de påstodo, att nåden gåfves för våra gärningars skull. För öfrigt hafva vi ofvan tydligt nog framhållit, att vi mena, att goda gärningar med nödvändighet böra efterfölja tron. Ty vi göra icke lagen om intet, säger Paulus i Rom. 3: 31, utan vi befästa den, ty då vi genom tron hafva mottagit den helige Ande, så följer med nödvändighet uppfyllandet af lagen, i det att efter hand kärlek, tålamod, kyskhet och andra Andens frukter tillväxa.

NIONDE ARTIKELN. Om åkallan af helgonen.

Den tjuguförsta artikeln förkasta våra motståndare helt och hållet, emedan vi icke kräfva, att helgonen skola åkallas. OM ÅKALLAN AF HELGONEN.

253

igenom förtjänat straffets efterskänkande. Att göra dylika slutsatser det är att göra till orsak livad som icke är orsak. Ty Petrus talar om de gärningar, som efterfölja syndaförlåtelsen, och lär, hvarför dessa böra göras, nämligen på det att kallelsen må vara fast, d. v. s. att de icke må affalla från sin kallelse genom att åter synda. Gören goda gärningar, på det att I mån blifva fasta i kallelsen, så att I icke mån förlora kallelsens gåfvor, som I förut hafven erhållit — icke för edra efteråt följande gärningars skull — men som fasthållas genom tron. Men tron förblifver icke i dem, som förlora den helige Ande och kasta ifrån sig boten, ty tron framträder, såsom vi ofvan hafva sagt, i boten.

De tillägga äfven andra icke bättre sammanhängande bevis. Slutligen säga de, att denna mening redan för tusen år sedan, på Augustinus tid, har blifvit förkastad. Detta är äfven alltigenom osant, ty Kristi församling har städse lärt, att vi af nåd få syndernas förlåtelse. Ja pelagianerna17 hafva blifvit förkastade, emedan de påstodo, att nåden gåfves för våra gärningars skull. För öfrigt hafva vi ofvan tydligt nog framhållit, att vi mena, att goda gärningar med nödvändighet böra efterfölja tron. Ty vi göra icke lagen om intet, säger Paulus i Rom. 3: 31, utan vi befästa den, ty då vi genom tron hafva mottagit den helige Ande, så följer med nödvändighet uppfyllandet af

lagen, i det att efter hand kärlek, tålamod, kyskhet och andra Andens frukter tillväxa.

NIONDE ARTIKELN. Om åkallan af helgonen.

Den tjuguförsta artikeln förkasta våra motståndare helt och hållet, emedan vi icke kräfva, att helgonen skola åkallas.254

AUGSBURGSKA - BEKÄNNELSENS APOLOGI.

Om ingen annan fråga orda de vältaligare och vidlyftigare, men de komma dock icke till något annat resultat än att helgonen böra hedras samt att de heliga under lifstiden bedja för andra, Därför skall nu åkallan af de aflidna helgonen vara nödvändig. De åberopa Cyprianus, som hos den ännu lefvande Cornelius64 har anhållit, att han efter döden skulle bedja för bröderna. Med detta exempel vilja de bevisa, att de döda skola åkallas. De anföra äfven Hieronymus' skrift emot Vigilantius.65 I denna strid, säga de, har Hieronymus för elfva hundra år sedan besegrat Vigilantius. Sålunda triumfera våra motståndare, såsom om striden redan vore afgjord. Och dessa åsnor se icke, att i Hieronymus' skrift emot Vigilantius finnes icke ett enda ord om åkallan af helgonen. Han talar om att hedra helgonen men icke om någon åkallan. Icke heller hafva de öfriga gamla författarna före Gregorius omnämnt en sådan åkallan. Säkert är, att denna åkallan liksom de meningar som våra motståndare nu lära angående tillägnandet af helgonens förtjänster hafva intet stöd hos de gamla författarna.

Vår bekännelse gillar hedrandet af helgonen, ty de böra hedras på trennehanda sätt. Det första är tacksägelse. Vi böra nämligen tacka Gud, för att han framställt för oss exempel på sin barmhärtighet, för att visa, att lian vill frälsa människor, och för att han gifvit kyrkan lärare och andra gåfvor. Och då dessa gåfvor äro mycket stora, böra de ock prisas, ja äfven helgonen själfva böra prisas, emedan de troget brukat dessa gåfvor, såsom ju ock Kristus prisar de trogna tjänarna (Matt. 25, 21, 23). Den andra hedersbetygelsen är vår tros stadfästelse, ty då vi se, att Petrus får förlåtelse för sin förnekelse, fatta äfven vi nytt mod till att så mycket mer kunna tro, att lf varest synden öfver flödar, där öfver flödar nåden ännu mer (Rom. 5: 20). Den tredje hedersbevisningen är efterföljelsen först och främst af deras tro och sedan af deras öfriga dygder, hvilka enhvar i sin kallelse böra efterfölja. Dessa verkliga hedersbetygelser fordra icke våra motståndare, utan de tvista endast om åkallandet, som, äfven om clet icke skulle medföra någon fara, likväl icke är nödvändigt.OM ÅKALLAN AF HELGONEN.

255

För öfrigt medgifva ä.fven vi, att änglarna bedja för oss. Det finnes nämligen ett vittnesbörd därom i Sak. 1: 12, där ängeln beder: Herre Sebaot, huru länge skall det dröja, innan du förbarmar dig öfver Jerusalem? Men äfven om vi angående helgonen medgifva, att liksom de lefvande bedja för hela kyrkan i allmänhet, torde de äfven i himmelen bedja för kyrkan i allmänhet, så hafva vi dock i Skriften intet vittnesbörd om att de aflidna bedja med undantag af den dröm, som är hämtad ur Makkabeernas andra bok (2 Makk. 15: 14).

Men låt vara att helgonen bedja för kyrkan, däraf följer dock icke att de skola åkallas, och vår bekännelse påstår endast, att Skriften icke lär, att helgonen skola åkallas eller att vi skola bedja dem om hjälp. Men då hvarken någon befallning, något löfte eller något exempel angående åkallan af helgonen kan ur den heliga Skrift anföras, följer häraf, att samvetet icke kan hafva någon visshet om denna åkallan. Men då bönen bör framgå af tron, huru skola vi kunna vëta att Gud gillar denna åkallan? Och huru skola vi utan något den helig*a Skrifts vittnesbörd kunna veta, att helgonen förstå de enskildas böner? Några tillskrifva helgonen en gudomlig makt, nämligen att kunna se våra hjärtans outtalade tankar. De hafva olika meningar om morgonandakt och aftonandakt, kanske därför att de äro i tvifvel om, huruvida helgonen höra dem om morgonen eller aftonen. Detta uppdikta de icke för att bevisa helgonen heder, utan för att försvara sina inbringande sätt att åkalla helgonen. Intet kan af våra motståndare anföras emot det skäl, som vi angifvit, att då intet vittnesbörd om denna åkallan finnes i Guds ord, kan man icke försäkra någon om att helgonen förstå vår åkallan, eller, om de nu ock skulle förstå den, att Gud gillar densamma. Därför borde våra motståndare icke söka tvinga oss till något som är ovisst, emedan en bön utan tro icke är någon bön. När cle åter åberopa kyrkans exempel, så är det ju kändt, .att denna plägsed i kyrkan är ny, ty om ock de gamla bönerna omnämna helgonen, så åkalla de dem dock icke. Likväl är äfven denna nya

åkallan i kyrkan något helt annat än en åkallan af de enskilda.

Vidare kräfva våra motståndare i fråga om helgondyrkan icke blott deras åkallande, utan de säga ock, att helgonens förtjänster komma andra till del, och de göra sålunda af helgonen icke endast förebedjare utan äfven försonare. Detta bör man ingalunda tåla, ty därigenom tillägnas helgonen den ära, som tillkommer Kristus. De göra dem nämligen till medlare och försonare, och ehuru de göra skillnad emellan förebedjande medlare och återlösande medlare, så göra de dock tydligen af helgonen återlösande medlare. Och det är äfven utan något stöd i den heliga Skrift de säga dem vara förebedjande medlare, hvilket — med huru många förbehåll det än må sägas — dock ställer Kristi verk i skuggan och på helgonen öfverflyttar den förtröstan på barmhärtighet, som tillkommer Kristus. Människorna inbilla sig nämligen, att Kristus är strängare, men helgonen lättare att blidka, och de sätta mer förtröstan till helgonens barmhärtighet än till Kristi barmhärtighet, och så göra de dem i själfva verket till återlösande medlare.

Vi vilja därför påvisa, att de verkligen af helgonen göra icke endast förebedjare utan äfven försonare, d. v. s. återlös-ningsmedlare. Vi hafva ännu icke talat om det missbruk, som folket häraf gör, utan hittills tala vi endast om lärarnas meningar. Om det öfriga kunna äfven de okunniga döma.

För att någon skall kunna vara en försonare kräfvas tvenne villkor. Först och främst måste det finnas ett Guds ord, genom hvilket vi med visshet veta, att Gud vill förbarma sig öfver och bönhöra dem, som genom denna försonare åkalla honom. Ett sådant löfte hafva vi om Kristus i Joh. 16: 28: Allt hvad I bedjen Fadren i mitt namn, det skall han gifva eder. Om helgonen finnes intet sådant löfte. Därför kunna samvetena icke komma till en viss öfvertygelse om att vi varda bönhörda genom att åkalla helgonen. Därför framgår en sådan åkallan icke af tron. Vidare hafva vi ock en befallning att åkalla Kristus, enligt Matt. 11: 28: Kommen till mig9 I alla, som arbeten 9. s. v., hvilket för visso är sagdt äfven till oss. Och Jesaia säger: Och det skall ske på den tiden, att hedna-

folken skola söka telningen från Isais rot, där han står såsom ett baner för folken (Jes. 11: 10). Och Ps. 45: 13: De rika i folket skola bedja inför ditt ansikte. Och Ps. 72: 11: Alla jordens konungar skola tillbedja honom, samt kort därefter: De skola ständigt bedja inför honom (v. 15). I Joh. 5: 23 säger Kristus: Alla skola hedra Sonen såsom de hedra Fadern. Och Paulus säger i 2 Tes. 2: 16 f. bedjande: Men vår Herre Jesus Kristus själf oeh vår Gud och Fader, som har älskat oss och i nåd gifvit oss en evig hugsvalelse och ett godt hopp, han hugsvale edra hjärtan och stadfäste eder i allt godt ord och verk. Men hvilket bud eller hvilket exempel angående åkallande af helgonen kunna våra motståndare ur den heliga Skrift anföra?

Det andra villkoret, som kräfves för att någon skall vara en försonare, är, att hans förtjänster åsyfta att tillfyllestgöra för andra, att de genom ett Guds tillräknande gifvas åt andra, på det att de genom dessa såsom dem tillhöriga förtjänster må anses för rättfärdiga, liksom om en vän betalar skulden för en annan, och gäldenären genom den andres betalning, såsom om den vore lians egen, varder skuldfri. På så sätt gifves oss Kristi förtjänster, för att vi, såsom om vi hade en egen förtjänst, skola räknas såsom rättfärdiga genom vår förtröstan på Kristi förtjänst, när vi tro på honom.

Ur dessa båda delar, nämligen löftet och gåfvan af förtjänsten, framgår förtröstan på Guds barmhärtighet, och en sådan förtröstan på Guds löfte och Kristi förtjänst måste vi hafva för att kunna bedja, ty vi böra vara för visso öfvertygade om, både att vi för Kristi skull blifva bönhörda och att vi genom hans förtjänst hafva en blidkad Fader.

Nu lära våra motståndare först och främst, att vi skola åkalla helgonen, ehuru de hvarken hafva Guds löfte eller befallning härom eller något exempel härpå ur den heliga Skrift. Likväl går det därhän, att människorna sätta större tillit till helgonens barmhärtighet än till Kristi, ehuru Kristus bjudit oss att komma till sig och icke till helgonen. För det andra öfver-

föra de helgonens förtjänst, liksom Kristi förtjänst på andra och lära, att man skall förtrösta på helgonens förtjänst, som om vi för helgonens förtjänst skulle räknas för rättfärdiga, liksom vi räknas för rättfärdiga för Kristi förtjänst. Yi uppdikta här ingenting. Genom aflaten säga de sig på människor öfverföra helgonens förtjänst. Gabriel,46 hvilken har uttolkat deras lag om mässan säger helt dristigt, att »vi böra enligt den af Gud instiftade ordningen taga vår tillflykt till helgonens hjälp, på det att vi må frälsas genom deras förtjänster och förböner». Dessa äro Gabriels egna ord. Och likväl kan man i våra motståndares böcker och predikningar läsa sådant, som är ännu orimligare. Hvad är väl att göra helgonen till försonare, om icke detta är det? De likställas med Kristus, om vi skola för-trösta på att genom deras förtjänst blifva frälsta.

Men hvar är den af Gabriel omtalade ordningen af Gud instiftad, enligt hvilken vi böra taga vår tillflykt till helgonens hjälp? Må han framdraga ett exempel ur den heliga Skrift eller ett bud. Kanske har man hämtat denna ordning från de kungliga hofven, där man brukar använda vänner såsom förespråkare. Men om konungen har förordnat en viss förespråkare, så vill han icke att några saker skola föredragas för honom genom andra. När nu Kristus är förordnad till förespråkare och öfver-stepräst, hvarför söka vi då andra?

På många håll meddela de aflösning med följande ord: »Vår Herres Jesu Kristi lidande, den allrasaligaste jungfrun Marias och all helgonens förtjänster lände dig till syndernas förlåtelse.» Här förkunnas aflösningen, emedan vi äro försonade och räknade för rättfärdiga icke blott genom Kristi förtjänst utan genom alla helgons. Några af oss hafva bevittnat huru en munk, som äfven var teolog, vardt tillkallad för att trösta en teologie doktor, hvilken låg för döden. Denna munk upprepade för den döende ständigt bönen: »Nådens moder, beskydda oss för fienden, och upptag oss i vår dödsstund.»

Om vi nu också kunna medgifva, att den saliga Maria beder för kyrkan, så månne hon upptager själarna i döden, månne hon öfvervinner döden, månne hon lefvandegör? Hvad gör Kristus,OM ÅKALLAN AF HELGONEN.

om den saliga Maria gör detta? Ehuru hon är värd den allra största heder, så vill hon dock icke likställas med Kristus, utan hon vill fastmer, att vi skola betrakta och efterfölja hennes exempel. Det är ju ock väl kändt, att genom en allmänt utbredd mening har den saliga jungfrun blifvit satt i Kristi ställe. Henne hafva människorna åkallat, på hennes barmhärtighet hafva de förtröstat, genom henne hafva de velat blidka Kristus, liksom om han icke vore vår försonare, utan blott en fruktansvärd domare och hämnare. Yi däremot mena, att man icke bör för-trösta på att helgonens förtjänst varder på oss öfverförd, eller att Gud därför försonas med oss eller räknar oss såsom rättfärdiga och frälsar oss. Ty endast genom Kristi förtjänst få vi syndernas förlåtelse, då vi tro på honom. Om de andra heliga heter det i 1 Kor. 3:8: Hvar och en skall få sin lön efter sitt arbete, d. v. s. de kunna icke sins emellan skänka hvarandra sina förtjänster, såsom munkarna sälja sina klosterordnars förtjänster. Och Hilarius säger om de fåvitska jungfrurna: Och emedan de fåvitska, sedan deras lampor slocknat, icke kunde gå brudgummen till mötes, bådo de dem, som voro visa, att de skulle låna dem olja, men dessa svarade, att de icke kunde gifva dem någon, emedan de icke hade så mycket, att det räckte åt alla, d. v. s. att ingen kan hjälpas genom andras gärningar och förtjänster, utan hvar och en måste skaffa sig olja till sin lampa.

Då nu våra motståndare lära, att man skall sätta sin förtröstan på åkallan af helgonen, ehuru de härför kunna åberopa hvarken något Guds ord eller något exempel ur den heliga Skrift, då de på andra öfverföra helgonens förtjänster på samma sätt som Kristi, samt då de tillskrifva helgonen den ära, som endast tillkommer Kristus, så kunna vi icke antaga deras meningar om helgondyrkan eller deras sed att åkalla helgonen. Ty vi veta, att vi böra sätta vår förtröstan på Kristi förbön, emedan Guds löfte gäller endast denna. Yi veta, att endast Kristi förtjänst är för oss en soning. För Kristi förtjänsts skull räknas vi för rättfärdiga, då vi tro på honom, såsom det heter: Den som tror på honom skall icke komma på skam (Rom. 9: 33; jfr 1 Petr. 2: 6 och Jes. 28: 16).260

Så vidlåder äfven den villfarelsen de lärda, att vissa förvaltningsposter äro anförtrodda åt hvar och en af de enskilda helgonen, t. ex. Anna gifver rikedom, Sebastian afvänder farsot, Valentin botar för fallandesjuka, Georg bevarar ryttare. Dessa inbillningar hafva helt och hållet uppkommit af hedniska föredömen. På samma sätt ansågs hos romarna Juno gifva rikedom, Febris afvända febersjukdomar, Castor och Pollux skydda ryttare o. s. v. Men skulle vi ock tänka oss, att man lärde aldrig så varsamt om åkallan af helgonen, hvarför skall man försvara densamma, då den är ett mycket farligt föredöme, och då ingen" befallning därom eller vittnesbörd därför finnes i Guds ord? Ja, det finnes icke heller något vittnesbörd därför hos de gamla författarna. Då man, såsom ofvan sagdt, söker sig utom Kristus andra medlare och sätter sin förtröstan på dessa, så fördunklas, såsom erfarenheten äfven visar, kunskapen om Kristus. Det vill synas, som om omnämnandet af helgonen, sådant det förekommer i de gamla bönerna, i början skett i ett godt syfte, men sedan begynte man att åkalla dem, och på denna åkallan hafva ytterligare följt vidunderliga och värre än hedniska missbruk.

Ifrån att åkalla helgonen hafva de sedan fortskridit till bilderna, som de likaledes dyrka och anse besitta en viss kraft, liksom trollkarlar uppdiktat, att det skulle finnas en viss kraft hos de afbilder af stjärntecknen, som på en viss bestämd tid ristades. Vi hafva i ett visst kloster sett en bild af den saliga jungfrun, hvilken med konst sattes i rörelse liksom en automat, så att den tycktes antingen vända sig bort från de bedjande eller tillnicka dem bifall.

Men de vidunderliga järtecknen af alla bilder och målningar öfverträffas dock af de sagor om helgonen, som med stor myndighet offentligen förkunnas. Barbara begär under sina marter såsom belöning, att ingen, som åkallar henne, skall dö innan han fått Herrens nattvard. En annan uppläste dagligen hela psaltaren stående på en fot. En klok man målade en Kristoffer för att genom en sinnebild antyda, att det måste finnas stor själsstyrka hos dem, som skola bära Kristus, d. v. s. som skola lära evangelium eller aflägga en bekännelse därom, emedan de

måste utstå stora faror. Sedan hafva de dåraktiga munkarna lärt folket att åkalla Kristoffer, liksom om en dylik jätte någonsin funnits till. Men ehuru helgonen hafva utfört storverk både för det allmänna bästa och tjänande cle enskilda till föredöme, hvilkas förtäljande kunde vara till stort gagn såväl till trons stärkande som till exempel för oss huru vi böra handla, har ingen brytt sig om att framställa dessa gärningar ur deras verkliga historia. Det skulle dock vara till gagn att höra, huru heliga män hafva skött sitt rikes angelägenheter, hvilka olyckor och faror de hafva utstält, huru heliga män hafva varit konungar till hjälp i stora faror, huru cle hafva predikat evangelium och hvilka strider de haft att utkämpa med irrlärare. Nyttigt är ock att betrakta dessa exempel på Guds barmhärtighet, såsom då vi se, att Petrus får förlåtelse för sin förneke] se, eller att Cyprianus får förlåtelse för att han öfvat trolldom, eller huru Augustinus under sin sjukdom har erfarit trons kraft och med orubblig visshet försäkrat, att Gud för visso hör de troendes böner. Sådana exempel, som röra tro och gudsfruktan eller rikcls styrelse, skulle vara till nytta att omtala. Men några gycklare, som icke hafva haft den ringaste kunskap hvarken om tron eller om huru riken böra styras, hafva med skaldeverk såsom mönster hopdiktat sagor, hvilka innehålla endast vidskepliga lärdomar om vissa böner, vissa fastor, hvarjämte de tillägga en del, som kan vara för dem inkomstbringande, såsom de uppdiktade underverken med radband och liknande ceremonier. Det torde icke vara nödvändigt att anföra några exempel, ty det finnes ju legender, såsom cle kalla dem, samt höga berg (ordagrant: utsiktstorn) af exempel och radbandsunder, af hvilka det mesta påminner om Lucianus' »sanna berättelser».66

Åt dessa vidunderliga och ogudaktiga sagor hafva biskopar, teologer, och munkar gifvit sitt bifall, emedan de bragte dem inkomster, men oss kunna de icke lida, emedan vi, för att Kristi ära och hans verk må starkare framträda för människorna, icke fordra att helgonen skola åkallas samt ogilla missbruken med afseende på helgondyrkan. Och ehuru alla rättskaffens människor längta efter att någon rättelse med afseende på dessa

missbruk måtte ske vare sig* genom biskoparnas myndighet, eller genom predikanternas nit, så låtsas våra motståndare i sin vederläggningsskrift icke alls om äfven de uppenbara bristerna, såsom om de, sedan vederläggningsskriften blifvit gillad, ville tvinga oss att godkänna äfven de mest allmänt insedda missbru-

bruken.

På detta försåtliga sätt är vederläggningsskriften affattad icke endast på detta ställe utan nästan öfverallt. Ingenstädes göra de någon åtskillnad emellan sina lärosatser och de uppenbara missbruken. Några af de förståndigare ibland dem erkänna likväl, att många falska meningar vidlåda skolastikernas och kyrkorättslärarnas lära samt att för öfrig-t många missbruk vunnit insteg i kyrkan genom kyrkoherdarnas stora of örstånd och vårdslöshet. Ty Luther har icke varit den förste, som klagat öfver allmänt utbredda missbruk. Många lärda och framstående män hafva långt före denna tid klagat öfver missbruken med mässan, tilliten till klosterväsendets stadgar, den vinstgifvande helgondyrkan, förvirringen i läran om boten, som dock i all synnerhet måste vara klar och tydlig i kyrkan. Vi hafva själfva hört, att framstående teologer önska en förändring af den skolastiska läran, som innehåller mycket mer af filosofiska tvister än af gudfruktighet. Likväl hålla sig cle äldre bland dem mer till den heliga Skrift än de yngre, och på så sätt har deras teologi allt mer och mer urartat. Till att så många rättskaffens människor ifrån början fattat kärlek till Luther har den egentliga orsaken varit, att de hafva sett honom leda människors sinnen ut ur irrgångarna af dessa skolastikernas och kyrkorättslärarnas virriga och ändlösa tvister samt i stället lära dem sådant, som tjänar att befrämja gudsfruktan.

Därför hafva våra motståndare icke handlat ärligt, då de, i syfte att vi skulle lämna vårt bifall till vederläggningsskriften, icke hafva låtsat om missbruken. Och om de verkligen ville befordra kyrkans välfärd, så borde de mecl afseende på denna fråga vid detta tillfälle hos den allermäktigste kejsaren anhålla, att han ville gå i författning om att få missbruken afskaffade, då vi ju tydligt se honom vara i hög grad angelägen

om, att det må härska god och hälsosam ordning i kyrkan. Men våra motståndare bekymra sig icke om att befrämja kejsarens i högsta grad berömliga och vördnadsvärda vilja, utan blott om huru de på något sätt skola kunna undertrycka oss. Många tecken bevisa, att de föga bekymra sig om kyrkans tillstånd. De lägga sig ingen vinning om, att menigheten må känna huf-vudsumman af de kyrkliga lärosatserna. Med en ny och oerhörd grymhet försvara cle uppenbara missbruk. De tåla inga skickliga lärare i församlingarna. Hvilken afsikt de härmed hafva, kunna alla rättskaffens människor lätt förstå. Men på detta sätt tillgodose de hvarken rikets eller kyrkans bästa, Ty blefve alla dugliga lärare dräpta och den sanna läran under-tiyckt, så skulle svärmeandar uppstå, hvilka våra motståndare nog icke kunna tillbakahålla, utan som skulle med sina ogudaktiga läror bringa förvirring i kyrkan och omstörta hela kyrkostyrelsen, hvilken vi lifligt önska bibehålla.

Därför bedja vi dig, stormäktigste kejsare Karl, lor Kristi äras skull, som vi icke betvifla att du är angelägen om att öka och utbreda, a,tt du icke må gifva ditt samtycke till våra motståndares våldsplaner utan må söka andra ärliga medel för att upprätta endräkten på ett sådant sätt, att gudfruktiga samveten icke må blifva betungade och ingen grymhet, såsom hittills skett, öfvas emot oskyldiga människor, samt den sanna läran icke i kyrkan undertryckas. Ty en af dina största plikter emot Gud är att bevara och till de efterkommande fortplanta den sanna läran samt försvara dem, som rätt lära, Ty då Gud hedrar konungarna genom att gifva dem sitt eget namn och kallar dem gudar, sägande (Ps. 82: 6): Jag har väl sagt: I ären gudar, fordrar lian, att de skola vårda sig om det, som hör Gud till, d. v. s. att Kristi evangelium må på jorden bevaras och fortplantas, samt att de såsom Guds ställföreträdare skola skydda de oskyldigas lif och välfärd.

TIONDE ARTIKELN.

Om nattvardens utdelande under båda gestalterna.

Del kan icke betviflas, att det är gudfruktigt samt i enlighet med Kristi instiftelse och Pauli ord att bruka cle båda delarna af Herrens nattvard, ty Kristus har instiftat båda delarna och han har instiftat dem icke för en del af församlingen utan för hela församlingen. Ty sakramentet brukas på grund af Kristi förordning — och icke i följd af någon mänsklig förordning — icke blott af prästerna utan af hela församlingen. Detta torde äfven våra

motståndare erkänna. Men är det nu af Kristus instiftadt för hans församling i dess helhet, hvarför fråntager man då en del af församlingen sakramentets ena del? Hvarför förbjudes bruket af den ena delen? Hvarför förändras Kristi anordning, i synnerhet då han kallar den sitt testamente? Får man icke upprifva en människas, huru mycket mindre då Kristi testamente. Och Paulus säger i 1 Kor. 11: 23 f., att han af Herren undfått hvad han har meddelat, men han lärde ett utdelande under bådadera gestalterna, såsom af texten tydligt framgår. Gören detta, säger han först om lekamen, och sedan upprepar han samma ord om kalken. Slutligen säger han: V rof ve människan sig själf, oeh äte sä af brödet och dr icke af kalken. Dessa ord iunebära ju en föreskrift, och kort förut säger han. att de, som vilja gå till Herrens nattvard, böra göra det tillsammans. Det är därför tydligt, att sakramentet är instiftadt för hela församlingen. Och plägseden (att utdela sakramentet under båda gestalterna) finnes alltjämt kvar i cle grekiska församlingarna, samt rådde fordom ock i de romerska, såsom Cyprianus och Hieronymus betyga. I sin förklaring till Sefanja talar nämligen Hieronymus om »prästerna, som tjäna vid nattvardsfirandet och utdela Herrens blod till hans folk» o. s. v. Detsamma betygar ock mötet i Toledo. Och det skulle icke vara svårt att här sammanföra en stor mängd vittnesbörd härom, men för att icke

blifva för vidlyftiga, öfverlämna vi åt den omdömesgille läsaren att öfverväga, hvilken mening man måste hafva om Kristi anordning.

Våra motståndare bemöda sig i vederläggningsskriften icke alls om att anföra någon ursäkt för att man fråntagit församlingen den ena delen af sakramentet, Detta hade dock höfts lättskaffens och fromma män. Det hade ålegat dem att söka finna ett starkt skäl, hvilket kunde gälla såsom en ursäkt för församlingen och till lärdom för deras samveten, som icke få mottaga mer än en del af sakramentet. Men nu försvara de, att undanhållandet af den andra delen skulle vara rätt, och förbjuda medgifvande af att använda båda delarna. Först uppdikta de, att clet under kyrkans äldsta tid på flera ställen varit sed att utdela endast den ena delen. Men de kunna icke anföra ett enda gammalt exempel på att detta förekommit, utan de åberopa sig på några bibelställen, där det talas endast om brödet, såsom i Luk. 24: 85, där det heter, att lärjungarna hände igen Kristus, dä han bröt brödet. De anföra ock andra ställen om brödbryt-liingen (Apg. 2: 42, 46; 20: 7). Men ehuru vi icke vilja bestrida att några af dessa kunna afse sakramentet, så följer dock icke häraf, att endast den ena delen blifvit utdelad, ty det är ju ett allmänt språkbruk att beteckna det hela genom att nämna en del däraf. De tala ytterligare om lekmännens kommunion (som om därvid blott brödet hade utdelats), men den skedde (i den äldsta kyrkan) genom utdelande af de båda gestalterna, och om clet förekommer, att präster befallas att gå till nattvarden på samma sätt som lekmän, så betecknar detta att förrättandet af konsekrationen fråntogs dem. Härom äro icke heller våra motståndare okunniga, men de missbruka de olärdas okunnighet, hvilka när de höra talas om lekmannakommunion genast tänka på det nu gängse bruket att åt lekmännen gifva endast en del af sakramentet.

Se här huru oblygt de gå till väga. Bland andra orsaker, hvarför icke båda delarna af sakramentet utdelas, anför Gabriel,46 att man hade måst göra en åtskillnad emellan lekmän och präster. Troligt är äfven, att detta är den förnämsta orsaken till

att undanhållandet af den ena delen nu försvaras, nämligen att prästståndets värdighet därigenom i religionens namn skall starkare framhållas. Att detta är ett människopåfund, för att icke gifva clet sämre namn, och hvad afsikten därmed är, kan man lätt inse. I veclerläggningsskrifteii åberopa de Elis söners exempel, att sedan de förlorat prästadömet skulle de komma och begära en prästadel (1 Sam. 2: 36). Detta påstå de beteckna den ena delen af nattvarden, och de tillägga: sålunda böra äfven \åra lekmän vara nöjda med en prästadel, eller den ena delen af sakramentet. Detta är ju att uppenbart drifva spe, när våra, motståndare på sakramentet öfverföra berättelsen om Elis efterkommande. Där beskrifves Elis straff. Vilja de nu månne också säga, att lekmännen såsom ett straff blifvit fråntagna den andra delen af sakramentet? Sakramentet är instiftadt för att trösta och gifva nytt mod åt ängslade samveten, när de tro, att de såsom en spis få emottaga Kristi lekamen, som är utgifven för världens lif, och när de tro att de genom att blifva förenade med Kristus få nytt lif. Men våra motståndare påstå,

att lekmännen till straff undanhållas sakramentets andra del. De böra, säga de, vara nöjda. Såsom befallning är detta tydligt nog, men hvarför böra de vara nöjda? Man får icke fråga om skälet, utan hvad teologerna säga, skall gälla såsom lag. Detta är en oförsynthet, som höfves en Eck.67 Vi känna väl igen dessa förmätna anspråk, och ville vi gendrifva dem, skulle det icke fattas oss ord, ty enhvar måste ju se, huru stor hans oblyghet är. Liksom tyrannen i ett skådespel befaller han: vare sig de vilja eller icke, så böra de vara nöjda. Månne de skäl, som han anför, skola inför Guds domstol ursäkta dem, som undanhålla en del af sakramentet och som grymt fara fram emot rättskaffens människor, hvilka bruka sakramentet i dess helhet? Om deras förbud åsyftar, att det skall vara en skillnad mellan präster och lekmän, så måste just detta skäl förmå oss att icke instämma med våra motståndare, äfven om vi annars skulle vara benägna att iakttaga deras sed. Det finnes andra åtskillnader mellan prästståndet och menigheten, men det är icke svårt att se i hvilken afsikt de så ifrigt försvara denna åtskillnad. MenOM PRÄSTERNAS ÄKTENSKAP.

på det att man icke ma mena, att vi skulle vilja förringa prästståndets verkliga värdighet, vilja vi icke vidare tala om detta listiga påfund.

De anföra ock faran att utspilla något af vinet och mera dylikt, som icke kan förmå att förändra den af Kristus instiftade anordningen. Men skulle vi nu ock föreställa oss, att det stode oss fritt att använda antingen blott den ena delen af sakramentet eller bådadera, huru kan härigenom försvaras att förbjuda den ena delens användning? Men kyrkan kan icke taga sig friheten att af Kristi anordningar göra likgiltiga ting. Yi ursäkta väl församlingen, som har lidit denna oförrätt, då den icke kunde erhålla sakramentets båda delar, men däremot kunna vi icke ursäkta dem, som varit upphofsmän härtill, som försvara att man förbjuder att bruka sakramentet i dess helhet, och som nu icke blott förbjuda detta, utan äfven bannlysa och med våld förfölja dem, som bruka hela sakramentet. De må själfva se till, huru de inior Gud skola kunna aflägga räkenskap för sina påfund. Man må icke heller allt för hastigt mena, att församlingen stadfäster och gillar allt hvad påfvarna förordna, i synnerhet som den heliga Skrift om biskopar och kyrkoherdar profeterar, att, såsom Hesekiel säger, prästerna skola komma till korta med sin undervisning (Hes. 7: 26).

ELFTE ARTIKELN. Om prästernas äktenskap.

Ehuru celibatet är så illa beryktadt för otukt, våga våra motståndare icke blott att försvara den påfliga lagen under den ogudaktiga och falska förevändningen att denna lag gifvits i Guds namn, utan också att uppmana kejsaren och furstarna, att de icke må tåla prästers äktenskap, hvilket de säga lända till det romerska rikets skam och vanära.

Hvar har man någonsin i historien läst om en större oförskämdhet än denna våra motståndares? Yi skola sedermera granska de skäl, som de anföra. Men må nu den omdömesgille läsaren betänka, hvilken panna dessa ovärdiga människor hafva, OM PRÄSTERNAS ÄKTENSKAP.

267

på det att man icke ma mena, att vi skulle vilja förringa prästståndets verkliga värdighet, vilja vi icke vidare tala om detta listiga påfund.

De anföra ock faran att utspilla något af vinet och mera dylikt, som icke kan förmå att förändra den af Kristus instiftade anordningen. Men skulle vi nu ock föreställa oss, att det stode oss fritt att använda antingen blott den ena delen af sakramentet eller bådadera, huru kan härigenom försvaras att förbjuda den ena delens användning? Men kyrkan kan icke taga sig friheten att af Kristi anordningar göra likgiltiga ting. Yi ursäkta väl församlingen, som har lidit denna oförrätt, då den icke kunde erhålla sakramentets båda delar, men däremot kunna vi icke ursäkta dem, som varit upphofsmän härtill, som försvara att man förbjuder att bruka sakramentet i dess helhet, och som nu icke blott förbjuda detta, utan äfven bannlysa och med våld förfölja dem, som bruka hela sakramentet. De må själfva se till, huru de inior Gud skola kunna aflägga räkenskap för sina påfund. Man må icke heller allt för hastigt mena, att församlingen stadfäster och gillar allt hvad påfvarna förordna, i synnerhet

som den heliga Skrift om biskopar och kyrkoherdar profeterar, att, såsom Hesekiel säger, prästerna skola komma till korta med sin undervisning (Hes. 7: 26).

ELFTE ARTIKELN. Om prästernas äktenskap.

Ehuru celibatet är så illa beryktadt för otukt, våga våra motståndare icke blott att försvara den påfliga lagen under den ogudaktiga och falska förevändningen att denna lag gifvits i Guds namn, utan också att uppmana kejsaren och furstarna, att de icke må tåla prästers äktenskap, hvilket de säga lända till det romerska rikets skam och vanära.

Hvar har man någonsin i historien läst om en större oförskämdhet än denna våra motståndares? Yi skola sedermera granska de skäl, som de anföra. Men må nu den omdömesgille läsaren betänka, hvilken panna dessa ovärdiga människor hafva,

som säga, att äktenskapen lända riket till skam och vanära, liksom skulle kyrkan i hög grad prydas genom den offentliga vanäran af de skändligt, liderliga lustar, hvaraf dessa heliga fäder brinna, hvilka hyckla en Curius'68 lefnadssätt och i själfva verket fira bacchanalier.69 Man kan icke ens anständigtvis nämna mycket af detta, som de med största fräckhet bedrifva. Ocli dessa sina lustar kräfva de, att du med din kyska hand skall hägna, o kejsare Karl, hvilken dock några gamla siareord hafva kallat konungen med det kyska väsendet, ty om dig synes det vara sagdt: »En till sitt väsende kysk skall allestädes råda.» I)e kräfva, att du i strid mot Guds lag, i strid mot folkrätten och i strid mot kyrkomötenas lagar skall upplösa äktenskap, att du skall anbefalla de hårdaste straff emot oskyldiga människor blott därför att de ingått äktenskap, att, du skall låta dräpa prästerna, mot hvilka till och med hedningar af fromhet visa skonsamhet, samt att du skall drifva i landsflykt de hemlösa kvinnorna och faderlösa barnen. De förelägga dig, huldrike och kyske kejsare, sådana lagar, hvilka intet hedniskt folk, huru vildt och rått det än må vara, skulle tåla. Men då sedeslöshet och grymhet icke ingå i dina seder, hoppas vi, att du äfven i denna sak skall med oss förfara mildt, i synnerhet då du har fått kännedom om, att vi för vår lära hafva de viktigaste skäl, som äro hämtade ur Guds ord, gentemot hvilket våra motståndare sälta sina tomma och grundlösa inbillningar.

Det är likväl icke på allvar de försvara celibatet (det äk-tenskapslösa lifvet), ty de äro icke okunniga om, huru få som lefva kyskt. Men de omgifva sig med ett sken af fromhet för sin makts skull, hvilken de anse celibatet befrämja, så att vi inse, att Petrus med rätta varnat för att falska profeter skulle komma och med diktade ord bedraga människorna (2 Petr. 2: 1 ff.). Ty intet är sant, uppriktigt och ärligt, som våra motståndare i denna sak säga, skrifva eller göra, utan i själfva verket strida de om sin makt, som de utan skäl mena vara hotad och som de försöka att genom denna ogudaktiga förevändning af fromhet befästa.

Yi kunna därför icke godkänna denna lag om celibatet, som

våra motståndare försvara, ty den strider både mot gudomlig och naturlig rätt samt öfverensstämmer icke heller med kyrkomötenas lagar. Det är ju ock väl kändt, att den är både vidskeplig och farlig, ty den gifver upphof till en otalig mängd anstöt, till synder och allmänt sedefördärf. Våra öfriga lärostrider kunna kräfva något meningsutbyte emellan de lärda, men här föreligger å ömse sidor en så klar sak, att intet meningsutbyte kan behöfvas. Här kan hvarje rättskaffens och gudfruktig man döma. Men ehuru af oss den uppenbara sanningen försvaras, hafva dock våra motståndare hopsatt en del falska påfund för att slingra sig undan våra skäl.

För det första lär oss 1 Mos. 1: 28, att människorna äro skapade för att vara fruktsamma, och det ena könet har därför med rätta böjelse till det andra. Vi tala här icke om den onda begärelsen, som är synd, utan om den åtrå, som skulle hafva funnits i den ofördärfvade naturen och hvilken de kalla »naturlig kärlek», och denna är med afseende på de båda könens inbördes förhållande förvisso en gudomlig ordning. Och då denna Guds ordning icke utan ett särskildt Guds ingripande kan upphäfvas, så följer häraf att rätten till att ingå äktenskap icke kan upphäfvas genom några förordningar eller löften.

Här söka våra motståndare slingra sig undan och säga, att i begynnelsen var väl äktenskapet befalldt, för att jorden skulle blifva uppfylld, men sedan nu jorden är uppfylld, är det icke befalldt. Man ser, huru förståndigt de tänka. Den mänskliga naturen danas enligt detta Guds ord, så att den är fruktsam icke blott i begynnelsen af skapelsen, utan så länge denna våra kroppars natur äger bestånd, på samma sätt som jorden göres fruktbar genom ordet: Frambringe jorden grönska (1 Mos. 1: 11). På grund af denna Guds befallning började jorden att frambringa örter icke blott i begynnelsen, utan fälten beklädas årligen därmed, så länge denna natur äger bestånd. Såsom nu jordens natur icke kan förändras genom mänskliga lagar, så kan icke heller utan genom ett Guds särskilda ingripande människans natur förändras hvarken genom löften eller genom nå gon mänsklig lag.

För det andra. Emedan denna skapelse eller gudomliga ordning är en i människan förefintlig naturlig lag, hafva de lagfarne visligen och med rätta sagt, att förbindelsen emellan man och kvinna faller inom den naturliga lagens område. Men då den naturliga lagen är oföränderlig, så följer häraf med nödvändighet, att rätten att ingå äktenskap städse måste äga bestånd. Ty där icke naturen förändras, måste också clen ordning, hvilken Gud har nedlagt i naturen äga bestånd, och den kan icke genom några människolagar upphäfvas. Det är därför löjligt, när våra motståndare prata om, att äktenskapet i början var befalldt, men nu icke. Detta är ungefär som om de skulle säga: de människor, som fordom föddes, ägde från födelsen ett visst kön, men numera är detta icke fallet. Fordom gällde för dem från födelsen den naturliga lagen, men numera gör den det icke. Ingen uppfinnare skulle kunna finna på något konstigare än dessa dårskaper, som man har uttänkt för att söka slingra sig ifrån den naturliga lagen. I denna fråga gäller därför alltjämt hvad såväl Skriften lär som äfven den lagkunnige har sagt, nämligen att förbindelsen emellan man och kvinna faller inom den naturliga lagens område. Men den naturliga lagen är förvisso ock en gudomlig lag, ty den är en af Gud i naturen inplantad ordning. Då nu denna lag icke utan ett Guds särskilda ingripande kan förändras, så måste ock rätten att ingå äktenskap äga bestånd, ty att hos det ena könet finnes en åtrå till det andra är en af Gud i naturen nedlagd ordning, och därför äfven en lag eller rätt. Hvarför skulle Gud annars hafva skapat tvenne skilda kön? Och vi tala här, såsom förut sagdt, icke om den onda begärelsen, som är synd, utan om den åtrå, som de kalla naturlig kärlek, hvilken den onda begärelsen icke har borttagit ur naturen, utan tvärtom kommit att uppflamma, så att den nu mer än förr behöfver ett botemedel, och äktenskapet är nödvändigt icke blott för släktets förökelse utan ock såsom ett dylikt botemedel. Detta är så tydligt och står så fast, att det på intet sätt kan bestridas.

För det tredje säger Paulus i 1 Kor. 7:2: För att undvika

skörlefnad hafve hvar man sin hustru. Detta är en uttrycklig befallning, som gäller hvar och en, som icke är särskildt ägnad för ett äktenskapslöst lif. Våra motståndare yrka, att vi skola uppvisa något bud, som befaller präster att gifta sig, liksom om präster icke vore människor. Yi mena, att hvad vi sagt om människonaturen i allmänhet förvisso också måste gälla om präster. Månne Paulus icke här befaller, att de, hvilka icke hafva återhållsamhetens gåfva, skola gifta sig? Han förklarar nämligen strax efteråt själf hvad han menar, då han v. 9 säger: Det är bättre att gifta sig än att brinna. Och Kristus säger tydligt i Matt. 19: 11: Icke alla fatta detta ord, utan de, åt hvilka det blifvit gifvet. Detta därför att nu, sedan synden kommit i världen, samverka dessa båda, den naturliga åtrån och den onda begärelsen, som kommer den naturliga åtrån at»t flamma upp, på ett sådant sätt, att äktenskapet nu mer behöfves än då naturen var ofördärfvad. Därför talar Paulus om äktenskapet som om ett botemedel och bjuder, att man för denna uppflammande åtrås skull bör gifta sig. Och detta ord: Det är bättre att gifta sig än att brinna, det kan icke upphäfvas genom någon mänsklig myndighet, genom någon lag eller några löften, ty dessa kunna icke upphäfva den mänskliga naturen eller den onda begärelsen. Därför måste alla de, hvilka brinna, hafva kvar rätten att gifta sig, ja genom denna Pauli befallning: För att undvika skörlefnad hafve hvar man sin hustru, förbindas härtill alla, som icke fått återhållsamhetens gåfva, något hvarom enhvar med sitt samvete måste afgöra.

Men när de här bjuda, att man skall bedja Gud om återhållsamhet, samt bjuda att man genom arbete och svält

skall utmatta sin kropp, hvarför förkunna de icke för sig själfva dessa ypperliga bud? Men — såsom vi ofvan sagt — våra motståndare endast leka med ord, utan att de mena något på allvar. Vore återhållsamhet möjlig för alla, så behöfdes ju icke därtill någon särskild gåfva. Men Kristus framhåller själf, att en särskild gåfva erfordras, hvarför den icke tillkommer alla, och Gud vill att de öfriga skola hålla sig till den allmänna naturens lag, som han har instiftat. Ty Gud vill272

icke, att man skall förakta hans anordningar och hans skapelse. Sålunda vill han, att dessa skola vara kyska, så att de bruka clet botemedel, som Grud gifvit dem, på samma sätt som han vill, att vi skola uppehålla vårt lif genom användningen af mat och dryck. Gerson betygar äfven, att det funnits många rättskaffens män, som försökte att underkufva sin kropp, men därmed föga uträttat. Riktigt säger därför Ambrosius: »Ett jungfruligt lif är något, hvartill man kan råda men icke befalla, det kan frivilligt lofvas snarare än påbjudas.» Skulle någon här vilja invända, att Kristus prisar dem, som hafva snöpt sig själfva för himmelrikets skull (Matt. 19: 12), så må han betänka, att Kristus prisar dem, hvilka hafva återhållsamhetens gåfva, hvarför han ock tillägger: Den som kan fatta det, han fat-te det. Ty en oren återhållsamhet behagar icke Kristus. Äfven vi prisa den sanna återhållsamheten, men vi tala här om lagen (nämligen den, som förbjuder prästerna äktenskap) samt om dem, hvilka icke hafva återhållsamhetens gåfva. Denna sak borde vara frivillig, och icke borde genom en dylik lag-snaror läggas för de svaga.

För clet fjärde afviker den påfliga lagen äfven från kyrkomötenas lagbestämmelser. De gamla kyrkolagarna förbjuda nämligen icke äktenskapet, och icke heller upplösa de ingångna äktenskap, om de ock fråntaga clem, hvilka såsom präster gift sig, utöfningen af deras ämbete. Men ett dylikt afsked innebar på denna tid snarare en förmån. De nya kyrkolagarna, hvilka icke blifvit stiftade på kyrkomöten, utan genom påf-varnas enskilda beslut, både förbjuda att ingå äktenskap samt upplösa de ingångna, hvilket står i uppenbar strid mot Kristi befallning i Matt. 19: 6: Hvad Gud har sammanfogat, må människan icke åter skilja. Yåra motståndare göra i vederläggningsskriften högljudt gällande, att celibatet är påbjudet af kyrkomötena. Yi anklaga icke kyrkomötenas beslut, ty de tillåta under vissa villkor äktenskapet, utan vår anklagelse riktar sig emot de lagar, hvilka efter de gamla kyrkomötenas tid de romerska påfvarna hafva stiftat i strid mot kyrkomötena, ty i så hög grad förakta påfvarna dessas myndighet, ehuru de viljaOM PRÄSTERNAS ÄKTENSKAP.

att den skall vara okränkbar för andra. Sålunda hör denna lag om det beständiga celibatet till det påfliga herraväldets lagar. Och detta är betecknande, ty såsom ett kännetecken på antikrists rike angifver Daniel kvinnoförakt (Dan. 11: 37).

För det femte. Om det också icke är på grund af vidskepelse våra motståndare försvara denna lag, emedan de ju se, att den icke plägar iakttagas, så förbinda de dock därmed vidskepliga meningar, då de taga religionen såsom förevändning. De påstå sig behöfva celibatet för dess renhets skull, liksom om äktenskapet skulle vara orenhet och synd, eller som om celibatet mer än det äktenskapliga lifvet skulle förtjäna rättfärdiggörelsen. Och här åberopa de sig på den mosaiska ceremo-niallagen, nämligen att i gamla testamentet prästerna under tiden för sin tjänsteförrättning voro skilda från sina hustrur, och därför bör i nya testamentet en präst ständigt vara återhållsam, emedan han ständigt bör bedja. Denna dåraktiga jämförelse anföres såsom ett bevis, som skall tvinga prästerna till ett beständigt celibat, ehuru dock i det jämförda fallet äktenskapet är tillåtet och samlifvet förbjudet endast under tiden tör deras tjänsteförrättning. Att bedja är ju också en annan sak än att förrätta sin tjänst. De heliga bådo äfven då, när de icke förrättade sin offentliga tjänst, och icke heller hindrade det äktenskapliga samlifvet dem att bedja.

Men vi vilja punkt för punkt svara på dessa påfund. För clet första måste våra motståndare erkänna, att de troendes äktenskap är rent, ty det är helgadt genom Guds ord, d. v. s. det är tillåtet och gilladt af Guds ord, såsom den heliga Skrift rikligen betygar. Kristus kallar nämligen äktenskapet en af Gud anordnad förening, clå han i Matt. 19: 6 säger: Hvad Gud har sammanfogat. Och Paulus säger om äktenskapet, om mat och1 dylika ling, i 1

Tim. 4: 5: Det helgas genom Guds ord, och bön, d. v. s. genom ordet, hvarigenom samvetet har visshet om, att Gud gillar det, och genom bönen, d. v. s. genom tron, hvilken med tacksägelse brukar detta såsom en Guds gåfva. Därjämte heter det i 1 Kor. 7: 14: Den icke troende mannen är helgad genom den troende hustrun o. s. v., d. v. s. det akten-

skapliga samlifvet är tillåtet och heligt i följd af troil på Kristus, liksom det är tillåtet att bruka mat o. s. v. Därjämte i 1 Tim. 2: 15: Kvinnan varder frälst genom barnsbörden o. s. v. Om våra motståndare kunde framdraga ett sådant bibelord om celibatet, då skulle de förvisso sjunga segersånger. Paulus säger, att kvinnan frälses genom barnsbörden. Hvad ärofullare kunde han säga gentemot celibatets hyckleri än att kvinnan frälses genom just det, som hör äktenskapet till, genom det äktenskapliga samlifvet, genom att föda barn och fyllandet af andra hemlifvets plikter? Men hvad menar Paulus här? Läsaren må lägga märke till, att tron här tillägges, och att icke uppfyllandet af hemmets plikter utan tro prisas: om de förblifva i tro, säger han. Han talar nämligen om mödrar i allmänhet, och han fordrar därför först och främst tron, genom hvilken kvinnan får syndaförlåtelse och rättfärdiggörelse. Sedan tillägges en viss kallelsegärning, liksom ju hos hvarje enskild människa alltefter hennes kallelse goda gärningar böra följa på tron. Och den goda gärningen behagar Gud för trons skull. På samma søtt behaga äfven kvinnans pliktuppfyllelser Gud för trons skull, och den troende kvinnan frälses, hvilken gudfruktigt tjänar Herren i uppfyllandet af sin kallelses plikter.

Dessa vittnesbörd lära oss, att äktenskapet är tillåtet. Men om nu renhet betyder det, som inför Gud är tillåtet och af honom gilladt, så äro äktenskapen rena, emedan de äro gillade af Guds ord. Och om allt, som är tillåtet, säger Paulus i Tit. 1: 15: Allt är rent för de rena, d. v. s. för dem, som tro på Kristus och genom tron äro rättfärdiga. Liksom därför jungfruligheten är oren hos de ogudaktiga, så är hos de gudfruktiga äktenskapet rent för Guds ords och för trons skull.

Om vidare renheten egentligen sättes såsom motsats till den onda begärelsen, så betyder den en hjärtats renhet, d. v. s. att den onda begärelsen är dödad, ty lagen förbjuder icke äktenskapet, utan den onda begärelsen, äktenskapsbrott och otukt. Därför är celibatet icke detsamma som renhet, ty det kan finnas en större hjärtats renhet hos en äkta man, såsom t. ex. Abraham

eller Jakob, än hos de flesta af dem, som äfven verkligen äro återhållsamma.

Slutligen, om de mena att celibatet så till vida är en renhet, att det mer än äktenskapet skulle förtjäna rättfärdiggörelsen, bestrida vi detta på det bestämdaste, ty vi rättfärdiggöras hvarken för jungfrulighetens eller för äktenskapets skull, utan af nåd för Kristi skull, då vi tro, att vi för hans skull hafva en nådig Gud. Här skola de kanske utbrista, att vi i likhet med Jovinianus8a- likställa äktenskapet och det jungfruliga ståndet. Men för dessa beskyllningars skull kunna vi icke förkasta sanningen om trons rättfärdighet, som vi förut hafva framställt. 'Icke heller likställa vi äktenskapet och det jungfruliga ståndet. Ty liksom den ena gåfvan är större än den andra, profetians gåfva större än vältalighetens, krigsvetenskapens större än åkerbrukskunskapens, vältalighetens större än byggnadskonstens, så är gåfvan att lefva jungfruligt större än det äktenskapliga lifvets gåfva. Men liksom talaren icke inför Gud är rättfärdigare för sin vältalighets skull än byggmästaren för sin byggnadskonsts skull, så förtjänar icke den, som lefver jungfruligt härigenom rättfärdiggörelsen mer än den gifte gör det genom uppfyllandet af sina äktenskapliga plikter, utan hvar och en bör tjäna troget med sin gåfva och veta, att han för Kristi skull genom tron får syndernas förlåtelse, och genom tron räknas såsom rättfärdig inför Gud.

Och hvarken Kristus eller Paulus prisar jungfruligheten därför att den skulle rättfärdiggöra, utan därför att den medför större frihet och att vi genom husliga omsorger mindre hindras i att bedja, lära och tjäna. Därför säger Paulus i 1 Kor. 7: 82: Den ogifte bekymrar sig om det som tillhör Herren. Det är sålunda för den andakts fulla betraktelsens och nitets skull det ogifta ståndet beröm mes. På samma sätt prisar icke Kristus utan vidare dem,

som snöpa sig. utan han tillägger: för himmelrikets skull, d. v. s. för att få ledighet till att själfva lära eller för andra förkunna evangelium, ty han säger icke, att jungfruligheten förtjänar syndaförlåtelse eller frälsning.

Med afseende på de levitiska prästernas exempel svara vi,276

AUGSBURGSKA - BEKÄNNELSENS APOLOGI.

att dessa ju icke bevisa, att man bör ålägga prästerna ett beständigt celibat. Icke heller böra bestämmelserna om den le-vitiska orenheten tillämpas på oss. Det äktenskapliga samlif, som ägde rum i strid mot lagen, var då en orenhet. Numera är det icke orenhet, ty Paulus säger: Allt är rent för de rena (Tit. 1: lo). Evangelium befriar oss nämligen från bestämmelserna om den levitiska orenheten, och om någon försvarar lagen om celibatet i syfte att betunga samvetena med dessa levitiska stadgar, så bör man motsätta sig en sådan liksom apostlarna i Apg. 15: 10 f. motsätta sig dem, som fordrade omskärelsen och försökte pålägga de kristna den mosaiska (ceremonial)lagen.

Rättrådiga människor förstå emellertid att inskränka det äktenskapliga samlifvet särskildt då de äro upptagna af offentliga förrättningar, hvilka ofta gifva rättskaffens män så mycket att göra, att de måste förjaga alla tankar på familjelif, och de veta äfven att iakttaga hvad Paulus i 1 Tess. 4: 4 befaller, nämligen att hålla sin maka i helgelse och ära. De veta också, att man stundom måste draga sig tillbaka i ensamheten för att få ledighet till bön, men Paulus vill icke, att detta skall vara för beständigt (1 Kor. 7: 5). En sådan återhållsamhet är ju ock lätt för cle rättrådiga och (af sin tjänst) upptagna. Men den stora hopen af sysslolösa präster, som finnes i klostren, de kunna — såsom erfarenheten betygar — under vällefnad där icke ens iakttaga den levitiska återhållsamheten. Det heter ock i dikten: »Den ynglingen plägar hylla lättjan och cle som arbeta äro honom förhatliga.»

Många kättare, som oriktigt uppfattat Moses lag, hafva hyllat dylika försmädande läror om äktenskapet och hafva genom sitt celibat förskaffat sig ett särskildt anseende. Epifa-nius54 klagar ock, att enkratiterna70 genom att åberopa sig härpå särskildt lyckades att vinna de okunnigas sinnen för sig. Dessa afhöllo sig ifrån vin, äfven i Herrens nattvard, cle af höllo sig från kött af alla slags djur, därmed öfverträffancle domini-kanerna, hvilka äta fisk. De afhöllo sig ock från äktenskapet, hvilket förvärfvade dem en särskild beundran. Dessa gärningar oeh detta sätt att tjäna Gud menade de i högre grad för-OM PRÄSTERNAS ÄKTENSKAP.

277

tjäna nåd än bruket af vin och kött eller ett äktenskapligt lif, som syntes dem vara något oheligt och orent, som knappast kunde behaga Gud, om det också icke helt och hållet förkastades.

Denna slags änglafromhet ogillar Paulus högligen (Kol. 2: 18), ty då människor mena sig vara rena och rättfärdiga på grund af ett dylikt hyckleri, fråga de icke efter kunskapen om Kristus och fråga icke heller efter kunskapen om Guds gåfvor och bud. Men Gud vill, att vi på ett fromt sätt skola bruka hans gåfvor. Yi skulle ock kunna anföra exempel på huru flera gudfruktiga samveten hafva mycket bekymrats genom spörsmålet huruvida de hafva rätt att ingå äktenskap. Och detta onda härleder sig af munkarnas mening, som på vidskepligt sätt prisa celibatet. Icke heller klandra vi måttlighet eller återhållsamhet, utan anse, såsom vi förut sagt, det vara nödvändigt att öfva och späka kroppen, men däremot förkasta vi, att man på sådana saker sätter sin förtröstan om rättfärdighet. Riktigt säger äfven Epifanius, att iakttagandet af dylika stadgar är lofvärdt dià rrjv èyuQàreiav nal öià rr)v jtoÅirsiav, d. v. s. för att tygla sin kropp och för de allmänna sedernas skull, liksom några bruk äro instiftade för att mana och varna de okunniga, men icke för att vara rättfärdiggörande gudstjänsthandlingar.

Men det är icke genom vidskepelse våra motståndare drifvas att kräfva celibatet, ty de veta väl att kyskheten vanligen icke iakttages. Men de begagna de vidskepliga meningarna för att slå dunst i ögonen på de okunniga. Detta gör dem vida mer förhatliga än enkratiterna, hvilka synas hafva bragts på fall genom att de inbillat sig detta vara fromhet, men dessa åter likna Sardanapalus,71 då de med fullt medvetande och afsikt begagna religionen såsom en täckmantel.

För det sjätte. Ehuru vi hafva så många skäl att ogilla lagen om det beständiga celibatet, så kommer dock ytterligare härtill, att härigenom själafara och offentlig anstöt förorsakas, så att, om också icke lagen vore orättfärdig, borde dock rättrådiga män afskräckas ifrån att gilla påläggandet af en dylik börda, som bringar

oräkneliga själar i fördärf.292 AUGSBURGSKA - BEKÄNNELSENS APOLOGI.

Länge hafva alla rättrådiga män klagat öfver denna börda vare sig för sin egen eller för andras skull, hvilka de sågo sväfva i fara, men inga påfvar hafva lyssnat till denna klagan. Och dock är det tydligt, huru fördärflig denna lag har varit för den allmänna sedligheten, hvilka laster och hvilka nesliga lidelser den frambragt. Det finnes (forn)romerska satirer (gisslande sedeslösheten), och i dessa kan Rom ännu i dag läsa om och känna igen sina seder.

Så hämnas Gud föraktet för hans gåfva och anordning på dem, som förbjuda äktenskapet. Men då man plägar ändra andra lagar, då en ändring tydligen skulle vara till gagn, hvarför gör man det då icke med denna lag, då i dessa yttersta tider så många tungt vägande skäl samfälldt tala för en ändring? Naturen åldras och försvagas alltmer, samt bräck -ligheterna tilltaga, men så mycket mer borde man då använda de af Gud gifna botemedlen. Yi veta för hvilken last Gud har anklagat världen före syndafloden och likaledes före de fera städernas uppbrännande. Liknande laster hafva varit förebud till många andra städers förstörelse såsom t. ex. Sybaris' och Roms. Och i dessa hafva vi en förebild till de tider, som skola föregå världens ände. Därför har man just i vår tid bort med stränga lagar och föredömen värna om äktenskapet samt mana människor därtill, hvilket är öfverhetens sak, då denna bör hafva omsorg om den allmänna sedligheten. Emellertid böra cle, som undervisa människor om evangelium, dels uppmana de icke återhållsamma att gifta sig* och dels uppmana cle öfriga att icke förakta återhållsamhetens gåfva.

Påfvarna upphäfva dagligen och förändra dagligen de viktigaste lagar, men med afseende på denna enda lag om celibatet äro cle järnhårda och obevekliga, ehuru det är allmänt bekant, att den helt enkelt är en af människor stiftad lag. Och denna lag skärpa de nu på många sätt. Den gamla kyrkolagen bjuder att »suspendera» prästerna, men dessa föga skickliga tolkare suspendera dem icke från ämbetet utan upphänga (»suspendera» betyder ordagrant »upphänga») dem i galge. På grymt

sätt dräpa de många rättrådiga män blott emedan de ingått äktenskap, och just dessa mord ådagalägga, att denna lag är en onda andars lära, ty djäfvulen, som är en mandråpare, försvarar sin lag medelst dessa mord.

Yi veta, att man tager anstöt af kyrkosöndringen, emedan vi synas hafva lösslitit oss från dem, hvilka anses vara de lagliga biskoparna, Men våra samveten äro trygga, ty vi veta att vi med största ifver sökt upprätthålla endräkten, men att vi icke kunna blidka våra motståndare utan att förkasta den uppenbara sanningen samt med dem träffa öfverenskommelse att försvara denna orättfärdiga lag, upplösa ingångna äktenskap, dräpa de präster, som icke häri foga sig, samt drifva fattiga kvinnor och hemlösa barn i landsflykt. Men då det är säkert, att dessa villkor äro Gud misshagliga, så må vi icke sörja öfver att vi icke med våra motståndare hafva någon delaktighet i så många mord.

Vi hafva nu framlagt de skäl, hvarför vi icke med godt samvete kunna instämma med våra motståndare, hvilka försvara den påfliga lagen om det beständiga celibatet, ty denna strider mot både gudomlig och naturlig rätt samt afviker äfven från själfva de gamla kyrkolagarna, därjämte är den vidskeplig och medför en mängd faror. Hela saken är slutligen blott hyckleri, ty det är icke för religionens skull de befalla denna lags efterlef-nad utan för sin egen makts skull, hvarvid de på ett ogudaktigt sätt begagna religionen såsom en täckmantel. Ingen människa med sundt förnuft kan heller invända något emot' dessa obestridliga skäl. Evangelium tillåter dem, som behöfva det, att ingå äktenskap, men det tvingar icke dem till äktenskap, som vilja afhålla sig därifrån, om de blott verkligen äro återhåll samma. Samma frihet mena vi böra medgifvas äfven prästerna, och vi vilja hvarken med våld tvinga någon till celibat eller upplösa ingångna äktenskap.

Då vi här redogjort för våra skäl, hafva vi ock i förbigående angifvit, huru våra motståndare söka förvränga det ena eller andra och därjämte vederlagt dessa falska tolkningar. Nu vilja vi ock i korthet redogöra för, på huru starka grunder de söka

försvara clenna lag. Först säga de, att den är af Gud uppenbarad. Här ser man dessa skälmars oerhörda skamlöshet. De djärfvas påstå, att lagen om det beständiga celibatet är af Gud uppenbarad, ehuru den strider mot Skriftens tydliga vittnesbörd, som bjuda: För att undvika skörlefnåden hafve hval man sin hustru (1 Kor. 7:2), och som jämväl förbjuda att upplösa ingångna äktenskap (jfr Matt. 5: 32; 19: 6; 1 Kor. 7: 27). Paulus angifver äfven, hvem som bör anses såsom upphofsman till clenna lag, då han kallar den en onda andars lära (1 Tim. 4: l). På upphofsmannen hänvisa äfven frukterna, nämligen alla de vidunderliga laster och alla de mord, som nu ske under denna lags täckmantel.

Motståndarnas andra skäl är, att prästerna böra vara rena enligt Jes. 52: 11: Renen eder, I som bären Herrens kärl, och de anföra äfven andra bibelspråk med liknande innehåll. Detta skäl, som de framhålla såsom det mest solklara, hafva vi förut vederlagt. Yi hafva nämligen sagt, att jungfruligheten utan tro icke är någon renhet inför Gud, och att äktenskapet är för trons skull rent enligt Tit. 1: 15: Allt är rent för de rena. Vi hafva ock sagt, att ceremoniallagens utvärtes reningsstadgar här icke äga någon tillämpning, emedan evangelium kräfver hjärtats renhet men icke ceremoniallagens reningar. Det kan ock hända, att en äkta mans hjärta såsom Abrahams eller Jakobs — hvilka dock hade flera hustrur samtidigt — kan vara renare och mindre upptändt af onda lustar än många ogiftas, äfven om dessa verkligen äro återhållsamma. Men Jesaias ord: Benen eder, I som bären Herrens kärl, bör förstås om hjärtats renhet, om boten i dess helhet. För öfrigt veta de heliga, i hvad mån det är till gagn att inskränka det äktenskapliga umgänget i yttre måtto och, såsom Paulus säg^er i 1 Tess. 4: 4, behålla sin maka i helgelse och ära. Slutligen, emedan äktenskapet är rent, säges med rätta åt dem, hvilka såsom ogifta icke äro återhållsamma, att de må gifta sig, på det att de må blifva rena. Samma lag, som säger: Renen eder, 7 som bären Herrens kärl, bjuder alltså, att de, hvilka såsom ogifta lefva orent, må blifva rena äkta makar.

Deras tredje skäl är ett fruktansvärdt, nämligen att prästernas äktenskap skulle vara ett jovinianskt33 kätteri. Detta är ju väl sagdt! Det är en ny anklagelse, att äktenskapet skulle vara kätteri. På Jovinianus' tid hade världen ännu aldrig hört talas om lagen angående det beständiga celibatet. Det är därför en skamlös lögn, att prästernas äktenskap skulle vara ett jovinianskt kätteri, eller att detta äktenskap då skulle hafva blifvit af kyrkan förkastadt. Men just på sådana ställen kan man se i hvad syfte motståndarna affattat vederlägg-ningsskriften. De hafva menat, att det lättast skulle kunna göra intryck på de okunniga, om de oupphörligt fingo höra, att vi anklagades för kätteri, och om det föregåfves, att vår sak för länge sedan genom kyrkans dom vore förkastad och fördömd. Därför åberopa de ofta falskligen kyrkans dom, och då de väl veta detta, hafva de icke velat lämna oss någon afskrift af sin vederläggning, på det att vi icke skulle kunna påvisa att de farit med grundlösa påståenden och förtal. Men hvad frågan om Jovinianus angår samt jämförelsen emellan det ogifta ståndet och äktenskapet hafva vi förut sagt vår mening. Vi jämställa nämligen icke jungfruligheten och det äktenskapliga lifvet, ehuru vi säga, att hvarken jungfruligheten eller det äktenskapliga lifvet förtjänar rättfärdiggörelsen.

Med dylika ohållbara skäl försvara de denna ogudaktiga och för de goda sederna förderfliga lag. Med dylika skäl trygga de furstarnas hjärtan gentemot Guds dom, som skall kräfva räkenskap, hvarför de hafva upplöst äktenskap, hvarför de hafva plågat och dräpt präster. Men man må icke tvifla på att liksom den döde Abels blod ropade (1 Mos. 4: 10), så ropar ock blodet af många rättskaffens män, emot hvilka man orättfärdigt har öfvat grymhet. Gud skall hämnas denna grymhet, och då skolen I erfara, huru grundlösa våra motståndares skäl äro, och inse, att inför Guds dom kunna inga smädelser gentemot Guds ord äga bestånd, såsom Jesaia säger: Allt kött är gräs och all dess härlighet såsom ett blomster på marken (Jes. 40: 6).

Våra furstar kunna dock, hvad som än må hända, trösta

sig med sitt samvetes vittnesbörd om ett rätt uppsåt, ty äfven om prästerna skulle hafva handlat orätt, då de ingingo äktenskap, så strider dock den omtalade upplösningen af äktenskap, landsförvisningarna (a;f kvinnor och barn) samt den omnämnda grymheten uppenbarligen emot Guds vilja och ord. Icke heller hafva våra furstar

behag i det, som är nytt och ledande till tvedräkt, utan de hafva mer än till något annat tagit hänsyn till Guds ord särskildt i en sak, hvilken såsom denna icke kan vara underkastad några tvifvel.

TOLFTE ARTIKELN. Om mässan.|

Vi måste här börja med att åter förutskicka, att vi icke afskaffa mässan utan samvetsgrant behålla och försvara densamma. Ty hos oss hållas mässor alla söndagar och öfriga helgdagar, vid hvilka sakramentet utdelas till dem, som vilja få del däraf, sedan de förut blifvit förhörda och aflösta. De häfdvunna offentliga kyrkobruken bibehållas äfven, såsom perikoperna (epistel- och evangelietexterna), bönerna, skrudarna och mera dylikt.

Våra motståndare tala mycket om användningen af det latinska språket i mässan, hvarvid de barnsligt jollra om, huru det genom kyrkans tro gagnar en olärd åhörare att lyssna till en mässa, hvaraf han intet förstår. De inbilla sig nämligen att själfva gärningen att lyssna är en gudstjänst, hvilken medför gagn, ehuru man intet förstår af det, som man hör. Vi vilja icke med afseende härpå ansätta dem på ett retfullt sätt utan öfverlämna frågan till läsarens omdöme, och vi omnämna det blott för att i förbigående erinra om, att de latinska textläsningarna och bönerna äfven hos oss bibehållas.

Då dessa kyrkobruk böra iakttagas, dels för att människor må lära sig den heliga Skrift och dels för att de genom ordets hörande må komma till tro och gudsfruktan samt lära sig bedja — ty detta åsyfta ifrågavarande bruk — så bibe-

sig med sitt samvetes vittnesbörd om ett rätt uppsåt, ty äfven om prästerna skulle hafva handlat orätt, då de ingingo äktenskap, så strider dock den omtalade upplösningen af äktenskap, landsförvisningarna (a;f kvinnor och barn) samt den omnämnda grymheten uppenbarligen emot Guds vilja och ord. Icke heller hafva våra furstar

behag i det, som är nytt och ledande till tvedräkt, utan de hafva mer än till något annat tagit hänsyn till Guds ord särskildt i en sak, hvilken såsom denna icke kan vara underkastad några tvifvel.

TOLFTE ARTIKELN. Om mässan.|

Vi måste här börja med att åter förutskicka, att vi icke afskaffa mässan utan samvetsgrant behålla och försvara densamma. Ty hos oss hållas mässor alla söndagar och öfriga helgdagar, vid hvilka sakramentet utdelas till dem, som vilja få del däraf, sedan de förut blifvit förhörda och aflösta. De häfdvunna offentliga kyrkobruken bibehållas äfven, såsom perikoperna (epistel- och evangelietexterna), bönerna, skrudarna och mera dylikt.

Våra motståndare tala mycket om användningen af det latinska språket i mässan, hvarvid de barnsligt jollra om, huru det genom kyrkans tro gagnar en olärd åhörare att lyssna till en mässa, hvaraf han intet förstår. De inbilla sig nämligen att själfva gärningen att lyssna är en gudstjänst, hvilken medför gagn, ehuru man intet förstår af det, som man hör. Vi vilja icke med afseende härpå ansätta dem på ett retfullt sätt utan öfverlämna frågan till läsarens omdöme, och vi omnämna det blott för att i förbigående erinra om, att de latinska textläsningarna och bönerna äfven hos oss bibehållas.

Då dessa kyrkobruk böra iakttagas, dels för att människor må lära sig den heliga Skrift och dels för att de genom ordets hörande må komma till tro och gudsfruktan samt lära sig bedja — ty detta åsyfta ifrågavarande bruk — så bibe-

hålla vi det latinska språket för deras skull, som hafva lärt sig* och förstå latin, samt bifoga sånger på modersmålet, på det att äfven menigheten må hafva något, som tjänar till undervisning och som kan uppväcka tro och gudsfruktan. Detta bruk har alltid funnits i församlingarna, ty om ock några församlingar mer och andra mindre begagnat sånger på modersmålet, så har dock menigheten nästan öfverallt sjungit något på sitt eget språk. Men det är förvisso ingenstädes skrifvet, att människorna skulle hafva nytta af att höra det, som de icke förstå, läsas eller att ceremonierna skulle vara till gagn icke därför att de undervisa oss om något eller påminna oss något, utan blott därigenom att de utföras och åses. Låtom oss dock lämna dessa fariseiska inbillningar.

Men med afseende därpå att hos oss hålles endast en offentlig eller allmän mässa, så är detta icke i strid mot den allmänneliga kyrkan. I de grekiska församlingarna hållas nämligen ännu i dag inga enskilda mässor, utan blott en offentlig mässa och detta endast söndagar och helgdagar. I klostren hållas dagligen mässor, men blott offentligt. Detta aflägger vittnesbörd om, hurudana de gamlas bruk varit, ty ingenstädes omnämna de gamla författarna före Gregorius' tid några enskilda mässor. Huru dessa hafva uppstått lämna vi här åsido, men det är bekant, att sedan tiggarmunkarna började få inflytande, hafva, de genom dessas falska påfund och för deras vinnings skull så ökats, att alla rättskaffens människor redan länge hafva önskat en inskränkning häri. Ehuru den helige Franciskus72 med rätta velat förekomma detta och stadgat, att hvarje kloster skulle åtnöja sig med en allmän mässa dagligen, så har detta sedermera ändrats vare sig på grund af vidskepelse eller för vinnings skull. På så sätt ändra de själfva, när det passar clem, fädernas stadgar, men åberopa gentemot oss deras auktoritet. Epifanius54 meddelar, att man i Asien tre gånger i veckan hållit mässa, men talar icke om några dagliga mässor. Han säger äfven, att denna plägsed härleder sig från apostlarna. Han skrifver nämligen: »Apostlarna hafva förordnat, att Herrens nattvard skall hållas på284

veckans fjärde dag, dagen före sabbaten samt söndagen i hvarje vecka.»

Men ehuru motståndarna här söka hopa en mängd bevis för att mässan skulle vara ett offer, så bör dock detta stora ordbuller kunna bringas till tystnad genom det enda svaret, att hela denna sammanletade hop af auktoriteter, skäl och vittnesbörd dock icke bevisar, att mässan endast genom att den hålles medför nåd, eller hållen för andra skulle åt dem förtjäna förlåtelse för såväl förlåtliga synder som dödssynder,50 för skuld och straff. Detta enda svar kullslår allt, som våra motståndare invända både i den föreliggande vederläggningsskriften och i alla de skrifter om mässan, hvilka de hafva utgifvit.

Det är just detta frågan här gäller, hvarom vi vilja påminna våra läsare såsom Aeschines plägade påminna domarna, all, liksom det viel knytnäfvestriden gällde att fasthålla sin bestämda plats, så måste man ock med motståndaren kämpa om själfva tvistefrågan, och icke låta honom göra utvikningar därifrån till ett annat område.73 På samma sätt måste ock vi nödga våra motståndare att hålla sig till den sak, som det här gäller, och har man blott kännedom om hvad frågan egentligen rör, är det sedan lätt att bilda sig ett omdöme om de skäl, som från ena och andra sidan anföras.

Yi hafva nämligen i vår bekännelse framhållit, att enligt vår mening bringar oss Herrens nattvard icke nåd blott därigenom att den hålles, och när den hålles för andra, lefvande eller döda, så förtjänar den icke heller därigenom att den hålles åt dem förlåtelse för synd, skuld eller straff. A^årt klara, oemotsägliga bevis för denna ståndpunkt är, att det är omöjligt att få syndaförlåtelse på grund af någon vår gärning i och för sig, utan genom tron måste ångesten för synden och döden öfvervinnas, då vi genom kunskapen om Kristus fatta nytt mod och veta, att vi få förlåtelse för Kristi skull samt att Kristi förtjänst och rättfärdighet skänkes oss. Rom. 5:1: Då vi nu hafva blifvit rättfärdiggjorda af tron, hafva vi frid med Gud. Detta är så visst och så fast, att det skall bestå gentemot alla dödsrikets portar.HVAD OFFER ÄR SAMT DE OLIKA SLAGEN AF OFFER. 285

Detta är hvad som i denna sak egentligen behöfver sägas, ty ingen människa, som har sundt förnuft, kan gilla den fari-seiska och hedniska inbillningen om att den blotta utvärtes gärningen i och för sig skulle vara en förtjänst. Men det är just denna inbillning, som alltjämt vidlåder människor, hvilken har i det ändlösa ökat mässornas antal. Man köper sig nämligen mässor för att blidka Guds vrede, och genom en sådan gärning vilja de få tillgift för skuld och straff, vilja utverka åt sig allt hvad de i lifvet behöfva, ja vilja ock befria de döda (ur skärselden). Denna fariseiska lära förkunna munkar och sofister i kyrkan.

Men ehuru saken med det sagda är afgjord, så vilja vi cloek här tillägga några ord, emedan våra motståndare dåraktigt förvränga många bibelställen för att försvara sina villfarelser. I vederläggningsskriften orda de mycket om offret, ehuru vi i vår bekännelse afsiktligt undvikit detta uttryck på grund af dess flertydighet. Själfva saken hafva vi redan framställt, nämligen hvad dessa — hvilkas missbruk vi ogilla — mena med offer. Men för att nu kunna förklara de af dem förvrängda skriftställena, måste vi först gifva en framställning af livad offer är. Under

hela tio års tid hafva våra motståndare utgifvit en nästan ändlös mängd böcker om offret, utan att någon af dem liar angifvit, hvad offer egentligen är. De taga endast uttrycket offer, vare sig det förekommer i Skriften eller hos kyrkofäderna, liksom om offer verkligen skulle betyda hvad helst dem lyster.

Hvad offer är samt de olika slagen af offer.

Sokrates säger i Platos »Phaedros»,74 att han är mycket angelägen om att göra indelningar, emedan man utan sådana hvarken kan förklara eller förstå något, så att om han finner någon väl förfaren i att göra indelningar, honom vill han, säger han, följa såsom man följer Guds fotspår. Och den, som vill göra indelningar, bjuder han att stycka lemmarna i själfva lederna, så att han icke såsom en oskicklig kock må sarga sönder någon lem. Men på dessa föreskrifter se våra motstån-

dare ned med ett förnämt förakt, och de äro för visso enligt Platos ord oskickliga kockar, som fördärfva, de delar, som höra till offret, såsom man skall finna, då vi skola granska cle olika slagen af offer.

Teologerna pläga med rätta skilja mellan sakrament och offer (sacramentum och sacrificium), om ock bådadera kunna kallas gudstjänsthandlingar eller heliga verk. Sakrament är en gudstjänsthandling eller ett verk, hvari Gucl gifver oss det, som i det med denna handling förbundna löftet tillbjudes. Så är t. ex. dopet icke ett verk, som vi erbjuda åt Gud, utan ett verk, genom hvilket Gud döper oss, nämligen genom den dop-förrättande, som handlar å Guds vägnar, och här tillbjuder och gifver Gud oss syndernas förlåtelse m. m. enligt sitt löfte i Mark. 16: 16: Den som tror och blifver döpt, han skall varda frälst. Däremot är offer (sacrificium) en gudstjänsthandling eller ett verk, som vi göra eller gifva åt Gud för att ära honom.

Men offren äro förnämligast af tvenne slag och icke flera. Det ena slaget är soningsoffer, d. v. s. ett verk, som tillfyllest-gör för skuld och straff, som försonar Gud eller blidkar hans vrede, eller som förtjänar syndaförlåtelse åt andra. Det andra slaget är tackoffer, som icke förtjänar syndaförlåtelse eller försoning, utan som frambäres af dem, som äro med Gud försonade, för att tacka och lofva Gud för den mottagna syndaförlåtelsen och andra välgärningar.

Dessa båda slag af offer är det af största vikt att vi i denna liksom i många andra tvistefrågor hafva för ögonen och noggrant taga oss tillvara, att cle icke må sammanblandas. Om denna bok blott icke alltför mycket svällde ut, skulle vi anföra skälen för denna indelning, men den har tillräckligt många stöd i Ebreerbrefvet och på många andra ställen. Till ettdera af dessa båda slag af offer kunna vi ock hänföra samtliga de levitiska offren. I Moses lag kallades nämligen några offer soningsoffer, emedan de betecknade eller sinnebildligt framställde soningen, icke så att de förtjänade syndaförlåtelse inför Gud, men emedan de förtjänade en syndaförlåtelse i enlighet mecl lagens rättfärdighet, så att icke de, för hvilka

de framburos, skulle blifva uteslutna från gemenskapen med Guds folk. Därför kallades de soningsoffer för synden, brännoffer för öfverträdelsen. Till tackoffer åter hörde spisoffret, dryckesoffret samt frambärandet af förstling och tionde.

Men i själfva verket har det i världen funnits blott ett enda soningsoffer, nämligen Kristi död, såsom Ebreerbrefvet lär oss, då det 10: 4 heter: Ty det är. omöjlig t, att oxars och bockars blod borttaga synder, och kort efteråt säges det om Kristi vilja: och i denna vilja hafva vi blifvit helgade genom Jesu Kristi kropps offer en gång för alla (10:10). Och Jesaia förklarar Moses lag, så att vi veta, att Kristi död för visso är en tillfyllestgörelse för våra synder eller en soning och icke en lagens ceremoni, i det att han säger: När han har gifvit sitt lif såsom ett skuldoffer skall han få se afkomlingar och länge lefva (Jes. 53: 10). Ty ordet »skuldoffer», som han här använder, betecknar ett offer för öfverträdelsen, hvilket i lagen hänsyftar på att ett offer skulle komma att ske, hvilket skulle tillfyllestgöra för våra synder och försona Gud med oss, på cl et att människorna skulle veta, att Gud vill låta försona sig med oss icke för någon vår rätt färdighets skull, utan för en annans, nämligen Kristi, förtjänsts skull. Paulus återgifver därför samma ord, »skuldoffer», med »synd» i Rom. 8: 3, där han säger: Genom synden fördömde han synden, d. v. s. han straffade synden genom synd, nämligen genom offret för

synden. Detta ords betydelse torde lättare kunna förstås, om man tänker på hedningarnas plägseder, hvilka synas hafva af dem antagits på grund af de gamla fädernas lära, som de missförstått. Romarna kallade sålunda »soningsoffer» ett sådant offer, som under svåra hemsökelser eller landsplågor, då Gud syntes vara mycket vredgad, frambars för att blidka Guds vrede. Ja, de offrade stundom människooffer, kanske emedan de hade hört, att en gång ett människooffer skulle göra Gud blidkad gentemot hela människosläktet. Grekerna använda för dessa offer uttryck, som betyda »reningar». Sålunda mena ock både Jesaia och Paulus, att Kristus har blifvit gjord till ett offer, d. v. s. ett soningsoffer, på det att288

Gud genom hans och icke genom vår förtjänst må blifva med oss försonad. Det står sålunda i denna fråga fast, att Kristi död allena är ett verkligt soningsoffer, ty de levitiska sonings-offren buro detta namn endast för att häntyda på det soningsoffer, som skulle komma att frambäras. Därför voro de på ett förebildande sätt tillfyllestgörelser, som förvärfvade en lagens rättfärdighet, på det att icke de, som syndade, skulle blifva uteslutna från gemenskapen med Guds folk, men de skulle upphöra sedan evangelium blifvit uppenbaradt. Och emedan de skulle upphöra, då evangelium hade blifvit uppenbaradt, så voro de inga verkliga soningar, ty evangelium är ju utlofvadt för att tillbjuda oss soningen.

De öfriga offren äro tackoffer, hvilka äfven kallas lof-ofler (jfr 3 Mos. 3:1 f.; 7: 11 f.; Ps. 56: 13) såsom förkunnelsen af evangelium, tron, åkallan, tacksägelsen, bekännelsen, de heligas pröfningar, ja alla de heligas goda gärningar. Dessa offer äro icke några tillfyllestgörelser för dem, som frambära dem, och icke heller för andra, så att de åt dem genom själfva gärningen i och för sig skulle förtjäna syndaförlåtelse eller försoning med Gud. De frambäras nämligen af med Gud försonade människor. Af detta slag äro det nya testamentets offer, såsom Petrus lär oss i 1 Petr. 2:5: Låten eder uppbyggas till ett andligt hus, till ett heligt prästerskap, for att offra andliga offer. Men de andliga offren sättas här i motsats icke blott till offer af djur, utan äfven till de mänskliga gärningar, hvilka såsom sådana frambäras, ty »andligt» betyder det, som den helige Ande i oss har verkat. Detsamma lär oss Paulus i Rom. 12: 1: F rambären edra kroppar till ett offer, som är lefvande, heligt och Gad behagligt, eder förnuftiga gudstjänst. Med »den förnuftiga gudstjänsten» betecknas den gudstjänst, i hvilken vi känna Gud, med hjärtat omfatta honom såsom det sker, då vi frukta Gud och sätta vår förtröstan på honom. Därför sättes denna gudstjänst i motsats icke blott till den levitiska gudstjänsten, i hvilken man slaktade djur, utan äfven till den gudstjänst, i hvilken man menar att någon vår gärning i och - för sig skulle såsom sådan vara ett offer.

Detsamma lär oss ock Ebr. 13: 15: Låtom oss genom honom alltid till Gud frambära lof offer, hvarvid såsom en förklaring tillägges: det är frakt af läppar, som prisa hans namn. Det befalles, att vi skola offra Gud lofoffer, d. v. s. åkallan, tacksägelse, bekännelse och mera sådant. Dessa hafva sitt värde icke i sig själfva utan för trons skull. Därom påminner oss orden: låtom oss genom honom frambära, d. v. s. genom tron på Kristus.

Med ett ord: det nya testamentets gudstjänst är andlig, d. v. s. den är trons rättfärdighet i hjärtat och trons frukter. Därför äro de levitiska gudstjänsterna afskaffade. Och Kristus säger i Joh. 4: 23 f.: Sanna tillbedjare skola tillbedja Fadern i anda och sannning, ty Fadern söker ock sådana tillbedjare. Gud är en Ande, och de som tillbedja honom böra tillbedja i anda och sanning. Detta bibelord förkastar tydligt inbillningarna att offren skulle hafva värde i och för sig samt lär oss, att vi böra tillbedja i anda, d. v. s. af hjärtat och med tro. Därför förkasta äfven gamla testamentets profeter folkets falska föreställningar om offtets värde i och för sig samt lära om rättfärdighet och andens offer. Så t. ex. Jer. 7: 22 f.: Ty på den tid, då jag förde edra fäder ut ur Egyptens land, gaf jag dem icke någon befallning eller något bud angående brännoffer och slaktoffer, utan allenast detta bjöd jag dem och sade: Hören min röst, så vill jag vara eder Gud, och I skolen vara mitt folk o. s. v. Huru mena vi väl, att judarna hafva upptagit denna förkunnelse, som synes direkt strida emot Moses? Ty det var ju väl bekant, att Gud hade gifvit fäderna befallning angående brännoffer och slaktoffer, men Jeremia förkastar den icke från Gud härrörande meningen om offer, att dessa genom blotta utförandet skulle vara en gudstjänst, som blidkar Gud. Och han tillägger äfven om tron, att Gud har bjudit: Hören min röst, d. v. s. tron på mig, att ja,g är eder Gud, att

jag vill att man om mig skall veta, att jag förbarmar mig och hjälper, och icke har jag behof af edra slaktoffer, men liten på, att jag vill vara eder Gud, rättfärdiggörare och frälsare icke för edra gärningar utan för

mitt ords och mitt löftes skull, bedjen till mig uppriktigt och af hjärtat samt förvänten eder hjälp af mig.

Meningen om den yttre gärningens värde i och för sig förkastar äfven Ps. 50: 13, 15: Skulle jag äta tjurars kött eller dricka bockars blod? o. s. v. Åkalla mig i nöden, sä vill jag hjälpa dig, och du skall prisa mig. Om vi af hjärtat åkalla Gud, så betygas detta vara en sann gudstjänst och ett verkligt Guds lof.

Likaså Ps. 40: 7: Till slaktoffer och spisoffer har du icke behag, men mina öron har du öppnat, d. v. s. du har gifvit mig ditt ord, att jag skall lyssna därtill, och du kräfver att jag-skall tro på ditt ord och dina löften, att du för visso vill förbarma dig och hjälpa. Likaså Ps. 51: 18 f.: Till brännoffer har du icke lust. Det offer, som behagar Gud, är en förkrossad ande; ett förkrossadt och bedröfvadt hjärta skall du, Gud, icke förakta. Och Ps. 4: 6: Offren rättfärdighets offer och förtrösten på Herren. Han befaller oss att förtrösta på Herren och säger att detta är det rätta offret, därmed angifvande att de öfriga offren icke äro sanna och rätta offer. Och Ps. 116: 17: Dig vill jag offra lofvets offer, och Herrens namn vill jag åkalla. Åkallan benämnes här lof offer.

Men hela bibeln är full af dylika vittnesbörd, som lära oss att icke den utvärtes offergärningen i och för sig försonar Gud med oss. Och sedan de levitiska gudstjänsterna i nya testamentet blifvit afskaffade, lär oss Skriften att frambära nya och rena offer, nämligen tro, åkallan, tacksägelse, bekännelse, förkunnelse af evangelium, pröfningar för evangeliums skull och mera sådant.

Om dessa offer talar Malaki, då han säger: Från solens uppgång ända till dess nedgång är ju mitt namn stort bland folken, och öfverallt frambäras rökoffer och rena offergåfvor ål mitt namn (Mal. 1: ll). Detta ställe vränga våra motståndare och vilja hänföra det till mässan, hvarför de ock åberopa kyrkofäderna. Men härpå är lätt att svara, att om det äfven skulle tala om mässan, så följer dock icke däraf att mässan genom dess blotta hållande skulle rättfärdiggöras eller hållen

för andra skulle åt dessa förtjäna syndaförlåtelse o. s. v. Intet sådant säger profeten, hvilket munkar och sofister skamlöst tillägga. Men för öfrigt framgår profetens mening af hans egna ord. Ty först säga de oss, att Herrens namn shall varda stort. Detta sker genom att evangelium förkunnas, ty därigenom varder Kristi namn kändt, och därigenom lär man ock känna Faderns i Kristus utlofvade barmhärtighet. Förkunnelsen af evangelium alstrar tron hos dem, som mottaga evangelium. Dessa åkalla Gud, tacka Gud, de lida förföljelser för sin bekännelses skull, de göra goda gärningar för Kristi äras skull. Så varder Herrens namn stort ibland hednafolken. Därför beteckna här orden »rökoffer» och »rena offergåfvor» icke en utvärtes ceremoni, utan alla de offer, genom hvilka Herrens namn varder stort, nämligen tron, åkallan, förkunnelsen af evangelium, bekännelsen o. s. v. Vill någon häri innefatta äfven mässan, så hafva vi intet däremot, blott man icke menar endast den utvärtes handlingen eller lär, att denna såsom sådan i och för sig hjälper oss. Ty såsom vi till lof of fr en, d. v. s. till Guds lof och pris, räkna ordets förkunnelse, så kan äfven mottagandet af Herrens nattvard vara ett lof eller en tacksägelse, men det är icke genom den blott utvärtes handlingen rättfärdiggörande eller kan icke, om det sker för andra, åt dem förtjäna syndaförlåtelse. Men vi skola strax förklara, huruledes äfven mässan är ett offer. Men emedan Malaki talar om alla det nya testamentets gudstjänsthandlingar och icke blott om Herrens nattvard, och emedan han icke försvarar den fa-riseiska meningen om den utvärtes handlingens värde i och för sig, så kan detta ställe icke anföras emot oss, utan det talar tvärtom till vår förmån. Ty det kräfver den hjärtats gudstjänst, genom hvilken Guds namn varder stort.

De anföra äfven ett annat ställe från Malaki, nämligen: Han shall sätta sig ned och smälta silfret och rena det; han shall rena Levi söner och luttra dem såsom guld och silfver; och sedan shola de frambära åt Herren offergåfvor i rättfärdighet (Mal. 3: 3). Detta ställe kräfver tydligen offer af sådana, som äro rättfärdiga, och det försvarar

sålunda icke me-

ningen om den utvärtes offerhandlingens värde i och för sig. Men Levi söners offer, det är de offer, som de, hvilka äro det nya förbundets lärare, frambära, nämligen förkunnelsen af evangelium och denna förkunnelses goda frukter, såsom Paulus säger i Rom. 15: 16: Jag skall vara en Jesu Kristi tjänare bland hedningarna, förrättande Guds evangeliums offertjänst, på det att hedningarna må varda ett välbehagligt offer, helgadt genom den helige Ande, d. v. s. på det att hedningarna må varda ett Gud välbehagligt offer genom tron. Ty offerdjurens slaktande i det gamla förbundet hänsyftade på både Kristi död och förkunnelsen af evangelium, hvarigenom vårt gamla köttsliga lif bör dödas samt ett nytt och evigt lif hos oss taga sin begynnelse.

Men våra motståndare hänföra öfverallt ordet »offer» endast till mässa.n, men förkunnelsen af evangelium, tron, åkal-lan och sådant förbigå de, ehuru dock mässan är instiftad just för dessa gärningars skull, och det nya testamentets of ler böra vara hjärtats offer och icke sådana utvärtes handlingar, som dem det levitiska prästadömet hade att utföra för synderna.

De åberopa sig ock på det dagliga offret (jfr 2 Mos. 29: 39 f.; Dan. 8: 11 f.) och säga, att liksom det i gamla förbundet fanns ett dagligt offer, så bör mässan vara det nya förbundets dagliga offer. Motståndarna skulle reda sig bra, om vi läte slå oss genom liknelser, men det är ju allmänt erkändt, att man icke genom liknelser kan komma till pålitliga bevis. Vi hafva dock föga att invända emot att mässan uppfattas såsom ett dagligt offer, om man blott menar mässan i dess helhet, d. v. s. natt-va rdsmässau jämte förkunnelsen af evangelium, trosbekännelsen, åkallan och tacksägelsen. Ty detta tillsammans utgör ett det nya förbundets dagliga offer, och för dettas skull är nattvardsmässan instiftad, och den bör icke lösryckas därifrån. Därior säger Paulus i 1 Kor. 11: 26: Ty så ofta I äten detta bröd och dricken denna kalk, förkunnen I Herrens död, Ull dess han kommer. Men af den levitiska förebilden följer på intet sätt, att mässan skulle blott därigenom att den hålles

verka rättfärdiggörande, eller, om den hålles för andra, åt dem förtjäna syndaförlåtelse.

Den nämnda förebilden (det dagliga offret) afbildar på ett träffande sätt icke nattvardsmässan ensam utan äfven förkunnelsen af evangelium. I 4 Mos. 28: 4 ff. framställas trenne delar såsom tillhörande detta dagliga offer, nämligen brännoffret af lamm, drickoffret samt spisoffret af hvetemjöl. Det gamla förbundet hade afbilder eller liksom en skugga af det tillkommande. Så afbildas äfven här Kristus och det nya förbundets hela gudstjänst. Lammets offrande såsom brännoffer hänsyftar på Kristi död. Drickoffret hänsyftar på, att öfverallt i hela världen de troende genom förkunnelsen af evangelium blifva bestänkta med detta lamms blod, d. v. s. helgade, såsom Petrus säger: genom Ändens helgelse till lydnad och bestånhelse med Jesu Kristi blod (1 Petr. 1: 2). Spisoffret af hvetemjöl betecknar tron samt hjärtats åkallan och tacksägelse. Såsom vi sålunda i gamla testamentet kunna skönja skuggan (af det tillkommande), så böra vi i det nya testamentet söka den verklighet, hvarpå hänsyftas, och icke en ny förebild, hvilken skulle vara ett offer.

Ehuru nu nattvards mäss an är en till minne af Kristi död hållen måltid, så är dock icke denna ensam det dagliga offret, utan själfva åminnelsen är detta offer, d. v. s. predikan och den tro, som förvisso tror, att Grud genom Kristi död är med oss försonad. Det fordras (till detta offer) ytterligare ett drickoffer, d. v. s. predikans verkan att vi, genom evangelium bestänkta med Kristi blod, helgas, vår gamla människa dödas och en ny väckes till lif. Det fordras äfven ett spisoffer, d. v. s. tacksägelse, bekännelse och lidandet af pröfningar.

Med förkastande af den fariseiska meningen om den utvärtes gärningens värde i och för sig mena vi sålunda med det dagliga offret hjärtats andliga gudstjänst och dagliga offer, ty i nya förbundet skola vi söka (icke skuggor af det tillkommande goda, utan) det verkliga goda, d. v. s. den helige Ande, (köttets) dödande och (andens) lefvandegörelse. Af det sagda framgår nu tydligt, att förebilden af det dagliga offret icke

talar emot utan för vår mening, ty vi fordra ju alla cle delar, som tillhöra det dagliga offret, men våra motståndare

inbilla sig med orätt, att detta offer hänsyftar endast på nattvards-mässan, men icke äfven på förkunnelsen af evangelium, köttets dödande och hjärtats lefvandegörelse m. m.

Rättrådiga människor böra nu lätt kunna inse, att det är en alltigenom falsk beskyllning, då man påstår, att vi afskaffa det dagliga offret. Erfarenheten visar ock, hvilka som i själfva verket äro Antiochus likar,75 som äro de styrande i kyrkan, men under religionens täckmantel tillvälla sig den världsliga makten samt, utan att fråga efter religionen eller att evangelium läres, regera och föra krig liksom denna världens konungar, ja som i kyrkan äfven hafva inrättat nya sätt att tjäna Gud. Ty våra motståndare bibehålla af nattvardsmässan endast den yttre formen och använda denna offentligen till att förskaffa sig en vinning, som är ett helgerån. Sedan uppdikta cle, alt om denna handling utföres för andra, förtjänar den åt dessa nåd och allt godt. I sina predikningar lära de icke evangelium, trösta icke samveten, framhålla icke att våra synder af nåd för Kristi skull förlåtas, utan de förkunna helgondyrkan, mänskliga tillfyllestgörelser och människostadgar, genom hvilka de försäkra, att människor inför Gud rättfärdiggöras. Och (-huru några af dessa människostadgar äro uppenbarligen ogudaktiga, vilja de dock med våld försvara dem. Om några predikanter vilja visa sig lärdare, så tala dc om filosofiska spörsmål, som hvarken folket eller de själfva förstå. De drägligaste ibland dem slutligen lära endast lagen men säga ingenting om trons rättfärdighet.

T vederläggningsskriften sjunga våra motståndare grufliga klagosånger öfver templens ödeläggelse, nämligen att altarna stå utan prydnader, utan ljus och utan bilder. Dessa obetydligheter påstå de vara församlingarnas prydnad. Men Daniel hänsyftar på en helt annan förödelse (Dan. 11: 31; 12: ll), nämligen okunnigheten om evangelium. Ty liksom drunknande i mängden af olika stadgar och meningar har menigheten icke kunnat fatta det väsentliga af den kristna läran. Hvem

af menigheten har väl förstått clen lära om boten, som våra motståndare drifva? Och likväl är detta en hufvuclpunkt af den kristna läran.

Samvetena plågas genom uppräknandet af synderna och genom tillfyllestgörelserna. Om tron, genom hvilken vi af nåd få syndernas förlåtelse, säga våra motståndare ingenting alls. Om trons öfningar, då den kämpar med förtviflan, och om syndernas förlåtelse af nåd för Kristi skull tiga alla våra motståndares böcker och predikningar. Härtill kommer ytterligare det fruktansvärda vanhelgande, som sker genom mässorna samt många andra ogudaktiga gudstjänsthandlingar i templen. Detta är den förödelse, som Daniel beskrifver.

Hos oss däremot tjäna prästerna genom Guds nåd i ordets ämbete, de lära evangelium om Kristi välgärningar samt framhålla, att syndernas förlåtelse gifves af nåd för Kristi skull. Denna lära skänker samvetena en pålitlig tröst. Man tillägger ock läran om de goda gärningar, som Gud befaller, samt talar om sakramentens betydelse och användning.

Skulle nu utdelandet af Herrens nattvard betraktas såsom clet dagliga offret, så vore detta vida rimligare hos oss än hos våra motståndare, ty hos dem hålla prästerna mässan för betalning. Hos oss brukar man flitigt och med större andakt sakramentet, ty menigheten undervisas och förhöres, innan den går till nattvarden. Människorna undervisas sålunda om sakramentets rätta bruk, nämligen att det är instiftadt för att vara ett insegel på och vittnesbörd om syndernas förlåtelse af nåd och bör sålunda påminna ängslade samveten om, att de må vara fast öfvertyga de om och tro, att deras synder förlåtas dem af nåd. Då vi alltså bibehålla både förkunnelsen af evangelium och det rätta bruket af sakramenten, så är det dagliga offret hos oss kvar.

Och skall man tala om det, som för ögonen synes, så äro kyrkobesöken hos oss talrikare än hos våra motståndare, ty våra åhörare få höra nyttiga och klara predikningar, men våra motståndares lära hafva aldrig hvarken menighet eller lärare förstått. Och församlingarnas verkliga prydnad är en gud-

fruktig, nyttig och klar lara, ett gudfruktigt bruk af sakramenten, en brinnande bön och mera sådant. Ljus, gyllene kärl och dylika prydnader höfvas väl, men de utgöra icke församlingens egentliga prydnad. Men om motståndarna låta gudstjänsten bestå i dylika ting, men icke i förkunnelsen af evangelium, i tron och trons kamp,

så måste de räknas ibland dem, hvilka Daniel beskrifver så, att de dyrka sin Gud med guld och silfver (Dan. 11: 38).

De åberopa ock Ebr. 5:1: Hvar och en öfverstepräst tages bland människor och tillsättes för människor i de ting, som röra Gud, för att frambära gåfvor och offer för synder. Häraf draga de slutsatsen, att då det i nya förbundet finnes biskopar och präster, så måste det ock finnas något offer för synderna. Detta bibelställe gör kanske det största intrycket på de olärda, särskildt då prästadömets och offrens prakt och ståt i gamla testamentet ställes dem för ögonen. Denna jämförelse bedrager de okunniga, så att de mena, att det äfven hos oss bör finnas ett dylikt ceremoniallagens offer, hvilket liksom i gamla testamentet frambäres för andra människors synder. Denna af mässor bestående gudstjänst och hela påfvedömet är icke heller något annat än ett oriktigt efterhärmande af det levitiska prästadömet, som de missuppfattat.

Ehuru vår åsikt har de allra starkaste stöd i Ebreerbref-vet, så söka dock våra motståndare att emot oss använda stympade och vrängda ställen ur detta bref, såsom t. ex. just det anförda stället: öfv er stepräst en tillsättes för alt frambära gåfvor och offer för synder. Den heliga Skrift hänför strax efteråt själf detta på Kristus såsom öfverstepräst (Ebr. 5; 5, 6, 10). De föregående orden tala om det levitiska prästadömet och beteckna det levitiska öfversteprästerliga ämbetet såsom en förebild till Kristi öfversteprästerliga ämbete, ty de levitiska offren för synderna förtjänade icke syndaförlåtelse inför Gud ulan voro blott en förebild till Kristi offer, hvilket allena är det soningsoffer, som skulle komma, såsom vi redan förut hafva sagt. Ebreerbrefvet har ock till stor del just till syfte att visa, att det gamla öfversteprästämbetet och cle gamla off-HVAD OFFER ÄR SAMT DE OLIKA SLAGEN AF OFFER. 297

ren icke voro instiftade för att de skulle förtjäna syndaförlåtelse inför Gud eller försoning utan blott för att hänsyfta på det kommande enda verkliga offret, nämligen Kristi offer. Ty äfven de heliga i gamla förbundet skulle rättfärdiggöras genom tron grundad på löftet om den syndernas förlåtelse, som skulle för Kristi skull gifvas, på alldeles samma sätt som de heliga i det nya förbundet rättfärdiggöras. Alla heliga hafva ända från världens begynnelse bort veta, att offret och tillfyllestgörelsen för synden skulle vara den utlofvade Kristus, såsom äfven Jesaia lär i 53: 10: När han har gifvit sitt lif såsom ett skuldoffer o. s. v.

Då sålunda offren i det gamla förbundet icke förtjänade försoningen annat än liknelsevis — de förtjänade nämligen den försoningen, att syndaren icke uteslöts från gemenskapen med Guds folk — utan hänsyftade på det tillkommande offret, så följer häraf, att det enda verkliga offret är Kristi offer, Iwilket är framburet för andras synder. Därför finnes i det nya förbundet icke något annat offer för andras synder än Kristi enda offer på korset.

Helt och hållet misstaga sig de, hvilka föregifva, att de levitiska offren skulle hafva förtjänt syndaförlåtelse inför Gud, och som på grund häraf vilja, att i nya förbundet utom Kristi död några dylika offer skola frambäras för andra. Denna falska föreställning fördunklar alldeles Kristi lidandes förtjänst och trons rättfärdighet, vanställer både gamla och nya testamentets lära samt insätter i Kristi ställe andra medlare och försonare, nämligen påfvar och offerpräster, hvilka dagligen sälja sitt offer i templen.

Om därför någon på dylikt sätt vill häfda, att det i nya förbundet måste finnas en öfverstepräst, hvilken offrar för synderna, så kan detta medgifvas endast i den meningen att Kristus är denne vår öfverstepräst, något som äfven hela Ebre-erbrefvet bestyrker. Men det vore rentaf att utom Kristus förordna andra medlare, om vi utom Kristi död skulle söka efter en annan tillfyllestgörelse, som skulle ske för andras synder och försona Gud. Då vidare det nya testamentets präst-298

ämbete är ett Andens ämbete, såsom Paulus lär oss i 2 Kor. 3: 6, har det icke något annat offer än Kristi enda tillfyllest-görande offer, hvilket framburits för andras synder, men det har icke några offer liknande de levitiska, som endast genom att frambäras kunde tillämpas på andra, utan det tillbjuder människorna evangelium och sakramenten, för att de härigenom må undfå tron och den helige Ande, dödas (till köttet) men lefvandegöras (till anden), ty Andens ämbete är oförenligt med att något verk skulle genom att blott utföras kunna tillämpas på

andra. Det är nämligen ett Andens ämbete, genom hvilket den helige Ande verkar i våra hjärtan, och därför är hans ämbete ett sådant, att det gagnar andra, då han verkar i dem, då han pånyttföder och lefvandegör dem, och detta sker icke genom att någons rent utvärtes verk tillämpas på en annan.

Yi hafva nu påvisat orsaken, hvarför icke mässan blott därigenom alt den hålles rättfärdiggör samt, icke heller, om den hålles för andra, åt dessa förtjänar syndaförlåtelse, ty bådadera är oförenligt med trons rättfärdighet. Det är nämligen omöjligt att syndernas förlåtelse skulle kunna erhållas samt ångesten för synden och döden öfvervinnas genom någon gärning eller öfverhufvudtaget genom någonting annat än genom tron på Kristus, såsom det heter i Rom. 5: 1: Då vi nu hafva blifvit rättfärdiggjorda af tron, hafva vi frid med Gud.

Yi hafva därjämte visat, att de bibelställen, som emot oss anföras, ingalunda försvara motståndarnas ogudaktiga mening cm den utvärtes gärningens värde i och för sig. Detta kunna alla rättskaffens människor, hvilket folk de än må tillhöra, själfva inse. Därför måste man förkasta Thomas' villfarelse, då han skrifver: »Herrens lekamen är en gång offrad på korset för arfsynden, men offras dagligen på altaret för de dagliga synderna, så att församlingen härigenom äger ett offer till att med sig försona Gud.» Man måste förkasta de öfriga allmänt utbredda villfarelserna, såsom att mässan genom dess blotta utförande skulle medföra nåd för den, som håller densamma, eller att mässan, hållen för andra, äfven ogudaktiga,

om de blott icke sätta något hinder i vägen, åt dem förtjänar syndaförlåtelse samt efterskänkande af skuld och straff. Allt detta är falskt och ogudaktigt samt nyligen uppdiktadt af okunniga munkar, och det fördunklar Kristi lidandes ära och trons rättfärdighet.

Dessa villfarelser hafva haft en ändlös rad andra till följd, så att man t. ex. talat om, huru mycket mässorna gälla, när cle hållas på en gång för många personer, samt huru mycket när hvarje enskild mässa hålles för blott en person. Sofisterna hafva noga angifvit cle olika förtjänstgraderna, såsom guldsmederna angifva olika karat och lödighet hos gukl och silfver. Sedan sälja de mässan såsom en värdeanvisning, genom hvilken enhvar kan erhålla hvad han önskar, t. ex. åt köpmän för att deras handel må lyckas väl, eller åt jägare att de må få godt byte o. s. v. i oändlighet. Slutligen hålla cle ock mässan för aflidna och mena sig genom att på dem tillämpa sakramentet befria själarna från skärseldens straff, ehuru mässan icke ens kan gagna cle lefvande, om dessa icke hafva tro. Och våra motståndare kunna icke ur den heliga Skrift anföra ett enda ord till försvar för dessa dikter, som de med stor myndighet lara i kyrkan, och icke heller kunna cle åberopa några den äldsta kyrkans eller kyrkofädernas vittnesbörd.

Hvad kyrkofäderna hafva tänkt om offret.

Sedan vi nu hafva förklarat cle bibelställen, som gent emot oss blifvit anförda, vilja vi ock svara med afseende på kyrkofäderna. Vi veta väl, att kyrkofäderna hafva kallat mässan ett offer, men de hafva härmed icke velat säga, att mässan endast genom att hållas skulle tillföra oss nåd samt hållen för andra skulle åt dem förtjäna syndaförlåtelse samt efterskänkande af skuld och straff. Hvar hos kyrkofäderna firmas dylika, orimliga yttranden att läsa? De betyga ju tydligt och klart, att de tala om tacksägelsen. De kalla sålunda mässan sv/aotörta (tacksägelseoffer), men — såsom vi

förut hafva sagt — förtjänar icke tacksägelseoffret försoning utan frambäres af dem, som redan äro med Gud försonade, alldeles såsom pröfningar icke förtjäna försoningen, utan äro tacksägelseoffer, när de tåligt bäras af dem, som äro med G-ud försonade.

Med afseende på kyrkofädernas uttalanden är detta svar öfverhufvudtaget tillräckligt för att tillbakaslå våra motståndare, ty det är visst, att de omnämnda påfunden om förtjänsten af själfva den utvärtes handlingen såsom sådan icke finnas någonstädes hos kyrkofäderna, men för att bringa ännu större klarhet i hela denna fråga, vilja äfven vi tala om sakramentets bruk samt framställa hvad som med säkerhet står i öfverensstämmelse med

kyrkofäderna och den heliga Skrift.

Om sakramentets bruk och om offret.

Några människor, som inbilla sig vara synnerligen förståndiga, hafva hittat på, att Herrens nattvard skulle vara instiftad af tvenne skäl. Den skulle nämligen för det första vara ett bekännelsetecken eller vittnesbörd om vår bekännelse, liksom ett visst snitt på kåpan vittnar om hvilken klosterorden man tillhör. Vidare mena de att särskildt ett dylikt kännetecken, nämligen en måltid, har behagat Kristus, för att den skulle beteckna det ömsesidiga sambandet och vänskapen mellan de kristna, ty gemensamma måltider äro tecken på förbund och vänskap. Men detta är en världsmänniskornas mening och visar oss icke den förnämsta nyttan af det som Gud anordnat. Denna åsikt talar endast om öfvandet af kärlek, hvilket världsmänniskorna i någon mån kunna förstå, men talar icke om tron, hvilken blott få förstå hvad den är.

Sakramenten äro tecken och vittnesbörd om Guds vilja gentemot oss, och icke blott tecken människorna emellan, och med rätta kan man säga, att sakramenten i det nya förbundet äro nådens tecken. Och emedan i sakramentet finnas tvenne beståndsdelar, nämligen tecknet (sinnebilden) och ordet, så är

ordet i nya förbundet det nådelöfte, som är förbundet med tecknet. Nya testamentets löfte är åter löftet om syndernas förlåtelse, såsom instiftelseorden i Luk. 22: 19 betyga: Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Denna kalk är det nya förbundet i mitt blod, hvilket varder utgjutet för många till syndernas förlåtelse (1 Kor. 11: 25; Matt. 26: 28). Ordet tillbjuder alltså sj^ndernas förlåtelse, och ceremonien är liksom en i målning framställd bild af ordet, eller — såsom Paulus kallar det i Rom. 4: 11 — ett insegel, bekräftande löftet. Därför, liksom löftet icke är oss till nytta, om det icke med tro mottages, så är oss icke heller ceremonien till någon nytta, om icke tron kommer till, hvilken är visst öfvertygad om att syndernas förlåtelse här tillbjudes. Och denna tro gifver det förkrossade hjärtat nytt mod. Och liksom ordet är gifvet för att uppväcka denna tro, så är sakramentet instiftadt, för att denna sinnebild, som vi med våra ögon se, skall beveka hjärtat till tro. Ty g*enom dessa, nämligen ordet och sakramentet, verkar den helige Ande.

Och ett sådant bruk af sakramentet, då tron lefvandegör förskräckta hjärtan, är en nya testamentets gudstjänst, i och genom hvilken andliga verkningar ske, såsom (köttets) dödande och (andens) lefvandegörelse. Och härtill har Kristus instiftat det, då han befaller att göra det till hans åminnelse. Ty att göra något till Kristi åminnelse, det är något annat än att tanklöst utföra en handling eller gifva en slags framställning af hvad som skett, såsom man i skådespelen firar Herkules' eller Odysseus' minne, det är nämligen att minnas Kristi välgärningar och omfatta dem med tron för att vi genom densamma må lefvandegöras. Därför heter det i Ps. 111: 4 f.: Han har låtit sina under vara i åminnelse; nådig och barmhärtig är Herren. Han gifver mat åt dem, som frukta honom. Detta hänvisar oss på, att vi i sakramentet skola lara oss inse Gnds vilja och barmhärtighet, ty den tro, som inser och fattar Guds barmhärtighet, den lefvandegör. Och detta är den förnämsta användningen och nyttan af sakramentet, hvaraf ock framgår, dels hvilka som äro väl beredda att gå till Herrens

nattvard, nämligen de ängslade samvetena, samt dels ock liuru de skola bruka detta sakrament.

Härtill kommer nu ock offret. Ty en och samma sak kan hafva flera syften. Då samvetet, som genom tron fått nytt mod, förnimmer från hvilken ångest det har blifvit befriadt, känner det en innerlig tacksamhet för Kristi välgärning och hans lidande, och nattvardsgången sker då till Guds pris, så att vi genom denna lydnad (för Kristi anordning) bevisa vår tacksamhet och betyga, huru högt vi lofva och prisa Guds gåfvor. På så sätt varder nattvarden ett lof offer.

Och äfven kyrkofäderna tala om nattvardens tvåfaldiga betydelse, nämligen om samvetenas tröst och om tacksägelsen eller löfvet. Den förra af dessa hänför sig till nattvarden såsom sakrament, den senare till nattvarden såsom offer. Om trösten säger Ambrosius: »Kommen till honom (Kristus) och fån aflösning, ty här är

syndaförlåtelse. 'Hvem är han?' frågen I. Hören hvad han själf säger i Joh. 6: 35: Jag är lifvets bröd. Ben som kommer till mig, han skall icke hungra, och den som tror på mig, han skall aldrig törsta.» Här betygar han, att syndernas förlåtelse gifves i sakramentet, och han betygar äfven att den måste mottagas med tron. Man finner hos kyrkofäderna en oändlig rad af vittnesbörd, som utsäga detsamma, men motståndarna förvränga dem alla och tillämpa dem på den utvärtes handlingen såsom sådan och dess tillämpande på andra, ehuru fäderna uttryckligen fordra tron och tala om hvars och ens enskilda tröst och icke om någon tillämpning på andra.

Vi läsa ock (hos kyrkofäderna) uttalanden om tacksägelsen, såsom dessa sköna ord af Cyprianus om fromma nattvardsgäster: »Fromheten ser å ena sidan på gåfvorna och å andra sidan på de förlåtna synderna, då den hembär sin tack för denna rika och ymniga välgärning», d. v. s. fromheten ser på gåfvorna och de förlåtna synderna, då den jämför storleken af Guds välgärningar och storheten af vårt elände, död och synd, och den hembär sitt tack. Häraf har nattvardens benämning ed^agiörla (tackoffer) i kyrkan uppkommit. Men icke är själfva ceremonien i och för sig en sådan tacksägelse, som skall hållas för

andra, för att åt dem förtjäna syndaförlåtelse m. m. och att befria de döda.s själar (ur skärselden). Detta står i strid mot trons rättfärdighet, liksom om ceremonien utan tro skulle kunna gagna den, som utför densamma, eller andra.

Om mässans benämningar.

Yåra motståndare åberopa sig äfven gentemot oss på språkläran och isöka finna bevis i de olika benämningarna på mässan, hvarvid vi icke länge behöfva uppehålla oss. Ty äfven om mässan kallas ett offer, så följer dock icke häraf, att den blott genom att hållas skulle medföra nåd, eller hållen för andra skulle åt dem förtjäna syndernas förlåtelse m. m. Ordet liturgia betecknar, säga cle, ett offer, och grekerna kalla mässan en liturgia. Men hvarför förbigå de här mässans gamla benämning synaxis, som angifver, att mässan fordom varit en sammankomst eller en gemenskap af många personer? Men vi vilja stanna vid liturgia. Detta ord betyder icke egentligen offer, utan fastmer en offentlig tjänsteförrättning, och det passar rätt väl till vår mening, nämligen att den ene tjänsteförrätt ande för den öfriga menigheten konsekrerar (genom instiftelseordens läsande inviger brödet och viniet) samt framräcker Herrens lekamen och blod, alldeles såsom den ene tjänstförrättande framlägger evangelium för menigheten, såsom Paulus säger i 1 Kor. 4: 1: Sålunda shall man hålla oss för, att vi äro Kristi tjänare och förvaltare af Guds hemligheter, d. v. s. af evangelium och sakramenten. Likaså i 2 Kor. 5: 20: I Kristi ställe äro 'vi därför sändebud, likasom förmanade Gud genom oss. Vi bedja i Kristi ställe: Låten försona eder med Gud. På så sätt passar ordet liturgia väl till denna tjänsteförrättning. Det är nämligen ett gammalt uttryck, som brukats om offentliga borgerliga ämbetsförrättningar, och det betyder hos grekerna äfven allmänna pålagor, t. ex. skatter, upptagna för att utrusta en flotta och dylikt, såsom Demosthenes betygar i sitt tal emot Leptines, hvilket i sin helhet handlar om offentliga

förpliktelser samt frihet från sådana. Han säger här: »Han (Leptines) säger kanske, att en del ovärdiga människor, som erhållit vissa privilegier, undandraga sig de allmänna pålagorna (liturgierna).» Samma språkbruk rådde ock på romarnas tid, såsom framgår af ett af kejsar Pertinax utgifvet påbud om skattefrihet, där det heter: »dock befriar icke ett (stort) antal barn föräldrarna från alla offentliga pålagor (liturgier)». En uttolkare af Demosthenes skrifver, att liturgia är en slags skatt upptagen till att bestrida omkostnaderna för offentliga lekar, utrustningar af skepp, gymnastiksalar och andra offentliga byggnader. Paulus använder äfven ordet för att beteckna ett sammanskott för de fattiga, då han i 2 Kor. 9: 12 säger: Tjänsten med denna undsättning (liturgia) fyller icke allenast de heligas brist, utan öfver flödar ock genom många tacksägelser till Gud. Och i Fil. 2: 25 kallar han Epafroditus »tjänare (liturgos) vid mitt behof», hvilket helt visst icke kan förstås såsom offerpräst. Men man torde icke behöfva flera bevis, ty de som läsa grekiska författare kunna öfverallt finna exempel på att ordet »leiturgia» begagnas om allmänna borgerliga pålagor eller tjänsteförrättningar, och på grund af diftongen ei härleda språkforskarna icke ordet från litä, som betyder böner, utan från leitä, som betyder det allmänna bästa.

Leiturgeo betyder sålunda: jag sköter om eller har hand om det allmänna bästa.

Löjligt är, när de vilja bevisa sin mening genom att åberopa, att i Skriften talas om ett altare, och säga, att mässan nödvändigt måste vara ett offer, emedan Paulus liknelsevis anför en bild hämtad från altartjänsten. De föregifva också att ordet »mässa» härleder sig från det hebreiska ordet för altare, misbeach. Hvarför behöfde cle göra en så långsökt härledning af ordet, om de icke ville ådagalägga sin kunskap i det hebreiska språket? Men hvarför skall man söka en så långsökt härledning, då uttrycket missa (det latinska ordet för »mässa») förekommer i 5 Mos. 16: 10, där det betecknar ett sammanskott eller menighetens gåfvor, men icke något prästens offer. Ty de, som kommo för att fira påskfesten, borde hvar och en medföra någon gåfva liksom för att göra

ett sammanskott till gemensam måltid. Denna plägsed bibehöllo i början äfven de kristna, så att de när de kommo tillsammans medförde bröd, vin och mera dylikt, såsom de apostoliska reglerna76 intyga. Häraf togs en del, som invigdes (för att användas vid nattvarden), och det öfriga utdelades till de fattiga. Med detta bruk bibehöllo de ock benämningen sammanskott, missa (mässa). Och i följd af dylika sammanskott finna vi äfven, att mässan på några ställen kallats agapä (kärleksmåltid), såvida man icke hellre vill antaga, att den kallats så på grund af den gemensamma måltiden. Men låtom oss lämna dessa oväsentliga frågor, ty det är ju löjligt att motståndarna i en så viktig sak komma med så föga grundade gissningar. Ty äfven om mässan kallas ett offer, kan ju icke denna benämning gifva stöd åt deras drömmar om dess blott på det utvärtes hållandet däraf grundade verkan eller att den hållen för andra skulle, såsom de föregifva, förtjäna åt dessa syndernas förlåtelse. Den kan ock kallas ett offer, därför att där offras böner och tacksägelser och allt som hör till en sådan tillbedjan och dyrkan, såsom den ju ock kallas sv%a{oiövia (tackoffer). Men hvarken ceremonier eller böner gagna genom den blott utvärtes handlingen utan tro, ehuru vi här icke egentligen tala om bönerna, utan om Herrens nattvard. "H-;4h

Den gamla grekiska kyrkoordningen talar äfven mycket om offret, men det framgår tydligt, att den icke egentligen talar om Kristi lekamen och blod, utan om hela gudstjänsten, om bönerna och tacksägelserna. Det heter här: »Gör oss värdiga att offra böner, förböner och oblodiga offer för allt folket.» Förstår man detta rätt, innebär det ingenting anstöt-ligt, ty det är en bön att vi må blifva värdiga att för menigheten offra böner, förböner och oblodiga offer. Det är nämligen själfva bönerna, som här kallas oblodiga offer. Sålunda heter det kort efteråt: »Vi offra åt dig denna förnuftiga och oblodiga gudstjänst.» Ty det är en orimlig förklaring, att såsom våra motståndare vilja tolka orden såsom »ett förnuftigt offer» samt hänföra det till själfva Kristi lekamen, då ifrågavarande

kyrkoordning talar om hela gudstjänsten, och det är just i motsats till en blott utvärtes gärning Paulus talar om en »förnuftig gudstjänst» (Rom. 12: l), nämligen en hjärtats gudstjänst, gudsfruktan, tro, åkallan, tacksägelse m. m.

(Om mässan för de aflidna.)

Då våra motståndare söka försvara mässans hållande för att befria de aflidnas själar (från skärselden), hvarigenom de bereda sig en ofantlig inkomst, så hafva de härvid intet stöd och ingen befallning i den heliga Skrift. Och det är icke någon ringa synd att utan Guds befallning och utan stöd af något föredöme i den heliga Skrift inrätta dylika gudstjänster i kyrkan samt att till de döda hänföra Herrens nattvard, som är instiftad till hans åminnelse och en förkunnelse af honom bland de lefvande. Detta är att missbruka Herrens namn och ett brott emot det andra budet.

Det är för det första en smädelse emot evangelium att mena, att ceremonien blott genom att den förrättas och utan tro skulle vara ett offer, som försonar Gud och tillfyllestgör för synderna. Det är något förfärligt i att vilja tillskrifva prästens handling lika stor verkan som Kristi död. Dessutom kunna synd och död icke öfvervinnas

annat än genom tron på Kristus, såsom Paulus lär i Rom 5:1: Då vi na hafva blifvit üitt färdig gjorda af tron. hafva vi frid med Gad. Därför kan icke tillämpningen af en annans handling (prästens förrättande af mässan) befria från skärseldens straff.

Vi förbigå här af hvad art våra motståndares bevis för skärselden äro och huru de föreställa sig skärseldsstraffen samt hvilka skäl de hafva för sin lära om tillfyllestgörelserna, som vi förut visat vara alltigenom grundlös. Vi vilja gentemot allt detta endast häfda, att det är visst, att Herrens nattvard är instiftad för att vi skola få förlåtelse för vår skuld, ty då den tillbjuder syndernas förlåtelse är det nödvändigt att förstå detta såsom gällande själfva skulden. Och likväl tillf yl-

lestgör den icke för skulden, ty i så fall skulle mässan hafva samma betydelse som Kristi död. Icke heller kan skuldens förlåtelse mottagas annat än med tron. Alltså är icke mässan någon tillfyllestgörelse, utan ett löfte och ett sakrament, som fordrar tro.

Det skulle ock i sanning vara en bitter smärta för alla gudfruktiga människor, om de skulle tänka, att mässan till största delen är för de döda och för att tillfyllestgöra för deras straff. Detta är att ur kyrkan borttaga det dagliga offret, detta är en Antiochus' regering75 att öfverflytta de frälsnings-bringande löftena om skuldens förlåtelse från tron till de grundlösa inbillningarna om tillfyllestgörelserna, det är att besudla evangelium och fördärfva bruket af sakramenten. Dessa äro de, om hvilka Paulus i 1 Kor. 11: 27 säger, att de varda saker på Herrens lekamen och blod, hvilka hafva undertryckt läran om tron samt, begagnande tillfyllestgörelserna såsom förevändning, skaffat sig vinning genom ett helgerånande missbruk af skuldens förlåtelse samt Herrens lekamen och blod, för hvilket helgerån de nog äfven måste umgälla. Därför må vi och alla gudfruktiga samveten taga oss till vara att icke gilla dessa våra motståndares missbruk.

Men vi återgå nu till den föreliggande frågan. Då mässan blott genom att den hålles och utan tro icke är någon tillfyllestgörelse hvarken för straffen eller för skulden, så följer häraf att den hållen för de döda är till ingen nytta. Härom behöfver icke vidlyftigt ordas, ty det är väl bekant, att hållandet af mässor för de döda icke har några stöd i den heliga Skrift, och det är icke rådligt att i kyrkan inrätta gudstjänster utan stöd af Skriften. Skulle det en gång behöfvas, viljia vi tala utförligare om hela denna sak, men hvarför skulle vi nu tvista med våra motståndare, som icke förstå hvarken hvad offer, sakrament, syndaförlåtelse eller tro är?

Icke heller den gamla grekiska mässordningen framställer mässan såsom en tillfyllestgörelse för de döda, ty den låter mässan på samma sätt gälla alla de saliga patriarkerna, profeterna och apostlarna. Häraf är det tydligt, att grekerna

betraktade mässan såsom ett tacksägelseoffer, men icke såsom en tillfyllestgörelse för straff. Likväl tala de här icke blott om offrandet af Herrens lekamen och blod, utan äfven om mässans öfriga delar, nämligen bönerna och tacksägelserna. Ty efter konsekrationen (brödets och vinets invigning) bedja de, att sakramentet måtte gagna dem, som mottaga det, men om några andra tala de icke. Därefter tillägga de: »Vidare offra vi dig denna förnuftiga gudstjänst för de i tron afsomnade förfäderna, fäderna, patriarkerna, profeterna, apostlarna.» Men uttrycket »denna förnuftiga gudstjänst» afser icke blott själfva offret, utan äfven bönerna och allt, som vid gudstjänsten utföres. Hvad beträffar våra motståndares åberopande af kyrkofäderna såsom stöd för att hålla mässan för döda, veta vi att de gamla tala om bön för de döda, som vi icke förbjuda, men däremot förkasta vi, att Herrens nattvard hålles för de döda och anses verka genom blott den utvärtes handlingen såsom sådan, icke heller hafva våra motståndare härvid något stöd hos de gamla. Och må de an hafva stöd hos Gregorius och nyare författare, så ställa vi häremot klara och otvetydiga bibelord. Det råder ock en stor olikhet emellan kyrkofäderna. De voro människor och kunde falla både i synd och villfarelse. Men om de nu skulle uppstiga ur sina grafvar och se sina utsagor begagnade såsom förevändningar för dessa uppenbara lögner, som våra motståndare lära om den utvärtes gärningens värde i och för sig, skulle de på ett helt annat sätt förklara sina ords innebörd.

Med orätt anföra våra motståndare vidare gentemot oss förkastelsedomen öfver Aerius,77 som de påstå hafva blifvit förkastad, emedan han förnekat att i mässan frambars ett offer för lefvande och döda. De använda ofta dylika konstgrepp som att åberopa gamla kätterier samt falskligen därmed jämföra vår lära och sålunda framställa oss såsom kättare. Epifanius betygar, att Aerius ansett böner för de döda vara onyttiga. Detta lägger han honom till last. Men vi försvara icke heller Aerius,. utan vi kämpa mot eder, som skändligen försvaren ett emot profeternas, apostlarnas och de heliga fä-OM MÄSSAN FÖR BE AFLIDNA.

309

dernaä lara uppenbarligen stridande kätteri, nämligen att mässan blott genom den utvärtes gärningen såsom sådan rätt-färdiggör och att den förtjänar skuldens och straffets efterskänkande åt dem, för hvilka den hålles, äfven om de äro ogudaktiga, blott de icke sätta något hinder i vägen. Yi ogilla dessa fördärf liga villfarelser, som kränka Kristi lidandes ära samt helt och hållet kullkasta läran om trons rättfärdighet. De ogudaktiga i gamla testamentet hade en liknande falsk mening, nämligen att de fingo syndernas förlåtelse icke af nåd genom tron, utan genom de utvärtes offerhandlingarna såsom sådana. Därför ökade de ständigt antalet af dessa gudstjänster och offer, de inrättade en dyrkan af Baal i Israel, och i Juda offrade de äfven i offerlunder. Efter att hafva förkastat denna falska inbillning kämpade därför profeterna icke blott emot dem, som dyrkade Baal, utan |äfven mot de andra prästerna, hvilka förrättade de af Gud befallda offren, men gjorde det med denna ogudaktiga mening. Denna falska mening att gudstjänster och offer äro sonande verk vidlåder dock världsmänniskorna och skall nog ständigt vidlåda dem. De köttsligt sinnade människorna kunna icke fördraga, att äran att utgöra en soning tillägges Kristi offer allena, ty de förstå icke trons rättfärdighet, utan tillägga sina öfriga gudstjänster och offer lika stor ära. Liksom den falska meningen om offren vidlådde de ogudaktiga prästerna i Juda och liksom af-gudagudstjänsterna till Baal blefvo kvar i Israel, ehuru där dock fanns en Guds församling, hvilken ogillade de ogudaktiga gudstjänsterna, på samma sätt finnes ock en Baaldyrkan i påfveväldet, nämligen missbruket af mässaji, hvilken de hålla för andra för att därigenom äfven åt de ogudaktiga förtjäna efterskänkande af skuld och straff. Och det synes som om denna Baaldyrkan skulle vara lika länge som påfveväldet, till dess Kristus skall komma för att döma, och härligheten af hans ankomst skall förgöra antikrists rike. Emellertid böra alla, som verkligen tro på evangelium, förkasta dessa ogudaktiga gudstjänster, som hafva uttänkts i strid mot Guds310

AUGSBURG SKA BEKÄNNELSENS APOLOGI.

befallning för att ställa Kristi ära och trons rättfärdighet i skuggan.

Detta hafva vi nu i korthet sagt om mässan, på det att alla rättskaffens människor af hvad folkslag de än må vara skola kunna förstå, att vi med allt nit försvara mässans värde och betydelse samt visa, huru den rätt skall brukas, samt att vi hafva de rättfärdigaste skäl att afvika från våra motståndares mening. Vi vilja ock varna alla rättskaffens människor för att bistå våra motståndare, som vanhelga mässan, på det att de icke må ådraga sig skuld genom att vara delaktiga i andras synd. Detta är en stor fråga och en viktig sak, icke mindre betydande än profeten Elias sak var, då han förkastade Baaldyrkan. Med största hofsamhet hafva vi framställt denna så viktiga sak, och utan att begagna smädelser hafva vi nu afgifvit vårt svar (på vederläggningsskriften). Men skulle våra motståndare nödga oss att uppräkna alla deras missbruk af mässan, torde frågan icke kunna så mildt behandlas.

TRETTONDE ARTIKELN.

Om klosterlöften.

För trettio år sedan fanns hos oss i staden Eisenach i Thüringen en franciskanermunk vid namn Johan Hilten, hvilken af sitt brödraskap kastades i fängelse, emedan han uppträdt emot några uppenbara missbruk. Vi hafva nämligen sett hans skrifter, af hvilka hans lära tydligt framgår, och de, hvilka hafva känt honom, betyga, att han var en saktmodig och allvarlig, men ingalunda småaktig, gammal man. Denne har förutsagt mycket, som till en del redan inträffat, och till en del synes vara nära förestående, hvilket vi dock icke vilja uppräkna, på det att det icke må tolkas så, som om vi gjorde det af hat till någon eller för att förvärfva oss någons ynnest. Men då han slutligen vare sig på grund af sin höga ålder eller i följd af det osunda fängelset vardt sjuk, kallade 310

befallning för att ställa Kristi ära och trons rättfärdighet i skuggan.

Detta hafva vi nu i korthet sagt om mässan, på det att alla rättskaffens människor af hvad folkslag de än må vara skola kunna förstå, att vi med allt nit försvara mässans värde och betydelse samt visa, huru den rätt skall brukas, samt att vi hafva de rättfärdigaste skäl att afvika från våra motståndares mening. Vi vilja ock varna alla rättskaffens människor för att bistå våra motståndare, som vanhelga mässan, på det att de icke må ådraga sig skuld genom att vara delaktiga i andras synd. Detta är en stor fråga och en viktig sak, icke mindre betydande än profeten Elias sak var, då han förkastade Baaldyrkan. Med största hofsamhet hafva vi framställt denna så viktiga sak, och utan att begagna smädelser hafva vi nu afgifvit vårt svar (på vederläggningsskriften). Men skulle våra motståndare nödga oss att uppräkna alla deras missbruk af mässan, torde frågan icke kunna så mildt behandlas.

TRETTONDE ARTIKELN.

Om klosterlöften.

För trettio år sedan fanns hos oss i staden Eisenach i Thüringen en franciskanermunk vid namn Johan Hilten, hvilken af sitt brödraskap kastades i fängelse, emedan han uppträdt emot några uppenbara missbruk. Vi hafva nämligen sett hans skrifter, af hvilka hans lära tydligt framgår, och de, hvilka hafva känt honom, betyga, att han var en saktmodig och allvarlig, men ingalunda småaktig, gammal man. Denne har förutsagt mycket, som till en del redan inträffat, och till en del synes vara nära förestående, hvilket vi dock icke vilja uppräkna, på det att det icke må tolkas så, som om vi gjorde det af hat till någon eller för att förvärfva oss någons ynnest. Men då han slutligen vare sig på grund af sin höga ålder eller i följd af det osunda fängelset vardt sjuk, kalladeOM KLOSTERLÖFTEN.

lian till sig klosterförestånclaren för att tala med honom om sin sjuklighet. Men då klosterföreståndaren, upptänd af fari-seiskt nit, började anklaga honom för hans lära, underlät han att tala om sin sjuklighet och sade suckande, att han för Kristi skull ville med tålamod fördraga de oförrätter han fick lida, då han ingenting hade skrifvit eller lärt, som kunde vara skadligt för klosterväsendet, utan endast gjort föreställningar med afseende på uppenbara missbruk. »Men en annan», sade han, »skall år 1516 komma, hvilken skall förgöra eder och som I icke skolen kunna motstå.» Just denna mening om munkväldets undergång och samma årtal hafva sedan hans vänner äfven funnit af honom skrifvet bland andra anteckningar i hans förklaringar till några ställen i Daniels bok. Äfven om först händelserna själfva kunna lära oss, huru stor tilltro man bör sätta till dessa hans ord, så finnas dock andra tecken ännu säkrare än dessa siareord, hvilka hotande båda en förändring i fråga om munkarnas välde. Det är nämligen allmänt bekant, huru mycket hyckleri, ärelystnad och girighet, som råder i klostren, huru mycken okunnighet samt på okunnighet beroende grym ofördragsamhet, huru mycken fåfänglighet i deras predikningar samt i deras uttänkande af ständigt nya sätt att locka till sig penningar. Och där finnas äfven andra laster, som vi här icke ens vilja nämna. Och ehuru klostren fordom varit skolor, där man undervisade i den kristna läran, så hafva de nu försämrats såsom från guld till järn eller såsom Platos kubiska förhållande (nämligen emellan harmoniskt samljudande toner) fördärfvas till missljud, hvilket Plato säger båda undergång.78 De rikaste klostren föda endast en hop sysslolösa människor, som där under den falska förevändningen af fromhet frossa på de allmosor, som i kyrkan allmänt upptagas. Men Kristus talar varnande om, att om saltet mister sin sälta, duger det blott till att utkastas och nedtrampas af människorna (Matt. 5: 13). Därför sia munkarna själfva genom sitt lefnadssätt om det öde, som väntar dem. Härtill kommer äfven ett annat tecken, nämligen att de på flera ställen äro upphofsman till att så många rättskaffens människor dräpas.312

Dessa drap skall Gud otvifvelaktigt inom kort hämnas. Men vi anklaga icke alla, ty vi äro öfvertygade om, att det på många ställen i klostren finnas en del redbara människor, som icke tänka alltför högt om människostadgar och bedrägliga påfund — såsom några författare kalla dem — samt icke gilla den grymhet, som skrymtare ibland

dem öfva.

Men vi tala här om deras lära, hvilken vederläggningsskriftens upphofsman försvara, och icke om huruvida löften skola hållas eller icke, ty vi mena, att tillåtliga löften böra hållas. Men hvad vi här tala om, cl et är följande spörsmål: Förtjäna dylika sätt att tjäna Gud syndaförlåtelse och rättfärdiggörelse? Äro de en tillfyllestgörelse för synder? Äro de att jämnställa med dopet? Äro de en uppfyllelse af buden och (de evangeliska) råden? Utgöra de den evangeliska fullkomligheten? Medföra de en öfverloppsförtjänst? Kunna cle tillägnas andra och frälsa dessa? Äro de löften tillåtliga, som afläggas i en dylik mening? Äro de löften tillåtliga, som under en fromhetens täckmantel afläggas endast för bukens och lättjans skull? Kan man verkligen såsom löften anse de förpliktelser, som motvilligt afpressas eller tagas af dem, som på grund af sin ungdom ännu icke förstå, till hvad slags lif de förplikta sig, eller som af föräldrar och vänner sättas i kloster för att underhållas på allmän bekostnad, så att deras arf må sparas? Eller äro de löften tillåtliga, som uppenbarligen gifva anledning till synd, antingen därför att vår svaghet icke gör det möjligt att hålla dem, eller därför att de som tillhöra dessa klosterordnar tvingas att gilla och biträda vid missbruken med mässan, vid ogudaktig helgondyrkan och besluten att grymt fara fram emot redbara människor? Det är dessa frågor det gäller, och ehuru vi i vår bekännelse hufvudsakligen hafva talat om de löften, som äfven de påfliga kyrkoförordningarna ogilla, så kräfva dock våra motståndare uttryckligt, att vi skola förkasta allt hvad vi där hafva sagt.

Men det lönar mödan att höra, huru de söka slingra sig undan våra skäl samt hvad de anföra till försvar för sin sak. Därför vilja vi kortligen upprepa några få af våra bevis samt

därvid vederlägga våra motståndares förvrängningar af livad vi sagt. Men då hela denna fråga noggrant och utförligt behandlats af Luther i hans bok »Om klosterlöften», så vilja vi här erinra om och hänvisa till denna bok.

För det första är helt visst icke ett sådant löfte tillåtligt, genom hvilket den som aflägger detsamma menar sig förtjäna syndaförlåtelse inför Gud eller inför Gud tillfyllestgöra för sina synder. Denna mening innebär nämligen uppenbarligen en smädelse af evangelium, hvilket lär att vi af nåd få våra synders förlåtelse för Kristi skull, såsom vi förut utförligt hafva framhållit. Därför hafva vi ock med rätta anfört Pauli ord till galaterna: I ären alldeles skilda från Krislus, I som genom lagen viljen rättfärdiggöras; I ären fallna ifrån nåden (Gal. 5:4). De som söka syndernas förlåtelse icke genom tron på Kristus, utan genom klosterlifvets verk, de taga ifrån Kristus hans ära, och de kors fästa Kristus på nytt. Men hören nu och läggen märke till huru vederläggningsskriftens upphofsmän här söka komma undan. De förklara Pauli ord hafva afseende endast på den mosaiska lagen, men munkarna, tillägga de, göra och hålla allting för Kristi skull, och de bemöda sig om att i egentligaste mening lefva i öfverensstämmelse med evangelium för att förtjäna det eviga lifvet. De tillägga härefter ock såsom en fruktansvärd slutsats orden: »Därför är det, som här har anförts gentemot klosterlifvet, ogudaktigt.» O Kristus, huru länge skall du tåla dessa smädelser, som våra fiender tillfoga ditt evangelium! Yi hafva sagt i vår bekännelse, att syndernas förlåtelse erhålles af nåd, för Kristi skull, genom tron. Om detta icke är det rena evangelium, om det icke är den evige Faderns mening, hvilken du, som är i Faderns sköte, har uppenbarat för världen, så må vi med rätta straffas. Men din död bär vittnesbörd, din uppståndelse bär vittnesbörd, den helige Ande bär vittnesbörd, hela din kyrka bär vittnesbörd, att just detta är själfva kärnan af evangelium, att vi få syndernas förlåtelse icke för våra förtjänsters skull, utan för din skull, genom tron.

Då Paulus förnekar, att människor kunna förtjäna syndernas förlåtelse genom Moses lag, så frånkänner han i ännu högre

gracl niänniskostadgarna ett sådant pris, såsom han i Kol. 2: 10 tydligt betygar. Om Mose lag, som var af Gud uppenbarad, icke förtjänade syndernasförlåtelse, huru mycket mindre då dessa dumma stadgar, som icke ens äro till nytta för det borgerliga lifvet.

Våra motståndare föregifva, att Paulus afskaffat Moses lag, men efter Moses har Kristus kommit för att gifva oss

syndernas förlåtelse icke af nåd utan på grund af att vi uppfylla andra lagar, som nu kunna uttänkas. Med en dylik ogudaktig och förryckt inbillning undanskjuta de Kristi välgärning. Därefter föregifva de, att ibland dem, hvilka hålla denna Kristi lag, äro munkarna de, hvilka hålla den i strängare mening än andra, genom sitt skrymteri med fattigdom, lydnad och kyskhet, ehuru allt detta är till stor del endast låtsadt. De skryta med sin fattigdom, medan de lefva i det största öfverflöd. De skryta med sin lydnad, ehuru väl inga andra människor hafva så stor frihet som munkarna. Om celibatet vilja vi icke här tala. Gersön förtäljer, huru pass rena de flesta äro bland dem, som vinnlägga sig om återhållsamhet. Och huru många äro väl de, som ens vinnlägga sig därom?

Med ett dylikt hyckleri är det munkarna i särskild grad lefva i öfverensstämmelse med evangelium. Men Kristus har icke kommit efter Moses för att förlåta oss våra synder för våra gärningars skull utan för att för oss ställa sin förtjänst, sitt so-ningsverk gentemot Guds vrede, på det att han af nåd måtte förlåta oss. Men den som vid sidan af Kristi soningsverk ställer sina egna förtjänster gentemot Guds vrede och söker att för sina egna förtjänsters skull få syndernas förlåtelse, han utplånar Kristi löfte, förkastar Kristus och af faller ifrån nåden, och detta vare sig han åberopar sig på de gärningar, som bjudas af den mosaiska lagen, eller af Tio Guds bud, eller af Benediktus' ordensregel, eller af Augustinus' ordensregel eller af några andra klosterregler. Detta är Pauli mening.

Men se nu, o huldrike kejsare Carl, sen, I furstar, och sen, I alla ständer, huru stor våra motståndares skamlöshet är! Då vi hafva anfört Pauli ofvannämnda ord, hafva dessa tillagt: Hvad som här anförts emot munkväsendet är ogudaktigt. Men

hvad är vissare än att människor la syndernas förlåtelse genom tron för Kristi skull? Och denna lära våga dessa odågor kalla ogudaktig. Vi betvifla ingalunda, att om I haden fått eder uppmärksamhet fäst på detta ställe, I haden låtit i vederläggningsskriften utplåna en så stor hädelse.

Men då vi redan förut utförligt hafva visat detta vara en ogudaktig mening, att vi skulle för våra gärningars skull få syndernas förlåtelse, vilja vi här fatta oss kortare. Hvarje förståndig läsare kan nämligen af det förut sagda lätt draga slutsatsen, att vi icke genom klosterlifvets gärningar förtjäna syndernas förlåtelse. Därför bör man icke heller på något sätt tåla den hädelse, som står att läsa hos Thomas, nämligen att klosterlifvet skulle vara likvärdigt med dopet. Det är vanvett att likställa en människostadga, hvilken grundar sig hvarken på någon Guds befallning eller något Guds löfte, med en Kristi instiftelse, som innesluter ett nådeförbund och ett det eviga lifvets förbund.

För det andra. Lydnad, fattigdom och celibat, om detta blott icke är orent, äro öfningar, som i sig äro hvarken goda eller onda (adiafora). Därför kunna de heliga använda sig af dem utan att göra något ogudaktigt, såsom Bernhard, Francis-kus och andra heliga män hafva gjort. Och dessa hafva användt dessa öfningar för lekamlig nyttas skull eller för att vara så mycket mer oförhindrade till att undervisa samt till att uppfylla andra fromma plikter, men icke i den meningen att dessa gärningar i och för sig skulle vara några gudstjänster, som rätt-färdiggöra eller förtjäna det eviga lifvet. De tillhöra nämligen det slags gärningar, om hvilka Paulus i 1 Tim. 4: 8 säger: Den lekamliga öfning en är till ringa nytta. Det är äfven troligt, att också nu mångenstädes i klostren finnas redliga män, som tjäna i predikoämbetet och som utan några ogudaktiga meningar iakttaga dessa stadgar. Men att mena, att iakttagandet af dessa stadgar skulle vara en gudstjänst, för hvilkens skull vi inför Gud anses såsom rättfärdiga och genom hvilken vi förtjäna det eviga lifvet, detta står i strid mot evangelium om trons rättfärdighet, som lär oss, att rättfärdigheten och det eviga lifvet skän-

kas oss för Kristi skull. Det står ock i strid med Kristi ord i Matt. 15: 9: Fåfängt dyrka de mig, dä de lära läror, som äro människors bud. Det står likaledes i strid med Rom. 14: 23: Allt som icke är af tro, det är synd. Men huru kunna de säga dessa gärningar vara gudstjänster, hvilka Gud gillar såsom vore de en rättfärdighet inför honom, ehuru de icke hafva något Guds ords vittnesbörd härom?

Men I sen våra motståndares skamlöshet. De icke blott lära, att iakttagelserna af dessa stadgar äro

rättfärdiggörande gudstjänster, utan cle tillägga, att cle äro fullkomligare gudstjänster, d. v. s. i högre grad förtjänande syndaförlåtelse och rättfärdighet än andra lefnadskall. Och här löpa många falska och fördärfliga meningar samman. De föregifva sig hålla både buden och råden. Såsom frikostiga människor sälja cle sedan åt andra de öfverloppsförtjänster, som de inbilla sig hafva. Allt detta är uppfylldt af fariseisk fåfänglighet, ty det är den största ogudaktighet att mena, att de kunna så fullkomligt hålla tio Guds bud, att de få förtjänster till öfvers, då dock dessa bud: Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjärta (5 Mos. 6: 5) eller: Da skall icke begära (Rom. 7:7), anklaga alla de heliga (för att icke fullkomligt hafva hållit dem). Och profeten säger: Alla människor ä;ro lögnare (Ps. 116: ll), d. v. s. de tänka icke rätt om Gud, de frukta honom icke så och de tro honom icke så, som cle borde göra. Falskligen berömma sig därför munkarna, att de genom klosterlifvet uppfylla buden och göra mer än dessa kräfva.

Vidare är det också osant, att klosterreglernas efterlefvande skulle vara att hålla cle evangeliska råden, ty evangelium har icke gifvit några råd med afseende på olikheter i klädedräkt och mat eller att man skall frånträda den egendom, som man har. Detta är allt människostadgar, om hvilka det i 1 Kor. 8: 8 heter: Maten främjar oss icke för Gud. De utgöra därför hvarken några rättfärdiggörande gudstjänster eller någon fullkomlighet, nej om man framställer dem utsmyckade med dylika benämningar äro de idel onda andars läror.

Att lefva ogift tillrådes, men dock endast dem, som hafva

denna gåfva, såsom vi förut hafva sagt. Men det är den för-därfligaste villfarelse att mena, att den evangeliska fullkomligheten skulle bestå i hållandet af människostadgar. Ty på samma sätt skulle äfven de muhammedanska munkarna kunna berömma sig af att äga den evangeliska fullkomligheten. Den består icke heller i iakttagandet af andra saker, hvilka i och för sig äro hvarken goda eller onda, utan liksom Guds rike är rättfärdighet och lif i våra hjärtan (Rom. 14: 17), så består ock fullkomligheten i ett tillväxande af vår gudsfruktan, vår förtröstan på den i Kristus utlofvade barmhärtigheten, uppfyllandet af vår kallelse, såsom äfven Paulus beskrifver fullkomligheten i 2 Kor. 3: 10: Vi skola varda förvandlade från härlighet Ull härlighet, såsom från Herrens Ande. Han säger icke att vi skola taga på oss andra slags munkkåpor eller skor eller gördlar. Det är ömkligt att man i den kristna församlingen skall få läsa och höra sådana fariseiska, ja muhammedanska åsikter som att evangeliums eller Kristi rikes fullkomlighet, som är evigt lif, skulle bestå i iakttagandet af dåraktiga stadgar om kläder och andra liknande struntsaker.

Hören nu hvilket ovärdigt utlåtande, som i vederläggningsskriften gjorts af dem, som hafva suttit till doms öfver oss. De säga: »Det står i den heliga Skrift uttryckligen, att klosterlifvet, då dess regier iakttagas, hvilket genom Guds nåd står i hvarje munks förmåga, förtjänar det eviga lifvet och att Kristus (Matt. 19: 29) utlofvat det i högre grad än åt andra åt dem, hvilka öfvergifva hem och bröder o. s. v.» Dessa äro våra motståndares ord, hvarmed de först och främst med den största skamlöshet säga, att det i den heliga Skrift uttryckligen skulle stå, att klosterlefnaden förtjänar det eviga lifvet. Hvar talar väl den heliga Skrift om klosterlif? På sådant sätt behandla våra motståndare denna sak, och så anföra dessa ovärdiga människor bibeln. Fastän hvar och en väl vet, att klosterväsendet långt senare uppkommit, åberopa de dock därför Skriftens auktoritet och säga till och med, att hvad de hafva beslutat uttryckligen står i den heliga Skrift.

Därjämte smäda de Kristus, då de säga, att människor ge-

nom klosterlefnad förtjäna det eviga lifvet. Gud tillägger icke ens sin lag den äran, att man genom densamma skulle förtjäna det eviga lifvet, utan han säger tydligt i Hes. 20: 25: Därför gaf jag dem ock stadgar, som icke voro till godo, och rätter, genom hvilka de icke kunde blifva vid lif. Först och främst är det säkert, att klosterlifvet icke förtjänar syndaförlåtelse, utan denna få vi af nåd genom tron, såsom ofvan har blifvit sagdt. Sedan skänkes genom Guds barmhärtighet för Kristi skull det eviga lifvet åt dem, som genom tron hafva mottagit förlåtelsen och icke ställa sina egna förtjänster gentemot Guds dom, såsom äfven Bernhard eftertryckligt har sagt:

»Först är det framför allt nödvändigt att tro, att du icke kan få syndernas förlåtelse annat än genom Guds nåd; därefter att du icke alls kan göra någon god gärning, såframt Gud icke gifver dig äfven detta; slutligen att du icke genom några gärningar kan förtjäna det eviga lifvet, utan att äfven detta gifves dig af nåd.» Fortsättningen af detta uttalande hafva vi redan förut anfört, men till slut tillägger Bernhard: »Ingen må låta' förleda sig, ty om han själf tänker rätt efter, så skall han otvifvelaktigt inse, att han icke med tio tusen kan gå emot honom (nämligen Gud), hvilken möter med tjugu tusen.» Men då vi icke g*enom den gudomliga lagens gärningar kunna förtjäna syndernas förlåtelse eller det eviga lifvet, utan vi måste söka den nåd, som är utlofvad i Kristus, huru mycket mindre är det då möjligt att tillägga iakttagandet af klosterregler, som ju endast äro människostadgar, den äran att därigenom kunde förtjänas syndaförlåtelse eller evigt lif.

Evangelium om syndernas förlåtelse af nåd och om. omfattandet af den i Kristus utlofvade barmhärtigheten undanskjutes sålunda helt enkelt af dem, hvilka lära att klosterlefnaden förtjänar syndernas förlåtelse eller det eviga lifvet, och den förtröstan, som vi böra sätta till Kristus, öfverföra de på dessa dåraktiga stadgars efterlefvande. I stället för Kristus dyrka de sina kåpor och sin smuts. Men, då de själfva behöfva barmhärtighet, handla de gudsförgätet, då de föregifva sig äga öfver-loppsförtjänster och sälja dessa åt andra.

Yi fatta oss här kort, emedan af det som vi ofvan sagt om rättfärdiggörelsen, om boten och om människostadgarna det måste vara tillräckligt tydligt, att klosterlöften icke utgöra den lösepenning, för hvilkens skull syndaförlåtelse och evigt lif gifves oss. Och då Kristus kallar människostadgarna onyttiga gudstjänster, kunna de på intet sätt utgöra den evangeliska fullkomligheten.

Men våra motståndare synas vilja listigt jämka något på den vanliga uppfattningen om fullkomligheten. De säga, att klosterlifvet icke utgör denna fullkomlighet, men att det är det stånd, i hvilket denna fullkomlighet kan förvärfvas. Detta är vackert sagdt och vi erinra oss, att denna rättelse blifvit uttalad af Grerson. Förståndiga män hafva uppenbarligen tagit anstöt af det omåttliga sätt, hvarpå klosterlifvet berömts, men då de icke vågade att alldeles frånkänna det berömmelsen för fullkomlighet, hafva de tillagt denna rättelse, att det är det stånd, i hvilket man kan förvärfva fullkomlighet. Häraf följer dock att klosterlifvets stånd icke i högre grad är ett fullkomlighetens stånd, än åkerbrukarens eller handtverkarens stånd, ty äfven dessa äro stånd, i hvilka fullkomligheten kan förvärfvas. Alla människor, hvad lefnadskall de än må hafva, böra nämligen eftersträfva fullkomligheten, d. v. s. att tillväxa i gudsfruktan, i tro, i kärlek till nästan och dylika andliga dygder.

Yi finna i berättelserna om eremiter, såsom Antonius och andra, exempel på att de olika lefnadssätten kunna med hvarandra likställas. Om Antonius heter det, att han bedt Gud visa sig, huru långt han under detta lefnadssätt framskridit (mot fullkomligheten) och att då i en dröm för honom visat sig en i staden Alexandria lefvande skomakare, med hvilken han borde jämföra sig. Följande dag begaf sig Antonius in i staden, gick till skomakaren och frågade honom, hvilka öfningar han gjorde och hvilka gåfvor han ägde, men genom samtalet med mannen fick han icke veta annat, än att denne hvarje morgon bad en kort bön för hela landet och sedan gick till sitt arbete. Då förstod Antonius, att rättfärdiggörelsen icke vanns genom det lefnadssätt, som han valt.

Men om våra motståndare nu också något inskränka sitt beröm öfver fullkomligheten (i klosterlifvet), så mena de dock i själfva verket annorlunda, ty de sälja förtjänsterna och tillämpa dem på andra under förevändning att de hålla både buden och råden, hvarför de i själfva verket mena sig hafva förtjänster till öfverlopps. Men hvad är att förhäfva sig öfver sin fullkomlighet, om icke detta är det? Dessutom står det ju i själfva vederläggningsskriften, att munkarna bemöda sig att noggrannare (än andra människor) lefva i öfverensstämmelse med evangelium. Om alltså munkarna noggrannare (än andra människor) lefva i öfverensstämmelse med evangelium, emedan de icke hafva privategendom, emedan de lefva ogifta och emedan de åtlyda klosterregeln med afseende på klädedräkt, mat och dylika obetydligheter, så anses ju efterlefnaden af människostadgar utgöra fullkomligheten.

Ja, vederläggningsskriften säger, att munkarna förtjäna det eviga lifvet i högre grad (än andra människor) och åberopar härför Skriften (Matt. 19: 29): Den som öfvergif ver hem o. s. v. Äfven här skryta de sålunda öfver att genom dessa uppdiktade fromhetsöfningar äga fullkomligheten. Men detta bibelställe talar icke alls om klosterlif. Kristus vill nämligen icke säga, att det att öfvergifva föräldrar, maka eller bröder skulle vara ett verk, som man borde göra för att förtjäna syndaförlåtelse och evigt lif. Nej, ett dylikt öfvergifvande är förbannadt. Om någon sålunda öfvergifver föräldrar eller maka för att genom denna gärning förtjäna syndaförlåtelse och evigt lif, så smädar han Kristus.

Men öfvergifvandet kan vara af tvåfaldig art. Det kan ske utan kallelse, utan Guds bud, och detta gillar Kristus icke (Matt. 15: 9). Ty de gärningar, som vi själfva påfinna, äro onyttiga gudstjänster. Men än klarare framgår det, att Kristus icke gillar ett dylikt öfvergifvande, emedan det talas om att öfvergifva hustru och barn, och vi veta, att Guds bud förbjuder att öfvergifva hustru och barn. Ett annat slags öfvergifvande är det, som sker på grund af ett Guds bud, nämligen då makten eller tyranniet ställer oss inför valet att fly eller

förneka evangelium. Här hafva vi Guds befallning att hellre lida oförrätt, hellre låta oss beröfvas icke endast ägodelar, maka och barn, utan äfven lifvet. Ett sådant öfvergifvande gillar Kristus, och därför tillägger han: för evangeliums skull, för att sålunda tillkännagifva, att han icke talar om dem, som begå en oförrätt emot hustru och barn, utan om dem, som för sin bekännelse af evangelium lida oförrätt. Vi äro pliktiga att gifva äfven vårt lif för evangelium. Men det skulle ju vara rent löjligt att mena det vara ett sätt att tjäna Gud att dräpa sig själf och öfvergifva sitt lif utan någon Guds befallning. Så är det ock löjligt att mena det vara en gudstjänst att öfvergifva ägodelar, vänner, maka och barn utan någon Guds befallning.

Det är sålunda tydligt, att man förvränger detta Kristi ord genom att tillämpa det på klosterlifvet. Dock slår kanske det in, att de få hundrafaldt igen i detta lif. De flesta blifva nämligen munkar icke för evangeliums skull, utan för förpläg-ningens och sin lättjas skull, ty i stället för ett magert fäderne-arf få de ju de största rikedomar. Men såsom hela klosterväsendet är fullt af skrymteri, så åberopa de sig ock falskeligen på Skriftens vittnesbörd, hvarigenom de begå en dubbel synd, nämligen dels att bedraga människor, och dels att de bedraga under täckmanteln af Guds namn.

Man anför äfven ett annat bibelställe om fullkomligheten: Om du vill vara fullkomlig, så gå bort och sälj det du har och gif åt de fattiga, och du skall få en skatt i himmelen, och kom och följ mig (Matt. 19: 2l). Detta skriftställe har föranledt många att inbilla sig att fullkomligheten skulle bestå i att kasta ifrån sig gods och ägodelar. Må filosoferna prisa en Aristippus, hvilken kastade en stor mängd guld i hafvet. Dylika exempel hafva intet med den kristna fullkomligheten att skaffa. Ty att hvar och en äger sitt, besitter gods och ägodelar, det är borgerliga ordningar, som äro gillade af Guds ord i budet: Du skall icke stjäla (2 Mos. 20: 15), och att öfvergifva sina ägodelar är i den heliga Skrift hvarken befalldt eller till-rådt. Den kristna fattigdomen består nämligen icke i att öfver-

gifva livad vi äga utan den består i att icke vara girig och icke sätta sin förtröstan på sina ägodelar, såsom David var fattig, ehuru han var konung öfver ett rikt land.

Då alltså öfvergifvandet af våra ägodelar icke är något annat än en blott människostadga, så är det ock en onyttig gudstjänst. På ett orimligt sätt prisas denna i ett påfligt dekret, som säger, att afsägelsen af alla våra ägodelar för Guds skull är något förtjänstfullt och heligt samt vägen till full-komligheten. Det är ock mycket farligt att på ett så måttlöst sätt berömma något, som är oförenligt med det borgerliga lifvet. Men Krist as kallar detta fullkomlighet (säga de). Nej, de göra våld på bibeltexten, då de anföra den stympad. Fullkomligheten består i det, som Kristus tillägger: Följ mig. Det i ram ställes ett föredöme af lydnad i sin kallelse, men emedan kallelserna äro olika, så gäller icke heller denna kallelse alla, utan egentligen endast den person, med hvilken Kristus här

talar, Liksom Davids kallelse att styra riket eller Abrahams kallelse att offra sin son icke skola af oss efterföljas. Kallelserna äro personliga, liksom ock uppgifterna växla under olika tider och för olika personer, men föredömet af lydnad gäller alla. Den ifrågavarande ynglingen skulle ock hafva vunnit fullkomlighet, om han hade trott på och åtlydt den till honom ställda, kallelsen. Så består för oss fullkomligheten i att med sann tro lyda hvar och en sin kallelse.

För det tredje. I klosterlöftena utlofvas kyskhet. Men vi hafva förut på tal om prästernas äktenskap sagt, att man icke genom några löften eller lagar kan från människorna borttaga den naturliga lagen och rätten. Och emedan icke alla hafva, återhållsamhetens gåfva, så hålla ock många för sin svaghets skull detia löfte på ett erbarmligt sätt. Men icke heller kunna några löften eller några lagar upphäfva den helige Andes bud: För att undvika skörlefnåden hafve hvar man sin hustru (1 Kor. 7: 2). Därför är detta löfte icke 1üI-låtligt för dem, som icke hafva återhållsamhetens gåfva, utan för sin svaghets skull falla i synd. Om hela denna sak hafva vi förut talat nog, och det är förunderligt, att våra motståndare,

ehuru de se för sina ögon hvilka faror och förargelser som uppstå, ändå försvara sina stadgar gentemot Guds tydliga bud. Icke heller låta de beveka sig af Kristi ord, som bestraffar fariséerna (Matt. 23: 13 ff.), hvilka stiftat stadgar i strid mot Guds bud.

För det fjärde. De, som lefva i klostren, hafva rätt att lämna dem på grund af det ogudaktiga sätt, hvarpå där Gud tjänas, såsom t. ex. vanhelgandet af mässan, hvilken för vinnings skull hålles för döda, samt helgondyrkan, vid hvilken (n tvåfaldig synd begås, nämligen att helgonen sättas i Kristi ställe och att de ogudaktigt dyrkas, såsom ock dominikaner-munkarna uppfunnit den saliga jungfruns radband, hvilket är ett blott pladder lika dåraktigt som ogudaktigt och alstrande en förtröstan, som saknar all grund. Därjämte öfvas dessa ogudaktigheter blott för vinnings skull. Men evangelium om synda förlåtelse af nåd för Kristi skull, om trons rättfärdighet, om den sanna boten och om cle gärningar, som Gud har befallt, vilja de hvarken höra eller lära, utan de syssla antingen med filosofiska tvistefrågor eller med stadgar om ceremonier, som ställa Kristus i skuggan.

Yi vilja icke här tala om hela denna i ceremonier bestående gudstjänst, om deras föreläsande, sång och dylikt, som man väl kunde fördraga, om det skedde för öfnings skull, såsom föreläsningar i skolorna, hvilkas syfte är att undervisa åhörarna samt därjämte ock att uppväcka gudsfruktan och tro. Men nil föregifva de, att dessa ceremonier äro gudstjänster, som förtjäna syndaförlåtelse åt dem själfva och andra, hvarför de ock ständigt öka ceremoniernas antal. Men om de skedde för att undervisa och förmana åhörarna, så skulle korta och väl hållna läsningar gagna vida mer än detta ändlösa pladder. Så är hela munklifvet uppfylldt af skrymteri och villomeningar. Till allt detta kommer ytterligare den faran, att de som äro i klostren tvingas att instämma med dem, som förfölja sanningen. Det finnes sålunda stora och tungt vägande skäl att frikalla redliga människor från detta lefnadssätt.

Slutligen frikalla själfva kyrkolagarna därifrån många,

hvilka antingen blifvit lockade genom munkarnas list och utan öfverläggning aflagt löftet, eller hafva tvingats därtill af vänner. Dylika löften förklara icke ens kyrkolagarna vara giltiga. Af allt detta framgår tydligt, att många orsaker finnas till att de klosterlöften, som hittills af lagts, icke äro verkliga löften, hvarför man med godt samvete kan lämna ett lefnadssätt, som är fullt af hyckleri och villfarelser.

Motståndarna åberopa ock emot oss gamla testamentets nasirer (4 Mos. 6: 2 ff.). Men dessa gjorde icke sina löften med de meningar, som vi ofvan sagt oss ogilla med afseende på klosterlöftena. Nasirlöftet var en öfning eller en trosbekännelse inför människor, men de menade sig icke därigenom förtjäna syndaförlåtelse eller rättfärdiggörelse inför Gud. Dessutom liksom omskärelsen eller offerdjurs slaktande icke numera äro en gudstjänst, så bör man numera icke heller framställa na-sirlöfiet såsom en gudstjänst utan helt enkelt betrakta det såsom sådant, hvilket i och för sig är hvarken godt. eller ondt (adiaforon). Därför kan klosterlifvet, som påfunnits

utan stöd af något Guds ord såsom en gudstjänst, hvilken skulle förtjäna syndaförlåtelse och rättfärdiggörelse, icke med rätta jämföras med nasirlöftet, som kunde stödja sig på Guds ord, och om hvilket icke lärdes, att det förtjänade sj-ndaförlåtelse, utan att det var en utvärtes öfning i likhet med andra i lagen föreskrifna ceremonier. Detsamma kan man ock säga om andra i gamla testamentet omtalade löften.

Vidare anföras rekabiterna, som icke hade några ägodelar och icke heller drucko vin, såsom Jeremia skrifver i kap. 35: 6 ff. Ja, rekabiternas exempel passar verkligen förträffligt in på våra munkar, hvilkas kloster öfverträffa konungapalats och som lefva i öfverflöd. Och ehuru rekabiterna i alla afseenden lefde ytterst torftigt, så voro de dock gifta. Men våra munkar, hvilka icke neka sig några slags njutningar, bekänna celibatet.

För öfrigt måste alla exempel tolkas efter ett rättesnöre, d. v. s. i enlighet med otvetydiga och klara skriftställen, men icke i strid mot desamma. Men fullt visst är, att .våra iakt-

tagelser af stadgar icke förtjäna syndaförlåtelse eller rättfärdiggörelse. Då rekabiterna berömmas, så hafva de säkerligen icke fasthållit sina seder därför att de menade sig därigenom förtjäna syndaförlåtelse eller göra någon rättfärdiggörande gudstjänst, eller att de skulle på grund häraf, och icke genom Guds nåd för den utlofvade sädens (Kristi) skull, få det eviga lifvet. Men emedan deras föräldrar hade påbjudit detta, berömmes deras lydnad, ty det står i det fjärde budet: Hedra din fader och din moder.

Dessutom hade rekabiternas lefnadssätt ett särskildt syfte. Emedan de voro främlingar och icke israeliter hade deras fader tydligen genom vissa kännetecken velat åtskilja dem från hedningarna, på cl et att de icke skulle återfalla i hednisk ogudak-tighet. Genom dessa kännetecken ville han påminna dem om läran om tron och odödligheten. Ett sådant ändamål är lofligt, men klosterväsendet har helt andra syften. De föregifva, att klosterlifvet skulle vara en gudstjänst samt att man därigenom förtjänar syndaförlåtelse och rättfärdiggörelse. Emellan rekabiternas exempel och klosterväsendet finnes det därför ingen likhet, all den anstöt, som vidlåder våra dagars klosterlif, att förtiga.

De anföra äfven 1 Tim. 5: 11 ff. om änkorna, hvilka tjänade församlingen och underhöllos på allmän bekostnad. Här säges: När de vilja gifta.: sig, ådraga de sig en dorn, emedan de hafva brutit sin första tro. Skulle vi nu också föreställa oss, att aposteln här talar om löften, så kan detta ställe dock icke försvara klosterlöften, hvilka af läggas såsom ett ogudaktigt sätt att tjäna Gud i den meningen, att de förtjäna syndaförlåtelse och rättfärdiggörelse, ty Paulus förkastar uttryckligen alla slags gudstj.änsthandlingar, som göras i syfte att förtjäna syndaförlåtelse eller att för deras skull, och icke för Kristi skull genom Guds barmhärtighet, få det eviga lifvet. Därför är det visst, att om änkorna afgifvit några löften, så måste dessa hafva varit helt och hållet olika klosterlöftena.

För öfrigt, om våra motståndare vilja med våld hänföra detta ställe till klosterlöftena, så måste de ock göra detsamma

med det ställe, som förbjuder att antaga någon änka, som är under sextio år (1 Tim. 5:9). Sålunda äro de löften, som före denna ålder afgifvits, ogiltiga. Men församlingen visste vid denna tid icke alls om några klosterlöften. Därför förkastar Paulus änkorna, icke emedan de gifta sig — ty lian bjuder att de yngre böra gifta sig — utan därför att de läto underhålla sig på allmän bekostnad men voro lättfärdiga och sålunda bröto sin tro. Med den första tron menar han icke klosterlöften, utan deras plikt såsom kristna. På liknande sätt använder han ordet »tro» i samma kapitel, då lian säger: Ont någon icke drager försorg om sina egna och i synnerhet om sitt husfolk, har han förnekat tron (1 Tim. 5: 8). Han talar nämligen annorlunda om troil än sofisterna, så att han lillerkänner icke dem tro, hvilka lefva i dödssynd. Därför säger han. att de förneka tron, hvilka icke sörja för sina närmaste, och på samma sätt säger han om de lättfärdiga kvinnorna, att de förneka tron.

Vi hafva nu angifvit några af våra skäl och därvid vederlagt våra motståndares invändningar, och vi hafva anfört detta icke blott för våra motståndares skull utan än mer för gudfruk-tiga människors skull, på det att de må hafva för ögonen de skäl, på grund af hvilka de böra förkasta munkarnas hyckleri och uppdiktade gudstjänster, om

hvilket allt detta enda ord af Kristus fäller domen: Fåfängt dyrka de mig, då de lära läror, som äro människors bud (Matt. 15: 9). Häraf framgår, att dessa klosterlöften samt iakttagandet af stadgar om mat, läsningar, sånger, klädedräkten, skor och gördlar äro inför Gud onyttiga gudstjänster. Och alla gudfruktigt människor må för visso veta, att det helt enkelt är en fariseisk och förkastlig mening, att iakttagandet af dylika stadgar skulle förtjäna syndernas förlåtelse, att vi på grund häraf skulle räknas för rättfärdiga eller la det eviga lifvet, och icke genom Guds barmhärtighet för Kristi skull. Och de heliga män, hvilka hafva fört ett sådant lif, hafva ock måst uppgifva sin förtröstan till dessa stadgars hållande och lära sig, att de få syndernas förlåtelse af nåd för Kristi skull, och att de för Kristi skull genom Guds barmhärtighet skulle få det eviga lifvet, men icke för

dessa gudstjänsters skull, samt att Gud icke gillar någon annan gudstjänst an den, som är instiftad genom lians ord och hvilken får sitt värde genom tron.

FJORTONDE ARTIKELN.

Om den kyrkliga makten.

Våra motståndare orda här häftigt om prästeståndets förmåner och friheter och cle säga till sist, att »allt är förkastligt, som i föreliggande artikel anföres gentemot församlingarnas och prästernas friheter». Detta är idel förtal, ty vi hafva i denna artikel talat om alldeles andra saker samt för öfrigt ofta betygat, att vi icke hafva något att invända emot världsliga ordningar samt af furstarna gifna förläningar och privilegier.

Men ack, att våra motståndare däremot ville lyssna till församlingarnas och cle guclfruktigas klagomål. Yåra motståndare försvara med all kraft sin värdighet och sina ägodelar, men huru det står till med församlingarna fråga de icke efter, och de hafva ingen omsorg om att församlingarna rätt undervisas och sakramenten rätt handhafvas. Till prästämbetet gifva de hvem som helst utan åtskillnad tillträde. Sedan pålägga de olidliga bördor, liksom hade de sin glädje i andras fördärf, samt kräfva att deras stadgar måsle iakttagas långt samvetsgrannare än evangelium. I de viktigaste och svåraste lärofrågor, om hvilka det arma folket ifrigt önskar få undervisning för att hafva något säkert att hålla sig vid, gifva de deras samveten, som bittert plågas af tvifvel, ingen hjälp utan vädja blott till vapen. För öfrigt gifva de äfven i oomtvistliga frågor påbud skrifna med blod. hvilka med fruktansvärda straff hota de människor, som icke uppenbarligen vilja handla i strid mot Guds bud. Här höfdes det i stället eder att se till de olyckligas tårar och lyssna till många redliga människors rörande kla-

OM DEN KYRKLIGA MAKTEN.

327

dessa gudstjänsters skull, samt att Gud icke gillar någon annan gudstjänst an den, som är instiftad genom lians ord och hvilken får sitt värde genom tron.

FJORTONDE ARTIKELN.

Om den kyrkliga makten.

Våra motståndare orda här häftigt om prästeståndets förmåner och friheter och cle säga till sist, att »allt är förkastligt, som i föreliggande artikel anföres gentemot församlingarnas och prästernas friheter». Detta är idel förtal, ty vi hafva i denna artikel talat om alldeles andra saker samt för öfrigt ofta betygat, att vi icke hafva något att invända emot världsliga ordningar samt af furstarna gifna förläningar och privilegier.

Men ack, att våra motståndare däremot ville lyssna till församlingarnas och cle guclfruktigas klagomål. Yåra motståndare försvara med all kraft sin värdighet och sina ägodelar, men huru det står till med församlingarna fråga de icke efter, och de hafva ingen omsorg om att församlingarna rätt undervisas och sakramenten rätt handhafvas. Till prästämbetet gifva de hvem som helst utan åtskillnad tillträde. Sedan pålägga de olidliga bördor, liksom hade de sin glädje i andras fördärf, samt kräfva att deras stadgar måsle iakttagas långt samvetsgrannare än evangelium. I de viktigaste och svåraste lärofrågor, om hvilka det arma folket ifrigt önskar få undervisning för att

hafva något säkert att hålla sig vid, gifva de deras samveten, som bittert plågas af tvifvel, ingen hjälp utan vädja blott till vapen. För öfrigt gifva de äfven i oomtvistliga frågor påbud skrifna med blod. hvilka med fruktansvärda straff hota de människor, som icke uppenbarligen vilja handla i strid mot Guds bud. Här höfdes det i stället eder att se till de olyckligas tårar och lyssna till många redliga människors rörande kla-328

gån, till hvilka utan tvifvel Gud ser och lyssnar. För honom skolen I en gång aflägga räkenskap för eder förvaltning.

Men ehuru vi i denna artikel af vår bekännelse hafva sammanfattat flera punkter, svara våra motståndare härpå ingenting annat än att biskoparna hafva makt att regera, tvinga till rättelse och styra sina undersåtar till den eviga salighetens mål, samt att till regeringsmakten hör ock med nödvändighet makten att döma, bestämma, stadga och förordna om det, som befordrar och leder till detta mål. Dessa äro vederläggningsskriftens egna ord, med hvilka våra motståndare undervisa oss om, att biskoparna äga myndighet att utgifva lagar, hvilka tjäna till att vinna det eviga lifvet. Detta är den föreliggande tvistefrågan.

Men man måste i kyrkan fasthålla den läran, att vi af nåd för Kristi skull genom tron mottaga syndernas förlåtelse. Och man måste likaledes fasthålla den läran, att människostadg^ar äro onyttiga gudstjänster. Därför får man icke låta hvarken synd eller rättfärdighet bestå i mat, dryck, klädedräkt och dylikt, hvars bruk Kristus velat lämna oss fritt, då han säger: Icke det som går in i munnen orenar människan (Matt. 15: ll). Paulus säger ock i Rom. 14: 17: Guds rike är ieke mat och dryck. Därför hafva biskoparna ingen makt att stifta några stadgar utom evangelium för att genom dessa förtjäna syndaförlåtelse, liksom om de skulle vara gudstjänster, som af Gud skulle godkännas såsom en rättfärdighet, och hvilka betunga samvetena, emedan man menar det vara en synd, om de icke hållas. Allt detta lär oss redan ett enda ställe i Apostlagärningarna, där apostlarna säga, att hjärtan renas genom tron (Apg. 15: 9 f.), och därefter förbjuda de att pålägga något ok samt visa, huru farligt detta är och huru stor deras synd är, som lägga bördor på församlingen. Hvarför fresten I då nu Gud? säga de. Dessa ljungande ord förskräcka dock icke våra motståndare, som med all makt försvara människostadgar och ogudaktiga meningar.

De hafva ju ock förut förkastat den femtonde artikeln, i hvilken vi häfdat, att människostadgar icke förtjäna syndernas

förlåtelse, och här säga de, att människostadgarna tjäna till att vinna evigt lif. Månne de förtjäna syndernas förlåtelse? Månne de äro gudstjänster, hvilka Gud godkänner såsom en rättfärdighet? Månne de gifva våra hjärtan nytt lif? Paulus förnekar emellertid i Kol. 2: 20 ff. att människostadgarna äro till någon nytta för den eviga rättfärdigheten och det eviga lifvet, emedan mat, dryck, kläder och dylikt äro ting, som förgås genom förbrukningen. Men det eviga lifvet verkas i hjärtat genom eviga ting, d. v. s. genom Guds ord och den helige Ande. Må nu våra motståndare utreda, huru människostadgar kunna tjäna till att vinna det eviga lifvet.

Men då nu evangelium klart vittnar om, att man icke får pålägga församlingen några människostadgar för att därmed förtjäna syndaförlåtelse, liksom om de vore gudstjänster, hvilka Gud skulle godkänna såsom en rättfärdighet, och därmed betunga samvetena, så att man skulle anse deras underlåtande vara en synd, kunna våra motståndare aldrig bevisa, att biskoparna hafva makt att instifta dylika gudstjänster.

För öfrigt hafva vi i vår bekännelse sagt, hvilken makt evangelium tillerkänner biskoparna. De, som nu äro biskopar, utöfva emellertid icke sina biskopliga plikter i öfverensstämmelse med evangelium, om de också äro biskopar enligt kyrkolagens ordning, hvilken vi icke ogilla. Men vi tala här om en biskop i öfverensstämmelse med evangelium. Vi gilla ock den gamla indelningen af deras makt i potestas ordinis och potestas jurisdictionis. Biskopen har sålunda potestas ordinis, d. v. s. fullmakt att predika ordet och förvalta sakramenten, och han har därjämte potestas jurisdictionis, d. v. s. myndighet att ur församlingens gemenskap utesluta dem, som gjort sig skyldiga till uppenbara brott, samt att åter aflösa dem, om de omvända sig och begära aflösning. Men de hafva icke någon tyrann-makt, d. v. s. en af ingen lag begränsad makt, icke heller konungslig, d. v. s. öfver lagen

upphöjd makt, utan de hafva en bestämd befallning och ett bestämdt Guds ord, hvilket de skola lära, och enligt hvilket de böra utöfva sin domsrätt. Men äfven om de hafva en viss domsrätt, följer häraf icke att de äga330

befogenhet att instifta nya gudstjänster, ty gudstjänsterna höra icke under deras domsrätt. Och de hafva Guds ord och befallning, i hvad mån de böra göra bruk af sin domsrätt, nämligen om någon förbryter sig emot det ord, som de af Kristus hafva mottagit.

Och fastän vi i våra bekännelser äfven hafva tillagt, i hvad mån de hafva rätt att utgifva stadgar, nämligen icke såsom nödvändiga gudstjänster, utan på det att ordning och fred må råda i kyrkan, så böra de dock icke lägga snaror för samvetena, såsom om de med dessa stadgar ville föreskriIVa några nödvändiga gudstjänster. Så lärer äfven Paulus, då han säger i Gal. 5: 1: Till frihet har Kristus frigjort oss; stån därför fast och läten eder icke på nytt fångas under trählomsok. Därför måste hållandet af dylika förordningar lämnas fritt, så att all anstöt undvikes och så att man icke anser dem vara, nödvändiga gudstjänster. Så hafva äfven apostlarna förordnat mycket, som med tiden har förändrats, och de hafva icke heller förordnat det såsom något hvilket icke finge förändras, ty de hafva icke handlat i strid mot sina egna skrifter, i hvilka de gjort sig all möda att framhålla, att församlingen icke får betungas med den meningen, att mänskliga sedvänjor och bruk skulle vara nödvändiga gudstjänster.

Detta är en enkel uppfattning och förklaring af människostadgarna, nämligen att vi böra veta, att de icke äro några nödvändiga gudstjänster, men att man flock för att undvika anstöt ma iakttaga dem där, hvarest förhållandena göra detta önskligt. Så hafva ock många stora och lärda män i kyrkan tänkt, och vi kunna icke förstå, hvad man däremot kan invända, ty det är säkert, att ordet i Luk. 10: 16: Den som hör eder, han hör mig, i"ke talar om människostadgar utan fastmer emot. desamma. Apostlarna få nämligen icke här en oinskränkt fullmakt (mandatum curn libera) — såsom de säga — utan de få en borgen med afseende på ett särskildt uppdrag, d. v. s. de få ett vittnesbörd för att vi skola tro dem på grund af en annans ord och icke på grund af deras eget. Ty Kristus vill, såsom ock: var behöfligt. gifva oss en bekräftelse, på det att vi må veta, att det

af människor förkunnade ordet är verksamt, så att vi icke skola vänta på något annat ord ifrån himmelen. Men om människostadgarna kan icke ordet: Den som hör eder, han hör mig, gälla, ty Kristus fordrar, att de skola lära så, att man hör honom själf, och därför säger han: han hör mig. Därför vill han, att hans röst och hans ord, men icke människostadgar, skola af oss höras. Detta ord, som på det kraftigaste talar för vår mening och som innehåller den viktigaste lära och största tröst, förvränga nu dessa åsnor och tillämpa det på sådana struntsaker som olika slags mat och kläder samt dylikt.

De anföra äfven Ebr. 13: 17: Våren edra ledare hörsamma. Detta ord kräfver lydnad mot evangelium, ty det grundlägger icke ett biskopsvälde utom evangelium. Icke heller böra biskoparna stifta några stadgar i strid mot evangelium, eller tolka sina stadgar i strid mot evangelium. Då de göra detta, äro vi förbjudna att lyda dem enligt Gal. 1: 8: Om och vi eller en ängel från himmelen annorlunda predikade evangelium för eder, än vi hafva predikat för eder, han vare förbannad.

Samma svar gifva vi äfven mecl afseende på Matt. 23: 3: Allt hvad de säga eder, det hållen och gören, ty det är tydligt att därmed icke i allmänhet befalles, att vi skola hålla eller göra allt hvad det än må vara, ty på ett annat ställe (Apg. 5: 29) bjuder den heliga Skrift: Man måste mer lyda Gud än människor. Om de sålunda lära något ogudaktigt, så böra vi icke lyda. Men just detta är ogudaktigt, att människostadgar äro gudstjänster, ja nödvändiga gudstjänster, och att de förtjäna syndaförlåtelse och det eviga lifvet.

Våra motståndare förevita oss slutligen cle offentliga förargelser och upplopp, hvilka hafva uppstått med vår lära såsom förevändning. Härpå vilja vi i korthet svara. Om man ock ville samla alla förargelser i en hop, så har dock den enda artikeln om syndernas förlåtelse, nämligen att vi för Kristi skull af nåd få syndernas förlåtelse genom

tron, medfört så mycket godt, att detta öfverskyler alla olägenheter. Och denna artikel har ock från början förvärfvat Luther icke blott vår bevågenhet utan äfven mångas, hvilka nu bekämpa oss. »Den forna vän-332

skapen dött, emedan de dödliga glömt den», säger Pindarus. Vi vilja dock hvarken öfvergifva den för kyrkan nödvändiga sanningen eller kunna instämma med våra motståndare, som förkasta densamma, ty man måste mer lyda Gud än människor. För den uppkomna kyrkosöndringen skola en gång dessa afgifva räkenskap, hvilka först hafva förkastat den uppenbara sanningen och nu med den största grymhet förfölja densamma. Månne för öfrigt inga förargelser finnas hos våra motståndare? Huru mycket ondt ligger icke i det helgerånande vanhelgandet af mässan, hvilken hålles för vinnings skull. Huru mycken skändlighet sammanhänger icke med celibatet. Men vi vilja lämna all jämförelse å sido. Detta är för närvarande hvad vi vilja säga såsom genmäle mot vederläggningsskriften. Vi lämna nu åt alla gudfruktigt människor att afgöra, huruvida våra motståndare med rätta kunna berömma sig af att med den heliga Skrift hafva vederlagt vår bekännelse. 335

Dr. Martin Luthers Företal.

Då påfven Paul, den tredje med detta namn, förlidet, år utlyste ett allmänt kyrkomöte att vid pingsttiden hållas i Mantua, men sedan bestämde att det icke skulle hållas i Mantua — så att man ännu icke vet, till hvilken ort han vill eller kan förlägga det — och då vi för vår del måste bereda oss på att antingen också blifva kallade till detta möte eller ock frånvarande blifva fördömda, fick jag befallning att nedskrifva och till ett helt sammanfoga våra läroartiklar, ifall det skulle komma att förhandlas om, i hvad och huru mycket vi kunde gifva efter för de påfviska samt vid hvilka punkter vi kände oss nödgade att orubbligt fasthålla.

Därför har jag uppsatt dessa artiklar och öfverlämnat dem till de våra, som äfven antagit dem och enhälligt bekant sig till desamma samt beslutat att offentligen framlägga dem såsom en förklaring af vår trosbekännelse, ifall påfven med de sina en gång kunde komma därhän att utan lögn och svek, ärligt och på allvar utlysa ett fritt, kristet kyrkomöte, såsom det vore hans plikt.

Men fastän det påfliga hofvet har en sådan förskräckelse för ett fritt kristet kyrkomöte och så skamligt skyr ljuset, att äfven de som tillhöra påfvens parti icke längre hafva något hopp om, att han någonsin skall komma att tillåta ett fritt kristet kyrkomöte att hållas, än mindre själf utlysa ett sådant — hvaröfver de med fog förarga sig och rätt mycket klaga öfver, att det ser ut, som om påfven hellre ville se hela kristenheten gå förlorad och alla själar fördömda, än han skulle vilja låta sig och de sina aldrig så litet reformeras och låta sätta någon gräns för sitt tyranni — har jag likväl det oaktadt velat genom tryck offentliggöra dessa artiklar, för den händelse att jag dör innan något kyrkomöte blir hållet, hvilket jag är fullt öfvertygad om och väntar att skall inträffa, då dessa ljusskygga skälmar göra sig all50

möjlig möda att förhala och förhindra kyrkomötet. De, som lefva efter mig, skola dock sålunda hafva mitt vittnesbörd och min bekännelse att framlägga angående den bekännelse, som jag förut har afgifvit, vid hvilken jag alltjämt fasthåller och med Guds nåd äfven framdeles skall komma att fasthålla.

Ty hvad skall jag säga? Huru skall jag framställa min klagan? Jag lefver ännu, skrifver, predikar och föreläser dagligen, och dock finnas giftiga människor — icke blott ibland motståndarna, utan äfven falska bröder, hvilka låtsas tillhöra de våra — hvilka understå sig att anföra mina skrifter och min lära emot mig själf samt låta mig se och höra detta, ehuru de väl veta, att jag lär något annat. De vilja utsmycka sitt gift med mitt arbete och vilja förleda de stackars människorna genom att åberopa mitt namn. Hvad skall väl då ske efter min död?

Jag borde ju svara på allt, medan jag ännu lefver. Ja, men hur skall jag ensam kunna tillstoppa alla djäfvulens gap? Särskildt svårt är det med dem — de äro ju alla giftiga — hvilka icke alls vilja lyssna till eller taga reda på hvad vi skrifva, utan i stället med all ifver bemöda sig om att på det skändligaste sätt förvränga och förfalska våra ord, ja, om möjligt hvarje deras bokstaf. Dem må djäfvulen svara eller till sist Guds vrede, såsom de förtjäna att få svar. Jag tänker ofta på den gode Gerson, som var i tvifvelsmål om, huruvida något godt borde offentligt

skrifvas. Gör man det icke, så försummar man många själar, hvilka man kanske kunde rädda. Men gör man det åter, så är djäfvulen strax framme med otaliga, giftiga tungor, hvilka förgifta och förvränga allt, så att det icke må bära någon god frukt. Men hvad de därmed vinna, ligger dock i öppen dag. Ty medan de så skändligt beljugit oss och genom lögner sökt kvarhålla människor hos sig, har dock Gud fört sitt verk framåt och har gjort deras skara allt mindre samt förökat vår, han har låtit och låter alltjämt deras lögner komma på skam.

Jag vill berätta en historia. Det liar varit här i Wittenberg en från Frankrike utsänd doktor, som offentligt har sagt oss, att hans konung vore förvisso öfvertygad om, att hos oss funnes ingen kyrka, ingen öfverhet, intet äktenskap, utan alla lefde tillsammans såsom en boskapshjord och enhvar gjorde hvad som föll honom in. Säg mig nu, huru skall det blifva att inför Kristi domstol möta oss för dessa, hvilka genom sina skrifter inbillat konungen och andra länder dylika grofva lögner, som de hafva utgifvit såsom idel sanning? Kristus, allas vår herre och domare, vet väl, att de ljuga och hafva ljugit, och jag vet ock för visso, att de skola nödgas höra hans dom öfver detta. Gud omvände dem,DIB MARTIN LUTHERS FÖRETAL.

hvilka kunna omvändas; öfver de andra skall evigt ljuda ett: ve eder!

Men för att återkomma till saken, skulle jag förvisso innerligt önska, att det hölles ett verkligt kristet kyrkomöte, hvarigenom dock många frågor skulle kunna utredas och många människor få hjälp. Icke så att vi skulle hafva behof däraf — ty våra församlingar äro nu genom Guds nåd upplysta och utrustade med Guds rena ord och sakramentens rätta bruk samt med kunskap om olika kallelser och deras rätta gärningar, så att vi för vår del icke behöfva något kyrkomöte och icke heller däraf kunna vänta och hoppas att i dessa afseenden få något bättre — men vi se i biskopsstiften här och hvar många socknar ligga alldeles öde, så att det skär en i hjärtat, och dock bry sig hvarken biskopar eller domherrar om, huru de stackars människor lefva eller dö, för hvilka dock Kristus har dött, ehuru de icke få höra honom tala till sig såsom den gode herden talar till sina får. Detta gör, att jag bäfvar och rädes, att Kristus en gång sammankallar ett möte af änglar gentemot Tyskland för att i grund förgöra oss såsom Sodom och Gomorra, emedan vi drifva gack med honom medelst detta kyrkomöte (som aldrig kommer till stånd).

Utom dessa viktiga kyrkliga frågor skulle ock i det borgerliga lifvet otaliga viktiga saker finnas att förbättra. Där råder oenighet mellan furstar och ständer, ocker och girighet hafva brutit fram såsom en syndaflod och anses såsom något berättigadt. Själfs-våld, otukt, öfverdåd i kläder, frosseri, spel, skryt med all slags odygd och last, undersåtars ohörsamhet, öfverdrifna fordringar af tjänstfolk, arbetare, handtverkare och äfven bönder — ja hvem kan uppräkna allt? — hafva så tagit öfverhand, att man icke skulle kunna stäfja allt detta med tio kyrkomöten och tjugu riksdagar. Om sådana, till såväl det andliga som det världsliga ståndet hörande viktiga saker, hvilka ske i strid mot Guds vilja, afhandlades på ett kyrkomöte, så skulle man få så fullt upp att göra, att man nog skulle glömma att tala om sådana barnsligheter och narraktigheter som om fotsida rockar, tonsurer, gördlarnas bredd, biskoparnas och kardinalernas hattar och stafvar samt dylikt lekverk. Ilade vi först sett till att Guds bud och befallningar utfördes i såväl det andliga som det världsliga ståndet, så kunde vi sedan gifva oss tid till att reformera med afseende på mat, kläder, tonsurer och mässkrudar. Men om vi blott skola svälja kameler och sila mygg, låta bjälkarna vara och sätta oss till doms öfver stickorna, då kunna vi också vara lika så nöjda med kyrkomötet (om det kommer till stånd eller icke).

Jag har alltså uppställt endast några få artiklar, ty vi hafva

ändå så många befallningar af Gud angående (vårt förhållande till) kyrka, öfverhet och hem, som vi aldrig kunna fullt hålla. Hvartill skall det då tjäna eller till hvilken nytta skall det vara att på kyrkomöten fatta ytterligare en mängd beslut och gifva ytterligare stadgar, om man icke frågar efter eller håller dessa viktigaste, af Gud gifna bud? Det är som om man menade att Gud skulle hålla till godo med våra gyckelspel, medan vi trampa hans allvarliga bud under fötterna. Men våra synder nedtrycka oss, och Gud kan icke vara oss nådig, då vi icke göra

bot utan i stället vilja försvara allt slags styggelse.

O käre Herre Jesus Kristus, håll du själf ett kyrkomöte och förlossa de dina genom din härliga ankomst. Med påfven och dem, som hylla sig till honom, står intet att uträtta, ty de fråga icke efter dig. Så hjälp du oss fattiga och eländiga människor, som sucka till dig och med allvar söka dig efter den nåd, som du har gifvit oss genom din helige Ande, livilken med dig och Fadern lefver och regerar, lofvad i evighet. Amen. 339

DEL I.

De höga artiklarna om det gudomliga majestätet

i.

Fadren, Sonen och den helige Ande, trenne åtskilda personer i ett gudomligt väsen och natur, äro en enda Gud, som har skapat himmel och jord.

II.

Fadren är född af ingen, Sonen är född' af Fadren, den helige Ande utgår af Fadren och Sonen.

III.

Icke Fadren och icke heller den helige Ande. utan Sonen är vorden människa.

IV.

Sonen är vorden människa så. att han utan mans tillhjälp af lades af den helige Ande och föddes af den rena, heliga jungfrun Maria. Därefter har han lidit, dött, blifvit begrafven, nedstigit till dödsriket, uppstått från de döda, uppfarit till himmelen, sitter nu på Guds högra sida och skall en gång-komma för att döma lefvande och döda o. s. v., såsom den340

apostoliska trosbekännelsen, den athanasianska trosbekännelsen och vår allmänna barnakatekes lära oss.

Om dessa artiklar råder ingen tvist eller strid, emedan vi å ömse sidor bekänna desamma. Det är därför icke behöfligt att här vidare tala om dem. 341

DEL II.

Artiklarna om Jesu Kristi ämbete och verk eller vår återlösning.

FÖRSTA ARTIKELN, hvilken är en hufvudartikel.

Jesus Kristus, vår Gud och Herre har dött för vår synds skull och uppstått för vår rättfärdighets skull. Rom. 4: 24 f.

Han allena är det Guds Lamm, som borttager världens synd. Joh. 1: 29. Och Gud har lagt allas vår synd på honom. Jes. 53: 6.

Alla hafva syndat och äro utan berömmelse inför Gud och varda rättfärdigade utan förskyllan, af hans nåd, genom återlösningen i Jesus Kristus, i hans blod o. s. v. Rom. 3: 23 f.

Då man måste tro detta, och man icke kan vinna eller omfatta det med någon gärning, laguppfyllelse eller förtjänst, så är det tydligt och visst, att denna tro allena gör oss rättfärdiga, såsom Paulus säger i Rom. 3: 28: Vi hålla således före, att människan rättfärdiggöres genom< tro utan lagens gärningar samt i Rom. 3: 26: på det att han måtte själf vara rättfärdig och göra den rättfärdig, som tror på Jesus.

Från denna artikel kan man icke vika, och med afseende på den kan man icke göra några eftergifter, om än himmel och jord och allt annat störtade samman. Ty det är icke något annat namn människorna gifvet, genom hvilket vi kunna varda saliga, säger Petrus i Apg. 4: 12. Och genom hans sår blifva342

vi helade (Jes. 53: 5). Och på denna artikel grundar sig allt, som vi i lara och lif bekänna gentemot påfven, djäfvulen och världen. Därför måste vi med afseende på denna artikel vara fullt vissa och icke hafva något tvifvel, ty annars är allt förloradt, och påfven samt djäfvulen jämte alla dem, som stå oss emot, skola behålla seger och rätt.

ANDRA ARTIKELN. Om mässan.

Mässan i påfvedömet måste betraktas såsom den största och förskräckligaste styggelse, emedan den står i cl en skarpaste strid emot denna hufvudartikel och dock framför alla andra påfliga afgudatjänst er har det största och högsta anseende. Ty man menar, att ett sådant offer eller hållande af mässan — äfven om det förrättas af en gudsförgäten usling «— skulle frälsa en människa från synd både här i detta lif och i skärselden, hvilket dock endast och allenast Guds Lamm förmår att göra, såsom vi ofvan hafva sagt. Från denna artikel kunna vi icke heller vika eller göra några eftergifter, ty vår första artikel tillåter icke detta.

Men om det funnes några förnuftiga människor ibland påfvens anhängare, kunde man härom nämligen tala med dem och säga: För det första, hvarför hållen I så hårdt på mässan? Den är ju dock ett människopåfund och icke befalld af Gud. Och alla människopåfund kunna vi ju låta fara, såsom Kristus säger i Matt. 15: 9: Fåfängt dyrka de mig, då de lära läror, som äro människors bud.

För det andra är den något alldeles onödigt, som man utan synd eller fara kan låta vara.

För det tredje kan man mottaga sakramentet på ett mycket bättre och mer frälsningsbringande sätt, — ja, det enda frälsningsbringan de sättet — i öfverensstämmelse med Kristi instiftelse. Hvad är det då för mening med, att man för en

uppdiktad onödig saks skull — då man rätt och på mer fräls-ningsbringande sätt kan bruka sakramentet — vill drifva människor i elände och nöd?

Må man offentligen för människorna predika, att mässan såsom varande ett människopåfund kan underlåtas och att ingen, som icke bryr sig om densamma, därför blir fördömd, utan kan utan mässa på bättre sätt varda salig. Helt visst ;skall då mässan af sig själf förlora sin betydelse, och detta icke blott för den okunniga mängden, utan också för alla fromma, kristna, förståndiga, gudfruktiga hjärtan, i all synnerhet, då de få höra, att den är något farligt, emedan den uppdiktats och påfunnits utan Guds ord och vilja.

För det fjärde. Då så otaliga obeskrifliga missbruk i hela världen uppstått genom köpande och säljande af mässor, så borde man afskaffa mässan redan för dessa missbruks skull, äfven om den i och för sig innebure något nyttigt och godt, men huru m3Tcket hellre borde man icke afskaffa den för att för all framtid förhindra dylika missbruk, då den är något helt och hållet onödigt, onyttigt och farligt, och man utan densamma kan hafva allt på ett vida nyttigare och säkrare sätt.

För det femte. Då mässan icke är eller kan vara något annat — såsom äfven kyrkolagen och alla böcker medgifva — än ett människors, ja ogudaktiga uslingars, verk, hvarmed man vill bringa en soning för sig själf och andra inför Gud samt förvärfva och förtjäna syndaförlåtelse och nåd — ty så betraktar man mässan, då den skattas som högst; och hvartill skulle den annars tjäna? — så bör och måste man ju fördöma och förkasta densamma. Ty detta strider uppenbarligen emot hufvudartikeln. som säger oss, att ingen vare sig ogudaktig eller from mässpräst med sitt verk, utan Guds Lamm och Guds Son borttager vår synd.

Och om nu någon med en skenfager förevändning skulle säga, att han för att höja sin andakt ville gifva sig själf nattvarden, så är detta icke allvarligt menadt, ty vill han med allvar gå till nattvarden, så kan han för visso på bästa sätt göra det, då sakramentet enligt Kristi instiftelse utdelas. Men

att utdela nattvarden åt sig själf är ett människopåfund, ovisst och onödigt samt därför förbjudet. Han vet icke

heller hvad han gör, då han utan stöd af Guds ord följer mänskliga infall och påfund. Sålunda är det icke heller rätt — om äfven allt annat vore i sin ordning — om någon utan stöd i Guds ord vill bruka detta hela församlingens sakrament godtyckligt till sin egen andakt utan gemenskap med församlingen.

Denna artikel om mässan torde taga hela kyrkomötets tid i anspråk, ty om det också vore möjligt, att de kunde göra eftergifter med afseende på alla andra artiklar, så torde de dock icke göra clet i fråga om denna, såsom Campegius[79] i Augsburg sade, att han hellre ville låta slita sig i stycken än uppgifva mässan. Så vill ock jag, med Guds hjälp, hellre låta mig brännas till aska, än jag vill fördraga, att en mässpräst med sitt verk — han må nu vara god eller ond — skall aktas lika eller högre än min Herre och Frälsare Jesus Kristus. Därför äro och förblifva vi för beständigt åtskilda och af olika meningar. De förstå väl, att om mässan faller, så faller ock påfvedömet, och hellre än att låta detta ske, skulle de döda oss alla, om de kunde göra det. ^

Utom allt detta har denna drakstjärt, nämligen mässan, alstrat en mängd olika slags styggelse och afguderi.

Först skärselden. Man har nämligen genom själamässor och vigilier — hvarje vecka, månad och år samt slutligen ock under veckan efter allhelgonadag på alla själars dag[80] — genom själabad[81] m. m. drifvit det därhän, att mässan så godt som uteslutande hålles för döda, medan Kristus har instiftat sakramentet endast för cle lefvande. Därför kan skärselden jämte allt därmed sammanhängande prålande ofog, dess gudstjänster och handel, icke betraktas annat än såsom ett djäfvulens bländverk. Allt detta strider oek emot hufvudartikeln, att Kristus allena och intet människoverk kan frälsa själar. Dessutom har Gud icke gifvit oss någon befallning med afseende på de döda. Därför skulle man ju kunna underlåta detta, äfven om det icke vore villfarelse och afguderi.

Påfvens anhängare åberopa sig på Augustinus och några

andra kyrkofäder, som skola hafva skrifvit om skärselden, och de mena, att vi icke skulle förstå i hvad syfte eller af hvad skäl de hafva uttalat sig så. Augustinus har icke påstått, att det finnes någon skärseld — och det finnes ju icke heller något bibelställe, som kunde tvinga honom härtill — utan han låter det vara en öppen fråga, huruvida en skärseld finnes eller icke, men han säger, att hans moder hade bedt om, att man skulle komma ihåg henne vid altaret eller sakramentet. Nåväl, allt sådant är ju ingenting annat än den ena eller andra personens mänskliga fromhetskänsla, som icke kan stifta någon trosartikel, hvilket tillkommer Gud allena.

Men påfvens anhängare anföra sådana människoord för att man skall tro på deras skändliga, gudsförsmädande och fördömda marknad med själamässor och för att man skall offra för själarna i skärselden o. s. v. Men dylikt skola de dock aldrig kunna bevisa genom den helige Augustinus. Men om de vilja afskaffa sin marknad med skärseldsmässor, hvarom den helige Augustinus aldrig drömt, då kunna vi sedan talas vid om hvilket afseende som kan fästas vid den helige Augustinus' ord, hvilka dock icke hafva något stöd i Skriften, och om man bör ihågkomma de döda vid sakramentet. Man får emellertid icke göra trosartiklar af de heliga kyrkofädernas gärningar eller ord, annars kunde det också blifva en trosartikel, hvilken mat, hvilka kläder och hvad slags hus de användt, såsom man gjort med relikerna. Vi häfda häremot, att Guds ord skall grunda, trosartiklar, men ingen annan, icke ens en ängel.

För det andra har detta gifvit anledning till att onda andar fått anställa mycket ofog, uppenbara sig såsom aflidna människors själar samt med obeskriflig lögn och list fordra mässor, vigilier, vallfärder och allmosor, hvilket allt vi hafva måst betrakta såsom trosartiklar och därefter ställa vårt lif. Detta har ock påfven stadfäst liksom äfven mässan och all annan styggelse. Här kunna vi icke heller vika eller gifva efter.

För det tredje vallfärderna. För dessa har man ock begärt mässor, syndaförlåtelse och Guds nåd. ty mässan har kommit

i första rummet. Nu är det ju otvifvelaktigt, att dylika vallfärder, som icke hafva någon grund i Guds ord, icke äro oss befallda och därför icke heller nödvändiga, hvarför vi väl kunna företaga oss något bättre (för vårt andliga väl) och utan synd eller själafara underlåta dessa. Hvarför öfvergifver man hemma sin egen församling, Guds

ord, hustru och barn, hvilkas omvårdnad är nödvändig och oss anbefalld, för att jaga efter onödiga, ovissa, ja skadliga bländverk af djäfvulen? Detta skulle icke hafva skett, om icke påfven hade varit besatt af djäfvulen, så att han prisat och stadfäst dylikt, hvarigenom människor hopvis affallit från Kristus och vändt sig till sina egna gärningar och blifvit afgudadyrkare, hvilket är det allra värsta, utom det att alltsammans är onödigt, icke befalldt af Gud, icke tillrådligt, ovisst, ja därjämte ock skadligt., Därför kunna vi icke heller här vika eller gifva efter. Må man låta predika, att dylikt är onödigt och jämväl farligt, så få vi väl se. hvart vallfärderna taga vägen.

För det fjärde brödraskapen. Kloster, stift och äfven vica-rister82 hafva förbundit sig (genom regelrätt köpeaftal) att hålla alla, mässor och göra alla goda gärningar för både lefvande och döda. Detta är icke endast idel människopåfund, utan någon grund i Guds ord, alldeles onödigt och oss icke bjudet, utan det är ock oförenligt med den första artikeln om återlösningen, hvarför det ingalunda kan fördragas.

För det femte helgonrelikerna, som hafva gifvit upphof till så många offentliga lögner och så mycket narrspel med benknotor af hundar och hästar. Redan för dylika bedrägeriers skull, åt hvilka djäfvulen säkerligen skrattat, borde detta länge sedan vara förkastadt, äfven om det annars skulle hafva funnits något godt däri, och detta så mycket mer som det icke har något stöd i Guds ord, är befalldt eller tillrådt, utan något alldeles onödigt och onyttigt. Men det allra värsta är. att man har menat sådant (samlandet af eller dyrkan af helgonreliker) verka såsom aflat och till syndernas förlåtelse, och man liar betraktat detta liksom mässan såsom ett godt verk och en gudstjänst.

För det sjätte. Hit hör och aflaten, hvilken meddelas såväl lefvande som döda, om man blott betalar. Medelst aflaten säljer nämligen den usle Judas eller påfven Kristi förtjänst, jämte alla helgons och hela kyrkans förtjänster. Aili detta kan icke fördragas, ty det är icke blott utan grund i Guds ord, onyttigt och oss icke anbefalldt, utan det står därjämte ock i strid med den första artikeln. Ty Kristi förtjänst kunna vi icke tillägna oss genom gärningar eller genom penningar, utan vi få den blott af nåd genom tron utan all betalning eller förtjänst, icke genom påfvens myndighet utan genom predikan eller förkunnelsen af Guds ord.

Åkallandet af helgonen.

Åkallandet af helgonen är äfven ett af de antikristiska missbruken, som strider emot den första hufvudartikeln och utplånar kunskapen om Kristus. Det är icke heller hvarken bjudet eller tillrådt, intet exempel därpå finnes i Skriften, och om det också vore aldrig så värdefullt — hvilket det icke alls är —- så är det ju dock tusen gånger bättre att vända sig till Kristus (än till helgonen).

Och ehuru änglarna i himmelen bedja för oss — såsom ock Kristus själf gör — liksom äfven de heliga på jorden och kanske också i himmelen, så följer dock icke däraf, att vi skola anropa och tillbedja änglar och helgon, eller att vi skola dyrka dem genom fastor, fester, mässor, allmosor, byggandet af kyrkor och altare samt inrättandet af gudstjänster, icke heller att vi skola betrakta dem såsom hjälpare i nöden och tillskrifva hvar och en af dem makten att hjälpa i en viss bestämd nöd, såsom påfvens anhängare göra och lära. Dylikt är afguderi, ty en sådan ära tillkommer Gud allena. Såsom en kristen och en af Guds heliga på jorden kan du bedja för mig och icke blott med afseende på ett visst slags nöd utan i fråga om all nöd, men därför skall jag dock icke tillbedja och åkalla dig samt till din ära fira helgdagar, fasta, gifva allmosor och hålla

mässor, samt på dig sätta min förtröstan om att vinna saligheten, fastän jag annars kan i Kristus vörda och älska dig samt vara dig tacksam. Om nu blott detta afguderi af änglar och döda helgon afskaffas, så är den vördnad, som annars visas dem, oskadlig, och den torde ock snart upphöra. Ty om människorna icke längre hoppas på lekamlig eller andlig nytta och hjälp, så komma de nog att lämna helgonen i fred såväl i grafven som i himmelen, ty utan vederlag eller af idel kärlek torde ingen mycket tänka på dem eller bevisa dem ära och vördnad.

Sammanfattande kunna vi säga, att hvad mässan är, hvad den har till följd, livad som åtföljer den, allt detta kunna vi icke fördraga utan måste förkasta det, på det att vi må behålla det heliga sakramentet rent och visst enligt Kristi instiftelse samt med tro använda och mottaga detsamma.

TREDJE ARTIKELN. Om stift och kloster.

Stiften och klostren hafva i forna tider grundats i god mening för att fostra lärda män och ärbara kvinnor, och de borde äfven nu anordnas så, att de tjänade till liknande nytta, d. v. s. att fostra kyrkoherdar, predikanter och andra kyrkans tjänare samt dugliga personer till den världsliga styrelsen i städer och på landet och äfven i gudsfruktan fostra unga flickor till husmödrar och husföreståndarskor.

Men vilja de (stiften och klostren) icke tjäna till sådana syften, är det bättre att låta dem ligga öde eller rifva ned dem, än att de med sin hädiska gudstjänst, som människor funnit på, skola få betraktas såsom något som är för mer än ett vanligt kristligt lif med dess af Gud anordnade plikter och kallelser. Ty allt sådant strider likaledes emot den första hufvud-artikeln om återlösningen i Jesus Kristus. Dessutom äro dessa liksom andra människopåfund icke af Gud befallda, icke nöd-OM PÅFVEDÖMBT.

vändiga, icke nyttiga, utan tvärtom farliga och förorsakande fåfäng möda, hvarför ock profeterna kalla en dylik gudstjänst »aven», hvilket betyder sorg och möda.

FJÄRDE ARTIKELN. Om påfvedömet.

Påfven är icke enligt gudomlig lag och rätt eller på grund af Guds ord hela kristenhetens hufvud — ty så kan endast en kallas, nämligen J esus Kristus — utan han är endast biskop eller kyrkoherde för församlingen i Rom samt för dem, hvilka frivilligt eller enligt mänsklig ordning, d. v. s. den världsliga öfverhetens bestämmelser, höra under honom, icke som om de skulle lefva under honom såsom under en herre, utan stå vid hans sida såsom bröder och jämlikar eller medkristna, såsom vi se det vara fallet på de gamla kyrkomötena och på den helige Cyprianus' tid.

Men nu för tiden djärfves ingen biskop att kalla påfven broder, såsom då skedde, utan biskopar, konungar och kejsare måste kalla honom sin allernådigste herre. Detta vilja, böra och kunna vi icke taga på vårt samvete, men den som vill göra det, han må göra det på eget ansvar.

Häraf följer, att allt, som påfven med stöd af en dylik falsk, orättmätig, gudsförgätet själftagen makt har gjort och anordnat, det är idel djäfvulska verk och anordningar — med undantag för hvad som rör den utvärtes styrelsen, där det förekommer att Gud äfven genom en tyrann eller bedragare låter ett folk vederfaras mycket godt — till hela den heliga kristna kyrkans skada, nämligen hvad på honom ankommer, samt till att kullkasta den första hufvudartikeln om återlösningen genom Jesus Kristus.

Vi hafva ju alla hans bullor och böcker, i hvilka han — såsom ängeln i Uppb. 12 siar — rytande såsom ett lejon förklarar, att ingen kristen kan varda salig, om han icke är ho-350

nom underdånig och lyder honom i allt hvad han vill, säger eller gör. Det är ju med andra ord detsamma som att säga: om du än tror på Kristus och menar dig i honom äga allt, som du för din salighet behöfver, så tjänar dig detta till ingenting, om du icke betraktar mig såsom clin gud, är mig underdånig och lydig. Det är emellertid allmänt bekant, att den heliga kyrkan åtminstone mer än femhundra år varit utan någon påf-ve samt att ännu i denna dag den grekiska kyrkan och äfven flera andra länders församlingar ännu aldrig lydit eller nu lyda under påfven. Därför är detta (påfvedömet), såsom redan ofta sagdt, ett människopåfund, något som icke är oss befalldt och som är onödigt och utan gagn, ty den heliga kristna kyrkan kan mycket väl äga bestånd utan ett dylikt hufvud, ja hon skulle hafva bestått vida bättre, om icke djäfvulen hade föranstaltat om ett dylikt hufvud. Påfvedömet är icke till någon nytta i kyrkan, ty påfven bekläder intet kristet ämbete, och därför kan kyrkan godt bestå utan påfve.

Antaga vi nu, att påfven ville medgifva, att han icke i följd af gudomlig lag och rätt eller på grund af en Guds befallning är kyrkans öfverhufvud, utan att man, för att bevara de kristnas enighet gentemot sekter och kättare, måste hafva ett sådant öfverhufvud, till hvilket alla andra kunna hålla sig, och att han i detta syfte blifvit af

människor väld, hvarför det ock stode i människors makt att afsätta honom och välja ett annat öfverhufvud, ungefär såsom kyrkomötet i Konstanz förfor, då det afsatte trenne påfvar och valde en fjärde; antaga vi som sagdt, att påfven och den romerska stolen medgåfve och erkände detta — hvilket dock är omöjligt, ty han måste då låta hela sin regering och sin ställning förändras och omstörtas liksom äfven alla sina lagar och böcker, något som han säkerligen aldrig skall göra — så skulle dock icke heller detta hjälpa kristenheten, utan det skulle uppstå ännu fler sekter än förut. Om man nämligen icke på grund af Guds befallning utan af fri mänsklig vilja skulle vara ett sådant öfverhufvud underdånig, skulle detta lätt inom kort blifva ringaktadt och slutligen icke få någon enda lem kvar. Ett sådant hufvud måsteOM PÅFVEDÖMBT.

ju icke heller beständigt finnas i Rom eller på någon annan bestämd plats, utan på den plats och i den församling, hvilken Gud beskärt en man, hvilken vore ägnad till en dylik uppgift. Huru mycken förvirring och oreda skulle icke häraf uppstå.

Därför kan kyrkan aldrig bättre regeras och vidmakthållas än om vi alla lefva under Kristus såsom vårt enda hufvud, samt alla biskopar — med lika ämbetsvärdighet om ock med olika gåfvor — med all flit hölle samman i endräktig lära, i tron, sakramenten, bönerna och kärleksverken m. m., såsom den helige Hieronymus skrifver, att prästerna i Alexandria alla gemensamt styrde församlingen, såsom ock apostlarna hafva gjort och efter dem alla biskopar i hela kristenheten, ända till dess påfven höjde sitt hufvud öfver dem alla.

Detta visar tydligt hän på att påfven är den verklige antikrist, hvilken upphöjt och satt sig själf öfver och emot Kristus, i det att han ju icke vill medgifva, att de kristna kunna varda saliga utan genom hans makt, som dock intet fog äger och icke är af Gud anordnad och befalld. Detta är just att, såsom den helige Paulus säger i 2 Tess. 2: 4, sätta sig emot och upphäfva sig öfver Gud. Sådant göra dock hvarken turkar eller tarta-rer, huru svåra fiender till de kristna de än må vara, ty de låta den, som vill det, tro på Kristus, och de kräfva endast skatt och utvärtes lydnad af de kristna. Påfven åter vill icke låta oss få hafva denna tro, utan han säger, att man måste lyda honom, om man skall varda salig. Detta vilja vi icke göra utan då hellre i Guds namn dö.

Och allt detta härleder sig däraf, att påfven gjort anspråk på att enligt gudomlig lag och rätt vara den kristna kyrkans öfverhufvud. Därför har han måst göra sig jämlik med, ja upphöja sig öfver Kristus och så har han låtit prisa sig själf först såsom kyrkans hufvud, sedan såsom dess herre och slutligen såsom hela världens herre, ja rent af en jordisk gud, till dess han ock har dristat att gifva änglarna i himmelen befallningar. Och om man särskiljer påfvens lära från den heliga Skrift och jämför den med Skriften, så finner man, att den äfven i sina jämförelsevis bästa delar har sitt ursprung i kejser-352

ii g och hednisk la,g och gäller världsliga angelägenheter och rättsförhållanden, såsom ock framgår af de påfliga påbuden (dekretalerna); vidare föreskrifver den ceremonier med afseende på kyrkorna (deras inredning och dylikt), kläder, mat, personer och en mängd annat, som icke är annat än barnlek, gyckel och narrspel utan ända, medan under allt detta ingenting talas om Kristus, om tron eller om Guds bud. Slutligen är en del icke annat än rent djäfvulsk lära, såsom då den utsprider lögnerna oin mässan, skärselden, klosterofoget, de egna gärningarna och själftagna gudstjänsterna — som är påfvedö-mets själfva kärna — och sätter detta framför och i strid mot Guds ord samt fördömer, dödar och plågar alla kristna, som icke vilja öfver allt annat upphöja och ära denna styggelse. Lika litet som vi därför kunna tillbedja djäfvulen själf såsom en vår herre och gud, kunna vi fördraga hans apostel, påfven eller antikrist i hans rike, såsom vårt hufvud eller vår herre. Ty att ljuga och mörda och att i evighet fördärfva både själ och kropp, däri består påfvedömets regering, såsom jag i många böcker ha.r bevisat.

I dessa fyra artiklar torde de hafva nog att fördöma på det allmänna kyrkomötet, ty de äro säkerligen icke sinnade att göra oss något medgifvande angående ens den minsta punkt i dessa artiklar. Men vi böra vara fast öfvertygade om och fullt vissa i vårt hopp, att Kristus, vår Herre har börjat kampen emot sina fiender, hvilka han skall nedslå med sin anda och sin tillkommelse. Amen.

Ty vid det allmänna kyrkomötet skola vi icke komma att stå inför kejsaren eller världslig öfverhet såsom i Augsburg — då kejsaren utsände en ganska huldrik skrifvelse och ville att frågorna skulle i godo förhandlas — utan inför påfven och djäfvulen själf, hvilken icke vill lyssna till något, utan endast fördöma, mörda och tvinga till afguderi. Därför böra vi icke här kyssa hans fötter eller säga: du är min nådige herre, utan, såsom ängeln hos profeten Sakarja sade till djäfvulen: Herren skall näpsa dig, Satan (Sak. 3:2). 353

TREDJE DELEN.

Om följande artiklar må vi öfverlägga med lärda och förståndiga män och äfven inbördes oss emellan. Påfven och det påfliga väldets anhängare torde icke bry sig mycket därom, ty för dem betyder samvetet intet, men penningar, ära och makt allt.

FÖRSTA ARTIKELN. Om synden.

Här måste vi bekänna, att, såsom den helige Paulus säger

1 Rom. 5: 12 ff., synden har genom en enda människa, Adam, kommit i världen, och genomi hans olydnad äro alla människor vordna syndare samt komna under dödens och djäfvulens välde. Detta kallas arfsynd eller den hufvudsakliga synden.

Denna synds frukter äro sedan de onda gärningar, som äro förbjudna i Tio Guds bud: otro, vantro, afguderi, att vara utan gudsfruktan, andligt högmod, förtviflan, förblindelse, med ett ord att icke känna eller icke fråga efter Gud. Vidare alt ljuga, att missbruka Guds namn, icke bedja, icke åkalla, icke fråga efter Gucls ord, vara olydig mot sina föräldrar, dräpa, vara ok3rsk, stjäla, bedraga o. s. v.

Denna arfsynd är ett så djupt, ondt fördärf i vår natur, att vi icke kunna fatta det med vårt förstånd, utan måste tro det på grund af Skriftens uppenbarelse. Ps. 51: 7; Rom. 5: 12 ff.;

2 Mos. 33: 3; 1 Mos. 3: 7. Därför är det idel villfarelse och förblindelse, då gentemot denna artikel de skolastiska teologerna hafva lärt:

att efter Adams syndafall människans naturliga krafter förblifvit oskadade och ofördärfvade samt att människan at' naturen har ett rätt förstånd och en god vilja, såsom filosoferna lara;

att människan äger fri vilja att antingen göra det goda och underlåta det onda eller att underlåta det goda och göra det onda;

att människan af naturliga krafter kan hålla och uppfylla alla Guds bud;

att människan af naturliga krafter kan älska Gud öfver allting och sin nästa såsom sig själf;

att om en människa gör, så mycket i hennes förmåga siar, så skänker Gud henne förvisso sin nåd;

att om människan vill gå till Herrens nattvard, så kräfves icke en god föresats att göra något godt, utan det är nog att hon icke har ett ondt uppsåt att begå synd — ty så god är naturen och så kraftigt verkar sakramentet;

att man icke genom Skriften kan bevisa, att den helige Ande och hans gåfvor äro nödvändiga, för att vi skola kunna göra ett godt verk.

Sådana och andra dylika meningar härleda sig af oförstånd och okunnighet dels om synden och dels om Kristus, vår Frälsare, samt äro rent hedniska läror, som vi icke kunna fördraga. Ty vore detta sant, så har Kristus dött förgäfves, emedan intet fördärf och ingen synd funnes hos människan, för hvars skull han hade behöft dö; eller skulle man mena, att han dött endast för kroppens men icke för själens skull, emedan själen är frisk och endast kroppen hemfaller åt döden.

ANDRA ARTIKELN. Om lagen.

Vi hålla före, att lagen är oss af Gud gifven först för att sätta en damm för synden genom å ena sidan hotelser och

lan för straff samt å andra sidan genom löften samt erbjudandet af nåd och välgärningar. Men för den ondskas skull, hvilken synden verkat i människan, har allt sådant icke lyckats. Några hafva därigenom blifvit än värre, i det att de blifvit fientliga emot lagen, emedan den förbjuder det, som de gärna vilja göra, samt bjuder det, som de ogärna göra. Om de icke afhållas af fruktan för straff handla de därför nu mer i strid mot lagen än förut. Detta gäller nu om de råa, onda människor, som göra det onda, så snarfc tillfälle och. lägenhet bjudes.

De andra åter blifva förblindade och högmodiga samt inbilla sig att de hålla lagen och af egna krafter kunna uppfylla den, såsom vi förut sagt om de skolastiska teologerna. Härigenom uppkomma skrymtare och falska helgon.

Men lagens förnämsta uppgift och verkan är, att den uppenbarar arfsynden och dess frukter samt visar människan, huru oerhördt djupt hennes natur är fallen och huru i grunden fördärfvad den är, så att lagen måste säga henne, att hon icke har någon Gud eller frågar efter honom, men dyrkar främmande gudar, något som hon förut och utan lagen icke har trott. Därigenom blir människan förskräckt, förödmjukad, modlös, förtviflad, längtar efter hjälp och vet sig ingen råd, börjar blifva fientlig mot Gud och knota. Därför heter det i Rom. 4: 15: Lagen kommer vrede åstad, och i Rom. 5: 20: Genom lagen öfver flödar synden.

TREDJE ARTIKELN. Om boten.

Denna (lagens) uppgift kvarstår och uppfylles äfven i det nya förbundet, såsom Paulus i Rom. 1: 18 säger: Guds vrede uppenbaras från himmelen öfver alla människor. Likaså i Rom. 3: 12: Alla hafva afvikit och 3: 10: Ingen rättfärdig finnes. Kristus säger äfven i Joh. 16: 8: Den helige Ande skall straffa världen för synd.

Detta är alltså Guds ljungeld, med hvilken han på samma gång nedslår såväl uppenbara syndare som falska helgon, så att ingen framstår såsom rättfärdig, utan alla drifvas till förskräckelse och förtviflan. Detta är den hammare, om hvilken Jeremias (23: 29) talar: Är icke mitt ord såsom en eld, säger Herren, och likt en hammare, som sönderkrossar klippor? Detta är icke en förkrosselse, som man själf åstadkommer, en själfgjord ånger, utan en förkrosselse, som man lider, en verklig hjärtesorg, ett lidande och en känning af döden.

Detta är ock början till en rätt bot, och här måste människan höra denna dom: I ären alla intet värda, vare sig I ären uppenbara syndare eller (inbillade) helgon, I måsten alla varda annorlunda och lefva annorlunda än I nu ären och lefven. Huru stora, visa, mäktiga och heliga I än viljen vara. så är dock ingen af eder rättfärdig.

Men till detta (lagens) verk fogar det nya testamentet genast genom evangelium det trösterika nådelöftet, på hvilket man måste förtrösta, såsom Kristus säger i Mark. 1: 15: Gören bättring och tron evangelium, d. v. s. värden annorlunda, lefven annorlunda och tron på mitt löfte. Och före Kristus kallas Johannes en botpredikant, men dock »till syndernas förlåtelse», d. v. s. lian skulle bestraffa alla och öfvertyga dem om att de voro syndare, på det att de skulle veta hvad de inför Gud voro samt erkänna sig själfva vara förlorade människor och sålunda beredas för Herren, beredas att mottaga nåd, af honom vänta och mottaga syndernas förlåtelse. Sålunda säger äfven Kristus själf i Luk. 24: 47: I mitt namn skall bättring och syndernas förlåtelse predikas bland alla folk.

Men där lagen utför denna sin verkan ensam och utan att evangelium tillägges, där finnes för människan endast död och helvete, och hon måste förtvifla likt Saulus och Judas, såsom den helige Paulus säger: lagen dödar genom synden (Rom. 7: 9 f.). Men evangelium gifver oss icke blott på ett enda sätt tröst och förlåtelse, utan såväl genom ordet och sakramenten samt hvad därmed sammanhänger — såsom vi snart skola höra — på det att vi skola förstå, att hos Herren är nåd. och mycken

förlossning är hos honom, såsom det i Ps. 130: 7 heter gentemot den tnnga fångenskapen under synden.

Men nu vilja vi med den rätta boten jämföra sofisternas falska bot, på det att man så mycket bättre må förstå bådadera.

Om de påfligas falska bot.

Det har (för de påfliga) varit omöjligt att lära rätt om boten, emedan de icke haft en rätt syndakännedom. De hafva nämligen — såsom vi förut sagt — icke någon riktig uppfattning af arfsynden, utan påstå, att människans naturliga krafter äro oskadade och ofördärfvade, att förståndet kan hafva en rätt insikt och viljan därefter rätt välja, samt att Gud förvisso gifver människan sin nåd, om hon blott med sin fria vilja gör så mycket i hennes förmåga står.

Pläraf måste nu följa, att man skulle göra bot endast för verksynder, såsom onda tankar, till hvilka viljan gifver sitt bifall — ty den onda böjelsen, begärelsen och lusten menade man icke vara synd — onda ord och onda gärningar, hvilka den fria viljan hade kunnat underlåta.

Denna bot låta de bestå af trenne delar, nämligen ånger, bikt och godtgörelse, hvarvid de trösta oss med den försäkran, att om en människa rätt ångrar, biktar och godtgör, så har hon därmed förtjänat förlåtelse och betalat sin synd inför Gud. Så hänvisade de människorna till att i boten förtrösta på sina egna gärningar. Däraf härleder sig att man, då man från predikstolen undervisade om det allmänna skriftermålet, kunde säga: »Gif mig, o Gud. att få lefva så länge, till dess jag gjort bot för min synd och bättrat mitt lif.»

Här talades intet om Kristus och intet om tron, utan man hoppades att med sina egna gärningar öfvervinna synden och u1 plåna den inför Gud. Denna mening gjorde oss ock till offerpräster och munkar, för att sålunda gentemot synden sätia oss själfva.

Med ångern förfor man så, att då ingen kunde minnas alla

sina synder — särskildt om man biktade blott en gång om året — gjorde man tillägget, att om de fördolda synderna senare kommo någon i minnet, så måste han ångra och bikta äfven dem. Emellertid anbefalldes en sådan människa åt Guds nåd.

Då därjämte ingen kunde veta, huru stor den ånger skulle vara, som inför Gud kunde göra tillfyllest, så gaf man människorna den trösten, att om någon icke kunde hafva contritio, d. v. s. en verklig ånger, så skulle han åtminstone hafva attritio, som man kunde kalla en half ånger eller början till ånger. Dessa uttryck hafva de själfva icke förstått och veta ännu alltjämt icke hvad de egentligen innebära, lika litet som jag. En dylik attritio räknades emellertid såsom contritio, då man biktade.

Hände det nu, att någon kanske sade, att han icke kunde känna ånger och smärta öfver sina synder — något som väl kan hända vid oloflig kärlek eller hämndgirighet m. m. — så frågade man honom, om han icke gärna ville eller önskade, att han kunde ångra. Bejakade han denna fråga — och hvem annan än djäfvulen själf kunde härpå svara nej? — så betraktade de detta såsom ånger och förläto honom synderna för denna hans goda gärning. Härvid åberopade de sig på den helige Bernhards exempel.

Här ser man, huru det förblindade förståndet trefvar i de ting, som höra Gud till, och söker tröst i egna gärningar och inbillningar, men icke alls tänker på Kristus eller på tron. Ser man nämligen närmare på denna sak, så finner man, att en dylik ånger är en självgjord, uppdiktad inbillning, grundande sig på våra egna krafter utan tro och utan kunskap om Kristus. Härvid har den arme syndaren, då han tänker på sin lusta eller sitt hämndbegär nog snarare måst skratta än gråta med undantag af dem, hvilka träffats af lagens ljungeld eller af djäfvulen blifvit plågade med en svårmodets ande. För alla anclra har en dylik ånger för visso varit blott hyckleri som icke har dödat syndens lustar, ty de menade, att de måste ångra sig. men de skulle hellre hafva fortsatt att synda, om det blott hnde stått dem fritt.

Med bikten förhöll det sig så, att hvar och en måste upp-

räkna alla sina synder — hvilket är omöjligt — och detta var en stor plåga. De synder, söm någon glömt, blefvo honom väl förlåtna men med villkor att han skulle bikta äfven dessa, ifall han senare komme ihåg dem. Därför

kunde ingen någonsin veta, om han hade biktat tillräckligt, eller om biktandet någonsin kunde taga slut. Han hänvisades emellertid till sina egna gärningar och tröstades med att ju fullständigare han biktat, ju större hans blygsel var och ju mer han inför prästen anklagade sig, desto bättre tillfyllestgjorde han för synden, ty sådan ödmjukhet förvärfvade för visso nåd hos Gud.

Här är icke tal om tron eller om Kristus, och det säges icke heller något om aflösningens kraft, utan den som biktar får förtrösta på sitt uppräknande af synderna och sin blygsel öfver dem. Denna slags bikt har åstadkommit mer lidande, mer bedrägeri och afguderi än någon kan omtala.

Tillfyllestgörelsen är det allra mest tillkrånglade, ty ingen människa kunde veta, huru mycket han borde göra för hvarje enskild synd, för att icke tala om, huru mycket han skulle göra för dem alla tillsammans. Här hittade de nu på utvägen att pålägga en ringa tillfj^llestgörelse, som man lätt kunde utföra, t. ex. att fem gånger läsa Fader vår, fasta en dag o. s. v., men med afseende på det som kunde återstå hänvisade man dem till skärselden.

Men härigenom uppstod åter idel elände och nöd. Några fruktade, att de aldrig skulle komma ifrån skärselden, emedan enligt de gamla kyrkolagarna sju års botgöring var stadgadt för en enda dödssynd. Emellertid satte man all sin förtröstan på sina egna tillfjdlestgörande gärningar, och hade man blott varit viss om, att de vore tillräckligt stora, så hade man fullt förlitat sig på dem och hade icke behöft hvarken tron eller Kristus. Men nu var detta fen sådan visshet) omöjligt, ty om någon äfven under hundra år gjort bot, så kunde han ändå icke veta. om det räckte till. Det var ett ständigt botgörande, utan att man någonsin kom till en verklig bot.

Här kom nu den heliga stolen i Rom den arma församlingen till hjälp och uppfann aflaten, hvarigenom tillfyllest-

görelsen vardt efterskänkt och upphäfd först för ett år, sedan för sju år, hundra år o. s. v. Denna fördelades nu bland kardinaler och biskopar, så att somliga kunde gifva aflat intill hundra år, andra åter blott intill hundra dagar. Att efterskänka hela tillfyllestgörelsen var däremot en rätt, som påfven behöll för sig själf.

Då nu detta började inbringa penningar och aflatsmark-naden visade sig god, uppfann han det gyllene året eller jubelåret, hvilket skulle firas i Rom, och detta sade han medföra efterskänkande af allt straff och all skuld. Nu vardt ett tilllopp af folk, ty hvar och en önskade ju blifva fri från denna tunga, outhärdliga börda. Detta var att finna jordens skatter och gräfva upp dem. Påfven fortsatte ock på denna väg och lät det ena gyllene året följa på det andra, men ju mer penningar han slukade, efter desto mer gapade han.

Därför skickade han genom sina sändebud gyllenår till alla länder, så att alla kyrkor och hus blefvo fulla däraf.. Slutligen gaf han sig äfven ned i skärselden till de döda, först med stiftande af mässor och vigilier, sedan med aflat och gyllenår, så att själarna till sist blefvo så billiga, att han gaf en själ lös för en ringa penning.

Men icke heller allt detta hjälpte. Ty ehuru påfven bjöd människorna att lita och förtrösta på denna aflat, så gjorde han den dock själf till något ovisst, då han i sina bullor skref, att den som vill få del af af läten eller det gyllene året, han bör ångra, bikta och erlägga penningar. Men nu hafva vi förut hört. att deras ånger och bikt är något ovisst och skrymtaktigt. Dessutom visste ingen, hvilka själar som voro i skärselden, och om man visste några vara där, så visste man icke, om de hade rätt ångrat sig och biktat. På sådant sätt tog han deras penningar och lät dem förlita sig på hans makt och på af läten, men samtidigt hänvisade han dem dock åter till deras egna osäkra gärningar.

Nu funnos äfven några, Iwilka menade sig icke skyldiga 1 i II några A^erksynder vare sig med tankar ord eller gärningar, såsom t. ex. jag och mina likar i kloster och stift, munkar och

präster, hvilka med fastor, vakor, böner, läsandet af mässor, grofva kläder, hårda läger o. s. v. sökte afvärja alla onda tankar samt allvarligt och med all makt ville vara heliga och äfven om det medfödda arf onda kanske under sömnen röjde sin art — såsom äfven den helige Augustinus, Hieronymus och andra bekänna — så menade vi

dock den ene om den andre, att några verkligen voro så heliga som vi lärde, så att de voro utan synd och fulla af goda gärningar i sådan grad, att vi kunde meddela och sälja åt andra sådana goda gärningar, emedan vi nämligen ägde flera än vi för vår salighet behöfde. Att så skedde bevisa insegel, bref och exempel, som finnas.

Dessa (hvilka ägde öfverflödande förtjänster) behöfde ingen bot. Ty hvad skulle de väl ångra, då de icke samtyckt till några onda tankar? Hvad skulle de bikta, som aldrig syndat med ord? Och för hvad skulle de tillfyllestgöra, som i sina gärningar voro så oskyldiga, att de åt andra stackars syndare kunde sälja af den rättfärdighet, som de hade till öfverlopps? Sådana helgon voro äfven fariséerna och de skriftlärde på Kristi tid.

Här framträder nu eldsängeln (Uppb. 10), den helige Johannes, den rätta botpredikanten, och slår liksom med en ljungeld ned såväl de ena som de andra (dem som köpa och dem som sälja goda gärningar) sägande: Gören bättring. Då tänka de förra: vi hafva ju gjort bättring, och cle senare tänka: vi behöfva ju icke någon bättring. Men Johannes säger: Gören alla bättring, ty de ena af eder äro falska botgörare och de andra falska helgon, och I behöfven såväl cle ena som de andra syndaförlåtelse, emedan ingendera af eder veta, hvad synden verkligen är, och än mindre hafven I gjort bot för den eller undvikit den. Tngen af eder är god, utan I ären fulla af otro, of örstånd och okunnighet om Gud och hans vilja. Ty han är oss gifven, af hvilkens fullhct vi alla böra mottaga nåd för nåd (Joh. 1 : 16), och ingen människa kan utan honom varda inför Gud rättfärdig. Viljen I därför göra bättring, så gören en rätt bot, ty eder bot är intet värd. Och I skrymtare, som (mena eder) icke behöfva någon bättring. T huggormars afföda. hvem

har ingifvit eder, att I skolen undfly den tillkommkinde vreden? (Matt. 3:7; Luk. 3: 7.)

På samma sätt predikar äfven den helige Paulus i Rom. 3: 10 ff.: Ingen rättfärdig finnes, icke en. Ingen förståndig finnes, ingen finnes, som söker Gud. Alla hafva afvikit, allesamman hafva blifvit onyttiga, ingen finnes, som gör godt, det finnes icke en enda. Och i Apg. 17: 30: Gud bjuder nu människorna, att alla allestädes skola bättra sig. Alla människor — säger han — ingen undantagen, hvilken är människa. Denna bot lär oss att rätt känna synden, nämligen så att vi inse oss alla vara förlorade och att intet godt finnes hos oss, utan vi måste blifva helt och hållet nya och andra människor.

Denna bot består icke af stycken eller bitar såsom den, hvilken göres för verksynderna, och är icke heller oviss såsom denna. Här disputerar man icke om hvad som är synd och hvad som icke är synd, utan man kastar allt i en hög och säger: Det är alltsammans hos oss idel synd, och hvartill tjänar det då att undersöka, indela och göra åtskillnader? Därför är ångern här icke heller något ovisst, ty det återstår ingenting, hvilket vi kunde inbilla oss vara något godt, hvarmed vi kunde betala för synden, utan det är ingenting annat kvar än en afgjord misströstan till allt hvad vi äro, tänka, tala och göra.

Därför blifver icke heller bikten falsk, osäker och ett styckverk. Ty den som bekänner, att allt hos honom är idel synd, han innefattar därmed alla synder, utesluter och glömmer icke någon. Och sålunda kan icke heller tillfyllestgörelsen vara oviss, ty den utgöres icke af våra ovissa, syndiga gär^ ningar. utan den består i Guds oskyldiga Lamms lidande och blod. som borttager världens synd.

Om denna bot predikar Johannes och sedan Kristus i evangelium och så äfven vi. Med denna botpredikan nedstörta vi påfven och allt det, som grundar sig på våra goda gärningar, ty detta är allt byggdt på den lösa och odugliga grund, som kallas goda gärningar eller lagen, medan dock ingen god gärning finnes utan idel onda gärningar, och ingen håller la-

gen — såsom Kristus säger i Joh. 7: 19 — utan alla öfverträda den. Därför är en sådan byggnad idel lögn och hyckleri, äfven då den synes såsom allra heligast och skönast.

Denna bot varar hos cle kristna ända till döden, ty den kämpar mot den synd, hvilken finnes kvar i vårt kött hela lifvet igenom, såsom den helige Paulus i Rom. 7: 14 ff. betygar, att han kämpar mot den lag, som är i hans

lemmar, och detta sker icke med våra egna krafter, utan genom den helige Andes gåfva, som åtföljer syndernas förlåtelse. Denna rensar och bortsopar dagligen de synder, hvilka finnas kvar, och verkar för att göra människan rätt ren och helig.

Härom vet påfven, teologer, jurister och andra människor (genom sitt eget förnuft) ingenting, utan det är en lära från himmelen, uppenbarad genom evangelium, och som af de gudlösa helgonen kallas kätteri.

Några svärmeandar torde kanske uppstå, och några dylika finnas måhända redan — vid (bonde)upproret såg jag dem själf — hvilka mena, att alla de, hvilka en gång mottagit syndaförlåtelsens Ande, eller hafva kommit till tro, skulle sedan kunna synda och likväl förblifva troende, utan att synden skadade dem — hvarför de ropa: »Gör hvad du vill, tror du blott, så gör det ingenting, ty tron utplånar all synd» o. s. v.; de säga också, att om någon syndar, sedan han undfått tron och Anden, så har han aldrig verkligen ägt tron och den helige Ande — jag har, som sagdt, sett flera sådana galna människor och fruktar att en dylik djäfvul ännu bor hos några, men därför är det nödvändigt att veta och att lära, att om heliga människor, hvilka ännu hafva arfsynd, känna den och äfven dagligen göra bot och kämpa mot densamma, ändock falla i uppenbar synd, såsom David föll i äktenskapsbrott, mord och hädelse, så hafva de förlorat tron och den helige Ande. Ty den helige Ande låter icke synden råda och få öfverhand, så att den varder fullbordad, utan afstyr och förhindrar att den får göra, hvad den vill. Men utför synden sin vilja, så äro den helige Ande och tron icke tillstädes, ty den helige Johannes säger: Hvar och en som är född af Gud gör icke synd, och han kan icke

synda (1 Joh. 3: 9). Och likväl är äfven clet sant, som samme Johannes skrifver: Om vi säga, atl vi icke hafva synd, så bedraga vi oss själfva och sanningen är icke i oss (1 Joh. 1:8).

FJÄRDE ARTIKELN. Om evangelium.

Vi vilja nu åter vända oss till evangelium, som på mångfaldigt sätt gifver oss råd och hjälp emot synden, ty Gud är outsägligt rik i sin nåd. Först genom det muntliga ordet, hvarigenom syndernas förlåtelse predikas i hela världen, hvilken predikan är det som egentligen tillhör det evangeliska ämbetet (predikoämbetet). För det andra genom dopet. För det tredje genom altarets heliga sakrament. För det fjärde genom nycklarnas makt (aflösningen) och äfven genom inbördes broderliga samtal och broderlig tröst. Matt. 18: 20: Där två eller tre äro församlade o. s. v.

FEMTE ARTIKELN. Om dopet.

Dopet är ingenting annat än Guds ord jämte döpelse i vatten genom hans egen instiftelse befalldt, eller, såsom Paulus säger i Ef. 5: 26 ett vattnets bad i ordet, såsom ock Augustinus säger: Ordet komme till elementet, så varder det ett sakrament. Därför kunna vi icke instämma med Thomas och predikare-munkarna, som glömma bort ordet — Guds instiftelse —- och säga, att Gud har nedlagt en andlig kraft i vattnet, som verkar att synden genom vattnet aftvås. Icke heller kunna vi instämma med Scotus och barfotamunkarna, som lära, att dopet aff vår synden genom Guds viljas verkan, så att denna tvagning

sålunda sker blott genom Guds vilja, men icke alls genom ordet eller vattnet.

Om barndopet lara vi, att man skall clöpa barnen, ty äfven de hafva del i den utlofvade återlösningen, hvilken genom Kristus skett, och den får kyrkan icke undanhålla dem.

SJÄTTE ARTIKELN. Om altarets sakrament.

Om altarets sakrament lara vi, att brödet och vinet i nattvarden äro Kristi sanna lekamen och blod, som utdelas åt och mottages af icke blott fromma utan också ogudaktiga kristna.

Och man skall icke utdela endast den ena gestalten. Vi behöfva icke alls den höga visheten, som lär oss, att i den ena gestalten innehålles lika mycket som i dem båda, såsom sofis-terna och mötet i Konstanz lära. Ty om det

också är sant, att sakramentets ena gestalt innehåller lika mycket som båda, så är dock icke den ena gestalten hela den anordning och instiftelse, som Kristus stiftat och befallt. Särskildt förkasta och förbanna vi i Guds namn dem, hvilka icke blott icke utdela nattvarden under de båda gestalterna, utan ock tyranniskt förbjuda ett sådant utdelande samt fördöma och smäda detsamma såsom kätteri, därmed sättande sig själfva öfver och emot Kristus, vår Herre och Gud.

Med afseende på transsubstantiationen bry vi oss icke om den sofistiska spetsfundigheten i deras lära, att brödet och vinet lämna eller förlora sitt naturliga väsen, så att endast brödets form och färg stanna kvar, men icke verkligt bröd. Det öfverensstämmer nämligen bäst med Skriften att brödet ,är och förblifver bröd, såsom den helige Paulus själf kallar det, då han säger: Det bröd, som vi bryta (1 Kor. 10: 16) och: Äte så af brödet (1 Kor. 11: 28).366

SJUNDE ARTIKELN. Om nyckelämbetet.

Nycklarna äro kyrkans ämbete och fullmakt, som Kristus har gifvit för att binda och lösa synder, icke blott de grofva och uppenbara utan äfven cle fina och hemliga, hvilka endast Gud känner, såsom det heter i Ps. 19: 13: Hvem kan märka, huru ofta han felar? Den helige Paulus klagar ock själf i Rom. 7: 25 att han tjänar syndens lag med köttet. Det står nämligen icke i vår makt, utan Gud allena förmår döma, hvilka, huru stora och huru många våra synder äro, såsom det står skrifvet i Ps. 143: 2: Gå icke till doms med din tjänare, ty inför dig är ingen lefvande rättfärdig. Paulus säger ock i 1 Kor. 4:4: Jag vet intet med mig; dock är jag icke därigenom rättfärdigad.

ÅTTONDE ARTIKELN. Om skriftermål (bikt).

Emedan aflösningen eller nycklarnas makt jämväl är en af Kristus i evangelium instiftad hjälp och tröst gentemot synden och ett ondt samvete, så må man för ingen clel låta skriftermålet eller aflösningen komma ur bruk i kyrkan, och detta särskildt med hänsyn till de ängslade samvetena men också för unga okunniga människors skull, på det att de må blifva förhörda och undervisade i den kristna läran.

Men med afseende på uppräknandet af synderna bör det stå hvar och en fritt hvad han vill uppräkna och hvad han icke vill nämna, ty så länge vi lefva i köttet, ljuga vi dock icke, om vi säga: Jag är en fattig människa, full af synd. Rom. 7: 23: Jag ser en annan lag i mina lemmar. Och emedan den enskilda aflösningen26 grundar sig på nyckelämbetet, skall man icke

ringakta den utan betrakta den såsom något högt och värdefullt liksom den kristna kyrkans öfriga ämbeten.

Och med afseende på allt detta, som rör det muntliga, yttre ordet,20 måste man hålla fast därvid, att Gud icke gifver någon sin Ande eller sin nåcl annat än genom eller medelst det yttre ord, som vi förut hafva hört, så att vi må taga oss tillvara för svärmarna, d. v. s. andar, som berömma sig af att före och utan förmedling af ordet äga Guds Ande och därför sätta sig till doms öfver Skriften eller det muntliga ordet samt tyda och vränga det efter sitt godtycke, såsom Mtinzer gjorde och många ännu i denna dag, hvilka vilja vara skarpsinniga domare mellan anden och bokstafven, men icke veta hvad de säga eller påstå. Äfven påfvedömet är nämligen idel svärmeri, i det att påfven berömmer sig af att hafva all lag och rätt i sitt hjärtas skrin och att hvad han i sin kyrka dömer och bjuder, det skall vara ande och rätt, äfven om det är något som står öfver och i strid mot Skriften eller det muntliga ordet.

Detta är alltsammans den gamla djäfvulen och den gamla ormen, som också gjorde Adam och Eva till svärmare och ledde dem bort från Guds yttre ord till svärmeri och egna inbillningar, hvilket han dock gjorde genom andra yttre ord, alldeles som våra svärmare förkasta det yttre ordet och tiga dock icke själfva utan uppfylla hela världen med sitt prat och sina skrif-verier, liksom om den helige Ande icke kunde komma genom Skriften eller apostlarnas muntliga ord, utan måste komma genom deras skrifter och ord. Hvarför upphöra de icke äfven med sina predikningar och skrifter, till dess Anden af sig själf kommer till människorna, före och utan deras skrifter, såsom de berömma sig af att han har kommit till dem själfva utan Skriftens predikan? Men härom hafva vi icke tid att här vidare orda, ty vi hafva annorstädes nog talat därom.

Ty äfven de, som före dopet tro, eller i och genom dopet få tro, erhålla likaledes tron genom det yttre ordet, som går förut, likaväl som de äldre, hvilka kommit till (mer utveckladt) förstånd. De måste förut hafva hört, att den som tror och blifver döpt. han skall varda frälst (Mark. 16: 16), äfven om de368

först varit otrogna och efter tio år få den helige Ande och dopet, Cornelius (Apg. 10: 1 ff.) hade långt förut ibland judarna hört om den tillkommande Messias, och därigenom var han rättfärdig inför Gud och hans böner och allmosor voro genom denna hans tro för Gud välbehagliga — såsom också Lukas kallar honom rättfärdig och gudfruktig — och han hade icke kunnat tro eller vara rättfärdig utan ett föregående ord, hvilket han hört. Men den helige Petrus måste för honom uppenbara, att Messias — på hvilken han hittills hade trott såsom på en, hvilken skulle komma — nu var kommen, på det att icke hans tro på en tillkommande Messias skulle hålla honom fången bland de förstockade, otrogna judarna, utan han skulle veta, att han nu skulle frälsas genom den komne Messias samt icke med judarna förneka och förfölja honom.

I korthet sagdt, svärmeriet vidlåder A.dam och hans barn från början och ända till världens slut, ty det har blifvit in-plantadt eller såsom ett gift ingjutet af den gamla ormen, och det är ursprunget och drifkraften till allt slags kätteri, äfven till påfvedömet och inuhammedanismen. Därför böra och måste vi hålla fast därvid, att Gud icke vill handla med oss människor annat än genom det yttre ordet oeh sakramenten, men allt som utan ordet och sakramenten prisas såsom ande, det är djäfvulen själf. Ty Gud ville äfven för Mose först uppenbara sig genom den brinnande busken och det muntliga ordet, och ingen profet, hvarken Elias eller Elisa, hafva oberoende af oeh utan Tio Guds bud fått den helige Ande. Johannes döparen vardt icke aflad utan att Gabriels ord gått förut och spratt icke till i sin moders lif, förrän Marias röst ljöd. Och den helige Petrus säger: Ingen profetia har någonsin framkommit af en människas vilja, utan helige Guds män hafva talat, drifna af den helige Ande (2 Petr. 1: 2l). Utan det yttre ordet voro de icke heliga, och än mindre har den helige Ande drifvit dem att tala, medan de ännu voro oheliga, utan de voro heliga, säger Petrus, då den helige Ande talar genom dem.

NIONDE ARTIKELN. Om bannlysning.

Det större bannet — såsom påfven kallar det — anse vi vara ett uteslutande världsligt straff, hvarmed vi såsom kyrkans tjänare icke hafva att befatta oss. Men det mindre bannet — hvilket är en verklig och kristlig bannlysning — består däri, att man från sakramentet liksom annan gemenskap med församlingen utesluter uppenbara och obotfärdiga syndare, till dess de bättra sig och upphöra med sin synd. Men prästerna skola icke sammanblanda världsliga straff med detta andliga straff eller med bannlysningen.

TIONDE ARTIKELN. Om prästvigning- och kallelse till prästämbetet.

Om biskoparna ville vara rätta biskopar och vårda sig om församlingen och (förkunnelsen af) evangelium, så kunde man för kärlekens och endräktens skull låta dem — ehuru detta icke är nödvändigt — inviga och i ämbetet inställa våra predikanter, dock under förutsättning att man utelämnade den vidskepelse och de teaterupptåg, som härleda sig af ett okristligt väsen och prålsjuka. Men då de nu icke äro eller vilja vara rätta biskopar, utan världsliga herrar och furstar, som hvarken predika eller lära eller döpa eller vitdela nattvarden eller förrätta någon annan kyrklig tjänst och därtill förfölja och fördöma dem, som enligt sin kallelse utföra dessa ämbetsgärningar, så får icke för deras skull kyrkan lämnas utan tjänare.

Enligt gamla föredömen i kjrrkan och af kyrkofäderna vilja och böra vi därför själfva inviga dugliga personer till detta ämbete och detta hafva, de icke rätt att förbjuda eller förhindra oss, icke ens enligt sin egen lag. Ty deras egna lagar säga, att äfven de, hvilka af kätiare blifvit invigda till präster,

skola kallas och anses vara rätt invigda. Likaså skrifver den helige Hieronyraus om församlingen i Alexandria, att den i början styrdes utan biskopar, gemensamt af präster och predikanter.

ELFTE ARTIKELN. Om prästernas äktenskap.

Att de förbjudit äktenskap och betungat clet heliga prästämbetets innehafvare med beständigt celibat, detta hafva de gjort utan fog och rätt samt därvid handlat såsom antikristliga, tyranniska, skändliga skurkar, förorsakande allehanda förfärliga, vederstyggliga okyskhetssynder utan tal, i hvilka de ännu äro nedsjunkna. Men då det står liv arken i vår eller i deras makt att af en man göra en kvinna, eller af en kvinna göra en man, så hafva de icke heller makt att skilja dessa Guds skapade varelser åt eller förbjuda dem att ärbart i äktenskap lefva tillsammans. Därför vilja vi icke gifva vårt bifall till eller tåla deras orena celibat, utan låta äktenskapet stå enhvar fritt såsom Gud själf stiftat och förordnat, och vi vilja icke ned-rifva eller hindra lians verk, ty den helige Paulus säger i 1 Tim. 4: 1 ff., att detta är en onda andars lära.

TOLFTE ARTIKELN. Om kyrkan.

Yi medgifva icke, att de utgöra kyrkan, hvilket de icke heller göra, och vi vilja icke lyssna till hvad de i kyrkans namn befalla eller förbjuda. Ty numera vet, Gud vare lof, ett sju års barn hvad kyrkan är, nämligen de heliga troende och de får, som höra sin herdes röst. Ty barnen bedja: jag tror (att det finnes) en helig kristen kj^rka. Denna helighet består icke i mäss-skjortor, rakade hufvuden (tonsurer), fotsida kläder och deras öfriga ceremonier, som de utan den heliga Skrift påfunnil. utan den består i Guds ord och i en liilt tro.

TRETTONDE ARTIKELN.

Huru en människa inför Gud varder rättfärdig samt om goda gärningar.

Hvad jag härom städse oföränderligt lärt, det kan jag alldeles icke ändra, nämligen att vi genom tron — såsom den helige Petrus säger (Apg. 15: 9) — la ett annat, nytt och rent hjärta, samt att Gud för vår medlares Kristi skull anser oss såsom fullkomligt rättfärdiga och heliga, och om äfven synden i vårt kött ännu icke är alldeles borta eller död, så vill Gud dock icke vedergälla eller tillräkna oss den.

På denna tro, förnyelse och syndaförlåtelse följa sedan goda gärningar, och hvad som i cl em ännu är syndigt eller brist-fullt, det räknas oss jämväl för Kristi skull icke såsom synd eller brist, utan människan skall helt och hållet, både till sin person och sina gärningar, kallas och vara rättfärdig och helig, och detta af idel nåd och barmhärtighet, som blifvit i Krislus öfver oss utbredd och utgjuten. Därför kunna vi icke berömma några förtjänster och gärningar, om cle betraktas utan nåden och barmhärtigheten, utan såsom det står skrifvet i 1 Kor. 1: 31: Den som berömmer sig, han berömme sig i Herren, d. v. s. att han har en nådig Gud. Så är allt godt och väl. Vi säga ock vidare, att där goda gärningar icke följa, så är det en falsk och icke en verklig tro.

FJORTONDE ARTIKELN. Om klosterlöften.

Emedan klosterlöftena strida emot den första lmfvudar-tikeln, så böra cle helt och hållet afskaffas. Det är om dem, som Kristus talar i Matt. 24: o, 23 ff.: Se här är Kristus eller där o. s. v. Ty den som förpliktat sig till klosterlif. han tror, att han för en bättre lefnad än en vanlig kristen människa och menar sig genom sina gärningar förhjälpa icke blott sig själf utan äfven andra till himmelen. Detta är att förneka Kris-

tus. Och med åberopande af sin helige Thomas skryta de med att klosterlöftet är jämlikt med dopet, hvilket är en hädelse.

FEMTONDE ARTIKE LN. Om människostadgar.

Da påfvens anhängare säga, att människostadgarna tjäna (ill syndernas förlåtelse eller förtjäna saligheten, så är detta något okristligt och fördömligt, såsom Kristus säger: Fåfängt dyrka de mig, då de lära läror, som{ äro

människors bud (Matt. 15: 9), och Tit. 1: 14 talar om människors bad, som vända sig från sanningen. Likaså när de säga, att det skulle vara en dödssynd att bryta mot dessa stadgar, så är äfven detta orätt.

Dessa äro de artiklar, vid hvilka jag håller fast och vid hvilka jag med Guds hjälp vill hålla fast ända in i min död, och i dem kan jag intet ändra eller med afseende på dem göra några eftergifter. Vill någon annan göra några eftergifter, må han göra det på eget ansvar enligt sitt samvete, i»

Slutligen återstå påfvens taskspelarkonster med en rad narraktigheter och barnsligheter, såsom invigning af kyrkor, döpande af klockor och altaren, hvartill faddrar kallas, hvilka skänka faddergåfvor o. s. v. Ett dylikt döpande är att håna och drifva spe med det heliga dopet och kan därför icke tålas. Vidare om vigning af ljus och palmer, bröd af hvete och hafre samt kryddor m. m., hvilket allt icke kan kallas verkliga invigningar, utan är gyckel och bedrägeri. Det finnes ock otaligt Flera dylika, narrspel, som vi lämna åt deras gud och dem själfva att tillbedja, till dess de tröttna därpå. Vi vilja fa vara i fred tör dylikt.

tfartiii Luther 7). har undertecknat.

Justus Jonas 1). rektor, har egenhändigt undertecknat.

Julian Bugeiihagen från Vomern, 7)., har undertecknat.

('aspar Oeutziger D. har undertecknat.

Niclas Ambsdorf från Magdeburg har undertecknat.

tus. Och med åberopande af sin helige Thomas skryta de med att klosterlöftet är jämlikt med dopet, hvilket är en hädelse.

FEMTONDE ARTIKE LN. Om människostadgar.

Da påfvens anhängare säga, att människostadgarna tjäna (ill syndernas förlåtelse eller förtjäna saligheten, så är detta något okristligt och fördömligt, såsom Kristus säger: Fåfängt dyrka de mig, då de lära läror, som{ äro människors bud (Matt. 15: 9), och Tit. 1: 14 talar om människors bad, som vända sig från sanningen. Likaså när de säga, att det skulle vara en dödssynd att bryta mot dessa stadgar, så är äfven detta orätt.

Dessa äro de artiklar, vid hvilka jag håller fast och vid hvilka jag med Guds hjälp vill hålla fast ända in i min död, och i dem kan jag intet ändra eller med afseende på dem göra några eftergifter. Vill någon annan göra några eftergifter, må han göra det på eget ansvar enligt sitt samvete, i»

Slutligen återstå påfvens taskspelarkonster med en rad narraktigheter och barnsligheter, såsom invigning af kyrkor, döpande af klockor och altaren, hvartill faddrar kallas, hvilka skänka faddergåfvor o. s. v. Ett dylikt döpande är att håna och drifva spe med det heliga dopet och kan därför icke tålas. Vidare om vigning af ljus och palmer, bröd af hvete och hafre samt kryddor m. m., hvilket allt icke kan kallas verkliga invigningar, utan är gyckel och bedrägeri. Det finnes ock otaligt Flera dylika, narrspel, som vi lämna åt deras gud och dem själfva att tillbedja, till dess de tröttna därpå. Vi vilja fa vara i fred tör dylikt.

tfartiii Luther 7). har undertecknat.

Justus Jonas 1). rektor, har egenhändigt undertecknat.

Julian Bugeiihagen från Vomern, 7)., har undertecknat.

('aspar Oeutziger D. har undertecknat.

Niclas Ambsdorf från Magdeburg har undertecknat.

Georg Spalatin frän Altenbur g.

Jag, Filip Melanchton, anser äfven förestående artiklar vara rätta och kristliga. Men med afseende på påfven

anser jag, att — under förutsättning att han tillåter evangelium predikas — för fridens skull och för att bevara endräkten med de kristna, som nu lyda under honom och i framtiden komma att göra det, äfven vi kunde tillerkänna honom den öfverhöghet öfver biskoparna, som han nu på grund af mänsklig lag innehar.

Johan Agricola från Eisleben har undertecknat.

Gabriel Didymus har undertecknat.

Jag, Urban ßegius, Dsuperintendent öfver för samling ar na i hertigdömet Lüneberg, undertecknar i mitt eget, mina bröders och den hannoveranska kyrkans namn.

Jag, »Stefan Agricola, hofpredikant, undertecknar.

Äfven jag, Johan Draeonites, professor och pastor i Marburg, undertecknar.

Jag, Konrad Figenbotz, undertecknar för Guds äras skull förklarande mig städse hafva trott och alltjämt fast tro hvad som ofvan är sagdt.

Andreas Osiander, pastor i Nürnberg, miderteckuar.

M. Titus Dietericli, pastor i Nürnberg, undertecknar.

Erhard Sclmepff, predikant i Stuttgart, undertecknar.

Konrad Otinger från Pfort.zheim, hertig Ulriks huspredikant.

Simon Scliiieeweis, kyrkoherde i Crailsheim.

Johan Schlainliauffeii, kyrkoherde i Cöthen, undertecknar.

M. Georg Helt frän For ch heim.

M. Adam a Fulda | 7 7 , . 7r

- predikanter % Hessen.

M. Anton (orvin J

Jag, Johan Bugenhagen frän Pomern, Z)., undertecknar ännu en gång för magister Johan ßrenz, hvilken vid afresan från Schmalkalden gifvit mig detta såväl muntligt som skriftligt i uppdrag, hvilken fullmakt jag har företett för de bröder, hvilka här hafva undertecknat.

Jag, Dion > sins Melander, undertecknar bekännelsen, apologien och konkordian angående nattvarden.83374

Paul Rhodius, super intendent öfver Stettin. Gerhard Oeniken, superintendent öfver församlingen i Minden. Jag, Brixius från Norden, präst i Kristi församling i Soest, undertecknar den vördade lärofadern M. Luthers artiklar och bekänner mig alltid hafva trott och lärt sålunda, liksom jag framdeles genom Kristi Ande så vill tro och lära,

Mikael Coelius, predikant i Mansfeld, har undertecknat. M. Petrus (ieitner, predikant i Frankfurt, har undertecknat.

Vendalin Faber, kyrkoherde i Seeburg i MansfckL Jag, Johan Aepinus, undertecknar. Likaledes äfven jag, Johan Amsterdamus från Bremen. »Tag, Fredrik Myconius, kyrkoherde i Götha i Thiiringen, undertecknar för mig själf och för Justus Menius från Eisenach.

Jag, Johan Lang1, doktor och predikant i Erfurt, undertecknar med egen hand i mitt och i mina öfriga medarbetares i evangelium namn, nämligen:

Herr Licentiat Ludvig Platzius Melosingus,

Herr Magister Sigismund Kirchner,

Herr Wolfgang Kismetter,

Herr Melkior Weitmann,

Herr Johan Tall,

Herr Johan Kilian,

Herr Nicolas Faber,

Herr Andreas Men ser,

Äfven jag, Egidius Mechler, har egenhändigt undertecknat. Om påfvens makt och öfverhöghet (primat).

Ett betänkande af de teologer, som voro samlade i Schmalkalden år 1537.

Den romerske påfven gör förmätet anspråk pä att i följd af gudomlig rätt vara upphöjd öfver alla biskopar och kyrkoherdar.

Därefter tillägger han äfven, att lian på grund af gudomlig rätt bär båda svärden, d. v. s. har makt äfven att tillsätta och afsätta konungar.

För det tredje säger han, att det är för vår frälsning nödvändigt att tro detta. Och på grund af dessa skäl kallar sig den romerske biskopen Kristi ställföreträdare på jorden.

Dessa trenne artiklar anse vi vara falska, ogudaktiga, tyranniska och för kyrkan fördärfliga.

Men för att man må rätt förstå det bevis, som vi här vilja föra, böra vi först angifva, hvad de (påfvens anhängare) mena med att på grund af gudomlig rätt vara upphöjd öfver alla. De mena därmed, att påfven är biskop öfver hela kyrkan eller, såsom de själfva säga, ökumenisk biskop, d. v. s. att alla biskopar och kyrkoherdar på hela jordens krets måste af honom begära invigning och stadfästelse, samt att han har rätt att välja, inviga, stadfästa och afsätta alla biskopar. Därjämte tillmäter han sig äfven myndighet att stifta lagar om gudstjänster, om förändring af sakramenten och om läran samt vill, att hans artiklar, beslut och lagar skola aktas jämlika Guds lag, d. v. s. han menar, att människornas samveten äro så förbundna att376

hålla de påfliga lagarna, att de begå en dödssynd, om de icke iakttaga dem, äfven om därmed ingen anstöt skulle vållas. Ännu hårdare är, att lian tillägger, att det är för frälsningen nödvändigt att tro allt detta.

Vi vilja därför först ur evangelium visa, att den romerske biskopen icke på grund af gudomlig rätt är upphöjd öfver alla biskopar och kyrkoherdar.

I Luk. 22: 25 förbjuder Kristus uttryckligen att den ena aposteln härskar öfver den andre. Just därom rörde sig den fråga, som de ställde till Kristus, då han hade talat om sitt lidande, och de tvistat om, hvilken som skulle vara den förnämste och i Kristi frånvaro vara liksom lians ställföreträdare. Här tillrättavisar Kristus apostlarna för denna deras villfarelse och lär, att ibland dem icke skall råda något herravälde eller den enes företräde före den andre, utan apostlarna skulle såsom jämlikar utsändas att gemensamt tjäna evangelium. Därför säger han: Folkens konungar härska öfver dem. Men I icke så; utan den som är störst ibland eder, han skall vara eder tjänare. Detta bevisar nu vår sats om att allt herravälde (apostlarna emellan) ogillas.

Detsamma lär oss ock berättelsen, då Kristus vid en liknande tvist om herraväldet (Matt. 18: 2) ställer ett barn i apostlarnas midt, därmed angifvande, att det emellan hans tjänare icke skall råda något företräde i makt. liksom ju icke ett barn till väll ar sig eller åtrår något sådant.

T Joh. 20: 21 utsänder Kristus likaledes apostlarna utan någon åtskillnad, då han säger: Såsom Fadern har sändt mig, så sänder jag ock eder. Han säger sig sända enhvar af dem på samma sätt som han själf har blifvit sänd, och han tillägger sålunda ingen af dem något företräde framför eller makt öfver de andra.

T Gal. 2: 7 f. försäkrar Paulus klart och tydligt, att han icke blifvit hvarken invigd eller stadfäst af Petrus, icke heller erkänner han Petrus såsom den, af hvilken han borde begära stadfästelse. Särskildt bestrider han därvid, att hans kallelse skulle grunda sig på Petri myndighet. Men han hade juOM PÅFVENS MAKT OCH

måst erkänna Petrus såsom sin förman, ifall denne på grund af gudomlig rätt varit detta. Sålunda säger Paulus äfven, att lian genast har predikat evangelium utan att rådgöra med Petrus. Likaså säger han: Och hvad angår dem som ansågos något vara — hurudana de voro komMer mig icke vid; Gud har icke anseende till person — så hade dessa intet att meddela mig (Gal. 2: 6). Då sålunda Paulus klart betygar, att han icke ens ville begära någon stadfästelse af Petrus, då han hade kommit till honom, lär han oss, att predikoämbetets myndighet grundar sig på Guds ord och att Petrus icke har varit de öfriga apostlarnas förman samt att icke heller invigning eller stadfästelse kunde begäras och erhållas endast och allenast af Petrus.

I 1 Kor. 3: 6 jämställer Paulus församlingens tjänare med hvarandra och lär, att församlingen står öfver dem. Därför kan man icke tillägga Petrus något förmanskap eller herravälde öfver kyrkan eller dess öfriga tjänare. Han säger nämligen: Allt är edert. Det må nu vara Paulus eller Apollos eller Kefas (1 Kor. 3: 21. f.), d. v. s. hvarken de öfriga tjänarna eller Petrus må taga sig något herravälde eller förmanskap öfver församlingen, icke heller må de betunga församlingen mecl människostadgar; ingen människas anseende må gälla mer än Guds ord och man må icke heller ställa Kefas' anseende gentemot de öfriga apostlarnas, såsom man vid denna tid menade sig berättigad att göra enligt slutsatsen: Kefas, hvilken är en större apostel, iakttager detta, därför böra äfven Paulus och de öfriga iakttaga detta. Detta påstådda företräde frånkänner Paulus Petrus och bestrider, att dennes myndighet är större än de öfriga apostlarnas eller kyrkans.

-. • i _

(Bevis hämtade) från historien.

Kyrkomötet i]STicæa förordnade, att biskopen i Alexandria skulle hafva omsorg om församlingarna i österlandet samt biskopen i Rom om de suburbanska församlingarna, d. v. s. församlingarna i västerlandets romerska provinser. Härige-SCHM ALK A LT)TSK A ARTIKLARNA.

nom började på grund af mänsklig rätt, d. v. s. på grund af kyrkomötets förordning, den romerska biskopens anseende och myndighet att växa. Men o ni nu den romerske biskopen på grund af gudomlig rätt hade varit öfverordnad samtliga, hade kyrkomötet icke haft befogenhet att fråntaga, honom något af denna rätt och öfverflytta det på biskopen i Alexandria, utan alla österländska biskopar skulle då för beständigt haft att begära invigning och stadfästelse af biskopen i Rom.

Kyrkomötet i Nicaea liar likaledes beslutat, att biskoparna skulle väljas livar och en af sin församling i närvaro af en eller flera af de närmast boende biskoparna. Detta har man ock fasthållit i österlandet och i de latinska församlingarna, såsom Oyprianus och Augustinus betyga. Cyprianus säger nämligen i sitt fjärde bref till Cornelius: »Därför måste man enligt gudomlig anordning och apostoliskt bruk noggrant iakttaga och fasthålla detta — såsom det äfven lios oss och i nästan alla provinser fasthålles — att vid de lagligen förrättade invigningarna hos den församling, där en biskop skall tillsättas, de i samma provins närmast boende biskoparna må tillstä-deskomma, och må då biskopen väljas af den närvarande menigheten, som bäst känner hvars och ens lif, hvilket vi finna hafva skett äfven hos oss vid vår medbröder Sabinus' invigning, så att lian efter hela brödraskapets val och de tillstädeskomna biskoparnas godkännande insattes till biskop och handpåläggning skedde.»

Denna sed kallar Cyprianus »en gudomlig anordning och ett apostoliskt bruk» samt försäkrar, att detsamma iakttages i nästan alla provinser.

Då alltså i största delen af världen, i såväl grekiska som latinska församlingar, hvarken invigning eller stadfästelse begärdes af biskopen i Rom, så är det tydligt, att församlingarna vid denna tid icke tillerkänt den romerske biskopen någon öfverhöghet eller herravälde.

Ett sådant öfvervälde är äfven omöjligt, ty det är omöjligt, att en enda biskop skulle kunna hafva tillsyn öfver alla jordens församlingar, eller att de längst bort i världen belägnaOM PÅFVENS MAKT om öFVERHÖG H E T.

församlingarna skulle kunna begära invigning af denne ende biskop. Man vet ju, alt Kristi rike är utbredt öfver hela jordens krets, och ännu i dag finnas många, församlingar i österlandet, som icke af den romerske biskopen begära hvarken invigning eller stadfästelse. Då sålunda en dylik öfverhöghet är omöjlig och församlingarna i största delen af världen icke heller hafva erkänt densamma, torde det vara tydligt nog, att den icke är (af Gud) förordnad.

I gamla tider hafva många kyrkomöten utlysts och hållits, vid hvilka den romerske biskopen icke fört ordet, t. ex. mötet i Nicæa och flera andra. Detta är äfven ett vittnesbörd om, att kyrkan icke vid denna tid erkänt den romerske biskopens primat eller öfverhöghet.

Hieronymus säger: »Om det är fråga om anseende och myndighet, så är jorden större än Rom. Hvarhelst någon är biskop, det må vara i Rom, Eugubium, Konstantinopel, Regi-um eller Alexandria, så är hans värdighet och ämbete lika.»

Gregorius skrifver till patriarken i Alexandria, att han icke bör kalla honom allmän bisköp, och i registraturen säges det, att primatet vid mötet i Chalcedon erbjöds den romerske biskopen men icke af honom mottogs.

Slutligen, huru kan påfven på grund af gudomlig rätt stå öfver hela kyrkan, då han väljes af kyrkan, och det efter hand blifvit sedvänja, att de romerska biskoparnas val stadfästes af kejsaren? Ja, sedan långvariga strider om primatet rådt emellan biskoparna i Rom och Konstantinopel, har kejsar Focas afgjort, att detta skulle tillerkännas biskopen i Rom. Men hade nu den gamla kyrkan erkänt den romerske påfvens primat, så hade denna strid aldrig kunnat uppstå och icke heller ett afgörande af kejsaren varit erforderligt.

Men de anföra äfven vissa bibelställen emot oss, nämligen Matt. 16: 18 f.: Du är Petrus, och pä denna klippa shall jag bygga min församling, och jag shall gifva dig himmelrikets nycklar. Likaså Joh. 21: 15: Föd mtina lamm, samt några andra ställen. Men då hela denna lärostrid är utförligt och noggrant behandlad på andra ställen i de våras skrifter, och380

vi här icke kunna granska allt, hänvisa vi till dessa skrifter och vilja endast gifva ett kort svar angående dessa bibelställens tolkning.

Yid alla dessa anförda bibelställen liksom sammanfattar Petrus i sin person hela apostlakretsen. hvilket tydligt framgår af självfva texten. Ty Kristus ställer sin fråga icke endast till Petrus, ulan lian säger: Hvem sägen I mig vara? Ocli hvad han här säger såsom blott till en person: Jag skall gifva dig himmelrikets nycklar, detsamma säger han på ett annat ställe med afseende på ett flertal (alla apostlarna): Allt hvad I binden o. s. v. (Matt. 18: 18) och: Hvilka I förlåten synderna o. s. v. (Joh. 20: 23). Dessa ord betyga, att nycklarna på samma sätt äro gifna åt alla apostlarna och att de alla på samma sätt äro utsända.

Man måste ju ock erkänna, att nyckelmakten icke tillhör någon viss enskild person, utan kyrkan, såsom många klara och obestridliga skäl bevisa. Då Kristus nämligen i Matt. 18: 19 f. talar om 113'cklarna, tillägger han: Om två af eder komma öfverens på jorden o. s. v. Hvarest två eller tre äro församlade i milt namn o. s. v. Han gifver sålunda nycklarna i första rummet och omedelbart åt kyrkan, och förnämligast af detta skäl har kyrkan rätten att kalla (dem som skola utöfva nyc-k el ämbetets makt).

Man måste sålunda i dessa bibelställen uppfatta Petrus såsom representant för hela apostlakretsen, och de tillägga därför icke Petrus något företräde, någon öfverhöghet eller herravälde.

Med afseende på ordet: på denna klippa skall jag bygga min församling, är det ju visst, att kyrkan icke är byggd på någon människas anseende och myndighet, utan på det ämbete, som aflägger samma bekännelse som Petrus, nämligen att Jesus är Kristus, Guds Son. Därför talar han till honom såsom till en innehafvare af detta ämbete: På denna klippa, d. v. s. på detta ämbete (på denna predikan och predikoämbetet).

Xu är nya testamentets ämbete icke bundet vid vissa platser och personer, såsom rlet levi ti ska ämbetet var, utan det ärOM PÅFVENS MAKT OCH ÖFVERHÖGHET.

utbredt öfver hela jordkretsen, och finnes där, hvarest Gud skänker sina gåfvor: apostlar, profeter, herdar och lärare. Icke heller är detta ämbetes kraft beroende på någon persons anseende eller myndighet utan på det ord, som Kristus talat. På detta sätt tolkas detta skriftställe — »på denna klippa o. s. v.» — äfven af de flesta af de heliga fäderna, såsom Origenes, Cyprianus, Augustinus, Hilarius och Beda. Krysostomus säger: »På clenna klippa, icke på Petrus. Ty han har icke byggt sin kyrka på en människa, utan på Petri tro. Men hvilken var denna tro? Du är Kristus, lefvande Guds Son.» Och Hilarius säger: »Fadern har uppenbarat för Petrus hvad denne sade: Du är lefvande Guds Son. På denna bekännelses klippa är därför kyrkan uppbyggd. Denna tro är församlingens grundval.»

Och med afseende på orden i Joh. 21: 15 ff.: Föd mina lamm, liksom äfven: Älskar du mig mer än dessa? så följer häraf icke alls, att Petrus fått någon särskild öfverhöghet. Han befaller honom att föda (hjorden), d. v. s. att lära ordet eller att med ordet leda församlingen, hvilken uppgift Petrus hade gemensamt med de öfriga apostlarna.

Den andra punkten är ännu klarare, nämligen att Kristus gifvit sina apostlar en (endast) andlig makt, d. v. s. uppdraget att lära evangelium, förkunna syndernas förlåtelse, förvalta sakramenten och från församlingsgemenskapen utesluta de ogudaktiga utan användande af lekamligt våld, men han har icke gifvit dem (clet världsliga) svärdet, eller rätten att grunda, besitta eller förläna världsliga riken. Kristus säger nämligen: lärande dem att hålla allt det jag har befallt eder (Matt. 28: 20) samt i Joh. 20: 21: Såsom Fadren har sändt mig, så sänder ock jag eder.

Det är nu uppenbart, att Kristus icke var sänd för att föra (det världsliga) svärdet eller för att regera eit världsligt rike, såsom han själf säger i Joh. .18: 36: Mitt rike är icke af denna världen. Och Paulus säger i 2 Kor. 1: 24: Icke alt vi äro herrar öfver eder tro. samt i 2 Kor. 10: 4: Våra stridsvapen äro icke köttsliga.

Att Kristus under sitt lidande kröntes med törnen och på hån ikläddes den kungliga purpurn betecknar, a ti en lid skulle komma, då det andliga riket föraktades, d. v. s. att med undertryckande af evangelium och under förevändning af kyrkans makt ett annat och världsligt rike skulle grundas. Därför är Bonifacius YIII:s stadga samt kapitlet Omnes § 228* och liknande uttalanden — hvilka påstå att påfven på grund af gudomlig rätt är herre öfver alla världens riken — falska och ogudaktiga. Från denna falska mening har ett fruktansvärdt mörker utbredt sig i kyrkan, och däraf hafva ock sedan stora oroligheter i'Europa uppstått. Predikoämbetet vardt för-summadt, kunskapen om tron och det andliga riket utplånades, och den kristna rättfärdigheten ansågs beslå i efterlefnaden af de utvärtes lagar, som påfven stiftade.

Därefter började påfvarna att rycka till sig den världsliga makten samt att afsätta och tillsätta konungar, och de hafva med orättfärdiga bannlysningar och krig förorättat konungarna i nästan alla Europas länder och allra mest de tyska kejsarna, stundom i syfte att komma åt dessas italienska besittningar och stundom ior att göra de tj^ska biskoparna af sig beroende och fråntaga kejsarna makten att tillsätta dem. Ja. i den af Clemens Y utgifna kyrkolagsstadgan står det, att clå ingen kejsare är väld, är påfven den laglige efterträdaren.

Sålunda har påfven icke blott i strid mot Kristi befallning ryckt till sig världslig makt utan äfven på tyranniskt sätt upphöjt sig öfver alla konungar. Men i detta afseende vilja vi mindre klandra saken själf än det afskyvärda däri, att han föreburit sig äga bemyndigande härtill af Kristus, att han missbrukat nycklarna till vinnande af världslig makt och binder vår frälsning vid sådana ogudaktiga och skändliga meningar, i det att han påstår clet vara för frälsningen nödvändigt att människorna tro honom äga denna makt på grund af gudomlig rätt.

Då dessa oerhörda villfarelser ställa tron och Kristi rike i skuggan, ta vi icke tigande förbigå dem. Erfarenheten ådagalägger äfven till huru stort fördärf de hafva varit för kyrkan.

Tör det tredje bör här tilläggas, att äfven om biskopen i Rom skulle enligt gudomlig rätt hafva en öfverhöghet, så är man dock icke sl^yldig att lyda de påfvar, som försvara ogudaktiga gudstjänster, afguderi och en mot evangelium stridande lära. Nej, sådana påfvar och ett sådant välde måste man anse såsom något, öfver hvilket en förbannelsedom hvilar, såsom Paulus tydligt lär i Gral. 1:8: Men om en ängel från himmelen annorlunda predikade evangelium för eder, än vi hafva predi hat för eder, han vare förbannad. I Apg. 5: 29 heter det ock: Man måste lyda Gad mer än människor. Likaledes lära äfven de gamla lsyrkolagarna, att man icke bör lyda en kättersk påfve.

I det gamla testamentet innehade öfversteypresten på grund af gudomlig rätt sitt ämbete, men man var dock icke skyldig att lyda ogudaktiga öfverstepräster. Sålunda af v eko Jere-mia och andra profeter från öfversteprästernas meningar, och likaså apostlarna från Kaifas', och de voro icke skyldiga att lyda honom.

Det är nu uppenbart, att de romerska påfvarna med sina anhängare försvara en ogudaktig lära och ogudaktiga gudstjänster. De för antikrist utmärkande kännetecknen passa äfven tydligt in på påfvedömet och dess anhängare. Ty då Paulus för tessalonikerna beskrifver antikrist kallar han honom Kristi motståndare, som- upphäfver sig öfver aili, som kallas Gud eller heligt, så att han sätter sig i Guds tempel såsom en gud (2 Tess. 2: 3 f.). Han talar sålunda om någon som regerar i kyrkan — men icke om världsliga konungar — och denne kallar han Kristi motståndare, emedan han skall komma att uttänka en mot evangelium stridande lära samt tillmäta sig själf gudomlig myndighet.

Men nu är det ju först och främst väl bekant, att påfven härskar i kyrkan samt under förevändning af sin kyrkliga ärn-betsmjmdighet grundat detta sitt välde. Han förebär nämligen orden: Jag skall gifva dig himmelrikets nycklar. Yidare strider påfvens lära på mångahanda sätt emot evangelium, och påfven tillmäter*sig gudomlig myndighet i trefaldigt hänse-384

ende. Först, emedan lian tager sig rätten att förändra Kristi lära och af Gud instiftade gudstjänsthandlingar samt vill; att hans egen lära och hans egna gudstjänster skola iakttagas såsom härledde de sig från Gud. För det andra, emedan han tager sig makten icke blott att Jösa och binda i detta lif utan äfven med afseende på själarna efter detta lif. För det tredje, emedan påfven icke vill ställa sig under kyrkans eller någon annans dom, utan sätter sin myndighet öfver kyrkomötena och kyrkan i dess helhet. Men detta att icke vilja ställa sig under kyrkans eller någons dom, det är att göra sig själf till Gud. Slutligen försvarar han dessa fruktansvärda villfarelser och denna ogudaktighet med den största grymhet och dräper dem, som afvika från hans mening.

Då så förhåller sig, böra alla kristna taga sig till vara, att de icke göra sig delaktiga i denna påfvens ogudaktiga lära, i hans hädelser och orättfärdiga grymhet. Därför böra de öfvergifva och fördöma påfven och hans anhängare såsom ett antikrists rike, såsom Kristus i Matt. 7: 15 bjuder: Trakten eder för de falska profeterna. Äfven Paulus bjuder, att man skall undvika och fördöma ogudaktiga lärare såsom en förbannelse (Gal. 1:8; Tit. 3: to) och i 2 Kor. 6: 14 säger han: Bären icke främmande ok tillsammans med de otrogna, ty hvad har rättfärdighet att göra med orättfärdighet, eller hvad gemenskap har ljus med mörker?

Det är svårt att skilja sig ifrån så många folkslags enhälliga mening och kallas schismatiker. Men Gud själf befaller oss alla att icke taga del i och försvara ogudaktighet och orättfärdig grymhet. Därigenom äro våra samveten tillfyllest urskuldade, ty påfvedömets villfarelser äro uppenbara, och med all tydlighet och kraft häfdar den heliga Skrift, att dessa villfarelser äro onda andars och antikrists lära. Det ligger ju ett uppenbart afguderi i vanhelgandet af mässorna, hvilka utom alla andra missbruk på det skamlösaste sätt användas för skändlig vinning. Vidare har läran om boten helt och hållet förvanskats af påfven och hans anhängare, i det att de lära, att synderna förlåtas oss för våra gärningars skull. Sedan påståOM PÅFVENS MAKT OCH ÖFVERHÖGHET. 99

de ock, att mail skall tvifla om, huruvida man får syndaförlåtelse. Ingenstädes lära cle, att synderna förlåtas af nåd för Kristi skull samt att vi genom att tro detta få våra synders förlåtelse.

Pä så sätt fördunkla de Kristi ära och beröfva samvetena den fasta trösten samt afskaffa den rätta gudstjänsten,

nämligen öfvandet af vår tro i kampen mot förtviflan.

De hafva fördunklat läran om synden och uppdiktat människostadgar om syndernas uppräknande, hvilket har haft många villfarelser och äfven förtviflan till följd. De hafva ock uppdiktat tillfyllestgörelser, genom hvilka de likaledes ställt Kristi välgärning i skuggan.

Häraf har åter aflaten uppkommit, hvilken är idel lögn, som man för vinnings skull har uttänkt.

Huru stora missbruk och hvilket fruktansvärdt afguderi har icke sedan åkallandet af helgonen alstrat! Ocli hvilka skändligheter hafva icke uppstått genom stadgandet om celibat!

Huru mycket mörker liar icke läran om klosterlöften utbredt öfver evangelium, i det att de föregifvit dessa löften utgöra en rättfärdighet inför Gud och förtjäna sjaida förlåtelse! Hvad som är Kristi förtjänst hafva de sålunda tillskrifvit människostadgar och alldeles utrotat läran om tron. De hafva påstått iakttagandet af sina narraktiga stadgar vara en gudstjänst och en fullkomlighet och satt sådant framför de kallelsegärningar, som Gud fordrar och anbefaller. Dessa villfarelser kunna icke heller anses vara ringa, ty cle kränka Kristi ära och fördärfva själar. De kunna därför icke med tystnad förbigås.

Till dessa villfarelser komma ytterligare tvenne stora synder. Den första är att påfven med orättfärdig grymhet och lifsstraff försvarar dessa villfarelser. Den andra är, att han beröfvar kyrkan dess domsrätl och icke tillåter kyrkliga lärostrider att på rätt sätt afgöras. Ja, han påstår sig stå öfver ett allmänt kyrkomöte och kunna upprifva kyrkomötenas beslut, hvilket kyrkolagsstadgarna stundom oblygt uttala, och vi hafva exempel på med hvilken hänsynslöshet påfvarna hafva till-lämpat detta.

25 — 110630. Bens o v. Svenska kyrkans bekännelseskrifter.100 SCHMALK ALDISIvA ARTIKLARNA.

Kyrkolagens 9:e fråga mom. 3 lyder: »Ingen må döma öfver den högsta stolen, ty domaren kan icke dömas hvarken af kejsaren, eller af hela prästerskapet, eller af konungar eller folk.»

Påfven öfvar sålunda ett tvåfaldigt tyranni, i det att han med våld och dråp försvarar sina villfarelser samt förbjuder hvarje rannsakning. Och detta senare medför ännu större skada än alla hårda straff, ty då kyrkan beröfvats rätten att döma, kunna inga ogudaktiga läror och ogudaktiga gudstjänster afskaffas, och så måste under århundraden otaliga själar gå förlorade.

Gudfruktigt människor måste därför taga i öfvervägande clessa påfvedömets stora villfarelser och dess tyranni, och de måste först af allt tänka på att få villfarelserna afskaffade samt att den sanna läran må omfattas för Guds äras och för själarnas frälsnings skull. Därefter må de ock betänka, hvilket stort brott det är att gifva sitt bistånd åt den orättfärdiga grymhet, med hvilken de heliga dräpas, för hvilkas blod Gud utan tvifvel skall utkräfva hämnd.

Isynnerhet åligger det kyrkans förnämsta medlemmar, konungar och furstar, att tillgodose kyrkans bästa och draga försorg om att villfarelserna afskaffas och att samvetenas sår läkas, såsom Gud särskildt manar konungarna: Så kommen nu till förstånd, I konungar; låten tukta eder, I domare på jorden (Ps. 2: lo). Konungarnas främsta omsorg bör nämligen vara, att Guds ära främjas. Därför vore det något i högsta grad ovärdigt, om de använde sin myndighet och makt till att understödja afguderi och andra otaliga skändligheter samt till att mörda de heliga.

Och om nu påfven skulle hålla ett kyrkomöte, huru skulle detta kunna hjälpa kyrkan, om påfven icke tillåter att något beslutas gentemot hans vilja, eller icke tillåter någon annan att döma än sina egna anhängare, hvilka genom fruktansvärda eder hafva, vid sina själars salighet förbundit sig att försvara hans tyranni och ogudäktighet äfven oafsedt Guds ord?

MVm då de allmänna kyrkomötenas domar äro icke påf-OM PÅFVENS MAKT OCH ÖFVERHÖGHET. 101

vens utan kyrkans, så höfves det särskildt konungarna att stäfja det påfliga självsvåldet och draga försorg om, att kyrkan icke beröfvas makten att enligt Guds ord döma och besluta. Och liksom alla kristna böra förkasta påfvens

alla öfriga villfarelser, så böra de ock tillrättavisa påfven, clå han undandrager sig och vill hindra, kyrkan från en verklig rannsakning och dom.

Äfven om sålunda biskopen i Rom skulle på grund af gudomlig rätt innehafva primatet, så bör man dock icke, när han försvarar ogudaktiga gudstjänster och en mot evangelium stridande lära, lyda honom, utan man måste motstå honom såsom antikrist.

Påfvens villfarelser äro uppenbara och stora, och uppenbar är äfven den grymhet, som han öfvar. Yi veta det vara Guds befallning, att vi skola fly afguderi, falsk lära och orättfärdig grymhet. Därför hafva alla gudfruktigt människor stora, tvingande och uppenbara skäl till att icke lyda påfven. Och dessa tvingande skäl lända de gudfruktigt till tröst gentemot alla beskyllningar för att de skulle vålla anstöt samt åstadkomma söndring och tvedräkt.

Men de som hålla med påfven samt försvara hans lära och gudstjänst, de befläcka sig med afguderi och hädiska meningar, och de blifva medskyldiga till de fromma människors blod, hvilka påfven förföljer, de kränka Guds ära och förhindra kyrkans välfärd, emedan de för all framtid understödja villfarelser och skändligheter.

Om bishoparnas makt och domsrätt.

Evangelium gifver dem, som förestå församlingarna, uppdraget att lära, evangelium, förlåta synder och förvalta sakramenten samt därjämte äfven domsrätt, nämligen uppdrag att från församlingsgemenskapen utesluta dem, hvilka begått uppenbara brott, samt åter aflösa dem, hvilka bättra sig.

Af allas, äfven våra motståndares, bekännelse är det tyd-388

ligt, att denna makt är enligt gudomlig rätt gemensam för alla, hvilka förestå en församling, vare sig de bära titeln pastor, presbyter eller biskop. Därför lär oss äfven Hieronymus uttryckligt, att i de apostoliska brefven alla, som förestå en församling, kallas såväl biskopar som presbyter, och lian anför Tit. 1: 5 ff.: Fördenskull lämnade jag dig kvar pa Kreta, att du skalle ställa i ordning det som fattades och i hvarje stad tillsätta äldste (presbyter). Därefter tillägges: en biskop bör vara en hustrus man. Äfven Petrus och Johannes kalla sig själfva presbyter (1 Petr. 5: 1; 2 Joh. 1). Hieronynius tillägger ytterligare: »Men att sedermera en valdes till att vara de andras förman, det skedde för att förekomma all söndring, så att icke Kristi församling skulle slitas isär genom att en och livar sökte draga den till sig. Ty äfven i Alexandria hafva, ända sedan evangelisten Markus' tid och fram till biskoparna Heraclas och Dionysius, prästerna alltid ibland sig utvalt en, hvilken de tillerkänt högre rang och kallat biskop, såsom en krigshär utväljer en anförare. Diakonerna utvalde bland sig den, som de visste vara lämpligast, och kallade honom ärkedia-kon. Hvad gör emellertid, med undantag af att inviga prästen, en biskop, som icke äfven prästen gör?»

Sålunda lär oss Hieronymus, att de olika graderna: biskop a ena sidan samt presbs^ter eller pastor å den andra är en mänsklig anordning, hvilket man i själfva verket ser däraf att de, såsom förut sagdt, hafva samma makt. En enda sak utgjorde sedan en skillnad emellan biskopar och pastorer, nämligen prästvigningen, emedan det bestämdes, att en biskop skulle inviga präster åt flera församlingar.

Men då biskop och pastor icke äro några på grund af gudomlig rätt olika grader, så är det tydligt, att om en pastor i sin församling inviger en präst, så är en sådan prästvigning enligt gudomlig rätt giltig.

När därför de förordnade biskoparna blifva församlingens fiender och vägra att inviga (våra) präster, så hafva församlingarna kvar sin rätt (att kalla och inviga präster).

Hvarhelst en Kristi församling finnes, där finnes ock rät-OM BISKOPARNAS MAKT OCH DOMSKÄTT. 31H

ten att predika evangelium. Därför måste ock församlingen behålla sin rätt att kalla, välja och inviga präster. Denna rätt är en gåfva, hvilken egentligen är gifven åt församlingen, och som ingen mänsklig myndighet kan beröfva henne, såsom Paulus betygar, då han Ef. 4: 8 säger: Han har uppfarit och gifvit människorna gåfvor. Och

bland de gåfvor, som egentligen tillhöra kyrkan, uppräknar han herdar och lärare, och han tillägger, att dessa gifvas till ämbetets verk. till Kristi kropps uppbygg else. Där sålunda en verklig församling finnes, där måste ock finnas rätten att välja och inviga präster, såsom i nödfall äfven en lekman kan gifva en annan aflösning och sålunda blifva dennes präst och herde. Sålunda berättar oss Augustinus om tvenne kristna, som befunno sig på ett skepp, af hvilka den ene döpt den andre, hvilken ännu var katekumen, och denne meddelade efter att hafva mottagit dopet den förre aflösning.

Denna fråga beröra äfven de ord af Kristus, som betyga att nycklarna äro gifna åt kyrkan och icke blott åt vissa personer: Hvarest två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland dem (Matt. 18: 20).

Slutligen bekräftas detta äfven af Petri ord: I ären ett konungsligt prästerskap (1 Petr. 2: 9). Dessa ord gälla den sanna kyrkan, och då hon allena har prästerskapet, har hon ock förvisso rätt att välja och inviga präster. Detta betyga,r ock det allmänna bruket inom kyrkan, ty fordom valde menigheten pastorer och biskopar. Därefter kom biskopen i samma församling eller i en grannförsamling och bekräftade den valde genom handpåläggning, ty prästvigning var icke något annat än en dylik bekräftelse. Sedan hafva nya ceremonier till-lagts, af hvilka Dionysius85 beskrifver flera. Författaren af denna (under Dionysius' namn kända) skrift tillhör dock en senare tid och har antagit detta namn, liksom äfven Clemens' skrifter äro understuckna.*6 Ännu senare författare hafva (såsom invigningsord vid prästvigningen) tillagt: »Jag gifver dig makt att offra för lefvande och döda.» Men detta står icke ens hos Dionysius.390

Af allt detta framgår nu tydligt, att församlingen äger rätten att välja och inviga präster, och det är biskoparnas ogudaktighet och tyranni, som hafva vållat kyrkosöndringen och tvedräkten, ty Paulus bjuder i Gal. 1: 7 ff., att de biskopar, som lära och försvara en ogudaktig lära och ogudaktiga gudstjänster, skola anses såsom förbannade.

Vi hafva talat om prästvigningen, hvilken — såsom Hiero-üymiis säger — är det enda, som skiljer biskoparna från de öfriga prästerna. Därför behöfva vi icke orda om biskoparnas öfriga ämbetsplikter. Icke heller är det behöfligt att tala, om konfirmationen eller invigningen af klockor, som biskoparna förbehållit sig. Däremot bör något sägas om deras domsrätt.

Det är tydligt, att den allmänna domsrätten att från församlingsgemenskapen utesluta dem, som lefva i uppenbara synder, tillkommer alla kyrkoherdar. Men biskoparna hafva tyranniskt tillvällat sig ensamma denna rätt och användt den till penningvinst. Det är ju allmänt kändt-, att de s. k. officialer-n;«ST öfvat ett outhärdligt själf svald och dels af girighet, dels af andra- onda begär plågat människor samt bannlyst dem utan lag och rätt. Men hvilket tyranni är icke detta, att officialerna i städerna skola hafva makt att godtyckligt och utan lagligt förfarande döma. och bannlysa människor. Och denna makt hafva depå allehanda sätt missbrukat, nämligen så att.de icke bestraffat verkliga förbrytelser, men däremot försummelser med afseende på fastor och helgdagars hållande samt dylika obetydligheter. Endast äktenskapsbrott hafva de stundom bestraffat, och härvid ofta förorättat oskyldiga och ärbara människor. Men då det här är fråga om ett mycket stort brott, bör förvisso ingen utan lag och rätt dömas.

Då sålunda biskoparna tyranniskt tillvällat sig ensamma denna domsrätt och skändligt missbrukat densamma, behöfver man icke för denna domsrätts skull lyda biskoparna, utan då fullgiltiga skäl finnas att icke lyda dem, så är det rätta att, Återgifva de gudfruktiga kyrkoherdarna denna domsrätt och iillse. att den lagligen utöfvas till sedernas förbättrande och Guds ära.

Det återstår (att tala om) domsrätten i de mål, hvilka enligt kyrkolagen skola afdömas af den s. k. kyrkliga domstolen (forum ecclesiasticum), nämligen särskildt äktenskapsfrågor. Äfven denna domsrätt hafva biskoparna på grund af mänsklig lag, hvilken dessutom icke är gammal, ty man ser af Justini-anus' lag (Codex et Novellæ Justiniani), att äktenskapsmål på denna tid afgjordes af världslig öfverhet. Enligt gudomlig lag äro äfven de världsliga myndigheterna förpliktade att döma i dessa mål, om biskoparna äro försumliga. Detta medgifver äfven den gamla kyrkolagen. Icke heller för denna domsrätts skull är rlet sålunda nödvändigt att lyda biskoparna. Och

då de hafva stiftat en del orättfärdiga äktenskapslagar, enligt hvilka de döma, är det äfven af detta skäl behöfligt att andra domstolar upprättas. Stadgarna om den andliga fränd-skapen88 äro nämligen orättfärdiga. Orättfärdig är ock den stadga., som vid äktenskapskillnad förbjuder den oskyldiga parten att gifta om sig. Orättfärdig är äfven den lag, som i allmänhet godkänner alla hemliga och svekfullt ingångna tro-1 öfningar gentemot föräldrarnas vilja och samtycke. Orättfärdig är likaledes lagen om prästernas celibat, och det finnes i deras lagar äfven andra för samvetet utlagda snaror, hvilka alla vi icke finna nödigt att uppräkna. Det är tillräckligt att här anföra, atf i äktenskapsfrågor många orättfärdiga påfliga lagar stiftats, hvarför öfverheten på grund häraf bör upprätta andra domstolar.

Då nu de biskopar, som äro påfvens anhängare, försvara ogudaktig lära och ogudaktiga gudstjänster, icke vilja till präster inviga gudfruktiga lärare, utan understödja påfvens grymhet, samt dessutom hafva beröfvat kyrkoherdarna deras doms-rätt, hvilken de sedan på ett tyranniskt sätt utöfva, och då de slutligen i äktenskapsfrågor döma i enlighet med en mängd orättfärdiga lagar, så hafva församlingarna många och tvingande skäl att icke erkänna dem såsom biskopar.

Men biskoparna själfva böra minnas, att deras inkomster utgöra lön för deras ämbetsförvaltning till församlingarnas nytta, såsom ju ordspråket säger att »lönen gifves för tjänsten».392

Därför kunna de icke med godt samvete behålla denna lön, ty de förfara då svekligt emot församlingen, hvilken behöfver dessa medel för att underhålla prästen, understödja de studerande, hjälpa en del fattiga människor samt upprätta domstolar särskildt för äktenskapsmål. Äktenskapsmålen äro nämligen så mångfaldiga och så viktiga, att för dem en särskild domstol väl skulle behöfvas, och för att kunna upprätta en sådan har rörsamlingen behof af medel. Petrus har i 2 Petr. 2: 13 förutsagt, att det skulle uppstå ogudaktiga biskopar, som missbruka församlingarnas gåfvomedel till yppighet, medan de försumma sitt ämbete. De som försnilla från församlingen må därför veta, att de äfven för detta brott skola bestraffas af Gud Förteckning på de lärare och predikanter, som hafva underskrifva Augsburgska bekännelsen och Apologien år 1537.

På befallning af de högt upplysta furstar, ständer och stater, hvilka bekänna sig till den evangeliska läran, hafva vi åter genomläst artiklarna i den vid mötet i Augsburg för kejsaren framlagda bekännelsen, och genom Guds nåd bekänna alla predikanter, hvilka hafva bevistat detta möte i Schmal-kalden, enhälligt, att deras mening öfverensstämmer med sagda bekännelses och dess apologis artiklar, samt att de ock i enlighet härmed lära i sina församlingar. De bekänna äfven, att de gilla artikeln om påfvens öfverhöghet (primat) och makt samt om biskoparnas makt och domsrätt, hvilken artikel vid detta möte i Schmalkalden framlagts för furstarna. Alltså underteckna sina namn:

Jag, Johan Bngenliagen, frän Pommern, D., undertecknar Augsburgska bekännelsens och Apologiens artiklar samt den artikel om påfvedömet, som förelagts furstarna i Schmalkalden.

Äfven jag, Urban Regins, Z>., superintendent öfver församlingarna i hertigdömet Lüneburg, undertecknar.

Nicolaus Ambsdorff frän Magdeburg har undertecknat.

Georg Spalatin från Ältenburg har undertecknat.

Andreas Osiander undertecknar.

M. Titus Dietrich från Nürnberg har undertecknat.

Stefan Agricola, hofpredikant, har egenhändigt undertecknat.

Johan Draconites från Marburg liar undertecknat.

Konrad Figenbotz har undertecknat med afseende pä allt.

Martin Bncer.

Erhard SchnepfT undertecknar.

Paul Rhodius, predikant i Stettin.

Gerhard Oeniken, präst i Mindeu.

Brixius från Norden, predikant i Sots t.

Simon Sehuevveis, kyrkoherde i (Wailshei/m.

Jag, Pomeranus (d. v. s. Johan Bug-enhagen fran Pommern), undertecknar ännu en gång för magister Johan Brenz enligt uppdrag.

Filip Melanchton har egenhändigt undertecknat

Anton Coryin har egenhändigt undertecknat såväl för sig själf som äfven för Adam a Fulda,

Johan Schlainhaulfen har egenhändigt undertecknat.

M. Georg Helt från Forehheim.

Mikael Caelius, predikant i Mansf'Id.

Petrus Ueltner, predikant i Frankfurt.

Dionysios Melander har undertecknat.

Paul Fagius från Strassburg.

V endalin Faber, kyrkoherde i Seeburg i Mans/eld.

Konrad Otinger från Pfortzheim, hertig Ulriks af Wurtemberg huspredikant.

Bonifacius Wolforl, präst i Augsburg.

Johan Aepinus, superintendent i Hamburg, har egenhändigt undertecknat.

Likaledes äfven Johan Amsterdam»* frän Bremen.

Johan Fontanus, superintendeni i Xcdre Hessen, har undertecknat.

Fredrik Mycoiiius har undertecknat för sig själf och Justus Menius.

Ambrosius ßlaurer.

.lag har läst samt åter och Äter genomläst den bekännelse och apologi, som i Augsburg till H. M:t Kejsaren framlämnades af deri högt upplyste kurfursten af Sachsen samt andra det romerska rikets furstar och ständer. Jag har likaledes läst den ondräktsfor-395

mel med afseende på frågan om sakramentet, som uppsattes i Wittenberg af D. Bucer och andra. Jag har äfven läst de artiklar, som af vår vördade lärofader D. Martin Luther vid mötet i Sehmalkalden skrifvits på tyska språket och den lilla skriften om päfvedömet samt biskoparnas makt och domsrätt. Och enligt mitt ringa omdöme öfverensstämmer allt detta med den heliga Skrift samt den verkliga, äkta, allmänneliga kyrkans lära. Ehuru jag bland denna stora skara af de lärdaste män, som hafva samman-trädt här i Schmalkalden, erkänner mig vara den ringaste, beder jag dock — då jag icke får afbida detta mötes slut — dig, vidtberömde P. Johan Bugenhagei), vördade fader i Kristus, att du ville hafva godheten att, om så erfordras, skrifva mitt namn under alla ofvannämnda skrifter. Ty att jag så tänker, bekänner och med vår Herres Jesu Kristi nåd alltid skall lära, betygar jag med denna min egenhändiga skrifvelse. Utfärdadt i Sehmalkalden den 23 Februari år 1537.

Johan Breuz, pastor i Halle. Dr. Martin Luthers företal.

Martin Luther önskar alla trogna och fromma kyrkoherdar och predikanter, nåd, barmhärtighet och frid i Jesus Kristus, vår Herre.

Till att utgifva denna katekes eller kristna lara i sådan kort, okonstlad och enkel form, därtill har jag blifvit nödd

och tvungen af den beklagansvärda, ömkliga nöd, hvari jag vid mina sonaste besök funnit församlingarna. Gode Gud, hvilket elände har jag icke där sett. Folket, framför allt landtbefolkningen, vet nästan ingenting om den kristna läran, och tyvärr äro många kyrkoherdar alldeles oskickliga och odugliga till att undervisa. Alla dessa skola kallas kristna, vnra döpta och åtnjuta de heliga sakramenten, ehuru de kunna hvarken Fader vår, Tron eller Tio Guds bud och därtill lefva såsom boskap eller oförnuftiga svin. Nu sedan evangelium blifvit predikadt, hafva de lärt endast att mästerligt missbruka all frihet.

O I biskopar, huru viljen I en gång stå till svars inför Kristus för att I så skändligt hafven försummat folket och icke ett ögonblick rätt förvaltat edert ämbete? Må ofärden afvändas från eder! Nattvardens rätta bruk förbjuden I, edra människostadgar påyrken I, men I frågen intet efter, om folket kan Fader vår, Tron, Tio Guds bud eller något enda Guds ord. Ye eder!

Därför ber jag eder för Guds skull alla, min kära herrar och bröder, som äro kyrkoherdar eller predikanter, att I af hjärtat mån förvalta edert ämbete, förbarma eder Öfver det folk, som är eder anförtrodt och hjälpa oss, att alla, särskildt de unga, må få lära sig katekesen. De som icke bättre kunna, må taga dessa satser och uttryck samt ord för ord framställa dem för folket sålunda:

För det första må predikanten framför allt akta sig för och undvika flera och olika texter och ordalydelser af Tio Guds bud, Fader vår, Tron, Sakramenten m. in., och noga fasthålla och inlära samma ordalydelse år efter år. De unga och enfaldiga400

måste man lara en bestämd text och ordalydelse, annars varda de lätt förvillade, om man det ena äret lär ett, det andra ett annat, som om man ville förbättra det. Härmed förspilles all möda och allt arbete.

Detta hafva äfven fäderna väl insett, hvilka alla på samma sätt hafva lärt Fader vår, Tron och Tio Guds bud. Därför skola äfven vi lara de unga och enfaldiga dessa stycken så, att vi icke ändra en stafvelse, icke lära och säga det ena året det och det andra ett annat.

Välj alltså hvilka uttryck du vill, men behåll dem alltid lika. Predikar du åter för de lärda och förståndiga, så må du gärna bevisa din konst genom att utsira dessa stycken samt vända och utlägga dem så mästerligt du det kan. Men för de unga och enfaldiga må du beständigt bruka samma lär osätt och uttryck. Lär dem först och främst dessa stycken: Tio Guds bud, Tron, Fader vår m. m. ord för ord enligt texten, så att de kunna säga efter dem och lära sig dem utantill.

Men åt dem, som icke vilja lära sig dem, åt dessa må man säga, att de förneka Kristus och icke äro kristna. De böra icke heller få tillträde till nattvarden, icke heller vara faddrar vid barndop eller åtnjuta något af den kristna friheten, utan man må hänvisa dem till påfven och hans handtlangare, ja till djäfvulen själf. Dessutom skola deras föräldrar och husbönder neka dem mat och dryck, visande dem, att sådana råa människor vilja furstarna fördrifva ur landet.

Ty ehuru man icke kan eller bör tvinga någon till tro, så skall man dock låta folket lära sig inse, hvad som är rätt och orätt hos dem, bland hvilka de vilja bo. finna sin näring och lefva. Ty den som vill bo i en stad, han skall känna och hålla dess lag, hvars skydd han själf vill åtnjuta, vnre sig ban tror eller i hjärtat är en skälm och slyngel.

För det andra. Sedan de väl kunna texten, så må de lära sig dess uttydning, så att de veta, hvad den innebär. Tag då åter dessa uttryck eller några andra korta, hvilka du vill, men ändra sedan icke en stafvelse, liksom jag sagt om texten; och gif dig tid därtill. Ty det är icke nödvändigt, att du tager alla stycken på en gång. utan tag det ena först och det andra sedan. När de väl hafva förstått det första budet, så tag det andra och så vidare, ty eljest få de för mycket på en gång och minnas intet.

För det tredje. När du nu har lärt dem denna korta katekes, så tag den stora och gif dem en rikare och mer omfattande kunskap. Förklara här hvarje bud, hvarje bön och stycke, de olika verkningarna däraf, deras nytta och gagn, fara och skada, hvilket401

allt du rikligt kan finna i de många böcker som äro därom skrifna. Framhåll särskildt det bud och stycke, som

dina åhörare mest behöfva. Sålunda måste du ifrigt undervisa i det sjunde budet om stöld för handtverkare och handelsmän, ja äfven för bönder och tjänare, emedan hos dylikt folk finnes mycket af otrohet och tjuf-nad. På samma sätt måste du flitigt framhålla det fjärde budet för barn och underlydande, så att de må vara stilla, trogna, lydiga och fridsamma, och belys härvid med många exempel ur Skriften, huru Gud dels straffar och dels välsignar sådana människor.

Uppmana äfven i synnerhet öfverhet och föräldrar att styra väl och hålla sina barn i skolan. Visa dem, att de äro skyldiga att göra detta och annars begå en svår synd, ty de kullstörta och ödelägga därmed både Guds rike och staten och handla såsom både Guds och människors argaste fiender. Framhåll väl, hvilken gruflig skada de anstifta, om de icke hjälpa till att uppfostra barnen till kyrkoherdar, predikanter, skrifvare o. s. v., och att Gud därför måste fruktansvärdt straffa dem. Det är nödvändigt att predika detta, ty föräldrar och öfverhet synda häri obeskrifligt, och djäfvulen har därmed en fruktansvärd afsikt.

Slutligen. Emedan nu påfvens tyranni är" afskaffadt, så vilja de icke mer gå till nattvarden utan förakta denna. Här äro förmaningar nödvändiga, men dock så, att vi icke böra tvinga någon till tro eller att bruka sakramentet, icke gifva några lagar, bestämma tid eller rum, utan vi böra predika så, att de utan vår lag af sig självfva trakta därefter och liksom tvinga oss kyrkoherdar att gifva dem sakramentet. Detta bör ske så, att man säger dem, att den som icke åtminstone en gång eller fyra gånger om året söker och begär sakramentet, om honom är det att frukta, att han föraktar det och icke är en kristen, liksom den icke är kristen, hvilken icke tror eller hör evangelium, ty Kristus sade icke: »underlåten och förakten detta», utan: »gören detta, så ofta I dricken o. s. v.». Han vill sannerligen, att vi göra detta, icke att vi underlåta och förakta det, ty han säger: »gören det».

Men om någon icke aktar sakramentet såsom något stort, så bevisar detta, att han icke har någon synd, något kött, någon djäfvul, någon värld, någon död, någon fara, något helvete, det vill säga han tror intet af detta, ehuru han öfver öronen är nedsänkt däri och i dubbel måtto hörer djäfvulen till. Nej, han behöfver ingen nåd, intet lif, intet paradis, intet himmelrike, ingen Kristus, ingen Gud eller något godt, ty om han verkligen trodde, att han hade så mycket ondt och behöfde så mycket godt, så skulle han icke försumma sakramentet, i hvilket vi få hjälp mot så mycket ondt och begåfvas med så mycket godt. Man skulle då icke med

någon lag behöfva tvinga honom till sakramentet, utan han skulle själf komma springande och löpande, tvinga sig själf och nödga dig att gifva honom sakramentet.

Därför bör du icke här föreskrifna någon lag, såsom påfven • har gjort. Framhåll endast tydligt sakramentets nytta och skada, nödvändighet och gagn, fara och välsignelse, så skola de komma af sig självfva utan att du tvingar dem. Men komma de icke, så låt dem gå och säg dem, att de höra djäfvulen till, då de icke känna eller fråga efter sin egen stora nöd och Guds nådiga hjälp. Men framhåller du icke sådant, utan hellre vill tvinga dem genom lagar, så är det din skuld att de förakta sakramentet. Hvarför skulle de icke vara lata, då du sofver och tiger? Besinna därför du kyrkoherde och du predikant, att vårt ämbete nu är något annat än det var under påfven. Det är nu allvarligt och nådebringande. Därför medför det liu mer arbete och möda, mer fara och anfäktelse, och därtill mindre lön och tack i världen. Men Kristus vill själf vara vår lön, om vi arbeta troget. Därtill förhjälpe oss all nåds Fader, hvilken vare lof och tack i evighet genom Kristus, vår Herre. Amen. I.

De tio buden

såsom en husfader enkelt bör framställa dem för sitt husfolk.

FÖRSTA BUDET.

Du skall inga andra gudar hafya (jämte mig).1

Hvad är det? — Svar:

Vi skola öfver allting frukta och älska Gud samt förtrösta på honom.

ANDRA BUDET.

Du skall icke missbruka (Herrens)/ din Guds namn,2

Hvad är det? — Svar:

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke bruka hans namn til 1 förbannelser, svordom, vidskepelse, lögn och bedrägeri; utan åkalla det i all nöd, bedja, lofva och tacka.

TREDJE BUDET.

Du skall helga hvilodagen.3

Hvad är det? — Svar:

Yi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta predikan och Guds ord, utan hålla det heligt, gärna höra och lära det.

1 De inom parantes inneslutna orden stå blott i den latinska texten.

2 I latinska texten tillägges: ty Herren skall icke låta den blifva ostraffadt som missbrukar hans namn.

3 I latinska texten: Tänk på hvilodagen, så att du helgar den.

fjärde budet.

Du skall hedra din fader och din moder.1

Hvad är det? — Svar:

Yi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta eller förtörna våra föräldrar och herrar, utan hålla dem i ära, tjäna, lyda, älska och vörda dem.

femte budet.

Du skall icke dräpa.

Hvad är det? — Svar:

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke skada vår nästa till hans lif eller vålla honom lidande, utan hjälpa och bistå honom i alla faror och lefnadsbehof.

sjätte budet.

Du skall icke göra hor.

Hvad är det? — Svar:

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi föra ett kyskt och tuktigt lefverne både med ord och gärningar, och så att hvar och en älskar och ärar sin äkta maka.

sjunde budet.

Du skall icke stjäla.

Hvad är det? — Svar:

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke beröfva vår nästa hans penningar och ägodelar eller bedraga honom med falska varor och svek, utan bidraga till att hans egendom och näring må förkofras och bevaras.

1 I latinska texten tillägges: på det att det må gå dig väl och du må länge le fra på jorden.

åttonde budet.

l)u skall icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa.

Hvad är det? — Svar:

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke beljuga, förråda, baktala eller illa berykta vår nästa, utan vi skola urskulda honom, tala väl om honom och tyda allt till det bästa.

nionde budet.

Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

Hvad är det? — Svar:

Yi skola frukta och älska Gud, så att vi icke listigt stå efter vår nästas arf eller hus, eller under sken af lag och rätt tillägna oss det, utan vi skola vara honom behjälpliga, att han må behålla detsamma.

tionde budet.

Du skall icke hafva lust till din nästas hustru, ej heller till hans tjänare eller hans tjänarinna, ej heller till hans oxe eller hans åsna, ej heller till något annat, som tillhör din nästa.

Hvad är det? — Svar:

Yi skola frukta och älska Gud, så att vi icke draga, locka eller tubba ifrån vår nästa hans hustru eller tjänstfolk m. m., utan förmana dem att blifva kvar och troget göra, hvad deras plikt fordrar.

Hvad säger nu Gud om alla dessa bud? — Svar: 9

Han säger:

Jag, Herren, din Gud, är en nitälskande Gud, som hemsöker fädernas missgärning på barn och efterkom-406

mande i tredje och fjärde led, nar man hatar mig, men som gör nåd intill tusenden, när man älskar mig och håller mina bud.

Hvad är det? — Svar:

Gud hotar att straffa alla dem, som üfverträda dessa bud. Därför skola vi frukta för lians vrede oeli icke bryta mot lians bud. Men sin nåd och allt godt lofvar han alla dem, som hålla dessa bud. Därför skola vi ock älska honom, förtrösta på honom och gärna handla efter hans bud.

IL Troil

såsom en husfader enkelt bör framställa den för sitt husfolk.

första artikeln.

Om skapelsen.

Jag tror ~på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Hvad är det? — Svar:

Jag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig och bevarar kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen; därjämte kläder och skor, mat och dryck, lius och hem, hustru och barn, åker, boskap och allt godt; att han rikligen och dagligen försörjer mig med allt, hvad jag till timlig näring behöfver, beskärmar mig mot all fara samt beskyddar och bevarar mig för allt ondt. Allt detta gör han af idel faderlig och gudomlig godhet och barmhärtighet utan all min förskyllan eller värdighet, för hvilket allt jag är skyldig att tacka, lofva, lyda och tjäna honom. Det är visserligen sant. 406

mande i tredje och fjärde led, nar man hatar mig, men som gör nåd intill tusenden, när man älskar mig och håller mina bud.

Hvad är det? — Svar:

Gud hotar att straffa alla dem, som üfverträda dessa bud. Därför skola vi frukta för lians vrede oeli icke bryta mot lians bud. Men sin nåd och allt godt lofvar han alla dem, som hålla dessa bud. Därför skola vi ock älska honom, förtrösta på honom och gärna handla efter hans bud.

IL Troil

såsom en husfader enkelt bör framställa den för sitt husfolk.

första artikeln.

Om skapelsen.

Jag tror ~på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Hvad är det? — Svar:

Jag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig och bevarar kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen; därjämte kläder och skor, mat och dryck, lius och hem, hustru och barn, åker, boskap och allt godt; att han rikligen och dagligen försörjer mig med allt, hvad jag till timlig näring behöfver, beskärmar mig mot all fara samt beskyddar och bevarar mig för allt ondt. Allt detta gör han af idel faderlig och gudomlig godhet och barmhärtighet utan all min förskyllan eller värdighet, för hvilket allt jag är skyldig att tacka, lofva, lyda och tjäna honom. Det är visserligen sant.

ANDRA ARTIKELN.

Om återlösningen.

Jag tror på Jesus Kristus, hans enfödde son, vår Herre, Ii vilken är aflad äf den Helige Ande; född af jungfrun Maria; pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven; nederstigen till dödsriket; på tredje dagen uppstånden igen från de döda; uppstigen till himmelen; sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida; därifrån igen-kommande till att döma lefvande och döda.

Hvad är det? — Svar:

Jag tror, alt Jesus Kristus, sann Gud, född af Fadern i evighet, och tillika sann människa, född af jungfrun Maria, är min Herre, hvilken förlossat, förvärfvat och vunnit mig, förtappade och fördömda människa, från alla synder, från dödens och djäfvulens våld, icke med guld eller silfver, utan med sitt heliga och dyra blod och med sitt oskyldiga lidande och död, på det att jag skall vara hans egen, lefva under honom i hans rike och tjäna honom i evig rättfärdighet, oskuld och salighet, såsom han är uppstånden ifrån döden, lefver och regerar i evighet. Det är visserligen sant.

TREDJE ARTIKELN.

Om helgelsen.

Jag tror på den Helige Ande; en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund, syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt lif.

Hvad är (let? — Svar:

Jag tror, att jag icke af mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom; utan den Helige xAnde har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåfvor, helgat och behållit mig i den rätta tron;

såsom han kallar, församlar, upplyser och helgar hela kristenheten på jorden och i Jesus Kristus behåller och bevarar henne i den rätta endräktiga tron. I hvilken kristenhet han dagligen och rikligen förlåter mig och alla trogna alla synder, och skall på den yttersta dagen uppväcka mig och alla döda, samt gifva mig och alla trogna i Kristus ett evigt lif. Det är visserligen sant.

III. Fader rår

såsom en husfader enkelt bör framställa det för sitt husfolk. Fader yår, som är i himmelen.

Hvad är det? — Svar:

Gud vill härigenom med mildhet uppmuntra oss, att vi skola tro, att han är vår rätte fader och vi lians rätta barn, på det att vi med förtröstan och all tillförsikt skola bedja honom, såsom goda barn sin käre fader.

FÖRSTA BÖNEN.

Helgadt rarde ditt namn.

Hvad är det? — Svar:

Guds namn är väl i sig själft heligt, men vi bedja i denna bön, att det äfven hos oss må hållas heligt.

Huru sker det? — Svar:

När Guds ord rent och klart läres, och vi därefter lefva heligt, såsom Guds barn ägnar. Därtill förhjälp oss, käre Fader i himmelen! Men den som lärer och lefver annorlunda än Guds ord lärer, han vanhelgar ibland oss Guds namn. Därifrån bevara oss, himmelske Fader!

såsom han kallar, församlar, upplyser och helgar hela kristenheten på jorden och i Jesus Kristus behåller och bevarar henne i den rätta endräktiga tron. I hvilken kristenhet han dagligen och rikligen förlåter mig och alla trogna alla synder, och skall på den yttersta dagen uppväcka mig och alla döda, samt gifva mig och alla trogna i Kristus ett evigt lif. Det är visserligen sant.

III. Fader rår

såsom en husfader enkelt bör framställa det för sitt husfolk. Fader yår, som är i himmelen.

Hvad är det? — Svar:

Gud vill härigenom med mildhet uppmuntra oss, att vi skola tro, att han är vår rätte fader och vi lians rätta barn, på det att vi med förtröstan och all tillförsikt skola bedja honom, såsom goda barn sin käre fader.

FÖRSTA BÖNEN.

Helgadt rarde ditt namn.

Hvad är det? — Svar:

Guds namn är väl i sig själft heligt, men vi bedja i denna bön, att det äfven hos oss må hållas heligt.

Huru sker det? — Svar:

När Guds ord rent och klart läres, och vi därefter lefva heligt, såsom Guds barn ägnar. Därtill förhjälp oss, käre Fader i himmelen! Men den som lärer och lefver annorlunda än Guds ord lärer, han vanhelgar ibland oss Guds namn. Därifrån bevara oss, himmelske Fader!

ANDRA BÖNEN.

Tillkomiiie ditt rike.

Hvad är det? — Svar:

Guds rike kommer väl af sig själft vår bön förutan, men vi bedja i denna bön, att det må komma äfven till oss.

Huru sker det? — Svar:

När vår himmelske Fader gifver oss sin Helige Ande, så att vi genom hans nåd sätta tro till hans heliga ord, så att vi lefva efter Guds sinne liar i tiden och en gång i evigheten.

TREDJE BÖNEN.

Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden.

Hvad är det? — Svar:

Guds goda och nådiga vilja sker väl vår bön förutan, men vi bedja i denna bön, att den må ske äfven hos oss.

Huru sker det? — Svar:

När Gud bryter och hindrar allt ondt råd och all djäfvulens, världens och vårt eget kötts vilja, som icke vill tillstädja, att vi helga Guds namn och att hans rike må komma; samt när han styrker och håller oss fasta i sitt ord och i tron till lifvets slut. Detta är hans goda och nådiga vilja,

FJÄRDE BÖNEN.

Yårt dagliga bröd gif oss i dag.

Hvad är det? — Svar:

Gud gifver väl utan vår bön dagligt bröd åt alla människor, äfven de onda, men vi bedja i denna bön, att vi måtte lära oss erkänna denna välgärning och med tacksamhet mottaga vårt dagliga bröd.410

ENCHIRIDION.

Hvad är dagligt bröd? — Svar:

Allt livad som tillhör lifvets uppehälle oeh nödtorft, såsom mal, dryck, kläder, skodon, hus, gård, åker, boskap, penningar, ägodelar, god maka, goda barn, godt tjänstefolk, god och trogen öfverhet, god styrelse, god och tjänlig väderlek, fred, hälsa, tukt och ära. goda vänner, Irogna grannar oeh mera sådant,

femte boxen.

Ocli förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem, som oss skyldiga äro.

Hvad är det? — Svar:

Vi bedja i denna bön, att vår himmelske Fader icke ville se till våra synder och för deras skull vägra oss vår bön, 1y vi äro icke värda det vi begära och hafva icke heller förtjänat det; utan att han ville gifva oss det alltsammans af nåd; ty vi synda i mångahanda måtto dagligen och förtjäna intet annat än straff. Så vilja därför äfven vi af hjärtat förlåta och gärna göra godt emot dem, som bryta mot oss.

sjätte bönen.

Och inled oss icke i frestelse.

Hvad är det? — Svar:

Gud frestar visserligen ingen, men vi bedja i denna bön, att Gud ville beskydda och bevara oss, så att djäfvulen, världen och vårt eget kött icke må bedraga oeh förföra oss till vantro, förtviflan och andra svåra synder och laster; men om vi därmed frestas, att vi dock slutligen må vinna och behålla segern.

sjunde bönen.

Ulan fräls oss ifrån ondo.

Hvad är det? — Svar:

Yi bedja i denna bön liksom i en sammanfattning, att vår himmelske Fader ville förlossa oss från allt ondt både tillI>:il MARTIN LUTHÈRS LILLA KATEKES.

kropp och själ. gods och ära, och slutligen, då stunden är kommen, gifva oss en salig hädanfärd och nådigt taga oss från denna sorgedal till sig i himmelen.

Amen.

livad är det? — Svar:

Att jag skall vara viss därom, att sådana Löner äro vår himmelske Fader behagliga och af honom hörda, ty han har själf befallt oss att bedja så, och lofvat, att han vill höra oss. Amen, amen, det är: ja, ja, det skall så ske.

IV.

Det heliga dopets sakrament

såsom en husfader enkelt bör framställa det för sitt husfolk.

För det första.

Hvad är dopet?

Svar:

Dopet är icke blott och bart vatten, utan ett vatten, förordnadt genom Guds bud och förbundet med Guds ord.

Hvad är det för ett Guds ord?

Svar:

Det som Herren Kristus talar i Mattei sista kapitel: Gån ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem till Faderns och Sonens och den Helige Andes namm.

För det andra.

Hvad gifver eller gagnar dopet?

Svar:

Det- verkar syndernas förlåtelse, frälsar från döden och djäfvulen och gifver evig salighet åt alla dem, hvilka tro detta, såsom Guds ord och löften lyda. I>:il MARTIN LUTHÈRS LILLA KATEKES.

411

kropp och själ. gods och ära, och slutligen, då stunden är kommen, gifva oss en salig hädanfärd och nådigt taga oss från denna sorgedal till sig i himmelen.

Amen.

livad är det? — Svar:

Att jag skall vara viss därom, att sådana Löner äro vår himmelske Fader behagliga och af honom hörda, ty han har själf befallt oss att bedja så, och lofvat, att han vill höra oss. Amen, amen, det är: ja, ja, det skall så ske.

IV.

Det heliga dopets sakrament

såsom en husfader enkelt bör framställa det för sitt husfolk.

För det första.

Hvad är dopet?

Svar:

Dopet är icke blott och bart vatten, utan ett vatten, förordnadt genom Guds bud och förbundet med Guds ord.

Hvad är det för ett Guds ord?

Svar:

Det som Herren Kristus talar i Mattei sista kapitel: Gån ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem till Faderns och Sonens och den Helige Andes namm.

För det andra.

Hvad gifver eller gagnar dopet?

Svar:

Det- verkar syndernas förlåtelse, frälsar från döden och djäfvulen och gifver evig salighet åt alla dem, hvilka tro detta, såsom Guds ord och löften lyda.

Hvilka äro dessa Guds ord och löften?

Svar:

De, hvilka vår Herre Kristus uttalar i Markus' sista kapitel: Den som (ror och blifver döpt, han skall varda frälst, men den som icke tror, han skall varda fördömd.

För det tredje.

Huru kan vattnet åstadkomma en så kraftig verkan?

Svar:

Vattnet verkar det visserligen icke, ulan Guds ord, som är med och när vattnet, och tron, som förtröstar på clet med vattnet förenade ordet. Ty utan Guds ord är vattnet blott och bart vatten och intet dop. Men med Guds ord är det ett dop, d. v. s. ett nåderikt lifvets vatten och ett bad till ny födelse i den Helige Ande, såsom S:t Paulus säger till Titus i det tredje kapitlet:

(Efter sin barmhärtighet frälste han oss)1 genom ett had till ny födelse och en förnyelse af den Helige Ande. hvilken han rikligen utgöt öfver oss genom Jesus Krislus, vår Frälsare, på det att vi, rättfärdiggjorda genom hans nåd, skulle efter hoppet blifva arfvingar till evigt lif. Det är ett fast ord,

För det fjärde.

Hvad betyder detta döpande i vatten?

Svar:

Det betyder, att den gamla människan i oss genom daglig ånger och bot skall dränkas och dödas med alla synder och onda lustar, och en ny människa åter dagligen framkomma och uppstå, hvilken i rättfärdighet och renhet skall lefva inför Gud evinnerligen.

1 Dessa ord innehållas blott i den latinska texten.

Hvar står det skrifvet?

Svar:

S:t Paulus säger till romarna i det sjätte kapitlet: Vi hafva blifvit begrafna med Kristus genom dopet Ull döden, på det att, såsom Kristus vardt uppväckt från de döda genom Faderns härlighet, så skola ock vi vandra i ett nytt lefverne.

V.

Huru man skall lära de enfaldiga att skrifta sig.

Skriftermålet innefattar tvenne delar: för det första att man bekänner synden; för clet andra att man mottager aflösning eller förlåtelse af den skrif tände, såsom af Gud själf, och icke alls tviflar därpå utan fast tror, att synden härmed är förlåten inför Gud i himmelen.

Hvilken synd bör man då bekänna?

Inför Gud skall man bekänna sig skyldig till alla synder, äfven till dem som för oss äro fördolda, såsom vi göra i Fader vår. Men för den skriftande skola vi bekänna endast de synder, som vi veta och i hjärtat förnimma.

Hvilka äro de?

Här må hvar och en se på sitt stånd enligt Tio Guds bud, vare sig han är fader, moder, son, dotter, husbonde, matmoder eller tjänare, om du har varit olydig, otrogen eller försumlig, om du gjort någon illa med ord eller gärningar, om du har stulit, försummat något, varit vårdslös eller anstiftat någon skada.

Käre, säg mig då i korthet, huru skriftermålet bör lyda.

Svar.

Så bör du säga till den som skriftar:

Vördige, käre herre, jag beder eder höra mitt skriftermål och för Guds skull tillsäga mig förlåtelse. I>:il

Hvar står det skrifvet?

Svar:

S:t Paulus säger till romarna i det sjätte kapitlet: Vi hafva blifvit begrafna med Kristus genom dopet Ull döden, på det att, såsom Kristus vardt uppväckt från de döda genom Faderns härlighet, så skola ock vi vandra i ett nytt lefverne.

V.

Huru man skall lära de enfaldiga att skrifta sig.

Skriftermålet innefattar tvenne delar: för det första att man bekänner synden; för clet andra att man mottager aflösning eller förlåtelse af den skrif tände, såsom af Gud själf, och icke alls tviflar därpå utan fast tror, att synden härmed är förlåten inför Gud i himmelen.

Hvilken synd bör man då bekänna?

Inför Gud skall man bekänna sig skyldig till alla synder, äfven till dem som för oss äro fördolda, såsom vi göra i Fader vår. Men för den skriftande skola vi bekänna endast de synder, som vi veta och i hjärtat förnimma.

Hvilka äro de?

Här må hvar och en se på sitt stånd enligt Tio Guds bud, vare sig han är fader, moder, son, dotter, husbonde, matmoder eller tjänare, om du har varit olydig, otrogen eller försumlig, om du gjort någon illa med ord eller gärningar, om du har stulit, försummat något, varit vårdslös eller anstiftat någon skada.

Käre, säg mig då i korthet, huru skriftermålet bör lyda.

Svar.

Så bör du säga till den som skriftar:

Vördige, käre herre, jag beder eder höra mitt skriftermål och för Guds skull tillsäga mig förlåtelse.

Säg nu!

Jag, fattige syndare, bekänner mig inför Gud skyldig till alla synder; särskildt bekänner jag inför eder, att jag är en tjänare (tjänarinna o. s. v.), men jag tjänar tyvärr icke troget min husbonde, ty då och då har jag icke gjort hvad mitt husbondfolk befallt mig utan har förtörnat dem och kommit dem att bannas. Jag har varit försumlig och vållat skada, och jag har äfven varit ohöfvisk i ord och gärningar, har varit oense med mina medtjänare samt knotat och klagat emot min matmoder o. s. v. Allt detta bedröfvar mig, jag beder om nåd och vill bättra mig.

En husbonde eller matmoder säge:

I s3Tnnerhet bekänner jag för eder, att jag icke trofast har fostrat och hållit barn, husfolk och maka till Guds ära. Jag har missbrukat Guds namn, gifvit dåliga exempel med ohöf-viska orcl och gärningar, jag har skadat och baktalat min granne, sålt för dyrt och gifvit dåliga eller underhaltiga varor — och hvad han mer kan hafva i sitt stånd förbrutit emot Guds bud. — Men om någon icke finner sig betungad af sådana eller större sjmder, så må han icke bekymra sig och söka efter eller uppdikta andra synder och på så sätt göra skriftermålet till en plåga, utan skrifta en eller två synder, som han vet med sig. Så t. ex.: Särskildt bekänner jag, att jag en gång missbrukat Guds namn, jämväl en gång begagnat otillbörliga ord, en gång försummat det eller det. Låt det därmed vara nog. Vet du alldeles ingen synd med dig — hvilket icke gärna kan vara möjligt —, så uppräkna icke heller någon särskild, utan mottag förlåtelsen efter den allmänna syndabekännelsen, som du gör till Gud inför den, som skrif tar.

Därefter skall den som skrift ar säga:

Gud vare dig nådig och styrke din tro! Amen.I>:il MARTIN LUTHÈRS LILLA KATEKES.

415

Vidare:

Tror du äfven, ntt min förlåtelse är Guds förlåtelse?

Svar:

Ja, käre herre.

Därefter må han säga:

Ske dig såsom du tror. På vår Herres Jesu Kristi befallning förlåter jag dig din synd i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen. Gå i frid!

Men dem, som hafva stora samvetskval eller äro bedröfvade och anfäktade, dem bör den som skriftar väl veta att med flera Skriftens språk trösta och föra till tro. Detta vill blott vara en allmän anvisning* för de enfaldiga till att skrifta sig.

vi.

Altarets sakrament

såsom en husfader enkelt bör framstäUa det för sitt husfolk.

Hvad är altarets sakrament?

Svar:

Det är vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod under bröd och vin af Kristus själf instiftadt för oss kristna att äta och dricka.

Hvar står det skrifvet?

Svar:

Så skrifva de heliga evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och S:t Paulus:

Vår Herre Jesus Kristus, i den natt, då han vardt förrådd,

Vidare:

Tror du äfven, ntt min förlåtelse är Guds förlåtelse?

Svar:

Ja, käre herre.

Därefter må han säga:

Ske dig såsom du tror. På vår Herres Jesu Kristi befallning förlåter jag dig din synd i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen. Gå i frid!

Men dem, som hafva stora samvetskval eller äro bedröfvade och anfäktade, dem bör den som skriftar väl veta att med flera Skriftens språk trösta och föra till tro. Detta vill blott vara en allmän anvisning* för de enfaldiga till att skrifta sig.

vi.

Altarets sakrament

såsom en husfader enkelt bör framstäUa det för sitt husfolk.

Hvad är altarets sakrament?

Svar:

Det är vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod under bröd och vin af Kristus själf instiftadt för oss kristna att äta och dricka.

Hvar står det skrifvet?

Svar:

Så skrifva de heliga evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och S:t Paulus:

Vår Herre Jesus Kristus, i den natt, då han vardt förrådd,

tog brödet, tackade, bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Gören det till min åminnelse!

Sammalunda tog han ock kalken efter måltiden, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många varder utgjutet till syndernas förlåtelse. Så ofta som* I det gören, gören det till min åminnelse!

Hvilken nytta medför då ett dylikt ätande och drickande?

Svar:

Det visa oss dessa ord: »för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse». Nämligen att syndernas förlåtelse, lif och salighet genom dessa ord gifvas oss i detta sakrament. Ty där syndernas förlåtelse är, där är ock lif och salighet.

Huru kan lekamligt ätande och drickande åstadkomma en så kraftig verkan?

Svar:

Ätandet och drickandet verkar det visserligen icke utan orden, som här stå: »för eder utgifven och utgjutet till

syndernas förlåtelse». Dessa ord äro jämte det lekamliga ätandet och drickandet det väsentliga i detta sakrament, och den som tror dessa ord, han har hvad de innehålla och säga, nämligen syndernas förlåtelse.

Hvilken mottager nu detta sakrament värdigt?

Svar:

Att fasta och lekamligen bereda sig hör väl till en god utvärtes tukt, men blott den är rätt värdig och väl beredd, som tror dessa orden: »för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse». Men den, som icke tror dessa orcl utan tviflar, han är ovärdig och oskicklig, ty ordet: för eder fordrar idel trogna hjärtan. I>:il MARTIN LUTHÈRS LILLA KATEKES.

(TILLÄGG I.)

Huru en husfader bör lära sitt husfolk att läsa morgon- och aftonböner.

Morgonbönen.

Om morgonen, när du stiger upp, skall du göra det heliga korstecknet och säga: I Guds Faders, Sons och den Helige Andes namn! Amen.

Fall sedan på knä eller läs stående Tron och Fader vår. Om du vill, kan du sedan bedja följande bön:

Jag tackar dig, min himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din käre Son, att du denna natt har skyddat mig för all skada och fara, och jag beder dig, att du denna dag ville bevara mig för synder och allt ondt, så att mitt lif och alla mina gärningar må vara dig behagliga. Så öfverlämnar jag mig med kropp och själ och allt i dina händer. Din heliga ängel vare med mig, så att den onde fienden icke må få makt med mig. Amen.

Gå sedan med glädje till ditt arbete, måhända sjungande en sång om Tio Guds bud eller hvad din andakt ingifver dig.

Aftonbönen.

Om aftonen, när du går till sängs, skall du göra det heliga korstecknet och säga: I Guds Faders, Sons och den Helige Andes namn! Amen.

Fall sedan på knä eller läs stående Tron och Fader vår. Om du vill, kan du sedan bedja följande bön:

Jag tackar dig, min himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du denna dag nådigt bevarat mig. Jag beder dig, att du, där jag handlat orätt, må förlåta mig alla mina synder, och i denna natt nådigt bevara mig. Så öfverlämnar jag mig med kropp och själ och allt i dina händer.

Din heliga ängel vare nved mig, så att den onde fienden icke må få makt med mig. Amen.

Somna så lugnt och gladt in.

Huru en husfader bör lara sitt husfolk välsignelsen till bords och tacksägelsen efter måltid.

Barnen och husfolket böra med hopknäppta händer höf-viskt framträda till bordet och säga:

Allas ögon lita till dig, Herre, och du gifver dem deras mat i sin lid. Du öppnar din milda hand och mättar allt som lefver 'ined välbehag.

Förklarande anmärkning:

Välbehag betyder, att alla djur få så mycket att äta, att de kunna vara glada och väl till freds, ty bekymmer och girighet hindra sådant välbehag.

Läs därefter Fader vår och följande bön:

Herre Gud, himmelske Fader, välsigna oss och dessa dina gåfvor, som vi af din milda godhet mottaga, genom Jesus Kristus, vår Herre! Amen.

Tacksägelse efter måltid.

Äfven efter måltiden böra de göra på samma sätt samt höfviskt och med hopknäppta händer säga:

Tacken Herren, ty han är god, och hans godhet varar cvinnerligen, som gifver allt lefvande sin näring, som gifver [oder åt boskapen och åt de unga korparna, som ropa till honom. Han har icke behag till hästens styrka eller till någons ben. Herren har välbehag titi dem, som fruida honom och förtrösta på hans godhet.

Din heliga ängel vare nved mig, så att den onde fienden icke må få makt med mig. Amen.

Somna så lugnt och gladt in.

Huru en husfader bör lara sitt husfolk välsignelsen till bords och tacksägelsen efter måltid.

Barnen och husfolket böra med hopknäppta händer höf-viskt framträda till bordet och säga:

Allas ögon lita till dig, Herre, och du gifver dem deras mat i sin lid. Du öppnar din milda hand och mättar allt som lefver 'ined välbehag.

Förklarande anmärkning:

Välbehag betyder, att alla djur få så mycket att äta, att de kunna vara glada och väl till freds, ty bekymmer och girighet hindra sådant välbehag.

Läs därefter Fader vår och följande bön:

Herre Gud, himmelske Fader, välsigna oss och dessa dina gåfvor, som vi af din milda godhet mottaga, genom Jesus Kristus, vår Herre! Amen.

Tacksägelse efter måltid.

Äfven efter måltiden böra de göra på samma sätt samt höfviskt och med hopknäppta händer säga:

Tacken Herren, ty han är god, och hans godhet varar cvinnerligen, som gifver allt lefvande sin näring, som gifver [oder åt boskapen och åt de unga korparna, som ropa till honom. Han har icke behag till hästens styrka eller till någons ben. Herren har välbehag titi dem, som fruida honom och förtrösta på hans godhet.

Läs därefter Fader vår och följande bön:

Vi tacka dig, Herre Gud Fader, genom Jesus Kristus vår Herre, för alla dina välgärningar, du, som lefver och regerar i evighet! Amen.

(TILLÄGG II.) Hustaflan,

några språk ur den Heliga skrift för alla slags heliga ämbeten och stånd, hvarigenom man må lära sig själf att påminna sig om hvad hvars och ens ämbete och tjänst kräfver.

För biskopar, kyrkoherdar och predikanter.

En biskop bör vara ostrafflig, en enda hustrus man, nykter, tuktig, höfvisk, gästfri, skicklig att undervisa, icke drinkare, icke våldsam, utan foglig, icke stridslysten, icke girig, väl förestående sitt eget hus och hållande sina barn i lydnad med all värdighet; icke nyomvänd; hållande sig till det trovärdiga ordet, i öfverensstämmelse med läran, på det att han nvå vara mäktig både att förmana genom den hälsosamma läran och att tillrättavisa de motsägande. 1 Timot. 3:2 ff. Tit. 1: 6 ff.1

Om världslig öfverhet.

Hvar och en vare underdånig den maktägande öfverheten. Ty ingen öfverhet finnes utan af Gud, och den öfverhet, som

1 I den latinska texten tillägges här ett stycke om »hvad åhörarna äro skyldiga sina biskoparDetta stycke lyder: Herren har förordnat, att de som förkunna evangelium skola lefva af evangelium. 1 Kor. 9: 14. Men den som undervisas i ordet, han dele allt godt med den som undervisar honom. Gal. 6: 6. De äldste, som väl förestå, må aktas värdiga en dubbel heder, i synnerhet som de arbeta med ordet och lärandet; ty skriften säger: Du skall icke binda munnen till på oxen, som tröskar», och »Arbetaren är värd sin lön». 1 Tim. 5: 17, 18. Yaren edra ledare hörsamma och lydén dem.: ty de vaka för edra själar, såsom de där skola aflägga räkenskap; på det att de må göra detta med fröjd och icke med suckan, ty detta är eder icke nyttigt. Ebr. 13: 17. I>:il

Läs därefter Fader vår och följande bön:

Vi tacka dig, Herre Gud Fader, genom Jesus Kristus vår Herre, för alla dina välgärningar, du, som lefver och regerar i evighet! Amen.

(TILLÄGG II.) Hustaflan,

några språk ur den Heliga skrift för alla slags heliga ämbeten och stånd, hvarigenom man må lära sig själf att påminna sig om hvad hvars och ens ämbete och tjänst kräfver.

För biskopar, kyrkoherdar och predikanter.

En biskop bör vara ostrafflig, en enda hustrus man, nykter, tuktig, höfvisk, gästfri, skicklig att undervisa, icke drinkare, icke våldsam, utan foglig, icke stridslysten, icke girig, väl förestående sitt eget hus och hållande sina barn i lydnad med all värdighet; icke nyomvänd; hållande sig till det trovärdiga ordet, i öfverensstämmelse med läran, på det att han nvå vara mäktig både att förmana genom den hälsosamma läran och att tillrättavisa de motsägande. 1 Timot. 3:2 ff. Tit. 1: 6 ff.1

Om världslig öfverhet.

Hvar och en vare underdånig den maktägande öfverheten. Ty ingen öfverhet finnes utan af Gud, och den öfverhet, som

1 I den latinska texten tillägges här ett stycke om »hvad åhörarna äro skyldiga sina biskoparDetta stycke lyder: Herren har förordnat, att de som förkunna evangelium skola lefva af evangelium. 1 Kor. 9: 14. Men den som undervisas i ordet, han dele allt godt med den som undervisar honom. Gal. 6: 6. De äldste, som väl förestå, må aktas värdiga en dubbel heder, i synnerhet som de arbeta med ordet och lärandet; ty skriften säger: Du skall icke binda munnen till på oxen, som tröskar», och »Arbetaren är värd sin lön». 1 Tim. 5: 17, 18. Yaren edra ledare hörsamma och lydén dem.: ty de vaka för edra själar, såsom de där skola aflägga räkenskap; på det att de må göra detta med fröjd och icke med suckan, ty detta är eder icke nyttigt. Ebr. 13: 17.

finnes, är förordnad af Gud. Därför, den som sätter sig upp mot öfverheten, han står emot Guds förordnande, men de som motstå detta skola få dom öfver sig. Ty de styrande äro icke till skräck för de goda gärningarna, utan för de onda, Rom. 13: 1 ff.1

För äkta män.

I män, mån I förståndigt samnianlefva med, det kvinnliga kärilet, såsom det svagare, och visa dem heder, såsom äfven medarfvingar till lifvets nåd, på det att edra böner icke må förhindras. 1 Petr. 3: 7. Och våren icke bittra mot dem. Kol. 3: 19.

För hustrur.

Sammalunda våren ock I hustrur edra män undergifna, såsom Sara var lydig Abraham och kallade honom herre; och hennes barn ären I, om 1 gören det goda och icke låten eder aj något förskräckas. 1 Petr. 3: 1, 6.

För föräldrar.

I fäder, veten icke eclra barn till vrede. utan uppföden dem i Herrens tukt och förmcming. Ef. 6: 4.

1 I den latinska texten tillägges här ett stycke om *hvad undersåtarna äro skyldiga sin öfverhet». Detta stycke lyder: Gifven kejsaren det kejsaren tillhörer. Matt. 22: 21. Hvar och tn vare underdånig den maktägande öfverheten o. s. v. Fördenskull måste man vara underdånig, icke allenast för straffets skull, utan ock för samvetets skull. Därför gifven I ju ock skatt, ty de äro Guds tjänare och för detta ändamål ständigt verksamma. Så gifven, då åt alla hvad I ären dem skyldiga, skatt åt den hvilken skatt tillkommer, tull åt den hvilken tidl tillkommer, fruktan åt den hvilken fruktan tillkommer, heder åt den hvilken heder tillkommer. Rom. 13: 1, 5 ff Så förmanar jag nu framför allt, att böner, åkallan, förböner och tack sägelser hållas för alla människor, för konungar och all öfverhet, på det att vi må föra ett lugnt och stilla lefverne i all gudaktighet och värdighet.

1 Tim. 2: 1 ff. Påminn dem att vara öfverheter och myndigheter undergifna o. s. v. Våren all mänsklig ordning undergifna för Herrens skull, éhvad det är konungen, såsom den öfverste, eller höfdingarne, såsom af honom sända o. s. v. I Petr. 2: 13 ff.I>:il MARTIN LUTHÈRS LILLA KATEKES.

För barn.

I barn, våren edra föräldrar lydiga i Herren, ty det är rätt. »Hedra din fader och din moder», hvilket är det första bud, som har löfte med sig, »på det att dig må väl gå och du må länge lefva i landet.» Ef. 6: 1 ff.

För tjänare, tjänarinnor, daglönare och arbetare.

I tjänare, lydén edra lekamliga herrar med fruktan och bäfvan, i edert hjärtas enfald, såsom Kristus, icke med ögon-tjänst, såsom viljande behaga människor, utan såsom Kristi tjänare, görande Guds vilja af hjärtat, med välvillighet tjänande, såsom tjänande Herren och icke människor, och veten, att hvad godt hvar och en gör, det skall han få igen af Herren, ehvad han är träl eller fri. Ef. 6: 5, ff.

För husbönder och husmödrar.

I herrar, gören detsamma mot dem, bortläggande edert hot, velande, att I själfva hafven en Herre i himmelen, och att hos honom är intet anseende till person. Ef. 6: 9.

För de unga.

I yngre, våren de äldre under gifna, och alla hvarandra; hållen eder hårdt vid ödmjukheten; ty »Gud står envot de högfärdigt2, men de ödmjuka gifver han nåd». Ödmjuken eder därför under Guds mäktiga hand, på det att han må upphöja eder i sinom tid. 1 Petr. 5: 5 f.

För änkor.

Den som är en verklig änka och har blifvit ensam, hon hoppas till Gud och förblifver i böner och åkallan natt och dag; men den som lefver i yppighet, hon är lefvande död. 1 Tim. 5: 5 f.422 ENCHIRIDION.

För alla människor.

Du skall älska din nästa såsom dig själf. I detta ord äro alla bud sammanfattade. Rom. 13: 8 ff. Hållen böner för alla människor. 1 Tim. 2: 1 f.

Enhvar sin uppgift lära ma, då skall i allt det väl oss gå. Ett kristligt, nyttigt och nödvändigt företal samt en trofast, allvarlig förmaning af Dr. Martin Luther till alla kristna men i synnerhet till alla kyrkoherdar och predikanter, att de dagligen må väl öfva sig själfva och andra i katekesen, söm är en kort sammanfattning och

utdrag ur den Heliga skrift.

Att vi så ifrigt syssla med katekesens lära samt mana och bedja andra att göra det, därtill hafva vi icke ringa skäl. Vi se nämligen, att många kyrkoherdar och predikanter tyvärr äro mycket försumliga häruti samt ringakta både sitt ämbete och denna lära. Några göra det af (inbillad) stor och hög lärdom, andra åter af idel lättja och frosseri, i cl et att de i denna sak förhålla sig så, som om de för sin buks skull vore kyrkoherdar eller predikanter och icke hade annat att göra än att, så länge de lefva, njuta af sina ägodelar, såsom de vant sig under påfvedömet.

Ehuru de rikligt, klart och bekvämt kunna finna allt hvad de böra lära och predika i en mängd nyttiga böcker, såsom Sermones per se loquentes (själftalande predikningar), Dormi secure (sof tryggt), Paratos et Thesauros (förråd och skatter)89 och hvad man allt förr har kallat dem, så äro de icke så fromma och redliga, att de köpa dylika böcker, eller, om de nu hafva dem, att de se uti dem eller läsa dem. Ack, hvad de äro för skändliga frossare och buktjänare, som hellre borde vara svinherdar och hundvaktare än själavårdare och kyrkoherdar.

Då de nu äro fria från det onyttiga, besvärliga pladdret på de sju bönetimmarna,36 så kunde de dock göra så mycket, att de i stället för detta morgon, middag och afton läste ett eller två blad ur katekesen, en bönbok, Nya testamentet eller12() p:r martin luthers stora katekks.

något annat ur bibeln samt både ett Fader vår för sig och sina iorsamliiigsbarn. Så skulle de bevisa, evangelium en ära och sin tacksamhet för att de genom detsamma befriats från så många bördor och besvär. De borde ock blygas däröfver, att de liksom svin och hundar af evangelium icke lärt sig annat än denna lättjefulla, skadliga, skänclliga köttsliga frihet. Menige man aktar ju tyvärr evangelium ringa, och äfven om vi med all flit bemöda oss, uträtta vi intet synnerligt. Hvad skall det väl då blifva af, om vi vilja vara tröga och lata, såsom vi varit under påfvedömet?

Härtill kommer nu säkerhetens och olustens skändliga last och hemliga onda smitta, att många mena katekesen vara en obetydlig, ringa lära, som de med ett ögonkast se igenom och därmed genast kunna, hvarefter de kasta boken i en vrå och liksom blygas att läsa mer däri.

Ja, man finner väl äfven ibland adeln några tölpar och girigbukar, som föregifva, att man hädanefter behöfver hvarken kyrkoherdar eller predikanter; man har allt i böcker och kan ur dessa undervisa sig själf. De låta därför äfven helt lugnt församlingarna förödas och gå under samt kyrkoherdar och predikanter lida svår nöd och hunger, såsom det anstår de befängda tyskarna att göra; ty vi tyskar hafva ett sådant gement folk och måste tåla det.

Men hvad mig själf vidkommer, säger jag: jag är äfven en doktor och predikant lika lärd och erfaren som de alla torde vara, hvilka äro så förmätna och säkra, men jag gör ännu såsom ett barn, hvilket man lär katekesen. Jag läser och upprepar ord för ord om morgonen och när jag har tid de Tio buden, Tron, Fader vår, psalmerna o. s. v., och jag måste därjämte dagligen läsa och studera och kan dock icke bestå så väl som jag önskade utan måste förblifva ett barn och en lärjunge i katekesen, och jag förblifver det äfven gärna. Men dessa fina, kräsliga gynnare, de vilja efter ett flyktigt genomläsande genast vara doktorer öfver alla doktorer, kunna allt och ingenting mer behöfva. Nåväl, sådant visar äfven förvisso, att de ringakta både sitt ämbete och folkets själar, ja därtill äfvenFÖRETAL.

Gud och lians ord, och alt de icke blott äro nära att falla utan redan liafva fruktansvärdt fallit, och det kräfdes väl, att de vordo barn på nytt och började lära sig det ABC, som de mena sig längesedan hafva trampat ut med barnskorna.

Därför ber jag sådana lata girigbukar eller förmätna helgon, att de för Guds skull må låta öfvertala sig att tro, att de förvisso icke äro så lärda och höga doktorer, som de inbilla sig, och att de icke må tänka, att de i dessa stycken äro fullärda eller veta nog, om de också inbilla sig, att de så väl veta allt. Ty äfven om de på fullkomligaste sätt visste och kunde allt — hvilket dock icke är möjligt i detta lif —, så medför det dock mycken nytta och frukt att dagligen läsa, begrunda och samtala om dessa ting, ty den Helige Ande är närvarande vid sådan läsning, sådana samtal och tankar, och han gifver därvid städse nytt ljus och ökad andakt, så att det (lästa

eller begrundade) varder allt kärare och klarare, såsom äfven Kristus i Matt. 18: 20 lofvar: Hvarest två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland dem.

Därjämte har man en mäktig hjälp mot djäfvulen, världen, köttet och alla onda tankar* om man umgås med Guds ord, talar därom och tänker därpå, hvarför ock den första psalmen prisar dem saliga, som dag och natt tänka på Guds lag. Det är otvifvelaktigt, att ingen rökelse, af hvad slag den vara må, kraftigare hjälper dig mot djäfvulen, än om du umgås med Guds bud och ord, talar och sjunger därom samt tänker därpå. Det är förvisso det rätta vigvattnet och tecknet, för hvilket han flyr och med hvilket han kan förjagas.

Kedan af detta skäl borde du ju gärna läsa sådana stycken, tala därom, tänka därpå och sysselsätta dig därmed, äfven om du icke hade annan frukt och nytta däraf, än att du därmed kan förjaga djäfvulen och onda tankar, ty djäfvulen kan icke höra eller fördraga Guds ord. Guds ord är icke heller likt annat löst prat såsom om Dietrich af Bern90 o. s. v., utan det är, såsom i S:t Paulus i Kom, 1: 16 säger, en Guds kraft. Ja, i sanning en Guds kraft, som tillfogar djäfvulen428 I):R MARTIN LUTHERS STORA KATEKES.

en svidande smärta och därför äfven stärker, tröstar och hjälper oss.

Och hvad skall jag väl allt säga? Om jag ville uppräkna all den nytta och frukt, som Guds ord verkar, hvar skulle jag taga nog papper och tid därtill? Man kallar djäfvulen en tu-senkonstnär. Hur skall man då kalla Guds ord, som förjagar och tillintetgör djäfvulen med all hans konst och makt? Det måste förvisso vara mer än hundratusenkonstnär. Och vi skulle så lättsinnigt ringakta en sådan makt, nytta, kraft och frukt, i synnerhet vi, som vilja vara kyrkoherdar och predikanter? Då borde man icke blott icke gifva oss något att äta utan ock med hundar jaga bort oss och med skymf och skam kasta ut oss, emedan vi icke blott dagligen behöfva Guds ord såsom det dagliga brödet, utan äfven dagligen måste hafva det såsom vapen mot tusenkonstnären djäfvulens dagliga anfäktelser och lömska öfverfall.

Skulle nu icke detta vara en tillräcklig maning till att dagligen läsa katekesen, så borde dock Guds bud ensamt vara nog att förmå oss därtill. I 5 Mos. 6: 6 ff. bjuder nämligen Gud allvarligt, att man, sittande, gående, stående, då man lägger sig, och då man stiger upp, städse skall betänka hans bud och hafva dem såsom ett tecken på sin hand och såsom en tänke-skrift på sin panna. Sådant skulle han säkerligen icke så allvarligt befalla och kräfva, om det icke vore behöfligt och om han icke visste vår fara och nöd samt djäfvulens ständiga och ursinniga angrepp och anfäktelser. Därför vill han varna oss, rusta och bevara oss liksom med ett godt harnesk mot hans glödande pilar samt med ett godt läkemedel mot det gift, som han utspyr och ingifver.

Hvilka galna, besinningslösa narrar äro vi icke, om vi, då vi måste bygga och bo bland så mäktiga fiender som djäfvulen och hans anhang, ringakta våra vapen och skyddsmedel eller äro för lata att se och tänka på dem.

Sådana loja, förmätna helgon, som icke vilja eller gitta dagligen läsa och lära katekesen, hvad göra de väl annat än anse sig själfva mycket lärdare än Gud själf med alla sinaFÖRETAL.

heliga änglar, profeter, apostlar och alla kristna? Ty då Gud själf icke blyges för att dagligen lära oss detta såsom en, hvilken icke har något bättre att lära oss och därför alltid lär detsamma och icke något nytt eller annat, och då alla heliga icke veta något bättre eller annat att lära sig och-icke varda häruti utlärda, så måtte ju vi vara några synnerligen fina gynnare, som inbilla oss att, när vi en gång lärt eller hört detta, så kunna vi det alltsammans och behöfva icke mer läsa det eller lära oss det utan kunna på en enda timme varda utlärda i det, som Gud själf icke varder färdig med att lära oss, clå han ju lär detta från världens begynnelse till dess slut, och alla profeter och heliga hafva sökt lära sig det, och de hafva dock förblifvit lärjungar och förblifva det ännu.

Ty det måste ju vara så, att den som väl och fullständigt kan de tio buden, han måste också kunna hela bibeln, så att han i alla saker och lägen kan råda, hjälpa, trösta, bedöma och döma både i andliga och världsliga ting och kan vara en domare öfver alla läror, stånd, andar, all rätt och hvad annars kan finnas i världen. Och hvad är väl hela Psaltaren annat än utläggningar och tillämpningar af det första budet? Nu vet jag visserligen, att dylika lata frossare eller förmätna andar icke förstå en enda psalm, än mindre hela den Heliga skrift, men de mena sig dock

kunna katekesen och ringakta densamma, hvilken är ett kort utdrag och en sammanfattning af hela bibeln.

Därför ber jag ännu en gång alla kristna, i synnerhet kyrkoherdarna och predikanterna, att de icke för tidigt vilja vara doktorer och inbilla sig veta allt — från inbillningar och falskt mått måste man draga af mycket91 —, utan dagligen måtte syssla med och öfva sig i dessa stycken samt med all omsorg och flit taga till vara för säkerhetens och de inbillade mästarnas stinkande gift och ständigt framhärda med att läsa, undervisa, lära sig, tänka och begrunda samt icke upphöra därmed, förrän de erfarit och äro vissa om, att djäfvulen är död och de själfva lärdare än Gud och alla hans heliga.

Göra de delta flitigt, så kan jag lofva dem, och de skola430

äfven erfara, hvilken frukt de skola få skörda och hvilka präktiga människor Gud skall göra af dem, så att de med tiden själfva villigt skola bekänna, att ju längre och ju mer de syssla med katekesen, ju mindre veta de af den och ju mer hafva de att af den lära. Först då skall för dem såsom för hungrande och törstande det, hvaraf de nu i öfvermättnad och leda icke vilja känna lukten, hafva en god välsmak. Därtill gifve Gud sin nåd! Amen.

Kort företal af Doktor Martin Luther.

Denna predikan har till syfte att undervisa barn och enfaldiga, hvarför den äfven sedan gammalt på grekiska kallas katekes, d. v. s. en barnalära innehållande det, som hvarje kristen så nödvändigt måste veta, att den, som icke vet det, icke kan räknas såsom kristen eller få tillträde till sakramenten, liksom man visar bort och anser för oduglig en handtverkare, som icke kan sitt yrke. De unga, hvilka skola undervisas i kateksen eller barnaläran, skall man därför låta lära sig denna väl och grundligt samt flitigt öfva dem däri.

Det är därför ock hvarje husfaders plikt att åtminstone en gång i veckan ställa frågor till sina barn och sitt husfolk, höra efter hvad cle af katekesen kunna och hvad de lära sig samt, där de intet kunna, allvarligt tillhålla dem att lära sig den. Ty jag minnes väl, att det tillförne var så — och det händer ännu dagligen —, att man kunde finna fullvuxna, gamla, bedagade människor, som häruti (i katekesen) ingenting visste eller nu veta och dock gå till dop och nattvard samt bruka allt, som tillkommer de kristna, medan dock de, som gå till nattvarden, rimligtvis borde veta mer och hafva större kunskap om den kristna]äran än barn och nybörjare. För menige mans undervisning vilja vi dock nöja oss med cle stycken, som sedan gammalt varit i kristenheten brukliga — ehuru cle icke nog öfvats och inlärts —, till dess man i desamma 430

I):R MARTIN LUTHERS STORA KATEKES.

äfven erfara, hvilken frukt de skola få skörda och hvilka präktiga människor Gud skall göra af dem, så att de med tiden själfva villigt skola bekänna, att ju längre och ju mer de syssla med katekesen, ju mindre veta de af den och ju mer hafva de att af den lära. Först då skall för dem såsom för hungrande och törstande det, hvaraf de nu i öfvermättnad och leda icke vilja känna lukten, hafva en god välsmak. Därtill gifve Gud sin nåd! Amen.

Kort företal af Doktor Martin Luther.

Denna predikan har till syfte att undervisa barn och enfaldiga, hvarför den äfven sedan gammalt på grekiska kallas katekes, d. v. s. en barnalära innehållande det, som hvarje kristen så nödvändigt måste veta, att den, som icke vet det, icke kan räknas såsom kristen eller få tillträde till sakramenten, liksom man visar bort och anser för oduglig en handtverkare, som icke kan sitt yrke. De unga, hvilka skola undervisas i kateksen eller barnaläran, skall man därför låta lära sig denna väl och grundligt samt flitigt öfva dem däri.

Det är därför ock hvarje husfaders plikt att åtminstone en gång i veckan ställa frågor till sina barn och sitt husfolk, höra efter hvad cle af katekesen kunna och hvad de lära sig samt, där de intet kunna, allvarligt tillhålla dem att lära sig den. Ty jag minnes väl, att det tillförne var så — och det händer ännu dagligen —, att man kunde finna fullvuxna, gamla, bedagade människor, som häruti (i katekesen) ingenting visste eller nu veta och dock gå till dop och nattvard samt bruka allt, som tillkommer de kristna, medan dock de, som gå till nattvarden, rimligtvis borde veta mer och hafva större kunskap om den kristna]äran än barn och nybörjare. För menige mans

undervisning vilja vi dock nöja oss med cle stycken, som sedan gammalt varit i kristenheten brukliga — ehuru cle icke nog öfvats och inlärts —, till dess man i desamma

är fullkomligt hemma, såväl unga som gamla, alla som vilja kallas och vara kristna, Dessa trenne stycken äro:

För det första: Guds tio bud.

1. Du skall inga andra gudar hafva.[1]

2. Du skall icke missbruka din Guds namn.

3. Du skall helga hvilodagen.

4. Du skall hedra din fader och din mk)der.

5. Du skall icke dräpa.

6. Du skall icke göra hor.

7. Da skall icke stjäla.

8. Du skall icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa.

9. Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

10. Du skall icke hafva lust till din nästas hustru, ej heller till hans tjänare eller hans tjänarinna, ej heller till lians oxe eller hans åsna, ej heller till något annat, som tillhör din nästa.

För det andra: Vår tros hufvudartiklar.

1. Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

2. Jag tror på Jesus Kristus, hans enfödde Son, våt Herre, hvilken är aflad af den Helige Ande; född af jungfrun Maria; pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven; nederstigen till dödsriket; på tredje dagen uppstånden * igen Af rån de döda; uppstigen till himmelen; sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida; därifrån igenbommande Ull att döma lefvande och döda.

1 I latinska texten förekomma här samma tillägg som i Lilla katekesen, jfr i. 408 f.

3. Jag tror på den Helige Ande; en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund, syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt lif.

För det tredje:

Bönen eller Fader vår, såsom Kristus lärt oss den.

Fader vår, som är i himmelen.

1. Helgadt varde ditt namn.

2. Tillkomme ditt rike.

3. Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden.

4. Vårt dagliga bröd gif oss i dag.

5. Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem, som oss skyldiga äro.

6. Och inled oss icke i frestelse.

7. Utan fräls oss från ondo.

Dessa äro de nödvändigaste styckena, som man först och främst måste lära sig att kunna noggrant upprepa, och

man bör vänja barnen vid att dagligen, då de om morgonen stiga upp, när de sätta sig till bords och om kvällarna gå till sängs, läsa upp detta, och innan de gjort detta bör man icke gifva dem något att äta eller dricka. På samma sätt är en husfader äfven pliktig att handla med sitt husfolk, tjänare och tjänarin-nor, samt icke behålla dem. hos sig, om de icke kunna dessa stycken eller vilja lära sig dem. Ty det bör ingalunda tålas, att en människa är så rå och vild, att hon icke vill lära sig sådant, ty i dessa trenne stycken innehålles i korthet, enkelt och enfaldigt allt, som vi i den Heliga skrift hafva, ty de kära fäderna eller apostlarna — hvilka de än må hafva varit — hafva här i en kort sammanfattning framställt livad som är de kristnas lära, lif, vishet och konst, det hvarom de böra tala och förhandla samt hvari de måste öfva sig.

När nu dessa trenne stycken hafva inlärts, så höfves det ock, att man vet att säga något om våra sakrament, hvilka

Kristus själf har instiftat, dopet och Kristi heliga lekamens och blods sakrament, särskildt den text, hvari Matteus och Markus i slutet af sina evangelier berätta, huru Kristus tog afsked af sina lärjungar och utsände dem.

Om dopet.

Gån ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem till Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Den som tror och blifver döpt, han skall varda frälst, men den som icke tror, han skall varda fördömd. Matt. 28: 19. Mark. 16: 16.

Detta är för en enfaldig nog att ur bibeln veta om dopet. Därjämte bör han äfven om det andra sakramentet med korta och enfaldiga ord kunna säga något, såsom särskildt S:t Pauli text.

Om nattvarden.

Vår Herre Jesus Kristus, i den natt, då han vardt förrådd, tog brödet, tackade, bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Gören det till min åminnelse!

Sammalunda tog han ock kalken efter måltiden, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många varder utgjutet till syndernas förlåtelse. Så ofta som I det gören, gören det till min åminnelse!

Man har sålunda inalles fem stycken af hela den kristna läran, som man ständigt skall syssla med samt förhöra och fråga ord för ord. Ty du får icke lita på, att unga människor lära sig och minnas detta endast genom predikan.

Då de nu ordentligt kunna dessa stycken, så kan man väl därefter äfven förelägga dem några psalmer eller sånger, som härtill passa, såsom tillägg och tjänande till att befästa cl et förra. Så kan man föra ungdomen in i bibeln och lära de unga att dagligen fördjupa sig däri.

Men det lar icke vara nog därmed att man endast fattat orden och kan upprepa dem, utan man ma äfven låta de unga höra predikningar särskildt den tid, då sådana hållas öfver katekesen, för att de må få höra den utläggas och lära sig förstå hvad hvarje stycke innebär, sä att de äfven kunna redogöra jör hvad de hafva hört och riktigt svara, när man frågar dem, på det att predikan icke må vara utan ny ti a och frukt.

För att sålunda inpränta cl en i ungdomen vinnlägga vi oss om att ofta predika öfver katekesen, icke djupsinnigt eller lärdt, ulan så kort och enkelt som möjligt, så att de unga må väl fatta och i minnet behålla det.

Därför vilja vi nu taga cle förutnämnda styckena, det ena efter det andra, och tala därom så tydligt och så mycket, som det är nödvändigt.

FÖRSTA DELEN.

Första budet.

Du skall inga andra gudar hafva.

Det är, du skall hafva mig allena till din Gud. Men hvad är härmed sagdt, och hur skall man förstå detta? Hvad vill det säga at i haf va en Gud, eller hvad är Gud?

Svar: Gud kalla vi den, af hvilken vi förvänta oss allt godt, och till hvilken vi taga vår tillflykt i all vår nöd. Att hafva en Gud betyder alltså att af hjärtat förtrösta på honom och hafva förtroende till honom, såsom jag ofta har sagt, att det är hjärtats förtröstan och tro, som gör någon till din Gud öller afgud. Är din tro och din förtröstan rätt, så är äfven din Gud den rätte. Ar åter din förtröstan falsk och orätt, så gäller den heller icke den rätte Guden, ty de tvenne höra samman: tro och Gud. Den, viel hvilken ditt hjärta, säger jag, fäster sig och på hvilken det förlitar sig, den är din Gud.

Meningen med detta bud är sålunda, att det kräfver en rätt tro och hjärtats tillförsikt, som gäller den rätte ende Gu-

Men det lar icke vara nog därmed att man endast fattat orden och kan upprepa dem, utan man ma äfven låta de unga höra predikningar särskildt den tid, då sådana hållas öfver katekesen, för att de må få höra den utläggas och lära sig förstå hvad hvarje stycke innebär, sä att de äfven kunna redogöra jör hvad de hafva hört och riktigt svara, när man frågar dem, på det att predikan icke må vara utan ny ti a och frukt.

För att sålunda inpränta cl en i ungdomen vinnlägga vi oss om att ofta predika öfver katekesen, icke djupsinnigt eller lärdt, ulan så kort och enkelt som möjligt, så att de unga må väl fatta och i minnet behålla det.

Därför vilja vi nu taga cle förutnämnda styckena, det ena efter det andra, och tala därom så tydligt och så mycket, som det är nödvändigt.

FÖRSTA DELEN.

Första budet.

Du skall inga andra gudar hafva.

Det är, du skall hafva mig allena till din Gud. Men hvad är härmed sagdt, och hur skall man förstå detta? Hvad vill det säga at i haf va en Gud, eller hvad är Gud?

Svar: Gud kalla vi den, af hvilken vi förvänta oss allt godt, och till hvilken vi taga vår tillflykt i all vår nöd. Att hafva en Gud betyder alltså att af hjärtat förtrösta på honom och hafva förtroende till honom, såsom jag ofta har sagt, att det är hjärtats förtröstan och tro, som gör någon till din Gud öller afgud. Är din tro och din förtröstan rätt, så är äfven din Gud den rätte. Ar åter din förtröstan falsk och orätt, så gäller den heller icke den rätte Guden, ty de tvenne höra samman: tro och Gud. Den, viel hvilken ditt hjärta, säger jag, fäster sig och på hvilken det förlitar sig, den är din Gud.

Meningen med detta bud är sålunda, att det kräfver en rätt tro och hjärtats tillförsikt, som gäller den rätte ende Gu-

den och håller -fast viel honom. Detta bud vill alltså säga oss: Se till, att jag allena är din Gud och sök icke någon annan, d. v. s. fattas dig något godt, så vänta clet af mig och sök cl et hos mig, och drabbar dig någon olycka eller lider du någon nöd, så fly till mig och hall dig till mig. Jag vill gifva dig livad du behöfver och hjälpa dig ur all nöd; låt blott icke ditt hjärta hänga fast vid någon annan eller söka ro hos någon annan.

Detta måste jag något tjTdligare utveckla, så att man förstår det och fattar det genom enkla exempel på motsatsen. Det är sålunda mången, som menar, att han har Gud och nog af allting, om lian blott liar penningar och ägodelar. På dessa förlitar han sig och bröstar sig däröfver så stolt och säker, att han icke frågar efter någon. Ser du, äfven denne har en gud, och han heter Mammon. Det är penningar och ägodelar, vid hvilka han med hela

sitt hjärta hänger fast. Detta är äfven den allra vanligaste af guden här på jorden. Den som har penningar och ägodelar, han tror sig säker, är glad och oförskräckt, som om han sutte midt i paradiset. Den åter, som intet har, han tviflar och är försagd, som om han ingenting visste om en Gud. Ty man skall finna ytterst få, som äro vid godt mod och icke sörja och klaga, när de icke hafva något af Mammon. Detta vidlåder vår natur ända till grafven.

Likaså förhåller det sig med den,, som förlitar sig och trotsar därpå att han äger stor skicklighet, klokhet, makt, ynnest, vänskap och ära. Han har äfven en Gud, men icke den rätte, ende Guden. Det ser du åter därpå, huru förmäten, säker och stolt man är öfver dylika ägodelar, och huru försagd, när man icke har dem eller förlorar dem. Därför säger jag ännu en gång, att den rätta utläggningen af detta stycke är: att hafva en Gud, det betyder att hafva något, hvarpå hjärtat helt och fullt förtröstar.

Se nu, hvad vi hittills tagit oss till och i vår blindhet gjort under påfvedömet. Hade någon ondt i en tand, så fastade han och åkallade S:t Åpollonia; fruktade någon för eldsvåda, så sökte han hjälp hos S:t Lorenz; fruktade någon för436

pest, så aflade lian löften till S:t Sebastian eller Rochius. Så fanns det ytterligare en otalig mängd styggelser, i det att hvar och en utvalde åt sig ett helgon, som han tillbad och åkallade för att få hjälp i sin nöd. Hit höra älven cle, som gingo ända därhän, att de slöto förbund med djäfvulen, för att han skulle gifva dem penningar, hjälpa dem att vinna någons kärlek, bevara deras kreatur, återskaffa förlorad egendom o. s. v., såsom trollkarlar och svartkonstnärer gjort. De sätta alla sitt hjärtas förtröstan till någon annan än den ende sanne Guden, af hvilken de icke vänta något godt, liksom de icke heller söka det hos honom.

Du förstår sålunda lätt, hvad och hur mycket detta bud kräfver, nämligen människans hela hjärta och all hennes till-lit, som skall gälla Gud allena och ingen annan. Ty det kan du väl förstå, att man icke kan hafva Gud på det sättet, att man kan taga i honom och fatta om honom med händerna, eller stoppa honom i en pung eller lägga honom i en kista. Men att fatta oin honom det betyder att med hjärtat omfatta honom och hålla fast vid honom. Att med hjärtat hålla fast vid honom är åter intet annat än att fullkomligt lita på honom. Därför vill han väncla oss bort från allt annat, som icke är han, och draga oss till sig, emedan han är det enda eviga goda. Det är såsom ville han säga: hvad du förut sökt hos helgonen, eller förtröstat på att genom Mammon erhålla, det skall du hoppas på att få af mig, och du skall betrakta mig såsom den, hvilken vill hjälpa dig och rikligt öfverhopa dig med allt godt.

Här ser du nu, hurudan den rätta dyrkan och gudstjänst är, som behagar Gud, och som han äfven anbefaller, såvida man icke vill blifva föremål för hans eviga vrede — nämligen att hjärtat icke skall veta af någon annan tröst och tillförsikt än honom, icke låta sig från honom dragas, utan i förhållande till honom låta allt i världen komma i andra rummet. Härigenom kan du ock lätt inse och bedöma, huru världen bedrifver idel falsk gudstjänst och afguderi. Ty det har aldrig funnits ett så gudlöst folk, att det icke har anordnat och hållit någotFÖRSTA BUDET.

slags gudstjänst. Men härvid har enhvar gjort det till gud, hvaraf han har hoppats något godt, hjälp och tröst.

Så hafva t. ex. cle hedningar, som satte sin tillförsikt till makt och herravälde, gjort sin Jupiter till den högste guden; andra åter, som traktade efter rikedom,]y eka, njutning och goda dagar, dyrkade Herkules, Merkurius, Venus och andra; cle hafvande kvinnorna Diana eller Lucina o. s. v. Hvar och en gjorde härvid till gud den, af hvilken han hoppades få det, som hans hjärta begärde. Äfven enligt alla hedningars mening betyder alltså att hafva en gud att förtrösta och tro på honom. Felet är dock, att deras förtröstan är falsk och orätt, ty den gäller icke clen ende Guden, utom hvilken i sanning ingen är Gucl i himmelen eller på jorden. Därför hafva hedningarna i självfva verket gjort sina egna diktade inbillningar och drömmar om Gud till af gudar och förtröstat på det rena intet. Så är det med allt afguderi, ty det består icke blott däri, att man uppställer en bild och tillbeder den, utan det består framför allt i hjärtat, som är vändt åt annat håll, söker hjälp och tröst hos skapade varelser, lios helgon eller

djäflar, och icke frågar efter Gud, icke väntar så mycket godt af honom, som att han skulle vilja hjälpa oss, och icke heller tror, att det goda, som vi få, kommer från honom.

Dessutom är det också en annan falsk gudstjänst och det svåraste afguderi, som vi hittills hafva bedrifvit, och som ännu är gängse i världen och hvarpå äfven alla andliga ordnar92 äro grundade, ett afguderi som blott rör samvetet, nämligen när man söker hjälp, tröst och salighet i egna verk och är förmäten nog att af Gud vilja tilltvinga sig himmelen, i det att man räknar ut, huru mycket man har skänkt till kyrkan, huru mycket man har fastat, hållit mässor o. s. v., förlitar sig och pockar därpå, såsom ville man icke hafva något af Gud till skänks, utan själf förvärfva och mer än väl förtjäna det, så att Gad liksom måste stå oss till tjänst och vara vår gäldenär samt vi åter hans fordringsägare. Hvad är väl detta annat än att af Gucl göra en afgud, ja en äppelgud,93 samt anse sig438

själf för Gud? Men detta är kanske något för svårt att förstå för unga lärjungar.

Däremot bör det sägas de enfaldiga, att de böra väl märka och minnas detta buds innebörd, att man skall förtrösta på Gud allena, hoppas på och förvänta idel godt af honom, hvilken gifver oss kropp, lif, mat, dryck, föda, hälsa, skydd, frid samt allt det timliga och eviga goda, som vi behöfva; därtill bevarar oss för olycka samt, om något ondt drabbar oss, räddar och hjälper oss, så att med ett ord Gud allena är den, af hvilken man får allt godt och frälsas från allt ondt. Därför menar jag ock, att vi tyskar sedan gammalt nämna Gad med just detta namn — vackrare och bättre än något annat språk — af ordet god, emedan han är en evig källa, som låter allt godt flöda till och öfver oss, och från hvilken allt. som är oeh kallas godt, här fly ter.1

Om än mycket godt genom människor kommer oss till del, så är det dock af Gud vi få allt sådant, som vi enligt hans befallning och anordning mottaga. Ty våra föräldrar och all öfverhet samt äfven enhvar gentemot sin nästa har af Gud befallning att göra oss allt godt. Vi få det därför icke egentligen af dem, utan af Gud genom dem; ty cle skapade varelserna äro blott kanaler och medel, genom hvilka Gud gifver allt. såsom han gifver modern bröst oeh mjölk att räcka barnet eller såsom han gifver säd och allt slags växtlighet på jorden till näring. Något af detta kan nämligen ingen skapad varelse själf åstadkomma. Därför bör ingen människa drista sig att taga eller gifva något, som icke är af Gud befallda så att man inser det vara hans gåfvor och tackar honom därför, såsom detta bud kräfver. Fördenskull får man icke heller ringakta dessa medel, nämligen att genom skapade varelser få något godt af Gud, och icke heller förmätet söka andra sätt och vägar än dem Gud har befallt: ty det vore icke att mottaga det af Gud utan att söka det af sig själf.

Nu må ock enhvar väl se till. att han aktar detta bud

1 Gud heter på tyska Gott: god heter yut.FÖRSTA BUDET.

högt och stort och icke menar sig kunna taga det lätt. Rannsaka och utforska väl ditt eget hjärta, så skall du finna, om det håller fast endast vid Gud eller icke. Har du ett hjärta, som af Gud förväntar idel godt och särskildt under tider af nöd och brist icke frågar efter något eller någon annan än Gud, då har du den ende rätte Guden. Förtröstar ditt hjärta åter på något annat och väntar sig däraf mer godt eller större hjälp än af Gud samt därför icke skyndar till honom utan flyr bort från honom, då det händer dig något ondt, så har du en afgud.

På det att man må se, att Gud icke vill, att man slår detta bud i vädret, utan att man med allvar aktar därpå, har han fogat till detsamma först och främst en fruktansvärd hotelse, men därefter ock ett skönt, tröstrikt löfte, hvarom man äfven skall flitigt tala och förehålla det för de unga, på det att de må besinna och minnas detta:

Jag, Herren, din Gud, är en nitälskande Gud, som hemsöker fädernas missgärning på barn och efterkommande i tredje och fjärde led, när man hatar mig, men som gör nåd intill tusenden, när man älskar mig och håller mina bud.

Fastän dessa ord gälla alla buden — såsom vi längre fram skola höra —, så äro de dock fogade just till detta

hufvudbud, liksom det ju ock för en människa framför allt är af vikt, att hon har ett rätt hufvud, ty där hufvudet handlar rätt. där * måste ock hela lifvet lefvas rätt, och tvärtom. Af dessa ord må du därför lära dig, huru Gud vredgas på dem. som förtrösta på något annat än honom, och å andra sidan huru nådig och god han är mot dem, som af hela sitt hjärta tro och förtrösta på honom, så att vreden icke upphör förr än in i fjärde släktled, men välgärningen och godheten sträcker sig öfver flera tusen led. Må man därför icke gå så säker och liksom sätta sig själf på spel. såsom de råa hjärtan göra, hvilka mena, att sådant icke betyder så mycket. Gud är en gud. som icke låter det vara ohämnadt att man vänder sig ifrån honom och som icke upphör att vredgas ännu i fjärde led. ända tills de440

alla varda utrotade. Därför måste lian fruktas och icke ringaktas.

Detta har han ock bevisat i alla historier och berättelser, såsom bibeln för oss rikligt betygar och såsom väl erfarenheten ännu dagligen kan lära oss. Från begynnelsen liar Gud utrotat allt afguderi och därför straffat såväl hedningar som judar, liksom lian äfven i våra dagar tillintetgör all falsk gudstjänst, så att till sist alla, som hålla fast härvid, måste gå under. Må vara att man ännu alltjämt finner stolta, mäktiga och rika girigbukar, som trotsa på sin Mammon och äro likgiltiga för Guds vrede eller välbehag, i det att cle tilltro sig kunna uthärda hans vrede; de skola dock icke kunna göra det, utan, innan man vet ordet af, skola de lida skeppsbrott med allt det, hvarpå de hafva förtröstat, liksom alla andra hafva gått under, hvilka menat sig än säkrare och mäktigare.

Just för sådana hårdnackade människors skull, som mena, att Gud — emedan han har tålamod och en tid låter dem hållas — icke vet något därom eller icke frågar därefter, måste Gud så hårdt slå till och straffa, så att det sträcker sig till deras barnbarn, på det att enhvar må gifva akt och märka, att Gud icke skämtar. Ty sådana människor är det han menar, då han säger: när man hatar mig, d. v. s. de som framhärda i sitt trots och sin stolthet. Hvad man än må predika eller säga dem, så vilja de icke höra det; bestraffar man dem, för att de skola lära känna sig själfva och bättra sig, innan * straffet drabbar dem, så blifva de ursinniga och galna för att sålunda redligt förtjäna vreden, såsom vi ju dagligen se med biskopar och furstar.

Men äro dessa hotelseord förfärliga, så hafva vi så mycket rikligare tröst i löftet, att de, som hålla sig till Gud allena, kunna vara vissa om, att han vill öfva barmhärtighet emot dem, d. v. s. göra dem välgärningar och allt godt, och icke endast dem utan äfven deras barn ända- till tusende och äter tusende led. Sådant måste ju förmå och drifva oss att med all tillförsikt sätta vårt hjärtas hela tillit till Gud, om vi åstunda att få allt timligt och evigt godt, då ju nämligen Gud själf iFÖRSTA BUDET.

sitt liöga majestät erbjuder oss så mycket, beveker oss så mildt och lofvar oss så rikligt.

Därför må enhvar allvarligt besinna detta, så att man icke betraktar det såsom ord talade blott af en människa. Ty det gäller för dig antingen evig välsignelse, lycka och salighet eller evig vrede, olycka och kval. Hvad kan du väl mer begära, än att Gud så vänligt lofvar dig, att han vill vara din Gud, som gifver dig allt godt, beskyddar dig och hjälper dig i all din nöd? Tyvärr tror dock världen icke detta och anser det icke för Guds ord, emedan den ser, att de, som förtrösta på Gud och icke på Mammon, lida bekymmer och nöd, och att djäfvulen gör motstånd emot dem och hindrar dem att förvärfva penningar, gunst och ära, ja nästan att behålla lifvet, medan åter de, som tjäna Mammon, hafva makt, gunst, ära och ägodelar samt alla förmåner i världen. Därför måste man trots dylikt bedrägligt sken hålla fast vid dessa ord och veta, att de icke ljuga eller bedraga, utan måste visa sig vara sanna.

Tänk själf efter eller spörj andra, hvad de slutligen hafva vunnit, som användt all omsorg och flit på att sammanskrapa så mycket gods och penningar som möjligt, så skall du finna, att deras möda och arbete varit förgäfves, eller att — om de också samlat stora skatter — dessa hafva blifvit förskingrade och förstörda, så att de själfva aldrig liaft någon glädje af sina ägodelar och af dessa intet genom arf kommit till tredje släktled.

Tillräckliga exempel härpå kan du finna i alla berättelser och du kan äfven få dylika af gamla erfarna personer. Betrakta nu dessa exempel och gif noga akt på dem.

Saul var en stor konung, utvald af Gud, och en from man, men då han var uppsatt på konungatronen, lät han sitt hjärta ^varda klenmodigt och satte sin förtröstan på sin krona och sin makt. Då måste han gå under med allt hvad han hade, så att icke ens något af hans barn lämnades kvar.

David åter var en fattig föraktad man, jagad och förföljd, så att han ingenstädes var säker för sitt lif. Men han vardt bevarad för Saul och vardt konung. Ty dessa ord måste bestå

och visa sig sanna, emedan Gud icke kan ljuga eller bedraga. Låt clig blott icke bedragas af djäfvulen och världen med dess falska sken, som väl räcker en tid men slutligen visar sig intet vara.

Låtom oss därför väl lara oss det första budet, så att vi förstå, att Gud icke vill tåla någon förmätenhet eller att man sätter sin förtröstan på något annat än honom, och att han icke fordrar något högre af oss än att vi af hjärtat förvänta allt godt af honom, så att vi gå vår väg rakt fram och bruka alla de ägodelar, som Gud gifver oss, på samma sätt som en skomakare använder nål, syl och tråd till sitt arbete och sedan lägger bort dem, eller såsom en resande använder härbärge med mat och säng> d. v. s. blott till timlig nödtorft, hvar och en i sitt stånd enligt Guds ordning, och utan att låta något af detta få vara vår herre eller afgud. — Detta vare nu nog sagdt om det första budet, hvilket vi något utförligare måst utveckla, emedan den allra största vikt ligger på detta, ty — såsom förut sagdt — om hjärtat är vändt till Gud och håller detta bud. så följa alla de andra buden efter.

Andra budet.

Du skall icke missbruka din Guds namn.

Liksom det första budet har undervisat hjärtat och lärt oss om troil, så förer oss nu detta bud utåt och vänder vår mun och vår tunga till Gud, ty det första, som bryter fram ur hjärtat och uppenbarar sig, äro orden och talet. Liksom jag nu ofvan liar lärt att svara på frågan hvad det vill säga att hafva en Gud, så måste du också lära clig att enfaldigt och enkelt förstå och kunna redogöra för innehållet i detta bud och alla de andra.

Om man nu frågar, huru clu förstår det andra budet, eller hvad det betyder att fåvitskt bruka eller missbruka Guds namn, så svara i korthet så: att missbruka Guds namn det är att nämna Herren Gud, på hvad sätt det än må ske. för att ljuga

eller bedrifva något ondt. Därför bjudes liär, att man icke skall falskeligen åberopa sig på Guds namn, eller föra det på läpparna, då hjärtat vet eller borde veta något annat än clet man säger, såsom clet sker af dem, hvilka svärja inför domstol, då den ene ljuger gentemot den andre. Värre kan man nämligen icke missbruka Guds namn, än då man brukar det till lögn och bedrägeri. — Detta är clen enklaste och lättfattligaste innebörden af detta buds mening.

Häraf bör nu ock enhvar själf kunna sluta till, huru ofta och på huru mångahanda sätt Guds namn missbrukas, ehuru det icke är möjligt att uppräkna alla missbruken. Dock sker i korthet sagdt allt missbruk af Guds namn för det första i världsliga affärer och saker, som röra penningar, gods och ära, det må vara offentligt inför domstol, eller på torget eller annorstädes, när man svär och aflägger falsk ed vid Guds namn eller bedyrar en sak vid sin själ. Särskildt förekommer detta ofta i äktenskapsmål, då två, som hemligt trolofvat sig med hvarandra, inför domstol med ed förneka äktenskapslöftet.

Det allra största missbruket sker emellertid i andliga frågor, som röra samvetet, när falska predikanter uppstå och utgifva sina lögner för Guds ord.

Ser du, allt sådant är ingenting annat än att vilja utsmycka sig och pråla med Guds namn, därigenom blifva trodd och få rätt, det må nu vara i lägre världsliga saker eller i trons och lärans högre och andligare ting.

Till lögnare höra vidare äfven smädarna, icke blott de för enhvar bekanta gröfsta smädarna, som utan blygsel häda Guds namn — dylika höra hemma i bödelns skola och icke i vår — utan äfven cle. som offentligt smäda

sanningen och Guds ord, kallande detta för ett djäfvulens verk. Härom behöfva vi dock icke vidare tala.

Låtom oss emellertid nu lära oss och lägga på hjärtat, huru viktigt detta bud är, så att vi med all flit akta oss och taga oss till vara för hvarje slags missbruk af Guds heliga namn, hvilket är den största synd, som i utvärtes måtto kan göras. Ty att ljuga och bedraga är väl i och för sig en stor synd,444

men den varder så mycket svårare, om man dessutom vill rättfärdiga den och för att bekräfta den åberopar Guds namn och gör detta till ett skändlighetens täcke. På sådant sätt varder en lögn en dubbel, ja en flerfalclig lögn.

Därför har Gud till detta bud fogat en allvarlig hotelse, nämligen: ty Herren skall icke låta den blifva ostraffad, som missbrukar lians namn, d. v. s. det skall icke efterskänkas någon eller af löpa utan straff. Ty lika litet som Gud vill lämna ostraffadt att man vänder sitt hjärta ifrån honom, lika litet vill han tåla, att man begagnar hans namn till att bemantla lögner. Men i världen är det tyvärr så, att de äro få, hvilka icke begagna Guds namn till lögn och allt slags ondska, liksom de äro få, hvilka af hjärtat förtrösta på Gud allena.

Ty af naturen hafva vi alla den sköna dygden, att den som gjort en ogärning, gärna vill öfverskyla och försköna sin skändlighet, så att ingen må se den eller veta därom, ochr ingen är så djärf, att han inför hvar man berömmer sig öfver det onda, som han gjort, utan alla vilja göra det hemligt och utan att man märker det. Ställer man nu någon till ansvar, så måste Gud låna sitt namn till att göra ondskan from och skändligheten till en heder. Detta är i världen så vanligt och har såsom en syndaflod öfversvämmat alla land. Därför hafva vi ock den lön, som vi söka och förtjäna, nämligen pest, krig, dyr tid, eldsvåda, vattunöd, dåliga hustrur, vanartiga barn och tjänare samt allehanda ondt. Hvarifrån skulle annars all denna jämmer komma? Det är i sanning en stor nåd, att jorden ännu bär och närer oss.

Därför bör man framför allt allvarligt tillhålla de unga och vänja dem vid att hafva detta och de andra buden för ögonen, och när de fela däremot, bör man genast vara efter dem med riset, förehålla dem och ständigt inpränta budet, så att de icke blott med straff hållas i tygeln utan äfven fostras till vördnad och fruktan för Gud.

Nu förstår du alltså, hvad det vill säga att missbruka Guds namn, nämligen — för att i korthet upprepa det — an-lingen att använda det blott till lögn och under åberopande af

delta namn uppgifva något, som icke förhåller sig så som man säger, eller att förbanna, svärja, öfva trolldom, eller med ett ord något slags ondska. Därjämte måste du clock äfven veta, huru man rätt brukar Guds namn. Ty med orden: clu skall icke missbruka Guds namn, låter Gud oss jämväl förstå, att vi skola bruka hans namn väl, ty för att brukas och vara till gagn är det uppenbaradt och gifvet åt oss. Det följer därför af sig själft, att emedan här förbjudes att bruka det heliga namnet till lögn eller något ondt, det å andra sidan bjudes att bruka det till sanning och allt godt, såsom då man aflägger en rätt ed, när nöden det kräfver och det af oss fordras; likaså när man rätt undervisar, eller när man anropar Guds namn i nöd, eller tackar och lofvar, då det går en väl. Härom handlar och detta bjuder Ps. 50,15: åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig, och du skall prisa mig. Allt sådant är att bruka Guds namn på ett sant och välsignelserikt sätt, och så varder hans namn helgadt, såsom vi bedja om i Fader vår.

Sålunda har du nu innehållet af detta bud förklaradt. Med denna insikt i budets mening är det ock lätt att besvara den fråga, som vållat många lärare bryderi, nämligen hvarför det i evangelium är förbjudet att svärja, ehuru dock Kristus, S:t Paulus och andra heliga ofta hafva bekräftat sina ord med ed. Meningen är i korthet denna: man skall icke svärja till ondo, d. v. s. för att ljuga, eller när det icke är nödvändigt och nyttigt; men till godo och nästans fromma må man svärja, ty det är då en verkligt god gärning, genom hvilken Gud prisas, lögnen tillbakaslås, frid upprättas bland människor, lydnad öfvas och tvist bilägges. Gud griper då själf in och skiljer rätt från orätt, ondt från godt. Svär den ena parten falskt, så har han sin dom och skall icke undgå straffet, äfven om det dröjer en tid, och allt, som han på detta sätt vunnit, skall han åter förlora och aldrig njuta någon glädje, såsom jag med afseende på många erfarit, hvilka hafva brutit sitt äktenskapslöfte och sedan icke hafva haft en glad stund eller frisk dag och sålunda ömkligt gått under till både kropp. själ och äfven ägodelar.

Därför säger och förmanar jag liksom förut, att man i tid446

medelst varningar oeli liot, förbud och straff må vänja barnen att sky lögnen och särskildt icke därtill bruka Guds namn. Ty låter man dem här förfara som dem lyster, så varder intet godt däraf, ty man ser ju nu tydligt, att världen är ondskefullare än den någonsin varit. Det finnes ingen styrelse, lydnad, trohet eller tro, utan idel upproriskt, obändigt folk, på hvilket hvarken undervisning eller bestraffning hjälper. Detta är allt Guds vrede och straff, därför att man så själfsvåldigt föraktat detta bud.

Vidare skall man å andra sidan tillhålla och uppmana clem att ära Guds namn och hafva detta på tungan vid allt, som händer dem eller tillstöter, ty det är ett rätt sätt att ära Guds namn, då man af detta hoppas all tröst och därför åkallar det, så att först hjärtat — såsom vi ofvan framhållit — gifver Gud äran genom tron och sedan munnen genom bekännel-

Sen' 0 ...

Sådant är äfven en nyttig och välsignelserik vana, som

förlänar kraft emot djäfvulen, hvilken ständigt är omkring oss och lurar på, huru han må förleda oss till synd och skam, jämmer och nod. Han hör ogärna Guds namn och kan icke stanna där, hvarest man af hjärtat ropar till Gud och åkallar hans namn. Yi skulle ock drabbas af många förfärliga och svåra olyckor, om icke Gud, då vi anropa hans namn, bevarade oss. Jag har själf pröfvat och väl erfarit, att ofta en plötslig, stor olycka vid anropande af Guds namn genast har vändt sig från mig och dragit förbi. Gentemot djäfvulen skulle vi därför, säger jag, ständigt föra det heliga namnet på vår tunga, så att han icke, såsom han så gärna ville, kunde skada oss.

Därtill tjänar ock, att man vänjer sig att dagligen anbefalla sig åt Gud med själ och kropp, hustru, barn, tjänstfolk och allt hvad vi äga gentemot all nöd, som kan tillstöta. Därför hafva ock bönerna till och från bords samt afton- och morgonböner tillkommit och bibehållits; likaså barnens vana att. när de se eller höra något ohyggligt och förskräckligt, korsa sig och säga: Heire Gud, bevara mig! Hjälp, käre Herre Kristus! eller något dylikt. Likaledes när något godt oväntadt händer oss, hu-TREDJE BUDET.

ra litet det än må vara, att vi då säga: Gud vare tack och lof: Det har Gud beskärt, o. s. v., liksom man fordom vande barnen att åkalla S:t Niklas och andra helgon. Men om man gjorde hvad jag nu har sagl, så vore det Gucl angenämare och välbehagligare än klosterlif och munkars helighet.

Se, sålunda skulle ungdomen på ett barnsligt sätt och liksom lekande kunna fostras till fruktan och vördnad för Gud, sä att det första och det andra budet vore något, hvarmed de vore väl förtrogna och däri väl öfvade. Då kunde ock något godt slå rot, växa och bära frukt, nämligen att sådana människor växa upp, af hvilka ett helt land kunde hafva glädje och gagn. Det skulle ock vara det rätta sättet att uppfostra barn, emedan man med godo och med lust kunde göra det. Ty hvad man endast med ris och slag kan framtvinga, däraf varder ingen god frukt, och det mesta man kan vinna är, att de förhålla sig väl, så länge de hafva riset på ryggen.

Men här slår det rot i hjärtat, så att man mer fruktar Gud iin ris och käpp. Jag säger detta på ett så enfaldigt sätt till de unga, så att de ma fatta det, ty då vi predika för barn, så måste vi äfven jollra med dem.

Så hafva vi alltså varnat för missbruk af Guds namn och undervisat om, huru det rätt skall brukas, ett bruk, som icke skall bestå i endast ord, utan ock i gärning och lif, ty vi veta ju, att sådant mycket behagar Gud, och att han vill rikligt belöna det, liksom han fruktansvärdt vill straffa missbruk af sitt namn.

Tredje budet.

Da skall helga hvilodagen.

Hvilodagen har sitt namn af det hebreiska ordet sabbath, som egentligen betyder hvila, d. v. s. vara ledig från

arbete. Därför pläga vi ock tala om att hålla hvilo- eller helgdagsafton. Nu har Gud i Gamla testamentet afskilt den sjunde dagen och bestämdt den till hvilodag samt bjudit, att densamma framför448

aila andra dagar bör hållas helig. Hvad clen utvärtes hvilan beträffar är detta bud gifvet åt judarna, för att de skulle gifva sig ro och hvila från gröfre arbeten, på det att både människor och djur skulle få vederkvicka sig och icke utmattas genom beständigt arbete. Detta tillspetsade de sedan alltmer (genom närmare stadgar) och missbrukade det groft, så att de till och med smädade Kristus och af honom icke — såsom man läser i evangelium — kunde tåla ens sådana verk, som de dock själfva på sabbaten gjorde, liksom om budet skulle vara uppfylldt därmed, att man alldeles icke gjorde något utvärtes arbete, hvilket dock icke var meningen, utan meningen var helt enkelt den, att de — hvar Gm vi ytterligare skola höra — skulle helga heigel ler hvilodagen.

Till sin gröfre (utvärtes) betydelse angår således detta bud ess kristna icke alls, ty det är en rent utvärtes sak liksom andra stadganden i Gamla testamentet, hvilka äro bundna vid ett visst sätt, viss person, viss tid och visst rum, hvilket allt genom Kristus är lämnadt fritt.

Men vill du för de enfaldiga hafva en kristlig förklaring på hvad Gud i detta bud af oss kräfver, så märk, att vi hålla hvilo- och helgdagar icke för de förståndiga och insiktsfulla kristnas skull — hvilka icke behöfva sådant — utan för det första redan för det lekamliga behofvets och nyttans skull, och emedan naturen själf kräfver det af oss för menige man, tjänare och tjänarinnor, hvilka hela veckan sköta sitt arbete och sina sysslor, på det att äfven de må hafva en dag till att hvila och vederkvicka sig; vidare framför allt på det att man en sådan hvilodag — emedan man annars icke får tillfälle därtill — må få tid och lägenhet till att deltaga i gudstjänsten, så att man må komma tillsammans för att höra och betrakta Guds ord samt lofva Gud, sjunga och bedja.

Detta är dock — jag upprepar det — icke bundet viel en viss tid såsom hos judarna, så att det måste ske just den eller den dagen, ty ingen dag är i och för sig bättre än den andra, utan det borde väl dagligen ske; men emedan menige man icke kan det, måste man för detta ändamål afskilja åtminstone en

da g i veckan, och emedan sedan gammalt söndagen varit härtill bestämd, bör man äfven låta det förblifva därvid, på det att en endräktig ordning må följas och ingen genom onödiga ändringar vålla oordning.

Det är sålunda detta buds enkla mening, att, då man håller hvilodag, den må användas till att lära sig Guds ord. Denna dags egentliga uppgift är sålunda, att man må predika och detta för de ungas och menige mans skull. Dock bör hållandet af hvilodagen icke fattas så strängt, att man skulle anse det vara förbjudet att uträtta något tillfälligt arbete, som man icke kan undgå.

När man därför frågar dig, hvad det betyder att helga hvilodagen, så svara: att helga hvilodagen betyder att hålla den helig. Hvad är då det att hålla helig? Intet annat än att tala heliga ord och öfva heliga verk, ty denna dag behöfver icke i och för sig att göras helig, emedan den i sig själf är skapad helig. Men Gud vill, att den skall vara helig för dig. Sålunda varder den för din skull helig eller ohelig, allt efter som du på densamma gör det, som är heligt, eller det, som är oheligt.

Huru tillgår nu ett sådant helgande? Icke så att man sitter med händerna i kors och icke gör något groft arbete, eller så att man pyntar sig och sätter på sig sina bästa kläder, utan som sagdt så, att man betraktar Guds ord och däri öfvar sig.

Yi kristna borde visserligen ständigt hålla sådan hvilodag och öfva idel heliga ting, d. v. s. dagligen umgås med Guds ord och bära detta med oss i hjärtat och på tungan. Men emedan vi, som sagdt, icke alltid hafva tid och lägenhet därtill, så måste vi för detta ändamål använda några timmar i veckan för de unga eller åtminstone en dag i veckan för hela menigheten, så att man då icke må bekymra sig om något annat, utan sysselsätta sig med Tio Guds bud, Tron och Fader vår, på det att så hela vårt lif och umgänge må ställas efter Guds ord. Närhelst sådant sker, så hålles en rätt hvilodag. Sker det däremot icke, så förtjänar en sådan dag icke att kallas en kristen

hvilodag, ty hålla hvilodag och gå sysslolösa kunna äfven de

icke kristna, liksom ju äfven hela svärmen af våra präster dagligen står i kyrkan, sjunger och ringer utan att dock helga någon hvilodag, ty de predika icke Guds ord och lefva icke därefter, utan cle lära och lefva tvärtom i strid däremot.

Guds ord är alla helgedomars helgedom, ja clen enda, som vi kristna känna och hafva, ty om vi än ägde alla helgons ben eller heliga och invigda kläder samlade i en hög, så hjälpte det oss intet, ty det är alltsammans döda ting, som icke kunna helga någon. Men Guds ord är den skatt, som gör allting heligt, och genom hvilket äfven alla helgon blifvit helgade. Då man sysslar med, predikar, hör, läser eller betraktar Guds ord, så varder därigenom person, dag och gärning helgade, icke för det utvärtes verkets skull, utan för ordets skull, som gör oss alla heliga. Därför säger jag städse, att hela vårt lif och all vår gärning måste ställas efter Guds ord, om cle nämligen skola vara Gud behagliga eller kunna kallas heliga. Där så sker, där uppfylles och fullbordas detta bud.

Däremot är hvarje vandel och hvarje verk, som icke rättar sig efter Guds ord, inför Gud oheligt, det må vara huru sken-fagert som helst, eller man må utsmycka det med idel (förment) helighet, såsom det t. ex. är med cle uppdiktade andliga stånden, som icke känna Guds ord men genom egna verk söka vinna helighet.

Märk därför, att detta buds egentliga syfte och kraf icke är hvilandet, utan helgandet, nämligen att på denna dag en särskild helig (andakts-)öfning äger rum. Andra arbeten och sysselsättningar kallas nämligen icke med rätta heliga öfningar, så framt icke clen människa, som utför dem, förut är helig. Men här skall ett sådant verk ske, hvarigenom en människa själf varder helig, hvilket — såsom vi hafva hört — sker blott genom Guds ord. För detta ändamål äro nu instiftade och anordnade ställen, tider, personer och hela clen utvärtes gudstjänsten, på clet att sådant äfven offentligt må idkas.

Då nu så mycket beror på Guds ord, så att utan detsamma ingen hvilodag kan helgas, så böra vi veta, att Gud vill, att detta bud strängt må hållas, och att han vill straffa alla, som

förakta lians ord samt icke vilja höra och lara sig det i synnerhet på clen tid, som därtill är förordnad.

Därför synda emot detta bucl icke allenast de, som groft missbruka eller vanhelga hvilodagen, såsom de hvilka i följd af girighet eller lättfärdighet uraktlåta att höra Guds ord, eller hålla till på krogarna galna och fulla som svin, utan äfven hela clen öfriga stora mängd människor, som lyssna till Guds ord såsom till annat prat, endast af gammal vana gå till och ifrån predikan, och när året är förbi äro lika okunniga som förlidet år. Hittills liar man nämligen menat, att man väl användt hvilodagen, om man man på söndagen hört en mässa eller evangeliet läsas, men ingen har frågat efter Guds ord, liksom ingen heller lärt sig clet. Och ehuru vi nu hafva Guds ord, så göra vi ändock icke slut på detta missbruk utan låta det beständigt predikas och förmanas utan att med allvar höra och gifva akt därpå.

Därför må du vela. att clet icke endast gäller att höra ordet, utan clet måste äfven läras och behållas i minnet; och du må icke tänka, att det beror på ditt godtfinnande, eller icke är så viktigt, ty clet är Guds bucl, och Gud skall af dig kräfva räkenskap, huru du hört, lärt dig och vördat hans ord.

Sammalunda bör man ock bestraffa de förment förfinade inbilska .människor, som då cle hört en eller två predikningar äro trötta och öfvermätta, menande sig nu själfva fullkomligt kunna allt och icke mer behöfva någon mästare. Detta är just den synd, som hittills räknats till dödssynderna, och som kallas akeäia. d. v. s. tröghet eller lojhet. Den är en fruktansvärd, farlig plåga, hvarmed djäfvulen förtrollar och bedrager många hjärtan för att kunna öfverrumpla oss och oförmärkt åter fråntaga oss Guds or cl.

Du måste betänka, att om du än aldrig så förträffligt kunde Guds ord och vore en mästare i allting, så lefver du

dock dagligen i djäfvulens rike, och han hvilar hvarken dag eller xiatt utan ställer försåt för dig och söker att i ditt hjärta uppväcka otro och onda tankar mot cle förra och alla buden. Därför måste du städse hafva Guds ord i hjärtat, på lungan och452

lör öronen. Men där hjärtat är lojt och ordet icke ljuder, där bryter sig- djäfvulen in och har, innan man märker det, anstiftat stor skada. Däremot har Guds ord, då man med allvar betraktar det, lyssnar till det och sysselsätter sig därmed, en sådan kraft, att det aldrig förblifver utan frukt, utan städse väcker nytt förstånd, ny lust och andakt samt verkar ett rent hjärta och rena tankar, ty Guds ord består icke af kraftlösa eller döda, utan af skapande och lefvande ord. Och vore det för öfrigt icke för någon annan nyttas eller nöcls skull, så borde dock livar och en lockas till Guds ord, därför att djäfvulen genom detta drifves på flykten, samt detta bud därjämte uppfylles, hvilket är Gud välbehagligare än alla slags skenfagra hyck-1areverk.

Fjärde budet.

Hittills hafva vi lärt oss de tre första buden, som röra vårt förhållande till Gud. Först att man under hela sitt lif af allt sitt hjärta må förtrösta på honom samt frukta och älska honom; för det andra att man icke må missbruka hans heliga namn till lögn eller något slags ondt, utan bruka det till Guds lof, nästans och vår egen nytta och välsignelse; för det tredje ritt man på hvilodagen flitigt skall sysselsätta sig med och be-trakta Guds ord, på det att alla våra gärningar och hela vårt lif må rättas därefter. — Nu följa här de sju andra buden, som hafva afseende på vårt förhållande till nästan. Det första och förnämsta af dessa lyder:

Du skall hedra din fader och din moder.

Föräldraståndet har Gud tillagt en särskild heder framfor alla andra stånd, hvilka äro ringare än detta, så att han uttryckligt bjuder att icke blott älska utan ock hedra föräldrarna, under det att lian med afseende på bröder, systrar och nästan i allmänhet icke befaller oss mer, än att vi skola älska dem. Sålunda utmärker lian fader och moder framför alla andraFJÄRDE BUDET.

personer på jorden och sätter dem vid sidan af sig själf. Ty det är något mycket högre att hedra än att älska, emedan det förra icke blott innesluter att älska utan ock en tukt, ödmjukhet och vördnad såsom inför ett fördoldt majestät. Det kräfver icke heller blott, att man talar till dem vänligt och med vördnad, utan framför allt att man både i sitt hjärta och i sitt yttre uppträdande förhåller sig så, att det synes, huru man aktar dem högt och anser dem för det högsta näst Gud. Ty den, hvilken man af hjärtat skall hedra, den måste man för visso anse för stor och hög.

Därför skall man inplanta hos de unga, att de böra akta och vörda sina föräldrar, hvilka äro i Guds stad och ställe, och betänka, att de, äfven om de äro ringa, fattiga, skröpliga och besynnerliga, dock äro fader och moder, som Gud gifvit oss. För sin vandels eller sina fels skull få de därför icke beröfvas den heder, som tillkommer dem. Fördenskull skall man icke se till personerna, hurudana de äro, utan man skall se på Guds vilja, som så bjuder och förordnar. Annars äro vi visserligen alla lika inför Guds ögon, men oss emellan måste en sådan olikhet och bestämd åtskillnad finnas. Därför har ock Gud befallt oss att iakttaga densamma, och därför skall du ock lyda mig såsom din fader, och jag hafva makt att befalla dig.

Lär dig nu för det första hvad det, som i detta bud kräfves, nämligen att hedra föräldrarna, betyder. Det betyder, att man värderar dem såsom något mycket stort och högt, ja såsom den dyrbaraste skatt, som man äger på jorden; vidare att man är höfvisk mot dem i sitt tal, icke häftigt far ut mot dem, pockar och gormar, utan låter dem hafva rätt och tiger, äfven om de något öfverila sig; för det tredje att man äfven med gärningar, d. v. s. med lif och gods, bevisar dem sådan heder, att man tjänar dem, hjälper och försörjer dem, då de äro gamla, sjuka, skröpliga eller fattiga, och allt sådant icke blott gärna, utan med ödmjukhet och vördnad, såsom skedde det inför Guds ansikte. den som vet, huru han i sitt hjärta skall akta dem, han skall icke låta dem lida nöd eller hunger, utan •sätta dem454

jämte och öfver sig själf samt gifva dem allt livad lian liar och förmår.

För det andra må du se och lägga märke till, liuru här föreläggeskbarnen ett mycket stort, godt och heligt verk, hvilket man tyvärr alldeles föraktar och icke frågar efter, så att ingen tänker på, att Gud har bjudit det, eller att detta ord och denna lära äro heliga och gudomliga. Ty hade man ansett dem så, då hade enhvar äfven kunnat draga den slutsatsen, att de, som lefva efter detta ord, måste vara heliga människor, och då hade man icke behöft hitta på klosterlif eller andliga stånd, utan hvarje barn hade kunnat hålla sig till detta bud och med godt samvete inför Gud säga: skall jag göra goda och heliga verk, så vet jag intet bättre än att visa mina föräldrar all heder och lydnad, ty det har Gud själf bjudit, och hvad Gud bjuder måste vara oändligt mycket bättre än allt hvad vi själfva kunna tänka ut, och emedan det icke finnes någon högre eller bättre mästare än Gud, så finnes det förvisso icke heller någon bättre lära än den, som han själf gifver oss. Nu lär han ju tydligt, hvad man skall göra, då man vill öfva verkliga goda verk, och i det han bjuder sådant, så betygar han ock, att detta är honom välbehagligt. Ar det nu Gud, som. bjuder oss detta, och han icke vet något bättre att befalla, så kan väl icke heller jag göra något bättre.

Se, på sådant sätt skulle man rätt och med välsignelse hafva undervisat ett godt barn, hållit det hemma för att lyda och tjäna sina föräldrar och skulle hafva haft nytta och glädje däraf. Men sålunda har man (under påfvedömet) icke hänvisat på Guds bud, utan lämnat det å sido och gått det förbi, så att barneii icke kunde komma att tänka på detta bud utan i stället måste gripa efter det, som vi uppdiktat, och därmed har ingalunda bevisats Gud någon ära.

Låtom oss därför för Guds skull ändtligen lära oss, att de ungas blickar, då de med verkligt goda verk vilja tjäna Gud, må vändas från allt annat först och främst till detta bud, så att de göra till viljes fader och moder eller dem, som äro i dessas ställe. Ty det barn, som känner och uppfyller detta bud,FJÄRDE BUDET.

455

har först och främst i sitt hjärta den stora trösten, att det med glädje och lof — gentemot alla dem, som möda sig mecl af dem självfva påfunna verk — kan säga: se, detta verk är välbehagligt för min Gud i himmelen, det vet jag förvisso. Låt dem alla med sina många, stora och mödosamma verk tillsamman-tagna träda fram och berömma sig, och låt se, om de kunna peka på ett enda, som är större och bättre än lydnad mot fader och moder, då Gud förordnat och bjudit, att lydnaden mot dessa skall komma närmast lydnaden mot hans eget majestät. Skall sålunda Guds ord och vilja gälla och uppfyllas, så skall intet gälla mer än föräldrarnas vilja och ord, med villkor att de själfva lyda Gud och icke bjuda något som strider mot hans bud.

Därför bör du vara hjärtligt glad och prisa Gud, att han korat dig och gjort dig värdig att utföra gärningar, som för honom äro så kostliga och välbehagliga. Och du skall anse en sådan gärning för stor och värdefull, äfven om den betraktas såsom något det allra ringaste och mest föraktade, ty den är stor och värdefull icke för vår värdighets skull utan därför att den är infattad i en klenod och omsluten af en helgedom, nämligen Guds ord och bud. Hvad skulle icke alla kartusia-ner,94 munkar och nunnor vilja gifva, om de med allt sitt andliga väsen kunde inför Gud frambära en enda gärning, gjord på hans bud, om hvilken de mecl gladt hjärta inför hans ögon kunde säga: nu vet jag, att denna gärning är dig välbehaglig. Hvart skola dessa stackars fattiga människor taga vägen, när de inför Gud och all världen rodnande af blygsel måste stå framför ett litet barn. som lefvat efter detta bud, och nödgas bekänna, att de med all sin vandel icke äro värdiga att räcka detta barn en bägare vatten? Men det sker dem rätt. då de af djäfvulen låtit sig så förvillas, att de trampat Guds bud under fötterna, medan de förgäfves plågat sig med verk, som de själfva uttänkt och af hvilka de såsom lön icke skörda annat än spott och spe.

Skulle nu icke vårt hjärta slå och klappa af glädje, om vi kunde gå till vårt arbete, göra hvad oss är befalldt och säga:456

I):R MARTIN LUTHERS STORA KATEKES.

se, detta är bättre än all kartusianernas helighet, om de än fasta sig till döds och på sina knän bedja utan uppehåll. Här liar du ju en säker text och ett gudomligt vittnesbörd att Ciud har befallt detta, men om det andra är icke ett ord befalldt. Det är dock ett elände och en förfärlig blindhet i världen, som gör, att ingen tror detta. Så liar djäfvulen förtrollat oss med falsk helighet och de egna verkens skenfagra glans.

Därför skulle jag — jag säger det ännu en gång — så gärna vilja, att man öppnade ögon och öron och besinnade detta, så att vi icke snart åter må lockas från Guds rena ord till djäfvulens lögnaktiga påfund. Då skulle allt stå väl till, föräldrarna hafva mer glädje, kärlek, vänskap och endräkt i sina hein och barnen helt vinna föräldrarnas hjärtan.

Vilja barnen däremot icke göra hvad de böra, förrän cle få käppen på ryggen, så förtörna de båcle Gud och föräldrar, hvarmed de ock beröfva sig själfva den samvetets skatt och glädje, som vi talat om, samt åsamka sig idel ofärd. Därför står det nu ock så till i världen — hvaröfver ju enhvar klagar — att såväl unga som gamla äro alldeles vilda och obändiga samt icke hafva hvarken aktning eller vördnad för dem sådan tillkommer, och icke göra något af hvad de böra, om de icke med hugg och slag drifvas därtill, men bakom hvars och ens rygg äro motsträfviga och försumliga. Fördenskull straffar Gud dem ock så, att de råka i allt slags elände och otycka. Föräldrarna förstå själfva vanligen intet. Den ene dåren leder den andre, och så som de hafva lefvat, lefva deras barn efter dem.

Detta bör nu, säger jag, vara det första och förnämsta som borde förmå oss att uppfylla detta bud, för hvilkets skull vi, om vi icke hade någon fader och moder, borde önska, att Gud hade gifvit oss ett stycke trä eller sten, som vi kunde kalla fader och moder. Men huru mycket mer borde vi icke nu, då Gud har gifvit oss lefvande föräldrar, vara glada att få visa dem heder och lydnad, emedan vi veta, att detta så väl behagar Gud och alla änglar, men förtryter alla djäflar. Därtill kommer, att det är det förnämsta verk. som vi kunna göra,FJÄRDE BUDET.

näst den höga gudstjänst, hvilken i cle föregående buden bjudits, så att gifvandet af allmosor och alla anclra verk gentemot nästan icke alls gå upp emot detta, Ty Gud har satt detta stånd främst, ja i sitt ställe på jorden. Denna Guds vilja och hans välbehag bör vara oss orsak och bevekelsegrund nog till att villigt och med lust göra hvad vi förmå.

Dessutom äro vi ju äfven inför världen skyldiga att vara tacksamma för cle välgärningar och allt det goda, som vi fått mottaga af våra förfäder. Men djäfvulen regerar nu så i världen, att barnen glömma sina föräldrar, liksom vi alla glömma Gud och ingen tänker på, att Gucl försörjer, skyddar och bevarar oss samt gifver oss så mycket godt till kropp och själ. 1 synnerhet då en gång en olycklig stund kommer, då vredgas vi och knota otåligt och det är, som om allt det goda, hvilket vi under hela vårt lif mottagit, vore bortglömdt, Likaså göra vi äfven mot våra föräldrar, men det finnes intet barn, som inser och betänker detta, såvida icke den Helige Ande ingifver det sådana tankar.

Denna världens vanartighet känner Gud väl, och därför påminner och manar han oss med detta bud, att enhvar må betänka, hvad hans föräldrar gjort för honom. Han skall då finna, att han af dem har sin kropp och sitt lif, af dem blifvit försörjd och uppfostrad, medan han dem förutan väl hundra gånger skulle hafva förgåtts i elände. Därför hafva de gamla riktigt och träffande sagt: Deo, parentibus et magistris non potest satis gratiæ rependi, d. v. s. Gucl, sina föräldrar och lärare kan man aldrig nog tacka och vedergälla. Den som besinnar och betänker cl etta, han skall väl utan särskild uppmaning hedra sina föräldrar och bära dem på händerna såsom dem, genom hvilka Gud har gjort honom allt godt.

En stark orsak, som ytterligare skall beveka oss, bör äfven vara att Gucl till cletta bud har fogat löftet om lekamlig välsignelse: på det att du må länge lefva i det land, som Herren, din Gud vill gifva dig.

Här ser du nu själf, huru allvarligt Gud tager cletta bud, i det att han icke blott säger dig, att det är honom välbehag-458

ligt och att han har lust och glädje därvid, utan äfven tillägger, att det skall gå oss väl oeh lända till det bästa, så att vi skola få föra ett lugnt oeh behagligt lif, rikt på allt godt. Därför lofvar och prisar äfven S:t Paulus detta högt, då han i Ef. 6: 2 f. säger, att detta ar del första bud, som har löfte med sig, ty ehuru äfven de andra buden innesluta ett löfte, så är det dock ingenstädes så tydligt uttaladt som här.

Frukten och lönen är alltså, att den som håller detta bud, han skall hafva gocla dagar, lycka och välfärd. Straffet åter är, att den som är olydig, han skall i förtid gå under och icke hafva någon glädje i lifvet. Ty att »lefva länge» kallar Skriften icke att endast uppnå en hög ålder, utan att hafva allt, som hör med till ett långt lif, såsom hälsa, hustru och barn. utkomst, fred, god styrelse o. s. v., hvarförutan man icke med glädje kan njuta af detta lif, liksom det icke heller i längden kan äga bestånd. Till du nu icke lyda fader och moder och låta dig uppfostras, så får du lyda bödeln, och lyder du icke honom, så får du lyda benrangelsmannen. d. v. s. döden. Ty Guds vilja är, om du lyder, älskar och tjänar honom, att öfver-svinneligen belöna clig med allt godt, men om clu uppväcker hans vrede, att sända dig bödel och död.

Hvarpå beror det väl, att det nu finnes så många skälmar, som man dagligen måste hänga, halshugga och rådbråka, om icke på olydnaden? Därför att de icke hafva velat låta uppfostra sig med godo, så har det i följd af Guds straff kommit med dem därhän, att de hafva bragt olycka och lidande öfver sig och de sina, ty det händer sällan, att sådana gudlösa människor clö en rätt och naturlig död.

De gudfruktiga och lydiga åter åtnjuta välsignelsen att länge få lefva i god ro och, såsom ofvan är sagdt, få se sina barnbarn i tredje och fjärde släktled.

Man vet ock af erfarenheten, att där det finnes hederliga gamla släkter, som äro välbärgade och hafva många barn, så beror det därpå, att några af dessa blifvit väl uppfostrade och haft sina föräldrar för ögonen. Däremot står det skrifvet om de gudlösa i Ps. 109: 18: Hans framtid varde afskuren, i nästa

led vare hans namn utplånadt. Låt det därför nu vara dig sagdt, huru mycket lydnaden betyder inför Gud, i det att han sätter den så högt, låter den behaga sig så väl och så rikligt belönar den, men åter så strängt vakar för att straffa dem, som handla däremot.

Allt detta säger jag, för att man väl må inpränta det hos de unga, ty ingen tror, huru nödvändigt detta bud är att hålla, ehuru det hittills under påfvedömet föga aktats och lärts. Det är enkla och lätta ord, och därför menar hvar och en, att han kan clet länge sedan. Så hoppar man öfver det och ser sig om efter andra saker, och man inser och tror icke, hvarken att Gud så mycket vredgas, om man underlåter detta, eller att man gör en för Gud så välbehaglig gärning, om man uppfyller detta bud.

Till detta bud hör ytterligare att tala om allt slags lydnad emot öfverordnade, som hafva att befalla och styra, emedan all annan öfverhet härflj^ter från föräldrarnas öfverhet. Ty när en fader icke förmår att ensam uppfostra sitt barn, så tager han till hjälp en skolmästare, som undervisar det; är han för svag, så tager han sina vänner och grannar till hjälp; dör han, så öfverlämnar han herraväldet och uppsikten åt andra, som därtill förordnas. På samma sätt måste han ock för husets vård hafva husfolk, tjänare och tjänarinnor under sig. Sålunda äro alla, som man kallar herrar, i föräldrars stad och ställe, och deras rätt och makt att styra härleder sig från föräldramakten. Enligt Skriften kallas därför ock alla de, hvilka i sin styrelse utöfva fadersämbetet, fäder, och de böra hafva ett faderligt hjärta emot sina underordnade. Likaledes hafva fordom romarna och äfven andra folk kallat herrarna och fruarna i huset patres et rnatres familias, d. v. s. husfäder och husmödrar, liksom de äfven hafva kallat sina landsfurstar och härskare patres patriæ, d. v. s. hela landets fäder, och det länder oss, som vilja vara kristna, till vanheder, att icke äfven vi kalla dem så eller åtminstone akta och hedra dem på detta sätt.

Hvad sålunda ett barn är skyldigt fader och moder, det

äro äfven de, hvilka lyda under husbondeväldet, skyldiga sina husbönder och matmödrar. Därför böra tjänare och tjänarin-nor se till, att de icke blott äro lydiga mot sina herrar och fruar, utan äfven hedra dem såsom sina egna fäder och mödrar samt göra allt, som de veta att man önskar af dem, och detta icke af tvång och ogärna, utan med lust och glädje, emedan det, såsom vi nyss sagt, är Guds bud och för honom det välbehagligaste verk. Därför borde cle äfven vilja gifva något därför och vara glada öfver, att de kunnat få husbönder och matmödrar och hafva så ett godt samvete, i clet att cle veta, huru de skola kunna göra verkligt gyllene gärningar, sådana som hittills varit utan anseende och föraktade, medan i stället hvar och en i djäfvulens namn lupit i kloster, på vallfärder och till aflat, allt detta med skada och dåligt samvete.

Kunde man blott inpränta detta i det stackars folket, så skulle en tjänarinna hoppa af glädje samt prisa och tacka Gud, emedan hon ined ett drägligt arbete, för hvilket lion dessutom får mat och lön, kan förvärfva en skatt, sådan ingen af dem, hvilka man har ansett för de allra heligaste, har ägt. Är det nämligen icke något prisvärdt att veta och kunna säga: Om clu gör ditt dagliga arbete i hemmet, så är clet bättre än alla munkars helighet och stränga lefnadssätt? Och du har elärjämte löftet, att det skall bringa dig allt godt och allt gå dig väl. Huru vill clu hvad gärningarna beträffar kunna vara lyckligare eller lefva heligare? Ty inför Gud är det egentligen tron, som gör helig och allena tjänar honom, inför människor är clet åter gärningarna. Sålunda har du allt godt, skydd och beskärm af Herren, ett godt samvete och en nådig Gud, som vill löna dig hundrafaldt, ja du är en hedervärd människa, om clu blott är gudfruktig och lydig: i annat fall åter har du först och främst att vänta idel vrede och onåd af Gud, ingen frid i hjärtat och därjämte allt slags lidande och olycka.

Den som det nu sagda icke kan beveka att varda gudfruktig, honom anbefalla vi åt bödeln och benrangelsmannen. Därför må enhvar, som vill låta säga sig det, betänka, att Gud icke skämtar, och du må besinna, att det är Gud. som talar med clig

och kräfver lydnad. Lyder du honom, så är du hans kära barn; föraktar du åter att vara detta, så må du ock hafva skam, elände och lidande till lön.

Sammalunda bör man ock tala om lydnad mot världslig öfverhet, hvilken som sagdt äfven är att räkna till föräldra-ståndet, och hvars myndighet har clet allra vidsträcktaste omfång. Det är nämligen här icke fråga oin en enskild fader (för ett enskildt hem), utan öfverheten är fader för så många människor, som det i landet finnes inbyggare, borgare eller undersåtar, ty genom öfverheten, liksom genom våra föräldrar, gifver och bevarar Gud åt oss vårt uppehälle, hus och hem, skydd och säkerhet. Emedan nu öfverheten såsom högsta äretitel bär detta namn (föräldranamnet), så äro vi äfven skyldiga att hedra och akta den såsom vår dyraste skatt och kostligaste klenod på jorden.

Den som är lydig, villig och tjänstaktig samt gärna gör allt för att hedra sin öfverhet, han vet, att han gör hvad som är för Gud välbehagligt, och att han skall få glädje och lycka till lön. Yill han däremot icke med kärlek göra detta, utan föraktar öfverheten, är gensträ fvig och bråkig, så må han åter veta, att han icke har att vänta någon nåd och välsignelse, och att han, om han därmed menar sig förtjäna något, på annat håll skall förlora det tiodubbla, eller falla i bödelns våld, eller omkomma genom krig, pest eller hungersnöd, eller icke få någon glädje af sina barn, utan licla skada, orätt och våld af husfolk och grannar eller främlingar och tyranner, på det att det må betalas och vedergällas oss hvad vi (genom dylik olydnad) hafva sökt och förtjänt.

Lärde vi oss blott inse, att dessa gärningar äro för Gud välbehagliga och af honom så rikt belönas, så skulle vi besitta de härligaste ägodelar och hafva allt hvad vårt hjärta begär. Men om du så fullständigt föraktar Guds ord och bud, som om de vore talade och gifna af en narr, så låt då se, om du kan hålla stånd emot honom. Menar du väl, att det skall blifva mycket svårt för honom att vedergälla dig? Det torde väl dock vara bättre för dig att lefva med Guds nåd i frid och

lycka, än med onåd och i olycka. Hvarför menar du, att världen nu är så full af trolöshet, skändlighet, elände och

mord, om icke därför att hvar och en vill vara sin egen herre och utan öfverhet, icke behöfva fråga eller någon utan kunna göra allt hvad honom lyster? Därför straffar Gud den ene skälmen med den andre, så alt om du bedrager eller föraktar din herre, så kommer en annan, hvilken i sin ordning behandlar dig på samma sätt, ja så att du i diit hus måste lida det tio-dubbla af hustru, barn och tjänstfolk.

Yi känna väl vårt elände, knota och klaga öfver trolöshet, våld och orätt, men vilja icke inse, alt vi själfva äro skälmar, hvilka väl hafva förtjänt straffet, ehuru vi icke låtit förbättra oss däraf. Vi vilja icke hafva nåd och lycka, och därför hafva vi med rätta idel elände utan all barmhärtighet. Dock måste det ännu finnas några gudfruktiga människor på jorden, eftersom Gud alltjämt låter oss få så mycket godt. För vår egen skull borde vi icke äga ett öre i hemmet eller ett höstrå på marken. Detta allt liar jag måst säga med så många ord, så att man ändtligen må besinna det och blifva befriad från den blindhet och det elände, hvari vi befunnit oss, lära oss rätt förstå Guds ord och vilja samt allvarligt rätta oss därefter, ty af Guds ord skulle vi kunna lära oss, huru vi skulle kunna i tid och evighet få glädje, lycka och frälsning.

Yi hafva sålunda talat om trenne olika slags fäder i detta bud, nämligen fäder i naturlig mening, husfäder och landsfäder. Dessutom finnes det äfven andliga fäder, icke såsom i påfvedömet, där de väl låtit kalla sig så, men icke utöfvat något faderligt ämbete, utan andliga fäder äro endast de, som genom Guds ord styra och leda oss. såsom S:t Paulus berömmer sig af att vara en fader, då han i 1 Kor. 4: 15 säger: 1 Kristus Jesus har jag födt eder genom evangelium. Emedan de alltså äro fäder, tillkommer dem äfven heder, ja dem framför alla andra, ehuru den bevisas dem mindre än någon, ty världen hedrar dem så, att rnan drifver dem ut ur landet och icke unnar dem en bit bröd, med ett ord de måste, såsom Pau-

lus säger i samma kapitels 13 vers, vara »såsom världens a[skum och allas afskräde».

Det är nödvändigt att inpränta i folket, att de, som vilja kallas kristna, inför Clud äro skyldiga att bevisa dem, som sörja för deras själar, dubbel heder, så att cle göra väl emot dem och sörja för deras utkomst. Gör du detta, så vill Gud äfven gifva dig nog och icke låta dig lida någon brist. Men härvidlag äro alla gensträfviga, och hvar och en fruktar, att hans egen buk skall försmäkta. Man kan nu icke sörja för en enda rättskaffens predikant, medan vi förut kunnat försörja tio storätare. På detta sätt förtjäna vi ock, att Gud tager ifrån oss sitt ord och sin välsignelse samt åter låter lögnpredikanter uppstå, hvilka leda oss till djäfvulen och därjämte äfven utsuga oss.

Men de som hafva Guds vilja och bud för ögonen, de hafva löftet, att det skall varda dem rikligt vedergälldt hvad de gifva åt såväl lekamliga som andliga fäder eller göra för att hedra dem. De som så göra skola icke blott ett år eller två hafva kläder och penningar, utan de skola lefva länge, hafva sin utkomst i fred och ro samt i evigheten varda rika och saliga. Gör därför blott hvad du är skyldig, och låt det vara Guds sak, huru lian skall försörja dig och skaffa dig hvad du behöfver. Har han lofvat det och ännu icke ljugit, så skall han icke heller ljuga för dig. Sådant borde ju beveka oss och komma vårt hjärta att öfverflöda af glädje och kärlek till dem, hvilka vi äro skyldiga att hedra, så att vi sträckte våra händer mot himmelen och med fröjd tackade Gud, som har gifvit oss löfte om det, för hvilkets skull vi väl borde vilja gå ända till världens slut. Ty om än hela världen med förenade krafter försökte, skulle den dock icke förmå att förlänga vårt lif med en enda timme eller att frambringa ett enda korn ur jorden, men Gud kan och vill rikligt gifva dig allt det, som ditt hjärta begär. Den som föraktar detta och icke frågar därefter, han är icke värd att höra ett enda Guds ord. — Detta är nu tillräckligt förklaradt för alla dem, som detta bud gäller.

Därjämte bör väl äfven predikas för föräldrar och dem,

som äro i sådanas ställe, huru de böra förhålla si g gentemot dem, som äro ställda under deras ledning, hvilket väl icke uttryckligt står i de Tio buden, men clock tydligt bjudes på många andra ställen i Skriften, Gud vill äfven innefatta det i just detta bud, där han talar om fader och moder, ty lian vill icke till utöfvandet af föräldrars ämbete och myndighet hafva bofvar och tyranner, och. han tillägger dem icke heller heder, d. v. s. makt och rätt

att styra, för att de skola låta tillbedja sig, utan de böra betänka, att de äro skyldiga Gud lydnad och framför allt böra samvetsgrant och troget förvalta sitt ämbete, icke blott föda och lekamligt försörja sina barn, sitt husfolk och sina undersåtar, utan först och främst uppfostra dem till Guds ära och pris. Tänk alltså icke, att clu kan göra detta efter behag och godtfinnande, utan Gud har strängt bjudit och befallt det, och för honom måste du ock därför stå till svars.

Här är nu åter det sorgliga förhållandet, att ingen betänker detta och aktar därpå, utan man lefver, som om Gud gåfve oss barn endast till vårt nöje eller vårt tidsfördrif, eller husfolk för att begagna dem såsom kor och åsnor blott till arbete, eller undersåtar för att behandla dem efter vårt godtj^cke. Man låter dem skota sig själfva, som om det alls icke anginge oss, hvad de lära sig eller huru de lefva, och ingen vill inse, att det här är fråga om en Guds befallning, hvars uppfyllande han strängt skall öfvervaka, eller att det är så i högsta grad nödvändigt, att man allvarligt tager sig an ungdomen. Ty vilja vi hafva dugligt och skickligt folk till såväl den världsliga som den andliga styrelsen, så få vi sannerligen icke spara flit, möda eller kostnad på våra barn för att lära och uppfostra dem, så att de må kunna tjäna Gud och vara till nytta för världen, och vi få icke blott tänka på, huru vi skola kunna samla penningar och ägodelar åt dem. Ty Gud kan väl oss förutan försörja dem och göra dem rika, såsom han äfven dagligen gör, men han har för den skull gifvit oss barn, att vi enligt lians vilja skola uppfostra och leda dem. Annars tjänade ju honom fäder och mödrar till intet. Därför må enhvar veta. att han vid

förlust af Guds nåd är skyldig att framför allt fostra sina barn till gudsfruktan och kunskap om Gud, samt — om de därtill äro skickade — äfven låta dem lära sig och studera, så att man må kunna använda dem där de behöfvas.

Gjorde vi detta, så skulle Gud rikligen välsigna oss och gifva oss sin nåd till att kunna uppfostra människor, genom hvilka land och folk skulle kunna förbättras, ja man skulle få väl uppfostrade medborgare, dygdiga och husliga kvinnor, hvilka i sin ordning skulle uppfostra gudfruktiga barn och gudfruktigt husfolk. Betänk nu själf, hvilken förfärlig skada du gör, om du häruti är försumlig och underlåter hvad på dig ankommer, för att ditt barn må varda fostradt till en nyttig och gudfruktig människa. Härigenom samlar du äfven synd och vrede öfver ditt hufvud och förtjänar helvetet genom dina egna barn, äfven om du i öfrigt är en gudfruktig och helig människa. Emedan- man föraktar sådant, straffar äfven Gud så förfärligt världen, så att det icke mer finnes någon tukt, styrelse eller frid, hvaröfver vi ju alla klaga utan att dock inse, att det är vår egen skuld. Ty såsom följd af vår uppfostran hafva vi vanartiga, olydiga barn och undersåtar. — Detta vare nu nog till förmaning, ty att vidlyftigare utföra detta måste anstå till ett annat tillfälle.

* Femte budet.

Du skall icke dräpa.

Yi hafva nu talat om både den andliga och den världsliga styrelsen, d. v. s. om lydnaden mot gudomlig och faderlig öfverhet. Här gå vi från vårt eget hus till grannarna för att lära oss, huru vi böra sinsemellan lefva, enhvar gentemot sin nästa. Därför inbegripas icke i detta bud Gud och öfverheten eller de, som hafva makt och befogenhet att döda, ty Gud har öfverlämnat sin rätt att straffa missdådare åt öfverheten i föräldrarnas ställe, hvilka fordom, såsom man hos Moses läser,[1]

[1] 5 Mos. 21: 18—21.

måste draga sina egna barn inför rätta och döma dem till döden. Hvad liär är förbjudet är sålunda icke förbjudet för öfverheten, utan för den enskilde gentemot hans nästa.

Detta hud är sålunda lätt att fatta och är äfven ofta behandladt, emedan man årligen hör det i evangeliet — Matteus 5: 21 ff. —, där Kristus själf utlägger det och i korthet sammanfattar det så, att man icke skall döda

hvarken med hand, hjärta, mun, tecken och åtbörder eller bidraga därtill med-hjälp och råd. Därför är det härmed enhvar förbjudet att vredgas, dock såsom sagdt de undantagna, hvilka äro satta i Guds ställe, d. v. s. föräldrar och öfverhet; ty Gud och den, som är i Guds ställe, tillhör clet att vredgas, banna och straffa just dem, hvilka öfverträcla detta och andra bud.

Grunden till och behofvet af detta bud är emellertid, att Gud väl vet, liuru ond världen är, och huru många faror här i lifvet finnas. Därför har han ställt detta och andra bud emellan de goda och cle onda. Liksom nu många frestelser att öfverträcla hvart och ett af buden anfäkta oss, så äfven med afseende på detta bud, i det att vi måste lefva ibland många människor, som göra oss illa, så att vi få orsak att vara fiendtlig^ sinnade emot dem. Såsom om t. ex. din granne ser., att du af Gud liar fått bättre hus och gård samt mer ägodelar och lycka, och det förtryter honom, så att lian afundas dig och icke talar något godt om dig.

Genom djäfvulens tillskyndelse får clu sålunda många fiender, som icke unna clig något hvarken lekamligt eller andligt godt. Då vi se sådana, vill vårt hjärta vredgas, blöda och hämnas, och så börjar man att banna och slå igen, hvaraf slutligen olyckor och mord följa. För att förekomma detta ingriper nu Gud såsom en vänlig fader, som medlar och vill hafva tvisten bilagd, på det att ingen olycka däraf må följa, eller den ene fördärfva den andre. Han vill med ett ord skydda, befria och trygga oss för orätt och iTåld af hvar man samt ställa detta bud såsom en ringmur, ett fäste och ett skyddsvärn omkring nästan, på det att man icke må förorsaka honom något lekamligt lidande eller lekamlig skada.

Så kräfver nu detta bud, att man icke tillfogar någon lidande för någon ond gärnings skull, eller hur väl han än må hafva förtjänat clet; ty där dråp är förbjudet, där är ock allt det förbjudet, hvaraf dråp kan följa. Ty det är med mången så, att äfven om han icke dödar, så förbannar han dock och önskar, att den clet gäller icke må hafva många steg kvar i lifvet. Emedan nu detta af naturen vidlåder oss, och clet är vanligt, att ingen vill tåla något af den andre, så vill Gud undanröja roten och upphofvet, hvarigenom vårt hjärta förbittras mot nästan, och vänja oss att alltid hafva detta bud för ögonen, spegla oss däri, betrakta Guds vilja och anbefalla åt honom den orätt, som vi lida, med hjärtlig förtröstan och anropande af hans namn, och sedan låta dessa i sin fiendskap rasa och vredgas samt göi*a hvad de förmå. Sålunda skall en människa lära sig att stilla sin vrede och få ett tåligt och saktmodigt hjärta, särskildt mot dem, som gifva honom anledning att vredgas, d. v. s. mot fiender.

Därför gäller clet att hos de enfaldiga klart och tydligt inprägla hvad som är budets hufvudsumma, d. v. s. hvad det betyder att icke dräpa. Det betyder nämligen för det första, att man icke tillfogar någon något ondt hvarken med hand eller gärning, icke heller genom att begagna tungan för att tala och råda till hans ofärd, icke heller så att du begagnar eller samtycker till några andra medel och sätt för att kränka någon, och slutligen att du icke låter ditt hjärta vara fiendtligt mot någon eller af vrede och hat önskar någon något ondt. Du bör sålunda till såväl kropp som själ vara utan skuld mot enhvar och särskildt mot dem, som önska eller tillfoga dig något ondt; ty att göra ondt mot den, som önskar och gör dig godt, är icke mänskligt utan djäfvulskt.

Mot detta bud bryter för det andra icke blott den, som gör sin nästa ondt utan äfven den, som kan göra nästan godt, hindra något ondt, skydda, värna och rädda nästan, men icke gör det. Låter du sålunda någon gå naken, ehuru du kunde kläda honom, så har du låtit honom frysa ihjäl, ser du någon lida hunger och gifver honom icke mat, så låter du honom

dö af svält, likaså om du ser någon oskyldigt dömas till döden eller i någon liknande nöd och icke räddar honom, ehuru du vet medel och utvägar därtill, så har du dödat honom, och det hjälper icke, om du förebär, att du hvarken med råd eller dåd bidragit därtill, ty du har undanhållit honom clen kärlek och beröfvat honom den välgärning, genom hvilken han hade kunnat blifva vid lif.

Därför kallar Gud äfven med rätta alla dem mördare, hvilka icke råda eller hjälpa nästan i nöd och lifsfara, och han skall, såsom Kristus själf förkunnar, låta en fruktansvärd dom drabba dem på den yttersta dagen och säga:

Jag var hungrig, och I g äfven mig icke att äta; jag var törstig, och I g äfven nä g iche att dricka; jag var främling, och I härbärgeraden mig icke; naken, och I kladden mig icke; sjuk och i fängelse, och l besök t en mig icke (Matt. 25: 42 f.), d. v. s. I skullen hafva låtit mig och cle mina dö af hunger, törst och köld, sönderslitas af vilda djur, försmäkta i fängelse och förgås i elände. Hvad är väl detta annat än att kallas mördare och blodhundar? Ty har du än icke själf utfört detta, så har du dock hvad på dig ankommer låtit nästan förblifva i sitt elände och omkomma. Och detta är alldeles detsamma som om jag såge någon i fara att drunkna eller falla i elden och kunde räcka honom handen, draga upp och rädda honom, men dock icke gjorde det. Skulle jag väl då af all världen anses annat än såsom en mördare och usling?

Därför är det ock Guds uttryckliga mening, att vi icke skola låta någon människa vederfaras något ondt, utan bevisa henne allt godt och all kärlek, och detta gäller som sagdt särskildt dem, som äro våra fiender, ty att göra sina vänner godt är en ringa hednisk dygd, såsom Kristus i Matt. 5: 46 säger.

Här hafva vi nu åter Guds ord, hvarmed han vill locka och egga oss till rätta, ädla, stora gärningar, såsom saktmod, tålamod eller kortligen kärlek och hjälpsamhet emot våra fiender. Han vill ock städse påminna oss, att vi böra tänka tillbaka på det första budet, nämligen att han är vår Gud, d. v. s.SJÄTTE BUDET.

469

den som vill hjälpa, bistå och skydda oss, på det att han må dämpa vår hämndlystnad.

Detta skulle man nu flitigt lära och inpränta, så skulle vi hafva fullt upp med goda gärningar att göra. Men detta kan man icke predika för munkar, ty det vore att kränka det s. k. andliga ståndet och att träda kartusianernas94 helighet för nära, ja det skulle helt säkert kallas att förbjuda goda gärningar och nedrifva klostren. Ty på så sätt skulle ju en vanlig kristens stånd gälla lika mycket, ja långt mer än deras, samt enhvar inse, huru de gäcka och förföra världen med ett falskt hycklaclt sken af helighet, under det att de icke fråga efter detta och de andra buden, utan anse dem onödiga, såsom vore de icke bud, utan »råd»,63 hvarvid de oblygt prisa och utropa sitt hycklarestånd och sina gärningar såsom det fullkomligaste lefnadssättet, på det att de må kunna föra ett godt och lugnt lif utan kors och tålamod. Därför halva de äfven lupit i kloster, på det att de icke skulle behöfva lida något ondt af någon eller göra något godt. Men du ma veta, att detta, som här bjudes, är de rätta, heliga och gudomliga gärningar, öfver hvilka Gud med alla änglar fröjdas, hvaremot all mänsklig helighet är stank och orenlighet, som icke förtjänar annat än vrede och fördömelse.

Sjätte budet.

Du skall icke göra hor.

De följande buden äro nu i och för sig lätta att förstå genom förklaringen af det föregående, ty de gå alla ut därpå, att man på allt sätt bör taga sig till vara, så att man icke skadar sin nästa. De äro emellertid synnerligen väl ordnade, i det att de börja med nästans egen person, därefter fortsätta med den närmaste personen eller det högsta goda han äger näst lifvet, nämligen hans äkta maka, som ju med honom är ett kött och blod, så att man med afseende på intet, som är hans,470

I):R MARTIN LUTHERS STORA KATEKES.

kan vålla honom större skada. Därför säges här ock tydligt, att man icke skall tillfoga honom någon skam med afseende på hans äkta maka. Till ordalydelsen handlar budet egentligen om äktenskapsbrott, emedan det i det judiska folket var förordnadt och befalldt, att hvar och en måste ingå äktenskap. Fördenskull gifte sig de unga mycket tidigt, så att det ogifta ståndet icke hade någon belydelse. Icke heller förekom eller tåldes något offentligt- okyskt lif såsom nu för tiden. Därför var äktenskapsbrott hos dem den vanligaste formen af okyskhet.

Men emedan hos oss finnes en sådan skändlig blandning af alla slags odygder och utsväfningar, är detta bud gifvet emot allt slags okyskhet, hvad namn den än må hafva. Det är icke heller blott den yttre gärningen, som är förbjuden, utan äfven allt, hvilket tjänar såsom eggande och förledande förförelser därtill, så att vårt hjärta, vår mun och hela vår kropp skola vara kyska samt icke på något sätt föranleda okyskhet. Men icke blott detta, utan vi

skola äfven värja, skydda och rädda, där fara och nöd i detta afseende finnes, hjälpa och råda, så att vår nästa må behålla sin ära. Ty om du underlåter detta, där du hade kunnat göra något, eller ser genom fingra nia, såsom anginge det dig icke, där är du lika skyldig som gärningsmannen själf. Sålunda kräfves här, i korthet sagdt, både att enhvar för sig skall lefva kyskt, samt att han skall förlijälpa sin nästa därtill. Gud vill alltså genom delta bud för kränkning skydda och bevara enhvars äkta maka, så att ingen förgriper sig mol henne.

Men emedan detta bud särskildt afser det äkta ståndet och gifver anledning att tala därom, så bör du väl gifva akt på och betänka, för det första huru Gud så härligt hedrar och prisar detta stånd, i det att han genom sitt bud såväl bekräftar som skyddar detsamma. Bekräftat det har han redan förut i fjärde budet: du skall hedra fader och moder, här åter har lian som sagdt tagit det i skydel och försvar. Därför vill lian ock, att vi skola hedra det, anse det och behandla det såsom ett af Gud instiftadt, välsignelserikt stånd, emedan han stiftat

detsamma före alla andra och därför ock skapat man och kvinna livar för sig icke till okyskliet, utan för att de skulle hålla tillsammans, vara fruktsamma, föda barn samt försörja och uppfostra dessa till Guds ära.

Därför har ock Gud framför alla andra stånd rikligt välsignat detta samt anlagt och inrättat allt i världen med hänsyn därtill, att detta stånd skulle vara rikligt och väl försörjdt. Sålunda är det äktenskapliga lifvet intet skämt eller gyckel, utan clet gäller här något mycket viktigt och Guds allvarliga vilja. Ty Gud är på det högsta angelägen om, att man uppfostrar människor så, att de kunna vara världen till nytta samt hjälpa till att sprida kunskapen om Gud, ett saligt lif och alla dygder samt kämpa mot ondskan och djäfvulen.

Därför har jag ständigt lärt, att man icke skall förakta och såsom mindre hedervärdt anse detta stånd — såsom den blinda världen och våra falska andliga göra — utan betrakta det i öfverensstämmelse med Guds ord, genom hvilket clet är hedradt och helgadt, så att det icke blott är likstälidt med andra stånd, utan står framför och öfver dem, det må vara kejsare, furstar, biskopar eller hvilka som helst. Ty alla såväl världsliga, som andliga stånd måste ödmjuka sig inför detta och inträda däri, såsom vi skola höra, Därför är clet icke ett enskildt, utan clet alltomfattande, ädlaste ståndet, som sträcker sig öfver hela kristenheten, ja öfver hela världen.

För det andra bör du ock veta, att detta stånd icke blott är ett hedervärdt utan äfven ett nödvändigt stånd, hvilket af Gud allvarligt påbjudits, så att i allmänhet män och kvinnor af alla stånd böra däri ingå, för såvidt de äro därtill skapade; dock äro några — ehuru ett ringa antal — därifrån undantagna, hvilka Gud särskildt afskilt, så att cle antingen icke äro dugliga för clet äktenskapliga ståndet, eller därifrån fritagits genom en hög öfvernaturlig gåfva, förmedelst hvilken de utom äktenskapet kunna lefva kyskt, Ty där naturen är sådan Gud har skapat den, där är det icke möjligt att utom äktenskapet förblifva kysk. Kött och blod förblifva nämligen kött och blod, och den naturliga böjelsen och lockelsen kan

man icke undanröja eller hindra, såsom enhvar ser och känner. På det att det därför må vara lättare att någorlunda undvika okyskhet, har Gud påbjudit äktenskapet, så att enhvar må hafva sin äkta hälft och låta sig därmed nöja, ehuruväl äfven här Guds nåd kräfves, för att hjärtat må förblifva kyskt.

Häraf ser du, huru den påfliga hopen, präster, munkar och nunnor sträfva emot Guds ordning och bud, i clet att de ringakta och förbjuda äktenskapet, ja, äro förmätna nog att lofva evig kyskhet samt därjämte bedraga de enfaldiga med lögnaktiga ord och falskt sken. Ty ingen har så föga kärlek och lust till kyskhet som just dessa, hvilka på grund af stor helighet undvika äktenskapet, men antingen uppenbart lefva skamlöst i hor eller hemligt bedrifva än värre saker, så att man icke kan tala därom, något som man tyvärr alltför ofta sett exempel på. Och kortligen, om de än afhålla sig från den yttre gärningen, så äro deras hjärtan dock fulla af okyska tankar och ond lusta, så att de beständigt brinna och hemligt plågas, hvilket allt man i det äktenskapliga lifvet kan undgå. Därför äro genom detta bud alla lotten om äktenskapslös kyskhet fördömda, och tillåtelse, ja befallning gifven åt alla stackars snärjda samveten, som bedragits genom sina klosterlöften, att de från sitt okyska stånd må öfvergå till äktenskapligt lif, emedan — om klosterlifvet äfven annars vore ett Gud välbehagligt lefnadssätt — det icke står i

deras makt att bevara kyskheten, hvarför de, om de förblifva ogifta, blott ständigt mer och mer måste synda mot detta bud.

Detta säger jag därför, att man bör se till, att ungdomen får lust till äktenskapet och inser, att det är ett heligt, Gud välbehagligt stånd. Då kunde man med tiden åter bringa det därhän, att äktenskapet komme till heders igen, och att den orena, vilda, utsväfvande liderlighet aftoge, som nu öfverallt i världen är gängse, framträdande i uppenbart horeri och andra skändliga laster, hvilka äro följder af ringaktning för äktenskapet. Därför äro ock föräldrar och öfverhet skyldiga att hafva akt på de unga och uppfostra dem till tukt och ärbarhet samt, då de vuxit upp, tillråda dem att med Gud i hågen ingå

ett hedersamt äktenskap. Därtill skulle Herren gifva sin välsignelse och nåd, så att man hade lust och glädje däraf.

I följd häraf må nu till sist sägas, att detta bud icke blott kräfver, att enhvar med gärningar, ord och tankar lefver kyskt i sitt stånd, d. v. s. i synnerhet i äkta stånd, utan ock att han älskar och aktar sin honom af Gud gifna 'maka. Ty såframt äktenskaplig kyskhet skall bevaras, så måste man och hustru framför allt lefva med hvarandra i kärlek och endräkt, så att de af allt hjärta trofast älska hvarandra. Ty detta är något af det allra viktigaste för att alstra kärlek och lust till kyskhet, och där detta äger rum, där skall kyskheten följa liksom af sig själf utan alla bud. Därför manar ock S :t Paulus så flitigt äkta makar att älska och ära hvarandra.

Här har du nu åter en kostlig, ja många och stora goda gärningar, hvilka du med glädje kan prisa gentemot alla andliga stånd, som påhittats utan Guds ord och bud.

Sjunde budet.

I)ii skall icke stjäla.

Näst efter din egen person och din äkta maka är din timliga egendom det närmaste. Denna vill Gud äfven betrygga, och han har därför bjudit, att ingen skall fråntaga nästan hvad honom tillhör eller besvika honom med afseende därpå. Ty stjäla betyder ingenting annat än att med orätt tillägna sig en annans egendom, d. v. s. att i något slags handel tillskansa sig en fördel, hvilken bringar nästan nackdel. Detta är nu en vanlig, mycket utbredd last, men så föga beaktad och besinnad, att clet öfverstiger alla gränser, ja, skulle alla de hängas, hvilka äro tjufvar men icke vilja kallas så, skulle världen snart varda folktom och hvarken bödlar eller galgar räcka till. Ty stjäla är såsom redan sagdt icke endast att plundra kistor och fickor utan äfven att oärligt handla på torget, i bodar och stånd, vin- och ölstugor, verkstäder eller med ett ord öfverallt, där ett yrke drifves, samt där man tager och gifver penningar för varor eller arbete.

Stöld är t. ex. — för att rätt tydliggöra clet för menige ni an, så att man må se. huru fromma vi äro — om en tjänare eller tjänarinna icke tjänar troget i ett hem utan gör skada eller låter skada ske, som kunde förhindras, eller låter egendom förfaras och vårdslösas af lättja, brist på flit eller af elakhet för att trotsa och förarga husbonde eller matmoder, det må nu ske huru som helst med berådt mod, ty jag talar icke här om hvad som kan ske genom förseelser eller ofrivilligt. Sålunda kan du om året afhända ditt husbondfolk trettio eller fyrtio kronor eller mer. Hade nu någon annan i hemlighet tagit eller bort snillat cletta, så blefve lian hängd, men du kan liär ännu trotsa och pocka, och ingen törs kalla dig för en tjuf.

Detsamma säger jag ock om handtverkare, arbetare och daglönare, hvilka äro självsvålcliga och icke veta, huru cle skola kunna taga nog betaldt, men clock äro försumliga och otrogna i sitt arbete. Dessa äro ni3Tcket värre än cle hemliga tjufvar-ija. för hvilka man kan sätta lås och bom, eller när man fått fatt i dem, så näpsa, att de icke göra om det. För dessa kan däremot ingen skydda sig. liksom ingen heller får visa dem någon förtrytelse eller beskylla dem för stöld, så att man tio gånger hellre skulle vilja vara utsatt för en ficktjuf. Dessa äro nämligen mina grannar, goda vänner eller mitt husfolk, som jag tror om allt godt och som allra mest be-svika mig.

Så öfvas ock stöld på torget och i allmän handel, då den ene uppenbarligen bedrager den andre med falska varor,

falskt mått, falsk vikt, falskt mynt, eller med fintlighet, underliga finansspekulationer och sluga påfund; eller när någon fordrar för högt pris och godtyckligt prejar, skinnar och utsuger den andre. Hvem kan väl uppräkna eller uttänka allt dylikt? Det är med ett ord ett mycket vanligt yrke och det största skrå, som finnes. Ja, betraktar man världen och alla dess skrån, så finner man ingenting annat än ett rymligt näste med stora tjufvar. Stortjufvar, landsvägsriddare och stråtröfvare kallar man därför rätteligen dem, som icke snatta ur skåpen eller hemligen bryta sig in och stjäla utan vilja äras, kallas stora

lierrar och hederliga, giidfrnktiga borgare, under det att de med sken af lag och rätt röfva och stjäla.

Ja, man borde knappast tala om små, enskilda tjufvar, om man ville gå till rätta med de stora, mäktiga ärketjufvarna, med hvilka herrar och furstar sluta förbund och som dagligen utplundra icke blott en stael eller två utan hela Tyskland. Ja. hvad skulle man väl säga om alla tjuf vars öfverhufvud eller högste skyddsherre, clen heliga stolen i Kom med allt dess följe, som genom tjufiiad från hela världen tillskansat sig ägodelar, som clen ännu i dag besitter?

Med ett orcl, det går så till i världen, att den som kan stjäla och röfva offentligt, han går säker, fri och ostraffad samt får äfven heder, medan cle små hemliga tjuf varna, som en gång snattat, måste lida nesa och straff och anse de andra såsom gudfruktigt och hedervärda. Dessa skola dock veta, att de inför Gud äro cle största tjufvarna, hvilka han ock skall straffa efter förtjänst.

Emedan nu detta bud, såsom vi hafva visat, omfattar så mycket, är det nödvändigt att väl framhålla och förklara cl et för folket, så att människorna icke må gå sin väg så lugna och säkra, utan Guds vrede ställas dem för ögonen och inpräglas i deras sinnen. Ty vi måste predika sådant icke för kristna utan mest för skurkar och bofvar, för hvilka det egentligen borde predikas af domaren, fångvaktaren och bödeln. Därför må enhvar veta, att han vid risk af Guds onåd är skyldig icke blott att icke tillfoga sin nästa skada eller beröfva honom någon fördel, eller i köp och något slags handel besvika honom med oredlighet och falskhet, utan äfven att trofast skydda och bevara hans egendom, i all synnerhet om du därför får penningar, lön eller gods.

Den som i öfvermod föraktar sådant, han kan väl lyckas undgå bödeln, men han skall icke undfly Guds vrede och straff, och framhärdar lian länge i sitt trots och sin stolthet, så skall han blifva en landstrykare och tiggare samt dessutom drabbas af allt slags lidande och olycka. Springer du nu bort, då du borde se till din husbondes eller matmors egendom, med

Ii vilken clu fyller din strupe och buk, tager du din lön såsom en tjuf och låter därtill hedra clig såsom en aktningsvärd människa — såsom så många göra, som trotsa sitt husbondfolk och ogärna göra något för att förhindra hvad som kan lända till deras skada — så se till hvad clu därmed vinner, när du en gång blifver din egen och får ditt eget hem, hvartill Gud kanske till din olycka förhjälper dig. Då skall allt veclergällas, så att om du stulit eller afhändt ditt husbondfolk en ringa penning, så skall du trettiofaldigt få plikta för detta,

Sammalunda skall det ock gå handtverkare och daglönare, af hvilka man nu måste fördraga och tåla clet olidligaste själfs-våld, som om de vore herrar öfver andras egendom, så att man måste gifva dem hvad de vilja. Låt dessa blott preja, så länge de kunna, en Gud skall icke förgäta sitt bud utan löna dem efter förtjänst samt hänga dem icke i en grön utan i en torr galge, så att de hela sitt lif icke skola hafva någon trefnad eller framgång.

Funnes clet blott en väl ordnad styrelse i landet, så skulle man väl snart kunna få bukt med och afvärja dylikt själfs-våld såsom fordom hos romarna, diir man andra till varnagel strängt bestraffade sådant.

Så skall det ock gå för alla andra, som af det allmänna torget göra en röfvarkula, där man dagligen utplundrar fattiga, betungar dem ined oskäliga pris och förorsakar dyrtid, i det att hvar och en far fram som honom för godt synes samt därtill trotsar och pockar, som om det vore med fog och rätt lian fordrade så höga pris honom lyster, något som han menar icke angå någon. — Må vi tålmodigt se dessa preja, plundra och utsuga, och må vi därvid

förtrösta på Gud. Han skall otvifvelaktigt, sedan clu länge prejat och utsugit, välsigna dig så, att ditt korn i ladan, ditt öl i källaren och din boskap i ladugården fördärfvas. Ja, har du bedragit eller besvikit någon på en krona, så skall ofantligt mycket mera af ditt förstöras af rost och mal, och du skall icke hafva någon glädje däraf.

Yi se för öfrigt dagligen med våra egna ögon, att ingenÅTTONDE BUDET.

stulen eller mecl svek vunnen egendom förkofras. Huru många äro ieke de, som dag och natt gnida och snålas och ändå icke varda ett öre rikare. Lyckas det dem att samla en hop penningar, så hafva cle dock så mycket elände och olycka att utstå, att de icke med glädje kunna njuta af sin rikedom eller lämna den i arf åt sina barn. Men emedan ingen frågar efter detta, utan vi lefva som om vi icke behöfde bekymra oss om något, så måste Gud på annat sätt hemsöka oss och lära oss bättre seder, i det att han skickar oss den ena landsplågan efter den andra och låter oss såsom gäster få en hop landsknektar, som på ett ögonblick tömma våra kistor och pungar och icke upphöra, så länge vi hafva ett öre kvar, samt sedan till tack bränna och härja hus och gård samt skända och döda hustru och barn. Kortligen, stjäl du mycket, så lita på att dubbelt så mycket skall stjälas från clig. Den som med våld och orätt roffar åt sig något, han skall råka ut för en annan, som behandlar honom på samma sätt. Ty Gucl förstår mästerligt konsten att — då hvar och en plundrar och bestjäl clen andre — straffa en tjuf mecl den andre. Hvarifrån skulle man månne annars få nog rep och galgar?

Den som nu vill låta säga sig det, han må veta, att detta är Guds bucl, som icke är något skämt. Ty om du föraktar och bedrager, bestjäl och utplundrar oss, så vilja vi väl fördraga det, uthärda ditt högmod, tåla och i öfverensstämmelse med Fader vår förlåta och vara barmhärtiga, ty vi veta, att de gudfruktigt dock alltid skola hafva nog, och att du skadar dig själf mer än någon annan. Men tag dig till vara, när den fattige kommer — och det finnes nu godt om fattiga —, han som måste kämpa för det dagliga brödet, om du då uppträder som om hvar och en måste lefva af din nåd, prejar och utsuger alla inpå benen samt med stolthet och öfvermod visar bort den, åt hvilken du borde gifva och skänka allt hvad du kan. Han skall clå gå bort eländig och bedröfvad, och då han icke har någon annan att klaga för, skall han skria och ropa till himmeln. Akta dig då, säger jag än en gång, tag dig till vara så*som för djäfvulen själf, ty sådant suckande och ropande478

skall icke vara förgäfves utan göra en verkan, hvilken du och all världen hårdt skall få känna. Ty det tränger fram till den, som tager sig an fattiga, bedröfvade hjärtan och icke vill låta dylikt blifva utan näpst. Föraktar du detta och trotsar, så se dig för, hvem du utmanar. Går det dig då väl i händer, så må du inför all världen kalla Gud och mig lögnare.

Yi hafva nu förmanat och varnat tillräckligt. I)en som icke aktar därpå eller icke vill tro clet, han må gå sin väg, till dess lian får erfara, att clet är sant. Men man måste dock inprägla hos de unga, att cle skola taga sig till vara och icke följa clen gamla, obändiga hopen efter utan hafva Guds bud för ögonen, så att cle icke må drabbas af hans vrede och straff. Oss. tillkommer det blott att säga dem det och bestraffa dem mecl Guds ord. Men att stäfja dylikt uppenbart själfsvåld, clet tillkommer furstarna och öfverheten, som borde hafva ögon och mocl att föreskrifva och uppehålla ordning i allt slags handel och köp, så att cle fattiga icke må betungas och betryckas eller de själfva (de styrande) samka öfver sig andras synder.

Detta vare nog sagdt om hvad det betyder att stjäla, så att man icke tager detta ord alltför inskränkt utan låter clet gälla allt vårt mellanhafvande mecl nästan, eller för att i korthet — liksom vid cle förra buden — sammanfatta clet sagda: det är härmed förbjudet för det första att tillfoga nästan skada och orätt på hvad sätt det vara må, lrvarigenom hans tillhörighet kan af händas honom eller han hindras att komma till sin rätt, liksom ock att medgifva eller tillåta något sådant ske, i stället för att förhindra och förekomma det; det är vidare bjudet att befrämja och befordra hans bästa samt hjälpa honom, om han lider nöd, dela mecl sig och bisträcka honom, det må vara vän eller fiende.

Den som nu traktar efter att göra goda gärningar, han skall här finna tillräckligt många sådana att göra, hvilka äro

för Gud i högsta måtto välbehagliga samt af honom skola belönas med den utomordentligaste välsignelse, så att han rikligen skall veclergälla oss den välgärning och vänskap, som vi bevisa vår nästa, såsom äfven konung Salomo lär i Ordspråks-ÅTTONDE BUDËT.

boken 19, 17: Den som förbarmar sig öfver den arme, han lånar åt Herren och får vedergällning af honom för hvad godt han gjort. Här har clu en rik herre, som säkert har nog för dig och icke skall låta något tryta eller fattas för dig. Så kan du ock med godt samvete njuta häraf hundra gånger mer än af clet, som clu med otrohet och orätt skulle kunna tillskansa dig. Men den som icke vill hafva välsignelse, han skall få nog af vrede och olycka.

Åttonde budet.

Du skall icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa.

Utom vår egen kropp, vår äkta maka och vår timliga egendom hafva vi ännu en skatt, nämligen vårt goda namn och rykte, som vi icke heller kunna undvara, ty det går icke för sig att lefva ibland människor betäckt med skam och föraktad af alla. Därför vill Gud, att nästans goda namn och rykte lika litet som hans gods och penningar må beröfvas honom, utan hvar och en få åtnjuta heder inför hustru, barn, husfolk och grannar. Eör clet första syftar detta buds hufvuclmening, såsom orden lyda »clu skall icke bära falskt vittnesbörd», på rättegångar, där en stackars oskyldig kan anklagas och genom falska vittnen fällas, så att han straffas till lif, gods eller ära.

Det kan synas, som om detta numera anginge oss föga, men hos judarna var detta något mycket vanligt. Det judiska folket lefde nämligen under en väl ordnad styrelse, och elär det ännu finnes en sådan, där förekommer också denna synd. Orsaken härtill är, att där domare, borgmästare, furste eller annan öfverhet finnes, där slår det sällan fel, att clet enligt världens vana går så, att man icke gärna vill stöta sig med någon mäktig man utan hycklar, söker smickra sig* till ynnest, penningar eller utsikt att förtjäna något, eller vänskap, och härvid kan en fattig man, i hvilkens sak clet dömes vrångt, få lida orätt och straff. Och clet är tyvärr i allmänhet så i världen, att det är endast sällan gudfruktigt män, som skipa rätt, ehuru en domare framför allt borde vara en gudfruktig man och icke480

blott gudfruktig utan äfven vis och skicklig, ja en djärf och dristig man, liksom äfven ett vittne bör vara en dristig och framför allt en gudfruktig nian. Ty den som i alla saker vill döma rätt och fälla en rättfärdig dom, han kan icke undgå att ofta stöta sig med vänner, släktingar och grannar samt rika och mäktiga män, hvilka kunna göra honom stort gagn men också stor skada. Han måste därför vara alldeles blind, tillsluta ögon och öron, icke se eller höra annat än clen föreliggande saken och efter clen döma.

Detta bud kräfver alltså för det första, att livar och en skall förhjälpa sin nästa till hans rätt samt icke låta förhindra och vränga utan befrämja och skydda den, vare sig man är domare eller vittne i hvad sak det vara må. Särskildt är härmed en uppgift satt för våra herrar lagfarna, att de må se till, att de behandla alla saker rätt och riktigt, så att rätt får blifva rätt, och att de icke må vränga, bemantla eller förtiga något eller taga hänsyn till penningar, gods, ära eller makt. Detta är det första och detta buds enklaste mening, nämligen med afseende på allt, som sker inför domstol.

Sedermera har det en mycket vidsträcktare betydelse, om man hänför det till den andliga domstolen eller styrelsen, ty där går det äfven så till, att hvar och en bär falskt vittnesbörd emot sin nästa. Hvarhelst nämligen gudfruktigt predikanter och kristna finnas, så bedömas de af världen såsom kättare och affällingar, ja såsom upproriska, ursinniga illgärningsmän. Därjämte måste äfven Guds ord lida den skändligaste, mest förbittrade förföljelse och varda smäcladt, beskylldt för lögn, förvrängdt, falskt tydt och utlagdt. Men det må lämnas därhän, ty det är nu en gång den blinda världens vana att fördöma och förfölja sanningen och Guds barn, men likväl icke anse sådant vara någon synd.

För det tredje — hvilket gäller oss allesammans — förbjudas i detta bud alla tungans synder, med hvilka man

skadar eller förnärmar sin nästa, ty att bära falskt vittnesbörd är ju en tungans sak. Hvad man nu med tungan kan göra till nästans skada, allt det vill Gud förbjuda, det må nu vara fråga omÅTTONDE BUDET.

falska predikanters lara och hädelse, falska domares och vittnens dorn och ed eller annars lögn och förtal utom domstolen. Hit hör nu särskildt den gemena, skändliga lasten att bahtala eller förtala, en last hvarmed djäfvulen besätter oss och om hvilken mycket vore att säga, ty det är en allmän, fördärflig pest ibland oss, att livar och en hellre hör något ondt än något godt sägas om sin nästa, och ehuru vi själfva äro så onda, att vi icke kunna tåla om någon talar något illa om oss, utan gärna ville, att hela världen talade godt om oss, så kunna vi dock icke tåla att höra, att man talar godt och väl om en annan.

Därför skola vi vinnlägga oss om att undvika dylik odygd. ty ingen är satt att offentligt döma och straffa sin nästa, äfven om han ser honom synda, såframt han icke har uppdraget att såsom domare döma och straffa. Det är nämligen en stor skillnad emellan att veta om en synd och att döma den. Veta om den må du väl, men döma den bör du icke. Se och höra kan jag väl, att min nästa syndar, men jag har intet uppdrag att berätta det för andra. Kusar jag nu åstad, dömer och fördömer, så begår jag därmed själf en större synd än den jag dömer. Vet du något ondt om din nästa, så gör af dina öron en graf och skotta till den, till dess du får uppdraget att vara domare och å ämbetets vägnar straffa.

Bakdantare kalla vi nu dem, som icke låta det stanna vid hvad de veta utan ingripa i domarämbetet, och när de få höra något ondt om en annan, så utsprida de det genast i alla vinklar och vrår samt känna ett retande välbehag vid att få röra i en annans smuts, liksom svinen, hvilka vältra sig i träcken och rota däri med trynet. Detta är intet annat än ett ingrepp i Guds dom och ämbete samt att döma och straffa med den hårdaste dom, ty ingen domare kan straffa hårdare eller gå längre än att säga: denne är en tjuf, mördare, förrädare o. s. v. Den som därför understår sig att säga dylikt om sin nästa, han tillvällar sig samma makt som kejsaren och all öfverhet, ty ehuru du icke bär svärdet, så brukar du dock din giftiga tunga till din nästas skam och skada.

Därför vill Gud förbjuda hvar och en att tala illa om den

andre, äfven om denne är skyldig och man väl vet det; mycket mindre om man icke vet det utan blott hört det af andra. Säger du nu kanske: Skall jag icke säga det, om det är sanning? så svarar jag: Hvarför bringar du det icke då inför den laglige domaren? Ja, säger du kanske, jag kan icke offentligt beediga det, och då skall man kanske snäsigt afvisa mig. Min vän, märker du, hvar skon klämmer? Tilltror du dig icke att innestå och svara därför inför domaren, så håll munnen. Vet du det åter, så vet det för dig själf och icke för en annan, ty sprider du ut det, sä står du där dock som en lögnare, äfven om det är sant, emedan du icke kan bevisa det, och du handlar dessutom som en usling, ty man skall icke taga ifrån någon hans goda namn och rykte, om han icke redan förlorat det genom laglig dom.

Falskt vittnesbörd kallas sålunda allt, som man icke på vederbörligt sätt kan bevisa. Hvad som därför icke med tillräcklig bevisning är bekant, det skall ingen yppa eller påstå vara sanning. Mecl ett ord: hvad som är hemligt, clet skall man låta förblifva hemligt eller i hemlighet bestraffa, såsom vi skola höra. Möter clig nu en dylik skvallrare, som utsprider förtal om en annan, så säg honom det rakt i ansiktet, så att han rodnar af blygsel. På så sätt skall mången lära sig hålla munnen, hvilken annars skulle bringa en stackars människa i ett vanrykte, hvarifrån hon med svårighet kan befria sig, ty godt namn och rykte är lätt beröfvadt men icke lätt återgifvet.

Du ser sålunda, att det kortligen är förbjudet att tala illa om nästan, hvarvid världslig öfverhet, predikanter och föräldrar äro undantagna, ty man får icke förstå detta bud så, som om det onda skulle blifva ostraffadt. Liksom man sålunda enligt femte budet icke skall skada någon till lif eller lem och härifrån dock bödeln är undantagen, hvilken i följd af sitt ämbete icke gör sin nästa något godt utan blott skada och ondt, men därvid clock icke sjmdar mot Guds bud — ty Gud har själf anordnat ett sådant ämbete, i det han förbehållit sig att straffa efter sitt

behag, såsom han i första budet hotar —, sålunda, ehuru enhvar för sin person icke skall döma eller för-

döma, synda dock de, som underlåta att göra det, när deras kall det kräfver, lika väl som de, hvilka utan dylikt ämbets-uppdrag göra det på eget bevåg. I nämnda fall är det nämligen nödvändigt att tala om det onda, frambära klagomål, fråga och vittna. Det är alldeles som med en läkare, hvilken emellanåt måste undersöka den, hvilken han vill böta, på sådana ställen, som man annars icke gärna blottar. Sålunda äro öfverhet, föräldrar, ja äfven broder och syster samt för öfrigt goda vänner och bekanta skyldiga att sinsemellan bestraffa det onda, där det är nödvändigt och nyttigt.

Det rätta vore, om han handlade enligt evangeliet, där Kristus i Matt. 18: 15 säger: Om din broder syndar mot dig, så gä och tillrättavisa honom mellan dig och honom allena. Här har du en kostlig, vacker lärdom, huru du väl skall styra din tunga. På den bör du noga gifva akt gentemot det sorgliga missbruket. Rätta dig alltså härefter, så att du icke så snart är färdig att utsprida din nästas fel för andra och tala illa om honom, utan förmana honom i stället i hemlighet, på det att han må bättra sig. Sammalunda ock om en annan för dig omtalar hvad den eller den har gjort, så lär äfven honom, att han själf bör gå och bestraffa denne, om han har sett det, eller i annat fall tiga.

Detta kan du ock lära dig af clen dagliga ordningen i hvarje hem, ty så gör husbonden, om han ser, att en tjänare icke gör hvad han bör. Han säger då själf till honom, men om han vore så galen, att han läte tjänaren sitta hemma och ginge ut på gatorna för att beklaga sig för grannarna, så skulle han säkerligen få höra: Din narr, hvad angår detta oss, hvarför säger du icke själf till honom? Se, detta vore nu rätt broderligt handladt, så att det onda botades och din nästa behölle sitt goda rykte, såsom ock Kristus på samma ställe säger: Om han hör dig, sä har du vunnit din broder. Därmed har du gjort ett stort och förträffligt verk, eller menar du, att det vore en obetydlighet att vinna en broder? Låt alla munkar och heliga ordnar med alla sina verk tillsammans träda fram, och låt se, om de kunna berömma sig af att hafva vunnit en broder.

Vidare lärer Kristus: Men om han icke hör dig, så tag med dig ännu en eller två, på det att hvar sak må bestämmas efter två eller tre vittnens utsago. Man skall alltså alltid underhandla med den, som saken rör, och icke honom ovetande på hans rygg tala illa om honom. Hjälper icke heller detta, så anmäl det offentligt för församlingen, vare sig för världslig eller andlig domstol. Ty här står du icke ensam, utan du har ined dig de vittnen, genom hvilka du kan öfverbevisa den skyldige, och på grund af hvilkas vittnesbörd domaren kan döma och straffa. På sä sätt kan man riktigt och rättvist komma därhän, att clet onda stäfjas eller afhjälpes. Men om man talar illa om en annan i alla vinklar och vrår samt rör i smutsen, så varder därmed ingen förbättrad, och om man sedan skall stå till svars och vittna, så ville man helst hafva det osagdt. Därför skedde det dylika skvallrare rätt, om de så dyrt finge plikta för sitt sladder, att äfven andra toge varning däraf. Gjorde du clet för att förbättra din nästa eller af sanningskärlek, så skulle du icke hemligen smyga omkring och sky dagens ljus.

Detta allt är nu sagdt om hemliga synder. Är synden däremot uppenbar, så att domaren och hvar man vet därom, så kan du utan att begå någon synd undvika den brottslige och låta honom gå sin väg såsom en, hvilken själf har ådragit sig vanäran, och du kan äfven offentligt vittna mot honom. Ty om något är offentligt bekant, så kan det icke vara tal oin bak-danteri eller falskt dömande och vittnande, såsom då vi nu bestraffa påfven och hans lära, som offentligt är framställd i böcker och utropad för all världen. Där synden är uppenbar, där är det ock billigt, att uppenbart straff följer, på clet att enhvar må veta att taga sig till vara.

Yi hafva nu alltså framställt hufvudinnehållet och den allmänna meningen af detta bud, nämligen att ingen skall med tungan skada sin nästa, vare sig vän eller fiende, eller tala illa om honom — clet må vara sant eller uppdiktadt —, såframt det icke sker å ämbetets vägnar eller för att bättra honom. Sin tunga skall däremot hvar och en bruka till att tala

det bästa om hvar oeh en, till att öfverskyla nästans synd och brister, urskulda honom och framställa honom i bästa möjliga dager. Detta förnämligast af den grund, som Kristus i evangelium (Matt. 7: 12) anför, och hvari han vill hafva alla buden med afseende på nästan sammanfattade: Allt hvad I viljen att människorna skola göra eder, det gören I ock dem.

Naturen lärer oss äfven detta på vår egen kropp, såsom S:t Paulus i 1 Kor. 12: 22 f. säger: Utan fastmer äro de kroppens lemmar nödvändiga, som synas vara svagare, och dem, hvilka vi anse mindre heder värda, kläda vi med så myckel större heder, och de mindre anständiga skyla vi så mycket anständigare. Ansikte, ögon, näsa och mun betäcker ingen, ty de behöfva det icke, då de i sig självfva äro de hedervärdaste lemmar vi äga. Men de skröpligaste, för hvilka vi blygas, betäcka vi noga, och här måste händer, ögon och hela kroppen hjälpa till att täcka och skyla. Sålunda böra vi ock alla sinsemellan öfverskyla hvad som hos nästan är vanhederligt och skröpligt och med allt, som står i vår makt, hjälpa till att befordra hans ära och afvärja allt, som kan lända honom till vanheder. Och det är i all synnerhet en vacker och ädel dygd, om man väl utlägger och till det bästa tyder allt hvad man hör sägas om nästan — såframt cl et icke är något allmänt bekant ondt — och söker vända det till godo gentemot de giftiga pratmakare, som flitigt bemöda sig att, om cle kunna få fatt i något att tadla hos nästan, uttyda och förvända det till det värsta, såsom nu särskildt sker med Guds kära ord och dess förkunnare.

Sålunda anbefallés i detta bud en mängd goda gärningar, som äro Gud synnerligen välbehagliga och skulle bringa med sig godt och välsignelse i rikaste mått, om blott den blinda världen och de falska helgonen ville inse det. Ty clet finnes hos människan intet, som kan åstadkomma mer godt eller göra större skada i andliga och världsliga saker än tungan, som dock är den minsta och svagaste lemmen.486

Nionde och tionde buden.

Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

Du skall icke hafva lust till din nästas hustru, ej heller till hans tjänare eller tjänarinna, ej heller till hans oxe eller åsna, e] heller något, annat, som* tillhör din nästa.

Dessa tvenne bud äro i all synnerhet gifna åt judarna, ehuru de likväl delvis angå äfven oss. De lydde dem nämligen icke såsom gällande okyskhet och stöld, hvilka i de föregående buden äro tillräckligt förbjudna, och de menade äfven, att de hade hållit alla buden, om de blott gjort eller icke gjort de utvärtes gärningarna. Därför har Gud tillagt dessa båda bud, att man såsom synd och förbjudet skall anse äfven det att hafva begär efter eller på något sätt eftertrakta nästans hustru och egendom och detta särskildt därför, att enligt judisk rättsordning tjänare och tjänarinnor icke såsom nu voro fria och tjänade för lön så länge de ville, utan de voro med sin kropp och hvad de ägde husbondens egendom liksom boskap och andra ägodelar. Dessutom hade äfven hvarje man rätt att genom skiljobref offentligt låta skilja sin hustru ifrån sig och taga sig en annan. I följd häraf måste de sinsemellan befara, att, om någon gärna ville hafva en annans hustru, han skulle hitta på någon orsak för att dels skilja sin hustru ifrån sig och dels söka få den andres skild från honom, så att han med fog kunde taga henne till sig. Detta var i deras ögon ingen synd eller skam, lika litet som nu med afseende på tjänstfolket om en husbonde gifver sin tjänare eller tjänarinna afsked, eller den ene lockar tjänare från den andre.

Därför hafva de nu, säger jag, ty dt dessa bud så — som för öfrigt är rätt, ehuru deras betydelse äfven är mer omfattande och djupare —, att ingen skall hafva lust till och trakta efter att tillägna sig hvad som tillhör en annan, såsom hustru, tjänare, hus och gård, åker, äng och boskap, äfven om det kan ske under sken af lag och rätt ehuru till nästans skada. FörutNIONDE OCH TIONDE BUDEN.

i sjunde budet förbjudes synden att tillägna sig främmande egendom eller undanhålla nästan sitt, hvartill man ju icke kan hafva någon rätt. Här åter är förbjudet att afhända nästan något, äfven om det kan ske på ett i världens ögon hederligt sätt, så att ingen kan anklaga eller tadla clig, som om du hade tagit det mecl orätt.

Ty vår natur är så beskaffad, att ingen unnar sin nästa så mycket som sig själf, utan hvar och en rycker till sig hvad han kan, och han frågar icke efter, hur det går mecl den andre. Härvid vilja vi till på köpet gälla för gudfruktiga och förstå väl att utsmycka oss och dölja vår ondska samt finna på listiga finter och sluga knep — som man ju nu dagligen ser påhittas —, så att det skall se ut, som om vi handlade alldeles rätt, ja vi våga att käckt åberopa oss och trotsa därpå och vilja, att dylikt icke skall kallas skälmstycken utan klokhet och förutseende. Härvid hjälpa ock lagfarna och domare till, hvilka vrida och tänja på rätten för att främja en viss sak, vrängande orden enligt sin egen önskan och utan att taga hänsyn till billighet och nästans behof. Mecl ett ord, den som i dylika saker är spetsfundigast och slugast, han får säkrast lagen på sin sida. såsom clet ock heter: Yigilantibus jura sub-veniunt (lagen hjälper dem. som hafva ögonen öppna).

Sålunda är detta sista bud icke riktadt mot dem. som i världens ögon äro stora skälmar, utan just mot dem. som vilja gälla för de allra gud fruktigaste. vilja prisas och kallas för redliga och präktiga människor, som icke felat mot något af de föregående buden, såsom i synnerhet judarna ville anses och äfven nu många stora och förnäma herrar och furstar. Ty menige man menar man stå på en vida lägre ståndpunkt och höra under clet sjunde budet, såsom de hvilka icke mycket fråga efter, om de hederligt och med rätt förvärfvat hvad de äga.

Sådant plägar nu särskildt förekomma vid angelägenheter, som skola afgöras inför domstol, i det att man här bemödar sig att vinna något af nästan och låta honom komma till korta. Så t. ex. då man tvistar om ett rikt arf eller något stort gods och man andrager och begagnar sig af allt. som kan488

hafva ett sken af rätt, framhåller och utsmyckar detta så, att man får rätten på sin sida och kan behålla egendomen på ett sådant sätt, att ingen kan öfverklaga det eller göra några anspråk. Likaledes om någon gärna vill komma åt ett slott, en stad, ett grefskap eller något annat stort och han genom mutor, vänner eller på hvad sätt han kan genomdrifver, att det tages ifrån en annan och gifves åt honom samt därtill bekräftas med bref och sigill, så att det måste kallas på redligt sätt och med furstligt bref åtkommet.

Detsamma sker ock i vanlig handel, där den ene listigt tillskansar sig något från den andre, så att denne måste afstå från sitt; eller den ene öfverrumplar och ansätter den andre, när han häri ser en fördel och vinst, och den andre kanske i följd af nöd och skuld icke kan inlösa sin förbindelse och därigenom behålla sin egendom. Så tages den kanske ifrån honom för halfva värdet eller mindre, och detta kallas ändå icke att tillägna sig det med orätt utan att ärligt köpa det. Här heter clet: »Den, som kommer först till kvarnen, får först mala» och »Hvar och en är sig själf närmast». Ja, hvem kan utgrunda alla de sätt, genom hvilka man med sken af lag och rätt kan slå under sig något? Detta anser världen icke för orätt och vill ieke se, att nästan härigenom bringas på obestånd och måste afstå ifrån hvad han icke utan skada kan umbära,. Men då ingen finnes, som skulle vilja att dylikt vederfores honom själf, så borde man dock kunna inse, att dylika förevändningar och skengrunder äro falska.

På samma sätt gick det fordom till med hustrur. När en annans hustru behagade någon, hittade denne då på sådana ränker, att han själf eller genom andra — på det ena eller andra sättet, hvaraf ju många kunde upptänkas — lagade så, att hennes man fattade ovilja till henne eller hon satte sig upp mol honom och betedde sig så, att han måste skilja sig från henne och lämna henne åt den andre. Detta har utan tvifvel varit mycket vanligt bland judarna, såsom man ju ock läser i evangelium om konung Herocles, att han gifte sig med sin egen broders hustru medan denne ännu lefde, men han villeNIONDE OCH TIONDE BUDEN.

ändå gälla för en ärbar, gudfruktig man, såsom S:t Markus (6: 20) betygar. Dylika exempel förekomma dock icke, hoppas jag, hos oss, då det i Nya testamentet är förbjudet äkta makar att skiljas. Men kanske förekommer det, att någon med list tager en rik fästmö från en annan. Ovanligt är i hvarje fall hos oss icke, att man lockar och tubbar från den andre hans tjänare och tjänarinna, som man med goda ord söker draga till sig.

Detta allt må nu ske på hvad sätt som helst, så böra vi dock veta, att Gud icke vill, att de afhänder nästan något, som tillhör honom, så att han måste undvara det, på det att du må mätta din girighet — och detta äfven om du

kan göra det på ett i världens ögon hederligt sätt. Det är nämligen en lömsk, försåtlig bofaktighet, med hvilken du såsom det heter spelat under täcket, på det att din uselhet icke skulle märkas. Ty om du än ställer dig, som om du icke hade gjort någon orätt, så har du dock trädt din nästas rätt för nära, och kallas detta också icke för att stjäla och bedraga, så är det dock att hafva lust till och begära nästans egendom, d. v. s. att trakta därefter och afhända honom den mot hans vilja samt icke unna honom det, som Gud har beskärt honom. Och om än domaren och hvarje människa måste tillåta clet, så skall dock Gud icke tillåta dig det, ty han ser väl det svekfulla hjärtat och världens ondska, hvilken, om hon får ett finger, tager hela handen, så att äfven uppenbar orätt och våld varder följden.

Vi låta sålunda dessa bud hafva den vanliga meningen, nämligen att det för det första bjudes, att man icke må trakta efter sin nästas skada samt icke heller vara behjälplig eller orsak därtill, utan man skall unna honom och låta honom få behålla hvad han äger samt därjämte befrämja och befordra hvad som kan vara honom till nytta och gagn, såsom vi vilja att man skall göra mot oss. De äro sålunda särskildt riktade mot afunden och den vidriga girigheten, emedan Gud vill upprycka roten och undanröja orsaken, ur hvilken allt sådant följer, hvarigenom nästan skadas. Detta uttrycker han ock tydligt med orden: Du skall icke hafva lust till eller du skall icke490

begära, ty lian vill framför allt, att vårt hjärta skall vara rent, ehuru vi, så länge vi lefva här på jorden, icke kunna komma därhän, så att alltså detta liksom alla andra bud ständigt och oaflåtligt anklagar oss och visar, huru pass fromma vi i själfva verket äro inför Gud.

De tio budens afslutning.

I Tio Guds bud hafva vi sålunda hufvudinnehållet af Guds lära om hvad vi böra göra, på det att hela vårt lif må vara Gud välbehagligt, och här är den rätta källan, ur hvilken skall uppkvälla och till hvilken skall strömma allt hvad som är verkligt goda gärningar, så att utom Tio Guds bud ingen gärning kan vara god och Gud välbehaglig, den må i världens ögon vara hur stor och kostlig som helst. — Låt nu se, huru våra stora helgon kunna berömma sig af sina andliga ordnar samt stora och' svåra gärningar, som de själfva uttänkt och pålagt sig, medan de underlåtit dessa af Gud bjudna, som om de vore alltför ringa eller längesedan utförda.

Jag menar, att man fastmer skulle hafva fullt upp att göra med att hålla hvad Gud här bjuder, såsom saktmod, tålamod och kärlek gentemot fiender, kyskhet, hjälpsamhet och hvad därmed sammanhänger. Men dylika gärningar gälla intet och hafva intet anseende i världens ögon, ty de äro icke sällsamma och stolta, icke bundna viel vissa tider, rum, sätt eller åtbörder, utan vanliga hussysslor, som den ene grannen kan öfva mot den andre, och därför hafva de intet anseende.

Dessa åter (munkarnas verk) göra, att man uppspärrar ögon och öron, hvarom de själfva ytterligare draga försorg genom en mängd pomp, prål och ståt, samt utsmycka hvad de göra. så att det skall lysa och glänsa. Man tänder rökelse, sjunger och ringer, man tänder vaxljus och lampor, så att man icke kan höra eller se något annat än detta. Att en präst står där i gyllne skrud eller en lekman hela dagen ligger på knä i kyrkan, det kallas en kostlig gärning, som man icke nog kan prisa. Men att en fattig flicka sköter ett litet barn och trogetDE TIO BUDENS AFSLUTNING.

gör det som åligger henne, det betyder intet. Hvad hade annars munkar och nunnor i sina kloster att göra?

Men se, det är en fördömlig förmätenhet af dessa förryckta helgon, att de understå sig finna på ett högre och bättre lefnadssätt och stånd än Tio Guds bud bjuda samt att de, som sagdt, föregifva, att vanliga människor föra ett värdelöst lif, medan deras är ett för helgon och fullkomliga. De inse icke, dessa stackars blinda människor, att ingen människa kan komma därhän, att hon kan hålla ett enda af Tio Guds bud så som det bör hållas, utan clet är nödvändigt — såsom vi skola höra — att både Tron och Fader vår komma oss 1 ill hjälp, hvarigenom vi bedja om och erhålla kraft till detta. Därför är deras skryt lika mycket vardt, som om jag ville skryta och säga: Jag har visserligen icke ett öre att betala mecl. men tio kronor tilltror jag mig dock att kunna betala.

Jag säger och upprepar detta, på det att man må komma ifrån det grufliga missbruk, som så djupt inrotat sig och vidlåder alla, och att man må i alla stånd på jorden vänja sig att hafva endast Guds bud i sikte. Ty man skall aldrig kunna finna på någon lära eller något stånd, som kan sättas i jäm-bredd med Tio Guds bad, emedan cle stå så högt, att ingen genom mänsklig kraft kan uppfylla dem, och den som fullgör dem måste vara en himmelsk, änglalik människa, vida höjd öfver all världens helighet. Betrakta dem och pröfva dig noga, använd all din kraft härpå, så skall du få så mycket att göra. att du icke skall söka eller fråga efter några andra gärningar eller någon annan helighet. — Detta vare nu nog om den första delen af den allmänna kristna läran, så mycket som därvid behöfves att lära och förmana. Men vi måste dock till sist upprepa den text, som hör därtill, och hvarom vi redan ofvan vid första budet hafva talat, på det att man måtte lära sig. huru stor vikt Gud lägger vid, ätt man väl lär sig och öfvar Tio Guds bud.

Jag. Herren din Gud. är en nitälskande Gud, som hemsöker fädernas nä ss gärning ar på barnen intill tredje och fjärde492

led på dem som hata mig, men gör barmhärtighet intill tusende ledet mot dem, som älska mig och hålla mina bud.

Detta tillägg, ehuru som sagdt närmast tillagdt det första budet, är dock tillfogadt med hänsyn till alla buden, emedan de alla böra hänföras till detta och syfta därpå. Därför har jag äfven sagt, att man bör förehålla de unga detta och inskärpa det i dem, så att de lära sig det och behålla clet i minnet, på det att de må inse, hvad som bör förmå och beveka oss att hålla dessa tio bud. Man skall ock betrakta detta stycke, som om det vore särskildt tillagdt till hvarje enskildt bud, så att det sålunda gäller dem alla.

Nu är det i dessa ord, såsom redan sagdt, sammanfattadt både ett vredgadt hotelseord och ett vänligt löfte för att å ena sidan förskräcka och varna oss och å andra sidan locka och beveka oss att mottaga hans ord såsom gudomliga allvarsord och akta dem högt, då han ju själf här säger, huru stor vikt han lägger därpå och huru strängt han vill vaka däröfver, nämligen så att han grufligt och förskräckligt vill straffa alla, som förakta och öfverträda hans bud, men däremot rikligt belöna, göra väl emot och skänka allt godt åt dem, som akta hans bud högt samt gärna göra och lefva efter dem. Därmed kräfver han, att vi uppfylla dem med ett sådant hjärta, som fruktar Gud allena och har honom för ögonen och af denna fruktan afhåller sig från allt, som strider mot hans vilja, på det att han icke må varda förtörnad, men som äfven förtröstar på honom allena och honom till behag fullgör hans vilja, emedan han talar till oss så vänligt som en fader och erbjuder oss sin nåd och allt godt.

Detta är äfven meningen och den rätta utläggningen af det första och förnämsta budet, af hvilket alla de öfrigas uppfyllande skall härflyta, Detta bud: du skall icke hafva några andra gudar, vill sålunda icke säga något annat än helt enkelt detta, som här kräfves: du skall frukta, älska och förtrösta på mig såsom din ende rätte Gud. Om nämligen ett hjärta förhåller sig så till Gud, så har det uppfyllt detta och alla de andra buden. Den däremot, som fruktar och älskar något an-DE TIO BUDENS AFSLUTNING.

riat i himmel och på jord, han skall hålla hvarken detta eller något annat bud. Sålunda har hela bibeln öfverallt predikat och upprepat detta bud samt hänfört allt till gudsfruktan och guds förtröstan. Så särskildt profeten David hela Psaltaren igenom, såsom då han t. ex. i ps. 147: 11 säger: Herren har behag till dem som frukta honom, till dem som hoppas på hans nåd, liksom vore hela lagen förklarad med denna enda vers, som just säger, att Herren har välbehag till dem, som icke hafva några andra gudar.

Sålunda skall det första budet lysa och kasta sin glans öfver alla de andra. Därför måste du ock låta detta stycke omfatta alla buden, liksom bandet eller ringen i en krans sammanbinder början och slut och håller allt tillhopa. Man skall därför ständigt upprepa det och icke glömma det. Då det sålunda i andra budet heter, att man skall frukta Gud och icke missbruka hans namn till att förbanna, ljuga, bedraga eller öfva andra synder och laster, utan bruka det rätt genom att åkalla det, bedja, lofva och tacka, så härflyter allt detta ur den kärlek och förtröstan, hvarom första budet talar. Likaså skall en dylik fruktan, kärlek och förtröstan drifva och beveka oss att icke

förakta Guds ord, utan lära oss det, gärna höra det samt hålla det i helgd och ära.

Likaledes sedermera med afseende på alla buden, som gälla vårt förhållande till nästan. Allt skall ske i kraft af det första budet, så att man hedrar, lyder och är underdånig fader, moder, husbönder och öfverhet icke för deras skull utan för Guds skull. Ty du skall härvid icke (i främsta rummet) hafva dina ögon riktade på fader och moder och frukta dem, eller göra och låta något dem till välbehag, utan du skall se till, hvad Gud vill och kräfver af dig. Underlåter du detta, så har du i honom en vred domare, men annars en nådig fader.

Sammalunda att du icke vållar din nästa lidande och skada, förgriper dig mot honom eller på något sätt träder hans rätt för nära, det må gälla hans egen kropp, hans maka, egendom, ära eller rätt, såsom det i de olika buden bjudes, och detta äfven om du hade tillfälle och anledning därtill, så att

ingen människa skulle straffa dig därför; utan att du gör väl emot hvar och en samt hjälper och står till tjänst där du kan — allt detta allenast för Guds skull och honom till välbehag, i förtröstan på att han rikligt skall vedergälla dig det. Sålunda ser du, huru och på hvad sätt det första budet är ursprunget och källsprånget, som flyter fram genom dem alla, och åter huru de alla hänföra sig till och bero på detta, så att slut och början sammanknyter och binder ihop alltsammans.

Detta är, säger jag, nyttigt och nödvändigt att beständigt förehålla de unga samt förmana och påminna dem, så att de icke såsom oförnuftiga djur uppfostras blott med stryk och tvång, utan i gudsfruktan och dyrkan af Gud. Ty om man betänker det sagda och lägger på hjärtat, att cl et icke är män-niskopåfund, utan Guds bud, och att han med sådant allvar vakar öfver deras uppfyllande, vredgas öfver och straffar dem, som förakta hans bud, men däremot öfversvinneligt vedergäl-ier dem, som hålla desamma, så kan man icke annat än bevekas och lockas att gärna göra Guds vilja. Därför är det icke förgäfves i Gamla testamentet bjudet, att man skall skrifva de tio buden på alla väggar och i alla hörn, ja äfven på sina kläder, icke för att man blott skall låta dem vara skrifna där eller bära dem för syns skull såsom judarna gjorde, utan för att vi ständigt må hafva dem för ögonen och i minnet samt efterlefva dem i all vår handel och vandel, så att enhvar må låta dem vara sin dagliga öfning i alla ärenden, företag och göromål, liksom stode de skrifna öfverallt dit han kastar sina blickar, där han går eller står. Så skulle man både för sin egen del i sitt hem och gentemot sina grannar hafva anledning nog att tillämpa Tio Guds bud och icke för att göra detta behöfva gå långt.

Häraf ser man nu åter, huru högt dessa tio bud förtjäna att lofvas och prisas framför alla stånd, bud och gärningar, som man annars lärer och talar om. Ty här kunna vi trotsa och säga: Låt alla visa och heliga träda fram och försöka, om de kunna åstadkomma ett verk jämförligt mecl dessa buds upp-

fyllande, som Gud med sådant allvar kräfver och befaller vid äfventyr af hans högsta vrede och straff, som därjämte gifvei så härliga löften, att han vill öfverhopa oss med allt godt och all välsignelse, om vi hålla dem. Därför bör man framför alla andra läror hålla dessa bud högt och i ära såsom den största skatt, hvilken Gud gifvit oss.

ANDRA DELEN. Om Tron.

Hittills hafva vi talat om den kristna lärans första del och däri sett allt, som Gud vill att vi skola göra och underlåta. Härpå följer nu med rätta Tron, hvilken för oss framställer allt, som vi af Gud hafva att vänta och mottaga och hvarigenom vi med ett ord sagdt fullt och helt lära känna honom. Och detta skall just tjäna till att vi må kunna göra det, som vi enligt Tio Guds bud böra göra, ty de äro, såsom vi ofvan sagt, så höga, att människans förmåga är alldeles för ringa och svag för att kunna hålla dem. Därför är detta stycke minst lika nödvändigt att lära sig som det förra, så att vi må veta, huru vi skola kunna uppfylla Guds bud, hvarest och hvarigenom vi skola taga den härtill nödvändiga kraften. Ty kunde vi af egen kraft hålla cle tio buden så, som dessa, böra hållas, så behöfde vi ingenting vidare, hvarken Tron eller Fader vår. Men, innan vi förklara Trons nytta och nödvändighet, måste de enfaldiga först lära sig förstå och fatta, hvad Tron i och för sig är.

Först och främst har man hittills delat Tron i tolf artiklar, ehuru, om man skulle taga hvart för sig alla de stycken, som finnas i bibeln och höra till Troil, skulle det blifva vida fler artiklar, hvilka icke heller alla med så få ord kunna uttryckas. Men för att så lättfattligt och enkelt som möjligt framställa det såsom det bör läras barnen, så vilja vi i korthet sammanfatta hela Tron i tre hufvudartiklar efter gudomens

fyllande, som Gud med sådant allvar kräfver och befaller vid äfventyr af hans högsta vrede och straff, som därjämte gifvei så härliga löften, att han vill öfverhopa oss med allt godt och all välsignelse, om vi hålla dem. Därför bör man framför alla andra läror hålla dessa bud högt och i ära såsom den största skatt, hvilken Gud gifvit oss.

ANDRA DELEN. Om Tron.

Hittills hafva vi talat om den kristna lärans första del och däri sett allt, som Gud vill att vi skola göra och underlåta. Härpå följer nu med rätta Tron, hvilken för oss framställer allt, som vi af Gud hafva att vänta och mottaga och hvarigenom vi med ett ord sagdt fullt och helt lära känna honom. Och detta skall just tjäna till att vi må kunna göra det, som vi enligt Tio Guds bud böra göra, ty de äro, såsom vi ofvan sagt, så höga, att människans förmåga är alldeles för ringa och svag för att kunna hålla dem. Därför är detta stycke minst lika nödvändigt att lära sig som det förra, så att vi må veta, huru vi skola kunna uppfylla Guds bud, hvarest och hvarigenom vi skola taga den härtill nödvändiga kraften. Ty kunde vi af egen kraft hålla cle tio buden så, som dessa, böra hållas, så behöfde vi ingenting vidare, hvarken Tron eller Fader vår. Men, innan vi förklara Trons nytta och nödvändighet, måste de enfaldiga först lära sig förstå och fatta, hvad Tron i och för sig är.

Först och främst har man hittills delat Tron i tolf artiklar, ehuru, om man skulle taga hvart för sig alla de stycken, som finnas i bibeln och höra till Troil, skulle det blifva vida fler artiklar, hvilka icke heller alla med så få ord kunna uttryckas. Men för att så lättfattligt och enkelt som möjligt framställa det såsom det bör läras barnen, så vilja vi i korthet sammanfatta hela Tron i tre hufvudartiklar efter gudomens

trenne personer, på hvilka allt, som vi tro, hänsyftar. Alltså skall den första artikeln, om Gud Fadern, förklara skapelsen, den andra, om Sonen, återlösningen, den tredje, om den Helige Ande, helgelsen. På det allra kortaste kunde Tron sålunda sammanfattas i de få orden: jag tror på Gud Fader, som har skapat mig; jag tror på Gud Sonen, som har återlöst mig; jag-tror på den Helige Ande, som helgar mig. En Gud och en tro, men tre personer, därför ock tre artiklar eller bekännelser. Så vilja vi nu i korthet genomgå och förklara dessas ord.

Första artikeln.

Jag tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Här är i största korthet måladt och framställdt hvad som är Gud Faderns väsen, vilja, handlande och verk. Ty då de tio buden förehållit oss, att vi icke skola hafva mer än en Gud, så kunde man nu fråga: Hvad är då Gud? hvad gör han? hur kan man prisa eller afbilda och beskrifva honom, så att man lär känna honom? Detta lärer oss nu denna och följande artiklar, så att Tron alltså icke är något annat än den kristnes svar på och bekännelse till det första budet, Det är, som om man frågade ett barn: Min vän, hvad har du för en Gud? Hvad vet du om honom? Och barnet då kunde säga: Min Gud det är för det första Fadern, som har skapat himmel och jord, och förutom denne ende håller jag icke något för att vara Gud, emedan det icke finnes någon annan, som skulle kunna hafva skapat himmel och jord.

För de lärda och dem, som äro något bevandrade i bibeln, kan man väl utförligare förklara alla tre artiklarna och indela dem i lika många stycken som de innehålla ord. För de unga lärjungarna åter må det vara nog att framhålla clet nödvändigaste, nämligen att, såsom redan sagdt, denna artikel handlar om skapelsen, så att man håller sig till orden himmelens och jordens skapare. Men hvad vill nu det säga. och hvad menar

du med orden Jag tror på Gad Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare? 8var: Jag menar och tror, att jag är skapad af Gud, d. v. s. att han har gifvit mig och oaflåtligt uppehåller min kropp och själ, lif och alla lemmar, cle små såväl som de stora, alla sinnen, förnuft och förstånd, vidare mat och dryck, kläder, näring, hustru och barn, tjänare, hus och hem m. m. Därjämte låter han allt skapadt tjäna mig till nytta och lifvets nödtorft, sol, måne och stjärnorna på himlen, dag och natt, luft, eld, vatten, jorden och allt hvad den bär och alstrar, fåglar, fiskar, djur, säd och alla växter; likaledes gifver och uppehåller han allt annat lekamligt och timligt godt, såsom god styrelse, fred och trygghet. Därför kan man af denna artikel lära sig, att ingen af oss genom sig själf äger eller kan uppehålla hvarken lifvet eller något annat, som här är uppräk-nadt eller skulle kunna uppräknas, huru smått och ringa det än må vara. Allt detta innefattas i ordet skapare.

Därjämte bekänna vi äfven, att Gud Fader har gifvit oss icke blott allt sådant, som vi se för våra ögon, utan ock dagligen beskyddar och bevarar oss för allt ondt och alla olyckor, af-vänder allt skadligt och farligt och detta allt af idel kärlek och godhet utan någon vår förskyllan eller värdighet, såsom en vänlig fader, hvilken har omsorg om oss. Men att vidare tala härom hör till förklaringen af denna artikels båda öfriga stycken, i hvilka vi säga: Fader, allsmäktig.

Af det sagda följer nu af sig själft, att emedan allt hvad vi äga samt dessutom allt, som finnes i himmel och på jord, dagligen gifves, uppehälles och bevaras åt oss af Gud, så äro vi ju skyldiga att för detta oaflåtligt älska, prisa och tacka honom samt kortligen med allt detta, som vi fått, tjäna honom såsom han i de tio buden kräfver och bjuder. Här vore nu mycket att säga, ifall man ville framhålla, huru få de äro, som tro denna artikel. Ty vi gå alla förbi densamma, höra och säga efter, men se och betänka icke hvad orden innebära. Ty om vi af hjärtat trodde det, skulle vi ock handla därefter och icke gå vår väg så stolta, trotsa och brösta oss, som om vi genom oss självfva ägde lif, rikedom, makt och ära m. m., så att man måste

1'rukta och tjäna oss. Så gör emellertid den olycksaliga, förvända världen, liviiken är slagen med blindhet och missbrukar alla Guds goda gåfvor till högfärd, girighet, vällust och yppighet utan att det ringaste fråga efter Gud för att tacka honom eller erkänna honom såsom herre och skapare.

Därför borde denna artikel förödmjuka och förskräcka oss alla, om yi trodde. Ty vi synda dagligen med ögon, öron, händer, kropp och själ, penningar och ägodelar samt med allt hvad vi äga, i synnerhet de, hvilka ännu kämpa mot Guds ord. Dock hafva de kristna det företrädet, att de erkänna sig vara skyldiga att för dessa gåfvor tjäna Gud och lyda honom, hvilket världen icke erkänner.

Fördenskull skola vi dagligen öfva oss med denna artikel, inprägla den i vårt sinne och vid allt, som förefaller, vid allt godt som vederfares oss eller om vi räddas ur nöd och fara, erinra oss, att det är Gud, som gifver oss allt detta och gör allt detta, så att vi däri skönja hans faderliga hjärta och öfvervinneliga kärlek till oss. Däraf skulle hjärtat värmas och varda brinnande ai tacksamhet, så att vi skulle bruka alla dessa gåfvor till Guds ära och pris. — Sålunda hafva vi i korthet förklarat denna artikels mening, så mycket som de enfaldiga till att börja med behöfva att lära sig, nämligen dels hvad vi af Gud äga och mottaga, samt dels hvad vi därför äro honom skyldiga, hvilket är en stor och förträfflig kunskap, men en ännu större skatt. Ty här se vi, huru Fadern har gifvit sig åt oss jämte allt skapadt samt på det rikligaste försörjer oss i detta lif, förutom att han öfverhopar oss med outsägligt stora eviga gåfvor genom sin Son och den Helige Ande, såsom vi skola få höra,

Andra artikeln.

Jag tror ock på Jesus Kristus, hans enfödde Son. vår Herre, hvilken är aflad af den Helige Ande; född af jungfrur) Maria; pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven; nederst/igen till dödsriket; på tredje dagen uppstånden igenTREDJE ARTIKELN.

ifrån de döda; uppstigen till himmelen; sittande pä allsmäktig Gud Faders högra sida; därifrån igenbommande till att döma lefvande och döda.

Här lära vi känna den andra personen i gudomen, så att vi se, hvad vi förutom de nyss nämnda timliga gåfvorna hafva fått af Gud, nämligen huru han har skänkt oss allt hvad han äger oeh icke för sig behållit något, som lian icke skänkte oss. — Denna artikel är nu mycket innehållsrik, men för att äfven om den tala kort och barnsligt vilja vi taga fasta på ett ord och däri sammanfatta hela innehållet, så att vi, såsom förut är sagdt, häraf må lära, huru vi blifvit återlösta, hvilket grundar sig på orden: på Jesus Kristus vår Herre.

Om man nu frågar dig: Hvad tror du i den andra artikeln om Jesus Kristus? så svara i korthet: Jag tror, att Jesus Kristus, i sanning Guds Son, är vorden min Herre. Hvad betyder nu detta att varda en Herre? Det betyder, att han har ålerlöst mig från synd, djäfvul, död och allt ondt. Ty förut har jag icke haft någon herre eller konung, utan jag har varit fången under djäfvulens våld, dömd till döden samt snärjd i synd och blindhet.

Ty då vi voro skapade och af Gud Fadern hade erhållit allt slags godt, kom djäfvulen och förledde oss till olydnad och synd samt bragte oss död och allt ondt, så att vi kommo under Guds vrede och onåd samt dömdes till evig förtappelse, såsom vi genom vår förbrytelse förtjänat. Då fanns ingen råd, hjälp eller tröst, till dess Guds ende, evige Son af idel godhet förbarmade sig öfver vår jämmer och vårt elände samt kom från himmelen för att hjälpa oss. Sålunda äro nu alla dessa tyranner och bödlar fördrifna, och i deras ställe har trädt Jesus Kristus, en lifvets, rättfärdighetens, alla goda gåfvors och salighets Herre. Han har ryckt oss stackars förlorade människor ur helvetets gap. Han har vunnit oss, befriat oss och åter bragt oss under Faderns välbehag och nåd samt tagit oss såsom sin egendom under sitt skärm och skydd för att regera oss med sin rättfärdighet, vishet, makt, lif och salighet,500

Hufvudinnehållet i denna artikel är alltså, att ordet Herre helt enkelt betyder återlösare, d. v. s. den som fört oss från djäfvulen till Gud, från döden till lifvet, från synden till rätt-färdigheten och däruti behåller och bevarar oss. — Det öfriga, som i denna artikel följer, tjänar endast till att förklara denna återlösning samt närmare visa, huru och hvarigenom den skett, hvad den kostat honom samt hvad han måst gifva och göra för att vinna oss och bringa oss under sitt herradöme, nämligen att han är vorden människa, aflad och född af den Helige Ande och jungfrun utan all synd, för att han skulle varda herre öfver synden; därjämte har han lidit, dött och blifvit begrafven för att tillfyllestgöra för mig och betala hvad jag var skyldig, icke mecl silfver eller guld, utan med sitt eget dyra blod. Och detta allt för att varda min Herre, ty för sig själf hade han icke behöft göra något af detta. Därefter har han uppstått igen, sedan döden var uppslukad af segern, och slutligen uppfarit till himmelen och vid Faderns högra sida tagit riket i besittning, för att djäfvulen och alla makter skulle varda honom underdåniga och läggas till hans fötter, till dess han slutligen på clen yttersta dagen alldeles skall afskilja oss från den onda världen, ifrån djäfvul, död och synd m. m.

Men att särskildt förklara dessa enskilda stycken hörer icke till den korta barnaundervisningen, utan till de utförliga predikningarna hela året igenom, särskildt på de tider, som äro bestämda till att grundligt behandla hvarje särskild artikel om Kristi födelse, lidande, uppståndelse, himmelsfärd m. m. Hela evangelium, som vi predika, syftar äfven därpå, att vi väl må fatta denna artikel, på hvilken all vår frälsning och salighet grundar sig, och den är så innehållsrik, alt vi aldrig hunna lära oss nog däraf.

Tredje artikeln.

Jay tror ock på den Helige Ande; en helig allmännelig kyrka, de heligas samfund: syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt lif.TREDJE ARTIKELN.

Denna artikel kan jag icke bättre behandla än genom att, som sagdt, tala om helgelsen, hvarigenom den Helige Ande med sitt ämbete beskrifves och afbildas. Därför måste vi hålla fast vid ordet Helig Ande, emedan allt häri är så kort sammanfat-tadt, att man icke kan finna något bättre. Det omtalas för öfrigt mångahanda andar i bibeln,

såsom människoandar, himmelska andar och onda andar, men Guds ande ensam kallas Helig Ande, d. v. s. den, som har helgat och alltjämt helgar oss. Ty såsom Fadern kallas Skapare och Sonen kallas Återlösare, så bör ock den Helige Ande på grund af sitt verk kallas Helgare eller Heliggörare. Men huru sker ett sådant helgande? Svar: Liksom Sonen får det herravälde, hvarigenom lian eröfrar oss, genom sin födelse, död och uppståndelse m. m., så verkar den Helige Ande helgelsen genom de heligas samfund eller den kristna kyrkan, syndernas förlåtelse, köttets uppståndelse och det eviga lifvet, d. v. s. att han först förer oss in i sin heliga församling och lägger oss i kyrkans sköte, genom hvilken han predikar för oss och bringar oss till Kristus.

Ty hvarken du eller jag kunde någonsin veta något om Kristus eller tro på honom och få honom till Herre, om det icke af nåd tillbjödes och skänktes oss af den Helige Ande genom det heliga evangeliets predikan. Själfva verket är skett och fullbordadt, ty Kristus har förvärfvat och vunnit åt oss skatten genom sitt lidande, sin död och sin uppståndelse m. m. Men om verket förblef ve doldt, så att ingen visste något därom, så vore det fruktlöst och fåfängt. På det att nu en dylik skatt icke må blifva begrafven utan använd och begagnad, har Gud gifvit oss sitt ord och låtit det förkunnas samt däri gifvit oss den Helige Ande för att i vårt hjärta införa och tillägna oss denna skatt och återlösning. Därför är helga intet annat än att föra till Herren Kristus för att mottaga en sådan gåfva, hvilket vi icke af oss själfva förmå.

Så lär dig nu att klart förstå denna artikel, så att, om man frågar, livad du menar med orden: jag tror på den Helige Ande? du kan svara: Jag tror, att den Helige Ande helgar mig, såsom hans namn säger. Men hvarmed gör han detta? Eller502

hvilket sätt och hvilka medel brukar han därtill? Svar: Genom den kristna kyrkan, syndernas förlåtelse, köttets uppståndelse och det eviga lifvet. Ty först och främst har han. i världen en särskild församling, som är modern, hvilken föder och närer hvarje kristen genom Guds ord, hvilket den Helige Ande uppenbarar och låter predika för att upplysa och upptända människornas hjärtan, så att de fatta och mottaga det, hålla sig därtill och däruti framhärda.

Ty läte den Helige Ande icke Guds orcl predikas och slå rot i våra hjärtan, så att vi fattade det, så vore det förloradt, såsom det varit under påfvedömet, då Tron sattes under en skeppa och ingen erkände Kristus såsom Herre eller den Helige Ande såsom den, hvilken helgar, cl. v. s. ingen trodde, att Kristus sålunda är vår Herre, att lian utan våra gärningar och vår förtjänst har kunnat vinna åt oss en dylik skatt och göra oss väl behagliga för Fadern. Hvad är det då soin fattats? Jo, just clet att den Helige Ande icke där varit tillstädes, hvilken uppenbarat och låtit predika detta, utan människor och onda andar hafva varit tillstädes, hvilka hafva lärt oss, att vi genom våra egna gärningar skulle varda saliga och vinna nåd. Därför är clet icke heller någon kristen kyrka, ty där man icke predikar om Kristus, där är icke den Helige Ande, som skapar, kallar och församlar den kristna kyrka, utom hvilken ingen kan komma till Herren Kristus. — Detta vare nu nog om denna artikels hufvuclinnehåll. Men emedan de stycken, som däri vidare omnämnas, för cle enfaldiga icke äro så alldeles lättfattliga, vilja vi i korthet genomgå äfven dem.

Den heliga kristna kyrkan kallas i Tron communio sanc-lorum, de heligas gemenskap. De båda uttrycken betyda egentligen detsamma, men fordom användes blott den ena beteckningen. Det senare uttrycket har äfven illa och otydligt återgifvas i vårt modersmål (tyskan) med »de heligas gemenskap». Ville man rätt tydligt återgifva det, så borde det enligt tyskt språkbruk öfversättas annorlunda, ty ordet ecclesia (kyrka) betyder på tyska egentligen en församling. Men vi äro nu vana vid ordet »kyrka», hvarmed de enfaldiga förstå icke en för-

samlacl menighet, utan clet invigda huset eller byggnaden, ehuru huset icke borde kunna kallas en kyrka annat än på grund af att menigheten där samlas. Ty vi, som komma tillsammans, göra och taga oss för detta ändamål ett särskildt rum samt gifva huset namn efter menigheten.

Alltså betyder ordet kyrka egentligen ingenting annat än en församling och ordet är till sitt ursprung icke tyskt utan grekiskt (liksom äfven ordet eeclesia). ty på grekiska heter det kyria, liksom det på latin kallas curia. På vårt modersmål borde det därför rätteligen heta: en kristlig menighet, eller församling, eller ännu bättre och klarare: en helig kristenhet.

Likaledes borde äfven ordet communio, som här är tillagdt, tolkas icke såsom »gemenskap», utan såsom menighet, församling. Det är icke heller något annat än ett förklarande tillägg eller en utläggning, hvarigenom någon har velat klargöra hvad den kristna kyrkan betyder. Häraf hafva nu några, som icke rätt förstått hvarken latin eller tyska, på vårt modersmål bildat uttrycket de heligas gemenskap (Gemeinschaft der Heiligen), hvilket dock är i strid mot hvarje språkbruk. Rätt uttryckt borde det heta: en de heligas menighet eller församling, d. v. s. en församling. i hvilken idel heliga finnas, eller ännu tydligare: en helig församling. Jag säger detta, på det att man må förstå orden, ty det gamla är genom vanan så fast-grodt, att det är svårt att rycka upp. och det anses genast för kätteri, om man ändrar ett ord.

Meningen och den egentliga innebörden i detta tillägg är emellertid: Jag tror, att det på jorden finnes en liten helig skara och församling af idel heliga under ett hufvud Kristus, kallad tillhopa genom den Helige Ande, i en tro. ett sinne och förstånd, med mångahanda gåfvor, men endräktig i kärleken, utan partier och splittringar. Af denna församling är äfven jag en del och en lem med medborgarrätt till alla de gåfvor, som den äger. Genom den Helige Ande har jag blifvit förd till densamma och införlifvad däri. därigenom att jag hört och alltjämt hör Guds ord. hvilket är clen dörr, hvarigenom man kommer in i denna församling. Ty förut, innan vi kommit dit. hörde504

vi djäfvulen till, såsom de hvilka icke visste något om Gud och om Kristus. Den Helige Ande förblifver ock ända till den yttersta dagen hos den heliga församlingen eller kristenheten, och genom denna kallar han oss till sig och brukar henne till att predika ordet, genom hvilket han verkar och förökar helgelsen, så att vi dagligen tilltaga och varda starka i tron och dess frukter, hvilka han ock verkar.

Vidare tro vi, att vi i kristendomen hafva syndernas förlåtelse, hvilken vi få genom de heliga sakramenten och aflösningen samt jämväl genom allehanda trösteord i hela evangeliet. Därför hör ock hit allt det, som bör predikas om sakramenten, ja korteligen hela evangelium och alla kristenhetens ämbeten, hvilket man ock måste ständigt framhålla. Ty ehuru Guds nåd är förvärfvad genom Kristus och heligheten verkad af den Helige Ande genom Guds ord i den kristna kyrkans samfund, så äro vi dock för vårt kötts skull, som vi ännu föra med oss, aldrig utan synd.

Fördenskull är allt i kristenheten därtill förordnadt, att vi där dagligen genom ord och tecken må hämta idel förlåtelse för synderna, så att våra samveten må tröstas och upprättas så länge vi lefva här. På så sätt verkar den Helige Ande, att, ehuru vi hafva synd, den dock icke kan skada oss, emedan vi tillhöra kristenheten, i hvilken finnes idel syndaförlåtelse, där både Gud förlåter oss och vi inbördes förlåta, fördraga och upprätta hvarandra. Men utom kristenheten, där intet evan-lium finnes, där finnes icke heller någon förlåtelse, liksom det icke kan finnas någon helgelse. Därför hafva alla de själfva utstött och afskilt sig från kristenheten, hvilka icke genom evangelium och syndernas förlåtelse utan genom sina egna gärningar vilja söka förtjäna helgelse.

Då emellertid vår helgelse har börjat och dagligen tilltager, så vänta vi, att vårt kött skall dödas och begrafvas med all dess orenhet, men i härlighet åter framgå och uppstå till en hel och fullkomlig helighet i ett nytt, evigt lif. Ty här förblifva vi blott halft rena och heliga, så att den Helige Ande ständigt måste arbeta på oss mecl ordet och dagligen gifva ossTREDJE ARTIKELN.

förlåtelse, äncla till dess vi ingå i det lif, där ingen förlåtelse mer behöfves, emedan där finnes blott fullkomligt rena och heliga människor, fulla af fromhet och rättfärdighet, fria från synd, död och allt ondt, i en ny, odödlig och förklarad kropp.

Se, allt detta tillhör den Helige Andes ämbete och verk, nämligen att han här på jorden begynner helgelsen samt dagligen förökar den genom de tvenne stycken, som vi bekänt: Den kristna kyrkan och syndernas förlåtelse. Men när vi blifvit till jord igen, skall han fullständigt och på ett ögonblick fullborda vår helgelse samt evigt behålla och bevara oss därvid genom de tvenne sista styckena (köttets uppståndelse och ett evigt lif).

Men att här står »köttets uppståndelse»95 är icke heller väl uttryckt på vårt språk, ty när vi höra talas om kött, så tänka vi på slaktarbodar. På vårt språk borde vi därför rätteligen säga kroppens uppståndelse eller lekamens uppståndelse; dock betyder detta föga, om man blott rätt förstår orden.

Detta är nu den artikel, hvars verk alltjämt fortgår och måste fortgå, ty skapelsen är ju fullbordad och återlösningen vunnen, men den Helige Ande utöfvar oaflåtligt sitt verk ända till den yttersta dagen. Han har därför på jorden stiftat en församling, genom hvilken han talar och utför allt, ty han har ännu icke samlat hela sin kristenhet eller utdelat all sin förlåtelse. Därför tro vi på honom, som dagligen drager oss till sig genom ordet samt gifver, förökar och styrker tron genom samma ord och syndernas förlåtelse, på det att han, då allt detta är fullbordadt och vi förblifva därvid samt dö bort från världen och allt ondt, må slutligen göra oss fullkomligt och evigt heliga, hvilket vi nu genom ordet i tron förbida.

Med få men innehållsrika ord har du här uttryckt och af-bildat hvad som är Guds hela väsen, vilja och verk. På detta beror all vår vishet, hvilken vida öfvergår människors vishet, tankar och förnuft, ty ehuru hela världen med all flit sökt utgrunda hvad Gud är, hvad han har i sinnet och hvad han gör. så har den dock aldrig kunnat utfinna detta. Men här har clu det däremot på det allra rikaste sätt, ty här har han själf i alla tre artiklarna uppenbarat och afslöja! sitt faderliga hjärtas in-506

nersta cljup och all sin outsägliga kärlek. Ty han har just därför skapat oss, att han skulle återlösa och helga oss, och, utom det att han har skänkt oss allt i himmel och på jord, har han äfven gifvit oss sin Son och sin Helige Ande, genom hvilka han vill draga oss till sig. Ty såsom vi ofvan visat, kunde vi aldrig någonsin komma därhän att lära känna Faderns huldhet och nåd annat än genom Herren Kristus, som är Gruds fadershjärtas spegel, utom hvilken vi icke se något annat än en vred och förfärlig domare. Om Kristus åter kunde vi intet veta, om det icke vore oss uppenbaradt genom den Helige Ande.

Därför skilja och afsöndra dessa Trons artiklar oss kristna från jordens alla öfriga folk. Ty hvad som är utom kristenheten, det må vara hedningar, turkar, judar eller falska kristna och skrymtare, så — om de äfven tro och tillbedja den ende sanne Guden — veta de dock icke hurudant hans sinnelag gent emot dem är, och de kunna därför icke af honom förvänta kärlek eller något godt, hvarför de förblifva under vrede och fördömelse. De hafva nämligen icke Kristus till Herre och äro icke heller upplysta och benådade med någon den Helige Andes gåfva.

Häraf ser du nu, att Tron är en helt annan lära än de tio buden, ty dessa lära väl, hvad vi böra göra. men Tron åter säger, hvad Gud gör och gifver oss. De tio buden äro för öfrigt äfven skrifna i alla människors hjärtan, men Tron kan ingen mänsklig klokhet begripa, utan den kan endast den Helige Ande lära oss. Därför göra de tio budens lära ingen till kristen, ty Guds vrede och onåd förblifver öfver oss, emedan vi icke kunna göra hvad Gud af oss kräfver. Tron åter bringar idel nåd, gör oss gudfruktiga och för Gud välbehagliga. Ty genom denna kunskap få vi lust och kärlek till alla Guds bud, emedan vi här se. huru fullständigt Gud med allt hvad han äger och förmår gifver sig åt oss till hjälp och bistånd att kunna uppfylla de tio buden: Fadern med allt skapadt. Kristus med alla sina verk, den Helige Ande med alla sina gåfvor.

Detta vare nu nog sagdt om Tron till att lägga en grund för rle enfaldiga, så att man ieke öfverhopar dem med förFADER VÅR.

mycket, utan, då de förstått innehållet häraf, skola de själfva söka förkofra sin kunskap och till detta hänföra hvad de i bibeln lära sig och så ständigt tilltaga och växa i en allt rikare insikt. Ty så länge vi lefva, skola vi dagligen hafva att härom både lära oss själfva och predika för andra.

TREDJE DELEN. Fader vår.

Yi hafva nu hört, hvad man bör göra och tro samt hvari det bästa och sällaste lifvet består. Här följer nu det tredje stycket, som handlar om, huru vi böra bedja. Ty emedan det står så till med oss, att ingen människa fullkomligt kan hålla de tio buden, äfven om hon har börjat att tro, emedan djäfvulen, världen och vårt eget kött våldsamt spjärnar däremot, så är ingenting mer nödvändigt än att ständigt åkalla, anropa och bedja Gud, att han må gifva, bevara och föröka tron och förmågan att uppfylla cle tio buden samt undanrödja hvad som ligger oss i vägen och hindrar oss därvid. Men på det att vi må veta, hvad och huru vi böra bedja, har — såsom vi skola se -- vår Herre Kristus själf lärt oss sättet och orden.

Men innan vi stycke för stycke förklara Fader vår, är det emellertid nödvändigt att först förmana och mana människorna till bön, såsom äfven Kristus och apostlarna hafva gjort. Först och främst bör man sålunda veta, att vi för Guds skull äro skyldiga att bedja. Vi hafva ju nämligen hört i andra budet: Du skall icke missbruka din Guds namn, att däri fordras, att vi skola prisa Guds heliga namn, åkalla det i all nöd, eller bedja; ty åkalla är ingenting annat än att bedja. Att bedja är sålunda lika strängt och allvarligt bjudet som allt det öfriga, att icke hafva någon annan Gud, icke döda, icke stjäla ra. m. Ingen må sålunda tänka, att det är likgiltigt, om vi bedja eller FADER VÅR.

mycket, utan, då de förstått innehållet häraf, skola de själfva söka förkofra sin kunskap och till detta hänföra hvad de i bibeln lära sig och så ständigt tilltaga och växa i en allt rikare insikt. Ty så länge vi lefva, skola vi dagligen hafva att härom både lära oss själfva och predika för andra.

TREDJE DELEN. Fader vår.

Yi hafva nu hört, hvad man bör göra och tro samt hvari det bästa och sällaste lifvet består. Här följer nu det tredje stycket, som handlar om, huru vi böra bedja. Ty emedan det står så till med oss, att ingen människa fullkomligt kan hålla de tio buden, äfven om hon har börjat att tro, emedan djäfvulen, världen och vårt eget kött våldsamt spjärnar däremot, så är ingenting mer nödvändigt än att ständigt åkalla, anropa och bedja Gud, att han må gifva, bevara och föröka tron och förmågan att uppfylla cle tio buden samt undanrödja hvad som ligger oss i vägen och hindrar oss därvid. Men på det att vi må veta, hvad och huru vi böra bedja, har — såsom vi skola se -- vår Herre Kristus själf lärt oss sättet och orden.

Men innan vi stycke för stycke förklara Fader vår, är det emellertid nödvändigt att först förmana och mana människorna till bön, såsom äfven Kristus och apostlarna hafva gjort. Först och främst bör man sålunda veta, att vi för Guds skull äro skyldiga att bedja. Vi hafva ju nämligen hört i andra budet: Du skall icke missbruka din Guds namn, att däri fordras, att vi skola prisa Guds heliga namn, åkalla det i all nöd, eller bedja; ty åkalla är ingenting annat än att bedja. Att bedja är sålunda lika strängt och allvarligt bjudet som allt det öfriga, att icke hafva någon annan Gud, icke döda, icke stjäla ra. m. Ingen må sålunda tänka, att det är likgiltigt, om vi bedja eller

icke, såsom en del råa människor gjort, hvilka hafva tänkt: Hvarför skulle jag bedja? Hvem vet, om Gud aktar på eller vill höra min bön? Beder jag icke, så beder en annan. På så sätt vänja de sig att aldrig bedja och skylla på, att vi förkasta falska och skrymtaktiga böner, liksom lärde vi, att man icke skulle eller behöfde bedja.

Sant är väl, att de böner, som man hittills pladdrat och mumlat i kyrkorna, icke hafva varit några verkliga böner. Ty något sådant rent utvärtes kan i bästa fall vara en öfning för små barn, skolpiltar och enfaldiga i att sjunga eller läsa, men verkliga böner är det icke. Att bedja det är, såsom andra budet lär oss, att åkalla Gud i nöden. Detta vill Gud vi skola göra, och det får icke bero på vårt godtfinnande, utan vi böra och måste bedja, om vi vilja vara kristna, lika väl som vi böra och måste lyda fader och moder och öfverheten. Ty genom åkallan och bön varder Guds namn hedradt och rätt brukadt. Detta bör du framför allt märka, så att du därmed kan bringa till

tystnad och afvisa de tankar, som afhålla och afskräcka dig från att bedja. Ty liksom det icke går för sig, om en son ville säga till sin fader: »Hvad bryr Gud sig om min lydnad; jag vill gå min väg och göra hvad mig lyster; det betyder ändå ingenting», utan det står i budet: du skall och måste göra det, likaså står icke heller detta i ditt fria skön att göra eller underlåta, utan du skall och måste bedja.

Häraf bör du nu kunna sluta till, att, då det är så allvarligt bjudet att bedja, ingen får ringakta sin bön, utan han skall anse den för något stort och betydelsefullt. Du bör härvid alltid taga jämförelser från de andra buden. Ett barn bör förvisso icke ringakta sin lydnad mot fader och moder, utan det bör alltid tänka: Denna gärning är en lydnadens gärning, och hvad jag gör, det gör jag icke i annan tanke än att det sker i lydnad för Guds bud, hvarpå jag kan stödja mig, då jag skattar detta högt, icke för min värdighets skull, utan för Guds buds skull. Sålunda äfven här: allt hvad och hvarom vi bedja Gud, det skola vi betrakta såsom af Gud fordrad t och gjordt i lydnad mot honom. Vi böra alltså tänka: För min skull betyderFADER VÅR.

bönen intet, men därför att Gud befallt den, skall den gälla. Sålunda skall livar och en, hvad han än har att bedja om, städse komma inför Gud med lydnad mot detta bud.

Därför bedja och förmana vi ifrigt alla, att de må betänka detta och på intet sätt ringakta bönen. Hittills har man i djäfvulens namn lärt människorna så, att ingen aktat på detta, utan menat, att det vore nog, om blott bönen gjordes, vare sig Gud hörde den eller icke. Detta är att akta bönen för intet, och pladdra i vädret, och därför är en dylik bön förgäfves. Yi låta nämligen sådana tankar förvilla och afskräcka oss såsom: »Jag är icke nog helig eller värdig; vore jag så from och helig som St. Petrus eller Paulus, så ville jag bedja.» Men bort med dylika tankar. Samma bud, som gällde Paulus, det gäller äfven mig, och det andra budet är gifvet lika väl för min skull som för hans skull, så att han har icke att berömma sig af något bättre eller heligare bud än jag. Därför bör du säga så: Min bön, som jag beder, är ju lika kostlig, helig och för Gud välbehaglig som St. Paulus' och de allra heligaste böner. Gärna vill jag medgifva honom vara heligare för hans persons skull, men icke för budets skull, och Gud ser icke till bönen för personens skull, ütan för sitt ords och vår lydnads skull. Och på samma bud, hvarpå alla helgon grunda sina böner, grundar jäg ock min, och därför beder jag äfven detsamma, som de alla bedja eller hafva bedit, och mitt behof är äfven lika stort, ja större än dessa stora helgons.

" Detta är det första och nödvändigaste att lägga på hjärtat, nämligen att alla våra böner böra grunda sig på lydnad mot Gud utan afseende på vår person, vi må vara syndare eller gud-fruktiga, värdiga eller ovärdiga. Vi böra ock veta, att Gud icke vill se genom fingrarna med sitt bud, utan vredgas och straffar om vi icke bedja, liksom han straffar all annan olydnad. Vidare böra vi märka, att han icke vill låta vår bön vara fåfäng och förgäfves, ty om han icke ville höra dig, så skulle han icke med ett så strängt bud befalla dig att bedja.

För det andra borde vi ytterligare lockas och drifvas till bön, emedan Gud äfven har tillagt ett löfte och lofvat, att han510

\isserligen vill gifva oss hvad vi bedja, såsom han säger i Ps. ^'0: 15: Åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig, och Kristus säger i evangelium, Matt. 7:7 1: Bedjen, och eder skall varda gifvet; ty hvar och en som, beder, han får. Detta borde ju väcka och upptända vårt hjärta till att bedja med lust och kärlek, då Gud mecl sitt ord betygar, att vår bön är honom högligen välbehaglig samt därtill för visso skall varda hörd och beviljad, på det att vi icke må ringakta bönen, eller icke fråga därefter, eller bedja i ovisshet.

Sådant kan du framhålla för Gud och säga: »Här kommer jag, käre Fader, och beder icke på eget bevåg eller stödjande mig på egen värdighet, utan på ditt bud och löfte, som icke kan svika eller ljuga.» Den som nu icke tror detta löfte, han skall åter veta, att han förtörnar Gud, emedan han på det högsta vanhedrar honom och beskyller honom för lögn.

Dessutom borde vi lockas och bevekas däraf, att Gud järnte budet och löftet äfven förekommer oss och själf lär oss att bedja, i det att han gifver oss ord och sätt i munnen, huru och hvad vi böra bedja, på det att vi må se huru

hjärtligt han bekymrar sig om vår nöd, och för att vi icke må tvifla på, atl denna, bön är honom välbehaglig och för visso skall varda hörd, hvilket ju är en stor fördel framför alla andra böner, som vi själfva kunna uttänka. Ty då skall samvetet alltid tvifla och säga: »Jag har beclit, men hvem kan veta, om det behagar Gud, eller om jag funnit det rätta sättet att bedja?» Därför finnes det icke på jorden någon ädlare bön än det dagliga Fader vår, emedan denna bön har ett så förträffligt vittnesbörd om att Gucl af hjärtat gärna hör den. hvad icke all världens ägodelar kunna uppväga.

Denna bön är ock fördenskull föreskrifven, att vi skola se och betänka clen nöd, som bör tvinga och drifva oss att oaflåtligt bedja. Ty den som vill bedja, han måste frambära något i bönen, förebringa och nämna något, som han begär; hvarom icke, så kan det icke kallas en bön.

Därför hafva vi med rätta förkastat munkarnas och de påfliga prästernas böner, hvilka dag och natt med stor möda

tjuta ueli mumla, utan att någon af dem tänker på att bedja om det minsta, ja, om man pa en plats kunde samla alla kyrkor med deras präster, sä skulle de nödgas bekänna, att de aldrig af hjärtat bedit om så mycket som en enda droppe vin. Ty ingen af dem har bedit af lydnad mot Gud och med tro på löftet samt icke heller med afseende på någon nöd, utan de hafva i bästa fall icke tänkt på annat än att göra ett utvärtes s. k. godt verk, hvarmed cle menade sig betala Gud, liksom om man icke ville taga något af honom utan endast gifva åt honom.

Men där det skall vara en rätt bön, där måste det vara allvar, så att man känner sin nöd, och en sådan nöd, som trycker och pressar oss till att ropa och åkalla. Då kommer bönen fram af sig själf, såsom det ock böra vara, så att man icke behöfver lära någon, huru han skall bereda sig därtill eller samla sig till andakt. Och den nöd, som bör bekymra oss både för oss själfva och andra, den skall du i Fader vår rikligt lära känna. Därför skall denna bön ock tjäna därtill, att man därigenom erinrar sig nöden, betraktar och besinnar den, på det att vi icke må varda tröga till att bedja. Ty det fattas oss alla mycket nog, och felet är blott, att vi icke känna och inse det. Därför vill ock Gud, att du klagar och framställer denna nöd, icke som om han vore okunnig därom, utan på det att ditt hjärta må upptändas till att bedja så mycket starkare och mer, och för att du må vidt utbreda din mantel, så att du kan mottaga mycket.

Därför borde vi ända från barndomen vänja oss vid att dagligen bedja, hvar och en för den nöd, som han känner tynga sig eller andra människor i hans omgifning, såsom för predikanter, öfverhet, grannar och tjänstfolk. Alltid bör du, som sagdt, härvid framhålla för Gud hans bud och löfte samt veta, att han icke vill, att detta skall ringaktas. Jag säger detta, därför att jag så gärna ville, att man åter bibragte människor detta, så att de lärde sig att rätt bedja och icke ginge där så råa och kalla, hvarigenom de dagligen varda allt oskickligarc till att bedja, hvilket ock djäfvulen vill och med alla krafter

understödjer, ty han vet väl, hvad skada och afbräck det vållar honom, om det rätt flitigt bedes.

Vi böra nämligen veta, att vi i bönen hafva allt vårt skydd och värn. Ty mot djäfvulen, hans makt och anhang, som står oss emot, äro vi allt för svaga, så att de lätt kunna trampa oss under fötterna. Därför måste vi tänka på att gripa till de vapen, hvarmed de kristna böra vara rustade för att bestå i striden mot djäfvulen. Ty hvad menar du väl att hittills har uträttat så mycket, hindrat eller dämpat våra fienders anslag och planer, mord och uppror, hvarigenom djäfvulen ville undertrycka oss och evangelium, om icke det att några gud-fruktiga människors böner omgifvit oss liksom med en mur af' järn? Våra fiender skulle annars hafva fått se ett helt annat skådespel, nämligen huru djäfvulen dränkt hela Tyskland i dess eget blod. De må nu le däråt och gyckla däröfver, men vi skola hålla stånd mot både dem och djäfvulen, om vi blott flitigt bedja och icke förtröttas. Ty hvarhelst en gudfruktig kristen beder: »Käre Fader, låt dock din vilja ske», så svarar Gud där ofvan: »Ja, kära barn, det skall för visso varda och ske så trots djäfvulen och hela världen.»

Detta vare nu nog sagdt till förmaning, att man framför allt må lära sig akta bönen såsom något stort och dyrbart

samt rätt förstå skillnaden emellan att pladdra böner och att verkligen bedja, Ty vi förkasta ingalunda bönen, därför att vi förkasta det alldeles onyttiga tjutandet och mumlandet, liksom Kristus själf förkastar och förbjuder det ni3Tckna pladdrandet. — Vi vilja nu kort och tydligt förklara Fader vår, och här finna vi i sju artiklar eller böner sammanfattade alla våra behof, af hvilka hvart och ett är så stort, att det borde drifva oss att hela vårt lif bedja.

Första bönen.

Helgadt varde ditt namn.

Detta är nu något dunkelt sagdt och icke tydligt uttryckt, ty på vårt modersmål borde vi hellre säga: »Himmelske Fader,

hjälp, att blott ditt namn må vara heligt.» Hvad är meningen med denna bön om att Guds namn må varda heligt? Är det icke förut heligt? Jo, det är väl i och för sig ständigt heligt, men i vårt bruk däraf är det icke heligt. Guds namn är oss nämligen gifvet, då vi hafva blifvit kristna och döpta, på det att vi skulle kollas Guds barn och hafva sakramenten, genom hvilka vi blifva förenade med honom, så att allt hvad Gud äger skall tjäna oss till godo.

Här är nu det stora behof, för hvilket vi väl allra mest borde hafva omsorg, nämligen att Guds namn må äras, hållas heligt och liögt såsom vår yppersta skatt och helgedom, och såsom gocla barn må vi bedja om, att hans namn, som väl är heligt i himmelen, äfven på jorden, hos oss och i hela världen, må vara och förblifva heligt.

Huru varder det då ibland oss heligt? Det tydligaste svar, som vi kunna gifva, är: När såväl vår lära som vår lefnad är gudlig och kristlig. Ty emedan vi i denna bön kalla Gud vår Fader, så äro vi skyldiga att städse förhålla oss såsom goda barn, så att han af oss må hafva icke skam utan pris och ära.

Nu varder emellertid Guds namn af oss med ord och gärning — hvari innefattas allt hvad vi på jorden göra — van-helgadt, för clet första när man predikar, lär och talar i Guds namn livad som är falskt och förföriskt, så att hans namn får tjäna till att utsmycka lögnen och göra den begärlig. Detta är den största skam och vanheder, som kan tillfogas Guds namn. Därefter ock, när man skändligt missbrukar det heliga namnet till svordom, förbannelser, trolldom m. m. För det andra vanhelgas Guds namn genom att vi föra ett uppenbart dåligt och lastbart lif, så att de som kallas kristna och Guds folk äro äktenskapsbrytare, drinkare, girigbukar, afundsamma och baktalare. Då varder åter Guds namn för vår skull smä-cladt och lastadt. Ty liksom det för en lekamlig fader är en skam och vanheder att hafva ett vanartigt barn, som med ord och gärningar handlar så emot honom, att han för barnets skull föraktas och smädas, så länder det äfven Gud till vanheder, om

vi, som äro uppkallade efter hans namn och af honom fått allt godt, lära, tala och lefva annorlunda än goda, himmelska barn, så att han måste höra om oss sägas, att vi väl äro icke Guds, utan djäfvulens barn.

Du ser sålunda, att vi i denna bön bedja just om clet, som Gud i det andra budet kräfver, nämligen att vi icke skola missbruka hans namn till att svärja, förbanna, ljuga och bedraga m. m., utan rätt bruka det till Guds lof och pris. Ty den som brukar Guds namn till någon S37nd och last, han vanhelgar och oskärar detta heliga namn, liksom man förr kallade en kyrka oskärad, om ett mord eller annan ogärning där blifvit begången, eller om en monstrans eller annat heligt ting vanärades, som väl i sig självt var heligt men dock genom missbruket ohelgades. Sålunda är detta stycke lätt och klart, om man blott förstår, att helga betyder att lofva, prisa och ära med såväl ord som gärningar.

Häraf ser du, huru nödvändig denna bön Ur. Ty då vi se, huru världen är full af sådana partier och falska lärare, som begagna det heliga namnet såsom en täckmantel öfver sin djäf-vulslära, borde vi väl oaflåtligt ropa och bedja emot alla sådana, både mot dem som predika falskt och mot dem som tro denna falska predikan samt dem, som förfölja och vilja undertrycka vårt evangelium och vår rena lära, såsom biskopar, tyranner och svärmare m. fi. göra. Ja, vi skola ock bedja för oss själfva, som hafva Guds ord, men icke äro tacksamma därför och lefva

därefter såsom vi borde göra. Om du nu beder om detta af hjärtat, så kan du vara viss om, att det väl behagar Gud, ty han hör intet hellre, än att hans lära och pris för oss går framför allt annat, att hans ord rent läres, älskas och vördas.

Andra bönen.

Tillkomme ditt rike.

Liksom vi i första bönen bedit om det, som rör Guds ära och namn — att Gud må förhindra, att världen därmed ickeANDRA BÖNEN.

515

må utsmycka sina lögner och sin ondska, utan hålla Guds namn högt och heligt både med lara och med lif, så att det genom oss må varda lofvadt och prisadt — så bedja vi nu här, att äfven hans rike må komma. Men liksom Guds namn i sig själft är heligt och vi dock bedja, att clet äfven hos oss må vara heligt, så kommer ock hans rike af sig själft vår bön förutan; men vi bedja likväl, att det må komma till oss, d. v. s. att det må finnas ibland oss och hos oss, så att äfven vi höra med till dem, bland hvilka hans namn helgas och hans rike har framgång.

Hvad betyder då Guds rike? Svar: Intet annat än hvad vi redan förut i Tron hafva hört, nämligen att Gud har sändt sin Son, vår Herre Kristus, i världen, för att han skulle återlösa och befria oss från djäfvulens våld, bringa oss under sitt välde och regera oss såsom en rättfärdighetens, lifvets och salighetens konung; hvarjämte han ock gifvit oss sin Helige Ande, som tillbjuder oss detta genom sitt heliga ord samt genom sin kraft upplyser och styrker oss i tron.

Därför bedja vi nu här först och främst, att allt detta hos oss må varda kraftigt verksamt och Kristi namn varda prisadt genom Guds heliga ord och ett kristligt lif; detta både så att vi, som mottagit detta ord, förblifva därvid och dagligen tillväxa, och att det hos andra människor må vinna ingång och anhängare samt mäktigt gå fram genom världen, så att många komma till nåderiket och, dragna därtill af den Helige Ande, få del af återlösningen, så att vi alla evigt må förblifva i Kristi ena konungarike, hvilket här har tagit sin början.

Att Guds rike kommer till oss, det sker nämligen på tven-nehanda sätt, nämligen här i tiden genom ordet och Tron, samt sedan i evigheten genom att uppenbaras. Nu bedja vi om bådadera, att det må komma till dem, som ännu icke tillhöra det, och att det må komma till oss, som hafva fått det, så att det här dagligen tillväxer och slutligen fulländas i det eviga lifvet. Allt detta är ingenting annat än att säga: Käre Fader, vi bedja dig, gif oss först ditt ord, så att evangelium rätt må predikas i världen, och gif vidare, att det med tro må mottagas, i oss vara lefvande och verksamt, och sålunda ditt rike hafva fram-516

I):R MARTIN LUTHERS STORA KATEKES.

gäng ibland oss genom ordet och den Helige Andes kraft samt djäfvulens rike nedslås, så att han icke må hafva någon rätt eller makt öfver oss, ända till dess hans rike slutligen alldeles tillintetgöres och synd, död och helvete utrotas, så att vi må evigt lefva i fullkomlig rättfärdighet och salighet.

Du ser alltså, att vi här icke bedja om ett brödstycke, eller något timligt, förgängligt godt, utan om en evig, öfversvinne-ligt stor skatt och allt hvad Gucl själf äger, hvilket är något så stort, att ett människohjärta aldrig skulle kunna tänka på att begära det, om icke Gucl själf bjudit oss att bedja därom. Men emedan han är Gud, vill han hafva den äran, att han gifver mer och rikligare än någon kan fatta, liksom en evig, aldrig sinande källa, hvilken gifver desto mer vatten, ju mer från henne flödar och uppkväller. Det är icke heller något, som Gud af oss mer kräfver, än att vi må bedja honom om många och stora ting, och han vredgas däremot, om man icke med tillförsikt beder och begär.

Om den rikaste och mäktigaste kejsare tillsade en fattig tiggare att bedja om hvad helst denne önskade få, och lian var beredd att gifva stora, kejserliga skänker, men den dåren icke tiggde om annat än en vattensoppa, så skulle han med rätta anses såsom en skälm och usling, hvilken dref ve spott och spe med den kejserliga befallningen och icke vore värd att få komma inför kejsarens ögon. Likaså länder clet ock Gud till stor smälek

och vanheder, om vi, hvilka han tillbjuder och lofvar så mycket, outsägligt godt, förakta detta, eller icke tilltro oss att mottaga det och knappast kunna förmå oss att bedja om ett stycke bröd.

Detta är allt den skändliga otrons skuld, som icke förväntar af Gud ens att han stillar vår hunger, mycket mindre med tillit väntar sig af honom dylika eviga ägodelar. Därför böra vi styrka oss däremot och först och främst bedja om detta, så skola vi ock förvisso rikligt erhålla allt annat, såsom Kristus lär oss (Matt. 6: 33): Söken först Guds rike och hans rättfärdighet, så skall allt detta därjämte tillfalla eder. Ty huru skulle

väl Gud kunna låta oss lida nöd och brist på det timliga, då han lofvar oss det eviga oförgängliga?

Tredje bönen.

Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden.

Hittills hafva vi bedit, att Guds namn af oss må äras och hans rike hafva framgång ibland oss, i hvilket innefattas allt, som länder både till Guds ära och vår salighet. Men här är nu i högsta måtto nödvändigt, att vi hålla fast vid detta och icke låta oss ryckas därifrån. Ty i ett väl ordnadt rike måste det finnas icke blott de, som bygga upp och styra väl, utan äfven de, som värna, skydda och väl bevara detta, och så är det äfven här. Om vi äfven hafva bedt om det allra nödvändigaste, om evangelium, tron och den Helige Ande, att han må regera oss och förlossa oss från djäfvulens våld, så måste vi likväl också bedja om, att Gud må låta sin vilja ske. Ty hålla vi fast vid sanningen, så skall det komma att gå sällsamt till, och vi skola få utstå många angrepp af alla dem, som drista sig att vilja hindra och motstå det, hvarom vi i cle förra bönerna bedit.

Ty ingen kan tro, huru djäfvulen spjärnar och sätter sig emot detta, emedan han icke kan tåla, att någon rätt lär eller tror, och det gör honom öfvermåttan ondt att nödgas se sina lögner och styggelser, hvilka under falskt sken af Guds namn ärats, afslöjade samt därtill själf utdrifvas ur hjärtat och låta sitt rike tillfogas ett sådant afbräck. Därför rasar och väsnas han såsom en vredgad fiende med all makt och kraft. Han samlar om sig allt, som lyder under hans välde, och tager dessutom världen och vårt eget kött till hjälp. Ty vårt kött är i sig självt trögt och böjdt för det onda, äfven om vi hafva mottagit och tro Guds ord. Världen åter är fördärfvad och ond. Dessa hetsar han emot oss och underblåser elden, så att han må kunna hejda oss, drifva oss tillbaka, bringa oss på fall och åter få oss i sitt våld. Detta är nämligen hans vilja och uppsåt, det hvarefter han dag och natt traktar utan att ett ögonblick hvila, och han

brukar därtill alla de konster, ränker, medel och. utvägar, som han på något sätt kan uttänka.

Därför måste vi med visshet förvänta och betänka, att vi, om vi vilja vara kristna, hafva djäfvulen med alla hans änglar till fiender, som söka vålla oss allt lidande och ondt. Ty elär Guds ord predikas och tros, där skall förvisso icke heller det kära, heliga korset uteblifva. Och ingen må tänka, att han skall hafva frid, utan han måste sätta åsido allt hvad han äger på jorden, gods, ära, hus och hem, hustru och barn, lif och blod. Detta gör ondt i vårt kött och i den gamla Adam, ty det gäller här att vara ståndaktig och lida med tålamod, huru man än må angripa oss, och att låta fara hvad man tager ifrån oss.

Därför är det minst lika nödvändigt som allt annat att vi oaflåtligt bedja: Käre Fader, ske din vilja, icke djäfvulens och våra fienders vilja, eller alla deras vilja, som förfölja och vilja undertrycka ditt heliga ord eller förhindra ditt rikes framgång; och gif oss, att vi med tålamod må bära och öfvervinna allt, som vi därför måst lida, så att vårt arma kött icke af svaghet eller tröghet må gifva vika och affalla.

Sålunda hafva vi nu i dessa tre böner på det enklaste sätt framställt allt livad vi med afseende på Gud behöfva, ehuru dock allt för vår egen skull. Ty hvad vi bedja om gäller blott oss, nämligen att, såsom vi sagt, i oss må ske hvad som annars utom oss måste ske. Ty liksom vår bön förutan Guds namn måste helgas och hans rike komma, så måste ock hans vilja ske och uppfyllas, om äfven djäfvulen med allt sitt anhang stormar, vredgas och rasar däremot samt understår sig försöka att utrota evangelium. Men för vår skull måste vi bedja, att trots detta deras

raseri Guds vilja oförhindradt må uppfyllas äfven ibland oss, så att våra fiender icke förmå göra något, utan vi gentemot allt våld och .all förföljelse må förblifva ståndaktiga och låta oss nöja med denna Guds vilja.

Denna bön bör nu vara vårt skydd och värn, hvarmed vi skola tillbakaslå och nedslå allt, som djäfvulen, påfven, biskopar, tyranner och kättare förmå göra gentemot vårt evangelium. Låt dem alla vredgas och försöka sitt yttersta, rådslå och beslu-

ta, huru de skola kunna underkufva och utrota oss, så att deras vilja och planer må hafva framgång; däremot skall en eller ett par kristna bedjande denna enda bön vara vår skyddsmur, mot hvilken de, när de löpa till si orms, skola krossas. Vi hafva nämligen den trösten och vissa tillförsikten, att djäfvulen och alla våra fienders vilja och uppsåt säkerligen skall gå under och varda till intet, huru stolta, säkra och mäktiga dc än må mena sig vara; ty om deras vilja icke brötes och stäfjades, kunde Cluds rike icke hafva bestånd på jorden och icke heller hans namn varda helgadt.

Fjärde bönen.

Värt dagliga bröd gif oss i dag.

Här tänka vi nu på clet fattiga brödstycket, på vår kropps och vårt lekamliga lifs nödtorf. Det är ett kort och enkelt ord men innebär dock mycket. Ty när du talar om och beder om dagligt bröd, så beder du om allt, som hör med till att hafva ccli åtnjuta, det dagliga brödet, och beder om att befrias från allt, som kan förhindra dig därifrån. Du måste därför låta dina tankar icke stanna vid bakugnen eller mjölkaret', utan sträcka sig ut till det vida fältet och hela landet, som bär och alstrar det dagliga brödet och. all din näring. Ty om Gud icke läte det växa på jorden samt välsignade och bevarade grödan, skulle vi aldrig kunna taga något bröd ur bakugnen eller lägga clet på bordet.

För att i korthet sammanfatta det, innesluter denna bön allt, som hör till detta lif här i världen, ty det är ju endast för lifvets skull vi måste hafva det dagliga brödet.]STu hör emellertid till lifvet icke blott att vår kropp har föda, kläder och hvad den i öfrigt behöfver, utan ock att vi lefva i ro och frid biand de människor, med hvilka vi komma i beröring i den dagliga handeln och vandeln, med ett ord allt som rör såväl hem och grannar som ock det borgerliga lifvet och styrelsen. Ty där dessa båda icke få fortgå ohämmadt, där hämmas ock

clet, som är för lifvet nödvändigt, så att detta slutligen icke kan uppehållas. Och det allra nödvändigaste är väl att bedja för den världsliga öfverheten, genom hvilken Gud i synnerhet uppehåller vårt dagliga bröd och hvad som hör till detta lifs nödtorft. Ty om vi än i aldrig så stort öfverflöd finge allt slags godt af Gud, så kunde vi icke behålla något däraf eller njuta det i trygghet och glädje, om det icke gåfves en bestående fredlig styrelse. Där det nämligen härskar ofrid, kif och krig, där är det dagliga brödet snart borta eller åtminstone knapphändigt.

Därför borde man med rätta i hvarje god furstes sköld i stället för ett lejon eller en krans sätta ett bröd eller prägla det på myntet för att erinra både fursten och undersåtarna därom, att vi genom regeringen hafva, skydd och frid och annars icke kunde få behålla och äta vårt bröd. Därför förtjäna de styrande ock all heder, samt att vi därjämte gifva dem hvad vi böra och kunna, emedan vi tack vare dem i frid och ro kunna njuta af det vi äga, under det att vi annars icke skulle kunna behålla ett enda öre. Dessutom böra vi ock bedja för dem, på det att Gud genom dem må gifva oss så mycket mer välsignelse och godt.

Härmed är nu i korthet angifvet och framställdt, huruledes denna bön inbegriper allt det, som hör till vårt jordelif. Af detta skulle nu någon kanske vilja göra en lång bön och med många ord uppräkna alla de olika saker, som höra hit, så att vi skulle bedja om, att Gud ville gifva oss mat och dryck, kläder, hus och hem samt en frisk kropp; därjämte att han ville låta säden och frukterna på fältet växa och frodas; vidare att han ville förhjälpa till en god hushållning i hemmet samt gifva och bevara åt oss god maka, goda barn och tjänare, låta vårt arbete, handtverk eller hvad vi förehafva gå väl och lyckas, förläna oss trogna grannar, goda vänner m. m.; vidare gifva

vishet, kraft och lycka åt kejsare, konung och alla stånd, i synnerhet åt vår landsfurste, alla våra rådsherrar, öfverhetspersons* och ämbetsmän, så att de må väl styra och segra öfver turkar och alla fiender; att han ville förläna undersåtar och menige man att i lydnad, frid och endräkt lefva tillsammans; ytter-FJÄRDE BÖNEN.

ligare att han vill bevara oss för alla skador till lif och näring, för oväder, hagel, eld, vatten, gift, pest, krig och blodsutgjutelse, dyr tid, skadliga djur, onda människor m. m. Det är ock nyttigt att inprägla hos de enfaldiga, att detta och allt dylikt gifves oss af Gud, och att vi måste bedja därom.

Framför allt är emellertid denna bön riktad mot vår värste fiende, djäfvulen. Ty hela hans diktan och traktan går ut på atl fråntaga och beröfva oss allt dylikt, som vi af Gud fått. Han nöjer sig icke heller med att söka hindra och förstöra den andliga styrelsen, därigenom att han med sina lögner förför själar och bringar dem i sitt våld, utan han söker äfven förhindra, att något slags regering eller ärbar och fredlig ordning må äga bestånd på jorden. Därför anstiftar han så mycket kif, mord, uppror och krig; likaså åstadkommer lian äfven oväder och hagel för att fördärfva säd och boskap och förpesta luften m. m. Det gör honom med ett ord ondt, om någon af Gud har fått ett. stycke bröd och äter detta i frid. Stode det i lians makt, och icke vår bön — näst Gud — hindrade honom, så skulle vi förvisso icke hafva ett strå på våra fält, icke ett öre i hemmet, ja icke en timme behålla lifvet, i synnerhet de, som äga Guds ord och gärna vilja vara kristna,

Se, på detta sätt vill Gud lära oss, liuru han tager sig an all vår nöd och så troget sörjer äfven för vår timliga näring. Och ehuru han rikligen gifver och bevarar allt sådant äfven för de gudlösa och onda, så vill lian dock, att vi skola bedja därom, så att vi erkänna, att vi mottaga det af hans hand, och däri skönja hans faderliga godhet emot oss. Ty droge Gud sin hand tillbaka, så kunde intet frodas eller uppehållas, såsom man ju dagligen ser och erfar. Hvilket elände är det icke nu i världen blott med det falska myntet, ja med daglig stegring af prisen i den allmänna handeln, i köp och arbete, i det att mången efter sitt godtfinnande förtrycker de stackars fattiga och undanhåller dem deras dagliga bröd. Detta måste vi väl tåla; men de må se till, att de icke gå förlustiga den gemensamma bönen, och taga sig tillvara, att denna bön i Fader vår icke vänder sig mot dem.236 I):R MARTIN LUTHERS STORA KATEKES.

Femte bönen.

Och förlät oss våra skulder, såsom och vi förlåta dem oss skyldiga äro.

Denna bön liar afseende på vår usla, eländiga lefnad, hvilken — ehuru vi hafva Guds ord, tro det, göra och foga oss efter Guds vilja samt nära oss af Guds gåfvor och välsignelse — icke är utan synd. Yi stappla och fela ännu dagligen, emedan vi i denna värld lefva ibland människor, som tillfoga oss myckel, ondt och gifva oss anledning till otålighet, vrede, hämnd m. m. Därjämte hafva vi djäfvulen såsom en fiende i ryggen, och han ansätter oss från alla håll samt gör, såsom vi hafva hört, motstånd mot allt det, hvarom vi i cle föregående bönerna hafva bedit, så att det för oss icke är möjligt att alltid bestå i denna ständiga strid.

Därför är här åter för oss ett stort behof att ropa och bedja: »Käre Fader, förlåt oss vår skuld.» Detta är icke att fatta, så, som om Gud icke skulle äfven utan och före vår bön förlåta synden — ty han har ju, innan vi bedt honom därom eller ens tänkt därpå, skänkt oss evangelium, hvaruti är idel förlåtelse - - men det viktiga är, att vi erkänna och mottaga denna förlåtelse. Ty emedan köttet, i hvilket vi dagligen lefva, är sådant, att det icke förtröstar eller tror på Gud, utan ständigt eggas af onda lustar och begär, så synda vi dagligen med ord och gärningar, i görande och låtande. Härigenom oroas samvetet, så att det fruktar för Guds vrede och onåd och sålunda släpper den tröst och tillförsikt, som evangelium bjuder. Därför är clet städse nödvändigt att liksom ila till dej ma bön och här hämta tröst till att åter upprätta samvetet.

Detta tjänar ock därtill, att Gud må bryta vår stolthet och bringa oss till ödmjukhet. Ty lian har förbehållit sig, att, om någon vill pocka på sin fromhet och förakta andra, denne då må betrakta sig själf och ställa denna bön för sina ögon. hvar-FEMTE BÖNEN.

vid lian skall finna, att han icke är bättre än de andra, utan att vi alla måste sänka våra hufvuden inför Gud och vara glada, att vi kunna få förlåtelse. Ingen må heller mena, att vi, så länge vi lefva här, kunna komma därhän att icke behöfva en dylik förlåtelse. Med ett ord, om Gud icke oaflåtligen förläte, vore vi förlorade.

Så bedja vi nu i denna bön, att Gud icke ville se till vår synd och låta oss umgälla hvad vi dagligen förtjäna, utan att lian må handla nådigt mot oss och förlåta oss, som han har lofvat, och sålunda gifva oss ett godt och tryggt samvete till att 1iäda fram inför honom och bedja. Ty där hjärtat icke liar den rätta ställningen till Gud och kan hämta en dylik tillförsikt, kan det aldrig fatta mod till att bedja. Men en dylik tillförsikt och ett gladt hjärta kan ingen hafva, om han icke vet sina synder vara förlåtna.

Härtill fogas nu emellertid ett nödvändigt och tröstrikt tillägg: såsom och vi förlåta dem, oss skyldiga äro. Gud har lofvat, att vi skola kunna vara säkra om, att allt är oss förlåtet och efterskänkt, dock så till vida att äfven vi förlåta vår nästa. Ty liksom vi dagligen ådraga oss mycken skuld inför Gud, och han dock af nåd förlåter oss allt, så måste ock vi ständigt förlåta vår nästa, om han gör oss skada, våld och orätt eller handlar svekfullt med oss. Förlåter du icke, så tänk icke heller att Gud förlåter dig; förlåter du åter, så har du den trösten och vissheten, att dina synder förlåtas dig i himmelen, icke för din förlåtelses skull — ty Gud gör det fritt och för intet, af idel nåd, emedan han lofvat det såsom evangelium lär oss — men ban vill gifva dig detta såsom en försäkran och sätta det liksom ett vårdtecken bredvid löftet, hvilket öfverensstämmer med demia bön, Luk. 6: 37: Förlåten, så skall eder varda förlåtet. Därför upprepar ock Kristus detsamma strax efter Fader vår och säger, Matt. 6: 14: Ty om I förlåten människorna deras öfverträdelse-^ så skall ock eder himmelske Fader förlåta eder.

Därför är nu ett dylikt tecken tillagdt denna bön, så att, när vi bedja, vi må erinra oss löftet och tänka sålunda: »Käre Fader, jag kommer och beder dig förlåta mig, icke därför att

jag kan tillfyllestgöra med gärningar eller förtjäna det, utan emedan du har lofvat det och vid löftet fogat ett sigill, på det att jag skulle vara lika viss, som om jag mottagit aflösningen uttalad af dig själf.» Ty hvad dop och nattvard, hvilka äro satta såsom utvärtes tecken, verka, det förmår ock detta tecken att, verka, nämligen att stärka och glädja vårt samvete. Det är ock framför andra särskildt gifvet, därför att vi hvarje ögonblick kunna göra bruk däraf, emedan vi ju alltid liksom hafva det hos oss.

Sjätte bönen.

Och inled oss icke i frestelse.

Vi hafva nu tillräckligt hört, huru myeket arbete och möda det kostar att hålla fast vid och bevara allt det, hvarom vi bedja, och att vi dock icke kunna undgå alt stappla och fela. För öfrigt, om vi ock fått förlåtelse och ett godt samvete samt blifvit fullständigt af lösta, så är det dock med vårt lif så, att man i dag står, i morgon faller. Därför måste vi, om vi än äro gudfruktiga och hafva ett godt samvete inför Gud, likväl åter bedja, att han icke må låta oss gifva vika och falla för anfäk-telser och frestelser.

Frestelsen är emellertid af trenne slag: köttets, världens och djäfvulens. Ty vi bo ju i köttet och släpa med oss den gamla Adam, hvilken dagligen lockar och eggar oss till otukt, lättja, frosseri, dryckenskap, girighet och falskhet för att besvika och bedraga nästan, eller med ett ord till allehanda onda lustar, som af naturen vidlåda oss och därjämte uppväckas genom andra människors sällskap, dåliga exempel, hvad vi höra och se, hvarigenom ofta äfven ett oskyldigt hjärta såras och upptändes till syndiga begär.

Härefter kommer världen, som med ord och gärningar gifver oss anstöt och drifver oss till vrede och otålighet. Kortligen, här är intet annat än hat, afund, fiendskap, våld och orätt, trolöshet, hämnd, svordom, bannande, förtal, högfärd och

stolthet, framträdande i fåfäng klädedräkt, äregirighet, prål och makttystnad, hvarvid ingen vill vara den ringaste, utan hvar och en sitta främst och synas framför alla andra.

Därtill kommer nu djäfvulen, som hetsar och blåser under på allt sätt. Särskildt är han verksam med afseende på det, som rör samvetet och andliga ting, för att vi icke må fråga efter utan förakta Guds orcl och verk, så att han må kunna draga oss bort ifrån tro, hopp och kärlek samt bringa oss till otro, falsk förmätenhet och förhärdelse, eller ock till förtviflan, gudsför-nekelse och hädelse samt andra otaliga styggelser. Dessa äro nu de snaror och nät, ja de verkligen brinnande pilar, som icke kött och blod, utan djäfvulen själf förgrymmad afskjuter, så att de träffa oss i hjärtat.

Detta är ju, hvar och en för sig, stora, svåra faror och an-fäktelser, som hvarje kristen måste lida. Häraf böra vi drifvas att, emedan vi lefva i detta eländiga lif, där man från alla sidor ansätter, jagar och hetsar oss, ständigt ropa och bedja, att Gud icke må låta oss mattas och förtröttas samt återfalla i synd, skam och otro, ty eljest vore det omöjligt att öfvervinna ens den minsta anfäktelse.

Det kallas nu att icke inleda i frestelse, när Gud utan att borttaga anfäktelse gifver oss kraft och styrka att motstå den. Ty frestelse och lockelse kan ingen undgå, så länge vi lefva i köttet och hafva djäfvulen omkring oss. Det kan icke gå annorlunda än så, att vi måste lida anfäktelse och komma däri. Men vi bedja, att vi icke måtte däraf bringas på fall och förgås.

Det är därför tvenne skilda saker att känna anfäktelse och att samtycka eller säga ja därtill. Känna den måste vi alla, om än icke alla på samma sätt, utan några starkare och svårare. Sålunda frestas ungdomen särskildt af köttet; därefter de vuxna och äldre af världen; de åter som syssla med andliga ting, eller de starka kristna, af djäfvulen. Men att känna dylikt, då det är emot vår vilja och vi önskade oss fria därifrån, kan icke skada någon, ty kände vi det icke alls, kunde det icke kallas anfäktelse. Att samtycka åter det är, när man lämnar den fria tyglar, icke motstår den eller beder.

Därför måste vi kristna vara rustade däremot och dagligen vänta, att vi oaflåtligt skola varda anfäktade. Ingen må sålunda gå säker och ovaksam, som om djäfvulen vore långt borta, utan vi måste städse vänta hugg och vara beredda att värja oss. Ty om jag än är kysk, tålig och vänlig samt står fast i tron, så kan djäfvulen just i detta ögonblick skjuta en sådan pil mot mitt hjärta, att jag knappast kan hålla stånd, ty han är en fiende, som aldrig upphör eller förtröttas, utan där en anfäk-telse upphör, komma städse andra och nya i stället.

Därför finnes ingen annan råd eller tröst än att gripa till Fader vår och af hjärtat så tala till Gud: »Kära Fader, du har bjudit mig att bedja, låt mig icke genom frestelsen bringas på fall!» Du skall då se, att frestelsen måste gifva vika, och du af går med segern. Men vågar du åter försöka att hjälpa dig själf med egna tankar och råd, skall du blott förvärra ditt läge och gifva djäfvulen större spelrum, ty han har ett ormhufvud, och kan han finna ett hål där han krypa in med hufvudet, så följer hela kroppen utan svårighet efter. Men bönen kan afvärja och tillbaka drifva honom.

Sjunde bönen.

Utan fräls oss från ondo.

På grekiska lyder denna bön: fräls, eller bevara, oss från den onde. Det synes därför, som om Kristus här talade om djäfvulen, liksom ville han så sammanfatta allt, att bönens hela hufvudinnehåll skulle vara riktadt mot denna vår förnämste fiende. Ty han är den, hvilken förhindrar allt det, hvarom vi bedja: Guds namns ära, Guds rike och vilja, det dagliga brödet, ett gladt och godt samvete m. m.

Därför sammanfatta vi slutligen allt sådant och säga: »Käre Fader, hjälp, att vi varda befriade från allt ondt!» Men icke desto mindre inneslutes häri ock allt det onda, som kan vederfaras oss under djäfvulens herravälde, såsom fattigdom, skam, död och med ett ord all den osaliga jämmer och allt det elände,

hvaraf så otaligt mycket finnes på jorden. Ty djäfvulen, som är icke blott en lögnare utan äfven en dråpare,

traktar oaflåtligt efter vårt lif, och han fröjdas, när han kan störta oss i någon lekamlig olycka och tillfoga oss någon skada. Därför bryter han halsen af många, eller bringar andra från förståndet, dränker några och drifver många att självfva afhända sig lifvet samt till mycket annat förfärligt. Därför kunna vi på jorden icke göra annat än oaflåtligt bedja gentemot denne vår förnämste fiende; ty om Gud icke bevarade oss, vore vi intet ögonblick säkra för honom.

Häraf ser du nu åter, huru Gud vill, att vi skola bedja om allt, äfven det som gäller vårt lekamliga väl, så att vi icke hos någon annan än honom må söka och vänta hjälp. Gud har likväl satt detta sist, ty skola vi kunna bevaras och befrias från allt ondt, så måste först och främst hans namn bland oss helgas, hans rike vara hos oss och hans vilja ske; därefter vill han slutligen bevara oss från synd och skam samt därjämte ock från allt, som vållar oss lidande och skada.

Så har nu Gud i korthet framställt för oss allt det, som vi städse nödvändigt behöfva, så att vi icke hafva någon ursäkt, om vi försumma att bedja. Men här ligger nu vikt därpå, att vi äfven lära oss att säga amen därtill, d. v. s. icke tvifla på, att vår bön förvisso höres och uppfylles. Amen är nämligen ingenting annat än den vissa trons ord, hvilken icke beder i fåvitsko, utan vet, att Gud icke sviker, då han lofvat att höra. Där sådan tro icke finnes, där kan icke heller en rätt bön finnas.

Därför sväfva de i en skadlig villfarelse, hvilka bedja så, att de icke våga af hjärtat säga ja därtill, eller icke äro vissa om, att Gud bönhör, utan förblifva tviflande och säga: »Huru skulle jag kunna vara så djärf och berömma mig af, att Gud hör min bön; jag är ju dock en fattig syndare» m. m

Detta kommer däraf, att de icke se på Guds löfte, utan på sina gärningar och sin egen värdighet, hvarmed de förakta Gud och beskylla honom för lögn, hvarför de icke heller få mottaga något, såsom S:t Jakobus kap. 1: 6, 7 säger: Men han bedje i tro, icke tviflande; ty den som tviflar är såsom hafvets våg, som528

af vädret drifves och hastas. Ty en sådan människa tänke icke, att hon kan få något af Herren. Ser du, så mycket betyder det for Gud, att vi skola vara vissa om att icke bedja förgäfves och att vi på intet sätt ringakta vår bön.

FJÄRDE DELEN. Om dopet.

Yi hafva nu betraktat den allmänna kristna lärans tre hufvudstycket Utom dessa återstår vidare att tala om våra två sakrament, hvilka Kristus har instiftat, och om hvilka äfven hvarje kristen måste erhålla åtminstone en allmän, kort undervisning, emedan ingen utan dessa kan vara kristen, ehuru man hittills tyvärr ingenting lärt därom. Först skola vi då tala om dopet, genom hvilket vi hafva upptagits i kristenheten. Men för att man rätt må fatta det, vilja vi behandla de olika styckena i ordning efter hvarandra och uppehålla oss endast vid det, som är nödvändigt att veta, och vi öfverlämna därför åt de lärda att framställa, huru man skall försvara denna lära emot kättare och olika partier.

För det första måste man framför allt väl känna de ord, på hvilka dopet är grundadt och på hvilka allt, som därom är att säga, syftar, nämligen livad Herren Kristus säger i slutet af Mattei evangelium (28: 19):

Gån fördenskull ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem till Faderns och Sonens och den Helige Andes nambi. Likaså i Markus' sista kapitel (16: 16): Den som tror och blifver döpt, lian skall varda frälst, men den som icke tror, han skall varda fördömd.

Vid dessa ord skall du först lägga märke till, att här står en Guds befallning och instiftelse, på det att vi icke må betvifla, att dopet är något gudomligt och icke något af människor uttänkt eller uppfunnet. Ty liksom jag kan säga, att ingen människohjärna frambragt Tio Guds bud, Tron och 528

I):R MARTIN LUTHERS STORA KATEKES.

af vädret drifves och hastas. Ty en sådan människa tänke icke, att hon kan få något af Herren. Ser du, så mycket betyder det for Gud, att vi skola vara vissa om att icke bedja förgäfves och att vi på intet sätt ringakta vår bön.

FJÄRDE DELEN. Om dopet.

Yi hafva nu betraktat den allmänna kristna lärans tre hufvudstycket Utom dessa återstår vidare att tala om våra två sakrament, hvilka Kristus har instiftat, och om hvilka äfven hvarje kristen måste erhålla åtminstone en allmän, kort undervisning, emedan ingen utan dessa kan vara kristen, ehuru man hittills tyvärr ingenting lärt därom. Först skola vi då tala om dopet, genom hvilket vi hafva upptagits i kristenheten. Men för att man rätt må fatta det, vilja vi behandla de olika styckena i ordning efter hvarandra och uppehålla oss endast vid det, som är nödvändigt att veta, och vi öfverlämna därför åt de lärda att framställa, huru man skall försvara denna lära emot kättare och olika partier.

För det första måste man framför allt väl känna de ord, på hvilka dopet är grundadt och på hvilka allt, som därom är att säga, syftar, nämligen livad Herren Kristus säger i slutet af Mattei evangelium (28: 19):

Gån fördenskull ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem till Faderns och Sonens och den Helige Andes nambi. Likaså i Markus' sista kapitel (16: 16): Den som tror och blifver döpt, lian skall varda frälst, men den som icke tror, han skall varda fördömd.

Vid dessa ord skall du först lägga märke till, att här står en Guds befallning och instiftelse, på det att vi icke må betvifla, att dopet är något gudomligt och icke något af människor uttänkt eller uppfunnet. Ty liksom jag kan säga, att ingen människohjärna frambragt Tio Guds bud, Tron och

Fader vår, utan de äro uppenbarade och gifna af Gud själf, så kan jag äfven prisa dopet och säga, att det icke är något människopåfund, utan af Gud själf instiftadt samt af honom allvarligt och strängt påbjudet, att vi måste låta döpa oss, eller annars icke varda saliga. Man må alltså icke tänka, att det är en så obetydlig sak som att laga på sig en ny röck. iy det ligger stor vikt därpå, att man aktar dopet såsom något förträffligt, härligt och högt. Härom kämpa och strida vi framför allt, emedan världen nu är full af svärmiska sekter, som ropa: »Dopet är någonting blott utvärtes, men utvärtes ting äro till ingen nytta.» Men låt det vara ett utvärtes ting huru mycket som helst, så står dock här Guds ord och bud, som instiftar, grundar och bekräftar dopet, och hvad Gud instiftar och bjuder kan icke vara något onyttigt, utan något alltigenom kostligt, vore det ock skenbart ringare än ett halmstrå. Har man hittills kunnat anse det för något stort, när påfven rued bref och bullor utdelade aflat, invigde altaren och kyrkor, och detta blott för hans brefs och sigills skull, så böra vi väl anse dopet vara mycket högre och kostligare, emedan Gud har befallt det och det därjämte sker i hans namn. Orden lyda ju: Gån ut och döp en, men icke i edert, utan i Guds namn.

Men att döpas i Guds namn är att döpas icke af människor, utan af Gud, och därför är dopet, ehuru clet sker genom en människas hand, dock Guds eget verk. Häraf bör väl enhvar kunna inse. att det är något mycket högre än något som helst gjordt af en människa eller ett helgon. Ty hvad skulle man kunna göra för verk, som vore större än Guds verk?

Men här arbetar djäfvulen på att blända oss med falskt sken och föra oss från Guds verk till sina egna. Tv det sticker ju mycket mer i ögonen, när en kartusianermunk gör en mängd svåra, stora verk, och alla vilja fästa större afseende vid del, som vi själfva göra och förtjäna. Men bibeln lär, att om man samlade ihop alla munkars verk, huru kostliga cle än må synas, så skulle cle tillsammans icke vara något så ädelt och godt, som om Gucl lyfte ett halmstrå från marken. Hvarför? Jo, därför att personen är ädlare och bättre. Här måste man alltså icke

värdera personen efter gärningarna, utan gärningarna efter personen, af hvilken de få sin höghet och sitt värde. Men detta kan det galna förnuftet icke fatta, och emedan dopet icke glänser såsom cle verk, som vi göra, så är clet icke något vardt.

Lär dig nu häraf att rätt förstå detta, så att du på frågan, hvad dopet är, kan svara, att det icke är endast vatten,

utan ett vatten infattadt i Guds orcl och bud samt därigenom helgadt, så att clet är ett Guds vatten, icke emedan detta vatten i och för sig är ädlare än annat vatten, utan emedan Guds ord och bud kommer till detsamma.

Därför är det idel bedrägeri och ett djäfvulens bländverk, när nu våra nymodiga andar smäda dopet, skilja därifrån Guds ord och befallning och betrakta det blott såsom ett vatten, hvilket man öser ur brunnen, hvarför de försmädligt fråga: »Hvad kan väl en hand full vatten hjälpa själar?» Ja, min vän, hvem vet icke, om du skiljer ordet därifrån, att vatten är vatten? Men huru vågar du så förgripa dig på Guds stiftelse och från dopet rycka loss den förnämsta klenoden, som Gud därmed förbundit och däri infattat och icke vill hafva skild därifrån? Ty kärnan i vattnet är Guds ord eller bud och Guds namn, hvilken skatt är större och ädlare än himmel och jord.

Märk alltså denna åtskillnad, nämligen att dopet är något helt annat än allt öfrigt vatten, icke för den naturliga beskaffenhetens skull, utan därför att något ädlare här kommer till, i det att Gud själf här sätter in sin ära, sin kraft och sin makt. Därför är det icke endast ett naturligt vatten, utan ett gudomligt, himmelskt, heligt och saligt vatten eller hur man ytterligare vill prisa det. Det är allt detta för Guds ords skull, hvilket är ett himmelskt, heligt ord, som ingen kan nog prisa, ty all Guds kraft bor däri. Häraf får dopet sitt egentliga väsen och kallas på grund däraf ett sakrament, såsom ock S:t Augustinus har lärt: Accedat verbum ad elementum\ et fit sacra-mentiim, d. v. s. när ordet kommer till elementet eller det naturliga stoffet, så varder däraf ett sakrament, d. v. s. ett heligt, gudomligt ting och tecken.

Därför lära vi städse, alf man bör betrakta sakramentenOM DOPET.

och alla utvärtes ting, som Gud förordnar och instiftar, icke efter det grofva yttre höljet, såsom man ser skalet af en nöt, utan man bör i stället betrakta, huru Guds ord däri är inneslutet. Ty så tala vi ock om föräldraståndet och den världsliga öfverheten. Ville man här betrakta personerna ur den synpunkten, att cle hafva näsa, ögon, hud och hår, kött och ben, likna cle turkar och hedningar, Gch då kunde ock enhvar fara i väg och säga: »Hvarför skulle jag akta dessa högre än andra?» Men emedan budet: du skall hedra fader oeh moder kommer härtill, så ser jag en annan man, smyckad och beklädd med Guds majestät och härlighet. Budet är, säger jag, den gyllne kedja, som han bär om halsen, ja en krona på hans hufvud, som visar mig, hvarför man skall hedra detta kött och blod. Så och mycket mer bör du ära och såsom något härligt anse dopet för Guds ords skull, liksom han själf har hedrat det med både ord och gärningar, ja därjämte bekräftat clet mecl under från himmelen. Eller menar du, att det var ett skämt, att, då Kristus lät döpa sig, himmelen öppnades, den Helige Ande i synlig gestalt sväfvade ner, och allt var idel gudomlig härlighet och majestät?

Jag förmanar därför än en gång, att man framför allt icke skiljer från hvarandra dessa två: ordet och vattnet. Ty skiljer man ordet från vattnet, så är detta ingenting annat än sådant vatten, hvarmed pigan kokar, och ett dylikt dop kunde väl kallas ett badaredop, men är ordet med, såsom Gud har förordnat, så är det ett sakrament och kallas ett Kristusdop. — Detta är nu det första stycket om det heliga sakramentets väsen och värdighet.

För det andra, clå vi nu \Teta, hvad dopet är och huru det bör anses, så måste vi också lära oss, hvarför och hvartill clet är instiftadt, d. v. s. hvad det gagnar, gifver och verkar. Detta kan man icke uttrycka bättre än med Kristi ofvan anförda ord: Ben som tror och blifver döpt, han skall varda frälst.

Fatta det därför helt enfaldigt så, att dopets kraft, verkan, nytta, frukt och ändamål är att saliggöra. Ty man döper ingen, för att han skall varda en furste, utan - - såsom orden532

lyda — för att han skall varda frälst och salig. Men att varda frälst och salig betyder, såsom man väl vet, icke något annat än att varda återlöst från synder, död och djäfvul, komma i Kristi rike och evigt lefva med honom.

Här ser du nu åter, huru dyrt och högt dopet bör skattas, emedan vi däri erhålla en sådan outsäglig skatt. Detta bevisar väl ock, att det icke kan vara endast idel vatten. Ty endast vatten kunde icke verka sådant, men ordet äfvensom att, som sagdt, Guds namn är däri, verkar det. Ty där Guds namn är. där måste ock vara lif och

salighet, sa att dopet väl förtjänar att kallas ett gudomligt, saligt, fruktbart och nåderikt vatten, ty clet får kraft genom ordet, så att det är ett had till ny födelse, såsom S:t, Paulus äfven kallar det i Tit. 3: 5.

Men då våra snusförnuftiga vise, cle moderna andarna, fö-rebära, att tron allena gör salig, men gärningarna och utvärtes ting därtill intet göra, så svara vi, att det visserligen hos oss icke är något annat än tron, som gör oss saliga — såsom vi ock ytterligare skola höra — men dessa blinda ledare vilja icke inse, att tron måste hafva något, hvarpå den tror, d. v. s. hvartill den håller sig, hvarpå den står och har fotfäste. Sålunda håller sig nu tron till vattnel och tror, att dopet, hvari är idel salighet och lif, icke genom vattnet är ett dop — såsom tillräckligt torde vara betonadt — utan därigenom att detta vatten är införlifvaclt mecl Guds ord och stiftelse och därigenom att Guds namn därvid är fäst. När jag nu tror detta, tror jag ju icke på något annat än på Gud såsom den, hvilken gifvit och inplantat sitt ord i dopet och lor oss framställer detta, utvärtes ting såsom det, hvari vi kunna erhålla en sådan skatt.

Nu äro de emellertid så galna, att de skilja från hvarandra troil och clet, vid hvilket tron är fäst och bunden, låt vara att detta är något utvärtes; ja, det bör och måste vara något utvärtes, på det att man med sinnena må kunna fatta och begripa det samt så bringa det in i hjärtat. På samma sätt är ju hela evangelium en utvärtes muntlig predikan. Kortligen, hvad Gud i oss gör och verkar, det vill han verka genom ett dylikt • yttre, därtill gifvet model. Där lian nu talar, ja hvarhelst och

hvarigenom han än ma tala, elit skall troil blicka hän och hålla sig därvid. Här hafva vi nu orden: den som tror och blifver döpt, han skall varda fräls i. Hvarpå syfta väl dessa ord om icke på dopet, d. v. s. det vatten, som grundar sig på Guds instiftelse? Häraf folier, att den som förkastar dopet, han förkastar Guds ord, Iron och Kristus, som hänvisar oss därtill och binder oss vid dopet.

För det tredje. Da dopet har sä stor nytta och kraft, så må vi nu vidare se till, hvem den person är, som undfår dopets gåfva och gagn. Detta är åter på bästa och klaraste sätt uttryckt med orden: den som tror och blifver döpt. han skall varda frälst, d. v. s. tron ensam gör personen värdig att med nytta mottaga det; frälsningsbringande gudomliga vattnet. Ty emedan detta här i dessa ord jämte och tillika med vattnet framställes och utlofvas, sä kan det icke mottagas på annat sätt än så, att man med hjärtat tror därpå. Utan tron gagnar dopet oss till intet, ehuru det i och för sig är en gudomlig, ovärderlig skatt. Därför betyder det enda ordet: den som tror, så mycket, att det utesluter alla, de gärningar, som vi kunna göra i den meningen, att vi därmed vinna och förtjäna saligheten. Ty det står fast, att endast tron här betyder något eller mottager något.

Säga de nu emellertid, såsom (le pläga: »Dopet är ju ett verk, och du säger, att verken ingenting betyda för saligheten, men hvad blifver det då af tron?» så svarar jag: »Ja, våra verk betyda visserligen intet för saligheten, men dopet är icke vårt, utan Guds verk.» Du måste nämligen, som sagdt, göra en stor skillnad emellan ett Kristusdop och ett badaredop. Guds verk åter äro frälsningsbringande och nödvändiga för saligheten, och de utesluta icke tron, utan de kräfva den, ty utan tro kan man icke fatta clem. Men därmed att du låter begjuta dig med vatten har du icke mottagit dopet så, att det gagnar dig till något, men gagna dig skall det göra, om du låter döpa dig i öfvertygelsen, att det är Guds befallning och instiftelse, samt därjämte i Guds namn, på det att du i vattnet må mottaga den

utlofvade saligheten. Detta kan dock hvarken handen eller kroppen göra, utan hjärtat måste tro det.

Du ser sålunda tydligt, att det icke är något verk, som vi göra, utan en skatt, som Gud gifver oss och tron mottager, liksom Herren Kristus på korset icke heller är ett verk, utan en skatt, som innehålles i ordet, framställes för oss och af tron mottages. De göra oss därför orätt, som skrika emot oss, som om vi predikade emot tron, medan vi dock uteslutande framhålla troil och att den härvid är så nödvändig, att vi utan den icke kunna mottaga eller åtnjuta något.

Härmed hafva vi nu framställt de trenne stycken, som man måste veta om detta sakrament. Framför allt att dopet är Guds instiftelse, hvilket ensamt borde förmå oss att hålla det i högsta ära, äfven om det vore ett blott utvärtes

ting, liksom budet: du skall hedra fader och moder ju gäller endast lekamligt kött och blod, men man härvid dock icke ser på kött och blod utan på Guds bud, hvaruti de äro inneslutna och för hvars skull det, som är kött, kallas fader och moder. Likaså äfven här, och om vi icke hade mer än orden: gån ut och dopen m. ni., så måste vi dock mottaga och lyda dem såsom en Guds instiftelse. Men nu hafva vi icke blott budet och befallningen utan äfven löftet, och därför är detta ännu mycket härligare än hvad Gud annars bjudit och förordnat, med ett ord så fullt af tröst och nåd, att himmel och jord icke kunna fatta det. Men det är en konst att tro detta, ty felet ligger icke hos skatten, utan svårigheten är att kunna fatta och fasthålla densamma.

Därför har hvarje kristen hela sitt lif nog att göra med att lära sig förstå och fatta dopet, ty han måste beständigt bemöda sig att fast tro livad dopet lofvar och tillbjuder, nämligen seger öfver djäfvulen och döden, syndernas förlåtelse, Guds nåd, Kristus och den Helige Ande mecl alla sina gåfvor. Det är med ett ord så oändligt mycket, att om den svaga naturen betänker det, kommer hon lätt i tvifvel om, huruvida det kan vara sant. Ty tänk dig, att det funnes en läkare, som kunde konsten att hindra människorna från att dö, eller, om de eloge, att de blefve lefvande igen och finge lefva evigt, huruOM DOPET.

skulle då icke världen låta det snöa och regna penningar öfver honom, så att ingen kunde tränga sig fram genom hopen af rika, Här i dopet får nu enhvar för intet till sig hemburet en sådan skatt och ett sådant läkemedel, som uppslukar döden och bevarar alla människor vid lif.

Sålunda måste man betrakta dopet och göra sig det till nytta för att däraf styrkas och tröstas, så att, när synd och samvete besvära oss, vi kunna säga: »Jag är dock döpt; och är jag döpt, så har jag löftet, att jag skall varda salig och få det eviga lifvet både till själ och kropp.» Ty därför sker i dopet det dubbla, både att kroppen — hvilken icke kan mottaga annat än vattnet — begjutes och att ordet därvid utlalas, för att själen må mottaga det. Emedan nu båda tillsammans: vattnet och ordet, äro ett dop, så måste äfven både kropp .och själ varda saliga och lefva evigt, själen genom ordet, på hvilket hon tror, och kroppen, emedan lian är förenad med själen och äfven mottager dopet på det sätt, som lian kan mottaga clet. Därför hafva vi för kropp och själ ingen större klenod än dopet, ty genom clet varda vi fullkomligt heliga och saliga, uå-got som ingen lefnad eller ingen gärning på jorden kan åstadkomma.

Detta vare nu för vårt. andamål nog sagdt om dopets väsen, nytta, och bruk.

Om barndopet.

Här uppstår nu en fråga, med hvilken djäfvulen genom sina partier förvirrar världen, nämligen frågan om barndopet, d. v. s. huruvida, bariieu tro och med rätta böra döpas. Härom vilja vi i korthet säga: Den som är enfaldig må icke bry sig om denna fråga, utan hänvisa den till cle lärda, men vill du emellertid svara, så svara sålunda:

Att barndopet behagar Kristus bevisas tillräckligt genom lians eget verk, nämligen att Gud har helgat många af dem, hvilka såsom barn hafva blifvit döpta, och gifvit dem den Helige Ande, samt att det ännu i våra dagar finnes många sådana,536

hos hvilka inan både genom deras lara och deras lif märker, att de hafva den Helige Ande, liksom det genom Guds nåd är äfven oss gifvet att kunna utlägga bibeln och känna Kristus, Ii vilket icke är möjligt utan clen Helige Ande. Töre däremot barndopet i Guds ögon icke giltigt, så skulle han icke gifva dem, hvilka såsom barn hafva blifvit döpta, clen Helige Ande eller någon lians gåfva, clet skulle mecl ett ord från så lång tid tillbaka och ända till denna dag icke hafva funnits och icke tinnas någon kristen människa på jorden. Då nu emellertid Gud bekräftat dopet genom att gifva sin Helige Ande, såsom man väl märker hos åtskilliga fäder, t. ex. S:t Bernhard, Ger-son, .Johan Hus och andra, och då den heliga kristna kyrkan skall äga bestånd till världens slut, så måste våra motståndare bekänna, att barndopet är Gud välbehagligt; ty Gud kan icke stå i strid med sig själf eller vara behjälplig till lögn och bedrägeri. Detta är egentligen det bästa och kraftigaste beviset tör de enfaldiga och olärda, ty man skall icke kunna taga ifrån oss eller kullslå trosartikeln: Jag tror pä en helig, allmännelig kyrka, de

heligas samfund m. m.

Därefter säga vi vidare, att för oss den största vikten icke ligger därpå, huruvida den som döpes tror eller icke tror, ty därigenom varder icke dopet orätt, utan allt beror på Guds ord och bud. Detta kan väl synas vara något svårt att fatta, men grundar sig därpå, att dopet, som sagdt, icke är något annat än vatten och Guds ord förenade med hvarandra, d. v. s. när ordet är förbundet mecl vattnet, så är dopet ett rätt dop, äfven om troil icke kommer till, ty min tro gör icke dopet till dop, utan mottager dopet. Sålunda varder dopet icke ett orätt dop, äfven om det icke rätt mottages eller brukas, då det ju, som sagdt, icke är bundet vid vår tro, utan vid ordet. Om nu en jude komme med hj-ckleri. och ondt uppsåt, och vi med allt allvar döpte honom, så måste vi icke desto mindre säga, att dopet var ett rätt dop. Tillstädes var ju vattnet och Guds ord, äfven om lian icke mottog dem så, som han hade bort, liksom de, hvilka gå ovärdigt till nattvarden, erhålla det rätta sakramentet, äfven om de icke tro.

Du ser alltså, att. svärmarnas invändningar intet betyda. Ty, som sagdt, äfven om barnen ieke trodde, hvilket dock icke är fallet, så vore — såsom vi nu hafva visat — dopet dock ett rätt dop, och ingen bör döpa dem på nytt igen. På samma sätt fattas ingenting i nattvardens sakrament, om någon går till detsamma med ondt uppsåt, och man skulle icke medgifva, att för missbrukets skull nattvarden i samma ögonblick på nytt finge mottagas, liksom hade man förut icke i verkligheten erhållit sakramentet. Något dylikt skulle vara smädelse och helgerån mot sakramentet. Huru kunna vi komma på sådana tankar, som att Guds ord och instiftelse i följd af vårt missbruk skulle vara orätt och ogiltigt?

Därför, säger jag, har du icke hittills trott, så tro då nu och säg sålunda: »Dopet har väl varit rätt, men jag liar tyvärr icke rätt mottagit det.» Ty äfven jag själf och alla, som låta döpa sig, måste inför Gud säga: »Jag kommer hit med min tro och äfven andras: dock kan jag icke bygga därpå, att jag-tror och att många bedja för 111ig, utan jag bygger därpå, att det är ditt ord och din befallning.» Liksom, när jag går till nattvarden, jag icke stöder mig på min tro utan på Kristi ord. och om jag är stark eller svag, det öfverlämnar jag åt Gud. Men jag vet, att han har bjudit mig gå dit, äta och dricka m. m. samt att han gifver mig sin lekamen och sitt, blod, och däri kan jag icke varda besviken eller bedragen.

Så göra vi nu ock med barndopet. Vi bära fram barnet i den meningen och förhoppningen att det tror samt bedja, att Gud ville skänka det tro; men därför döpa vi det icke, utan endast därför att Gud har befallt det. Hvarför? Jo, därför att vi veta, att Gud icke ljuger. Jag och min nästa och med ett ord alla människor må fara vilse och bedraga, men Guds ord kan icke fara vilse eller bedraga.

Därför är det rätt förmätna, tölpaktiga andar, som draga en sådan slutsats som denna: »Där tron icke är rätt, där är icke heller dopet ett rätt dop.» Det är alldeles, som om jag ville draga slutsatsen: »Om jag icke tror, så är Kristus intet», eller: »Om jag icke är lydig, så äro fader, moder och öfverhet

inlet.» Är det väl en riktig* slutsats, att om någon icke gör livad lian Lör göra, så är därför budet i och för sig intet eller 11 tan betydelse? Min vän, vänd hellre om det och drag denna slutsats: »Just därför är dopet något och ett rätt dop, emedan man har mottagit det orätt.» Ty om det icke i och för sig vore rätt, så kunde man icke missbruka det eller försynda sig däremot. Det heter sålunda: Abusus lion tollit, sed confirinat substaiitiam, d. v. s. missbruket upphäfver icke väsendet, utan bekräftar detsamma. Ty guld förblifver icke desto mindre guld, äfven om en sköka bär det med synd och skam.

Häraf följer, att dopet städse är ett rätt dop och bibehåller hela sitt väsen, om ock blott en enda människa blefve döpt, och denna dessutom icke hade en rätt tro. Guds ord och instiftelser låta icke förvandla eller förändra sig af människor. Men svärmarna äro så förbländade, att de icke se Guds ord och bud, utan i dopet och öfverheten icke se något annat än vatten i en bäck eller kruka, eller en annan människa, och emedan de icke se någon tro eller lydnad, så skall dopet och öfverheten heller ingenting betyda. Här gömmer sig en hemlig, upprorisk djäfvul, som

gärna ville rycka kronan af öfverheten, så att man kunde trampa den under fötterna, samt förvända och tillintetgöra för oss alla Guds verk och instiftelser. Häremot måste vi vara vaksamma och rustade och icke låta oss dragas eller vändas bort från ordet, så att vi icke låta dopet vara ett blott och bart tecken, såsom svärmarna drömma om.

Slutligen bör man ock veta, livad dopet betyder och hvarför Gud förordnat just ett dylikt yttre tecken och verk till det sakrament, hvarigenom vi först upptagas i kristenheten. Verket eller handlingen består ju däri, att man nedsänker oss i vattnet, hvilket sköljer öfver oss, och därefter åter drager oss upp därutur. Detta dubbla, att nedsänkas under vattnet och åter komma upp därutur, häntyder på dopets kraft och verkan, som består i den gamle Adams dödande och därefter den nya människans uppståndelse, hvilket bådadera under hela vårt lif bör fortgå inom oss, så att en kristens lefnad icke är något anna t än ett dagligt dop, en gång börja dt och sedan ständigtOM DOPET.

furisatt. Ty mail måste ständigt rensa bort hvad som finnes af den gamle Adam, så att det som tillhör den nye må komma fram. Men hvad är då den gamla människan? Hon är den, som är oss medfödd från Adam, lion är full af vrede oeli liat, afundsjuk, okysk, girig, lat, högfärdig, ja utan tro och behäftad med alla laster samt af naturen icke ägande något; godt. När vi nu komma i Kristi rike, bör dylikt dagligen aftaga, så att vi ständigt varda mer och mer milda, tåliga, saktmodiga samt mer och mer aftaga i otro, girighet, hat, afund och högfärd. " i

Detta är dopets rätta bruk bland de kristna, och detta betecknas genom döpandet med vatten. Där nu detta icke sker, utan den gamla människan får fria- tyglar, så att hon endast varder allt starkare, så kan det icke kallas ett rätt bruk af dopet, utan att handla i strid mot dopet. Ty de som äro utom Kristus kunna icke annat än dagligen varda värre, såsom ock ordspråket sant nog lyder: alltid sämre, ju längre ju värre. Var någon för ett år sedan stolt och girig, så är lian i år ännu girigare och stoltare, så att odygden tilltager och växer med oss ända från ungdomen. Ett litet barn liar inga särskilda odygder, men när det växer till, så varder det otuktigt och okyskt. Kommer det så till full mansålder, så framträda de riktiga lasterna, ju längre ju mer.

Därför följer den gamla människan obehindradt sin natur, om hon icke genom dopets kraft hålles tillbaka och underkuf-vas. Men äro vi vordna kristna, så aftager hon dagligen, till dess hon alldeles dödas. Detta är att på ett rätt sätt dagligen nedsänkas i dopet och komma upp därutur. Sålunda är det yttre tecknet gifvet, icke blott för att clet skall utöfva en kraftig verkan, utan ock för att det skall (sinnebildligt) beteckna något. Kommer nu tron till med sina frukter, så är det sagda icke blott en svag antydning, utan då är äfven verkan (den gamle Adams dödande) tillstädes. Men där tron icke finnes, där förblifver clet ett blott ofruktbart tecken.

Och här ser du, att dopet såväl med sin kraft som äfven med sin (sinnebildliga) betydelse i sig innefattar äfven det540

I):R MARTIN LUTHERS STORA KATEKES.

tredje sakramentet, som man liar kallat boien. emedan den egentligen icke är något annat än dopet. Ty hvad är väl hoten annat än att, med allvar bekämpa den gamla människan och börja ett nytt lif? Lefver du alltså i bot. så håller du dig till dopet, som icke blott sinnebildligt framställer clet nya lifvet, utan äfven verkar clet, uppväcker det och drifver därtill. Ty i dopet gifves nå cl, ande och kraft att underkufva den ga ini a människan, så att den nya må framkomma och växa sig stark.

Därför förblifver dopet beständigt bestående, och om äfven någon af faller därifrån och syndar, så hafva vi dock ständigt en återgång därtill, så att man åter kan varda herre öfver den gamla människan. Men med vatten behöfver man icke mer begjuta oss, ty om vi än hundra gånger läte oss nedsänkas i vatten, så gifves det dock endast ett dop, men dess verkan varar och förblifver alltjämt. Sålunda är boten ingenting annat än en återgång och ett nytt tillträde till dopet, så att man åter börjar öfva det, som man förut begynt men upphört med.

♦Tag säger detta, för att man icke skall falla på den tanken, som vi länge närt, då vi nämligen menat, att dopet nu vore förloradt, så att vi icke mer hade någon nytta däraf, sedan vi åter fallit i synd. Detta kommer däraf, att vi icke hafva sett på dopet annat än som på en utvärtes gärning, som en gång fordom skett. Anledningen härtill

torde ock vara, att S:t Hieronymus liar skrifvit: »Boten är den andra räddningsplankan, med hvilken vi måste simma och räddas, sedan det skepp gått under, på hvilket vi gått ombord för att fara öfver, då vi inträdde i kristenheten.» Därmed är nu den vidare användningen af dopet förnekad, så att detta icke mer kan gagna oss. Det är därför icke riktigt taladt, ty skeppet går icke under, emedan det, som sagdt, är en Guds instiftelse och icke vårt verk. Men det händer väl, att vi halka och falla därur. Men faller någon ur, så må han se till, att lian åter kan simma dit och där hålla sig fast, till dess han på nytt kan komma upp i skeppet och färdas vidare så, som lian begynt.

Man ser sålunda, hvilken stor och härlig sak dopet är, som rycker oss ur djäfvulens gap och gör oss till Guds egna, under-OM ALTARETS SAKRAMENT.

f)41

kufvar och borttager synden, styrker sedan dagligen den nya människan samt förblif ver beständigt verksamt, till dess vi komma från detta elände till den eviga härligheten.

Därför bör hvar och en betrakta dopet såsom en daglig klädnad, i hvilken han ständigt skall gå klädd, så att han städse lefver i tron och dess frukter, underkufvande den gamla människan oeh tillväxande i den nya. Ty vilja vi vara kristna, så måste vi öfva dopets verk, genom hvilket vi äro kristna. Men faller någon från dopet, så må han åter komma elit. Ty liksom Kristus, nådastolen, icke drager sig undan eller hindrar oss att åter komma till honom, äfven om vi falla i synd, så förblifva ock hans skatter och gåfvor oryggliga. Såsom vi nu en gång i dopet hafva fått syndernas förlåtelse, så få vi denna förlåtelse dagligen, så länge vi lefva, d. v. s. så länge vi föra mecl oss den gamla människan.

FEMTE DELEN. Om altarets sakrament.

Såsom vi nu hafva hört om det heliga dopet, så måste vi äfven tala om det andra sakramentet, nämligen om cle trenne styckena: hvad det är, hvad det gagnar oeh hvem som bör mottaga det. Allt detta bör man grunda på de ord, genom hvilka Kristus instiftat nattvarden, och hvilka enhvar bör veta, som vill vara en kristen och gå till sakramentet, ty vi äro icke sinnade att gifva tillträde till och utdela clet åt sådana, som icke veta, hvad cle där söka eller hvarför de komma. Orden äro dessa:

Vår Herre Jesus Kristus, i den natt, då lian vardt förrådd, tog brödet, taelmde, bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Gören det till min åminnelse!

Sanmialunda tog han ock kalken efter måltiden, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla! OM ALTARETS SAKRAMENT.

f)41

kufvar och borttager synden, styrker sedan dagligen den nya människan samt förblif ver beständigt verksamt, till dess vi komma från detta elände till den eviga härligheten.

Därför bör hvar och en betrakta dopet såsom en daglig klädnad, i hvilken han ständigt skall gå klädd, så att han städse lefver i tron och dess frukter, underkufvande den gamla människan oeh tillväxande i den nya. Ty vilja vi vara kristna, så måste vi öfva dopets verk, genom hvilket vi äro kristna. Men faller någon från dopet, så må han åter komma elit. Ty liksom Kristus, nådastolen, icke drager sig undan eller hindrar oss att åter komma till honom, äfven om vi falla i synd, så förblifva ock hans skatter och gåfvor oryggliga. Såsom vi nu en gång i dopet hafva fått syndernas förlåtelse, så få vi denna förlåtelse dagligen, så länge vi lefva, d. v. s. så länge vi föra mecl oss den gamla människan.

FEMTE DELEN. Om altarets sakrament.

Såsom vi nu hafva hört om det heliga dopet, så måste vi äfven tala om det andra sakramentet, nämligen om cle trenne styckena: hvad det är, hvad det gagnar oeh hvem som bör mottaga det. Allt detta bör man grunda på de ord, genom hvilka Kristus instiftat nattvarden, och hvilka enhvar bör veta, som vill vara en kristen och gå till

sakramentet, ty vi äro icke sinnade att gifva tillträde till och utdela clet åt sådana, som icke veta, hvad cle där söka eller hvarför de komma. Orden äro dessa:

Vår Herre Jesus Kristus, i den natt, då lian vardt förrådd, tog brödet, taelmde, bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Gören det till min åminnelse!

Sanmialunda tog han ock kalken efter måltiden, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla!542

Denna kalk är del nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många varder utgjutet till syndernas förlåtelse. Så ofta som I det gören, gören det till min åminnelse.

Här vilja vi alldeles icke tvista och kifva mecl dem, som häda och smäda detta sakrament, utan vi vilja till att börja med lära oss — liksom vi gjorde vid dopet —, hvari sakramentets verkan och kraft består, nämligen att clet förnämsta här är Guds ord och instiftelse eller befallning. Det är nämligen icke uttänkt eller påfunnet af någon människa, utan clet är af Kristus instiftadt, och han har därvid icke frågat någon om råd eller anvisningar. Liksom därför Tio Guds bud, Fader vår och Tron till väsen och värdighet förblifva hvad de äro, äfven om du alls icke håller dem, icke beder eller icke tror, så förblifver ock detta högt vördade sakrament oförkränkt, så att clet icke förlorar något eller något tages därifrån, äfven om vi på ovärdigt sätt bruka och behandla det. Menar du väl, att Gud rättar sig efter våra gärningar eller vår tro, så att han för deras skull vill låta hvad han instiftadt förändras? I alla världsliga ting förblifver ju äfven allt så, som Gud har skapat och anordnat clet, huru vi än bruka eller använda det. Detta måste man ständigt framhålla, ty därmed kan man tillbakaslå nästan alla villoanclars prat, emedan de betrakta sakramenten såsom oberoende af Guds ord och såsom gärningar gjorda af oss.

Hvad är nu altarets sakrament? Svar: Det är Herren Kristi sanna lekamen och blod i och under bröd och inn, genom Kristi ord oss kristna förordnadt till att äta och dricka. Och liksom vi hafva sagt om dopet, att det icke allenast är vatten, så säga vi äfven här, att sakramentet är bröd och vin, men icke endast sådant bröd och vin, som man annars sätter fram på bordet, utan bröd och vin infattadt i och förbundet med Guds oid.

Ordet är, säger jag, det, som gör detta sakrament till hvad clet är, så att det icke är endast bröd och vin, utan är och kallas Kristi lekamen och blod, ty det heter: Accedat verbum ad ele-mentum et fit sacramentum, d. v. s. när ordet kommer till det utvärtes tinget, så varder det ett sakrament. Detta uttryck af S:t Augustinus är så träffande och riktigt, att han knappastOM ALTARETS SAKRAMENT.

har sagt något bättre. Det är ordet, som måste göra det utvärtes tinget till ett sakrament, annars förblifver clet ett blott och bart utvärtes ting. Nu är detta icke en furstes eller kejsares, utan det gudomliga Majestätets ord, inför hvilket allt skapadt bör falla ned och bekänna, att det är så, som han säger, och mottaga det med all vördnad, fruktan och ödmjukhet.

Med det ordet kan clu stärka ditt samvete och säga: Om hundra tusen djäflar med alla svärmare komma och säga: »Huru kan bröd och vin vara Kristi lekamen och blod?» så vet jag, att alla andar och lärda tillsammans icke äro så kloka som det gudomliga Majestätet i sitt minsta finger. Här stå nu Kristi ord: Tagen oeh äten! Detta är min lekamen. Tagen och dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod. Härvid hålla vi fast, och vi vilja se den, som kan mästra Kristus och få honom att tala något annat än han har talat. Det är väl sant, att om du tager bort ordet därifrån eller ser på sakramentet utan ordet, så har du ingenting annat än blott bröd och vin. Äro däremot orden — såsom de böra och måste — därmed förenade, så är det i kraft af dem i sanning Kristi lekamen och blod. Ty så som Kristi mun talar och säger, så är det, då han icke kan ljuga eller bedraga.

Det är i följd häraf lätt att svara på allahanda frågor, hvilka nu vålla mången bekymmer, såsom t. ex. huruvida äfven en dålig präst kan förvalta och utdela sakramentet m. m. sådant, ty vi draga då en slutsats af det ofvan utförda och säga: Äfven om en bof mottager eller utdelar sakramentet, så mottager eller utdelar han det rätta

sakramentet, d. v. s. Kristi lekamen och blod, likaväl som den, hvilken på clet allra värdigaste sätt utdelar och mottager det, ty det är icke grundadt på människors helighet, utan på Guds ord. Och liksom inga helgon på jorden, ja ingen ängel i himmelen kan göra bröd och vin till Kristi lekamen och blod, så kan icke heller någon förändra eller förvandla det, äfven om det missbrukas, t.y för personens eller otrons skull varder icke det ord falskt, genom hvilket det är förordnadt och instiftadt till ett sakrament. Kristus säger icke: »Om T tron, eller om I ären värdiga, så hafven T min544

lekamen och mitt blod», utan lian säger: Tagen, äten och dricken; detta är min lekamen och mitt blod. Likaså säger lian: Gören detta, nämligen det jag nu gör, instiftar, gifver eder och bjuder eder mottaga. Detta vill säga, att du, vare sig du är ovärdig eller värdig, här har hans lekamen och blod i kraft af dessa ord. som komma till brödet och vinet. Märk detta och minns det väl, ty i dessa ord hafva Ad den grund, på hvilken vi stå, vårt skydd och värn emot alla villfarelser och förförelser, som någonsin hafva uppkommit eller kunna uppkomma.

Härmed hafva vi i korthet talat om det första stycket, som rör delta sakraments väsen. Yi vilja nu vidare betrakta den verkan och nytta, för hvars skull sakramentet egentligen är instiftadt Det är ock synnerligen nödvändigt, för att vi må veta. hvad vi elär böra söka och hämta. Detta framgår nu klart och enkelt af de nyss anförda orden: Detta är min lekamen och mitt blod, för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Det vill i korthet säga: Vi gå till sakramentet därför, att vi där skola undfå en sådan skatt, genom hvilken och i hvilken vi erhålla syndernas förlåtelse. Hvarför det? Jo, därför att orden stå där och gifva oss detta. Ty därför bjuder Kristus mig äta och dricka, att det skall varda mitt och gagna mig såsom en säker underpant och ett tecken, ja såsom just det goda själf, hvilket han har satt gentemot min synd, emot döden och allt ondt.

Därför kallas nattvarden med rälta en själarnas spis, soni närer och stärker den nya människan. Ty genom clopet varda vi först pånyttfödde, men den gamla människan förblifver dock såsom sagdt kvar i vårt kött och blod. Det är ock i världen så många hinder och så många anfäktelser af djäfvulen, att vi ofta varda trötta och matta, ja stundom äfven stappla.

Därför är detta sakrament gifvet till daglig spis och föda, på det att troil må vederkvickas och styrkas, så att den i en dylik kamp icke viker utan städse varder starkare och starkare. Ty det nya lifvet skall vara ett ständigt tillväxande och fortskridande, men vi måste härvid lida mycket . Ty djäfvulen är ön så förbittrad fiende, att där han ser, att man står honom

emot oeh bekämpar den gamla människan, och han icke våldsamt kan öfverrumpla oss, så smyger och stryker han omkring på alla sidor, försöker alla slags ränker och slutar icke, förr än han uttröttat oss, så att vi antingen släppa tron eller varda liknöjda, olustiga eller otåliga. Häremot är oss nu den trösten gifven, att hjärtat, när det känner sig betungadt, här kan hämta ny kraft och vederkvickelse.

Här kollra våra kloka villoandar med sin stora konst och klokhet alldeles bort sig, och de skrika och larma: »Huru kan bröd och vin förlåta synd eller stärka tron?» De borde dock kunna höra och veta, att vi icke säga detta om bröd och vin, för så vidt som brödet i och för sig är bröd, utan om sådant bröd och vin, som är Kristi lekamen och blod, och som är förenadt med Guds ord. Detta, säga vi, är ju den skatt och ingen annan, genom hvilken en sådan förlåtelse är förvärfvad. Nu gifves och meddelas oss ju detta icke annorlunda än i orden: för eder utgifven och utgjutet, ty här har du bådadera, nämligen dels att det är Kristi lekamen och blod, och dels att det är ditt såsom en dig gifven skatt och skänk. Men Kristi lekamen kan ju icke vara något ofruktbart och onyttigt, som intet verkar eller gagnar. Dock, huru stor skatten än i och för sig må vara, så måste clen dock inneslutas i ordet och räckas oss, annars kunde vi hvarken veta något om den eller söka den.

Därför betyder clet icke heller något, när våra motståndare säga, att Kristi lekamen och blod icke är i nattvarden för oss utgifven och utgjutet, och att man därför icke i sakramentet skulle kunna få syndernas förlåtelse. Ty ehuru verket skett på korset och syndernas förlåtelse där förvärfvats, så kan den dock icke komma oss till del på annat

sätt än genom ordet. Ty huru skulle vi annars kunna veta något om, att detta skett och skulle skänkas oss, om det icke förkunnades för oss genom predikan eller det muntliga ordet? Hvaraf veta de (våra motståndare) det, eller huru kunna de mottaga och tillägna sig förlåtelsen, om cle icke hålla sig till tro på Skriften och evangelium? Men hela evangelium och trosartikeln: Jag tror på er,, helig, kristlig kyrka, syndernas förlåtelse o. s. v. är ju genom

ordet i detta sakrament inneslutet och oss erbjudet. Hvarför, skulle vi då låta en sådan skatt få ryckas bort från sakramentet? De måste ju dock bekänna, att det är just samma ord, som vi i evangelium öfverallt höra, och de kunna lika litet säga, att dessa ord i sakramentet tjäna till intet, som de våga säga, att hela evangelium, eller Guds ord utom sakramentet, är till intet nyttigt.

Vi hafva sålunda betraktat hela sakramentet, både hvad det i och för sig är, och hvad det verkar och gagnar. Nu måste vi ock se till, hvilken den person är, som mottager dylik verkan och nytta. Det är i korthet sagdt — liksom vi ofvan i fråga om dopet och eljest ofta framhållit — den som tror detta, som orden säga och medföra. Ty de äro icke talade eller förkunnade för stockar och stenar, utan för dem, som höra desamma och till hvilka han säger: Tagen och äten. Och emedan han till-bjuder och utlofvar syndernas förlåtelse, så kan detta icke mottagas annat än genom tron. En sådan tro kräfver han äfven själf i ordet, då han säger: för eder utgifven, och för eder utgjutet, som om han ville säga: Därför gifver jag eder detta och bjuder eder äta och dricka, på det att I skolen mottaga det och åtnjuta det. Den som nu låter detta vara sagdt till sig och tror, att det är sant, han har mottagit det, men den som icke tror det, han har det icke heller, emedan han låter sig förgäfves tillbjudas detsamma och icke vill komma i åtnjutande af en så hälsosam gåfva. Skatten är väl upplåten och lagd framför hvars och ens dörr, ja på hvars och ens bord, men det kräfves ock, att du mottager den och med visshet tror den vara hvad orden säga dig.

Detta är nu hela den kristna beredeisen till att värdigt mottaga detta sakrament, ty då en dylik skatt framlägges i orden, kan man icke mottaga och tillägna sig den annat än med hjärtat, ty med handen kan man ju icke taga emot en dylik skänk och evig skatt. Fasta och bön m. m. kan väl vara en utvärtes beredelse och barnaöfning, på det att kroppen må skicka sig tuktigt och vördnadsfullt gentemot Kristi lekamen och blod, men hvad som däri och därmed gifves kan icke krop-

pen mottaga eller tillägna sig, utan det gör hjärtats tro, som känner hvilken skatt det är och längtar därefter. — Detta vare nu tillräckligt för clen allmänna undervisningen om sakramentet, ty hvad sorn ytterligare kan vara att säga därom måste ske på annan tid och vid annat tillfälle.

Slutligen, sedan vi nu hafva en rätt uppfattning och lära om sakramentet, är väl ock en förmaning och uppmaning nödvändig, att man icke må låta denna stora skatt, som bland de kristna dagligen förvaltas och utdelas, gå sig förgäfves förbi, eller med andra ord att de, som vilja vara kristna, böra bereda sig att ofta mottaga det högt vördade sakramentet. Ty vi se, att man härvidlag ställer sig trög och liknöjd, och att det finnes en stor mängd människor, hvilka höra evangelium och dock, emedan påfvens uppdiktade stadgar nu äro afskaffade, så att vi äro befriade från hans tvång och bucl, kunna låta ett, två eller tre och ännu flera år gå utan sakramentet, liksom om de vore så starka kristna, att de icke alls behöfde det. Några låta ock hindra och afskräcka sig därifrån, emedan vi hafva lärt, att ingen skall gå därtill utan att känna hunger och törst därefter. Andra åter förebara, att det är en frivillig och icke nödvändig sak, samt att clet är nog att de eljest tro. De flesta komma på så sätt därhän, att de varda alldeles ogudaktiga och förakta både sakramentet och Guds ord.

Nu är det väl, som vi hafva sagt, sant, att man ingalunda skall drifva eller tvinga någon till nattvarden för att icke åter införa ett nytt sätt att mörda själar. Men man bör ock veta, att sådana människor, som så lång ticl hålla sig borta från sakramentet, icke äro att anse såsom kristna. Ty Kristus liar icke instiftat nattvarden, för att man skall behandla den såsom ett skådespel, utan han har bjudit sina kristna, att de skola äta och dricka samt därvid hafva honom i åminnelse.

De, som äro rätta kristna och hålla sakramentet kärt och dj^rbart, skola ock för visso själfva mana och drifva sig till detsamma. Men på det att de enfaldiga och svaga, hvilka äfven gärna skulle vilja vara kristna, må så mycket mer upi> muntras att betänka den orsak och det behof, som bör drifva548

dem, vilja vi något litet tala därom. Ty liksom det i andra ting, som röra tron, kärleken och tålamodet, icke är nog att blott lära och undervisa, utan man ock måste dagligen förmana, så är det ock här nödvändigt att vara ihärdig med att predika, så att vi icke få varda trötta och ohågade, därför att vi veta och känna, huru djäfvulen ständigt motstår detta och allt, som är kristligt, samt hetsar och drifver därifrån så mycket han förmår.

Först och främst hafva vi då den klara texten i Kristi ord: Gören detta till min åminnelse. Det är ord, som bjuda och befalla oss och ålägga alla dem, som vilja vara kristna, att åtnjuta sakramentet. Hvar och en alltså, som vill vara en af Kristi lärjungar, med hvilka han här talar, han tänke äfven därpå och rätte sig därefter icke af tvång, såsom tvingad af människor, utan för att lyda och behaga Herren Kristus. Du säger kanske: »Det står dock äfven: Så ofta I det gören, och då tvingar han ju ingen, utan öfverlämnar clet åt hvars och ens godtfinnande.» Svar: Det är sant; men detta står icke, på det att man aldrig skall göra det. Nej, just emedan han säger orden: Så ofta l det gören, så inneligger däri, att man bör göra det ofta. Men dessa ord äro tillagda, därför att han vill hafva sakramentet fritt och obundet af hvarje särskild tid, såsom t. ex. judarnas påskalamm, som de årligen skulle äta blott en gång och just på aftonen af den fjortonde dagen efter första fullmånen, och de fingo icke göra det en dag senare. Det är därför liksom om lian ville säga: Jag instiftar åt ecler en påskhögtid eller nattvard, som I skolen åtnjuta icke just denna afton, en gång om året, utan ofta när och hvar I viljen, efter hvars och ens lägenhet och behof och utan bundenhet vid någon bestämd plats eller tid. Likväl har påfven sedermera förvrängt detta och däraf åter gjort en judisk påskhögtid.

Du ser sålunda, att friheten icke är gifven, för att man skall förakta sakramentet. Ty jag kallar att förakta clet, om man utan förhinder låter så lång tid gå utan att någonsin åstunda detsamma. Vill du hafva en sådan frihet, så haf då så gärna en ännu större frihet, nämligen att icke vara en kris-OM ALTARETS SAKRAMENT.

ten och icke behöfva tro och bedja, ty det ena är lika väl Kristi bud som det andra. Men vill du vara en kristen, så måste du ock understundom uppfylla och lyda detta bud. Ty ett dylikt bud borde ju beveka dig till själf rannsakning och till att tänka: Se, hvad är jag väl för en kristen? Vore jag det, så skulle jag väl ock något längta efter det, som min Herre har bjudit mig göra.

Och just emedan vi ställa oss så främmande därför, så märker man väl, livad slags kristna vi hafva varit under påfve-dömet, nämligen sådana, som hafva gått till sakramentet af idel tvång och fruktan för människobud, utan lust och kärlek och utan att någonsin akta på Kristi bud. Men vi tvinga eller truga ingen därtill, och ingen behöfver göra det för att göra oss en tjänst eller ett nöje. Men lockas och äfven tvingas borde du däraf, att Kristus vill det och att det behagar honom. Af människor skall man icke låta sig nödgas hvarken till tro eller något godt verk. Yi göra intet annat än säga och förmana dig, hvad du bör göra, icke för vår utan för din egen skull. Kristus lockar och manar dig. Vill du förakta detta, så må du själf bära ansvaret.

Detta är det första, som bör sägas särskildt åt de kallsinniga och likgiltiga, på det att de må betänka sig och vakna upp. Ty det är förvisso sant, såsom jag äfven med mig själf erfarit och enhvar med sig kan erfara, att om man afhåller sig från sakramentet, så varder man dag för dag mer okänslig och kall och frågar slutligen icke alls därefter. Annars (om man oftare går till nattvarden) måste man ju rådfråga sitt hjärta och samvete och handla såsom en människa, hvilken gärna vill stå i ett rätt förhållande till Gud. Ju oftare nu detta sker, ju mer skall hjärtat värmas och upptändas, så att det icke kallnar.

Säger du åter: »Än om jag känner, att jag icke är beredd?» Svar: Ja, det är den anfäktelse, som äfven jag känner och särskildt kände förr under påfvedömet, då man så plågade sig, att man skulle vara alldeles ren, så att Gud icke skulle kunna finna det minsta fel hos oss. Härigenom vordo vi så uppskrämda, att hvar och en genast sade:

här börja natur och förnuft att väga vår värdighet gentemot den stora, dyra gåfvan, och vår värdighet visar sig mot denna såsom en skum lykta emot den klara solen, eller såsom gödsel vid sidan af ädelstenar. När man nu ser detta, så vågar man sig icke fram utan dröjer, till dess man varder värdigare, och så förgår vecka efter vecka och halfår efter halfår. Men vill du se på, huru from och ren du är, och sträfvar du efter, att intet må plåga ditt samvete, så torde du aldrig kunna komma till nattvarden.

Därför bör man härvid göra en åtskillnad på människor. Dem, som äro fräcka och stj^fsinta, skall man säga, att de må hålla sig borta, ty de äro icke beredda att mottaga syndernas förlåtelse, då de ju icke åstunda densamma och icke heller gärna vilja vara gudfruktiga. Men de andra, som icke äro sådana råa och tygellösa människor, utan gärna skulle vilja vara gudfruktiga, de böra icke afhålla sig därifrån, äfven om de eljest äro svaga och bristfälliga. Så har äfven S:t Hilarius sagt: »Om någon icke har begått en sådan synd, att han med rätta kan uteslutas ur församlingen och anses såsom en icke kristen, bör han icke afhålla sig från sakramentet, på det att han icke må beröfva sig lifvet.» Ty ingen kan komma därhän, att han icke i kött och blod har många dagliga brister kvar.

Därför böra sådana människor lära sig, att den högsta och bästa kunskapen är, att man vet, att detta sakrament icke beror på vår värdighet. Ty vi låta icke döpa oss såsom de, hvilka äro värdiga och heliga, komma icke heller till bikten, som om vi. vore rena och utan synd, utan tvärtom såsom arma, eländiga människor och just därför att vi äro ovärdiga, så framt det icke är någon, som icke begär nåd eller aflösning och icke heller tänker bättra sig.

Men den som gärna vill hafva nåd och tröst, han skall mana och drifva sig själf till sakramentet och icke låta någon afskräcka sig, utan säga: »Jag skulle väl gärna vilja vara värdig, men jag kommer icke på grund af någon min värdighet, utan på grund af ditt ord, därför att du har bjudit det och jag gärna ville vara din lärjunge, det må vara med min värdighet

huru som helst.» Men detta är svårt, ty vi hindras städse däraf, att vi mer se på oss själfva än på Kristi ord och mun. Ty vår natur vill gärna hafva det så, att vi tryggt kunde stödja oss på oss själfva, och då vi icke kunna det, så vilja vi icke komma, — Detta vare nu nog sagdt om det första stycket.

För det andra hafva vi utom budet äfven — såsom vi ofvan hafva hört — ett löfte, som på det kraftigaste bör locka och uppmuntra oss, ty här stå de vänliga, kärleksrika orden: Detta är min lekamen, för eder utgifven; detta är mitt blod, för eder utgjutet till syndernas förlåtelse. Dessa ord äro, såsom jag har sagt, icke predikade för stockar och stenar, utan för mig och dig; annars skulle Kristus väl hellre hafva tegat och icke instiftat något sakrament. Tänk därför på och inneslut äfven dig i detta eder, så att Kristus icke förgäfves talar med dig.

Ty här erbjuder han oss alla den skatt, som han åt oss medfört från himmelen, till hvilken han äfven annars på det vänligaste inbjuder oss, då han i Matt. 11: 28 säger: Kommen till mig, I alla, som arbeten oeh ären betungade, och jag skall vederkvicka eder. Nu är det ju synd och skam, att, då han så hjärtligt och trofast uppmanar och förmanar oss att mottaga den högsta och bästa gåfva, som vi kunna erhålla, vi skola ställa oss så liknöjda och så länge afhålla oss från sakramentet, att vi slutligen varda alldeles kalla och förhärdade, så att vi icke mer hafva någon lust eller kärlek därtill. Man skall dock icke anse sakramentet såsom något skadligt, så att man springer bort därifrån, utan såsom ett läkemedel, hvilket bringar dig idel hälsa och tröst, hjälper dig och gifver dig lif till både själ och kropp. Ty där själen har tillfrisknat, där har ock kroppen fått hjälp. Huru kunna vi då förhålla oss så, som om det vore ett gift, genom hvilket man åte sig döden?

Det är väl sant, att de, som förakta sakramentet och lefva okristligt, mottaga det till skada och fördömelse, ty för sådana människor kan intet vara godt eller hälsobringande, lika litet som för en sjuk, som med berådt mod äter och dricker hvad läkaren förbjudit honom. Men de åter, som känna sin svaghet,

gärna vilja varda befriade därifrån och begära hjälp, de skola icke betrakta och begagna sakramentet annat än såsom ett kostligt motgift mot det gift, som de hafva i sig. Ty här i sakramentet skall clu af Kristi mun mottaga syndernas förlåtelse, som innesluter och medför Guds nåd och Ande med alla hans gåfvor, skydd, värn och kraft gentemot döden, djäfvulen och allt ondt.

Å Guds sida har du sålunda Herren Kristi såväl bud som löfte, men dessutom bör å din sida mana dig din egen nöd, som trycker dig och för hvars skull denna inbjudning och kallelse samt detta löfte äro gifna. Ty Kristus säger själf (Matt. 9: 12): De helbrägda behöfva icke läkare, utan de kranka, cl. v. s. de som arbeta och äro betungade med synd, dödsfruktan, köttets och djäfvulens anfäktelser. Är du nu betungad och känner din svaghet, så gå med glädje till honom och låt honom vederkvicka, trösta och styrka dig. Ty vill du dröja, till dess du varder fri från allt sådant och kan komma ren och värdig till sakramentet, så måste du för beständigt blifva borta därifrån Ty här fäller Kristus domen och säger: Är du ren och from, så behöfver du mig icke, och jag icke heller dig. Ovärdiga äro därför endast de, som icke känna sin brist eller icke mena sig vara syndare.

Men säger clu: »Huru skall jag då bete mig, om jag icke kan känna en sådan nöd, eller icke har någon hunger och törst efter sakramentet?» Svar: För dem, som äro så till sinnes, att de icke känna sig själfva, vet jag icke något bättre råd, än att de må sticka handen i sin egen barm och känna efter, om de icke hafva kött och blod. Finner du, att clu har detta, så tag då för att vinna upplysning S:t Pauli bref till galaterna och hör där (kap. 5: 19 ff.), hvilka ditt kötts gärningar äro: Men köttets gärningar äro uppenbara, och de äro skörlefnad, orenhet, liderlighet, af gudadyrkan, trolldom, fiendskap, trätor, afundsjuka, vrede, partisinne, söndringar, tvedräkt, afund, mord, dryckenskap, gillen och annat sådant.

Kan du sålunda icke känna det, så tro dock Skriften. Den skall icke ljuga för dig och känner ditt kött bättre än du självOM ALTARETS SAKRAMENT.

gör det. Ja, i brefvet till romarna (7: 18) säger S :t Paulus: Ty jay vet, att i mig, det är i mitt höt t, bor iche något godt. Måste S:t Paulus tala så om sitt kött, så vilja icke lieller vi vara bättre eller heligare. Men att vi icke känna detta är så mycket värre, ty det är ett tecken till, att det är ett spetälskt kött. som icke har någon känsla af det onda, ehuru detta dock fräter vidare omkring sig. Men har du, som sagdt, kommit i ett sådant dött tillstånd, så tro dock Skriften, som uttalar domen öfver dig. Kortligen, ju mindre du känner din synd och brist, desto större orsak har du att gå och söka hjälp och läkedom.

För det andra så se dig då omkring, huruvida du ännu är i världen, eller vet du det icke, så fråga dina grannar. Är du i världen, så tänk icke, att det skall fattas synd och nöd. Ty börja blott att skicka dig så, som om du ville vara gudfruktig och hålla fast vid evangelium, och se till, om ingen kommer att varda fientligt sinnad emot dig, vålla dig lidande, göra orätt och öfvervåld mot dig samt gifva dig anledning till synd. Har du icke erfarit detta, så låt säga dig det af Skriften, som öfverallt gifver världen dylikt pris och vitsord.

Dessutom har du ju äfven djäfvulen omkring dig, hvilken du säkerligen icke skall kunna alldeles trampa under fötterna, då icke ens vår Herre Kristus har kunnat undgå honom. Hvad är nu djäfvulen? Intet annat än hvad Skriften kallar honom: en lögnare och mandråpare. En lögnare, för att locka hjärtat bort från Guds ord och förblinda dig, så att du icke känner din nöd eller kan komma till Kristus; en mandråpare, emedan lian intet ögonblick unnar dig lifvet. Om du kunde se, huru många knifvar, spjut och pilar hvarje ögonblick riktas mot dig, så skulle du vara glad att få komma till sakramentet så ofta du kunde. Men att man så säker och ovarsam går sin väg, det beror ju därpå, att vi icke tänka på eller tro, att vi äro i köttet och i den onda världen eller i djäfvulens rike.

Pröfva och undersök därför detta väl. Gå endast till dig själf, eller se dig något litet omkring och håll dig blott till Skriften. Känner du det ändå icke, så har du så mycket större behof att beklaga dig både inför Gud och för din broder. Låt554

då råda dig och bedja för dig, och hör icke upp, förrän stenen vältats från ditt hjärta, så skall nöden väl komma i dagen och du skall varda varse, att du ligger dubbelt så djupt nere i synden som någon annan fattig syndare, och därför äfven i än högre grad behöfver sakramentet emot ditt elände, som du tyvärr icke ser, så att Gud må gifva dig nåd att mera känna det och så mycket mer hungra efter sakramentet. Detta i synnerhet, emedan djäfvulen så ansätter dig och oaflåtligt lurar på dig för att fånga dig och fördärfva dig till själ och kropp, så att du intet ögonblick kan vara säker för honom. Huru snart skulle han icke kunna störta dig i jämmer och nöd, när du allra minst tänker därpå?

Detta vare nu sagdt till förmaning, icke blott för oss äldre och vuxna, utan äfven för de unga, som skola uppfostras i den kristna läran och till att förstå denna. Ty på detta sätt kunde vi mycket lättare bibringa de unga Tio Guds bud, Tron och Fader vår, så att de med lust och allvar tillägnade sig dem och sålunda alltifrån barndomen öfvade dem och vande sig därvid. Med de äldre är det däremot nog en gång så, att man icke kan få dem till detta och dylikt, såvida man icke så uppfostrar dem, som skola komma efter oss, bekläda vårt ämbete och fortsätta vårt verk, att dessa i sin ordning må framgångsrikt uppfostra sina barn, så att Guds ord och kristenheten må vidmakthållas. Därför må hvarje husfader veta, att han enligt Guds befallning och bud är skyldig att lära sina barn detta, eller låta dem lära sig hvad de böra kunna. Ty emedan de äro döpta och upptagna i kristenheten, så böra de ock komma i åtnjutande af detta sakrament, på det att de må vara oss till tjänst och nytta, ty de måste dock alla hjälpa oss att tro, älska, bedja och kämpa emot djäfvulen. Om den korta sammanfattning, den regel och det rättesnöre, hvarefter alla läror böra pröfvas samt uppkomna villfarelser^kristligt afgöras och

förklaras.

1. Vi tro, lära och bekänna, att clen enda regel och det enda rättesnöre, hvarefter alla såväl läror som lärare böra pröfvas oeh bedömas, är det gamla och det nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter, såsom det står skrifvet: Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig (Ps. 119: 105), och den helige Paulus säger: Om och en ängel från himmelen annorlunda predikade evangelium för eder, han vare förbannad (Gal. 1:8).

Men andra skrifter af äldre eller nyare lärare, hvilket namn de än må hafva, få icke likställas med den heliga Skrift utan måste allesammans underordnas denna, och de få icke anses vara något annat eller mer än vittnen, hvilka betyga, huru och hvarest efter apostlarnas tid denna profetiska och apostoliska lära bibehållits.

2. Och emedan kort efter apostlarnas tid, ja ännu under deras lifstid, falska lärare och kättare hafva uppstått, gentemot hvilka i den äldsta kyrkan uppsattes några symbola, d. v. s. korta och klara bekännelser, hvilka ansågos vara ett uttryck för clen rättrogna sanna kyrkans enhälliga, allmänneliga kristna tro och bekännelse, nämligen den apostoliska trosbekännelsen, den nicenska trosbekännelsen och den athanasianska trosbekännelsen, bekänna vi oss till desamma och förkasta härmed alla kätterier och läror, som i strid mot dessa bekännelser hafva införts i Guds kyrka.

3. Men hvad den söndring i trosfrågor angår, som i vår tid uppstått, anse vi den första, oförändrade Augsburgska bekännelsen, som öfverlämnades till kejsare Karl V på den stora riksdagen i Augsburg år 1530, såsom ett uttryck för vår enhälliga gemensamma öfvertygelse och förklaringen af vår kristna tro och bekännelse — särskildt gentemot påfveclömet med dess falska gudstjänst, afguderi och vantro likasom emot andra sekter — samt såsom vår tids symbolum; därjämte ock Apologien och de år 1537 i Schmalkalden uppställda artiklarna, hvilka då underskrefvos af den tidens förnämsta teologer.

Och emedan dessa frågor angå också lekmännen och deras själars salighet, bekänna vi oss äfven till Doktor Luthers lilla och stora katekes, sådana de äro införda i Luthers verk, såsom till en lekmannabibel, där i korthet allt finnes sammanfattadt, som utförligt i den heliga Skrift behandlas och som en kristen människa behöfver veta för sin själs salighet.

Mecl ledning af ofvannämnda skrifter böra alla läror pröfvas, och hvad som befinnes stridande häremot bör

förkastas och fördömas såsom stridande emot vår enhälliga förklaring af vår tro.

Sålunda fasthålles åtskillnaden emellan å ena sidan Gamla och Nya testamentets heliga Skrift samt å andra sidan alla öfriga skrifter, och den heliga Skrift ensam blifver den enda domaren, regeln och rättesnöret, hvarmed alla läror skola, liksom mecl en probersten, pröfvas och dömas, huruvida de äro goda eller onda, rätta eller orätta.

Men cle andra symbola och anförda skrifterna äro icke domare, såsom den heliga Skrift, utan endast trons vittnesbörd och förklaringar, visande huru i Guds kyrka clen heliga Skrift mecl afseende på omstridda frågor under olika tider blifvit förstådd och tolkad af dem, som då lefde, samt huru däremot stridande läror blifvit förkastade och fördömda.OM ARFSYNDEN.

FÖRSTA ARTIKELN.

Om arfsynden.

Status Controversiæ.

Hufvud frågan i denna tvist.

Är arfsynden egentligen och utan all åtskillnad detsamma som människans fördärfvare natur, substans och väsen, eller den förnämsta och högsta delen af hennes väsen, nämligen själfva den förnuftiga själen i dess högsta egenskaper och krafter? Eller finnes det en åtskillnad emellan å ena sidan människans substans, natur, väsen, kropp och själ, äfven efter människosläktets fall, och å andra sidan arfsynden, så att naturen är ett öch arfsynden något annat, som vidlåder den förclärfvade naturen samt fördärfvar naturen?

Affirmativa.

Den rena läran, tron och bekännelsen i enlighet med, ofvannämnda rättesnöre och kortfattade förklaring.

1. Yi tro, lära och bekänna, att det finnes en åtskillnad emellan å ena sidan människans natur, icke blott sådan denna ursprungligen var af Gud skapad, ren, helig och utan synd, utan äfven sådan vi nu efter fallet äga den, d. v. s. emellan naturen, som äfven efter fallet är och förblifver något af Gucl skapadt, samt å andra sidan arfsynden, och att denna åtskillnad är så stor som skillnaden emellan ett Guds och ett djäfvulens verk.

2. A7i tro, lära och bekänna äfven, att man mecl största noggrannhet bör iakttaga denna åtskillnad, emedan läran, att det icke finnes någon åtskillnad emellan den förclärfvade människonaturen och arfsynden, står i stricl mecl vår kristna tros

hufvudartiklar om skapelsen, återlösningen, helgelsen och vårt kötts uppståndelse samt icke kan bestå vid sidan af dessa.

Gud har nämligen skapat icke endast Adams och Evas kroppar och själar före syndafallet, utan också våra kroppar och själar efter fallet, ehuru dessa nu äro fördärfvade. Gud erkänner dem äfven såsom sitt verk, såsom det står skrifvet i Job. 10: 8: Dina händer hafva danat och gjort mig, helt och i allo. Jfr. 5 Mos. 32: 18; Jes. 45: 9 ff.; 54: 5; 64: 8; Apg. 17: 26 ff.; Ps. 100: 3; Ps. 139: 14; Pred. 12: 1.

Så har äfven Guds evige Son i sin person upptagit denna mänskliga natur, men utan synd, och han har sålunda antagit icke ett främmande utan vårt kött, och är sålunda sannerligen vorden vår broder. Ebr. 2: 14: Dä nu barnen hafva samma kött och blod, blef ock han desslikes däraf delaktig, samt likaledes v. 16: Ty änglar tager han sig jit icke an, utan Abrahams säd tager han sig an. Därför måste han i allt blifva lik bröderna, ehuru utan synd. Denna (vår mänskliga natur) har äfven Kristus återlöst såsom sitt eget verk, helgar den såsom sitt verk, uppväcker den från de döda och smyckar den med härlighet. Men arfsynden har han icke skapat, icke tagit på sig, icke återlöst, icke helgat, och han skall icke heller uppväcka den hos de utvalda, eller smycka den eller saliggöra den, utan den

skall i uppståndelsen blifva alldeles utrotad.

Härigenom bör man lätt kunna inse skillnaden emellan den fördärfvade naturen och det fördärf, som vidlåder naturen och sålunda fördärfvar densamma.

3. Men vi tro, lära och bekänna å andra sidan, att arfsynden icke är något ringa utan ett så djupt fördärf i den mänskliga naturen, att ingenting friskt eller ofördärfvadt finnes kvar i människans kropp och själ, i hennes invärtes och utvärtes krafter, utan — såsom församlingen sjunger — »genom Adams fall är i grund fördärfvad människans natur och väsen». Denna skada är outsägligt stor, kan icke med förnuftet fattas utan endast genom Guds ord inses, och icke heller kan någon annan än Gud allena från hvarandra åtskilja naturen och detta naturens fördärf, hvilket åtskiljande genom döden och i upp-

stå lidelsen skall fullständigt ske, ty då skall denna vår natur, som vi nu äro iklädda, utan arfsjaiden samt helt och hållet skild och renad från densamma, uppstå och evigt lefva, såsom det står skrifvet i Job. 19: 26 f.: Och sedan denna min sargade had är borta, skall jag fri ifrån mitt kött få skåda Gud. Ja, honom skall jag få skåda, min till hjälp} för mina ögon skall jag se honom.

Negativa.

Förkastelse af den falska och motsatta läran.

1. Yi förkasta alltså och fördöma den läran, att arfsynden skulle vara endast en genom en annans brott oss ådragen reatiis eller skuld utan att dock utgöra ett vår egen naturs fördärf.

2. Likaledes att de onda lustarna icke äro synd, utan vår naturs medskapade, väsentliga egenskaper, eller att den omnämnda bristen och skadan icke skulle vara verklig synd, på grund hvaraf den utom Kristus stående (i honom icke inympade) människan är ett vredens barn.

3. Därjämte förkasta vi äfven den pelagianska17 villfarelsen, som föregifver, att människans natur äfven efter fallet skulle vara ofördärfvad och särskildt med afseende på andliga ting hafva förblifvit helt och hållet god och ren i naturalibus, d. v. s. med hänsyn till hennes naturliga krafter.

4. Likaledes att arfsynden skulle vara endast en utvärtes, ringa och obetydlig påstänkt fläck, eller vidlådande brist, under hvilken naturen bibehållit sina goda krafter äfven i andliga ting.

5. Likaledes att arfsynden skulle vara blott ett utvärtes hinder för de goda, andliga krafterna, men icke ett beröfvande af eller brist på desamma, liksom när en magnet bestrykes med hvitlökssaft, hvarigenom dess naturliga kraft (att draga till sig järn) icke borttages utan blott förhindras att verka; eller att

denna brist skulle likna en fläck i ansiktet eller färgen på en vägg och sålunda lätt kunna af tvättas.

6. Likaledes att människans natur och väsen icke skulle vara helt och hållet fördärfvadt, utan människan skulle ännu hafva något godt i behåll, äfven med afseende på andliga ting, såsom förmåga, skicklighet, duglighet eller kraft att i andliga ting begynna (något godt), verka (något godt) eller medverka därtill. i

7. Däremot förkasta vi äfven manikéernas11 falska lära, att arfsynden skulle vara något väsentligt och självständigt, som satan ingjutit och inblandat i naturen, såsom då gift blandas i vin.

8. Likaledes att icke den naturliga människan, utan något annat och främmande i människan, syndar, hvarför icke naturen, utan endast den i naturen förefintliga arfsynden kan anklagas.

9. Vi förkasta och fördöma äfven såsom manikeisk villfarelse läran, att arfsjoiden egentligen och utan all åtskillnad skulle vara den fördärfvade människans själfva substans, natur och väsen, så att emellan den efter fallet fördärfvade naturen i och för sig och arfsynden ingen åtskillnad kunde tänkas, eller dessa båda icke ens i tanken kunde hållas isär.

10. Af Luther kallas väl denna arfsynd »natursynd», »personsynd» och »väsentlig synd», men icke i den meningen att människans natur, person eller väsen i och för sig och utan någon åtskillnad skulle vara desamma som arfsynden utan i afsikt att med dessa ord angifva åtskillnaden mellan arfsynden, hvilken vidlåder människans natur, och cle öfriga synderna, som man kallar verksynder.

11. Ty arfsynden är icke en synd, som sker genom gärning, utan den vidlåder människans natur, substans och väsen, så att äfven om aldrig någon ond tanke uppstege i den fördärfvade människans hjärta, om intet fåfängt ord talades och ingen ond gärning föröfvades, är naturen ändå fördärfvad genom arfsynden, hvilken till följd af vår syndiga härkomst är oss medfödd och är källan till alla andra synder eller till verksynderna,

(1. v. s. onda tankar, ord och gärningar, såsom det står skrifvet: Från hjärtat utgå onda tanlmr (Matt. 15: 19) samt: Människans hjärtas uppsåt är ondt allt ifrån ungdomen (1 Mos. 8: 2l).

12. Man måste äfven noga gifva akt på den olika betydelsen af ordet »natur», genom hvars tvetydighet manikéerna11 öfverskyla sin villfarelse och vilseleda många olärda människor. Stundom betyder detta ord människans väsen, såsom när vi säga att Gud har skapat den mänskliga naturen. Stundom åter betyder det ett tings beskaffenhet, art eller vanart, som vidlåder naturen eller väsendet, såsom när vi säga, att det är ormens natur att bitas, och människans natur och beskaffenhet är att synda eller är synd. Här betyder ordet »natur» icke människans substans, utan något som vidlåder naturen eller substansen.

13. Hvad åter beträffar de latinska orden substantia och accidens, så bör man, då cle icke äro hämtade från den heliga Skrift och därjämte icke af menige man förstås, icke begagna dem i för clen olärda menigheten afsedda predikningar, utan förskona olärda människor från desamma.

I skolorna åter och bland de lärda, där de äro väl bekanta och kunna användas utan att missförstås — i det man genom desamma åtskiljer ett tings egentliga väsende från hvad som tillfälligt vidlåder detta — må gärna dessa ord bibehållas, då man afhandlar arfsynden.

Ty med dessa uttryck kan på tydligaste sätt framhållas skillnaden emellan Guds och djäfvulens verk, ty djäfvulen kan icke skapa någon substans, utan endast tillfälligt och på grund af en Guds dom fördärfva en af Gud skapad substans.

ANDRA ARTIKELN. Om den fria viljan.

Status Controversiæ.

Hufvud fr ägan i denna tvist.

Vi kunna tala om människans vilja under fyra olika tillstånd, nämligen 1. före fallet, 2. efter fallet, 3. efter pånyttfödelsen, 4. efter köttets uppståndelse, men liufvudfrågan gäller nu människans vilja och förmåga i det andra af dessa tillstånd, eller hvilka krafter i andliga ting en människa efter våra första föräldrars fall och fore pånyttfödelsen af sig själf äger, samt huruvida hon genom sina egna krafter, innan hon genom Guds Ande blifvit pånyttfödd, kan bereda sig för Guds nåd samt mottaga den genom den helige Ande i ordet och sakramenten tillbjudna nåden, eller om han icke kan detta.

Affirmativa.

Den i enlighet med Guds ord rena läran om denna artikel.

1. I denna fråga är vår lära, tro och bekännelse, att människans förstånd eller förnuft är i andliga ting blindt och af egna krafter intet förstår, såsom det är skrifvet: En naturlig människa fattar icke det som tillhör Guds Ande, ty det är henne en dårskap, och hon kan icke begripa det, emedan det måste andeligen bedömas (1 Kor. 2: 14).

2. Likaledes tro, lära och bekänna vi, att människans icke pånyttfödda vilja icke blott är bortvänd från Gud, utan

äfven är vorden fientlig emot Gucl, så att människan har lust och åstundan blott till clet onda och clet som strider emot Guds vilja, såsom det står skrifvet: Människans hjärtas uppsåt är ondt allt ifrån ungdomen (1 Mos. 8: 2l) samt: Köttets sinne är fiendskap emot Gud, ty det är icke Guds lag underdånig!} och kan icke heller vara del (Rom. 8:7). Ja, lika litet som en död

kropp kan göra sig själf lefvande och återgifva sig det lekamliga, jordiska lifvet, lika litet kan människan, hvilken genom synden är andligen död, återuppväcka sig själf till andligt lif, såsom det står skrifvet: Oss, som voro döda genom våra öfver-trädelser, har han gjort lefvande med Kristus (Ef. 2: 4 f.) och därför: äro vi icke af oss själfva skickliga att tänka något, såsom af oss själfva, utan vår skicklighet är från Gud (2 Kor. 3: 5).

3. Men Gud den helige Ande verkar icke utan medel människans omvändelse, utan han brukar för detta ändamål Guds ords predikan och hörande, såsom det står skrifvet: Evangelium är en Guds kraft till frälsning för hvar och en som tror (Horn. 1 : 16) samt: Tron är af predikan och predikan genom Guds ord (Rom. 10: 17). Och det är Guds vilja, att man skall höra hans ord och icke tillstoppa sina öron. I detta ord är den helige Ande närvarande och öppnar människornas hjärtan, så att de, liksom Lydia i Apg. 16: 14, må gifva akt därpå och sålunda varda omvända endast genom den helige Andes nåd och kraft, ty människans omvändelse är hans verk allena. Ty utan lians nåd är vår vilja, vårt löpande, vårt planterande, sående och vattnande förgäfves (Rom. 9: 16; 1 Kor. 3: 7), nämligen om han icke gifver växten, såsom Kristus säger: Mig förutan kunnen I intet göra (Joh. 15: 5). Med dessa få ord frånkänner han den fria viljan alla krafter (med afseende på omvändelsen) och tillskrifver Guds nåd allt, på det att ingen må hafva något att berömma sig af inför Gud (1 Kor. 1: 29; 2 Kor. 12: 5; Jer. 9: 23).

Negativa.

Ven häremot stridande, falska läran.

Vi förkasta och fördöma alltså alla nedannämnda villfarelser såsom icke öfverensstämmande med Guds ords rättesnöre :

1. De filosofer, som man har kallat stoiker, liksom äfven manikéerna,11 hvilka hafva lärt, att allt som sker, det sker

med nödvändighet och skulle icke kunna ske på annat sätt, samt att människan gör allt på grund af en tvingande nödvändighet, äfven hvad hon gör i utvärtes ting, och sålunda äfven tvingas till onda verk och gärningar, såsom otukt, rof, mord, stöld och dylikt.

2. Yi förkasta äfven pelagianernas17 grofva villfarelse, hvilka hafva lärt, att människan af egna krafter utan den helige Andes nåd skulle själf kunna omvända sig till Gud, tro på evangelium, mecl hjärtat lyda Guds lag samt sålunda förtjäna syndernas förlåtelse och evigt lif.

3. Yi förkasta äfven semipelagianernas01 villfarelse, hvilka lära, att människan af egna krafter kan börja sin omvändelse, men icke utan den helige Andes nåd fullborda densamma,

4. Likaledes, när clet läres, att visserligen människan med afseende på sin fria vilja före pånyttfödelsen är för svag alt börja sin omvändelse samt af egna krafter omvända sig till Gud oeh af hjärtat vara Guds lag lydig, men att, då clen helige Ande medelst ordets predikan har gjort början och därmed tillbjudit sin nåcl, så förmår människans vilja af sina egna naturliga krafter att i någon mån, om än föga och svagt, härtill bidraga, hjälpa och medverka, göra sig ägnad och beredd för nåden, omfatta och mottaga densamma samt tro evangelium.

5. Likaledes, att människan efter pånyttfödelsen skulle kunna fullkomligt hålla och uppfylla Guds lag, och att denna laguppfyllelse skulle utgöra vår rättfärdighet inför Gud, genom hvilka vi förtjäna det eviga lifvet.

6. Likaledes förkasta och fördöma vi äfven entusiasternas* villfarelse, hvilka uppdikta, att Gud utan några medel, utan Gucls ords hörande och äfven utan bruket af de heliga sakramenten skulle draga människorna till sig,

upplysa, rätt-fä rdiggöra och saliggöra dem.

* Entusiaster kallas de, hvilka vänta på att utan Guds ords hörande

erhfilla Andens himmelska upplysning.

7. Likaledes, att Gud i omvändelsen och pånyttfödelsen skulle helt och hållet utrota den gamla Adams substans och väsen, särskildt clen förnuftiga själen, samt i omvändelsen och pånyttfödelsen af intet skapa ett nytt själens väsen.

8. Likaledes, när man utan förklaring begagnar sådana talesätt som att människans vilja före, i och efter omvändelsen motstår den helige Ande, samt att den helige Ande gifves dem, hvilka uppsåtligt och ståndaktigt göra motstånd, ty i omvändelsen »gör Gud af de ovilliga villiga och tager sin boning i de villiga», såsom Augustinus säger.

Med afseende på några äldre och nyare kyrkolärares uttryck, såsom t. ex. Dens trahit, sed volentem trahit, d. v. s. »Gud drager, men han drager den, som är villig», eller: Homi-nis voluntas in eonversione non est otiosa, sed agit aliquid, d. v. s. »mäniskans vilja är i omvändelsen icke overksam, utan verkar något», så anse vi, att dessa icke äro öfverensstämmande med clen rätta lärans uttryckssätt, och då sådana talesätt anföras såsom stöd för (clen falska meningen om) den naturliga fria viljans betydelse för människans omvändelse i strid mot läran om Guds nåd, böra de helst undvikas, då man talar om människans omvändelse till Gud.

Däremot är clet rätt att säga, att Gud i omvändelsen förmedelst den helige Andes dragande af motspänstiga och ovilliga människor gör villiga, samt att efter denna omvändelse människans pånyttfödda vilja i clen dagliga botens öfning icke är overksam, utan medverkar i alla den helige Andes verk, som han genom oss utför.

9. Likaledes, hvad det beträffar att Doktor Luther har skrifvit, att människans vilja vid hennes omvändelse förhåller sig puré passive, d. v. s. att den alldeles intet gör, så bör detta förstås respeetu divinæ gratiæ in aeeendendis novis motibus, d. v. s. när Guds Ande genom ordets hörande eller genom bruket af de heliga sakramenten griper människans vilja samt verkar clen nya födelsen och omvändelsen. Ty sedan den helige Ande verkat och uträttat detta, och människans vilja endast och allenast genom lians gudomliga kraft och verkan för-

ändrats och förnyats, så är denna människans nya vilja ett Guds den lielige Andes instrument och verktyg, så att den icke blott mottager nåden, utan äfven medverkar vid den helige Andes efterföljande verk.

Före människans omvändelse finns det sålunda blott tvenne verkande orsaker, nämligen den helige Ande och Guds ord, som är den helige Andes instrument, hvarigenom han verkar omvändelsen. Detta ord bör människan lyssna till, men icke af egna krafter utan endast genom Guds den helige Andes nåd och verkan kan hon tro därpå och mottaga detsamma.

TREDJE ARTIKELN. Om trons rättfärdighet inför Gud.

Status Controversiæ.

Hufvud fr ägan i denna tvist.

Emedan i öfverensstämmelse med Guds ord och Augs-burgska bekännelsens innehåll i våra församlingar enhälligt bekännes, att vi fattiga syndare endast genom tron på Kristus varda inför Gud rättfärdiga och saliga, och sålunda Kristus ensam är vår rättfärdighet, hvilken är i sanning Gud och människa, emedan i honom den gudomliga och den mänskliga naturen äro med hvarandra personligt förenade (Jer. 23: 6; 1 Kor. 1: 30; 2 Kor. 5: 2l), så har spörsmålet uppstått enligt hvilkendera naturen Kristus är vår rättfärdighet, och därigenom hafva tvenne hvarandra motsatta villfarelser vunnit insteg i några församlingar.

Ty de ena hafva menat, att Kristus endast enligt gudomen är vår rättfärdighet, då han genom tron bor i oss, ty jämförda med denna genom tron i oss inneboende gudom äro alla människors synder såsom en vattendroppe vid sidan af hafvet.

ändrats och förnyats, så är denna människans nya vilja ett Guds den lielige Andes instrument och verktyg, så att den icke blott mottager nåden, utan äfven medverkar vid den helige Andes efterföljande verk.

Före människans omvändelse finns det sålunda blott tvenne verkande orsaker, nämligen den helige Ande och Guds ord, som är den helige Andes instrument, hvarigenom han verkar omvändelsen. Detta ord bör människan lyssna till, men icke af egna krafter utan endast genom Guds den helige Andes nåd och verkan kan hon tro därpå och mottaga detsamma.

TREDJE ARTIKELN. Om trons rättfärdighet inför Gud.

Status Controversiæ.

Hufvud fr ägan i denna tvist.

Emedan i öfverensstämmelse med Guds ord och Augs-burgska bekännelsens innehåll i våra församlingar enhälligt bekännes, att vi fattiga syndare endast genom tron på Kristus varda inför Gud rättfärdiga och saliga, och sålunda Kristus ensam är vår rättfärdighet, hvilken är i sanning Gud och människa, emedan i honom den gudomliga och den mänskliga naturen äro med hvarandra personligt förenade (Jer. 23: 6; 1 Kor. 1: 30; 2 Kor. 5: 2l), så har spörsmålet uppstått enligt hvilkendera naturen Kristus är vår rättfärdighet, och därigenom hafva tvenne hvarandra motsatta villfarelser vunnit insteg i några församlingar.

Ty de ena hafva menat, att Kristus endast enligt gudomen är vår rättfärdighet, då han genom tron bor i oss, ty jämförda med denna genom tron i oss inneboende gudom äro alla människors synder såsom en vattendroppe vid sidan af hafvet.

Däremot hafva de andra menat, att Kristus endast enligt den mänskliga naturen är vår rättfärdighet inför Gud.

Affirmativa.

Den kristna kyrkans rena lära gentemot båda de omnämnda villfarelserna.

1. Gentemot båda de nu omnämnda villfarelserna tro, lära och bekänna vi enhälligt, att Kristus är vår rättfärdighet hvarken enligt den gudomliga naturen allena eller enligt den mänskliga naturen allena, utan vår rättfärdighet är allenast den hela Kristus enligt båda sina naturer i den lydnad, som han såsom Gud och människa har bevisat Fadern in i döden samt därmed åt oss förtjänat syndernas förlåtelse och det eviga lifvet, såsom det står skrifvet: Såsom genom den ena människans olydnad de många hafva blifvit gjorda till syndare, så skola ock genom den enes lydnad de många göras rättfärdiga (Rom. 5: 19).

2. Därför tro, lära och bekänna vi, att vår rättfärdighet inför Gud består däri, att Gud förlåter oss våra synder af idel nåd och utan någon vår föregående, förhandenvarande eller efterföljande gärning, förtjänst eller värdighet samt skänker och tillräknar oss Kristi lydnads rättfärdighet, för hvilken rättfärdighets skull vi af Gud upptagas till nåd och anses såsom rättfärdiga.

3. Vi tro, lära och bekänna, att tron allena är det medel och verktyg, hvarmed vi kunna omfatta Kristus och sålunda i Kristus denna rättfärdighet, som inför Gud gäller, ty för Kristi skull räknas oss denna tro till rättfärdighet. Rom. 4: 5.

4. Yi tro, lära och bekänna, att denna tro icke är endast en historisk kunskap om Kristus, utan en Guds gåfva, genom hvilken vi i evangeliums ord rätt lära känna och förtrösta på Kristus såsom vår återlösare, nämligen att vi

endast för hans tydnads skull af nåd hafva våra synders förlåtelse, anses såsom fromma och rättfärdiga af Gud Fader samt varda evigt saliga.

5. Vi tro, lära och bekänna, att enligt den heliga Skrifts

språkbruk ordet »rättfärdiggöra» i denna artikel betyder »aflösa», d. v. s. frikänna från synd. Den som gifver den skyldige rätt och den som dömer den oskyldige skyldig, de äro båda en styggelse för Herren (Ordspr. 17: 15), samt: Hvem vill åklaga Guds utkorade? Gud är den som rättfärdigar (Rom. 8: 33).

Oeh om orden regeneratio och vivificatio, cl. v. s. »pånyttfödelse» och »lefvandegörelse», begagnas i stället för »rättfärdiggörelse» — såsom i Apologien skett — så böra äfven dessa ord tagas i den angifna betydelsen, under det att de annars beteckna människans förnyelse, hvilken bör åtskiljas från rättfärdiggörelsen genom tron.

6. Yi tro, lära och bekänna äfven, att ehuru de rätt (på Kristus) troende och verkligen pånyttfödda ända till grafven äro behäftade med många svagheter och brister, så böra de dock därför icke tvifla hvarken om den rättfärdighet, som genom tron tillräknas dem, eller om sina själars salighet, utan för visso vara öfvertygade om, att de enligt det heliga evangeliums löfte och ord för Kristi skull hafva en nådig Gud.,

7. Vi tro, lära och bekänna, att man för att bevara deu rena läran om trons rättfärdighet inför Gud bör med största sorgfällighet fasthålla particulæ exclusivæ, d. v. s. de — nedan angifna — ord af den helige aposteln Paulus, hvarigenom han helt och hållet åtskiljer Kristi förtjänst från våra gärningar och gifver Kristus allena äran, i clet att nämligen den helige aposteln Paulus skrifver: af nåd, utan förtjänst, titan lagen, utan gärningar, icke genom gärningar, hvilka ord alla på samma gång vilja säga, att vi varda rättfärdiga och saliga endast genom tron på Kristus. Ef. 2: 8; Rom. 1: 17; 3: 24; 4: 3 ff.; Gal. 3: 11; Ebr. 11.

8. Vi tro, lära och bekänna, att ehuru den föregående ångern och de efterföljande goda gärningarna icke höra till artikeln om rättfärdiggörelsen inför Gud, så får man dock icke uppdikta, att det gifves en tro, hvilken kunde vara till och bestå vid sidan af ett ondt uppsåt att synda och handla i strid mot samvetet, ufån sedan människan genom tron blifvit rättfärdiggjord, så är en verklig, lefvande tro verksam genom kär-

leken (Gal. 5: 6), så att goda gärningar städse följa på den rättfärdiggörande tron och hos denna förvisso måste finnas, såframt det är en rätt och lefvande tro, ty en sådan finnes aldrig allena ntan är städse förenad med kärlek och hopp.

Antithesis eller Negativa.

Förkastande af den motsatta läran.

I öfverensstämmelse med det sagda förkasta och fördöma vi nedannämnda villfarelser:

1. Att Kristus skulle vara vår rättfärdighet endast enligt den gudomliga naturen.

2. Att Kristus skulle vara vår rättfärdighet endast enligt den mänskliga naturen.

3. Att, då hos profeterna och apostlarna talas om trons rättfärdighet, orden »rättfärdiggöra» och »rättfärdiggöras» icke skulle betyda att frikänna eller frikännas från synd och få syndernas förlåtelse, utan att vi i själfva verket genom den af den helige Ande ingjutna kärleken, dygden och däraf följande gärningar inför Gud rättfärdiggöras.

4. Att tron icke ser endast på Kristi lydnad, utan på hans gudomliga natur, hvilken i oss bor och verkar, och genom hvilkens inneboende vår synd öfvertäckes.

5. Att tron skulle vara en sådan förtröstan på Kristi lydnad, som kan finnas och bestå hos en människa, ehuru hos henne ingen verklig bot är förhanden och ingen kärlek följer därpå, utan hon i strid mot sitt samvete alltjämt lefver i synd.

6. Att icke Gud själf utan endast Guds gåfvor bo hos de troende.

7. Att tron därför saliggör, att förnyelsen, som består i kärlek till Gud och nästan, genom tron tager sin begynnelse i oss.

8. Att tron vid rättfärdiggörelsen väl har företrädet, men att dock förnyelsen och kärleken äfven höra med till vår rätt-574

KONKORDIEFORMELN, I.

färdighet inför Gud, väl icke så, att de utgöra den förnämsta orsaken till vår rättfärdighet, men dock så att vår rättfärdighet inför Gud icke skulle vara hel och fullkomlig utan denna kärlek och förnyelse.

9. Att de troende äro inför Gud rättfärdiggjorda och saliga såväl genom Kristi dem tillräknade rättfärdighet som äfven genom den påbörjade nya lydnaden, eller delvis genom tillräknandet af Kristi rättfärdighet och delvis genom den påbörjade nya lydnaden.

10. Att löftet om nåden tillägnas oss genom tron i vårt hjärta samt genom den bekännelse, som vi med munnen aflägga och genom andra dygder.

11. Att tron icke rättfärdiggör utan goda gärningar, så att de goda gärningarna med nödvändighet fordras i och för rättfärdiggörelsen och människan, utan att de förefinnas, icke kan rättfärdiggöras.

FJÄRDE ARTIKELN. Om goda gärningar.

Status Controversiæ.

Hufvud frågan i tvisten om de goda gärningarna.

Angående läran om goda gärningar hafva i några församlingar tvenne olika tvister uppkommit:

1. För det första hafva några teologer skilt sig åt, så att några hafva skrifvit: Goda gärningar äro nödvändiga för saligheten, oeh det är omöjligt att utan goda gärningar varda salig. Därjämte ock: Ingen har någonsin utan goda gärningar blifvit salig. Andra hafva däremot skrifvit: Goda gärningar äro för saligheten skadliga.

2. Vidare har äfven en tvist uppstått emellan några teologer angående orden »nödvändig» och »fri», i det att några 574

KONKORDIEFORMELN, I.

färdighet inför Gud, väl icke så, att de utgöra den förnämsta orsaken till vår rättfärdighet, men dock så att vår rättfärdighet inför Gud icke skulle vara hel och fullkomlig utan denna kärlek och förnyelse.

9. Att de troende äro inför Gud rättfärdiggjorda och saliga såväl genom Kristi dem tillräknade rättfärdighet som äfven genom den påbörjade nya lydnaden, eller delvis genom tillräknandet af Kristi rättfärdighet och delvis genom den påbörjade nya lydnaden.

10. Att löftet om nåden tillägnas oss genom tron i vårt hjärta samt genom den bekännelse, som vi med munnen aflägga och genom andra dygder.

11. Att tron icke rättfärdiggör utan goda gärningar, så att de goda gärningarna med nödvändighet fordras i och för rättfärdiggörelsen och människan, utan att de förefinnas, icke kan rättfärdiggöras.

FJÄRDE ARTIKELN. Om goda gärningar.

Status Controversiæ.

Hufvud frågan i tvisten om de goda gärningarna.

Angående läran om goda gärningar hafva i några församlingar tvenne olika tvister uppkommit:

1. För det första hafva några teologer skilt sig åt, så att några hafva skrifvit: Goda gärningar äro nödvändiga för saligheten, oeh det är omöjligt att utan goda gärningar varda salig. Därjämte ock: Ingen har någonsin utan goda

gärningar blifvit salig. Andra hafva däremot skrifvit: Goda gärningar äro för saligheten skadliga.

2. Vidare har äfven en tvist uppstått emellan några teologer angående orden »nödvändig» och »fri», i det att någraOM GODA GÄRNINGAR*

575

påstått, att man icke borcle använda ordet »nödvändig» om den nya lydnaden, som framgår icke af nödvändighet eller tvång utan af frivillig ande. Andra hafva åter gjort gällande, att ordet »nödvändig» vore riktigt, emedan denna lydnad icke är godtycklig, utan pånyttfödda människor tvärtom äro skyldiga att visa denna lydnad.

Ur denna ordtvist har sedan uppstått en tvist om själfva saken, så att några påstått, att man icke alls skall predika lagen ibland kristna, utan människorna skola endast genom det heliga evangelium manas till goda gärningar, hvilken åsikt andra däremot hafva motsagt.

Affirmativa.

Den kristna kyrkans rena lära i denna tvistefråga.

För att grundligt utreda och bringa klarhet i denna tvistefråga uttala vi såsom, vår lära, tro och bekännelse:

1. Att goda gärningar förvisso och utan allt tvifvel böra såsom ett godt träds frukter följa på den verkliga tron, ifall denna icke är en död utan en lefvande tro.

2. Vi tro, lära och bekänna äfven, att de goda gärningarna böra helt och hållet uteslutas, såväl när det är fråga om saligheten som äfven i artikeln om rättfärdigheten inför Gud. såsom aposteln med klara ord betygar, då han skrifver: Såsom ock David prisar den människa salig, hvilken Gud tillräknar rättfärdighet utan gärningar: »Saliga äro de, hvilkas öfverträ-delser äro förlåtna och hvilkas synder äro öfver skylda. Salig är den man, hvilken Herren icke tillräknar synd.» (Rom. 4: 6 f.; Ps. 32: 1 f.) samt på ett annat ställe: Af nåden ären I frälsta genom tron, och det är icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det att ingen må beröm^ma sig (Ef. 2: 8 f.).

3. Vi tro, lära och bekänna äfven, att alla människor, men i synnerhet de genom den helige Ande pånyttfödda och förnyade, äro pliktiga att göra goda gärningar.290 KONKORDIEFORMELN, I.

4. I denna mening kunna orden »nödvändigt», »böra» och »måste» på ett rätt och kristligt sätt användas äfven om de pånyttfödda utan att detta strider mot ordens egentliga innebörd.

5. Dock bör man vid de nämnda orden necessitas, necessa-rium, »nödvändighet» och »nödvändigt», då man talar om de pånyttfödda, icke tänka på något tvång, utan endast på den lydnad, till hvilken de rätt troende äro förpliktade, så visst som de äro pånyttfödda icke genom lagens tvång eller nödgande, utan af frivillig ande, och cle äro ju icke mer under lagen utan under nåden (Rom. 6: 14; 7: 6; 8: 14).

6. Därför tro, lära och bekänna vi äfven, att, när det säges, att cle pånyttfödda göra goda gärningar af en fri ande, bör detta icke uppfattas så, som om det berodde af den pånyttfödda människans godtycke att göra clet goda eller underlåta det, alltefter som hon vill, och att hon skulle kunna behålla tron, ehuru hon uppsåtligt framhärdar i synd.

7. Detta får dock icke förstås annorlunda än det af Herren Kristus själf och hans apostlar förklaras, nämligen om den frigjorda anden, hvilken gör clet goda icke såsom en träl af fruktan för straff, utan af kärlek till rättfärdigheten, såsom barneii (bevisa sin lydnad). Rom. 8: 15.

8. Denna frivillighet hos Guds utkorade barn är dock icke fullkomlig, utan behäftad med stor svaghet, såsom den helige Paulus med afseende på sig själf klagar. Rom. 7: 14 ff.; Gal. 5: 17.

9. Likväl tillräknar Gud för Herren Kristi skull icke sina utkorade denna svaghet, såsom det står skrifvet: Så är nu ingen fördömelse för dem som äro i Kristus Jesus (Rom. 8: 1).

10. Vi tro, lära och bekänna äfven, att tron och saligheten hos oss bevaras icke genom gärningar, utan detta gör allena Guds Ande genom tron, och cle goda gärningarna äro vittnesbörd om, att han är tillstädes och bor i

Negativa.

Ben falska, motsatta läran.

1. Vi förkasta alltså och fördöma sådana uttryckssätt som då clet läres och skrifves, att goda gärningar äro nödvändiga för saligheten; likaså, att ingen någonsin blifvit salig utan goda gärningar; likaså, att det skulle vara omöjligt att blifva salig utan goda gärningar.

2. Yi förkasta och fördöma såsom anstötligt och för kristlig tukt fördärfligt, när man utan närmare förklaring säger, att goda gärningar äro skadliga för saligheten.

Under dessa yttersta tider är clet nämligen icke mindre behöfligt att människor förmanas till kristlig tukt och goda gärningar samt erinras om, huru nödvändigt det är att de såsom bevis på sin tro och tacksamhet emot Gud öfva sig i goda gärningar, än det är behöfligt att icke inblanda gärningarna i artikeln om rättfärdiggörelsen, ty människor kunna ådraga sig. fördömelse lika väl genom en epikureisk96 inbillning om tron som genom en påfvisk och fariseisk förtröstan på egna gärningar och förtjänster.

3. Vi förkasta och fördöma äfven den läran, att tron och den helige Andes inneboende icke skulle förloras genom uppsåtlig synd, utan att de heliga och utkorade skulle behålla den helige Ande, äfven om cle begingo äktenskapsbrott och nndra synder samt framhärdade däri.

FEMTE ARTIKELN. Om lag och evangelium.

Status Controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Frågan gäller här, huruvida predikan af det heliga evangelium egentligen endast är en nådepredikan, som förkunnar

 OM GODA GÄRNINGAR*

577

Negativa.

Ben falska, motsatta läran.

1. Vi förkasta alltså och fördöma sådana uttryckssätt som då clet läres och skrifves, att goda gärningar äro nödvändiga för saligheten; likaså, att ingen någonsin blifvit salig utan goda gärningar; likaså, att det skulle vara omöjligt att blifva salig utan goda gärningar.

2. Yi förkasta och fördöma såsom anstötligt och för kristlig tukt fördärfligt, när man utan närmare förklaring säger, att goda gärningar äro skadliga för saligheten.

Under dessa yttersta tider är clet nämligen icke mindre behöfligt att människor förmanas till kristlig tukt och goda gärningar samt erinras om, huru nödvändigt det är att de såsom bevis på sin tro och tacksamhet emot Gud öfva sig i goda gärningar, än det är behöfligt att icke inblanda gärningarna i artikeln om rättfärdiggörelsen, ty människor kunna ådraga sig. fördömelse lika väl genom en epikureisk96 inbillning om tron som genom en påfvisk och fariseisk förtröstan på egna gärningar och förtjänster.

3. Vi förkasta och fördöma äfven den läran, att tron och den helige Andes inneboende icke skulle förloras genom uppsåtlig synd, utan att de heliga och utkorade skulle behålla den helige Ande, äfven om cle begingo äktenskapsbrott och nndra synder samt framhärdade däri.

FEMTE ARTIKELN. Om lag och evangelium.

Status Controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Frågan gäller här, huruvida predikan af det heliga evangelium egentligen endast är en nådepredikan, som förkunnar

syndernas förlåtelse, eller äfven en bot- och straffpredikan, som bestraffar otron, hvilken icke bestraffas i lagen utan endast genom evangelierna.

Affirmativa.

Guds ords rena lära.

1. Yi tro, lära och bekänna, att man med största omsorg bör i kyrkan fasthålla skillnaden mellan lag och evangelium såsom ett särskildt härligt ljus, på det att Guds ord, såsom den helige Paulus förmanar, må rätt delas.

2. Yi tro, lära och bekänna, att lagen egentligen är en från Gud stammande lära, hvilken undervisar om hvad som är rätt och för Gud välbehagligt samt bestraffar allt, som är synd och stridande emot Guds vilja.

3. Allt clet (i den heliga Skrift), som bestraffar synden hör därför till lagens predikan.

4. Evangelium åter är egentligen en sådan lära, som undervisar oss om hvad människan, som icke har hållit lagen och genom densamma fördömes, bör tro, nämligen att Kristus hat sonat alla sj^nder och betalat därför, samt åt oss utan all vår förtjänst vunnit och förvärfvat syndernas förlåtelse, den rättfärdighet, som inför Gud gäller, och det eviga lifvet.

5. Men emedan ordet »evangelium» icke öfverallt i den heliga Skrift begagnas i samma betydelse — hvilket har gifvit anledning till denna tvist — så tro, lära och bekänna vi, att, om man med ordet »evangelium» menar hela Kristi lära — som han i sin lärareverksamhet liksom äfven hans apostlar har förkunnat, i hvilken betydelse ordet användes i Mark. 1: 15; Apg. 20: 21 — kan man med rätta säga och skrifva, att evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse.

6. Men då lagen och evangelium, liksom Mose själf såsom lagstiftare och Kristus såsom förkunnaren af evangelium, ställas emot hvarandra, tro, lära och bekänna vi, att evangelium icke är en bot- eller straffpredikan, utan egentligen intet annat

än en tröstepredikan och ett gladt budskap, som icke bestraffar eller förskräcker, utan gentemot lagens förskräckelser tröstar samvetet, hänvisar på Kristi förtjänst allena, samt återupprättar samvetet genom den hugnerika predikan om Guds nåd och ynnest, som vi genom Kristi förtjänst äga.

7. Hvad åter uppenbarandet af synden beträffar, så hänger alltjämt ett täckelse öfver Moses ansikte, för alla människors ögon, så länge de höra endast lagens predikan och ingenting om Kristus, och därför lära de icke genom lagen att rätt inse sin synd, utan varda antingen förmätna skrymtare såsom fariséerna eller falla i förtviflan såsom Judas. Därför tager Kristus lagen i sina händer och tolkar den andligt. Matt. 5: 21 ff.; Eom. 7: 14. Sålunda uppenbaras Guds vrede från himmelen öfver alla syndare, så att de genom att hafva lärt känna lagen inse, huru stor Guds vrede är, och därmed ock rätt lära känna sin synd. Men en sådan syndakännedom hade Mose aldrig hos dem kunnat åstadkomma.

Ehuru sålunda predikan om Kristi, Guds Sons, lidande och död är en allvarlig och förfärande predikan och vittnesbörd om Guds vrede, hvarigenom människor först riktigt föras in i lagen, sedan täckelset för Moses ansikte borttagits, så att de rätt inse, huru mycket Gud i lagen kräfver af oss, af hvilket vi icke kunna uppfylla något, så att vi därför måste söka all vår rättfärdighet hos Kristus,

8. likväl, så länge allt detta (nämligen Kristi lidande och död) förkunnar för människan Guds vrede och

förskräcker henne, så är det ännu icke evangeliums egentliga predikan, utan en Moses och lagens predikan samt därför en för Kristus främmande gärning, genom hvilken han kommer till sitt egentliga verk, som består i att predika nåd, trösta och lefvandegöra, hvilket är den egentliga predikan af evangelium.

Negativa.

Den motsatta läran, hvilken förkastas.

Sålunda förkasta vi och anse såsom orätt och skadlig den läran, att evangelium egentligen skulle vara en bot- eller straff-580

predikan och icke endast en nådepredikan. Härigenom göres nämligen evangelium åter till en laglära, Kristi förtjänst och den heliga Skrift fördunklas, de kristna beröfvas den rätte brösten och dörren öppnas åter för påfvedömet.

SJÄTTE ARTIKELN.

Om lagens tredje användning.

Status Controversiæ.

Ilufviidf rågan angående denna tvist.

Lagen har af trenne orsaker gifvits åt människorna, nämligen först för att tjäna såsom en utvärtes tukt gentemot råa och oefterrättliga människor, för det andra för att människorna därigenom skola bringas till kännedom om sin synd, samt för det tredje för att de, sedan cle blifvit pånyttfödda — då köttet likväl vidlåder dem — må hafva en säker regel, enligt hvilken de kunna rikta och ställa hela sitt lif. Emellan några få teologer har nu en tvist uppkommit angående denna lagens tredje nytta, nämligen huruvida man äfven för pånyttfödda kristna skall predika lagen eller icke. Några hafva bejakat, men andra åter nekande besvarat denna fråga.

Affirmativa.

Den rätta kristna läran angående denna tvist.

1. Yi tro, lära och bekänna, att ehuru rätt troende och verkligen till Gud omvända människor äro genom Kristus befriade från lagens förbannelse och tvång, äro de därför dock icke utan lag, utan de äro tvärtom af Guds Son återlösta, på det att de både dag och natt skola öfva sig i lagen. Ps. 119: 1 ff. Äfven våra första föräldrar hafva icke ens före fallet lefvat utan lag, ty Guds lag var skrifven i deras hjärtan, då de voro skapade till Guds afbild. 1 Mos. 1: 26 f.; 2: 16 ff.; 3: B. 580

KONKORDIEFORMELN, I.

predikan och icke endast en nådepredikan. Härigenom göres nämligen evangelium åter till en laglära, Kristi förtjänst och den heliga Skrift fördunklas, de kristna beröfvas den rätte brösten och dörren öppnas åter för påfvedömet.

SJÄTTE ARTIKELN.

Om lagens tredje användning.

Status Controversiæ.

Ilufviidf rågan angående denna tvist.

Lagen har af trenne orsaker gifvits åt människorna, nämligen först för att tjäna såsom en utvärtes tukt gentemot råa och oefterrättliga människor, för det andra för att människorna därigenom skola bringas till kännedom om sin synd, samt för det tredje för att de, sedan cle blifvit pånyttfödda — då köttet likväl vidlåder dem — må hafva en säker regel, enligt hvilken de kunna rikta och ställa hela sitt lif. Emellan några få teologer har nu en tvist uppkommit angående denna lagens tredje nytta, nämligen huruvida man äfven för pånyttfödda kristna skall

predika lagen eller icke. Några hafva bejakat, men andra åter nekande besvarat denna fråga.

Affirmativa.

Den rätta kristna läran angående denna tvist.

1. Yi tro, lära och bekänna, att ehuru rätt troende och verkligen till Gud omvända människor äro genom Kristus befriade från lagens förbannelse och tvång, äro de därför dock icke utan lag, utan de äro tvärtom af Guds Son återlösta, på det att de både dag och natt skola öfva sig i lagen. Ps. 119: 1 ff. Äfven våra första föräldrar hafva icke ens före fallet lefvat utan lag, ty Guds lag var skrifven i deras hjärtan, då de voro skapade till Guds afbild. 1 Mos. 1: 26 f.; 2: 16 ff.; 3: B.

2. Vi tro, lara och bekänna, att nian bör flitigt predika lagen icke blott för de icke troende och obotfärdiga, utan äfven för de rätt troende, verkligen omvända, pånyttfödda och genom tron rättfärdiggjorda.

3. Ty ehuru de äro pånyttfödda och i sitt sinnes ande förnyade, så är likväl en sådan pånyttfödelse och förnyelse i denna värld icke fullkomlig, utan endast påbörjad, och de troende stå med sitt sinnes ande i en beständig kamp emot köttet, cl. v. s. emot den fördärfvade naturen, som vidlåder oss ända in i döden. För denne gamle Adams skull, hvilken finnes i människans förstånd, vilja och alla hennes krafter, är det nödvändigt, att Herrens lag städse lyser för människan, på det att hon icke af mänsklig fromhet må företaga godtyckligt uppdiktade gudstjänster, likaledes på det att den gamle Adam icke må följa sin egen vilja, utan icke blott genom lagens förmaning och hot utan ock med straff och hemsökelser mot sin vilja tvingas att lyda Anden och gifva sig själf till fånga. 1 Kor. 9: 27; Rom. 6: 12; Gal. 6: 14; Ps. 119: 1 ff.; Ebr. 13: 21.

4. Hvad beträffar skillnaden mellan lagens gärningar och andens frukter, så tro, lära och bekänna vi, att de gärningar, som göras i enlighet med lagen, så länge äro och böra kallas lagens verk, som de af människorna framtvingas genom hotelser om straff och Guds vrede.

5. Andens frukter äro de gärningar, som Guds Ande, hvilken bor i de troende, verkar genom de pånyttfödda, och som göras af de troende, så framt de äro pånyttfödda. liksom om de icke alls visste af något bud, något hot eller löfte om belöning. På så sätt lefva Guds barn i lagen och vandra enligt Guds lag, hvilken den helige Paulus i sina bref kallar Kristi lag och lagen i anden. Rom. 7: 23 ff.; Gal. 6: 2.

6. Sålunda är och förblifver lagen för bot färdiga och obotfärdiga, för pånyttfödda och icke pånyttfödda människor en och samma lag, nämligen Guds orubbliga vilja, och den skillnad, som rör lydnaden, finnes endast hos människorna självfva, i det att den icke pånyttfödde — liksom äfven de pånyttfödda i den mån de ännu äro köttsliga — af tvång och motvillighet

gör hvad lagen kräfver, medan åter den troende, såvida han är pånyttfödd, gör detta utan tvång och med en villig ande, som intet lagens hot skulle kunna framtvinga.

Negativa.

Den falska, motsatta läran.

Därför förkasta vi såsom en skadlig, mot kristlig tukt och verklig fromhet stridande villfarelse den läran att lagen på det sätt som ofvan är sagdt icke skulle predikas för de kristna och rätt troende, utan endast för de otrogna, icke kristna och obot-färdiga.

SJUNDE ARTIKELN". Om Kristi heliga nattvard.

Ehuru de lärare, som hylla Zwinglis åskådning, icke böra räknas till de teologer, hvilka ansluta sig till Augsburgska bekännelsen — ty från dessa skilde de sig redan vid den tid då sagda bekännelse öfverlämnades — så, emedan de likväl insmyga sig ibland dem och djärf vas att utsprida sin villfarelse under denna kristna

bekännelses namn, hafva vi velat gifva den redogörelse, som kan behöfvas, angående denna tvist.

Status Controversiæ.

Den hufvudsakliga tvistepunkten emellan vår och sakra-mentariernas97 lära i denna artikel.

Erågan gäller, huruvida i den heliga nattvarden vår Herres Jesu Kristi verkliga lekamen och blod verkligen och väsentligen äro närvarande, med brödet och vinet utdelas samt med munnen mottagas af alla dem, som gå till detta sakrament,

gör hvad lagen kräfver, medan åter den troende, såvida han är pånyttfödd, gör detta utan tvång och med en villig ande, som intet lagens hot skulle kunna framtvinga.

Negativa.

Den falska, motsatta läran.

Därför förkasta vi såsom en skadlig, mot kristlig tukt och verklig fromhet stridande villfarelse den läran att lagen på det sätt som ofvan är sagdt icke skulle predikas för de kristna och rätt troende, utan endast för de otrogna, icke kristna och obot-färdiga.

SJUNDE ARTIKELN". Om Kristi heliga nattvard.

Ehuru de lärare, som hylla Zwinglis åskådning, icke böra räknas till de teologer, hvilka ansluta sig till Augsburgska bekännelsen — ty från dessa skilde de sig redan vid den tid då sagda bekännelse öfverlämnades — så, emedan de likväl insmyga sig ibland dem och djärf vas att utsprida sin villfarelse under denna kristna

bekännelses namn, hafva vi velat gifva den redogörelse, som kan behöfvas, angående denna tvist.

Status Controversiæ.

Den hufvudsakliga tvistepunkten emellan vår och sakra-mentariernas97 lära i denna artikel.

Erågan gäller, huruvida i den heliga nattvarden vår Herres Jesu Kristi verkliga lekamen och blod verkligen och väsentligen äro närvarande, med brödet och vinet utdelas samt med munnen mottagas af alla dem, som gå till detta sakrament,

vare sig de äro värdiga eller ovärdiga, fromma eller icke, troende eller icke, ländande de troende till tröst och lif, men de icke troende till dom. Sakramentarierna besvara denna fråga nekande, vi däremot jakande. För att förstå denna tvist, bör man ifrån början lägga märke till, att det finnes tvenne slags sakramentarier. Några af dem äro grofva sakramentarier, som med tydliga och klara ord uttrycka hvad de i hjärtat tänka, nämligen att i den heliga nattvarden icke är närvarande något mer än bröd och vin, som där utdelas och med munnen mottages. De andra äro listiga och de mest farliga sakramentarierna, som delvis skenbart använda våra egna ord samt påstå sig äfven tro på en verklig närvaro af Kristi verkliga, väsentliga, lefvande lekamen och blod i den heliga nattvarden, men till-lägga, att detta sker andligen och genom tron. Men under dessa skenbart något annat sägande ord fasthålla de samma grofva mening som de förra, nämligen att i den heliga nattvarden ingenting annat än bröd och vin är närvarande och med munnen mottages. Ty med ordet »andligen» mena de ingenting annat, än att Kristi ande eller Kristi frånvarande lekamens kraft och hans förtjänst äro närvarande. Kristi lekamen mena de däremot icke vara på något sätt närvarande, utan befinna sig däruppe i den öfversta himlen, till hvilken vi med vår tros tankar höja oss upp och där — men icke i nattvardens bröd och vin — böra söka Kristi lekamen och blod.

Afiirmativa.

Bekännelse af den rena läran om den heliga nattvarden gentemot sakramentarierna.

1. Yi tro, lära och bekänna, att i den heliga nattvarden Kristi lekamen och blod äro verkligen och väsentligen närvarande samt med brödet och vinet verkligen utdelas och mottagas.

2. Vi tro, lära och bekänna, att Kristi testamentes ord icke böra förstås annorlunda än de bokstafligen lyda, så

brödet icke betecknar den frånvarande lekamen och vinet Kristi frånvarande blod, utan att brödet och vinet i följd af den sak-ramenterliga föreningen verkligen äro Kristi lekamen och blod.

3. Hvad konsekrationen (invigningen af brödet och vinet genom instiftelseordens läsande) beträffar, tro, lära och bekänna vi, att ingen människas verk, eller det som ordets tjänare säger, förmå åstadkomma Kristi lekamens och blods närvaro i den heliga nattvarden, utan denna bör tillskrifvas endast och allenast vår Herres Jesu Kristi allsmäktiga kraft.

4. Men därjämte tro, lära och bekänna vi äfven enhälligt, att viel den heliga nattvardens hållande Kristi instiftelseord ingalunda få utelämnas, utan "offentligt uppläsas, såsom clet står skrifvet: Välsignelsens halle, som vi välsigna. o. s. v. (1 Kor. 10: 16). Denna välsignelse sker medelst Kristi ords uppläsande.

5. De skäl, hvarpå vi i denna tvist med sakramentarierna grunda oss, äro desamma som de, hvilka d:r Luther i sin stora bekännelse (om nattvarden)98 framställt.

Det första är denna vår kristna trosartikel: Jesus Kristus är verklig, väsentlig, naturlig, fullständig Gucl och människa, oskiljaktigt och odelbart i en enda person.

Det andra: att Guds högra hand är allestädes, på hvilken Kristus enligt sin mänskliga natur verkligen och sannfärdeli-gen är satt, hvarför han ock såsom närvarande regerar, i sina händer och under sina fötter har allt som finnes i himmelen och på jorden. På denna Guds högra hand är ingen människa eller ängel satt, utan endast Marias Son, och därför har han makt till detta.

Det tredje: att Guds ord icke är bedrägligt eller ljuger.

Det fjärde: att Gud har och vet mångahanda sätt att befinna sig på en ort, och icke blott det sätt, som filosoferna kalla »lokalt», eller inskränkt till rummet.

6. Vi tro, lära och bekänna, att Kristi lekamen och blod på grund af den sakramenterligt föreningen mottages tillika med brödet och vinet icke blott andligen genom tron, utan äfven med munnen, ehuru icke på ett kapernaitiskt" utan på ett

öfvernaturligt, himmelskt sätt, så som Kristi ord tydligt angifva, då han befaller oss taga, äta och dricka, hvilket apostlarna äfven gjorde, ty det står ju skrifvet: och de drucko däraf alla (Mark. 14: 23). Likaledes säger den helige Paulus: Det bröd, som vi bryta, är det icke en delaktighet af Kristi kropp? (1 Kor. 10: 16), d. v. s. den som äter detta bröd, han äter Kristi kropp, hvilket äfven enhälligt har betygats af de förnämsta gamla kyrkolärarna såsom Krysostomus, Cjrprianus, I^eo I, Gregorius, Ambrosius och Augustinus.

7. Vi tro, lära och bekänna, att icke blott de rätt troende och värdiga, utan äfven de ovärdiga och icke troende mottaga Kristi verkliga lekamen och blod, men dock icke till lif och tröst, utan till dom och fördömelse, om de icke omvända sig och göra bot.

Ty äfven om cle stöta Kristus såsom saliggörare ifrån sig, så måste de dock, om också emot sin egen vilja, lämna honom tillträde såsom en sträng domare, hvilken i de obotfärdiga nattvardsgästerna såsom närvarande fäller sin dom. liksom han närvarande i de rätt troende och värdiga nattvardsgästernas hjärtan verkar lif och tröst.

8. Vi tro, lära och bekänna äfven, att det finnes blott ett slags ovärdiga gäster, nämligen de som icke tro, om hvilka det är skrifvet: Den som icke tror, han är redan dömd. Genom det ovärdiga bruket af clet heliga sakramentet skärpes och försvåras denna dom. 1 Kor. 11: 29.

9. Vi tro, lära och bekänna, att ingen som rätt tror mottager den heliga nattvarden till en dom, så länge han äger kvar en lefvande tro, huru svag den än må vara, ty den heliga nattvarden är särskildt instiftad för de i tron svaga

men botfärdiga kristna för att lända dem till tröst och stärka deras svaga tro.

10. Vi tro, lära och bekänna, att värdigheten hos gästerna vid denna himmelska måltid består endast och allenast i Kristi allraheligaste lydnad och fullkomliga förtjänst, som vi genom en sann tro tillägna oss, hvarom vi genom sakramentet försäkras, men (ifrågavarande värdighet består) alldeles icke 5 våra dygder samt invärtes och utvärtes beredelser.586

Negativa.

Sakramentariemas häremot stridande. förhastade lära.

Däremot förkasta och fördöma vi enhälligt alla nedan-nämnda irrläror, hvilka strida emot den nu anförda läran samt emot den flärdlösa tron och bekännelsen om Kristi nattvard.

1. Den påfviska transsubstantiationen, som i påfvedö-met läres och enligt hvilken brödet och vinet i den heliga nat~ varden förlora sin substans och sitt naturliga väsen samt sålunda förintas, så att de förvandlas till Kristi lekamen och af desamma endast den yttre gestalten blifver kvar.

2. Det påfviska mässoffret för lefvandes och dödas synder. 1 %

3. Att lekmännen erhålla endast den ena delen af sakramentet, och kalken samt Kristi blod beröfvas dem i strid mot Kristi testamentes uttryckliga ord.

4. Läran att Kristi testamentes ord icke skola fattas och tros enkelt och enligt sin ordalydelse, utan att de skulle vara dunkla talesätt, hvilkas mening man af andra bibelställen skulle söka utleta.

5. Att Kristi lekamen i den heliga nattvarden icke tilllika med brödet mottages med munnen, utan att endast brödet och vinet mottagas med munnen men Kristi lekamen blott andligen genom tron.

6. Att brödet och vinet i den heliga nattvarden icke äro något annat än kännetecken, medelst hvilka de kristna igenkänna hvarandra.

7. Att brödet och vinet äro endast tecken, liknelser och afbilder af Kristi långt ifrån oss frånvarande lekamen och blod.

8. Att brödet och vinet icke äro något mer än åminnelse-tecken, sigiller och underpanter, genom hvilka vi försäkras om, att då tron svingar sig upp till himmelen, blifver den där lika verkligt delaktig af Kristi lekamen och blod, som vi i nattvarden äta och dricka bröd och vin.

9. Att dën försäkran och bekräftelse (om frälsningen),

som vår tro i den heliga nattvarden får, gifves endast genom brödets och vinets utvärtes tecken, och icke genom Kristi verkligen närvarande lekamen och blod.

10. Att i den heliga nattvarden utdelas endast Kristi frånvarande lekamens och blods kraft, verkan och förtjänst.

11. Att Kristi lekamen är innesluten i himmelen, så att den på intet sätt kan tillika och samtidigt vara närvarande på alla de olika ställen på jorden, där den heliga nattvarden firas.

12. Att Kristus icke skulle hafva gifvit eller kunna uppfylla löftet om sin lekamens och sitt blods väsentliga närvaro i den heliga nattvarden, emedan hans antagna mänskliga naturs egenskaper icke kunna tillåta eller medgifva något sådant.

13. Att icke Gud med all sin allmakt — hvilket är förskräckligt att höra — kunde åstadkomma, att hans lekamen vore väsentligen närvarande på mer än en plats.

14. Att icke Kristi testamentes allsmäktiga ord, utan tron åstadkommer och verkar Kristi lekamens och blods närvaro i den heliga nattvarden.

15. Att de troende icke böra söka Kristi lekamen i den heliga nattvardens bröd och vin, utan upplyfta sina ögon från brödet till himmelen och där söka Kristi lekamen.

16. Att de icke troende och obotfärdiga kristna i den heliga nattvarden icke mottaga Kristi verkliga lekamen och blod utan endast bröd och vin.

17. Att värdigheten hos gästerna vid denna himmelska måltid icke skulle bestå endast i en sann tro på Kristus, utan äfven i människornas utvärtes beredelse.

18. Att äfven de rätt troende, hvilka hafva och behålla en sann, lefvande och ren tro på Kristus, dock kunna mottaga detta sakrament till doms, om de i sin utvärtes vandel ännu äro ofullkomliga.

19. Att man i det heliga sakramentet bör tillbedja brödets och vinets utvärtes, synliga element.

20. Likaledes ställa vi under Guds rättfärdiga dom alla förvetna, bespottande och hädiska spörsmål — hvilka det icke höfves att här nämna — samt talesätt, hvarmed sakramentari-588

KONKORDIEFORMELN. II.

erna på ett groft, köttsligt, kapernaitiskt" och vederstyggligt sätt försmädande och väckande anstöt tala om detta sakraments öfvernaturliga, himmelska hemligheter.

21. Likaså förkasta vi härmed alldeles talet om ett kapernaitiskt ätande af Kristi lekamen, som om Kristi lekamen skulle sönderslitas med tänderna och smältas såsom annan mat, hvilken åsikt sakramentarierna, i strid mot sitt samvetes vittnesbörd och mot våra ofta upprepade betyganden, afsiktligt pådikta oss för att sålunda hos sina åhörare göra vår lära förhatlig. Däremot fasthålla och tro vi enligt Kristi testamentes klara ord, att det äger rum ett verkligt ehuru öfvernaturligt ätande af Kristi lekamen liksom ock drickande af hans blod, hvilket intet mänskligt sinne eller förnuft kan fatta, utan måste vi här liksom i andra trosartiklar taga vårt förnuft till fånga under lydnaden för Kristus, ty denna hemlighet, som i Guds ord uppenbaras, kan endast med tron fattas.

ÅTTONDE ARTIKELN.

Om Kristi person.

Ur tvisten om den heliga nattvarden har emellan de teologer. som helt ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, och kalvinisterna — hvilka hafva förvillat äfven några andra teologer — en meningsskiljaktighet uppstått angående Kristi person. de båda naturerna i Kristus och dessas egenskaper.

Status Controversiæ.

Hufviidfrågan i denna tvist.

Hufvudfrågan har varit, huruvida den gudomliga och mänskliga naturen samt dessa bådas egenskaper i följd af den personliga föreningen i Kristi person realiter, d. v. s. verkligen och i sanning, hafva gemenskap med hvarandra samt huru långt denna gemenskap sträcker sig. 588

KONKORDIEFORMELN. II.

erna på ett groft, köttsligt, kapernaitiskt" och vederstyggligt sätt försmädande och väckande anstöt tala om detta sakraments öfvernaturliga, himmelska hemligheter.

21. Likaså förkasta vi härmed alldeles talet om ett kapernaitiskt ätande af Kristi lekamen, som om Kristi lekamen skulle sönderslitas med tänderna och smältas såsom annan mat, hvilken åsikt sakramentarierna, i strid mot sitt samvetes vittnesbörd och mot våra ofta upprepade betyganden, afsiktligt pådikta oss för att sålunda hos sina åhörare göra vår lära förhatlig. Däremot fasthålla och tro vi enligt Kristi testamentes klara ord, att det äger rum ett verkligt ehuru öfvernaturligt ätande af Kristi lekamen liksom ock drickande af hans blod, hvilket intet mänskligt sinne eller förnuft kan fatta, utan måste vi här liksom i andra trosartiklar taga vårt förnuft till fånga under lydnaden för Kristus, ty denna hemlighet, som i Guds ord uppenbaras, kan endast med tron fattas.

ÅTTONDE ARTIKELN.

Om Kristi person.

Ur tvisten om den heliga nattvarden har emellan de teologer. som helt ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, och kalvinisterna — hvilka hafva förvillat äfven några andra teologer — en meningsskiljaktighet uppstått angående Kristi person. de båda naturerna i Kristus och dessas egenskaper.

Status Controversiæ.

Hufviidfrågan i denna tvist.

Hufvudfrågan har varit, huruvida den gudomliga och mänskliga naturen samt dessa bådas egenskaper i följd af den personliga föreningen i Kristi person realiter, d. v. s. verkligen och i sanning, hafva gemenskap med hvarandra samt huru långt denna gemenskap sträcker sig.

Sakramentarierna!J' hafva påstått, att den gudomliga och den mänskliga naturen äro i Kristus personligt förenade på ett sådant sätt, att ingendera realiter, d. v. s. i själfva verket och i sanning, har utöfver blotta namnet något gemensamt med afseende pä hvarandras egenskaper. Ty unio, säga de rent ut, facit communia nomina, d. v. s. den personliga föreningen gör ingenting annat än namnen gemensamma, nämligen så att Gud kalias människa och människan Gud, men dock så att realiter, d. v. s. i själfva verket och i sanning, har Gud ingenting gemensamt med mandomen, och mandomen ingenting gemensamt med gudomen, dess majestät och egenskaper. Den rent motsatta meningen har Dr Luther och hans anhängare gentemot sakramen-tarierna förfäktat.

Affirmativa.

Ben kristna kyrkans rena lära om Kristi person.

För att förklara och med ledning af vår kristna tro utreda denna tvist, är vår lära, tro och bekännelse följande:

1. Att den gudomliga och den mänskliga naturen äro i Kristus personligen förenade, så att det icke är tvenne Kristus, den ene Guds son och den andre människans son, utan en enda, som är Guds och människans son. Luk. 1: 35; Rom. 9: 5.

2. Yi tro, lara och bekänna, att den gudomliga och den mänskliga naturen icke äro sammanblandade till ett väsen, ingendera förvandlad till den andra, utan att hvardera behåller sina väsentliga egenskaper, hvilka aldrig kunna varda den andra naturens egenskaper.

3. Den gudomliga naturens egenskaper äro: att vara allsmäktig, evig, oändlig, att enligt sin naturs och sitt naturliga väsens egenskap i och genom sig själf vara allestädes närvarande, veta allting o. s. v., hvilka egenskaper aldrig kunna varda den mänskliga naturens.

4. Den mänskliga naturens egenskaper äro: att vara ett

lekamligt, skapadt väsen, bestå af kött och blod, vara ändlig och till rummet begränsad, lida och dö, uppstiga och nedstiga, röra sig från en plats till en annan, lida af hunger och törst, köld och hetta samt mera dylikt, hvilket aldrig kan varda den gudomliga naturens egenskaper.

5. Emedan dock båda naturerna äro personligen, d. v. s. i en enda person förenade, tro, lära och bekänna vi, att denna förening icke är en sådan förknippning eller förbindelse, att ingendera naturen skulle hafva något personligt, d. v. s. för den personliga föreningens skull gemensamt med den andra, såsom (förhållandet skulle vara) om man limmar ihop två bräder, då ingendera gifver åt eller mottager något af den andra. Här är det däremot en den högsta gemenskap, som Gud i sanning äger med människan, och af denna personliga förening samt däraf följande högsta och outsägliga gemenskap härleder sig allt det mänskliga, som utsäges och tros om Gud samt allt det gudomliga, som utsäges och tros om människan Kristus. Denna naturernas förening och

gemenskap hafva de gamla kyrkolärarna sökt förklara genom liknelsen om ett glödande järn. äfvensom genom kroppens och själens förening i människan.

6. Därför tro, lära och bekänna vi, att Gud är människa och människan Gud, hvilket icke kunde vara förhållandet, oin den gudomliga och den mänskliga naturen icke i själfva verket och i sanning hade någon gemenskap med hvarandra. Ty huru skulle människan, Marias son, kunna med sanning kallas eller vara Gud eller Guds den allrahögstes son, om hans mänsklighet icke vore personligen förenad med Guds Son utan realiter, d. v. s. i själfva verket och i sanning icke hade något annat gemensamt med honom än namnet Gud?

7. Därför tro, lära och bekänna vi, att Maria har aflat och födt icke en blott och bar människa, utan Guds verklige Son, hvarför hon äfven med rätta kallas och i sanning är Guds moder. f • fi

8. Därför tro, lära och bekänna vi äfven, att icke en blott och bar människa för oss har lidit, dött, blifvit begrafven, nedstigit till dödsriket, uppstält från de clöda, uppfarit till him-OM KRISTI PEKSON.

melen och insatt i Guds majestät och allsmäktiga kraft, utan att en sådan människa har gjort detta, hvilkens mänskliga natur står med Guds Son i en så djup, outsäglig förening och gemenskap, att den med honom utgör en enda person.

9. Därför har i sanning Guds Son för oss lidit, ehuru enligt den mänskliga naturen och dess egenskaper, som han i sin gudomliga persons enhet har upptagit och tillägnat sig, så att han kunnat lida och vara vår öfverstepräst för (att åvägabringa) vår försoning med Gucl, såsom det står skrifvet: De hafva korsfäst härlighetens Herre (1 Kor. 2: 8), samt: Med Guds blod äro vi återlösta (Apg. 20: 28).

10. Därför tro, lära och bekänna vi, att Människosonen realiter, d. v. s. i själfva verket och i sanning, till sin mänskliga natur blifvit upphöjd på det allsmäktiga Majestätets och Guds krafts högra hand, emedan han blifvit upptagen till Gud, då han af den helige Ande aflades i moderlifvet och hans mänskliga natur personligen förenades med den Allrahögstes Son.

11. Detta majestät har han i följd af den personliga föreningen städse ägt, men i sitt förnedringstillstånd utblottat sig därpå, hvarför han i sanning tillväxte i visdom och nåd för Gud och människor. Därför har han icke städse, utan när det så behagat honom, utöfvat detta majestät, till dess han efter sin uppståndelse helt och hållet bortlade tjänaregestalten, men dock icke (den mänskliga) naturen, samt insattes i det fullkomliga bruket, uppenbarandet och utöfvandet af sitt gudomliga majestät och sålunda ingick i sin härlighet, så att han numera icke blott såsom Gud utan äfven såsom människa vet allting, förmår allting, är närvarande i hela skapelsen, samt under sina fötter och i sina händer har allting, som är i himmelen, på jorden och under jorden, såsom han själf betygar: Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden (Matt. 28: 18), och den helige Paulus säger: Han uppfor öfver alla himlar, på det att han skulle uppfylla allt (Ef. 4: 10). Denna sin makt kan han, öfverallt närvarande, utöfva, och ingenting är honom omöjligt, ingenting obekant.592

12. Därför kan han oek utan svårighet utdela sin i den heliga nattvarden närvarande sanna lekamen och blod, men detta sker icke efter den mänskliga naturens beskaffenhet och egenskaper, utan efter Guds högra hands beskaffenhet och egenskap, såsom Dr Luther uttrycker det i vår kristna barnatro. Denna (Kristi) närvaro är icke jordisk eller kapernaitisk," men dock verklig och väsentlig, såsom hans testamentes ord lyda: Detta är, är, är min lekamen o. s. v.

Genom denna vår lära, tro och bekännelse upplöses icke Kristi person, såsom enligt Nestorius' lära — hvilken förnekade communicatio idiomatum, d. v. s. den verkliga gemenskapen af de båda naturernas egenskaper i Kristus och sålunda upplöste personens enhet, såsom Luther i sin bok om kyrkomötena har utredt —; icke heller sammanblandas med deras egenskaper till ett väsen — såsom enligt Eutyches' villfarelse —; icke heller förnekas eller utplånas den mänskliga naturen i Kristi person; icke heller förvandlas den ena naturen till den andra, utan

Kristus är och förblifver i all evighet Gud och människa i en oåtskiljaktig person, hvilket näst efter den heliga trefaldigheten är, såsom aposteln 1 Tim. 3: 16 betygar, den djupaste hemlighet, i hvilken vår enda 1röst, vårt lif och vår salighet har sin grund.

Negativa.

Den motsatta, falska läran om Kristi person.

Därför förkasta och fördöma vi såsom stridande mot Guds ord och vår klara kristna tro nedannämnda villfarelser:

1. Att Gud och människan i Kristus icke utgöra en person, utan att den ene är Gud och den andre människans son, såsom Nestorius har inbillat sig.

2. Att den gudomliga och den mänskliga naturen äro med hvarandra sammanblandade till ett väsen, och den mänskliga naturen förvandlad till gudom, såsom Eutyches i sitt svärmeri menat.

3. Att .Krislus icke är verklig-, naturlig, evig Gud, såsom Arius ansett.

4. Att Kristus icke liar liaft en verklig mänsklig natur, bestående af kropp och själ, såsom Marcion uppdiktat.

5. Quod unio personal-is faciat tantam communia nomina. d. v. s. att den personliga föreningen gör endast benämningarna och namnen gemensamma.

6. Att det skulle vara endast en phrasis och mödas lo-quendi, d. v. s. en fras eller ett talesätt, då man säger »Gud är människa och människan är Gud», emedan gudomen icke realiter, d. v. s. i verkligheten, har något gemensamt med mandomen, och icke heller mandomen med gudomen.

7. Att det blott är en communicatio verbalis, d. v. s. ingenting annat än ord, när man säger, att Guds Son har dött för världens synd, eller att Mäniskosonen blifvit allsmäktig.

8. Att den mänskliga naturen i Kristus har blifvit liksom gudomen ett oändligt väsen, och att den i följd af denna väsentliga, meddelade, i den mänskliga naturen ingjutna, från Gud afskilda kraft och egenskap är på samma sätt som den gudomliga naturen allestädes närvarande.

9. Att den mänskliga naturen har blifvit jämlik den gudomliga naturen med afseende på dess substans och väsen eller dess väsentliga egenskaper.

10. Att Kristi mänskliga natur är till rummet utbredd till hvarje plats i himmelen och på jorden, hvilket icke kan tillskrifvas ens den gudomliga naturen.

11. Att det på grund af den mänskliga naturens egenskaper skulle vara för Kristus omöjligt att med sin kropp vara på mer än ett ställe och än mindre öfverallt.

12. Att endast och allenast mandomen för oss har lidit och återlöst oss, och att Guds Son under lidandet icke haft någon verklig gemenskap med densamma, liksom anginge honom detta icke alls.

13. Att Kristus endast med sin gudom är hos oss närvarande på jorden, i ordet och sakramenten samt under allt vårt betryck, och att denna närvaro har alldeles ingenting att göra

med lians mänskliga natur, med hvilken han icke längre har någonting med oss här på jorden att skaffa, sedan han genom sitt lidande och sin. död återlöst oss.

14. Att Guds Son, som har antagit den mänskliga naturen, sedan han aflagt tjänaregestalten, icke i, med och genom sin mänskliga natur utför alla sin allmakts verk, utan endast några och blott på den plats, där den mänskliga naturen till rummet befinner sig.

15. Att han till den mänskliga naturen alldeles icke kan besitta allmakt och andra den gudomliga naturens egenskaper, (hvilken mening står) i. strid mot Kristi uttryckliga ord: Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden (Matt. 28: 18 samt den helige Paulus, som säger: I honom bor gudomens hela fullhet lekamligen (Kol. 2: 9).

16. Att honom väl är gifven större makt i himmelen och])å jorden, nämligen större och mer än åt alla änglar och andra skapade varelser, men att han dock icke har någon delaktighet i Guds allmakt, hvilken icke är honom gifven. Därför uppdikta de en media potentia, d. v. s. en makt, som skulle stå midt emellan Guds allmakt och andra, skapade varelsers makt, och hvilken skulle vara gifven åt Kristus med afseende på hans mänskliga natur i och genom upphöjelsen. Denna makt skulle vara mindre än Guds allmakt men större än andra, skapade varelsers makt.

17. Att Kristus med afseende på sin mänskliga ande skulle hafva en viss begränsning, nämligen huru mycket han bör veta, samt att han icke vet mer än hvad honom tillkommer och som är nödvändigt för hans domareämbete.

18. Att Kristus icke ens har en fullkomlig kunskap om Gud och hans verk, ehuru dock om honom står skrifvet, att i honom alla visdomens och kunskapens skatter ligga fördolda (Kol. 2: 3).

19. Att Kristus med sin mänskliga ande omöjligen kan veta hvad som af evighet varit, hvad nu allestädes sker och hvad som i evighet skall komma att ske.

20. Då det läres, att ordet i Matt. 28: 18: Mig är gifven

all makt o. s. v. skall så tolkas och hädiskt vrängas, att åt Kristus med afseende på hans gudomliga natur i och genom hans uppståndelse och himmelsfärd återbördats eller återgifvas all makt i himmelen och på jorden, liksom om han under sitt förnedringstillstånd äfven med afseende på sin gudom hade aflagt och af klädt sig denna makt. Genom denna lära förvrängas icke endast Kristi testamentes ord, utan beredes äfven väg för det fördömda arianska kätteriet, så att slutligen Kristi eviga gudom förnekas, och sålunda förlora vi helt och hållet Kristus tillika med vår salighet, om icke en dylik falsk lära motsäges med stöd af Guds ord och vår klara kristna tros orubbliga grund»

NIONDE ARTIKELN. Om Kristi nedstigande till dödsriket.100

Status Oontroversiæ.

Hufvud strid en angående denna artikel.

Emellan några teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, har angående denna artikel en tvist uppstått om när och på hvad sätt Herren Kristus i enlighet med vår klara kristna tro har nedstigit till dödsriket, huruvida detta skett före eller efter hans död. Likaledes, huruvida det skett blott med själen, eller blott med gudomen, eller med kropp och själ, andligen och lekamligen. Likaledes, huruvida detta utgör ett led i Kristi lidande eller i hans härliga seger och triumf.

Då emellertid denna artikel, lika litet som den föregående, kan med sinnena eller förnuftet fattas, utan måste fattas med tron allena, är det vår enhälliga åsikt, att man icke bör tvista härom, utan att detta (Kristi nedstigande till dödsriket) enfaldigt bör tros och läras. Sålunda har den salige Dr Luther i en i Torgau år 1533 hållen predikan på ett alltigenom kristligt sätt förklarat denna artikel, afskurit alla onyttiga och onödiga OM KRISTI NEDSTIGANDE TILL DÖDSRIKET. 595

all makt o. s. v. skall så tolkas och hädiskt vrängas, att åt Kristus med afseende på hans gudomliga natur i och genom hans uppståndelse och himmelsfärd återbördats eller återgifvas all makt i himmelen och på jorden, liksom om han under sitt förnedringstillstånd äfven med afseende på sin gudom hade aflagt och af klädt sig denna makt. Genom denna lära förvrängas icke endast Kristi testamentes ord, utan beredes äfven väg för det fördömda arianska kätteriet, så att slutligen Kristi eviga gudom förnekas, och sålunda förlora vi helt och hållet Kristus tillika med vår salighet, om icke en dylik falsk lära motsäges med stöd af Guds ord och vår klara kristna tros orubbliga grund»

NIONDE ARTIKELN. Om Kristi nedstigande till dödsriket.100

Status Oontroversiæ.

Hufvud strid en angående denna artikel.

Emellan några teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, har angående denna artikel en tvist uppstått om när och på hvad sätt Herren Kristus i enlighet med vår klara kristna tro har nedstigit till dödsriket, huruvida detta skett före eller efter hans död. Likaledes, huruvida det skett blott med själen, eller blott med gudomen, eller med kropp och själ, andligen och lekamligen. Likaledes, huruvida detta utgör ett led i Kristi lidande eller i hans härliga seger och triumf.

Då emellertid denna artikel, lika litet som den föregående, kan med sinnena eller förnuftet fattas, utan måste fattas med tron allena, är det vår enhälliga åsikt, att man icke bör tvista härom, utan att detta (Kristi nedstigande till dödsriket) enfaldigt bör tros och läras. Sålunda har den salige Dr Luther i en i Torgau år 1533 hållen predikan på ett alltigenom kristligt sätt förklarat denna artikel, afskurit alla onyttiga och onödiga596

KONKORDIEFORMELN. II.

frågor samt förmanat alla fromma kristna att fasthålla trons kristna enfald.

Ty det är för oss tillräckligt att veta, att Kristus nedstigit till dödsriket, för alla troende förstört helvetet och förlossat dem från dödens och djäfvulens våld samt från den eviga fördömelsen i helvetets svalg. Men huru detta skett, den frågan böra vi spara till en annan värld, då icke blott detta, utan ännu mycket annat, som vi här enfaldigt hafva trott och med vårt blinda förnuft icke hafva kunnat begripa, skall blifva för oss uppenbaradt.

TIONDE ARTIKELN.

Om de kyrkliga sedvänjorna, som man kallar adiafora eller mellanting.

Om ceremonier eller kyrkliga sedvänjor, som i Guds ord livarken befallas eller förbjudas, utan som för en god ordnings och ett godt skicks skull införts i kyrkan, har en tvist uppstått emellan de teologer, som ansluta sig till Aiigsburgska bekännelsen.

Status Controversiæ.

Hufvudstriden anfjående denna artikel.

Hufvudfrågan har varit, huruvida man under tider af förföljelse och då det gäller att aflägga bekännelse — när fienderna till evangelium ändå icke vilja förlika sig med oss angående läran — likväl med godt samvete på motståndarnas yrkande och kraf skulle kunna åter införa några afskaffade ceremonier, hvilka i och för sig äro mellanting (hvarken goda eller onda) och af Gud hvarken befallda eller förbjudna, samt sålunda förlika sig med motståndarna angående dylika ceremonier och mellanting. De ena hafva besvarat denna fråga jakande, de andra åter nekande. 596

KONKORDIEFORMELN. II.

frågor samt förmanat alla fromma kristna att fasthålla trons kristna enfald.

Ty det är för oss tillräckligt att veta, att Kristus nedstigit till dödsriket, för alla troende förstört helvetet och förlossat dem från dödens och djäfvulens våld samt från den eviga fördömelsen i helvetets svalg. Men huru detta skett, den frågan böra vi spara till en annan värld, då icke blott detta, utan ännu mycket annat, som vi här enfaldigt hafva trott och med vårt blinda förnuft icke hafva kunnat begripa, skall blifva för oss uppenbaradt.

TIONDE ARTIKELN.

Om de kyrkliga sedvänjorna, som man kallar adiafora eller mellanting.

Om ceremonier eller kyrkliga sedvänjor, som i Guds ord livarken befallas eller förbjudas, utan som för en god ordnings och ett godt skicks skull införts i kyrkan, har en tvist uppstått emellan de teologer, som ansluta sig till

Aiigsburgska bekännelsen.

Status Controversiæ.

Hufvudstriden anfjående denna artikel.

Hufvudfrågan har varit, huruvida man under tider af förföljelse och då det gäller att aflägga bekännelse — när fienderna till evangelium ändå icke vilja förlika sig med oss angående läran — likväl med godt samvete på motståndarnas yrkande och kraf skulle kunna åter införa några afskaffade ceremonier, hvilka i och för sig äro mellanting (hvarken goda eller onda) och af Gud hvarken befallda eller förbjudna, samt sålunda förlika sig med motståndarna angående dylika ceremonier och mellanting. De ena hafva besvarat denna fråga jakande, de andra åter nekande.OM DE KYRKLIGA SEDVÄNJORNA.

Affirmativa.

Den rätta sanna läran och bekännelsen angående denna artikel.

1. För att bilägga äfven denna tvist tro, lära och bekänna vi enhälligt, att de ceremonier eller kyrkliga sedvänjor, som i Guds ord hvarken befallas eller förbjudas, utan hafva införts endast för god ordnings och godt skicks skull, icke i och för sig själfva äro någon gudstjänst eller ingå såsom någon del i gudstjänsten. Matt. 15: 9: Fåfängt dyrka de mig. dä de lära läror, som äro människors bud.

2. Vi tro, lära och bekänna, att Guds församling på hvarje ort och i hvarje tid har befogenhet att efter omständigheterna förändra sådana ceremonier, såsom det synes vara nyttigast och mest uppbyggligt för Guds församling.

3. Dock bör man härvid undvika all lättfärdighet och förargelse, och med all omsorg visa skonsamhet särskildt emot de i tron svaga. (1 Kor. 8: 9; Rom. 14: 13.)

4. Yi tro, lära och bekänna, att under förföljelsetider, då en fulltonig trosbekännelse af oss kräfves, bör man icke i sådana mellanting gifva efter för fienderna, såsom aposteln har skrifvit: Till frihet har Kristus frigjort oss; stån därför fast och låten eder icke på nytt fångas under träldomsok (Gal. 5: l). Likaså: Bären icke främmande ok tillsammans med otrogna; hvad gemenskap har ljuset med mörkret? (2 Kor. 6: 14). Likaså: för hvilka vi icke ens ett ögonblick genom undergifvenhet gåfvo vika, pä det att evangelii sanning skulle äga bestånd hos eder (Gal. 2:5). Ty i ett sådant fall är det icke längre fråga om ett mellanting, utan om evangelii sanning, om den kristna friheten och om stadfästande af offentligt afguderi, liksom äfven om att förhindra anstöt för de i tron svaga, och här få vi icke gifva efter utan afgifva en fulltonig bekännelse och lida därför hvad Gud pålägger oss och tillåter sitt ords fiender att göra mot oss.

5. Yi 1ro. lära och bekänna äfven, att den ena församlin-598

gen icke bor fördöma den andra, därför att endera iakttager färre eller flera utvärtes, af Gud icke befallda ceremonier, om de i öfrigt äro eniga med hvarandra i läran och alla dess artiklar liksom äfven i de heliga sakramentens rätta bruk, så .som det i den välbekanta utsagan heter: Dissonantia jejunii non dissolvit cousonantiam fidei, olikhet med afseende på fastan upplöser icke endräkten i tron.

Negativa.

Den falska läran om denna artikel.

Därför förkasta och fördöma vi såsom orätta och mot Guds ord stridande följande läror:

1. Att människobud och .stadgar i kyrkan böra i och för sig anses såsom en gudstjänst eller del däraf.

2. Då dylika ceremonier, bud och stadgar såsom om de vore nödvändiga med tvång påtrugas Guds församling i strid inot den kristliga frihet, som densamma i utvärtes ting äger.

3. Likaledes, att man under förföljelsetider och då en offentlig bekännelse kräfves skulle i fråga om dylika mellanting och ceremonier få tillmötesgå och förlika sig med dem, som äro det heliga evangeliums fiender, något som blott kan lända till skada för sanningen.

4. Likaledes, när sådana utvärtes ceremonier och mellanting afskaffas i den meningen att det icke skulle stå Guds församling fritt att efter omständigheterna och i enlighet med hvad som vid en viss tidpunkt är för kyrkan nyttigast få med kristlig frihet begagna den ena eller andra ceremonien.

ELFTE ARTIKELN. Om Guds eviga förutvetande och nådaval.

Angående denna artikel har ingen offentlig tvist uppstått emellan de teologer, som ansluta.sig till Augsburgska bekän-

gen icke bor fördöma den andra, därför att endera iakttager färre eller flera utvärtes, af Gud icke befallda ceremonier, om de i öfrigt äro eniga med hvarandra i läran och alla dess artiklar liksom äfven i de heliga sakramentens rätta bruk, så .som det i den välbekanta utsagan heter: Dissonantia jejunii non dissolvit cousonantiam fidei, olikhet med afseende på fastan upplöser icke endräkten i tron.

Negativa.

Den falska läran om denna artikel.

Därför förkasta och fördöma vi såsom orätta och mot Guds ord stridande följande läror:

1. Att människobud och .stadgar i kyrkan böra i och för sig anses såsom en gudstjänst eller del däraf.

2. Då dylika ceremonier, bud och stadgar såsom om de vore nödvändiga med tvång påtrugas Guds församling i strid inot den kristliga frihet, som densamma i utvärtes ting äger.

3. Likaledes, att man under förföljelsetider och då en offentlig bekännelse kräfves skulle i fråga om dylika mellanting och ceremonier få tillmötesgå och förlika sig med dem, som äro det heliga evangeliums fiender, något som blott kan lända till skada för sanningen.

4. Likaledes, när sådana utvärtes ceremonier och mellanting afskaffas i den meningen att det icke skulle stå Guds församling fritt att efter omständigheterna och i enlighet med hvad som vid en viss tidpunkt är för kyrkan nyttigast få med kristlig frihet begagna den ena eller andra ceremonien.

ELFTE ARTIKELN. Om Guds eviga förutvetande och nådaval.

Angående denna artikel har ingen offentlig tvist uppstått emellan de teologer, som ansluta.sig till Augsburgska bekän-

nelsen. Men då denna artikel, när den rätt behandlas, är rik på tröst, har densamma äfven blifvit förklarad i denna skrift, på det att icke framdeles någon förargelseväckande tvist därom må uppstå.

Affirmativa.

Ben rena, sanna läran om denna artikel.

1. Först bör man noga lägga märke till, att det är en åtskillnad emellan præscientia och prædestinatio, d. v. s. emellan Guds förutvetande och eviga nådaval.

2. Ty Guds förutvetande är ingenting annat än att Gud vet allting, innan det sker, såsom det står skrifvet: Det finnes en Gud i himmelen, som kan uppenbara hemligheter, och han har låtit konung Nebukadnessar veta hvad som skall ske i kommande dagar (Dan. 2: 28).

3. Detta förutvetande sträcker sig till såväl de goda som de onda. men är icke någon orsak till det onda, hvarken

till synden och att man handlar orätt — hvilket härleder sig ursprungligen från djäfvulen och människans onda, förvända vilja — ej heller till de ondas fördärf, hvartill de själfva äro skuld, utan (Guds förutvetande) styr endast det onda och sätter en gräns för detsamma, huru länge det får räcka, och ordnar det så att allt, oaktadt det i sig själft är ondt, må lända hans utkorade till frälsning.

4. Men predestinationen eller Guds eviga nåda val gäller endast Guds fromma och honom välbehagliga barn och är en orsak till deras salighet, hvilken ju Gud verkar, och styr allt hvad därtill hör, så att vår salighet må vara så fast grundad, att icke dödsrikets portar kunna varda den öfvermäktiga.

5. Detta (Guds nåda val) skola vi icke söka efter i Guds hemliga rådslut, utan i Guds ord, där det är uppenbaradt.

6. Men Guds ord leder oss till Kristus, hvilken är lifvets bok, i hvilken alla de äro inskrifna och utvalda, som skola varda evigt saliga, såsom det står skrifvet: Han har utvalt oss i honom (Kristus) före världens grundläggning (Ef. 1:4).

7. Men Kristus kallar till sig alla syndare och utlofyar vederkvickelse åt dem, och det är hans allvarliga åstundan, att alla människor skola komma till honom och mottaga hjälp. I ordet erbjuder han sig (såsom frälsare) åt dem, och han vill. att man skall lyssna till detta ord och icke tillstoppa öronen eller förakta ordet. Därjämte ut]öfvar han cl en helige Andes kraft och verkan samt gudomliga bistånd till ståndaktighet (i tron) och evig salighet.

8. Om vårt nådaval till det eviga lifvet böra vi därför icke döma hvarken enligt vårt förnuft eller enligt Guds lag. Detta leder nämligen antingen till ett vildt, tygellöst, epiku-reiskt96 lefverne eller till förtviflan, i det att skadliga tankar, för hvilka de icke kunna värja sig, uppväckas i människornas hjärtan, så länge de följa sitt förnuft. Sålunda tänka de: Har Gud utvalt mig till salighet, kan jag icke varda fördömd, hvad jag än må göra, och är jag däremot icke utvald till evigt lif, så tjänar det goda, som jag gör, till ingenting, utan allt är i alla fall förgäfves.

9. Ur det heliga evangelium om Kristus allena bör (den rätta meningen om predestinationen) läras, och här betygas tydligt och klart, att Gud har inneslutit alla ander otro, på det att han skulle förbarma sig öfver alla, och att han icke vill, att någon går förlorad, utan att hvar och en omvänder sig och tror på Herren Kristus. (Rom. 11: 32; Hes. 18: 23: 33: 11; 2 Petr. 3: 9: 1 Joh. 2:2.)

10. Den som alltså efter forskar Guds uppenbarade vilja och härvid följer samma ordning som den helige Paulus i brefvet till romarna — som först manar människorna till att göra bot, erkänna sina synder, tro på Kristus och lyda Gud, innan han talar om Guds eviga nådavals hemlighet — för honom är denna lära nyttig och ländande till tröst.

11. Men att många äro kallade men fä utvalda, detta betyder icke, att Gud icke skulle vilja att alla varda saliga, utan orsaken härtill är, att de (ogudaktiga) antingen icke lyssna till Guds ord eller ock hårdnackadt förakta det, förstocka sina öron och hjärtan och sålunda för den helige Ande till spärra den af

Gud lorordnade vägen, så att lian icke i dem kan utföra sitt verk; eller då de hafva hört ordet, slå de detsamma åter ifrån sig och akta icke därpå, hvartill icke Gud eller hans nådaval utan deras ondska har skulden.

12. Artikeln om Guds eviga nådaval skall en kristen begrunda, så vidt den är i Guds ord uppenbarad, hvilket ord för oss framhåller Kristus såsom lifvets bok, som genom predikan af det heliga evangelium för oss öppnas och uppenbaras, såsom det står skrifvet: Dem han har utvalt, dem har han oclc kallat (Rom. 8: BO). I honom böra vi därför söka Faderns eviga nådaval, ty han har i sitt eviga gudomliga rådslut bestämt, att han icke vill saliggöra några andra än dem, som erkänna och i sanning tro på hans Son Jesus Kristus. Däremot böra vi slå ifrån oss alla andra tankar, hvilka icke härröra från Gud, utan från ingifvelse af den onde fienden, genom hvilken han djärfves att söka försvaga eller alldeles fråntaga oss den härliga tröst, som denna frälsningsbringande lära åsyftar, nämligen att vi skola veta, att vi af idel nåd utan all vår egen förtjänst i Kristus äro utvalda till evigt lif och att ingen kan rycka oss ur hans hand. Denna sin nådiga utkorelse har Gud icke blott med ord tillsagt oss utan äfven

med ed bedyrat och med de heliga sakramenten stadfäst, hvarom vi i våra svåraste an-fäktelser må påminna oss och däraf hämta tröst, så att vi därmed må kunna utsläcka djäfvulens glödande pilar.

13. Därjämte böra vi på det högsta beflita oss om att lefva efter Guds vilja och, såsom den helige Petrus förmanar, göra vår kallelse fast (2 Petr. 1: lo), samt framför allt hålla oss till Guds uppenbarade ord, ty det kan och skall aldrig svika oss.

14. Genom denna korta förklaring angående Guds eviga nådaval gifves åt Gud oafkortadt den ära, som honom tillkommer, nämligen att han af idel barmhärtighet och utan någon vår förtjänst gör oss saliga enligt sin viljas föresats. Härigenom gifves icke heller någon orsak hvarken till klenmod eller till ett otygladt och vildt lif.602

Antithesis eller Negativa.

l)en falska läran om denna artikel.

Därför tro och anse vi, att om läran om Guds nådaval till evigt lif framställes på ett sådant sätt, att ängslade kristna människor däraf icke få tröst utan drifvas till klenmod och förtviflan, eller de obotfärdiga bestyrkas i sitt lättsinne, så står en dylik lära icke i öfverensstämmelse med Guds ord och vilja, utan härleder sig från förnuftet eller satans ingifvelse. Ty allt, som är skrifvet, är, såsom aposteln betygar, skrifvet till vår undervisning, att vi genom tålamod och genom skrifternas tröst må hafva hoppet (R.om. 15: 4). Därför förkasta vi följande villfarelser:

1. Då det läres, att Gud icke skulle vilja, att alla människor må göra bot och tro evangelium.

2. Likaledes, att då Gud kallar oss till sig, det icke skulle vara hans allvar, att alla människor skola komma till honom.

3. Likaledes, att Gud icke skulle vilja, att alla människor varda saliga, utan att några oafsedt deras synd och endast genom Guds rådslut, föresats och vilja äro bestämda til-1 fördömda och icke kunna varda saliga.

4. Likaledes, att en orsak till det nådaval, genom hvilket Gud utkorat oss till evigt lif, är att söka icke allenast i Guds barmhärtighet och Kristi allraheligaste förtjänst, utan äfven i oss själfva.

Alla dylika meningar äro hädiska och förskräckliga irrläror. genom hvilka de kristna beröfvas all den tröst, som de genom det heliga evangelium och de heliga sakramentens bruk skulle hafva, hvarför desamma icke borde i Guds församling tålas.

Detta är en kort och enkel förklaring angående de omstridda artiklar, med afseende på hvilka de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, en tid tvistat och lärt olika. Här-

af kan hvarje enfaldig kristen människa med ledning af Guds ord och katekesens enkla lära fatta, .hvad som är rätt eller orätt, ty här har icke blott den rena läran framställts, utan äfven den motsatta falska läran ogillats och förkastats, och sålunda de uppkomna, anstöt väckande stridigheterna grundligt blifvit utredda och af gjorda.

Gud allsmäktig, vår Herres Jesu Kristi Fader, gifve oss sin helige Andes nåd, att vi alla i honom må varda eniga och beständigt förblifva i en sådan kristlig och honom välbehaglig endräkt. Amen.

TOLFTE ARTIKELN.

Om andra partier och sekter, som aldrig hafva antagit Augsburgska bekännelsen.

På det att ingen i hemlighet må kunna misstänka oss för att hylla dessa kätterier, emedan vi i den föregående förklaringen icke alls hafva omnämnt dem, hafva vi till sist blott velat uppräkna de läropunkter, i hvilka de fara vilse och lära i strid mot vår ofta omnämnda kristna tro och bekännelse.

Vederdöparnas falska läror.

Vederdöparna äro sinsemellan splittrade i många partier, af hvilka några hylla flera och andra färre villfarelser, men i allmänhet förkunna de dock en lära, som icke kan fördragas eller tålas hvarken i kyrkan eller med afseende på den världsliga styrelsen eller i familjelifvet.

Artiklar, som icke kunna fördragas i kyrkan.

1. Att Kristus icke har fått sitt kött och blod af jnng-fru Maria, utan tagit det med sig från himmelen.

2. Att Kristus icke är i sanning Gud, utan endast har flera den helige Andes gåfvor än någon annan helig människa.

af kan hvarje enfaldig kristen människa med ledning af Guds ord och katekesens enkla lära fatta, .hvad som är rätt eller orätt, ty här har icke blott den rena läran framställts, utan äfven den motsatta falska läran ogillats och förkastats, och sålunda de uppkomna, anstöt väckande stridigheterna grundligt blifvit utredda och af gjorda.

Gud allsmäktig, vår Herres Jesu Kristi Fader, gifve oss sin helige Andes nåd, att vi alla i honom må varda eniga och beständigt förblifva i en sådan kristlig och honom välbehaglig endräkt. Amen.

TOLFTE ARTIKELN.

Om andra partier och sekter, som aldrig hafva antagit Augsburgska bekännelsen.

På det att ingen i hemlighet må kunna misstänka oss för att hylla dessa kätterier, emedan vi i den föregående förklaringen icke alls hafva omnämnt dem, hafva vi till sist blott velat uppräkna de läropunkter, i hvilka de fara vilse och lära i strid mot vår ofta omnämnda kristna tro och bekännelse.

Vederdöparnas falska läror.

Vederdöparna äro sinsemellan splittrade i många partier, af hvilka några hylla flera och andra färre villfarelser, men i allmänhet förkunna de dock en lära, som icke kan fördragas eller tålas hvarken i kyrkan eller med afseende på den världsliga styrelsen eller i familjelifvet.

Artiklar, som icke kunna fördragas i kyrkan.

1. Att Kristus icke har fått sitt kött och blod af jnng-fru Maria, utan tagit det med sig från himmelen.

2. Att Kristus icke är i sanning Gud, utan endast har flera den helige Andes gåfvor än någon annan helig människa.

3. Att vår rättfärdighet inför Gud består icke endast och allenast i Kristi förtjänst, utan i förnyelsen och alltså i vår egen fromhet, som vi i vårt lif ådagalägga, hvilken (hos veder-döparna) till stor del består i en själfuppfunnen, egendomlig och uppdiktad andlighet samt i grund och botten icke är något annat än ett nytt slags munkväsende.

4. Att de odöpta barnen icke inför Gud äro syndare, utan rättfärdiga och oskyldiga, hvilka i sin oskuld — emedan de ännu icke kommit till förstånd — kunna utan dopet, hvilket de enligt deras mening icke behöfva, varda saliga, hvarigenom de sålunda förkasta hela läran om arfsynden och hvad därtill hörer.

5. Att barnen icke böra döpas, innan de hafva kommit till förstånd och själfva kunna bekänna sin tro.

6. Att de kristnas barn, emedan de äro födda af kristna och troende föräldrar, äfven utan och före dopet äro heliga och Guds barn, hvarför de icke skatta barndopet högt eller äro angelägna om att det må ske, något som strider mot Guds löftes uttryckliga orcl, hvilket gäller endast dem. som hålla Guds förbund och icke förakta det. 1 Mos. 17: 7 ff.

7. Att det icke skulle vara en rätt kristen församling, om i densamma några syndare finnas.

8. Att man icke skall höra några predikningar i eller ens besöka de kyrkor, hvari förut påfliga mässor hafva hållits.

9. Att man icke skall hafva något med de kyrkans tjänare att skaffa, hvilka predika evangelium i öfverensstämmelse med Augsburgska bekännelsen samt förkasta vederdöparnas predikningar och villfarelser, och att man icke skall bevisa dem någon tjänst eller åt dem göra något arbete, utan fly dem och undvika dem såsom sådana, hvilka förvända Guds ord.

Artiklar med af seende på den världsliga styrelsen, som icke kunna fördragas.

1. Att öfverhetens ämbete icke i det nya testamentet skulle vara ett Gud välbehagligt stånd.

2. Att en kristen människa icke med godt och okränkt samvete skulle kunna bekläda och förvalta ett öfverhet sämbete.OM ANDRA PARTIER OCH SEKTER.

3. Att en kristen människa icke med okränkt samvete skulle kunna, när omständigheter så kräfva, utöfva öfverhets-ämbete gentemot onda människor, samt att undersåtar icke till sitt skydd och värn skulle kunna vädja till den makt, som öfverheten äger och af Gud erhållit.

4. Att en kristen människa icke kan med godt samvete aflägga ed eller med cd lofva sin furste och öfverhet tro och lydnad.

5. Att öfverheten i nya testamentet icke med okränkt samvete skulle kunna straffa ogärningsmän till lifvet.

Artiklar med afseende på familjelif vet. som icke kunna fördragas.

1. Att en kristen icke med godt samvete kan besitta eller behålla någon privat egendom, utan är pliktig att gifva allt till gemensam egendom.

2. Att en kristen icke med godt samvete skulle kunna vara gästgifvare, eller köpman eller vapensmed.

?). Att äkta makar på grund af (olikhet i) tron la skilja sig från hvarandra och ingå äktenskap med en annan person, som har samma tro.

Schwenkfeldianernas101 falska läror.

1. Att alla de icke hafva någon rätt kunskap om den regerande himmelske konungen Kristus, hvilka anse honom till köttet vara en skapad varelse.

2. Att Kristi kött genom upphöjelsen antagit alla gudomliga egenskaper på ett sådant sätt, att Kristus såsom människa i makt, kraft, majestät och härlighet, med afseende på sitt väsens grad och tillstånd är i allo jämlik Fadern och Ordet, så att numera de båda naturerna i Kristus hafva samma väsen, egenskaper, vilja och härlighet, samt att Kristi kött tillhör den heliga Trefaldighetens väsen.

3. Att predikoämbetet, det predikade och hörda ordet, icke är ett medel, hvarigenom Gud den helige Anrle, undervisar606

människorna och i dem verkar den saliggörande kunskapen om Kristus, omvändelse, bot, tro och en ny lydnad.

4. Att dopets vatten icke är ett medel, hvarigenom Herren Gud stadfäster barnaskapet och verkar pånyttfödelsen.

5. Att brödet och vinet i den heliga nattvarden icke äro medel, genom och med hvilka Kristus utdelar sin lekamen och sitt blod.

6. Att en kristen människa, som verkligen blifvit genom Guds Ande pånyttfödd, skulle kunna i detta lif fullkomligt hålla och uppfylla Guds lag.

7. Att den församling icke skulle vara en rätt kristen församling, i hvilken icke en offentlig bannlysning eller

regelrätt bannlysningsprocess brukas.

8. Att en kyrkans tjänare, hvilken icke till sin egen person är verkligen förnyad, pånyttfödd, rättfärdig och from, icke skulle kunna till deras gagn undervisa andra eller utdela do rätta, verkliga sakramenten.

De nya arianernas13 villfarelse.

Att Kristus icke skulle vara verklig, väsentlig, naturlig Gud, af samma eviga gudomliga väsen som Gud Fadern och den helige Ande, utan endast utrustad med gudomligt majestät vid sidan af Gud Fadern, men honom underordnad.

Antitrinitariernas villfarelse.

Detta är en alldeles ny och i kristenheten hittills okänd sekt, hvilkens anhängare tro, lära och bekänna, att Fadrens, Sonens och den helige Andes eviga gudomliga väsen icke är ett enda, utan att liksom Fadren, Sonen och den helige Ande äro trenne åtskilda personer, så har ock hvarje person sitt särskilda och från de andra personernas i gudomen åtskilda väsen, hvarvid de antingen alla tre, såsom eljest trenne olika och i sitt väsen från hvarandra skilda människor, hafva samma makt. vishet, majestät och härlighet, eller med afseende på väsen ochOM ANDRA PARTIER OCH SEKTER.

egenskaper äro hvarandra olika, så att endast Fadren är verklig, sann Gud.

Dessa och dylika läror samt öfriga villfarelser, som äro beroende af dessa eller framgå däraf, förkasta och fördöma vi såsom orätta, falska och kätterska och såsom stridande emot Guds ord, de tre allmänkristna trosbekännelserna, Augburgska bekännelsen och Apologien, Schmalkaldiska artiklarna och Luthers katekeser. För dessa villfarelser böra alla fromma kristna, höga och låga, taga sig väl till vara, såvida de äro angelägna om sina själars frälsning och salighet.

Att detta är allas vår lära, tro och bekännelse, för hvilken vi på den yttersta dagen äro beredda att stå till svars inför den rättfärdige domaren, vår Herre Jesus Kristus, och att vi gentemot denna lära vilja hvarken hemligen eller offentligen tala eller skrifva, utan med Guds nåd vilja därvid fasthålla, hafva vi efter moget öfvervägande i sann gudsfruktan och under åkallande af Guds namn bekräftat genom egenhändiga underskrifter.(Företal.)

Genom den Allsmäktiges synnerliga nåd och barmhärtighet har läran om vår kristna religions förnämsta artiklar — som under påfvedömet på ett grufligt sätt fördunklats genom människoläror och människostadgar — genom d:r Luther, salig och helig i åminnelse, åter blifvit i enlighet med Guds ord förklarad och renad samt de påfliga villfarelserna, missbruken och afgudatjänsterna bestraffade. Denna rena reformation hafva emellertid våra motståndare ansett såsom (införande af) en ny lära samt häftigt — ehuru utan all grund — anklagat densamma för att alldeles strida emot Guds ord och kristlig ordning, hvarjämte de öfverhopat densamma med orimliga smädelser och falska beskyllningar. Därför hafva de kristna kurfurstarna och furstarna samt ständerna — hvilka på sin tid antagit det heliga evangeliums rena lära och kristligt låtit reformera sina församlingar i öfverensstämmelse med Guds ord — vid den stora riksdagen i Augsburg år 1530 låtit uppställa samt till kejsar Karl V öfverlämna en på Guds ord grundad trosbekännelse, i hvilken de klart och tydligt hafva afgifvit sin kristna bekännelse om hvad angående de förnämsta artiklarna — särskildt de artiklar, hvarom stridigheter mellan dem och de påfviska ägt rum — i de kristna evangeliska kyrkorna anses och läres, en bekännelse, hvilken motståndarna väl mycket ogärna hafva sett, men likväl, Gud vare lof, ända intill denna dag icke kunnat vederlägga eller kullkasta.

Till denna kristna och i Guds ord fast grundade Augs-612

bur g ska bekännelse bekänna vi oss härmed ännu en gång af hela vårt hjärta och fasthålla vid dess enkla, klara och tydliga innehåll enligt ordalydelsen samt anse nämnda bekännelse såsom en ren, kristen trosbekännelse, vid

hvilken näst Guds ord vår tids rätta kristna böra hålla sig, liksom ju ock fordom i Guds församling med anledning af några stora meningsskiljaktigheter, som uppkommit, kristna symboler eller trosbekännelser uppställdes, till hvilka då alla rättsinniga lärare och åhörare med hjärta och mun bekände sig. Med den Allsmäktiges nåd vilja vi ock till vårt lifs slut ståndaktigt fasthålla vid nämnda kristna bekännelse, sådan densamma år 1530 öfverlämnades till kejsar Karl, och vi hafva icke för afsikt att hvarken i denna skrift eller andra skrifter i ringaste mån afvika från sagda bekännelse eller uppställa någon annan och ny bekännelse.

Men ehuru den kristna läran i denna bekännelse i stort sedt, och frånsedt hvad de påfviska haft att invända, icke blifvit antastad, kan dock icke nekas, att några teologer hafva afvikit från flera af denna bekännelses höga och viktiga artiklar, i det att de antingen icke rätt hafva förstått desammas egentliga mening eller ock icke därvid fasthållit. Några hafva ock velat vränga ordalydelsen och däri inlägga en främmande mening, ehuru de föregifvit sig vara anhängare af Augsburgska bekännelsen och berömt sig af att stödja sig på densamma. Härigenom hafva svåra och fördärfliga splittringar uppstått i de rena evangeliska församlingarna, liksom ju äfven under de heliga apostlarnas lifstid ibland dem, som ville kallas kristna och berömde sig af Kristi lara, fruktansvärda villfarelser uppkommit, så att några ville varda rättfärdiga och saliga genom lagens gärningar (Apg. 15: 1 ff.), andra förnekade de dödas uppståndelse (1 Kor. 15: 12) och några icke trodde, att Kristus är sann, evig Gud. Emot dessa hafva de heliga apostlarna skarpt uppträdt i sina predikningar och skrifter, ehuru icke heller på denna tid villfarelser i så viktiga frågor och en allvarlig strid därom kunde aflöpa utan att väcka svår anstöt såväl hos de otrogna som hos de i tron svaga. Därför jubla ock iFÖRETAL.

613

våra dagar våra motståndare, de påfviska, öfver de splittringar, som ibland oss uppstå, i det att de hängifva sig åt den okristna och bedrägliga förhoppningen, att dessa oenigheter skola lända till den rena lärans slutliga undergång. De i tron svaga taga åter anstöt däraf, och några tvifla, huruvida den rena läran kan finnas hos oss, där så stora splittringar förekomma. Andra åter veta icke med afseende på de omstridda artiklarna hvilkendera meningen de böra hylla. De uppkomna meningsskilj-aktigheterna äro nämligen icke, såsom några mena, blott missförstånd eller ordtvister, så att de ena icke fullt förstå de andras mening och alltsammans rörde sig om några mer eller mindre betydelselösa ord, utan det är tvärtom stora och viktiga saker, hvarom striden står, och de äro af den art, att de villfa-randes mening icke kan eller bör fördragas i Guds församling, än mindre ursäktas eller försvaras.

Det är därför ett nödvändigt kraf, att dessa artiklar enligt Guds ord och andra tillförlitliga skrifter på ett sådant sätt förklaras, att alla som hafva någon kristlig insikt må kunna förstå med afseende på de omstridda frågorna, hvilkendera mening som är öfverensstämmande med Guds ord och den kristna Augsburgska bekännelsen och hvilkendera icke är det, på det att alla rättsinniga kristna, hvilka sanningen ligger om hjärtat, må kunna taga sig t.ill vara för och värja sig emot de villfarelser och fördärfliga meningar, som hafva uppstått. 614

KONKORDIEFORMELN. II.

Om den korta sammanfattning, den grund, den regel och det rättesnöre, hvarefter alla läror enligt Guds ord böra pröfvas samt uppkomna villfarelser kristligt förklaras och afgöras.

För en grundlig; och fast enighet i kyrkan är det framför allt erforderligt, att man äger en kort, enhälligt antagen sammanfattning eller formel, i hvilken innefattas den allmänna, hufvudsakliga lära, hvartill den verkliga kristna religionens församlingar bekänna sig, och hvilken utgör liksom ett sammandrag af Guds ord, såsom ju ock den gamla kyrkan för detta ändamål städse haft sina vissa trosbekännelser. Men emedan ett sådant sammandrag icke bör grunda sig på enskilda skrifter utan på sådana böcker, hvilka blifvit författade, gillade och antagna i de församlingars namn, som bekänna sig till en och samma lära och religion, så hafva vi inbördes med hjärta och mun förklarat, att vi icke vilja uppställa eller antaga någon särskild eller ny trosbekännelse, utan bekänna oss till de allmänna och gemensamma skrifter, hvilka i alla den Augsburgska trosbekännelsen omfattande församlingar alltid och allestädes hafva ansetts såsom symbola eller allmänna trosbekännelser, innan någon tvedräkt uppstått bland dem, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, och så länge man enhälligt allestädes i alla artiklar

fasthållit vid, bevarat och bibehållit Guds ords rena lära, såsom salig d:r Luther förklarat densamma.

1. Först (bekänna vi oss till) Gamla och Nya testamen-

tets prof elisha och apostoliska skrifter, såsom Israels rena och klara källor, hvilka allena utgöra det enda tillförlitliga rättesnöre, efter hvilket alla lärare och alla läror böra pröfvas och dömas.

2. Och emedan redan i den gamla tiden den sanna kristna läran i dess rena oförfalskade mening har ur den heliga Skrift sammandragits i korta artiklar eller hufvudstycken gentemot kättarnas förvrängning, så bekänna vi oss för det andra till de tre allmänkristna trosbekännelserna, nämligen den apostoliska, den niccenska och den athanasianska, såsom varande korta, kristliga och i Guds ord grundade härliga trosbekännelser, genom hvilka alla de kätterier, som då för tiden uppkommit i den kristna kyrkan, klart och grundligt vederläggas.

3. För det tredje, emedan den gode Guden af synnerlig nåd på sista tiden genom den käre gudsmannens d:r Martin Luthers trogna tjänst ur påfvedömets grufliga mörker åter har bragt sitt ords sanning i dagen, och denna ur Guds ord hämtade lära enligt Guds ord sammanfattats i den Augsburgska bekännelsens artiklar och hufvudstycken emot såväl påfvedömets som äfven andra sekters förfalskningar, bekänna vi oss äfven till denna första, oförändrade Augsburgska bekännelsen, icke därför att den är uppställd af våra teologer, utan därför att den är hämtad ur Guds ord samt fast och väl grundad i detta ord, sådan den år 1530 skriftligen affattades samt af några det romerska rikets kristna kurfurstar, furstar och ständer såsom en de reformerade församlingarnas allmänna bekännelse öfverlämnades till kejsar Karl V i Augsburg. Ty denna anse vi såsom vår tids trosbekännelse, genom hvilken våra reformerade församlingar åtskiljas från såväl de påfviska som andra förkastade och fördömda sekter och kätterier, liksom det i den gamla kyrkan var genom häfdvunnen sed brukligt, att senare kyrkomöten, kristna biskopar och lärare åberopade sig på och bekände sig till Xicænska trosbekännelsen.

4. För det fjärde, på det att man mot de påfviska skulle utförligare förklara och försvara nämnda Augsburgska bekännelses egentliga och sanna mening, och på det att icke under

Augsburgska bekännelsens namn och med förment stöd af densamma förkastade villfarelser skulle åter insmyga sig i Guds församling, har, sedan denna bekännelse blifvit öfverlämnad, en utförlig Apologi uppställts och år 1531 offentligen i tryck utgifvits. Till denna Apologi bekänna vi oss äfven enhälligt, emedan däri sagda Augsburgska bekännelse icke endast så vidt erforderligt är utförligare förklaras och försvaras, utan äfven dess sanning med klara, obestridliga vittnesbörd ur den heliga Skrift bevisas.

5. För det femte bekänna vi oss äfven till de Schmalkal-diska artiklarna, som uppställdes, gillades och antogos på det stora mötet af teologer år 1537, och hvilka ursprungligen uppsattes och trycktes för att på ett möte, som skulle hållas i Mantua eller annorstädes, i de vidtberömdaste och vidtberömda kurfurstarnas, furstarnas och ständernas namn framlämnas såsom en förklaring af sagda Augsburgska bekännelse, vid hvilken de voro beslutna att med Guds nåd fasthålla. I dessa artiklar upprepas Augsburgska bekännelsens lära och förklaras några af dess artiklar utförligare enligt Gucls ord, hvarjämte såvidt erforderligt är angifvas de orsaker och skäl, hvarför vi skilt oss från de påfviska villfarelserna och afgudatjänstertta och icke velat hafva någon gemenskap därmed, samt likaledes hvarför vi i dessa frågor icke kunnat eller kunna ingå någon förlikning med påfven.

G. Slutligen för det sjätte, emedan dessa ytterst viktiga frågor äfven angå menigheten och lekmännen, hvilka såsom kristna för sin salighets skull måste kunna skilja emellan ren och falsk lära, bekänna vi oss äfven enhälligt till D:r Luthers Ulla och stora katekes, sådana de af honom författats och i hans verk upptagits, ty dessa hafva af alla till Augsburgska bekännelsen sig anslutande församlingar enhälligt gillats och antagits samt offentligen användts i kyrka, skola och hem. I desamma är ock den ur Guds ord hämtade kristna läran för enfaldiga lekmän på riktigaste och enklaste sätt sammanfattad samt likaledes på erforderligt sätt förklarad.

Dessa allmänt kända skrifter hafva allestädes i renlärigaOM DEN KORTA SAMMANFATTNING O. S. V.

församlingar och skolor ansetts såsom en sammanfattning af och ett uttryck för den lara, som den salige doktor Luther i sina ur Guds ord härledda och däri grundade skrifter har tydligt framställt gentemot påfvedömet och andra sekter. Yi åberopa oss äfven på de utförliga förklaringar, hvilka D:r Luther gifvit i sina läro- och stridsskrifter, på samma sätt som D:r Luther själf i det latinska företalet till sina samtliga verk har om sina skrifter gifvit oss den behöfliga och kristliga påminnelsen, att den åtskillnaden uttryckligen måste fasthållas, att Guds ord allena bör vara och förblifva det enda rättesnöret och den enda regeln för alla läror, så att ingen människas skrifter får därmed jämställas utan tvärtom alla vara detta underordnade.

Men detta får icke uppfattas så, som om andra goda, nyttiga och renläriga böcker, såsom utläggningar af den heliga Skrift, vederläggningar af villfarelser och förklaringar af läroartiklarna, skulle förkastas, ty — under förutsättning att de öfverensstämma med den nämnda sammanfattningen af läran — böra dylika anses såsom nyttiga utläggningar och förklaringar samt mecl gagn användas. Men livad vi hittills sagt om sammanfattningen af vår kristna lara är endast så menadt, att vi däri hafva en enhälligt antagen, viss och allmän läroform, till hvilken samtliga våra evangeliska församlingar enhälligt bekänna sig, och enligt hvilken — emedan den är hämtad ur Guds ord — alla andra skrifter böra pröfvas och granskas, huruvida och i hvad mån de kunna gillas och antagas.

Ty att vi i den nämnda sammanfattningen af vår kristna lära hafva införlifvat de uppräknade skrifterna, nämligen Augs-burgska bekännelsen, Apologien, Selimalkaldiska artiklarna samt Luthers stora och lilla katekes, det har skett af den orsaken, att dessa alltid och allestädes ansetts såsom ett uttryck för våra församlingars allmänna och enhälliga uppfattning, och de äro ju äfven på sin tid underskrifna af de förnämsta och lärdaste teologer samt antagna af alla evangeliska församlingar och skolor. Dessa skrifter äro ock, såsom förut sagdt, affattade och utgifna, innan några meningsskiljaktigheter hade upp-618

stått emellan de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, hvarför de måste anses såsom opartiska och icke borde kunna förkastas af dem, som nu hafva råkat i tvist med hvarandra, och ingen, hvilken utan svek ansluter sig till Augsburgska bekännelsen, bör kunna jäfva dessa skrifter, utan tvärtom gärna antaga och erkänna dem såsom vittnen. Därför bör ingen kunna förtänka oss, att vi ur desamma hämta hvad som kan tjäna till att utreda och afgöra striditeterna angående de omtvistade artiklarna, och liksom vi till grund lägga Guds ord såsom den eviga sanningen, så åberopa vi äfven dessa skrifter såsom vittnen om sanningen och om den enhälliga, rätta uppfattningen hos våra förfäder, hvilka ståndaktigt fasthållit vid den rena läran.

Om de omstridda artiklarna med afseende på antitesen eller den motsatta läran.

För att bibehålla en ren lära och för att en fast grundad, varaktig och Gud välbehaglig endräkt må råda i kyrkan är det nödvändigt, att icke blott den rena, hälsosamma läran rätt framställes, utan äfven att de, som motsäga densamma och lära annorlunda, tillbakavisas. 1 Tim. 3: 1 ff. Tit. 1: 9. Ty trogna herdar böra — såsom Luther säger — göra båda delarna, nämligen föra sina får på bete och föda dem samt skydda dem för vargar, så att de må lära sig att taga sig till vara för främmande röster (Joh. 10: 12) och att skilja mellan det värdefulla och det värdelösa (Jer. 15: 19).

Därför hafva vi ock i detta afseende kommit öfverens att grundligt och tydligt förklara oss, nämligen att man — på det att församlingen icke onödigtvis må oroas — ständigt bör göra åtskillnad emellan onödiga och onyttiga tvister, hvilka mer nedrifva än uppbygga, och verkligen betydande meningsskiljaktigheter, då sådana förekomma, hvilka gälla trosartiklarna eller den kristna lärans förnämsta hufvudstycket då den motsatta läran i sanningens intresse och till dess försvar måste af-visas. 618

stått emellan de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, hvarför de måste anses såsom opartiska och icke borde kunna förkastas af dem, som nu hafva råkat i tvist med hvarandra, och ingen, hvilken utan svek ansluter sig till Augsburgska bekännelsen, bör kunna jäfva dessa skrifter, utan tvärtom gärna antaga och erkänna dem såsom vittnen. Därför bör ingen kunna förtänka oss, att vi ur desamma hämta hvad som kan tjäna till att utreda och afgöra stridigheterna angående de omtvistade artiklarna, och liksom vi till grund lägga Guds ord såsom den eviga sanningen, så åberopa vi äfven dessa skrifter såsom vittnen om sanningen och om den enhälliga, rätta uppfattningen hos våra förfäder, hvilka ståndaktigt fasthållit vid den rena läran.

Om de omstridda artiklarna med afseende på antitesen eller den motsatta läran.

För att bibehålla en ren lära och för att en fast grundad, varaktig och Gud välbehaglig endräkt må råda i kyrkan är det nödvändigt, att icke blott den rena, hälsosamma läran rätt framställes, utan äfven att de, som motsäga densamma och lära annorlunda, tillbakavisas. 1 Tim. 3: 1 ff. Tit. 1: 9. Ty trogna herdar böra — såsom Luther säger — göra båda delarna, nämligen föra sina får på bete och föda dem samt skydda dem för vargar, så att de må lära sig att taga sig till vara för främmande röster (Joh. 10: 12) och att skilja mellan det värdefulla och det värdelösa (Jer. 15: 19).

Därför hafva vi ock i detta afseende kommit öfverens att grundligt och tydligt förklara oss, nämligen att man — på det att församlingen icke onödigtvis må oroas — ständigt bör göra åtskillnad emellan onödiga och onyttiga tvister, hvilka mer nedrifva än uppbygga, och verkligen betydande meningsskiljaktigheter, då sådana förekomma, hvilka gälla trosartiklarna eller den kristna lärans förnämsta hufvudstycket då den motsatta läran i sanningens intresse och till dess försvar måste af-visas.

Ehuru nu de nämnda skrifterna gifva den kristne läsare, hvilken har lust och kärlek till den gudomliga sanningen, ett klart och riktigt besked angående alla och enhvar af de omstridda artiklarna, så att han kan inse hvad som enligt Guds ord, profeternas och apostlarnas skrifter, bör anses vara rätt och sant samt hvad däremot såsom falskt och orätt bör förkastas, skys och undflys, så hafva vi likväl — i syfte att sanningen så mycket tydligare och klarare må framträda och åtskiljas från all villfarelse, och på det att icke något må kunna gömmas och döljas under gängse talesätt — tydligt och uttryckligt velat framställa vår mening angående hvar och en af de förnämsta och allra viktigaste artiklarna, hvarom striden i våra dagar har stått, hvarigenom vi ock hafva velat afgifva ett bestämdt vittnesbörd icke blott för de nu lefvande utan äfven för eftervärlden om hvad som är och bör förblifva våra församlingars enhälliga mening och omdöme angående dessa omstridda artiklar, nämligen:

1. För det första förkasta och fördöma vi alla kätterier och villfarelser, som i den första, gamla, rättrogna församlingen blifvit förkastade och fördömda med stöd af de sanna och hållbara grunder, som hämtats ur den heliga och gudomliga Skriften.

2. För det andra förkasta och fördöma vi alla sekter och kätterier, hvilka äro förkastade i de omnämnda skrifter, som utgöra ett sammandrag af våra församlingars trosbekännelse.

3. För det tredje, emedan under trettio år emellan några sig till Augburgska bekännelsen anslutande teologer åtskilliga tvistigheter hafva uppstått, hvilka förorsakats dels af det s. k. Interim102 och dels af andra förhållanden, hafva vi med afseende på alla och enhvar af dessa frågor velat rent, klart och tydligt framställa och förklara vår tro och bekännelse i Ihesis och anti-fhesis, d. v. s. den rätta läran och den motsatta läran, på det att den gudomliga sanningens grund må blifva i alla artiklar uppenbar samt alla falska, tvetydiga, misstänkta och förkastade läror — i hvilka böcker de än må förefinnas, samt af hvem dessa än må vara skrifna, eller hvem som än nu vill taga dem

i försvar — blifva afvisade och alla noga varnade för de villfarelser, som här och där finnas i några teologers skrifter, så att de icke härvid vilseledas genom någon människas anseende. Om den kristne läsaren noga öfverväger denna förklaring och därmerl jämför de ofvannämnda skrifterna, så skall han komma till tydlig insikt

om, att hvad som ursprungligen blifvit bekändt i hvarje enskild artikel af vår religions korta sammanfattning, de förklaringar, hvilka därefter på skilda tider gifvits, samt det som vi i denna skrift upprepat ingalunda äro hvarandra motsägande bekännelser, utan det är den enda, oföränderliga, fast grundade sanningen; och han skall sålunda äfven inse, att vi icke — såsom våra motståndare osant utsprida — gå ifrån den ena läran till den andra, utan att vår åstundan tvärtom är att fasthålla vid den en gång öfverlämnade Augsburgska bekännelsen och vid den enhälliga, kristna uppfattningen af densamma, hvarvid vi ock gentemot alla falska tydningar vilja med Guds nåd ständigt framhärda.

FÖRSTA ARTIKELN. Om arfsynden.

Emellan några till Augsburgska bekännelsen sig anslutande teologer har först uppkommit en tvist angående arfsynden, och hvad denna egentligen är. Några hafva påstått, att — emedan genom Adams fall människans natur och väsen äro helt och hållet fördärfvade —- numera efter fallet den fördärf-vade människans natur, substans och väsen, eller i hvarje fall den förnämsta, högsta delen af hennes väsen, nämligen den förnuftiga själen med afseende på dess högsta förmögenheter eller förnämsta krafter skulle utgöra själfva arfsynden, hvilken därför kallas natur- eller personsynd, emedan den icke är en tanke, ett ord eller en gärning, utan själfva naturen, från hvilken såsom från en rot alla andra synder spira fram. Därför

i försvar — blifva afvisade och alla noga varnade för de villfarelser, som här och där finnas i några teologers skrifter, så att de icke härvid vilseledas genom någon människas anseende. Om den kristne läsaren noga öfverväger denna förklaring och därmerl jämför de ofvannämnda skrifterna, så skall han komma till tydlig insikt om, att hvad som ursprungligen blifvit bekändt i hvarje enskild artikel af vår religions korta sammanfattning, de förklaringar, hvilka därefter på skilda tider gifvits, samt det som vi i denna skrift upprepat ingalunda äro hvarandra motsägande bekännelser, utan det är den enda, oföränderliga, fast grundade sanningen; och han skall sålunda äfven inse, att vi icke — såsom våra motståndare osant utsprida — gå ifrån den ena läran till den andra, utan att vår åstundan tvärtom är att fasthålla vid den en gång öfverlämnade Augsburgska bekännelsen och vid den enhälliga, kristna uppfattningen af densamma, hvarvid vi ock gentemot alla falska tydningar vilja med Guds nåd ständigt framhärda.

FÖRSTA ARTIKELN. Om arfsynden.

Emellan några till Augsburgska bekännelsen sig anslutande teologer har först uppkommit en tvist angående arfsynden, och hvad denna egentligen är. Några hafva påstått, att — emedan genom Adams fall människans natur och väsen äro helt och hållet fördärfvade —- numera efter fallet den fördärf-vade människans natur, substans och väsen, eller i hvarje fall den förnämsta, högsta delen af hennes väsen, nämligen den förnuftiga själen med afseende på dess högsta förmögenheter eller förnämsta krafter skulle utgöra själfva arfsynden, hvilken därför kallas natur- eller personsynd, emedan den icke är en tanke, ett ord eller en gärning, utan själfva naturen, från hvilken såsom från en rot alla andra synder spira fram. Därför

har man menat, att numera efter fallet — emedan naturen är fördärfvad genom synden — är det icke alls någon åtskillnad emellan människans natur och väsen å ena sidan samt arfsynden å den andra.

Det motsatta partiet har däremot lärt, att arfsynden egentligen icke är människans natur, substans eller väsen, d. v. s. människans kropp och själ — hvilka äfven efter fallet hos oss alltjämt äro och förblifva Guds verk och skapelser — utan den är något, som finnes i människans natur, kropp, själ och alla krafter, nämligen en desammas förskräckliga, djupa, outsägliga fördärf, så att människan nu alldeles saknar den rättfärdighet, med hvilken hon ursprungligen var skapad, och är i andliga ting alldeles död med afseende på det goda samt helt och hållet vänd till det onda. I följd af detta fördärf och denna medfödda synd, som vidlåder naturen framgå ur människans hjärta allahanda verksynder. Därför måste man (säga de) fasthålla en åtskillnad emellan den fördärfvade människans natur och väsen, eller å ena sidan hennes kropp och själ — hvilka hos oss äfven efter

syndafallet äro Guds verk och skapelser — och å andra sidan arfsynden, som är ett djäfvulens verk, hvarigenom naturen blifvit fördärfvad.

Denna strid om arfsynden är nu icke något betydelselöst gräl, utan när denna lära rätt framställes med stöd af och i enlighet med Guds ord samt med afvisande af alla pelagianska17 och manikeiska10 villfarelser, så blifva — såsom Apologien säger — Herren Kristi välgärningar och hans dyra förtjänst liksom äfven den helige Andes nådeverkan bättre fattade och högre prisade. Likaså häfdas Guds ära, då hos människan Guds verk och skapelse riktigt åtskiljes från djäfvulens verk, hvarigenom naturen fördärfvats. För att nu denna tvistefråga må kristligt och i enlighet med Guds ord utredas, och på det att den rätta, rena läran om arfsynden må bevaras, vilja vi ur de förutnämnda skrifterna i korta hufvudpunkter sammanfatta thesis och antithesis, d. v. s. den rätta läran och den däremot stridande.

1. Det är för det första uppenbart, att de kristna böra så-622

som synd anse och erkänna icke endast verksyndernas öfverträdelse af Guds bud, utan äfven den vederstyggliga, förskräckliga arfsjukdom, genom hvilken hela naturen är fördärfvad, bör framför allt betraktas och erkännas såsom verklig synd, ja såsom hufvudsynden, som är alla verksynders rot och källa. Den kallas af Dr. Luther natur- eller personsynd, hvarmed han vill angifva, att äfven om en människa icke skulle tänka, tala eller göra något ondt — något som efter våra första föräldrars fall är för människans natur i detta lif omöjligt — så är likväl hennes natur och person syndig, d. v. s. genom arfsynden, såsom genom en andlig spetälska, alltigenom samt helt och hållet inför Gud besmittad och fördärfvad. För detta fördärfs skull och på grund af den första människans fall anklagas och fördömes människans natur eller person af Guds lag, så att vi alltså af naturen äro vredens, dödens och fördömelsens barn, såframt vi icke genom Kristi förtjänst därifrån förlossas.

2. För det andra är det äfven klart och obestridligt, att — såsom Augsburgska bekännelsens nittonde artikel lärer — Gud icke är skapare, anstiftare eller orsak till synden, utan synden, hvilken är ett djäfvulens verk, har på djäfvulens anstiftelse genom en människa kommit in i världen. Rom. 5: 12; 1 Joh. 3: 8. Och icke heller i våra dagar skapar och verkar Gud i oss synd, utan tillsammans med den natur, hvilken Gud ännu alltjämt skapar och verkar i människorna, fortplantas arfsynden genom den köttsliga aflelsen och födelsen af fader och moder på grund af genom synd fördärfvad säd.

3. För det tredje vet och fattar ingen människas förnuft, huru stor denna arfskada är, utan detta måste man — såsom Schmalkaldiska artiklarna säga — lära sig och tro på grund af Skriftens uppenbarelse, som i Apologien kortligen sammanfattas i följande hufvudpunkter:

1. Att denna arfskada är skuld till att vi allesammans i följd af Adams och Evas olydnad stå under Guds onåd och af naturen äro vredens barn, såsom aposteln betygar Kom. 5: 12 ff.; Ef. 2: 3.

2. Vidare, att den består i en fullkomlig saknad ellerOM ARFSYNDEN.

brist af den medskapade arfrättfärdigheten i paradiset eller gudslikheten, till hvilken människan i begynnelsen hade blifvit skapad i sanning, helighet och rättfärdighet, samt att den tillika äfven består i en oförmåga och oduglighet till allt, som liör Gud till, eller såsom de latinska orden lyda: Descriptio peccati ori-ginalis detrahic naturæ non renovatæ et dona et vim seu facul-tatem et actus inchoandi et efficiendi spiritualia, d. v. s. beskrifningen på arfsynden frånkänner den icke förnyade naturen hvarje gåfva, kraft eller förmögenhet att i andliga ting begynna eller utföra något.

3. Att arfsynden i den mänskliga naturen är icke endast en sådan fullständig brist på allt godt i andliga, gudomliga ting utan att den tillika, i stället för den förlorade gudslikheten hos människan, utgöres af ett djupt, ondt, grufligt, bottenlöst, outforskligt och outsägligt fördärf af hela naturen och alla krafter, i synnerhet af själens högsta och förnämsta krafter i förstånd, hjärta och vilja. I följd häraf ärfver människan nu efter fallet ett medfödt

ondt skaplynne och en hjärtats invärtes orenhet, onda lust och böjelse, så att vi alla på grund af släktets natur från x^dam ärfva ett sådant hjärta, sådant sinne och sådana tankar, som med hänsyn till sina högsta krafter och förnuftets ljus af naturen äro böjda att strida tvärt emot Gud och hans högsta bud, ja äro fientliga emot Gud särskildt i allt, som rör gudomliga, andliga ting. Ty i andra naturliga, utvärtes ting, som ligga under förnuftets herravälde, har människan ännu i någon mån kvar förstånd, krafter och förmåga ehuru mycket försvagade, hvilket dock allt är genom arfsynden förgiftadt och besmittadt. så att det icke duger något inför Gud.

4. Arfsyndens straff, som Gud med hänsyn till arfsynden pålade Adams barn, är döden, den eviga fördömelsen samt annat kroppsligt och andligt, timligt och evigt elände, djäfvulens tyranni och herravälde, nämligen att den mänskliga naturen är underkastad djäfvulens välde, gifven i hans våld och fånge i hans rike, hvilken dårar och förför många af världens

stora och visa med förfärlig villfarelse, kätteri och annan blindhet samt i öfrigt störtar människor i allehanda laster.

5. För det femte är denna arf skada så stor och fruktansvärd, att den endast och allenast för Herren Kristi skull kan inför Gud öfverskylas och förlåtas dem, som äro döpta och tro. Den genom arfsynden förstörda och fördärfvade mänskliga naturen kan icke heller helbrägdagöras annat än medelst pånyttfödelse och förnyelse genom den helige Ande, som dock i detta lif endast påbörjas och först i det kommande lifvet fulländas.

Dessa punkter, hvilka här endast i kort sammandrag hafva anförts, äro utförligare klargjorda i de nämnda skrifterna, som innehålla en allmän bekännelse af vår kristna lära.

Men denna lära måste så fasthållas och häfdas, att ingen afvikelse äger rum vare sig i pelagiansk eller manikeisk riktning. Därför bör ock i korthet omnämnas den emot denna artikel stridande lära, som i våra församlingar ogillas och förkastas-

1. Först af visas och förkastas de gamla och nya pelagi-anernas17 falska meningar och läror att arfsynden skulle vara endast en reatus, d. v. s. en skuld på grund af en annans vållande utan att vår egen natur vore därigenom fördärfvad.

2. Likaledes att de syndiga, onda begärelserna icke vore synd, utan condüiones, d. v. s. naturens medskapade och väsentliga egenskaper.

3. Eller att nämnda fel och brist icke skulle egentligen och verkligen vara inför Gud en sådan synd, att på grund häraf den utom Kristus stående människan är ett vredens och fördömelsens barn, som tillhör Satans rike och hans välde.

4. Likaledes afvisas och förkastas följande pelagianska villfarelser: att naturen äfven efter fallet är ofördärfvad och särskildt i fråga om andliga ting helt och hållet god och ren samt i sina nat-uralia, d. v. s. naturliga krafter, fullkomligt oskadad.

5. Eller att arfsynden skulle vara en endast utvärtes, rent obetydlig, påstänkt fläck eller vidlådande brist, vel eorruptio tantum accidentium aut qualitatum, d. v. s. ett fördärf i endast några tillfälliga egenskaper i människans natur, hvarvid sam-

tidigt naturen äger och behåller sin godhet och kraft äfven med afseende på andliga ting.

6. Eller att arfsynden icke skulle bestå i en utblott-ning eller brist, utan blott vara ett utvärtes hinder för dessa andliga goda krafter, såsom när en magnet bestrykes med hvit-löksaft, hvarigenom dess naturliga kraft icke borttages utan endast förhindras att verka; eller att detta fel skulle med lätthet kunna aflägsnas, såsom man torkar bort en fläck i ansiktet eller färgen från en vägg.

7. Likaledes ogillas och förkastas de, som lära, att naturen väl genom syndafallet blifvit mycket försvagad och

fördärfvad, men dock icke alldeles har förlorat allt godt med afseende på det som hör till gudomliga, andliga ting, så att det icke förhåller sig så som man i våra kyrkor sjunger: »genom Adams fall fördärfvat^ helt människans natur och väsen», utan människan har — menar man — ännu ärft något godt genom sin naturliga födelse, om det också är mycket litet, obetydligt och ringa, nämligen någon färdighet, skicklighet, duglighet eller förmåga till att i andliga ting med afseende på något börja, verka eller medverka. Hvad åter rör utvärtes, timliga, världsliga saker och angelägenheter, som ligga under förnuftets herravälde, så vilja vi utreda hithörande frågor i nästa artikel.

Dessa och dylika emot våra stridande läror förkastas sålunda, ty Guds ord lär oss, att den fördärfvade naturen i och af egen kraft i andliga och gudomliga ting icke är i stånd till något godt, icke ens till det allra minsta såsom t. ex. goda tankar. Och icke endast detta, utan ock att den fördärfvade naturen i och af egen kraft inför Gud icke kan annat än synda. 1 Mos. 6: 5; 8: 21.

Men å andra sidan måste denna lära äfven fasthållas gentemot manikeiska10 villfarelser. Därför förkastas äf\en dessa och liknande irrläror: att människans natur väl i begynnelsen skapats ren och god, men att nu efter fallet arfsynden af satan blifvit utvärtes ifrån — såsom något väsentligt — ingjuten och inblandad i naturen, såsom gift kan blandas med vin.

Ty ehuru naturen hos Adam och Eva ursprungligen skapats ren, god och helig, har dock synden genom fallet icke på sådant sätt kommit in i naturen — såsom människorna inbillat sig — som om satan skulle hafva skapat eller gjort något till sitt väsende ondt och inblandat detta i naturen. Utan då människan på grund af satans förförelse genom syndafallet och i enlighet med Guds dom till straff har förlorat den medskapade arf rättfärdigheten, så är i följd af ett sådant fråntagande eller förlorande, sådan brist och skada — som af satan vållats — den mänskliga naturen såsom ofvan sagdt förvänd och fördärfvad samt förärfves med denna brist och detta fördärf numera till alla människor, som på naturligt sätt aflas och födas af fader och moder. Ty efter syndafallet är det icke så, att den mänskliga naturen först skapas ren och god och sedan fördärfvas genom arfsynden, utan i vår aflelses första ögonblick är den säd, hvaraf människan bildas, syndig och fördärfvad. Sålunda är icke heller arfsynden något i och för sig självständigt i eller utom den fördärfvade människans natur, liksom icke heller den fördärfvade människans eget väsen, kropp eller själ, eller människan själf. Icke heller kan eller bör arfsynden och den därigenom fördärfvade mänskliga naturen på sådant sätt åtskiljas, som om naturen inför Gud vore ren, god, helig uch ofördärfvad samt endast den däri inneboende arfsynden ond.

Likaledes (förkastas) den mening, som människorna enligt Augustinus hyste, nämligen att icke den fördärfvade människan själf syndade i följd af den medfödda arfsynden, utan att synden beginges af något annat och främmande i människan, och att Gud alltså genom lagen anklagar och fördömer icke den genom arfsynden fördärfvade naturen, utan endast den däri inneboende arfsynden. Ty såsom vi ofvan sagt i thesis, d. v. s. i framställningen af den rena läran om arfsynden, är hela den på naturligt sätt af fader och moder födda människans natur till kropp och själ, till alla sina krafter helt och hållet samt i högsta grad genom arfsynden förvänd och fördärfvad i hvad som rör hennes i paradiset medskapade godhet,

sanning, helighet och rättfärdighet. Non tamen in aliam sub-stantiam genere aut specie diversam, priori abolila, transmu-tata est, d. v. s. den (mänskliga naturen) är dock icke helt och hållet utrotad eller förvandlad till en annan substans, som är till sitt väsen olik vår natur och sålunda icke skulle hafva samma väsen som vi.

För det nämnda fördärfvets skull anklagas och fördömes af lagen människans hela fördärfvade natur, såvida icke synden blifver för Kristi skull förlåten.

Men lagen anklagar och fördömer vår natur, icke därför att vi äro af Gud skapade människor, utan därför att vi äro syndiga och onda. Icke heller (anklagar och fördömer lagen vår natur) därför och så till vida vår natur och

vårt väsen efter fallet ännu är Guds skapelse och verk, utan därför och så till vida som vår natur är genom synden förgiftad och fördärfvad.

Men ehuru arfsynden liksom ett andligt gift eller en spetälska — såsom Luther säger — förgiftat och fördärfvat hela den mänskliga naturen, så att man numera i vår fördärfvade natur icke tydligt kan särskilja och utpeka naturen för sig och arfsynden för sig, så är likväl icke den fördärfvade naturen eller den fördärfvade människans väsen, kropp och själ, eller den af Gud skapade människan själf — i hvilken arfsynden bor, hvarigenom äfven naturen, väsendet eller hela människan är fördärfvad — ett och detsamma som själfva arfsynden, som bor i människans natur eller väsen och fördärfvar detsamma. På samma sätt som äfven vid utvärtes spetälska — om man vill tala noggrant — den kropp, som är spetälsk, icke är ett och detsamma som den kroppen vidlådande spetälskan, likaså måste man äfven fasthålla en åtskillnad emellan vår af Gud skapade och uppehållna natur, i hvilken synden bor, å ena sidan samt arfsynden, som bor i naturen, å andra sidan. Dessa båda kunna och måste enligt den heliga Skrift såsom från hvarandra åtskilda betraktas, läras och tros.

Vi nödgas och tvingas äfven af vår kristna tros förnämsta artiklar att fasthålla en dylik åtskillnad. För det första betygar Skriften i artikeln om skapelsen, att Gud icke endast628

före fallet har skapat människans natur, utan att denna äfven efter fallet är Guds skapelse och verk. 5 Mos. 32: 6; Jes. 45: 11; 54: 5; 64: 8; Apg. 17: 25; Uppb. 4: 11.

Dina händer — säger Job — hafva danat och gjort mig, helt och i allo; och nu fördärfvar du mig! Tänk på huru du formade mig såsom lera; och nu vill du låta mig åter varda till stoft! Ja, du utgöt mig såsom mjölk, och såsom ostämne lät du mig stelna. Med hud och kött beklädde da mig, af ben och senor väfde du mig samman. Lif och nåd beskärde du åt mig, och genom din vård bevarades min ande. Job. 10: 8—12.

Jag tackar dig — säger David — att jag är danad så öfvermåttan underbart; ja, underbara äro dina verk, min själ vet det väl. Benen i min kropp voro icke förborgade för dig, då jag bereddes i det fördolda, då jag bildades i jordens djup. Dina ögon sågo mig, då jag allenast var ett foster; alla mina dagar blefvo uppskrifna i din bok, de. voro bestämda, förrän någon af dem hade kommit. Ps. 139: 14 ff.

I Salomos predikare (12: 7) står skrifvet: Stoftet vänder åter till jorden, hvarifrån dec har kommit, och anden vänder åter till Gud, som har gifvit den.

Dessa bibelställen betyga klart, att Gud äfven efter fallet är människans skapare och skapar hennes kropp och själ. Därför kan den fördärfvade människan icke utan all åtskillnad vara detsamma som synden, ty då vore Gud syndens skapare. Vår lilla katekes bekänner äfven i förklaringen till första artikeln: »Jag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig och bevarar kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen.» I stora katekesen heter det likaledes: »Jag menar och tror, att jag är skapad af Gud, d. v. s. att han har gifvit mig och oaflåtligt uppehåller min kropp och själ, lif och alla lemmar, de små såväl som de stora, alla sinnen, förnuft och förstånd o. s. v.» Och detta ehuru det icke kan förnekas att detta Guds verk och hans skapelse genom synden på det beklagligaste sätt fördärfvats, ty det stoff, hvaraf Gud nu gör och bildar människan, är uti Adam förvändt och fördärfvadt och fortplantas sålunda i arf till oss.

Ocli här böra alla fromma kristna hjärtan betänka Guds outsägliga godhet, nämligen att han icke genast kastar ifrån sig detta förvända, fördärfvade, syndiga stoff i helvetets eld, utan däraf, fastän det är af synden så jämmerligt fördärfvadt, alltjämt bildar och danar den mänskliga naturen för att genom sin käre Son rena den från synderna, helga och saliggöra densamma.

Af denna artikel framgår ovedersägligt och klart den ifrågavarande åtskillnaden, ty arfsynden stammar icke från Gud, som icke är en skapare eller anstiftare af synd. Arfsynden är icke heller Guds verk eller skapelse, utan ett djäfvulens verk.

Skulle det nu icke alls vara någon åtskillnad emellan naturen eller vår kropps och själs väsen, som genom arfsynden fördärfvats, samt arfsynden själf, genom hvilken naturen för-därfvats, så skulle däraf följa antingen att Gud, hvilken är denna vår naturs skapare, äfven skulle hafva skapat och gjort arfsynden, som sålunda skulle äfven den vara hans verk och skapelse, eller ock — emedan synden är djäfvulens verk — att satan skulle vara denna vår naturs, kropps och själs, skapare, ty de måste vara ett verk och en skapelse af satan, om vår fördärfvade natur utan någon åtskillnad vore detsamma som synden själf. Men såväl det ena som det andra strider emot vår kristna tros första artikel. Därför, och på det att Guds skapelse och verk med afseende på människan må åtskiljas från djäfvulens verk, säga vi, att det är Guds skapelseverk att människan äger kropp och själ. Likaledes att det är Guds verk, att människan kan tänka, tala, göra och handla något, ty i honom lefva vi och röra oss och äro till (Apg. 17: 28). Men att människans natur är fördärfvad, hennes tankar, ord och gärningar onda, det är ifrån början ett verk af satan, som genom synden har fördärfvat Guds verk i Adam, och detta fördärf går till oss i arf.

För det andra betygar Skriften med all kraft i artikeln om åt|erlösningen, att Guds Son har påtagit sig vår mänskliga natur ehuru utan synd, så att han har blifvit oss, sina bröder, i allting lik med undantag af synden (Ebr. 2: 17). Unde veteres680

dixeruni: Christum nobis, fratribus suis, consubstantialem esse secundum assumtam naturam, quia naturam, quæ, excepto pec-cato, ejusdem generis, speciel et substantiæ cum nostra est, as-sumsit, et contrariam sententiam manifeste hæreseos damna-runt, d. v. s. därför hafva alla gamla rättroende lärare ansett, att Kristus med afseende på den mänsklighet, som han antagit, är af samma väsen som vi, hans bröder, ty han har påtagit sig den mänskliga naturen, hvilken är med undantag af synden helt och hållet lik vår mänskliga natur i dess väsen och alla dess väsentliga egenskaper, och de hafva såsom uppenbart kätteri fördömt häremot stridande läror.

Skulle det nu icke vara någon åtskillnad emellan den för-därfvade människans natur eller väsen och arfsynden, så skulle häraf följa, antingen att Kristus icke har antagit vår natur, emedan han icke antagit synden, eller ock att han äfven skulle hafva antagit synden, då han antog vår natur, hvilket bådadera strider emot Skriften. Då nu Guds Son har antagit vår mänskliga natur men icke arfsynden, så är det häraf tydligt, att den mänskliga naturen, äfven efter fallet, icke är ett och detsamma som arfsynden, utan bör därifrån åtskiljas.

För det tredje betygar Skriften i artikeln om helgelsen, att Gud aftvager synden ifrån människan, renar och helgar henne samt att Kristus frälsar sitt folk ifrån deras synder (1 Joh. 1: 7; Matt. 1: 2l). Sålunda kan ju synden icke vara människan själf, ty Gud tager människan till nåd för Kristi skull, men mot synden förblifver lian i evighet fientlig. Det är därför gudlöst och afskyvärdt att höra, att arfsynden döpes i den heliga trefaldighetens namn, helgas och saliggöres samt annat dylikt tal som läses i de nya manikeernas skrifter, men hvarmed vi icke vilja gifva enfaldigt folk anstöt.

För det fjärde betygar Skriften i artikeln om uppståndelsen, att just detta vårt kötts substans skall uppstå, men utan synd, och att vi i det eviga lifvet skola äga och behålla just denna vår själ, men utan synd.

Vore det nu alldeles ingen åtskillnad emellan vår fördärfva-de kropp och själ och arfsynden, så skulle i strid mot dennaOM ARFSYNDEN.

vår kristna tros artikel följa, antingen att detta vårt kött icke skulle uppstå på den yttersta dagen och att vi i det eviga lifvet icke skulle hafva denna vår kropps och själs väsen, utan en annan substans eller annan själ, emedan vi ju där skola vara utan synd, eller också att äfven synden skulle uppstå och i det eviga lifvet finnas och förblifva i de utvalda.

Häraf är det tydligt, att denna lära samt allt hvad därmed sammanhänger eller däraf följer måste förkastas, nämligen när det påstås och läres, att arfsynden utgör själfva den fördärfvade människans natur, substans och väsen, kropp och själ, så att det alldeles icke skulle vara någon skillnad emellan vår fördärfvade natur, substans och väsen samt arfsynden. Ty vår kristna tros förnämsta artiklar aflägga ett klart och kraftigt vittnesbörd om

skälen, hvarför en åtskillnad bör och måste fasthållas emellan å ena sidan människans genom synden fördärfvade natur eller substans och å andra sidan synden, hvarmed och hvarigenom människan fördärfvats. Och detta torde vara nog till en enkel förklaring af vår lära och den däremot stridande — in thesi et antithesi — i denna tvistefråga, hvad själfva hufvudsaken angår, ty det skall icke här vidlyftigt disputeras därom, utan endast de förnämsta hufvudstyckena i särskilda artiklar behandlas.

Men hvad orden och talesätten angår är det bäst och säkrast att använda och fasthålla de förebildliga uttryck, som begagnas i den heliga Skrift och i de ofvannämnda skrifterna om denna artikel.

Aequivocationes vocàbulorum, d. v. s. mångtydiga ord och talesätt böra flitigt och noggrant förklaras, på det att ordstrider må undvikas. Då det t. ex. säges, att Gud skapar människans natur, så menas med detta ord — natur — människans väsen, kropp och själ. Men ofta kallas ett tings art eller oart dess natur, såsom då man säger att ormens natur är att bita och förgifta. I denna mening säger Luther, att synden och att synda är den fördärfvade människans art och natur.

Sålunda betyder arfsynd egentligen vår naturs djupa fördärf, sådant detta beskrifves i Schmalkaldiska artiklarna. Men632

stundom inbegripa vi (i ordet natur) äfven concretum eller siib-jcctum, d. v. s. människan själf med kropp och själ, hvari synden finnes och innebor, emedan människan genom synden är fördärfvad, förgiftad och syndig, såsom då Luther säger: din födelse, din natur och hela ditt vcisen är synd, d. v. s. syndig och oren.

Uttrycken »natursynd», »personsynd», »väsentlig synd» förklarar Luther själf så, att han menar, att icke blott människans ord, tankar och gärningar äro synd, utan hela hennes natur, person och väsen äro genom arfsynden i grund och botten helt och hållet fördärfvade.

Men med afseende på de latinska orden substantia (väsen) och accidens (tillfällig bestämning eller egenskap) böra de enfaldiga församlingarna i offentliga predikningar förskonas från dylika uttryck, som icke äro för folk i allmänhet begripliga. Men då de lärde disputera med hvarandra eller med människor, för hvilka dessa uttryck äro bekanta, och använda desamma i denna tvist, så göra de en immediatam divisionem, d. v. s. en sådan indelning att intet tredje midt emellan finnes, så att allt, som är till, måste vara antingen substantia, d. v. s. ett självständigt väsen, eller accidens, d. v. s. något tillfälligt, som icke består i och för sig självft utan äger bestånd i ett annat självständigt väsen, hvarifrån det kan åtskiljas. Härvid följa de förebilden af Eusebius, Ambrosius och isynnerhet Augustinus samt andra framstående kyrkolärare, som nödgats använda dessa uttryck för att gentemot irrlärare förklara denna lara (om arfsynden). Samma indelning använda äfven Cyrillus och Basilius.

Och emedan det i teologien är en obestridd och oemotsäglig grundsats, att hvarje substans eller självständigt väsen, för så vidt det är en substans, är antingen Gud själf eller ett Guds verk och skapelse, så liar i likhet med alla rätta lärare Augustinus i många skrifter emot manikeerna10 efter noga öfvervägande allvarligt fördömt och förkastat satsen: peccatum origi-nis est substantia et natura, d. v. s. arfsynden är människans natur och väsen. Efter honom hafva också alla lärda och för-OM ARFSYNDEN.

ständiga män städse häfdat den meningen, att det, som icke består i och för sig självft och icke heller ntgör en del af ett annat självständigt väsen, -utan på föränderligt sätt finnes hos ett annat ting, icke är en substantia, d. v. s. något självständigt, ntan en accidens, d. v. s. något tillfälligt. I enlighet härmed plägar Augustinus ständigt uttrycka sig sålunda: Arfsynden är icke naturen själf, utan ett accidens vitium in natura, d. v. s. ett tillfälligt fel eller lyte hos naturen. På samma sätt har man ock i enlighet med dialektiken oförbehållsamt och utan alt väcka misstankar uttryckt sig i våra skolor och kyrkor, innan denna tvist uppstod, och har därför icke klandrats hvarken af Dr. Luther eller någon annan rättskaffens lärare i vår rena evangeliska kyrka.

Då det nu är en obestridlig sanning, att allt som är till är antingen substans eller accidens, d. v. s. antingen ett

självständigt väsen eller något, som tillfälligt vidlåder detsamma — såsom vi förut med vittnesbörd från kyrkolärarna hafva påvisat och ådagalagt, och hvarom ingen förståndig människa tviflar — så är det nödvändigt och oundgängligt att, om någon frågar, huruvida arfsynden är en substans, d. v. s. något som består i och för sig självt och icke vidlåder något annat eller en accidens, d. v. s. något som icke består i och för sig självt utan vidlåder något annat och icke kan bestå i och för sig självt, så måste man utan tvekan bekänna, att arfsynden icke är substans utan accidens.

Därför kan det aldrig lända Guds församling till varaktig fred med afseende på denna lärostrid, utan tvärtom till att stärka och vidmakthålla oenigheten, om församlingens lärare stanna i tvifvelsmål om, huruvida arfsynden är substans eller accidens samt med rätta och egentligen bör kallas det ena eller andra.

På det att denna anstötliga och högst skadliga strid i församlingar och skolor må blifva grundligt bilagd är det därför nödvändigt, att hvar och en noggrant undervisas om denna sak.

Men om man ytterligare frågar, hvad slags accidens arf-

synden är, så är detta ett annat spörsmål, som ingen filosof, ingen papist, ingen sofist, ja intet mänskligt förstånd, huru skarpt detsamma än må vara, kan riktigt besvara, utan måste härvid svaret och förklaringen hämtas endast och allenast ur den heliga Skrift, som betygar, att arfsynden är en outsäglig skada och ett sådant fördärf i den mänskliga naturen, att i densamma samt alla dess invärtes och utvärtes krafter intet rent och godt lämnats kvar, utan alltsammans är fördärfvadt, så att människan genom arfsynden i verkligheten är inför Gud andligen död med afseende på alla sina krafter till det goda.

Arfsynden förringas sålunda icke genom uttrycket accidens, när detta i enlighet med Guds ord förklaras — såsom Dr. Luther har gjort i sin latinska förklaring till Första Moseboks tredje kapitel, där han synnerligen allvarligt har skrifvit gentemot arf syndens förringande — utan det tjänar blott till att angifva åtskillnaden emellan Guds verk, d. v. s. vår natur oafsedt dess fördärf, och djäfvulens verk, d. v. s. synden, som bor i Guds verk och utgör dettas djupa och obeskrifliga fördärf.

På sådant sätt har Dr. Luther själf i denna fråga begagnat ordet accidens liksom äfven ordet qualitas (egenskap), hvilka uttryck han icke har förkastat, och han har därvid med djupt allvar och stor ifver grundligt förklarat och ofta inskärpt, hvilken fruktansvärd kvalitet och accidens det är, hvarigenom den mänskliga naturen icke endast orenats och besmittats utan så djupt fördärfvats, att intet rent och ofördärfvadt däri lämnats kvar. Sålunda lyda hans ord öfver den 90:e psalmen: Sive igitur peccatum originis qualitatem sive morbnm vocaveri-mus^profecto extremum malum est non solum pati æternam iram et mortem, sed ne agnoscere quidem quæ pateris, d. v. s. vare sig vi kalla arfsynden en kvalitet eller en sjukdom, så är den förvisso den allra värsta skadan, så att vi icke endast lida Guds vrede och den eviga döden, utan icke ens förstå hvad vi lida. I förklaringen till 1 Mos. 3 säger han likaledes: Qui isto veneno peccati originis a planta pedis usque ad verticem infecti sumus, siquidem in natura adhuc integra accidere, d. v. s. vi äro genom

arfsyndens gift förgiftade från hjässan till fotabjället, emedan cletta drabbat oss, då vår natur ännu var fullkomlig.

ANDRA ARTIKELN.

Om den fria viljan eller de mänskliga krafterna.

Emedan en lärostrid angående den fria viljan rådt icke endast emellan de påfviska och de våra utan äfven ibland några teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, sinsemellan, så vilja vi först noggrant angifva hvad denna strid gäller. 'i \

Då människan med afseende på sin fria vilja kan betraktas i fyra från hvarandra skilda, olika tillstånd, så är att märka, att spörsmålet nu icke gäller hennes viljas beskaffenhet före syndafallet, eller hvad hon efter syndafallet men före sin omvändelse förmår i utvärtes ting, som röra detta timliga lif, och det är icke heller fråga om hvad

hon förmår i andliga ting, sedan hon blifvit pånyttfödd genom Guds Ande och af honom regeras, eller hurudan hennes fria vilja skall vara, då hon uppstår från de döda. Hufvudfrågan gäller endast och allenast hvad den icke pånyttfödda människans förstånd och vilja med egna efter fallet kvarblifna krafter förmår att göra vid sin omvändelse och pånyttfödelse, nämligen om hon, då Guds ord predikas och Guds nåd tillbjudes oss, kan bereda sig själf för denna nåd, mottaga densamma och säga ja därtill? Detta är den fråga, hvarom i de församlingar, som antaga Augsburgska bekännelsen, några teologer redan flera år hafva tvistat.

En del har ansett och lärt, att ehuru människan af egna krafter utan den helige Andes nåd icke förmår att hålla Guds bud, verkligen förtrösta på honom, frukta och älska honom, hon dock före pånyttfödelsen äger så mycket naturlig kraft kvar, att hon i någon mån kan bereda sig för nåden samt gifva sitt jaord, om också svagt, men att därmed intet skulle uträttas utan hon skulle duka under i kampen, såvida icke den helige Andes nåd komme till hennes bistånd.

arfsyndens gift förgiftade från hjässan till fotabjället, emedan cletta drabbat oss, då vår natur ännu var fullkomlig.

ANDRA ARTIKELN.

Om den fria viljan eller de mänskliga krafterna.

Emedan en lärostrid angående den fria viljan rådt icke endast emellan de påfviska och de våra utan äfven ibland några teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, sinsemellan, så vilja vi först noggrant angifva hvad denna strid gäller. 'i \

Då människan med afseende på sin fria vilja kan betraktas i fyra från hvarandra skilda, olika tillstånd, så är att märka, att spörsmålet nu icke gäller hennes viljas beskaffenhet före syndafallet, eller hvad hon efter syndafallet men före sin omvändelse förmår i utvärtes ting, som röra detta timliga lif, och det är icke heller fråga om hvad hon förmår i andliga ting, sedan hon blifvit pånyttfödd genom Guds Ande och af honom regeras, eller hurudan hennes fria vilja skall vara, då hon uppstår från de döda. Hufvudfrågan gäller endast och allenast hvad den icke pånyttfödda människans förstånd och vilja med egna efter fallet kvarblifna krafter förmår att göra vid sin omvändelse och pånyttfödelse, nämligen om hon, då Guds ord predikas och Guds nåd tillbjudes oss, kan bereda sig själf för denna nåd, mottaga densamma och säga ja därtill? Detta är den fråga, hvarom i de församlingar, som antaga Augsburgska bekännelsen, några teologer redan flera år hafva tvistat.

En del har ansett och lärt, att ehuru människan af egna krafter utan den helige Andes nåd icke förmår att hålla Guds bud, verkligen förtrösta på honom, frukta och älska honom, hon dock före pånyttfödelsen äger så mycket naturlig kraft kvar, att hon i någon mån kan bereda sig för nåden samt gifva sitt jaord, om också svagt, men att därmed intet skulle uträttas utan hon skulle duka under i kampen, såvida icke den helige Andes nåd komme till hennes bistånd.

Å andra sidan hafva äldre och nyare svärmare lärt, att Gud genom sin Ande omvänder människorna och drager dem till den saliggörande kunskapen om Kristus utan alla medel eller skapade verktyg, d. v. s. utan Guds ords utvärtes förkunnande och hörande.

Gent emot de ena och de andra hafva Augsburgska bekännelsens rättrogna lärare häfdad och lärt, att människan genom våra första föräldrars fall har så fördärfvat^, att hon med afseende på det, som hör Gud till, vår omvändelse och våra själars salighet, är af naturen blind, samt då Guds ord predikas icke förstår det och icke kan förstå det, utan anser det för en dårskap, liksom äfven att hon icke af sig själf kan nalkas Gud, utan är och förblifver en fiende till Gud, till dess hon medelst den helige Andes kraft genom det predikade och hörda ordet af idel nåd och utan något sitt åtgörande omvändes, varder troende, pånyttfödd och förnyad.

För att denna tvist må med ledning af Guds ord blifva kristligt utredd och med Guds nåd bilagd, framställa vi vår lära, tro och bekännelse såsom här följer:

Vi tro, att den icke pånyttfödda människans förstånd, hjärta och vilja af sina egna naturliga krafter i andliga och gudomliga ting alldeles intet kan förstå, tro, antaga, tänka, vilja, påbörja, utföra, göra, verka eller medverka, utan att människan är helt och hållet fördärfvad och död med hänsyn till det goda, så att i hennes natur efter fallet och före pånyttfödelsen icke lämnats kvar eller finnes en gnista af andliga krafter, medelst hvilka hon själf kunde bereda sig för Guds nåd eller mottaga den tillbjudna nåden, eller i och genom sig själf göra sig mottaglig, applicera eller lämpa sig för nåden, eller af egna krafter göra något till sin omvändelse, eller vare sig helt och hållet eller till hälften eller till någon den ringaste och minsta del hjälpa, göra, verka eller medverka något af sig själf och genom sig själf, utan människan är syndens träl och djäfvulens fånge, af hvilken hon drifves, Joh. 8: 84; Ef. 2:2; 2 Tim. 2: 26. Därför är den naturliga fria viljan enligt sin för-

vända art och natur kraftig och verksam endast till det, som är Gud misshagligt och honom emot.

Denna förklaring och detta allmänna svar på hufvudfrå-gan och status controversiæ, som framställts i början af denna artikel, bekräftas och stadfästes af nedan anförda från Guds ord hämtade skäl, och om de äfven misshaga det högfärdiga förnuftet och filosofien, så veta vi dock, att denna förvända världs vishet är inför Gud endast dårskap och att man endast med ledning af Guds ord skall döma om trosartiklar.

För det första ehuru människans förnuft eller naturliga förstånd väl ännu har en svag gnista kvar af kunskapen om att en Gud finnes liksom äfven om lagens lära (Rom. 1: 19 ff.), så är det dock så okunnigt, blindt och förvändt, att, ehuru de sinnrikaste och lärdaste människor på jorden läsa eller höra evangeliet om Guds Son och löftet om den eviga saligheten, kunna de likväl af egna krafter icke fatta och förstå detta eller tro det och hålla det för sanning, utan ju mer flit och allvar de använda på att förstå dessa andliga saker med sitt förnuft, desto mindre förstå de och tro dem utan anse alltsammans för dårskap eller sagor, innan de af den helige Ande blifvit upplysta och undervisade. 1 K or. 2: 14: En naturlig människa fattar icke det som tillhör Guds Ande, ty det är henne en dårskap, och hon kan icke begripa det, emedan det måste andligen bedömas. 1 Kor. 1: 21: Ty emedan världen icke genom sin vishet kände Gud i Guds vishet, täcktes Gud genom dåraktig predikan frälsa dem som tro. Ef. 4: 17 f.: De öfriga människorna — de som icke genom Guds ande blifvit pånyttfödda -— vandra i sitt sinnes fåfänglighet, förmörkade till förståndet och bortkomna från det lif, som är af Gud, för den okunnighets skull, som är i dem för deras hjärtas förhärdelses skull. Matt. 13: 11 ff.: Med seende ögon se de intet och med hörande öron höra de intet, ty de förstå det icke. Men eder är gifvet att förstå himmelrikets hemligheter. Rom. 3: 11 f.: Ingen förståndig finnes, ingen finnes, som söker Gud. Alla hafva afvikit, allesamman hafva blifvit onyttiga, ingen finnes, som gör godt, det finnes icke en enda. Sålunda kallar Skriften den naturliga männi-

skan i andliga och gudomliga ting rentaf ett mörker. Ef. 5:8; Apg. 26: 18; Joh. 1: 5: Ljuset lyser i mörkret — d. v. s. i den mörka, blinda värld, som icke känner Gud eller frågar efter honom — och mörkret fattade det icke. Likaså lär oss Skriften, att människan icke blott är svag och sjuk i synden, utan rentaf död. Ef. 2: 1, 5; Kol. 2: 13.

Liksom nu den människa, som är kroppsligt död, icke kan af egna krafter bereda och lämpa sig att återfå det timliga lifvet, så kan icke heller en i synder andligen död människa af egen kraft skicka och vända sig så, att hon kan få andlig och himmelsk rättfärdighet och lif, såframt hon icke genom Guds Son blifver förlossad och lefvandegjord från syndens död.

Sålunda frånkänner Skriften den naturliga människans förstånd, hjärta och vilja all duglighet, skicklighet och förmåga att i andliga ting af sig själf tänka, förstå, kunna, påbörja, vilja, företaga, göra, verka något godt och rätt eller därtill medverka. 2 Kor. 3:5: Vi äro icke af oss själfva skickliga att tänka något, såsom af oss själfva, utan vår skicklighet är från Gud. Rom. 3: 12: Alla hafva blifvit onyttiga. Joh. 8: 37: Mitt ord har icke rum i eder. Joh. 1: 5: Mörkret fattade det (nämligen ljuset) icke. 1 Kor. 2: 14: Den naturliga människan förnimmer icke — eller såsom det grekiska ordet egentligen betyder: mottager eller uppfattar icke, tager icke till sig «— det som tillhör Guds Ande — eller har ingen förmåga i andliga ting — ty det är henne en dårskap, och hon kan icke begripa det. Än mindre kan hon verkligen tro evangeliet eller säga ja därtill och hålla det för sanning. Rom. 8: 7: Köttets —

eller den naturliga människans — sinne är fiendskap, ty det är icke Guds lag underdånigt och kan icke heller vara det. Det skall med ett ord evigt förblifva sanning hvad Guds Son säger: Utan mig kunnen I intet göra (Joh. 15: 5). Och Paulus säger Fil. 2: 13: Gud är den som verkar i eder både vilja och gärning för sitt välbehags skull. Detta huldrika ord är rikt på tröst för alla gudfruktigt kristna, som i hjärtat känna och förnimma den minsta gnista och längtan efter Guds nåd och den eviga saligheten, ty de veta, att det är Gud, som i deras

lijärta tändt denna början till en sann gudaktighet- och att han allt framgent vill stärka och hjälpa dem i deras stora svaghet, så att de ända till slutet må framhärda i en sann tro.

Hit höra äfven alla de heligas böner, i hvilka de bedja, att de må blifva undervisade, upplysta och helgade af Gud, hvarmed de gifva till känna, att de icke af egna, naturliga krafter kunna få det, hvarom de bedja Gud. Sålunda ber David i den 119 :e psalmen mer än tio gånger, att Gud må gifva honom förstånd att rätt fatta och lära den gudomliga läran. En liknande bön finna vi hos Paulus i Ef. 1: 17, Kol. 1: 9, Fil. 1: 9. Dessa böner och bibelord om vår okunnighet och oförmåga äro icke skrifna i syfte, att vi skola blifva lata och tröga att läsa, höra och betrakta Guds ord, utan på det att vi först och främst må af hjärtat tacka Gud för att han genom sin Son förlossat oss från okunnighetens mörker samt syndens och dödens fängelse och genom dopet och den helige Ande pånyttfödt och upplyst oss.

Och sedan Gud genom sin helige Ande i dopet gjort början, i det att han upptändt och verkat en rätt kunskap om Gud samt tro, böra vi oafbrutet bedja honom, att han genom samma Ande och sin nåd, medelst daglig öfning att läsa och betrakta Guds ord, måtte hos oss bevara tron och de himmelska gåfvor, som han gifvit oss samt dag ifrån dag stärka dem och vidmakthålla dem ända till slutet. Ty om icke Gud själf är vår skolmästare, så kunna vi icke lära oss hvad som är för honom välbehagligt samt för oss och andra till nytta.

För det andra betygar Guds ord, att den naturliga, icke pånyttfödda människans förstånd, hjärta och vilja i allt, som hör Gud till, är icke endast bortvändt från Gud utan äfven i strid mot Gud vändt och förvändt till allt ondt. Därjämte att människan är icke blott med afseende på allt godt svag, oförmögen, oduglig och död, utan äfven genom arfsynden så beklagligt förvänd, förgiftad och fördärfvad, att hon till sin art och natur är helt och hållet ond, motspänstig och fientlig gentemot Gud men däremot lifaktig och kraftig till allt, som är Gud misshagligt och honom emot, 1 Mos. 8: 21: Människans

hjärtas uppsåt är ondt allt ifrån ungdomen. Jer. 17: 9: Ett illfundigt och fördärfvadt ting är människans hjärta; hvem kan förstå det? Detta ord förklarar den helige Paulus i Rom. 8: 7 sålunda: Köttets sinne är fiendskap emot Gud, och Gal. 5: 17: Köttet har begärelse mot Anden och Anden mot köttet, och dessa äro mot hvarandra, och Rom. 7: 14: Vi veta, att lagen är andlig, men jag är köttslig, såld under synden, samt strax därefter (7: 18): jag vet, att i mig, det är i mitt kött, bor icke något godt och (7: 22 f.): jag har min lust till Guds lag efter den invärtes människan — hvilken är pånyttfödd genom den helige Ande — men jag ser en annan lag i mina lemmar, som kämpar mot den lag, som är i min ande, och griper mig fången i syndens lag.

Om nu den naturliga eller köttsliga fria viljan hos den helige Paulus och andra pånyttfödda människor äfven efter pånyttfödelsen strider emot Guds lag, huru mycket mer skall den då icke före pånyttfödelsen motstå och vara fientlig emot Guds lag och vilja. Däraf är tydligt — såsom vi utförligt ut-redt i artikeln om arfsynden, till hvilken vi för att undvika vidlyftighet hänvisa — att den fria viljan af sina egna naturliga krafter icke blott icke kan verka eller medverka till sin egen omvändelse, rättfärdighet och salighet, eller lyda, tro och säga ja till den helige Ande, som genom evangelium tillbjuder människan Guds nåd och saligheten, utan att densamma tvärtom enligt sin medfödda, onda, motspänstiga natur fientligt motstår Gud och hans vilja, såframt människan icke genom Guds Ande upplyses och regeras.

Därför liknar äfven den heliga Skrift den icke pånyttfödda människans hjärta vid en hård sten, som icke ger efter utan gör motstånd mot den, som vidrör densamma, eller vid en ohyflad stock, eller ett vildt, obändigt djur, men

vill därmed icke säga, att människan efter fallet skulle hafva upphört att vara en förnuftig skapad varelse, eller att hon utan att höra och betrakta det gudomliga ordet skulle omvändas till Gud, eller att hon i utvärtes, världsliga saker icke skulle kunna för-

stå skilja emellan godt eller ondt, eller frivilligt kunna göra eller underlåta något.

Ty — såsom Dr. Luther säger i förklaringen till den 91 :a psalmen — i världsliga, utvärtes angelägenheter, som röra föda och kroppens uppehälle, är människan klok, förståndig och flitig, men i andliga och gudomliga ting, som röra själens frälsning, är människan såsom en saltstod, lik Lots hustru, ja såsom en stock och sten. såsom en bildstod, som icke har hvarken ögon eller mun, sinnen eller hjärta. Ty människan hvarken ser eller förstår Guds fruktansvärda vrede öfver synden samt (den däraf följande) döden, utan hon fortfar med vett och vilja i sin säkerhet (att synda) och störtar sig sålunda i tusen faror och slutligen i den eviga döden och fördömelsen, och därvid hjälpa hvarken böner eller förmaningar, hotelser eller bannor, ja all undervisning och predikan är verkningslös, till dess människan genom den helige Ande upplyses, omvändes och pånyttfödes, men härtill är ingen stock eller sten utan blott människan skapad. Och ehuru Gud enligt sin rättfärdiga, stränga dom helt och för evigt förkastat de fallna onda andarna, har han dock af särskild, idel barmhärtighet velat, att den stackars fallna mänskliga naturen åter skulle blifva mottaglig för och delaktig af omvändelsen, Guds nåd och det eviga lifvet, icke på grund af sin egen, naturliga, förhandenvarande skicklighet, duglighet eller förmåga — ty den består i motspänstighet och fiendskap gentemot Gud — utan af idel nåd genom den helige Andes nådiga och kraftiga verkan. Och detta kallar Dr. Luther en capacitas (förmåga) non activci sed passiva (icke verkande utan mottagande). Han förklarar detta sålunda: Quando pat-res liberum arbitrium defendunt, capacitatem libertatis ejus prædicant, quod scilicet verit polest ad bonum per gratiam Dei et fieri revera liberum. ad quod creatum est, d. v. s. då (kyrko-)fäderna försvarade den fria viljan, tala de om hennes förmåga af frihet i den meningen, att hon genom Guds nåd kan omvändas till det goda och verkligen varda fri, hvartill hon från början är skapad. Så har äfven Augustinus skrifvit i andra boken »contra Julianum». Jfr Dr. Luthers förklaring till

Hoseas sjätte kapitel, lians kyrkopostilla öfver episteln på Juldagen Tit. 3 samt öfver evangeliet på tredje söndagen efter Trettondagen.

Men innan människan genom den helige Ande upplyses, omvändes, pånyttfödes, förnyas och drages, kan hon af sig själf och af sina egna naturliga krafter i andliga ting och i fråga om sin egen omvändelse eller pånyttfödelse hvarken börja något, verka eller medverka, lika litet som en sten eller stock eller lera. Ty fastän hon har makt öfver sina lemmar, kan höra evangeliet och i viss mån betrakta det samt tala därom — såsom man kan se hos fariséer och skrymtare — så anser hon det dock såsom en dårskap och kan icke tro detsamma, och härvid är hon sämre än en stock, i det att hon är motspänstig och fientlig emot Guds vilja, då icke den helige Ande är verksam i henne samt i henne upptänder och verkar tron, andra Gud välbehagliga dj^gder samt lydnad.

För det tredje tillskrifver den heliga Skrift omvändelsen, troil på Kristus, pånyttfödelsen, förnyelsen samt allt, som hör till en verklig begynnelse eller fullföljande häraf, icke den naturliga fria viljans mänskliga krafter vare sig helt och hållet, till hälften eller till någon den ringaste och minsta del, utan (tillskrifver sådant) in solidum, d. v. s. helt och hållet, Guds verkan och den helige Ande, såsom det ock säges i Apologien.

Förnuftet och den fria viljan liar i någon mån förmåga att föra ett i utvärtes hänseende ärbart lif, men att människan pånyttfödes och invärtes får ett annat hjärta, sinne och håg, det verkar allenast den helige Ande. Han öppnar förståndet och hjärtat, så att vi kunna förstå Skriften och gifva akt på orden, såsom det står skrifvet i Luk. 24: 45: Då öppnade han deras sinne, så att de förstodo skrifterna. Likaså Apg. 16: 14: Lydia hörde på, och Herren öppnade hennes hjärta, så att hon gaf akt på det, som talades af Paulus. — Gud är den som i oss verkar både vilja och gärning (Fil. 2: 13), gifver bättring (Apg. 5: 81; 2 Tim. 2: 25), och verkar tron, såsom det heter i Fil. 1: 29: Åt eder har den nåden blifvit gifven att

tro på Kristus. Ef. 2:8: Guds gåfva är det. Joh. 6: 29: Detta är Guds verk, att I tron på den han har sändt. Herren gifver hjärtan att förstå med, ögon att se med och öron att höra med (5 Mos. 29: 4; Matt, 13: 11 ff.). Den helige Ande är pånyttfödelsens och förnyelsens Ande (Tit. 3:5). Han tager bort det hårda stenhjärtat och gifver ett nytt, mjukt hjärta af kött, sä att vi skola vandra enligt hans bud (Hes. 11: 19; 36: 26; 5 Mos. 30: 6; Ps. 51: 12). lian skapar oss i Kristus Jesus till goda gärningar (Ef. 2: 10) och till en ny skapelse (2 Kor. 5: 17; Gal. 6: 15). I korthet: All god gåfva kommer från Gud (Jak. 1: 17). Ingen kan komma till Kristus, ulan att Fadern drager honom (Joh. 6: 44). Ingen känner Fadern utom den, för hvilken Sonen vill uppenbara det (Matt. 11: 27). Ingen kan säga: Jesus är Herre, utan genom den helige Ande (1 Kor. 12: 3). Utan mig, säger Kristus, kunnen I intet göra (Joh. 15: 5). All vår skicklighet är ifrån Gucl (2 Kor. 3:5). Hvad har du, som du icke har undfått? Hvarför berömmer du dig då, såsom om du icke hade undfått det? (1 Kor. 4: 7.) Den helige Augustinus skrifver ock, att han särskildt genom detta ställe blifvit öfvertygad och förmådd att förkasta sin tidigare, villfarande mening. Det heter nämligen i hans skrift de predestinatione (om förutbestämmelsen) kap. 3: »Gratiam Dei in eo tantum consistere, quod in præconio veritatis Dei voluntas nobis revelaretur; ut autem prædicato nobis evangelio consentiremus, nostrum esse proprium et ex nobis esse. Item, erravi (inquit) cum dicerem, nostrum esse credere et velie; Dei autem, dare credentibus et volentibus facultatem operandi», d. v. s. däri har jag misstagit mig, att jag har menat, att Guds nåd bestode däri, att Gud i sanningens predikan uppenbarade sin vilja, men att det skulle vara vårt eget verk och stå i vår egen makt att gifva det predikade evangeliet vårt bifall. Den helige Augustinus säger där ock vidare: Jag har misstagit mig, då jag sade, att det står i vår makt att tro evangeliet och vilja, men att det vore Guds verk att gifva dem, som tro och vilja, kraft att kunna verka något.

Denna lära har sin grund i Guds ord och Augsburgska bo-044

känneisen samt andra ofvannämnda skrifter, såsom af följande vittnesbörd framgår:

I Augsburgska bekännelsens 20:e artikel heter det: »Emedan man genom tron undfår den helige Ande, så göres älven hjärtat dugligt till goda verk. Ty förut, då det är utan den helige Ande, är det alltför svagt och därtill i djäfvulens väld, som drifver den arma mänskliga naturen till många synder.» Kort därefter heter det: »Ty utan tron och utan Kristus är människans natur och förmåga allt för svag för att göra goda gärningar.»

Dessa uttalanden visa tydligt, att Augsburgska bekännelsen ingalunda anser människans vilja vara fri i andliga ling. utan tvärtom säger, att hon är djäfvulens fånge, och huru skulle hon då af egna krafter kunna vända sig till evangelium eller till Kristus?

Apologien lär om den fria viljan: »Icke heller fråntaga vi den mänskliga viljan dess frihet. Den mänskliga viljan har frihet att välja med afseende på gärningar och ting, som förnuftet af sig själft kan fatta.» Strax därefter: »Utan den helige Ande äro människornas hjärtan utan gudsfruktan och utan förtröstan till Glid, de tro icke, att Gud bönhör dem, förlåter dem, hjälper och beskyddar dem, och därför äro de ogudaktiga. Men ett dåligt träd kan icke bära god frukt (Matt. 7: 18) och utan tro är det omöjligt att täckas Gud (Ebr. 11: 6). Därför, ehuru vi medgifva, att den fria viljan har frihet och förmåga att åstadkomma lagens utvärtes gärningar, så tillskrifva vi densamma icke förmågan till de andliga gärningarna, nämligen att verkligen frukta Gud, verkligen tro på Gud, verkligen vara öfvertygad om och veta, att Gud har omsorg om oss, bönhör oss, förlåter oss o. s. v.» »Tfr ofvan s. 248 f. Häraf ser man tydligt, att Apologien icke tillägger människans vilja hvarken att börja det goda eller i och för sig själf medverka därtill.

I Schmalkaldiska artiklarna förkastas äfven följande villfarelse angående den fria viljan: »att människan har en fri vilja till att göra det goda och underlåta det onda o. s. v.»

Strax därefter förkastas äfven såsom villfarelse läran »att det icke skulle vara i den heliga Skrift grundadt, att den lielige Ande med sin nåd är nödvändig i och för goda gärningar». Jfr ofvan s. 354.

Vidare står det i Sclimalkaidiska artiklarna: »Ocli denna bot varar hos de kristna ända till döden, ty den strider

under hela lifvet med den synd, som är kvar i vårt kött, såsom den helige Paulus i Rom. 7: 37 betygar, att lian kämpar mot lagen i sina lemmar, och detta icke genom egna krafter, utan genom den helige Andes gåfva, som åtföljer syndernas förlåtelse. Samma gåfva renar oss och utsopar dagligen den synd, som är kvar och arbetar på att göra människan rätt ren och salig.» Jfr ofvan s. 363. Dessa ord säga ingenting om vår vilja, eller att densamma ens hos pånyttfödda människor verkar något utaf sig själf, utan tillskrifver alltsammans den helige Andes gåfva, som renar människan samt dagligen gör henne frommare och heligare, och på tal härom uteslutas våra egna krafter helt och hållet.

I Dr. Luthers Stora katekes står det skrifvet: »Af denna församling är äfven jag en del och en lem med medborgarrätt till alla de gåfvor, som den äger. Genom den helige Ande har jag blifvit förd till densamma och införlifvad däri, därigenom att jag liört och alltjämt liör Guds ord, hvilket är den dörr, hvarigenom man kommer in i denna församling. Ty förut, innan vi kommo dit, hörde vi djäfvulen till, såsom de hvilka icke visste något om Gud och om Kristus. Den helige Ande förblifver ock ända till den yttersta dagen lios den heliga församlingen eller kristenheten, och genom denna kallar han oss till sig och brukar henne till att predika ordet, genom hvilket han verkar och förökar helgelsen, så att vi dagligen tilltaga och varda starka i tron och dess frukter, hvilka han ock verkar o. s. v.». Jfr ofvan s. 503. I dessa ord omnämner katekesen icke med en enda stafvelse vår fria vilja eller vår medverkan, utan tillskrifver den helige Ande alltsammans, nämligen att han genom predikoämbetet för oss in i kristenheten, där60

helgar oss och verkar, att vi dagligen tillväxa i tro och goda gärningar.

Och fastän de pånyttfödda redan i detta lif komma så långt, att cle vilja det goda och hafva sin lust i att göra det goda och tillväxa däri, så härleder sig, såsom ofvan sagdt, dock icke detta från vår vilja och vår förmåga, utan — såsom Paulus själf säger härom — den helige Ande verkar sådan vilja och gärning (Fil. 2: 13). Sammalunda tillskrifver han Gud allena ett sådant verk, då han i Ef. 2: 10 säger: Ti äro hans verk, skapade i Kristus Jesus till goda gärningar, hvilka Gud har förut beredt, alt vi skulle vandra i dem.

I Dr. Luthers Lilla katekes står det skrifvet: »Jag tror, att jag icke af mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom; utan den helige Ande har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåfvor, helgat och behållit mig i den rätta tron; såsom han kallar, församlar, upplyser och helgar hela kristenheten på jorden och i Jesus Kristus behåller och bevarar henne i den rätta en-dräktiga tron o. s. v.»

Och i förklaringen till andra bönen i Fader vår läsa vi: »Huru sker det?» — nämligen att Guds rike kommer till oss — svar: »När vår himmelske Fader gifver oss sin helige Ande, så att vi genom hans nåd sätta tro till hans heliga ord, så att vi lefva efter Guds sinne o. s. v.»

Dessa vittnesbörd utsäga, att vi icke af egna krafter kunna komma till Kristus utan att Gud gifver oss sin helige Ande, af hvilken vi blifva upplysta och helgade samt sålunda genom tron förda till Kristus och behållna hos honom. Intet säges härvid om vår vilja eller medverkan.

Härtill vilja vi foga ett uttalande af Dr. Luther i hans stora bekännelse om den heliga nattvarden, där lian högtidligt försäkrar sig vilja fasthålla vid denna lära till lifvets slut. Orden lyda: »Härmed förkastar och fördömer jag såsom idel villfarelse alla läror, som prisa vår fria vilja, emedan de stå i uppenbar motsägelse till vår Frälsares Jesu Kristi hjälp och nåd. Ty då vi icke äro förbundna med Kristus, äro döden och

synden våra herrar samt djäfvulen vår gud och furste, hvarför hos oss icke kan finnas någon kraft eller förmåga, vishet eller förstånd, hvarmed vi skulle kunna bereda oss till eller eftersträfva rättfärdighet och lif, utan vi äro uppenbarligen förblindade samt syndens fångar och djäfvulens lifegna, som måste göra och tänka efter hans behag samt i strid mot Gucl och hans bud.»

I dessa ord tillskrifver salig Dr. Luther, helig i åminnelse, vår fria vilja inga krafter att bereda sig till eller eftertrakta rättfärdighet, utan han säger att människan är förblindad och fången samt måste göra endast djäfvulens

vilja och det, som är Herren Gud emot. Det finnes sålunda ingen vår viljas medverkan vid människans omvändelse, utan människan måste blifva af Gud dragen och af honom pånyttfödd, annars finnes i våra hjärtan ingen tanke, som af sig själf kunde vända sig till det heliga evangeliet och mottaga detsamma. Om denna fråga har Dr. Luther äfven skrifvit i sin bok »de servo arbitrio», d. v. s. om människans fångna vilja, gentemot Erasmus, där han grundligt utredt densamma och häfdat denna mening, hvilken han upprepat och ytterligare förklarat i den härliga utläggningen af Första Mose bok och särskildt dess 26 :e kapitel, där han äfven berört några andra egendomliga af Erasmus under denna lärostrid väckta frågor, såsom de absoluta neces-sitate (om den absoluta nödvändigheten) m. fi. samt utvecklat, huru de böra rätt förstås, och på ett förträffligt sätt försvarat den rätta meningen mot alla missförstånd och förvrängningar. Detta vilja vi här åberopa samt därtill hänvisa.

Det är sålunda en orätt lära, då man föregifver, att den icke pånyttfödda människan ännu har så mycken kraft, att hon längtar efter att mottaga evangelium för att däraf hämta tröst, och sålunda människans naturliga vilja något medverkar vid omvändelsen. Ty en dylik viilfarande mening strider emot den heliga Skrift, den kristna Augsburgska bekännelsen, dess Apologi, de Schmalkaldiska artiklarna, Luthers Stora och Lilla katekes samt andra denne utmärkte och högt upplyste teologs skrifter.648

Denna lära om vår naturliga fria viljas oförmåga och ondska, samt att vår omvändelse och pånyttfödelse är ett verk a f Gud allena och icke genom våra krafter, missbrukas emellertid på ett okristligt sätt af såväl svärmare som epikuréer,96 och många människor blifva genom deras tal själfsvåldigt och förvildade samt lata och tröga till alla kristliga öfningar i bön, läsning och kristlig betraktelse. De säga nämligen, att då de af sina egna naturliga krafter icke kunna omvända sig till Gad, vilja de fortfara med att lielt och hållet stå Gud emot, till dess Gud med våld och mot deras vilja omvänder dem, eller de säga, att då de ingenting kunna göra i dessa andliga ling, utan alltsammans är endast den helige Andes verkan, så vilja de icke fråga efter hvarken ord eller sakrament, hvarken höra eller läsa, utan vänta, till dess Gud från himmelen utan några meclel i dem ingjuter sina gåfvor, så att de verkligen inom sig själfva kunna känna och märka, att Gud har omvändt dem.

Andra försagda hjärtan skulle kanske äfven kunna komma på svårmodiga tankar och råka i tvifvel, huruvida Gud har utvalt dem och genom den helige Ande i dem vill verka dessa sina gåfvor, emedan de icke känna någon stark, brinnande tro och hjärtelydnad, utan idel svaghet, ångest och elände.

Därför vilja vi nu vidare enligt Guds ord redogöra för, huru människan omvändes till Gud, huru och genom hvilka meclel — nämligen genom det muntliga ordet och de heliga sakramenten — den helige Ande varder i oss verksam samt i våra hjärtan vill verka och gifva sann bot och tro, ny andlig kraft och förmåga till det goda, samt huru vi böra förhålla oss gentemot dessa medel och bruka dem.

Det är icke Guds vilja, att någon skall blifva fördömd utan att alla människor skola omvända sig till honom och blifva evigt saliga. Hes. 33: 11: Så sant jag lefver, säger Herren, Herren, jag har ingen lust till den ogudaktiges död, utan fastmer därtill att den ogudaktige vänder om från sin väg och får lefva. Joh. 3: 16: Så älskade Gud världen, att han utgaf sin

enfödde Son, på det att hvar och en som tror på honom icke ma förgås, ulan hafva evigt lif.

Därför låter Gud af omätlig godhet och barmhärtighet offentligen förkunna sin gudomliga, eviga lag samt det underbara rådslutet om vår frälsning, nämligen det heliga, allena saliggörande evangelium om sin evige Son, vår ende Frälsare och saliggörare Jesus Kristus, och härigenom församlar han åt honom ur människosläktet en evig kyrka och verkar i människornas hjärtan sann bot och syndakännedom och sann tro på Guds Son, Jesus Kristus. Ocli Gud vill genom detta medel — och icke på annat sätt — nämligen genom sitt heliga ord, då man hör det predikas eller läser det eller brukar sakramenten i enlighet med lians ord, kalla människorna till den eviga saligheten, draga dem till sig, omvända, pån3Tttföda och helga dem. 1 Kor. 1: 21: Emedan världen icke genom sin vishet kände Gud i Guds vishet, täcktes Gud genom dåraktig predikan frälsa dem som tro. Apg. 10: Petrus skall säga dig det ord, genom hvilket du och hela ditt hus varder salig. Rom. 10: 17: Tron är af predikan och

predikan genom Guds ord. Joh. 17: 17, 20: Helga dem, Fader, i din sanning, ditt ord är sanning. Men icke för dessa allenast beder jag, utan ock för dem som genom deras ord skola tro på mig. Därför ropar ock den evige Fadern från himmelen om sin käre Son och om alla, som i hans namn predika bättring och syndernas förlåtelse: Honom hören! (Matt. 17: 5.)

Denna predikan böra nu alla, hvilka vilja blifva saliga, höra. Ty Guds ords förkunnande och dess hörande äro den helige Andes verktyg, i, med och genom hvilka han vill kraftigt verka, omvända människorna till Gud och i dem verka både vilja och gärning.

Detta ord kan en människa, som ännu icke är omvänd till Gud och pånj^ttfödd, på utvärtes sätt höra och läsa, ty i sådana utvärtes saker har människan, såsom ofvan är sagdt, äfven efter fallet i någon mån en fri vilja, så att hon kan gå till kyrkan, lyssna till eller icke lyssna till predikan.

Genom detta medel, nämligen sitt ords förkunnande och

hörande, verkar Gud, uppmjukar våra hjärtan och drager människan, så att hon genom lagens predikan lär känna sin synd och Guds vrede samt i hjärtat förnimma verklig förskräckelse, ånger och kval, och genom predikan och betraktelse af det heliga evangelium om den nåderika syndaförlåtelsen i Kristus tändes hos henne en gnista af tro, som mottager syndaförlåtelsen för Kristi skull och hämtar tröst af evangeliets löfte, och på sådant sätt gifves den allt detta verkande helige Ande i människans hjärta.

Ehuru nu såväl predikantens planterande och vattnande som åhörarens vilja och löpande vore förgäfves och ingen omvändelse därpå skulle följa, om icke därtill komme den helige Andes kraft och verkan, som genom det predikade och hörda ordet upplyser och omvänder hjärtan, så att människorna kunna säga ja därtill, så bör dock hvarken predikant eller åhörare tvifla på denna den helige Andes nåd och verkan, utan de böra vara vissa om, att om Guds ord rent och klart predikas enligt Guds befallning. och vilja, och människorna med flit och allvar lyssna därpå och betrakta detsamma, Gud för visso är med sin nåd närvarande och gifver, såsom sagdt är, hvad människan annars icke af egna krafter kan taga eller gifva. Man bör eller kan nämligen icke alltid ex sensu, d. v. s. af huru och när det kännes i hjärtat, döma om den helige Andes närvaro, lians verk och gåfvor, utan emedan detta ofta är undan sky mdt genom mångfaldig svaghet, böra vi på grund af Guds löfte vara vissa om, att Guds predikade och hörda ord är ett den helige Andes medel och verktyg, hvarigenom han för visso är verksam och verkar i våra hjärtan. Jfr 2 Kor. 2: 14 ff., 3: 5 f.

Men om en människa icke vill liöra predikan eller läsa Guds ord, utan föraktar ordet och Guds församling och sålunda dör och förgås i sina synder, så kan hon hvarken hämta tröst af Guds eviga nådaval eller få barmhärtighet hos Gud, ty Kristus, i hvilken vi äro utvalda, tillbjuder alla människor sin nåd i ordet och de heliga sakramenten, och han vill allvarligen, att man skall höra det och har utlofvat, att där två eller tre äro

församlade i hans namn och syssla med hans heliga ord, clar vill han vara midt ibland dem.

Men om en sådan människa föraktar den helige Andes verktyg och icke vill höra Guds ord, så sker det hen:.ie ingen orätt, om den helige Ande icke upplyser henne, utan låter henne förblifva och gå under i sin otros mörker. Härom står det skrifvet: Huru ofta liar jag ej velat församla dina ham, likasom hönan församlar sina kycklingar under sina vingar, och 1 hafven icke velat (Matt. 23: 37).

Och i denna mening kan man väl säga, att människan icke är en sten eller stock, ty en sten eller stock gör icke motstånd emot den, som rör honom, och förstår icke heller eller känner livad man gör med honom, under det att människan med sin vilja motstår Herren Gud, till dess hon blir omvänd. Och likväl är det sant, att människan äfven före sin omvändelse är en förnuftig skapad varelse, som har förstånd och vilja, ehuru icke förstånd i gudomliga ting eller vilja till något godt och frälsningsbringande. Emellertid kan hon, såsom ofvan sagdt, alldeles ingenting göra till sin omvändelse, och hon är i detta afseende mycket värre än en sten eller stock, ty hon gör motstånd emot Guds ord och vilja, till dess Gud uppväcker henne från syndens död, upplyser och förnyar henne.

Och ehuru Gud icke tvingar människan till omvändelse — ty de som ständigt motstå den helige Ande och hårdnackadt motsätta sig äfven den sanning de insett vara sanning, såsom den helige Stefanus i Apg. 7: 51 säger om de förstockade judarna, de blifva icke omvända — så drager dock Gud den människa, som han vill omvända, och gör detta så, att af hennes förmörkade förstånd varder ett upplyst förstånd och af hennes motspänstiga vilja en hörsam vilja. Och detta kallar Skriften att skapa ett nytt hjärta (Ps. 51: 12).

Därför kan det icke heller med rätta sägas, att människan före sin omvändelse har något modus agendi, eller något sätt att i gudomliga ting verka något godt och frälsningsbringande. Ty emedan människan före sin omvändelse är död i synder (Ef. 2: 5), så kan hos henne icke finnas någon kraft att i gudomliga

ling' verka något godt, och lion liar alltså icke något mödas ayendi eller något sätt att i gudomliga ting verka något. Men om man talar om, hur Gud verkar i människan, så är det väl sant, att Gucl har ett modus ayendi eller sätt att verka i människan såsom en förnuftig skapad varelse och ett annat sätt att verka i andra oförnuftiga skapade ting, eller i en sten och stock. Emellertid kan under inga förhållanden tillerkännas människan fore sin omvändelse något modus ayendi eller något sätt att i andliga ting verka något godt.

Men när människan blifvit omvänd och därmed upplyst och fått sin vilja förnyad, då vill hon det goda — i den mån som hon är född på nytt eller en ny människa — och hon har sin lust till Guds lag efter den invärtes människan (Rom. 7: 22) och hon gör framgent godt, så mycket och så länge som lion drifves af Guds Ande, såsom Paulus säger i Rom. 8: 14: Alla som drifvas af Guds Ande, de äro Guds barn. Men ett sådant den helige Andes drifvande är icke en coactio, eller ett tvång, utan den omvända människan gör frivilligt det goda, såsom David säger: Villigt kommer ditt folk, när du samlar din här (Ps. 110: 3). Och likväl är det äfven hos de pånyttfödda (en strid mellan ande och kött), såsom den helige Paulus skrifver i Rom. 7: 22 f.: Jag har min lust till Guds lag efter den invärtes människan; men jag ser en annan lag i mina lemmar, som kämpar mot den lag, som är i min ande, och griper mig fången i syndens lag, som är i mina lemmar. —- Sä tjänar jag nu själf Guds lag med anden, men syndens lag med köttet. Gal. 5: 17: Köttet har begärelse mot Anden och Anden mot köttet, och dessa äro mot hvarandra, på det att I icke mån göra hvad I viljen.

Häraf följer nu, att så snart den helige Ande som sagdt genom ordet och de heliga sakramenten påbörjat ett sådant pånyttfödelsens och förnyelsens verk, så är det visst, att vi genom den helige Andes kraft kunna och böra medverka, om också ännu med stor svaghet. Men detta sker icke genom våra köttsliga, naturliga krafter, utan genom de nya krafter och gåfvor, som den helige Ande i omvändelsen har börjat att hos

oss verka, och i denna mening' är det den helige Paulus uttryckligen och allvarligt förmanar oss, att vi såsom medarbetare icke måtte fåfängt mottaga Guds nåd (2 Kor. 6: l), hvilket dock icke får förstås annorlunda än så, att den omvända människan gör godt, så mycket och så länge Gud med sin helige Ande regerar, leder och styr henne, men så snart Gud toge sin nådiga hand ifrån henne, kunde hon icke ett ögonblick förblifva lydig emot Gud. Men ville någon förstå Pauli ord så, att den omvända människan medverkade med den helige Ande, såsom när två hästar tillsammans draga en vagn, så kan en dylik uppfattning, hvilken kränker den gudomliga sanningen, ingalunda godkännas.

Det råder därför en stor åtskillnad emellan döpta och icke döpta människor. Ty emedan enligt den helige Pauli lära alla, som hafva blifvit döpte, hafva iklädt sig Kristus (Gal. 3: 27) och sålunda äro verkligen pånyttfödda, hafva de numera ett arbitrium liberatum (en frigjord vilja), d. v. s. de äro, såsom Kristus säger, gjorda fria (Joh. 8: 36), på grund hvaraf de icke endast höra Guds orcl utan äfven kunna, om också i stor svaghet, skänka detsamma sitt bifall och mottaga det.

Men emedan vi under detta lifvet mottaga endast Andens förstling och vår pånyttfödelse icke är fullkomnad utan endast hos oss påbörjad, så råder hos de utvalda och verkligen pånyttfödda en beständig kamp och strid emellan Anden och köttet, och finnes icke blott en stor åtskillnad emellan de kristna, så att den ene är svag och den andre

stark i sin ande, utan äfven hvarje enskild kristen kan hos sig själf spåra denna olikhet att han vissa tider är frimodig och glad i sin ande, men andra tider åter försagd och förskräckt, vissa tider brinnande i kärleken, stark i tron och i hoppet, men andra tider åter kall och svag.

Men clå de döpta hafva handlat i strid mot sitt samvete, då de hafva låtit synden härska i sig och sålunda hafva bedröf-vat den helige Ande och förlorat honom, så skola de väl icke döpas på nytt, men de måste åter blifva omvända, hvarom ofvan torde vara nog sagdt.

Det är en obestridlig sanning, att vid en verklig omvän-654

delse måste en förändring, en ny böjelse och rörelse äga rum i förstånd, vilja och hjärta, nämligen så att hjärtat inser synden, fruktar för Guds vrede och vänder sig ifrån synden, förstår och mottager nådelöftet i Kristus, har goda, andliga tankar, kristliga uppsåt samt ifver att kämpa emot köttet. Men där intet af detta sker, elär är icke heller någon sann omvändelse. Men när fråga är de causa efficiente (om den verkande orsaken), d. v. s. hvem som verkar detta i oss, hvarifrån människan har detta, eller hur hon kan erhålla det, så lyder enligt vår lära svaret, att emedan människans naturliga krafter härtill intet kunna uträtta eller hjälpa, förekommer oss Gud i omätlig godhet och barmhärtighet och låter förkunna sitt heliga evangelium, genom hvilket den helige Ande i oss vill verka och utföra en dylik omvändelse och förnyelse, och genom sitt ords förkunnande och betraktande upptänder han hos oss tron och andra Gud välbehagliga dygder, så att allt detta är endast och allenast den helige Andes gåfvor och verkningar. Denna lära hänvisar oss sålunda till de medel, genom hvilka den helige Ande vill begynna och utföra detta, samt erinrar äfven om, huru dessa gåfvor skola bevaras, stärkas och förökas, och den förmanar oss att icke låta denna Guds nåd vara förspilld på oss, utan flitigt bruka dessa gåfvor, betänkande, huru stor synd det är att hindra och motstå denna den helige Andes verkan.

Med ledning af denna grundliga utredning af hela läran om rlen fria viljan kan man nu slutligen äfven döma om de frågor, hvarom nu redan flera år tvistats i de församlingar, som anslutit sig till Augsburgska bekännelsen, så att man kan inse hvad som är falsk lära och villfarelse samt afvisa, bestraffa och förkasta denna. Dessa frågor äro: »An homo ante, in, post conver-sionem Spiritui Sancto repugnet, vel puré passive se habeat? An homo convertatur ut traneus? An Spiritus Sanctus detur repugnantibus, et an conversio liominis fiat per modum coac-tionis.» Detta betyder: huruvida människan före, under och efter sin omvändelse motstår den helige Ande, eller huruvida hon alldeles ingenting gör utan blott förhåller sig passiv till hvad

Gud i henne verkar? Huruvida människan under omvändelsen förhåller sig såsom en stock? Huruvida den helige Ande gifves dem, som motstå honom? Huruvida omvändelsen sker genom tvång, så att Gud med våld och mot deras vilja tvingar människor till omvändelse?

1. För det första hafva vi stoikernas och manikeernas galenskap, att allt, som sker, måste så ske och »hominem coac-tum omnia facere», d. v. s. att människan gör allting på grund af tvång och att människans vilja äfven med hänsyn till utvärtes gärningar icke har någon frihet eller förmåga att i någon mån ådagalägga en utvärtes rättfärdighet, ärbarhet och tukt samt undvika utvärtes synder och laster, eller att människans vilja tvingas till onda, utvärtes gärningar såsom otukt, rof och mord m. m.

2. För det andra de grofva pelagianernas villfarelse, att den fria viljan af sina egna naturliga krafter utan den helige Ande kan själf omvända sig till Gud, tro evangelium och af hjärtat lyda Guds lag samt genom clenna sin frivilliga lydnad förtjäna syndernas förlåtelse och evigt lif.

3. För det tredje de påfviskas och skolastikernas villfarelse, som hafva framställt det något fyndigare och lärt, att människan af egna naturliga krafter kan själf göra början till något godt och till sin omvändelse, men att sedan den helige Ande kommer henne till hjälp, emedan hon är för svag att fullborda det, som hon med sina egna naturliga krafter har påbörjat.

4. För det fjärde synergisternas lära, som föregifva, att människan med afseende på andliga ting icke är alldeles

död, utan endast svårt sårad och halfdöd. Ehuru därför den fria viljan är för svag att göra början och själf af egna krafter omvända sig till Gud samt med hjärtat lyda Guds lag, så förmår hon dock, då den helige Ande gör början och genom evangelium kallar oss samt tillbjuder oss sin nåd, syndaförlåtelse och evig salighet, att af egna krafter, komma Gud till mötes och i någon mån, om också ringa och svagt, bidraga, hjälpa och medverka, förbereda och lämpa sig för Guds nåd, gripa fatt i och mottaga den, tro evangelium samt under fortsättningen och vid-

makthållandet af detta verk med sina egna krafter samverka med den helige Ande.

Gentemot denna villfarelse är ofvan utförligt visadt, att en dylik kraft, nämligen facidtas applicandi se ad gratiam, rl. v. s. förmåga att bereda sig för nåden, icke härrör från våra egna krafter utan endast och allenast från den helige Andes verkan.

o. Jämväl denna påfvars och munkars lära, att människan skulle efter pånyttfödelsen i detta lif fullkomligt hålla Guds lag och genom detta hållande af lagen varda rättfärdig-inför Gud och förtjäna det eviga lifvet.

6. A andra sidan böra äfven svärmarna med största allvar och nit bestraffas samt dessa ingalunda tålas i Guds församling, hvilka uppdikta, att Gud utan några medel, utan Guds ords hörande och de heliga sakramentens bruk drager människan till sig, upplyser, rättfärdiggör och saliggör henne.

7. Likaledes de som uppdikta, att Gud i omvändelsen och pånyttfödelsen skapar ett nytt hjärta och en ny människa på ett sådant sätt, att den gamle Adams substans och väsen, och i synnerhet den förnuftiga själen, helt och hållet utplånas och ett-nytt själens väsen skapas af intet. Denna villfarelse bestraffar den helige Augustinus uttryckligt i sin förklaring till den 25:e psalmen, där han anför bibelordet: bortlägges den gamla människan (Ef. 4: 22) och förklarar detta sålunda: »Ne aliquis arbitretur deponendam esse aliquam substantiam, exposuit, quid esset: deponite veterem hominem et induite novum, cum dicit in consequentibus: quapropter deponentes mendacium, loquimi-ni veritatem. Ecce hoc est deponere veterem hominem et indu-ere novum cet.» Detta betyder: På det att ingen må mena, att människans substans eller väsen skulle bortläggas, har han själf förklarat hvad det betyder att bortlägga den gamla människan och ikläda sig den nya, då han i de efterföljande orden säger: läggen bort lögnen och talen sanning. Se, detta är att bortlägga den gamla människan och ikläda sig den nya.

8. Likaledes (förkasta vi), när utan förklaring sådana talesätt användas som att människans vilja före, under och ef-

ter omvändelsen motstår den helige Ande och att den helige Ande gifves dem, som stå honom emot.

Af den förut gifna utredningen är det nämligen tydligt, att där genom den helige Ande ingen förändring till det goda äger rum i förstånd, vilja och hjärta och människan icke alls sätter tro till Guds löfte och icke af Gud göres beredvillig för nåden, utan helt och hållet står Guds ord emot, där sker ingen omvändelse och kan icke heller någon ske. Ty omvändelsen består i en sådan förändring genom den helige Andes verkan i människans förstånd, vilja och hjärta, att människan genom denna den helige Andes verkan kan mottaga den tillbjudna nåden. Och alla de, hvilka trilsket och hårdna eka cl t motstå den helige Andes bevekande påverkningar, som ske genom ordet, de mottaga icke, utan bedröfva och förlora den helige Ande.

Emellertid kvarstannar äfven hos de pånjrfctfödda en motspänstighet, hvarom Skriften talar, nämligen att köttet har begärelse mot Anden (Gal. 5: 17), att de köttsliga begärelserna föra strid mot själen (1 Petr. 2: 11) och att lagen i lemmarna kämpar mot den lag, som är i anden (Rom. 7: 23).

Men den icke pånyttfödda människan motstår Gud helt och hållet och är alltigenom syndens träl (Joh. 8: 34; Rom. 6: 16). Den pånyttfödda åter har lust till Guds lag efter den invärtes människan, men ser dock syndens lag i sina lemmar, hvilken kämpar mot den lag, som är i hennes ande, och därför tjänar hon Guds lag med anden men syndens lag med köttet (Rom. 7: 23 ff.). På detta sätt kan och bör den rätta meningen i denna fråga grundligt, tydligt och klart utredas och läras.

Hvad vidare angår Krysostomus' och Basilius' talesätt: »Trahit Deus, sed volentem trahit; tantum velis, et Deus præ-occurrit», samt skolastikernas talesätt: »Hominis v oluntas in conversione non est otiosa, sed agit aliquid», d. v. s. »Gud drager, men han drager den. som är villig» samt: »Vill endast, så skall Gud komma dig förut till mötes», samt: »Människans vilja är icke overksam vid omvändelsen, utan verkar något», hvilka talesätt införts för att framhäfva den naturliga, fria viljan

vid människans omvändelse i strid mot läran om Guds nåd, så framgår det tydligt ur den ofvan angifna utredningen, att desamma icke äro förenliga med den sunda läran utan strida däremot, hvarför de vid tal om människans omvändelse till Gud med allt skäl böra undvikas.

Vår fördärfvade viljas omvändelse, som icke är något annat än en densammas uppväckelse från andlig död, är nämligen endast och allenast Guds verk, liksom uppväckelsen i köttets lekamliga uppståndelse bör tillskrifvas Gud allena, såsom förut utförligt framhållits och i den heliga Skrifts klara vittnesbörd bevisats.

Men huru Gud i omvändelsen genom den helige Andes dragande af motspänstiga och ovilliga människor gör villiga, samt att efter denna omvändelse människans pånyttfödda vilja icke är i clen dagliga botöfningen overksam, utan medverkar i alla den helige Andes verk, detta torde ofvan hafva tillräckligt förklarats.

När därför Luther säger, att människan vid sin omvändelse förhåller sig puré passive, d. v. s. alldeles ingenting därvid åtgör, utan blott lider (mottager) det, som Gud i henne verkar, så är hans mening icke, att omvändelsen skulle ske utan Guds ords förkunnande och hörande, och icke heller är hans mening, att vid omvändelsen inga nya rörelser hos oss genom den helige Ande uppväckas och ingen andlig verkan hos oss påbörjas, utan han menar, att människan af sig själf eller med sina naturliga krafter ingenting kan uträtta eller hjälpa till med vid sin omvändelse, hvilken icke blott delvis utan helt och hållet är endast och allenast den helige Andes verkan, gåfva, skänk och gärning, och den helige Ande utför och verkar omvändelsen medelst sin kraft och makt genom ordet i människans förstånd, vilja och hjärta, »tanquam in subjecto patiente», d. v. s. i det att människan intet gör eller verkar, utan endast lider (eller mottager). Detta sker dock icke såsom när en bild ut-hugges ur en sten, eller ett sigill intryckes i vax, som därvid intet vet, känner eller vill, utan det sker på ett sådant satt, som vi nyss omtalat och förklarat.

Emedan äfven ungdomen i skolorna blifvit mycket förvirrad genom läran »de tribus causis efficientibus, concurrentibus in conversione hominis non renati», d. v. s. »om de tre verkande orsakerna till den icke pånyttfödda människans omvändelse till Gud» samt huru dessa, nämligen Guds förkunnade och hörda ord, den helige Ande och människans vilja förena sig med hvarandra, så vilja vi ännu en gång framhålla, att det af den ofvan gifna utredningen är tydligt, att omvändelsen till Gud är endast och allenast Guds den helige Andes verk, hvilken är den rätte mästaren, som ensam kan verka sådant hos oss, hvarvid han använder förkunnelsen och hörandet af sitt heliga ord såsom sitt därtill förordnade medel och verktyg. Men en icke pånyttfödd människas förstånd och vilja äro ingenting annat än siibjeclus convertcndus, d. v. s. den som bör omvändas, såsom en andligen död människas förstånd och vilja, i hvilken den helige Ande verkar omvändelse och förnyelse, till hvilket verk den människas vilja, som skall omvändas, intet åtgör, utan låter Gud allena i henne verka, till dess hon blifvit pånyttfödd, hvarefter hon med den helige Ande medverkar i de härefter följande goda gärningar, som äro Gud välbehagliga, såsom vi ofvan utförligt hafva förklarat.

TREDJE ARTIKELN. Om trons rättfärdighet inför Guà.

Den tredje tvistefråga, som har uppstått emellan några till Augsburgska bekännelsen sig anslutande teologer, rör Kristi rättfärdighet eller trons rättfärdighet, som af Gud genom tron af nåd räknas de stackars syndarna till rättfärdighet.

Å ena sidan liar man nämligen påstått, att trons rättfärdighet, som aposteln kallar Guds rättfärdighet, är Guds till hans väsen hörande rättfärdighet, hvilken skulle vara Kristus själf såsom varande Guds sanne, naturlige, väsentlige Son, hvilken genombron bor i de utvalda och drifver dem att göra det rätta,

Emedan äfven ungdomen i skolorna blifvit mycket förvirrad genom läran »de tribus causis efficientibus, concurrentibus in conversione hominis non renati», d. v. s. »om de tre verkande orsakerna till den icke pånyttfödda människans omvändelse till Gud» samt huru dessa, nämligen Guds förkunnade och hörda ord, den helige Ande och människans vilja förena sig med hvarandra, så vilja vi ännu en gång framhålla, att det af den ofvan gifna utredningen är tydligt, att omvändelsen till Gud är endast och allenast Guds den helige Andes verk, hvilken är den rätte mästaren, som ensam kan verka sådant hos oss, hvarvid han använder förkunnelsen och hörandet af sitt heliga ord såsom sitt därtill förordnade medel och verktyg. Men en icke pånyttfödd människas förstånd och vilja äro ingenting annat än siibjeclus convertcndus, d. v. s. den som bör omvändas, såsom en andligen död människas förstånd och vilja, i hvilken den helige Ande verkar omvändelse och förnyelse, till hvilket verk den människas vilja, som skall omvändas, intet åtgör, utan låter Gud allena i henne verka, till dess hon blifvit pånyttfödd, hvarefter hon med den helige Ande medverkar i de härefter följande goda gärningar, som äro Gud välbehagliga, såsom vi ofvan utförligt hafva förklarat.

TREDJE ARTIKELN. Om trons rättfärdighet inför Guà.

Den tredje tvistefråga, som har uppstått emellan några till Augsburgska bekännelsen sig anslutande teologer, rör Kristi rättfärdighet eller trons rättfärdighet, som af Gud genom tron af nåd räknas de stackars syndarna till rättfärdighet.

Å ena sidan liar man nämligen påstått, att trons rättfärdighet, som aposteln kallar Guds rättfärdighet, är Guds till hans väsen hörande rättfärdighet, hvilken skulle vara Kristus själf såsom varande Guds sanne, naturlige, väsentlige Son, hvilken genombron bor i de utvalda och drifver dem att göra det rätta,

hvarför han själf skulle vara deras rättfärdighet, gentemot hvilken rättfärdighet alla människors synd är såsom en vattendroppe jämförd med det stora hafvet.

Å andra sidan hafva några ansett och lärt, att Kristus endast enligt sin mänskliga natur skulle vara vår rättfärdighet.

Emot såväl de ena som cle andra hafva de öfriga lärare, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, enhälligt lärt, att Kristus är vår rättfärdighet icke allenast enligt clen gudomliga naturen och icke heller allenast enligt clen mänskliga naturen, utan enligt båda naturerna, i det att lian såsom Gud och människa genom sin fullkomliga lydnad har förlossat oss från våra synder, gjort oss rättfärdiga och saliga. Därför hafva de ock lärt, att trons rättfärdighet är syndernas förlåtelse, försoning med Gud samt att vi varda upptagna till Guds barn endast och allenast för Kristi lydnads skull, som genom tron allena, af idel nåd räknas alla rättrogna till rättfärdighet, så att de på grund häraf frikännas från all sin orättfärdighet.

Dessutom hafva i följd af Interim102 och af andra orsaker andra lärotvister om rättfärdiggörelsen uppstått, som sedermera skola utredas i antithesis, d. v. s. redogörelsen för de den rena läran motsatta meningarna,

Denna artikel om trons rättfärdighet är, såsom Apologien säger, den förnämsta i hela den kristna läran, utan hvilken intet bekyinradt samvete kan erhålla varaktig tröst eller rätt lära känna Kristi nåds rikedom, såsom också Dr. Luther säger: »Hvarest denna enda artikel förblifver oförvanskad, där förblifver också clen kristna församlingen oförvanskad och endräk-tig samt utan alla sekter, men där den icke förblifver oförvanskad, där är det icke möjligt att värja sig emot villfarelse och partianda.» Och särskildt om denna artikel talar Paulus, då han säger: Litet surdeg syrar hela degen (Gal. 5: 9). Därför använder han, då han talar om denna lära, så flitigt och

ifrigt partieulas exelusivas (uttiyck, som utesluta något), t. ex. utan lag, utan gärningar, af nåd, genom hvilka uttryck människans gärningar uteslutas, för att därmed framhålla, af huru stor vikt det är att i denna artikel jämte det att den rena läran framställes

äfven antithesis, cl. v. s. all häremot stridande lära, af visas och förkastas.

På det att sålunda denna lärostrid må blifva kristligt utredd i enlighet med Guds ord och med Guds nacl bilagd framställa vi nu i det följande vår lära, tro och bekännelse.

Om trons rättfärdighet inför Gud tro, lära och bekänna vi enhälligt i öfverensstämmelse med den förut anförda korta sammanfattningen af vår kristna tro och bekännelse, att en stackars syndig människa inför Gud rättfärdiggöres, d. v. s. af löses eller frikännes från alla sina synder och från en välförtjänt fördömelsen samt upptages till barnaskap och får arfsrätt till det eviga lifvet utan någon vår egen förtjänst eller värdighet och utan några, våra föregående, nuvarande eller efterföljande gärningar, utaf iclel nåd endast och allenast för vår Herre Kristi förtjänsts skull, hans fullkomliga lydnad, bittra lidande, död och uppståndelse, hvilkens lydnad räknas oss till rättfärdighet.

Detta goda tillbjndes oss i det heliga evangeliets löfte genom den helige Ande, och tron allena är det enda medel, hvarigenom vi kunna gripa fatt i, emottaga det, tillägna oss detsamma. Denna tro åter är en Guds gåfva, genom hvilken vi i evangeliets ord rätt lära känna vår Frälsare Kristus och förtrösta på honom, att vi endast för hans lydnads skull, af nåd hafva syndernas förlåtelse, af Gud Fader anses såsom gudfruktigt och rättfärdiga samt varda evigt saliga, Det betyder alltså alldeles detsamma, när Paulus säger, att vi rättfärdiggöras genom tron (Rom. 3: 28), eller att tron tillräknas oss till rättfärdighet (Rom. 4:5), eller då han säger, att vi genom den ende medlarens Kristi lydnad rättfärdiggöras, eller att genom den enes rättfärdighet trons rättfärdighet kommit öfver alla människor {Rom. 5: 18 f.). Ty tron rättfärdiggör icke därför eller på grund däraf att den är ett godt verk och en ädel dygd, utan emedan den i det heliga evangeliets löfte omfattar och mottager Kristi förtjänst, som genom tron måste tillägnas, om vi därigenom skola varda rättfärdiga. Den rättfärdighet, som inför Gud af idel nåd tillräknas tron eller de troende, är Kristi lydnad, lidande och uppstån-

delse, emedan lian för oss tillfyllest gjort lagen och betalat för vår synd. Ty emedan Kristus är icke endast människa utan Gud och människa i en oåtskiljäktig person, så stod han, såsom varande lagens herre, icke under lagen, så att han för sin egen person måste lida och dö. Därför tillräknas oss till rättfärdighet hans lydnad icke endast i lidandet och döden utan äfven den, som bestod däri att han frivilligt i vårt ställe underkastade sig lagen och genom sin lydnad uppfyllde den, så att Gud för hela den lydnads skull, som Kristus i görande och lidande, i lif och död, för oss bevisade sin himmelska Fader, förlåter oss synden, räknar oss såsom gudfruktiga och rättfärdiga samt gör oss evigt saliga. Denna rättfärdighet tillbjudes oss af den helige Ande genom evangelium och i sakramenten samt tillägnas och mottages genom tron. Därför hafva de troende försoning med Gud, syndernas förlåtelse, Guds nåd, barnaskap och arfsrätt till det eviga lifvet.

Uttrycket »rättfärdiggöra» betyder sålunda här att förklara rättfärdig och frikänna från synderna och deras eviga straff för Kristi rättfärdighets skull, som af Gud tillräknas tron (Fil. 3:9). I denna betydelse användes ordet allmänt i den heliga Skrift, såväl i gamla som nya testamentet. Ordspr. 17: 15: Den som rättfärdig gör den gudlöse och dömer den rättfärdige skyldig, de äro båda en styggelse för Herren. Jes. 5:23: Ve dem, som rättfärdiggöra de gudlösa på grund af mutor och som fråntaga de rättfärdiga deras rätt. Rom. 8: 33: Hvem vill åklaga Guds utkorade? Gud är den som rättfärdig gör, d. v. s. som aflöser och frikänner från synder.

Men emedan stundom ordet regeneratio, pånyttfödelse, användes i stället för ordet justificalio, rättfärdiggörelse, är det nödvändigt, att detta ord ordentligt förklaras, på det att förnyelsen, som följer på rättfärdiggörelsen genom tron, icke därmed sammanblandas, utan dessa båda noggrant hållas i sär,,

Ty ordet regeneratio, d. v. s. pånyttfödelse, användes stundom i den meningen, att det innefattar såväl

syndaförlåtelsen för Kristi skull allena som äfven den därefter följande förnyelsen, som den helige Ande verkar hos dem, som genom tron äroOM TRONS RÄTTFÄRDIGHET INFÖR GUD.

rättfärdiggjorda. På andra ställen användes det blott pro remissi-one peccatorum et adoptione in filios Dei, d. v. s. att det betyder endast syndernas förlåtelse och att vi upptagas till Guds barn. Och i denna senare mening användes detta ord mycket ofta i Apologien, såsom när det säges: Justificatio est regeneratio, d. v. s. rättfärdiggörelsen inför Gud är pånyttfödelsen, medan den helige Paulus gör en åtskillnad emellan dessa ord i Tit. 3: 5: Han har gjort oss saliga genom pånyttfödelsens bad och en förnyelse af den helige Ande. Ja, äfven ordet vivificatio, d. v. s. lefvandegörelse, användes stundom i samma mening. Ty emedan människan genom tron, som den helige Ande allena verkar, rättfärdiggöres, så är detta i sanning en pånyttfödelse, ty från att hafva varit ett vredens barn varder människan ett Guds barn och försättes sålunda från död till lif, såsom det står skrifvet: Då vi voro döda genom våra öfver trädels er, har han gjort oss lefvande med Kristus (Ef. 2:5), och: Den rättfärdige skall lefva af tro (Rom. 1: 17). I denna mening användes ordet mycket ofta i Apologien.

Vidare användes det äfven ofta i stället för »helgelsen» och »förnyelsen», som efterfölja trons rättfärdighet, och i denna mening har Dr. Luther begagnat det i sin bok om kyrkan och kyrkomöten samt äfven annorstädes.

Men då vi lära, att vi genom den helige Andes verkan blifva pånyttfödda och rättfärdiggjorda, så får detta icke förslås så, som om efter pånyttfödelsen hos de rättfärdiggjorda och pånyttfödda ingen orättfärdighet längre skulle vidlåda deras väsen och lif, utan det bör förstås så, att Kristus med sin fullkomliga lydnad öfverskyler all deras synd, som dock under detta lif alltjämt vidlåder deras natur. Icke desto mindre blifva de genom tron och för denna Kristi lydnads skull — hvilken Kristus för oss har bevisat Fadern alltifrån sin födelse och till sin smädliga död på korset — förklarade och ansedda för gud-fruktiga och rättfärdiga, ehuru de i följd af sin fördärfvade natur ännu äro syndare och förblifva detta ända till grafven. Men det får å andra sidan icke heller förstås så, som om vi664

finge och skulle utan bot, omvändelse och bättring gifva synden fria tyglar samt framhärda och fortfara i synd.

Ty en salin ånger måste gå förut, och de hvilka af idel nåd, såsom vi förut hafva sagt, för den ende Medlarens Kristi skull, genom i ron allena utan alla gärningar och förtjänst äro inför Gud rättfärdiga, d. v. s. upptagna till nåd, åt dem gifves äfven den helige Ande, som förnyar och helgar dem samt i dem verkar kärlek till Gud och nästan. Men emedan den påbörjade förnyelsen i detta lif förblifver ofullkomlig och synden bor i köttet äfven lios de pånyttfödda, så består trons rättfärdighet inför Gud i ett nådigt tillräknande af Kristi rättfärdighet, utan att våra gärningar tilläggas, så att våra synder förlåtas oss och öfverskylas samt icke tillräknas. Bom. 4: 6 ff.

Men här måste noggrant iakttagas, om denna artikel om rättfärdiggörelsen skall blifva oförvanskad, att icke det, som går före tron, och clet, som efterföljer densamma, inblandas och inskjutes i denna artikel såsom om det vore nödvändigt för rättfärdiggörelsen och hörande till densamma. Det är nämligen icke samma sak att tala om människans omvändelse och om hennes rättfärdiggörelse.

Icke allt, som hör till omvändelsen, hör äfven till artikeln om rättfärdiggörelsen, ty till denna hör och kräfves endast Guds nåd, Kristi förtjänst och tron, hvilken mottager dessa Guds välgärningar i evangeliets löften, hvarigenom Kristi rättfärdighet tillräknas oss, på grund hvaraf vi få och äga syndernas förlåtelse, försoning med Gud, barnaskap och arfsrätt till clet eviga lifvet.

Det finnes därför icke någon sann, saliggörande tro hos (lem, som icke hafva någon ånger, utan ett ondt uppsåt att förblifva och framhärda i synd, ty en sann ånger går förut och en rätt tro finnes endast där en sann bot finnes.

Kärleken är en frukt, som för visso nödvändigt följer den sanna troil. Om därför någon icke älskar, så är detta ett säkert vittnesbörd om att hon icke är rättfärdiggjord, utan ännu är kvar i döden, eller åter har förlorat trons rättfärdighet, såsom Johannes säger i 1 Joh. 3: 14. Ocli när Paulus säger: Vi rätt-OM TRONS

färdig göras genom tro ulan lagens gärningar (Rom. 3: 28), så visar lian därmed, att livarken den föregående ångern eller de efterföljande gärningarna liöra till artikeln eller frågan om trons rättfärdighet. Ty goda gärningar föregå icke rättfärdiggörelsen utan följa på densamma, och först måste personen vara rättfärdig, innan hon kan göra goda gärningar.

På samma sätt, ehuru förnyelsen och helgelsen äfven är en välgärning af vår medlare Kristus och ett den helige Andes verk, hör den dock icke med till artikeln eller frågan om rättfärdiggörelsen inför Gud utan följer efter denna, och i följd af vårt fördärfva de kött är den i detta lif aldrig ren eller fullkomlig, såsom Dr. Luther härom förträffligt skrifver i sin sköna och utförliga förklaring till Galaterbrefvet, där lian säger: »Yi medgifva väl, att man bör lära äfven om kärleken och goda gärningar, men detta skall ske när och i det sammanhang, dit detta hör, nämligen när det utom denna artikel om rättfärdiggörelsen är tal om goda gärningar. Men den liufvudfråga, som det här gäller, är icke spörsmålet, huruvida man äfven bör göra goda gärningar och älska, utan frågan, hvarigenom man varder inför Gud rättfärdig och salig. Och på den frågan svara vi med den helige Paulus, att vi varda rättfärdiga endast genom troil på Kristus och icke genom lagens gärningar eller kärleken. Detta betyder icke att vi härmed skulle förkasta gärningarna och kärleken, för hvilket våra motståndare falskligen anklaga och beskylla oss, utan vi vilja blott icke låta oss dragas från den liufvudfråga, som det här gäller, till ett alldeles annat spörsmål, som icke alls hör till denna sak, något som satan gärna skulle se. Därför vilja vi, så länge vi syssla med denna artikel om rättfärdiggörelsen, förkasta och fördöma gärningarna, ty denna artikel (om rättfärdiggörelsen) tillåter icke något meningsutbyte om de goda gärningarna, och därför afskära vi helt och hållet allt tal om lagen och lagens gärningar från detta spörsmål.» Så långt Luther.

På det att därför bedröfvade hjärtan må hafva en varaktig och pålitlig tröst, samt på det att tillbörlig ära ma gifvas Kristi förtjänst och Guds nåd, lär alltså Skriften, att trons rätt-

färdighet inför Gud består endast och allenast i en försoning af nåd eller syndernas förlåtelse, som skänkes oss af idel nåd endast för vår medlares Kristi förtjänst och som mottages endast genom tron på evangeliets löften. Sålunda förlitar sig troil i rättfärdiggörelsen inför Gud hvarken på ångern eller på kärleken eller på andra dygder utan endast på Kristus och på hans fullkomliga lydnad, hvarmed lian för oss uppfyllt lagen, hvilken l3Tdnad räknas cle troende till rättfärdighet.

Hvarken ånger eller kärlek eller någon annan dygd utan tron allena är också det enda medel och verktyg, i och genom hvilket vi kunna mottaga och omfatta Guds nåd, Kristi förtjänst och syndernas förlåtelse, som tillbjudes oss i evangeliets löften.

Man säger ock med rätta, att de troende, som genom tron på Kristus äro rättfärdiggjorda, hafva väl först i detta lif trons tillräknade rättfärdighet men sedan äfven en den nya lydnadens och de goda gärningarnas påbörjade rättfärdighet. Men dessa båda få icke sammanblandas med hvarandra eller tillsammans inskjutas i artikeln om trons rättfärdighet inför Gud. Ty emedan denna påbörjade rättfärdighet eller förnyelse i oss för vårt kötts skull är under detta lif ofullkomlig och oren, kan människan därmed och därigenom icke bestå inför Guds dom, utan detta kan endast Kristi lydnads, lidandes och döds rättfärdighet, som tillräknas tron, så att människan — äfven efter sin förnyelse, då hon redan gör många goda gärningar och lefver ett ärbart lif —• endast för denna lydnads skull behagar Gud och är honom angenäm samt upptages till barnaskap hos honom och får arfsrätt till det eviga lifvet.

Hit bör ock hänföras hvad den helige Paulus skrifver i Rom. 4: 3, nämligen att Abraham för Gud vardt rättfärdig endast och allenast genom tron för medlarens skull, utan tillägg af någon sin gärning, och detta icke endast då han i början omvändes från afguderi och inga goda gärningar hade, utan äfven sedermera, då han genom den helige Ande blifvit förnyad och smyckad med många- härliga, goda gärningar. Jfr 1 Mos. 15: 6; Ebr. 11: 8. Paulus framställer ock (Rom. 4: 1 ff.) fra-

gån, hvari Abrahams rättfärdighet inför Gud bestod, genom hvilken han hade en nådig Gud, var honom välbehaglig och vardt arfvinge till evigt lif. Härpå svarar han: Den som icke håller sig till gärningarna, utan tror j)å den som gör den ogudaktig e rättfärdig, honom tillräknas hans (ro till rättfärdighet (Rom. 4: 5). David säger likaledes Ps. 32: 1, att saligheten är den människas, hvilken Gud tillräknar rättfärdighet utan gärningar. Äfven om sålunda de omvända och troende hafva en påbörjad förnyelse, helgelse, kärlek, dygder och goda gärningar, så får delta dock icke indragas i och sammanblandas med artikeln om rättfärdiggörelsen inför Gud, på det att icke vår återlösares Kristi ära må förringas, och på det att anfäktade samveten må hafva en fast och pålitlig tröst, ehuru vår nya lydnad är ofullkomlig och oren.

Och detta är aposteln Pauli mening, då han i denna artikel så flitigt och träget använder particulæ exclusivæ, d. v. s. uttryck, genom hvilka i artikeln om trons rättfärdighet gärningarna uteslutas, t. ex. »absque operibus, sine lege, gratis, non ex operibus», cl. v. s. af nåd, utan förtjänst, utan lag, utan gärningar, icke på grund af gärningar o. s. v., hvilka exclusivæ alla sammanfattas, då man säger: Endast genom tron varda vi inför Gud rättfärdiga och saliga. Ty därigenom uteslutas gärningarna, men icke i den meningen att en sann tro skulle kunna finnas utan ånger, eller att cle goda gärningarna skulle vara osäkra frukter, hvilka icke böra och måste åtfölja den sanna tron, eller att de troende icke måste göra det som är godt, utan de goda gärningarna uteslutas från artikeln om rättfärdiggörelsen inför Gud, på det att desamma icke må indragas, inflätas eller inblandas i artikeln om en fattig syndares rättfärdiggörelse inför Gud, såsom om de vore härtill nödvändiga eller hörde mecl därtill. Detta är den rätta innebörden och meningen med particulæ exclusivæ in articulo justificationis, d. v. s. med de nyss nämnda uttrycken i artikeln om rättfärdiggörelsen, och böra desamma flitigt och träget i sagda artikel användas.

1. På det att därigenom all egen gärning, förtjänst, värdighet, berömmelse och förtröstan på alla våra egna gärningar668

må helt och hållet uteslutas från artikeln om rättfärdiggörelsen, så att våra gärningar icke må betraktas livarken lielt eller till hälften eller i ringaste mån såsom orsak eller förtjänst till rättfärdiggörelsen, så att Gud i detta hänseende skulle fästa något afseende viel dem.

2. På det att man må fasthålla vid att troil har förmåga och egenskapen att ensam och med uteslutande af allt annat vara det medel och verktyg, i och med hvilket Guds nåd och Ivristi förtjänst i evangeliets löften mottages, omfattas och tillägnas, medan kärleken samt alla andra dygder och gärningar frånkännas förmågan och egenskapen af ett sådant tillägnande.

3. På det att hvarken förnyelsen, helgelsen, dygder eller goda gärningar »tanquam forma aut pars aut causa justificatio-nis». d. v. s. vare sig såsom en orsak till rättfärdiggörelsen eller en del däraf, eller under någon annan förevändning, titel eller benämning, må blifva inblandade i artikeln om rättfärdiggörelsen såsom för densamma nödvändiga eller därtill hörande, utan (man må förstå att) trons rättfärdighet består endast i syndaförlåtelse, af idel nåd, endast för Kristi förtjänsts skull, hvilka skatter tillbjudas oss i evangeliets löften och genom tron allena mottagas, omfattas och tillägnas.

Därför måste ock förblifva och fasthållas en ordningsföljd emellan tro och goda gärningar, liksom emellan rättfärdiggörelse och förnyelse eller helgelse.

Ty goda gärningar föregå icke troil, och lielgelsen föregår icke heller rättfärdiggörelsen, utan i omvändelsen upptändes hos oss af den helige Ande först tron genom hörandet af evangelium, och denna tro omfattar Guds nåd i Kristus, hvarigenom människan rättfärdiggöres. Men sedan hon rättfärdiggjorts, förnyas och helgas hon ock af den helige Ande, af hvilken förnyelse och helgelse sedan de goda gärningarnas frukter följa. Et hæc non ita divelluntur, quasi vera fides aliquaiido et ali-quamdiu stare possit cum mal o proposito, sed ordine causarum et effectuum, antecedentium et consequentium, ita distribuun-tur. Manet enim, quod Lutherus recte dicit: Bene conveniunt et sunt convexa inscparabiliter fides et opera; sed sola fides est,OM TRONS RÄTTFÄRDIGHET INFÖR GUD.

quæ apprehendit benedictionem sine operibus, el tamen nunquam est sola. Detta betyder: Hvilket icke får uppfattas så, som om rättfärdiggörelsen och förnyelsen vore på sådant sätt åtskilda, att en sann tro stundom för en tid skulle kunna finnas och bestå vid sidan af ett ondt uppsåt, utan meningen är endast att angifva den ordning, i hvilken det ena föregår eller efterföljer det andra. Ty det är för visso sant hvad Dr. Luther sagt: Tron och de goda gärningarna passa väl tillsammans och komma godt öfverens, men det är dock tron allena, som utan gärningar omfattar välsignelsen, och likväl är den aldrig någonsin allena (utan gärning). Härom torcle ofvan nog vara sagdt.

Många meningsskiljaktigheter kunna ock på ett nyttigt sätt utredas och förklaras genom denna åtskillnad, som äfven Apologien iakttager, då den afhandlar Jak. 2: 20, ty då man talar om tron och huru den rättfärdiggör, så är det clen helige Pauli lära, att tron allena rättfärdiggör utan gärningar, i det att den som sagdt meddelar och tillägnar oss Kristi förtjänst. Men när man åter frågar, hvarigenom en kristen kan igenkänna och åtskilja en sann, lefvande tro ifrån en sminkad clöd tro vare sig hos sig själf eller hos andra — emedan många tröga och säkra kristna falskligen inbilla sig hafva tro, medan de ingen sann tro hafva — så svarar Apologien härpå: Jakob kallar den tro död, på hvilken icke följa alla slags goda gärningar och Andens frukter. Likaledes heter det i Apologiens latinska text: »Jacobus recte negat nos tali fide justificari, quæ est sine operibus, hoc est quæ mortua est», d. v. s. den helige Jakob förnekar med rätta, att vi skulle rättfärdiggöras genom en sådan tro, som är utan gärningar, d. v. s. är död.

Men Jakob talar — såsom Apologien säger — om deras gärningar, hvilka redan äro genom Kristus rättfärdiggjorda, med Gud försonade och hafva fått sina synders förlåtelse genom Kristus. Men då man frågar, hvaraf och hvarigenom troil har detta och hvad som kräfves för att den skall rättfärdiggöra och saliggöra, då är det falskt och orätt, om någon säger: fidem non posse justificare sine operibus; vel fidem, quatenus carita-tern, qua formetur, conjnnclam habet, justificare; vel .fidei, ut670

justificet necessariam esse præsentiam bonorum operum; vel bona opera esse causam sine qua non, quæ per particulas exclu-sivas ex articulo justificationis non excludantur, d. v. s. att tron icke skulle kunna rättfärdiggöra utan gärningar; eller att tron rättfärdiggör emedan den liar kärleken förbunden med sig, och det för kärlekens skull tillskrifves tron; eller att förhandenva-ron af gärningar är för tron nödvändig, ifall människan därigenom skall varda rättfärdig inför Gud; eller att förhandenvaron af goda gärningar är nödvändig i fråga om rättfärdiggörelsen eller i och för rättfärdiggörelsen, så att de goda gärningarna skulle vara en orsak, utan hvilken människan icke kunde rättfärdiggöras, och att desamma icke skulle uteslutas från artikeln om rättfärdiggörelsen genom particulæ exclusivæ, absque operibus cet., d. v. s. Paulus skrifver: utan gärningar. Ty tron rättfärdiggör endast och allenast därför, att den såsom ett medel och verktyg i evangeliets löften omfattar och mottager Guds nåd och Kristi förtjänst.

Detta torde för närvarande vara tillräckligt såsom en kortfattad förklaring öfver läran om rättfärdiggörelsen genom tron, som utförligare behandlats i de ofvannämnda skrifterna. Häraf framgår ock klart antithesis, d. v. s. den lära, som häremot strider, så att utom de omnämnda villfarelserna måste såsom emot vår afgifna förklaring stridande jämväl af visas och förkastas sådana läror som de följande:

1. Att vår kärlek eller våra goda gärningar vare sig helt eller delvis skulle vara en förtjänst eller orsak till vår rättfärdiggörelse inför Gud.

2. Eller att människan måste genom goda gärningar göra sig värdig och beredd, för att Kristi förtjänst må kunna meddelas henne.

3. Tel formalem nostram justitiam coram Deo esse in-hærentem nostram novitatem seu caritatem, d. v. s. att vår verkliga rättfärdighet inför Gud skulle vara den kärlek eller förnyelse, som den helige Ande verkar i oss och som finnes hos oss.

4. Eller att till trons rättfärdighet inför Gud skulle höra tvenne stycken eller delar, hvaraf den skulle bestå, nämligen

syndaförlåtelsen af nåd och sedan för clet andra också förnyelsen eller helgelsen.

5. Item fidem justificare tantum initialiter, vel partia-liter, vel principaliter; et novitatem vel caritatem nostram justificare etiam coram Deo vel completive vel minus principaliter.

6. Item creclentes coram Deo justificari vel coram Deo justos esse simul et imputatione et inchoatione, vel partim im-putatione partim inchoatione novæ obedientiæ.

7. Item applicationem promissionis graiiæ fieri et fide cordis et confessione oris ac reliquis virtutibus. Det betyder, alt tron skulle rättfärdiggöra endast så till vida att rättfärdigheten i oss genom tron påbörjas, eller så att tron intoge liksom första rummet i rättfäidiggörelsen, men att likväl äfven förnyelsen och kärleken hör med till vår rättfärdighet inför Gud ehuru icke så att den skulle utgöra den förnämsta orsaken till vår rättfärdighet, utan så att vår rättfärdighet inför Gud icke skulle vara hel eller fullkomlig utan denna kärlek och förnyelse. Jämväl att de troende inför Gud rättfärdiggöras såväl genom Kristi tillräknade rättfärdighet som äfven genom den påbörjade nya lydnaden, eller till en del genom tillräknandet af Kristi rättfärdighet och till en del genom den påbörjade nya lydnaden. Jämväl att tillägnandet af nådelöftet skulle ske såväl genom hjärtats tro som genom munnens bekännelse och genom andra dygder.

Det är äfven orätt, när det läres, att människan måste vinna saligheten på ett annat sätt eller genom något annat än det, hvarigenom hon inför Gud rättfärdiggöres, så att vi väl genom tron allena utan gärningar varda rättfärdiga, medan det däremot skulle vara omöjligt att utan gärningar vinna saligheten.

Detta är falskt, därför att det uppenbart strider emot Pauli ord i Rom. 4:6: Salig är den människa, hvilken Gud tillräknar rättfärdighet utan gärningar. Och grunden härtill är för Paulus, att vi vinna saligheten på samma sätt som rättfärdigheten, ja att vi i och med det att vi genom tron varda rättfärdiga samtidigt ock få barnaskapet och arfsrätten till det eviga lifvet och

saligheten. Därför använder Paulus vid frågan om saligheten lika ifrigt som vid frågan om rättfärdiggörelsen particulæ exclusivæ, d. v. s. sådana uttryck, genom hvilka våra gärningar och vår egen förtjänst helt och hållet uteslutas, såsom af nåd, utan gä min gar.

Därjämte måste ock meningsskiljaktigheten angående Guds väsensrättfärdighets inneboende i oss rätt utredas. I de utvalda, som genom Kristus äro vordna rättfärdiga och med Gud försonade, bor visserligen genom tron Gud, Fader, Son och helig Ande, hvilken är den eviga och väsentliga rättfärdigheten, ty alla kristna äro Guds, Faderns, Sonens och den helige Andes tempel, och de drifvas af honom äfven att göra det som är rätt, men ett dylikt Guds inneboende är icke den trons rättfärdighet, om hvilken den helige Paulus talar och som han kallar justitia Dei, d. v. s. Guds rättfärdighet, för hvars skull vi varda förklarade rättfärdiga inför Gud, utan detta Guds inneboende efterföljer trons rättfärdighet, hvilken går förut och icke är något annat än syndaförlåtelse och fattiga syndares upptagande (till Guds barn) endast och allenast för Kristi lydnads och förtjänsts skull.

Då det nu i våra församlingar och bland de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, är en erkänd sanning, att all vår rättfärdighet måste sökas utom oss och utom alla människors förtjänster, gärningar, dygd och värdighet samt grunda sig på Herren Kristus allena, så måste man väl lägga märke till, i hvilken mening Kristus i denna fråga om rättfärdiggörelsen kallas vår rättfärdighet, nämligen att vår rättfärdighet grundar sig hvarken på den ena eller den andra naturen, utan på Kristi hela person, hvilken såsom Gud och människa i sin enastående, hela och fullkomliga lydnad utgör vår rättfärdighet.

Ty äfven om Kristus hade utan synd blifvit 'aflat! och född af den helige Ande och i sin mänskliga natur allena hade uppfyllt all rättfärdighet, men icke hade varit sann, evig Gud, så skulle en dylik den mänskliga naturens

lydnad och lidande icke hafva kunnat räknas oss till rättfärdighet. Och om å andra

sidan Guds Son icke hade blifvit människa, hade den blott gudomliga naturen icke kunnat vara vår rättfärdighet. Därför tro, lära och bekänna vi, att Kristi hela persons hela lydnad, som han för vår skull ända till den smädliga döden på korset har bevisat Fadern, tillräknas oss till rättfärdighet. Ty den mänskliga naturen ensam, utan den gudomliga hade hvarken med sin lydnad eller sitt lidande kunnat inför den evige, allsmäktige Guden tillfyllestgöra för all världens synd, och däremot gudomen ensam, utan den mänskliga naturen, hade icke kunnat medla emellan Gud och oss.

Men emedan, såsom ofvan sagdt, det är hela personens lydnad, så är denna en fullkomlig tillfyllestgörelse och soning för människosläktet, hvarigenom Guds eviga, oföränderliga rättfärdighet, som är uppenbarad i lagen, blifvit tillfyllestgjord, och däri består vår inför Gud gällande rättfärdighet, som i evangelium uppenbaras, och på hvilken tron förlitar sig inför Gud och som Gud tillräknar tron, såsom det står skrifvet i Rom. 5: 19: Såsom genom den ena människans olydnad de många hafva blifvit gjorda till syndare, så skola ock genom den enes lydnad de många göras rättfärdiga, och 1 Joh. 1:7: Jesu Kristi, Guds Sons, blod renar oss från all synd. Likaså: Den rättfärdige skall lefva af tro (Rom. 1: 17; Hab. 2: 4).

På så sätt tillräknas oss till rättfärdighet hvarken Kristi gudomliga eller mänskliga natur i och för sig, utan endast den persons lydnad, hvilken är både Gud och människa. Tron ser sålunda på Kristi person, som för vår skull ställt sig under lagen, burit vår synd och för oss fattiga syndare under sin gång till Fadern alltifrån sin heliga födelse och intill döden bevisat sin himmelske Fader en fullständig och fullkomlig lydnad, hvarigenom han har öfverskylt all vår olydnad, som låder vid vår natur, dess tankar, ord och gärningar, så att den icke tillräknas oss till fördömelse, utan tillgifves och förlåtes af idel nåd och för Kristi skull allena.

Därför förkasta och fördöma vi enhälligt utom de ofvannämnda villfarelserna äfven de nedan uppräknade och alla lik-

nande såsom stridande emot Guds ord, profeternas och apostlarnas lära samt vår kristna tro:

1. Då det läres, att Kristus är vår rättfärdighet inför Gud endast enligt den gudomliga naturen.

2. Att Kristus är vår rättfärdighet endast enligt den mänskliga naturen.

3. Att när det i profeternas och apostlarnas skrifter talas om trons rättfärdighet orden rättfärdig göra och rättfärdiggöras icke skulle betyda frikänna från synd och få syndernas förlåtelse, utan att i självfva verket och i sanning göras rättfärdig på grund af den genom den helige Ancle ingjutna kärleken och dygden samt däraf härflytande gärningar.

4. Att tron icke afser endast Kristi lydnad, utan hans gudomliga natur i den mån som den bor i oss och verkar i oss, samt att vår synd skulle inför Gud öfverskylas genom detta inneboende.

5. Att tron skulle vara en sådan förtröstan på Kristi lydnad, som kan finnas och bestå hos en människa, hvilken icke är verkligt botfärdig och icke heller har någon kärlek utan emot sitt samvete framhärdar i synden.

6. Att icke Gud själf, utan endast Guds gåfvor bo i de troende.

Dessa och alla dylika villfarelser förkasta vi enhälligt såsom stridande emot Guds klara ord, och vi fasthålla genom Guds nåd ståndaktigt vid den lära om trons rättfärdighet inför Gud, som blifvit framställd och utvecklad i Augsburgska bekännelsen och dess Apologi samt med Guds ord visad vara sanning.

Skulle något ytterligare kräfvas till förklaring af denna höga och viktiga artikel om rättfärdiggörelsen inför Gud,

hvarpå våra själars salighet beror, så vilja vi för korthetens skull hänvisa till Dr. Luthers sköna, härliga förklaring till Galaterbrefvet.

FJÄRDE ARTIKELN. Om goda gärningar.

Emellan de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, har vidare uppstått en meningsskiljaktighet angående de goda gärningarna, i det att några hafva användt följande uttryckssätt: *Goda gärningar äro nödvändiga för saligheten och det är omöjligt att utan goda gärningar varda salig*, samt: *ingen har blifvit salig utan goda gärningar*. Detta emedan af de rätt troende goda gärningar kräfvas såsom trons frukter, och tron utan kärleken är död, äfven om denna kärlek icke är en orsak till saligheten.

Andra hafva åter bestridit detta och lärt, att goda gärningar väl äro nödvändiga, men icke till saligheten utan för andra orsaker och att därför de anförda påståendena eller talesätten — såsom varande oförenliga med rätt lära och riktigt uttryckssätt samt af de påfviska ständigt och äfven nu använda i strid mot vår kristna tros lära, i hvilken vi bekänna, att *tron allena rättfärdiggör och saliggör* — icke böra tålas i församlingen, på det att icke vår saliggörares Kristi förtjänst må förringas utan löftet om saligheten må vara och förblifva fast och visst för de troende.

I denna lärotvist hafva några få framställt det påstående, som blifvit den egentliga anledningen till tvisten, att *goda gärningar äro skadliga för saligheten*. Några påstodo äfven, att goda gärningar icke äro *nödvändiga*, utan *frivilliga*, emedan de icke framtvingas af fruktan för lagens straff, utan böra ske af en frivillig ande och ett gladt hjärta. Däremot hafva andra påstått, att *goda gärningar äro nödvändiga.*

Denna tvist uppstod från början med anledning af orden *necessitas* och *libertas*, d. v. s. »nödvändighet» och »frihet», emedan särskildt ordet *necessitas*, nödvändighet, icke endast betecknar den eviga, oföränderliga ordning, enligt hvilken alla människor äro skyldiga och pliktiga att lyda Gud, utan detbetyder stundom ock ett tvång, hvarmed lagen drifver människor till goda gärningar.

Men sedermera kom tvisten att gälla icke endast dessa ord, utan röra sig med stor häftighet om själfva lärofrågan, i det att några påstodo, att den nya lydnaden, som på grund af Guds ofvannämnda ordning kräfves, icke är nödvändig hos de pånyttfödda.

För att denna meningsskiljaktighet må med ledning af Guds ord blifva kristligt utredd och genom hans nåd fullständigt bilagd framställa vi här nedan vår lära, tro och bekännelse.

För det första är det i denna artikel ingen strid emellan de våra angående följande punkter, nämligen att det är Guds vilja, ordning och befallning, att de troende skola i sin lefnad öfva goda gärningar, och att verkligen goda gärningar icke äro sådana som hvar och en såsom honom bäst synes själf uttänker, eller som ske enligt människostadgar, utan sådana som Gud själf i sitt ord har föreskrifvit och befallt, samt att verkliga goda gärningar icke ske af egna naturliga krafter, utan först när personen är genom tron försonad med Gud och genom den helige Ande förnyad, eller — såsom Paulus säger, *i Kristus Jesus skapad på nytt till goda gärningar* (Ef. 2:10).

Det är icke heller någon strid därom, huru och hvarför de troendes goda gärningar — ehuru de så länge vi vandra i köttet äro orena och ofullkomliga — äro Gud välbehagliga, nämligen emedan personen är Gud välbehaglig för vår Herres Kristi skull, genom tron. Ty ehuru de gärningar, som tillhöra upprätthållandet af en utvärtes tukt, hvilka kunna göras och kräfvas äfven af icke troende och oomvända människor, hafva sitt beröm inför världen och därjämte äfven af Gud belönas med timlig välsignelse i denna värld, så äro de dock — emedan de icke härflyta af en rätt tro — inför Gud synd, d. v. s. befläckade med synder, och anses af Gud såsom syndiga och orena för den fördärfvade naturens skull och emedan personen icke är försonad med Gud. Ty *ett dåligt träd kan icke bära god frukt* (Matt. 7:18), och *allt som icke är af tro, det är synd*(Rom. 14:23). Om sålunda en persons

gärningar skola behaga Gud, så måste först personen själf vara Gud välbehaglig, hvilket blott för Kristi skull är möjligt.

Därför måste tron vara moder och källa till alla de gärningar, som äro verkligen goda och Gud välbehagliga och som Gud vill belöna såväl i denna som i den tillkommande världen, hvarför dessa gärningar ock af den helige Paulus kallas *trons frukter* och *Andens frukter* (Gal. 5:22). Ty — såsom Dr. Luther skrifver i företalet till Romarebrefvet — »tron är ett Guds verk i oss, som förvandlar oss och föder oss på nytt af Gud, dödar den gamle Adam och gör oss till helt andra människor till hjärta, håg, sinne och alla krafter samt för den helige Ande med sig. Ja, tron är ett lefvande, lifligt, verksamt, kraftigt ting, så att det är omöjligt att den icke oaflåtligt skulle verka godt. Den frågar icke heller, om man bör göra goda gärningar, utan innan man frågat har hon redan gjort dem och är beständigt verksam. Men den som icke gör sådana gärningar är en människa utan tro, famlar såsom en blind och ser sig omkring efter tro och goda gärningar, men vet icke hvad hvarken tro eller goda gärningar är, fastän hon pratar och skräflar med många ord om tro och goda gärningar. Tron är en lefvande fast tillförsikt till Guds nåd, så säker, att en människa tusen gånger kunde dö hellre än att släppa den. Och en sådan tillförsikt och visshet om Guds nåd gör oss glada och frimodiga gentemot Gud och alla skapade varelser. Detta verkar den helige Ande i tron, och därigenom blifver människan utan något tvång villig och redobogen att göra godt emot alla, stå enhvar till tjänst och fördraga allting, Gud till pris och lof, som har bevisat henne en så stor nåd. Därför är det omöjligt att skilja gärningar från tron, ja så omöjligt som att skilja värme och ljus från elden.»

Men då ingen strid råder ibland de våra angående dessa punkter, vilja vi icke här längre uppehålla oss därvid, utan endast angående de omstridda punkterna enkelt och tydligt förklara vår mening.

Hvad då först angår de goda gärningarnas nödvändigheteller frivillighet, så är det obestridligt att i Augsburgska bekännelsen och dess Apologi det talesättet, att goda gärningar äro nödvändiga, användes och ofta upprepas, liksom äfven, att det är nödvändigt att göra goda gärningar, hvilka ock nödvändigt böra följa på tron och försoningen (med Gud). Därjämte säges det äfven, att vi nödvändigt böra och måste göra de goda gärningar, som Gud har befallt. På samma sätt använder äfven Skriften själf sådana uttryck som »nödvändighet», »det är nödvändigt», »vi böra» och »vi måste» med afseende på sådant, som vi på grund af Guds ordning, befallning och vilja äro skyldiga att göra. Jfr Rom. 13:5; 1 Kor. 9:16; Apg. 5:29; Joh. 15:12; 1 Joh. 4:21.

Därför blifva de nyss anförda talesätten i denna kristna och riktiga mening utan skäl afvisade och förkastade af några, ty det är fullt rimligt att använda dem för att bestraffa och förkasta den säkra epikureiska[96] inbillningen, som uppdiktar, att en död tro eller inbillad sådan, som är utan bot och goda gärningar, skulle vara verklig tro, liksom om i ett hjärta skulle kunna finnas samtidigt en rätt tro och ett ondt uppsåt att framhärda i synd, hvilket är omöjligt, eller liksom om någon skulle kunna hafva och behålla en sann tro, rättfärdighet och salighet, fastän han är och förblifver ett murket och ofruktbart träd, som icke bär någon god frukt, ja fastän han framhärdar i synder gentemot sitt samvete eller uppsåtligen återfaller i sådan synd. Allt detta är orätt och falskt.

Här bör emellertid erinras därom, att man vid dessa uttryck bör tänka på necessitas ordinis, mandati et voluntatis Christi ac debiti nostri, non autem necessitas coactionis, d. v. s. att då ordet »nödvändig» användes, skall det icke uppfattas så som ett tvång utan såsom afseende Guds oföränderliga viljas ordning, som vi äro skyldiga att lyda, ty hans bud säger oss, att skapelsen skall lyda sin skapare. På andra ställen däremot, t. ex. 2 Kor. 9:7, brefvet till Filemon v. 14 eller 1 Petr. 5:2, användas dylika uttryck — »nödvändighet», »det är nödvändigt» o. s. v. — om sådant, som någon mot sin vilja, på grund af tvång eller annars nödgas till, så att han väl i det, som i detyttre synes, gör det, men likväl utan eller mot sin vilja. Men dylika skengärningar vill Gud icke hafva, utan det nya förbundets folk skall vara ett *villigt folk* (Ps. 110:3) och *med villigt hjärta offra* (Ps. 54:8) samt *vara af hjärtat lydiga, icke med olust eller af tvång* (2 Kor. 9:7; Rom. 6:17), ty *Gud älskar en glad gifvare* (2 Kor. 9:7). I denna betydelse och mening säges och läres det med rätta, att verkligen goda gärningar böra göras villigt eller med frivillig ande af dem, som Guds Son har gjort fria, och det är i denna mening som några under denna lärostrid särskildt yrkat på de goda gärningarnas frivillighet.

Men här bör man åter väl lägga märke till den åtskillnad, hvarom Paulus talar i Rom. 7:22 f.: *Jag har min lust till Guds lag efter den invärtes människan, men jag ser en annan lag i mina lemmar, som* icke blott är ovillig eller olustig, utan äfven *kämpar mot den lag, som är i min ande*. Och med afseende på det ovilliga och motsträfviga köttet säger Paulus i 1 Kor. 9:27: *Jag späker min kropp och underkufvar honom*, och *de som tillhöra Kristus hafva korsfäst sitt kött, ja döda det, tillika med lustarna och begärelserna* (Gal. 5:24; Rom. 8:13). Men däremot är det falskt och måste förkastas, när man påstår och lär, att de goda gärningarna äro för de troende i den meningen frivilliga, att det står i deras fria skön att göra eller underlåta dem, eller att de skulle kunna vilja handla i strid mot Guds lag och icke desto mindre behålla tron, Guds huldhet och nåd.

För det andra, när det läres, att goda gärningar äro nödvändiga, så bör det förklaras hvarför och på grund af hvilka orsaker de äro nödvändiga. Dessa orsaker omnämnas i Augsburgska bekännelsen och Apologien. Men här måste man taga sig noga i akt, att icke gärningarna indragas och inblandas i artikeln om rättfärdiggörelsen och saliggörelsen. Därför förkastas med rätta sådana påståenden som att *goda gärningar äro för de troende nödvändiga till saligheten, så att det är omöjligt att varda salig utan goda gärningar*. De strida nämligen uppenbart emot läran de particulis exclusivis in articulo justificationis et salvationis, d. v. s. emot de uttryck, med hvilka denhelige Paulus fullständigt utesluter våra gärningar och förtjänster från artikeln om rättfärdiggörelsen och saliggörelsen samt tillskrifver alltsammans Guds nåd och Kristi förtjänst allena, såsom i föregående artikel har förklarats. Därjämte beröfva dylika påståenden anfäktade och oroliga samveten evangeliets tröst, förorsaka tvifvel och äro på många sätt farliga, stärka den förmätna inbillningen om en vår egen rättfärdighet samt förtröstan på egna gärningar, hvarjämte de af de påfviska upptagas och af dem anföras såsom stöd för deras meningar, gentemot den rena läran om den allena saliggörande tron. De strida äfven emot Guds frälsningsbringande ord, där det står skrifvet, att *saligheten är den människas, hvilken Gud tillräknar rättfärdighet utan gärningar* (Rom. 4:6). I Augsburgska bekännelsens sjätte artikel står jämväl, att vi blifva frälsta utan gärningar, genom tron allena. Äfven Dr. Luther har sammalunda förkastat och fördömt dessa påståenden, nämligen 1) hos de falska profeter, som uppträdde hos galaterna, 2) hos de påfviska på ganska många ställen, 3) hos vederdöparna, som ville gifva den tolkningen, att tron väl icke skall grunda sig på gärningarnas förtjänst, men att dessa dock kräfdes såsom något för saligheten nödvändigt, samt 4) äfven hos några af sina anhängare, hvilka hade förklarat detta påstående så, att ehuru vi kräfva gärningarna såsom för saligheten nödvändiga, så lära vi dock icke att man skall sätta sin förtröstan på gärningarna.

Därför och på grund af nämnda orsaker hafva vi allt skäl att i våra församlingar fasthålla därvid, att dylika talesätt icke böra läras, försvaras eller urskuldas, utan såsom falska och orätta ur våra församlingar afvisas och förkastas, ty under förföljelsens tid — då en klar och tydlig bekännelse gentemot alla förvanskningar och vrängningar i artikeln om rättfärdiggörelsen var allra mest nödvändig — hafva de åter genom Interim[102] kommit i bruk och föranledt lärostrider.

För det tredje, eftersom det äfven tvistats om, huruvida goda gärningar bevara saligheten, eller om de äro nödvändiga för att bibehålla tron, rättfärdigheten och saligheten, måste äfven noggrant och grundligt förklaras, huru rätt färdighetenoch saligheten hos oss bibehållas, så att de icke åter förloras, hvilket är af allra största vikt, ty det är skrifvet: *Den som håller ut intill änden, han skall varda frälst* (Matt. 24:13) samt: *Vi hafva blifvit delaktiga af Kristus, om vi annars hålla vår första tillförsikt fast intill änden* (Ebr. 3:14).

Först måste därför den falska epikureiska[96] inbillningen allvarligt bestraffas och förkastas, nämligen då några uppdikta, att tron och den mottagna rättfärdigheten och saligheten icke skulle kunna förloras genom några synder och onda gärningar, icke ens frivilliga och uppsåtliga, utan att en kristen, äfven om han utan fruktan och blygsel följer sina onda lustar och står den helige Ande emot samt i strid mot sitt samvete uppsåtligt begår synd, icke desto mindre skulle behålla tron, Guds nåd, rättfärdigheten och saligheten.

Gentemot denna fördärfliga inbillning böra för de genom tron rättfärdiggjorda kristna med allt allvar och flit upprepas och inskärpas Guds sannfärdiga, orubbliga hotelser, stränga straff och förmaningar, såsom: *Faren icke*

vilse. Hvarken horkarlar eller äktenskapsbrytare eller giriga o. s. v. *skola ärfva Guds rike* (1 Kor. 6:9; Ef. 5:5). *De som göra sådant skola icke ärfva Guds rike* (Gal. 5:21). *Om I lefven efter köttet, skolen I dö* (Rom. 8:13). *För sådants skull kommer Guds vrede öfver otrons barn* (Kol. 3:6).

Men när och huru på grund häraf förmaningar till goda gärningar kunna inskärpas utan att fördunkla läran om tron och rättfärdiggörelsen, därpå gifver oss Apologien ett förträffligt exempel, då den om 2 Petr. 1:10: — *Vinnläggen eder om att göra eder kallelse fast* — säger: »Paulus lär, hvarför man bör göra goda gärningar, nämligen på det att vi må göra vår kallelse fast, d. v. s. på det att vi icke må falla ifrån och förlora vår kallelse genom att på nytt synda. Gören goda gärningar, säger han, på det att I mån hålla fast vid eder himmelska kallelse, så att I icke åter affallen och förloren Anden och gåfvorna, som I hafven fått icke för de efterföljande gärningarnas skull utan af nåd genom Kristus och som nu genom tron bibehållas. Men tron förblifver icke hos dem, som föraett syndigt lif, förlora den helige Ande och visa boten ifrån sig.» Så långt Apologien.Citatet är hämtadt ur Apologiens tyska text, som utgör en fri öfversättning af det latinska originalet. Motsvarande ställe återfinnes ofvan s. 252 f.

Däremot bör man icke mena, att tron endast i början omfattar rättfärdigheten och saligheten och sedan öfverlämnar denna sin uppgift åt de goda gärningarna, så att det ålåge dem att bevara den mottagna rättfärdigheten och saligheten, utan på det att löftet om att icke blott mottaga utan också behålla rättfärdigheten och saligheten måtte vara fast och visst, tillskrifver Paulus i Rom. 5:2 åt tron allena icke blott tillträde till nåden, utan äfven det att vi blifva beståndande i nåden och berömma oss af den tillkommande härligheten, d. v. s. början, midt och slut. Likaså Rom. 11:20: *De blefvo afbrutna genom otron, men du står genom tron.* Kol. 1:22 f.: *Han skall inför sin åsyn framställa eder heliga, ostraffliga och oförvitliga, om I annars förblifven i tron*. 1 Petr. 1:5: *I bevarens med Guds makt genom tron till frälsning*, samt: *I vinnen eder tros mål, edra själars frälsning* (1 Petr. 1:9).

Då det sålunda af Guds ord klart framgår, att tron är det egentliga och enda medel, hvarigenom rättfärdighet och salighet icke blott mottages utan äfven af Gud bevaras, så har man allt skäl att förkasta Tridentinska mötets beslut och öfriga uttalanden i samma riktning, nämligen att våra goda gärningar bevara saligheten, eller att den emottagna trons rättfärdighet eller ock tron själf fullständigt eller till någon del bibehålles och bevaras genom våra goda gärningar.

Innan denna lärostrid uppkom, hafva visserligen flera rättsinniga lärare användt dylika och liknande talesätt vid förklaringar till den heliga Skrift, men de hafva härmed ingalunda velat gifva stöd åt den nämnda påfviska villfarelsen. Då nu emellertid tvist uppkommit angående dessa talesätt samt de gifvit anledning till förargelse och söndring, är det säkrast att i enlighet med den helige Pauli förmaning fasthålla liksom vid den rena läran så ock vid »förebilden af de hälsosammaorden» (2 Tim. 1:13), hvarigenom mycken onödig träta förhindras och församlingen bevaras för mycken förargelse.

För det fjärde, hvad det påståendet angår, att goda gärningar skulle vara skadliga, vilja vi därom afgifva en tydlig förklaring. Om någon vill draga in de goda gärningarna i läran om rättfärdiggörelsen samt grunda sin rättfärdighet eller förtröstan om saligheten på dem, så att han genom desamma skulle förtjäna Guds nåd och varda salig, så säga härtill icke vi, utan Paulus själf, hvilken trenne gånger upprepar det (Fil. 3:7 ff.), att för en sådan människa äro hennes gärningar icke blott onyttiga och till hinders, utan äfven *skadliga*. Men de goda gärningarna hafva icke i och för sig skuld härtill, utan den falska förtröstan, som man i strid mot Guds uttryckliga ord sätter till gärningarna.

Men häraf följer ingalunda, att man af denna orsak skulle helt enkelt (utan förklaring) säga, att goda gärningar äro för de troende till deras salighet skadliga, ty hos de troende äro goda gärningar, när de ske propter veras causas et ad veros fines, d. v. s. af det skäl och i det syfte, som Gud af de pånyttfödda kräfver dem, kännetecken på deras salighet. Jfr Fil. 1:11. Det är nämligen Guds vilja och uttryckliga befallning, att de troende skola göra goda gärningar, hvilka den helige Ande verkar i de troende, och äro dessa gärningar för Kristi skull Gud

välbehagliga och hafva löfte om en härlig belöning både i detta och i det tillkommande lifvet.

Därför afvisas och förkastas äfven detta påstående i våra församlingar, emedan detsamma framställdt utan all förklaring är falskt och föranledande anstöt, då tukt och ärbarhet därigenom försvagas, medan ett rått, vildt, epikureiskt[96] obekymradt lif vinner insteg och befordras. Ty för det som är skadligt till vår salighet böra vi ju med all flit taga oss till vara.

Men emedan de kristna icke böra afhållas från goda gärningar utan på det flitigaste förmanas och tillhållas att göra sådana, kan och bör detta påstående utan närmare förklaring icke tålas eller försvaras i Kristi församling.

FEMTE ARTIKELN.

Om lag och evangelium.

Emedan åtskillnaden mellan lag och evangelium utgör ett synnerligen härligt ljus, som tjänar till att rätt dela Guds ord samt förklara och förstå de heliga profeternas och apostlarnas skrifter, bör denna åtskillnad med synnerlig flit upprätthållas, så att icke dessa tvenne läror med hvarandra sammanblandas, eller af evangelium göres en lag, hvarigenom Kristi förtjänst ställes i skuggan och bekymrade samveten beröfvas den tröst, som de annars äga i det heliga evangelium, när detta rent och klart förkunnas, och hvarigenom de kunna hålla sig uppe i sina svåraste anfäktelser gentemot den ångest, 'som lagen injagar.

Nu har äfvenledes härom en meningsskiljaktighet uppstått emellan de teologer, som ansluta sig till Augsburgska, bekännelsen. En del af dessa påstå nämligen, att evangelium egentligen är icke endast en nådeförkunnelse utan därjämte också en botpredikan, hvilken bestraffar den gröfsta synden, nämligen otron. De andra åter hafva ansett och förfäktat den meningen, att evangelium icke egentligen är en bot- eller straffpredikan — något som egentligen är Guds lags uppgift, hvilken bestraffar all synd och sålunda äfven otron — utan en predikan om Guds nåd och huldhet för Kristi skull, genom hvilken den otro, hvari de förut lefde och som af Guds lag bestraffats, till-gifves och förlätes de till Kristus omvända.

Då vi nu rätt betrakta denna meningsskiljaktighet, finna vi, att den förnämligast förorsakats däraf, att ordet evangelium icke alltid användes och förstås på samma sätt, utan såväl i Guds heliga Skrift som hos äldre och nyare kyrkolärare brukas i tvenne olika meningar. Stundom brukas det så, att därmed förstås vår Herres Kristi hela lära, som han i sin predikan förkunnat på jorden och befallt skola i Nya Testamentet förkunnas, hvari han sålunda inbegripit såväl en förklaring af la-

gen som en förkunnelse af Guds, den himmelske Faderns huldhet och nåd. Sålunda står det skrifvet i Mark. 1: 1: Begynnelsen af Jesu Kristi, Guds Sons, evangelium, och strax därefter angifvas de förnämsta hufvudstyckena däraf, nämligen bättring och syndernas förlåtelse. Likaså då Kristus efter sin uppståndelse befaller sina lärjungar att predika evangelium för hela skapelsen (Mark. 16: 15), sammanfattar han sin läras huf-vudinnehåll i några få ord, sägande: Så är det skrifvet; och så måste Kristus lida och på den tredje dagen uppstå från de döda, och bättring och syndernas förlåtelse predikas i hans namn blayid alla folk (Luk. 24: 46 f.). På samma sätt kallar äfven Paulus hela sin lära evangelium (Apg. 20: 2l), men han indelar dock hufvudinnehållet af denna sin lära i de båda hufvudstyckena: omvändelse till Gud och tro på Kristus. I denna betydelse är generalis definitio — d. v. s. förklaringen af ordet evangelium, när detta tages i vidsträcktare mening och utan egentlig åtskillnad emellan lag och evangelium — riktig, då man säger, att evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse, ty Johannes, Kristus och apostlarna hafva börjat sin predikan med bättringen och sålunda framställt och förklarat icke endast det nåderika löftet om syndernas förlåtelse utan äfven Guds lag. Men sedan användes ordet evangelium äfven i en annan och sin egentliga betydelse, och då inbegriper det icke predikan om bot utan endast predikan om Guds nåd, såsom när Kristus strax efter hos Markus säger: Gören bättring och tron evangelium (Mark. 1: 15).

Men ordet bot (eller bättring) har icke heller alltid samma betydelse i den heliga Skrift. På några ställen i den heliga Skrift användes det nämligen om människans hela omvändelse, t. ex. Luk. 13: 3, 5: Om I icke bättren eder, skolen I alla sammalunda förgås, samt Luk. 15: 7, 10: Sammalunda varder glädje öfver en enda syndare, som bättrar sig. Men i det nyss anförda Mark. 1: 15, liksom annorstädes, där boten och tron på Kristus (Apg. 20: 2l) eller boten och syndernas förlåtelse (Luk. 24: 47) skiljas åt, betyder det att göra bot ingenting annat än att verkligen inse sin synd, hjärtligt ångra den och af-m

hålla sig därifrån. En sådan syndens kännedom härrör ifrån lagen, men den är icke nog för en frälsningsbringande omvändelse till Gud, såframt icke härtill kommer tron på Kristus, hvilkens förtjänst det heliga evangeliums trösterika predikan tillbjuder alla botfärdiga syndare, hvilka blifvit förskräckta genom lagens predikan. Ty evangelium förkunnar syndernas förlåtelse icke för obrutna, säkra hjärtan, utan för de förkrossade eller botfärdiga (Luk. 4: 18), och på det att af ångern och den genom lagen injagade förskräckelsen icke förtviflan må uppstå, måste härtill komma förkunnelsen af evangelium, så att det må varda en ånger till frälsning (2 Kor. 7: 10).

Ty emedan en enbär förkunnelse af lagen utan Kristus framkallar antingen själf förmätna människor, som mena sig kunna med utvärtes gärningar uppfylla lagen, eller ock drifver människorna till fullständig förtviflan, tager Kristus lagen i sina händer och förklarar den andligt (jfr Matt. 5: 21 ff.; Rom. 7: 14 och Rom. 1: 18) samt uppenbarar sålunda sin vrede från himmelen öfver alla syndare och visar, huru stor denna vrede är. Därigenom hänvisas de till lagen för att genom den lära rätt känna sin synd, hvilken kännedom Mose aldrig liade hos dem kunnat framtvinga. Ty — såsom aposteln betygar i 2 Kor. 3: 14 f. — ehuru Mose läses, så finnes dock alltjämt det täckelse kvar, hvilket hängde för hans ansikte, så att människorna icke kunna inse, att lagen är andlig eller huru stora ting den af dem kräfver samt huru fruktansvärdt den förbannar och fördömer oss, emedan vi icke kunna hålla den eller uppfylla dess kraf. Men när de omvända sig till Herren, varder täckelset borttaget (2 Kor. 3: 16).

Därför måste Kristi Ande icke blott trösta utan äfven genom lagens ämbete straffa världen för synd och sålunda i Nya Testamentet utföra, såsom profeten säger, opus alienum, ut fa-eiat opus proprium, d. v. s. han måste utföra ett främmande verk — nämligen att straffa — på det att han må kunna utföra sitt eget verk, d. v. s. att trösta och predika om nåden, för hvilken orsak Kristus har förvärfvat och sändt oss honom, hvarför han äfven kallas tröstare, såsom Dr. Luther i sin för-

klaring öfver evangeliet på femte söndagen efter Trefaldighet säger: »Lagens predikan är allt det, som förkunnar för oss om våra synder och Guds vrede, det må ske när eller på hvad sätt som helst. Evangelium åter är en sådan predikan, som icke visar eller gifver oss någonting annat än nåd och förlåtelse i Kristus. Emellertid är det sant och rätt, att apostlarna och evangeliums förkunnare — såsom äfven Kristus själf gjorde — stadfästa lagens predikan samt börja därmed hos dem, som ännu icke hafva lärt känna sin synd och känt ångest för Guds vrede, såsom Herren själf säger i Joh. 16: 8: Den helige Ande skall öfverbevisa världen om synd, ty de tro icke på mig. Ja, hvilken allvarligare, fruktansvärdare förkunnelse och predikan om Guds vrede emot synden finnes väl än just Kristi, hans Sons lidande och död? Men så länge allt detta förkunnar Guds vrede och förskräcker människan, är det ännu icke evangeliums eller Kristi egentliga predikan, utan Moses och lagens predikan emot de obotfärdiga. Ty evangelium och Kristus hafva icke den uppgiften eller äro oss icke gifna för att förskräcka och fördöma oss, utan för att trösta och upprätta dem, som äro förskräckta och försagda.» Och på ett annat ställe säger Dr. Luther: »Kristus säger: den helige Ande skall öfverbevisa världen om\ synd, och detta kan icke ske annat än genom en förklaring af lagen.»

På samma sätt säga äfven Schmalkaldiska artiklarna, att äfven i Nya Testamentet kvarstår och uppfylles lagens uppgift, hvarigenom sj^nden och Guds vrede uppenbaras, men till detta (lagens) verk fogar Nya Testamentet genast nådelöftet genom evangelium. Jfr ofvan s. 335 f.

Äfven Apologien säger, att till en rätt frälsningsbringande bot är det icke nog att predika endast lagen, utan härtill måste äfven komma evangelium. Jfr ofvan s. 193 ff. Dessa båda läror höra samman och måste bådadera bedrifvas, men så att man iakttager en bestämd ordning och tillbörlig åtskillnad. Sålunda varda antinomisterna eller lagfienderna med fog förkastade, hvilka förvisa lagens predikan från kyrkan och påstå,

att synderna skola bestraffas och ångern läras icke genom lagen utan genom evangelium.

Men på det att enhvar må inse, att vi icke vilja förbigå något i denna lärostrid, utan fullständigt framställa hela spörsmålet för den kristne läsaren, tro, lära och bekänna vi enhälligt, att lagen egentligen är en gudomlig lära, i hvilken Guds rättfärdiga, oföränderliga vilja uppenbaras, samt huru människan i sin natur, i sina tankar, ord och gärningar borde vara beskaffad för att vara Gud välbehaglig, hvarjämte öfverträ-darna däraf hotas med Guds vrede, timliga och eviga straff. Ty — såsom Luther säger gentemot lagfienderna — allt som bestraffar synden är lag och tillhör lagen, hvilkens egentliga uppgift är att bestraffa synd och föra till kännedom om synden (Rom. 3: 20; 7: 7), och emedan otron är en rot och källa till alla synder, så bestraffar lagen äfven otron.

Men det är likväl å andra sidan äfven sant, att lagen och dess lära belyses och förklaras genom evangelium, men detta hindrar icke, att lagens egentliga uppgift är att bestraffa synden och lära om goda gärningar.

Sålunda bestraffar lagen otron, när man icke tror Guds ord. Men emedan evangelium — som egentligen blott lär och bjuder oss att tro på Kristus — är Guds ord, så bestraffar den helige Ande genom lagens ämbete äfven den otron att icke tro på Kristus, ehuru egentligen blott evangelium lär om den saliggörande tron på Kristus.

Men evangelium är egentligen en lära, hvilken — emedan människan icke har hållit utan öfverträdt Guds lag, emot hvilken hennes fördärfvade natur, tankar, ord och gärningar strida, hvarför hon är hemfallen åt Guds vrede, döden och alla timliga plågor samt helvetets eld — lär hvad människan bör tro, på det att hon hos Gud må vinna syndernas förlåtelse, nämligen att Guds Son, vår Herre Kristus, tagit på sig och burit lagens förbannelse, tillfyllestgjort och betalat för alla våra synder, så att vi genom honom allena åter upptagas till nåd hos Gud, få syndernas förlåtelse genom tron, befrias från döden och alla syndens straff samt varda evigt saliga.

Ty allt, som tröstar och tillbjuder lagens öfverträdare Guds huldhet och nåd, clet är och kallas i egentlig mening evangelium, d. v. s. ett godt och gladt budskap, att Gud icke vill straffa utan för Kristi skull förlåta synden.

Därför bör hvarje botfärdig syndare tro, d. v. s. sätta sin förtröstan på Herren Kristus allena, att han har blifvit utgifven för våra synders skull och uppväxt för vår rättfärdig-görelses skull (Rom. 4: 25), hvilken icke visste af synd, men för oss har blifvit gjord till synd, på det att vi skulle varda Guds rättfärdighet i honom (2 Kor. 5: 2l), som har blifvit för oss till rättfärdighet (1 Kor. 1: 30), och hvilkens lydnad inför Guds stränga dom tillräknas oss till rättfärdighet, så att alltså lagen — såsom vi ofvan hafva förklarat — är ett ämbete, som genom bokstafven dödar och predikar fördömelse (2 Kor. 3: 6), men evangelium är en Guds kraft till frälsning för hvar och en som tror (Rom. 1: 16), och det predikar rättfärdighet samt gifver Anden (Gal. 3: 2). Sålunda har äfven Dr. Luther varit synnerligen angelägen om att i nästan alla sina skrifter framhålla denna åtskillnad samt tydligt påvisat, att clet är en helt annan kunskap om Gud, som härflyter ur evangelium, än den vi kunna lära oss af lagen, ty äfven hedningarna hafva genom den naturliga lagen i någon mån haft en kunskap om Gud, men likväl hvarken rätt känt honom eller rätt ärat honom. Jfr Rom. 1: 20 ff.

Dessa tvenne predikningar hafva ända från världens skapelse städse och allestädes i Guds kyrka bådadera förkunnats men dock mecl tillbörlig åtskillnad dem emellan. Ty patriarkernas efterkommande, liksom äfven patriarkerna själfva, hafva icke blott ständigt påmint sig, att människan i begynnelsen skapats af Gud rättfärdig och helig, men genom ormens bedrägeri öfverträdt Guds förbud och blifvit syndare, fördärfvat sig själf och alla sina efterkommande samt störtat dem i döden och den eviga fördömelsen, utan de hafva ock å andra sidan upprättat och tröstat sig genom predikan om kvinnans säd, som skulle söndertrampa ormens hufvud (.1 Mos. 3: 15), om Abrahams säd, i hvilken alla folk på jorden skulle varda väl-

signade (1 Mos. 22: 18), och om Davids Son, hvilken skulle återupprätta Israels rike och blifva ett ljus för hednafolken (Ps. 110: 1 ff.; Jes. 49: 6; Lnk. 2: 32), hvilken är sargad för våra missgärningars skull och genom hvilkens sår vi hafva blifvit helade (Jes. 53: o).

Yi tro och bekänna, att båda dessa läror städse och intill världens slut böra flitigt men med tillbörlig åtskillnad predikas i Guds kyrka, på det att i Nya Testamentets ämbete genom lagens förkunnelse och dess hotelser de obotfärdiga människornas hjärtan må förskräckas och bringas till syndakännedom och bot, men icke så att de skola blifva modlösa och för-tvifla, utan — emedan lagen är en tuktomästare till Kristus, på det att vi skola varda rättfärdiggjorda af tro (Gal. 3: 24) och sålunda icke visar och leder bort från Kristus utan hän till Kristus, hvilken är lagens ände (Rom. 10: 4) — så att de genom det heliga evangeliums predikan om vår Herre Kristus må åter tröstas och styrkas af budskapet att Gucl genom Krislus förlåter clem som tro på evangelium alla synder, för Kristi skull upptager dem till sina barn samt af idel nåd utan all deras förtjänst rättfärdiggör och saliggör dem. Detta dock icke så att de få missbruka Guds nåd och synda på nåden. Denna åtskillnad mellan lag och evangelium har Paulus i 2 Kor. 3: 6 ff. grundligt och kraftigt framhållit.

För att alltså dessa båda läror, lagens och evangeliums, icke må sammanblandas och åt den ena tillskrifvas hvad som tillkommer den andra — hvarigenom Kristi förtjänst och välgärningar lätt ställas i skuggan och evangelium åter förvandlas till en laglära, såsom under påfvedömet skett, samt de kristna beröfvas den rätta tröst, hvilken evangelium gifver gentemot den ångest, som lagen injagar, och därmed dörren åter öppnas för påfvedömet alt intränga i kyrkan — är det nödvändigt, att den rätta, egentliga åtskillnaden mellan lagen och evangelium träget framställes och upprätthålles samt att man noga undviker allt, som kan gifva anledning till en sammanblandning och sammansmältning af dessa båda läror, lagen och evangelium. Det är därför farligt och orätt, när man af evan-

gelium — då detta tages i egentlig mening oeli åtskiljes från lagen — vill göra en hot- eller straffpredikan. Nar det däremot tages i vidsträckt mening om hela (den kristna) läran, så säger äfven Apologien stundom, alt evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse. Men härjämte framhåller Apologien likaledes, att evangelium egentligen är löftet om syndaförlåtelse och rättfärdiggörelse genom Kristus, lagen däremot ett Guds ord. som bestraffar och fördömer synden.

SJÄTTE ARTIKELN.

Om lagens tredje användning (eller nytta).

Guds lag tjänar icke endast till 1. att därigenom gentemot råa och ohörsamma människor en utvärtes tukt och ärbarhet upprätthålles, samt 2. att därigenom människorna bringas till kännedom om sin synd, utan äfven 3. att de människor, som genom Guds Ande blifvit pånyttfödda och omvända till Herren, och för hvilka täckelset för Moses ansikte borttagits, må lefva och vandra, enligt Guds lag. Angående denna tredje och sista användning af lagen har emellertid emellan några få teologer en meningsskiljaktighet uppstått. Några hafva nämligen ansett och lärt, att de på nytt födda icke af lagen lära sig den nya lydnaden eller hvilka goda gärningar de böra göra, samt att läran härom icke bör hämtas ur lagen, emedan de genom Guds Son blifvit frigjorda och hans Andes tempel, hvarför de — liksom solen af sig själf och utan någon pådrifning fullbordar sitt naturliga lopp — frivilligt, genom den helige Andes ingifvelse och påverkan, göra hvad Gud af dem fordrar. Däremot hafva åter andra lärt, att ehuru de i sanning troende för visso drifvas af Guds Ande och därför efter den invärtes människan frivilligt göra Guds vilja, så använder dock den helige Ande just den skrifna lagen för att undervisa dem, så att genom densamma äfven de i sanning troende lära sig att tjäna Gud icke enligt sina egna tankar utan enligt hans skrifna lagOM LAGENS TREDJE ANVÄNDNING (ELLER NYTTA). 105

gelium — då detta tages i egentlig mening oeli åtskiljes från lagen — vill göra en hot- eller straffpredikan. Nar det däremot tages i vidsträckt mening om hela (den kristna) läran, så säger äfven Apologien stundom, alt evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse. Men härjämte framhåller Apologien likaledes,

att evangelium egentligen är löftet om syndaförlåtelse och rättfärdiggörelse genom Kristus, lagen däremot ett Guds ord. som bestraffar och fördömer synden.

SJÄTTE ARTIKELN.

Om lagens tredje användning (eller nytta).

Guds lag tjänar icke endast till 1. att därigenom gentemot råa och ohörsamma människor en utvärtes tukt och ärbarhet upprätthålles, samt 2. att därigenom människorna bringas till kännedom om sin synd, utan äfven 3. att de människor, som genom Guds Ande blifvit pånyttfödda och omvända till Herren, och för hvilka täckelset för Moses ansikte borttagits, må lefva och vandra, enligt Guds lag. Angående denna tredje och sista användning af lagen har emellertid emellan några få teologer en meningsskiljaktighet uppstått. Några hafva nämligen ansett och lärt, att de på nytt födda icke af lagen lära sig den nya lydnaden eller hvilka goda gärningar de böra göra, samt att läran härom icke bör hämtas ur lagen, emedan de genom Guds Son blifvit frigjorda och hans Andes tempel, hvarför de — liksom solen af sig själf och utan någon pådrifning fullbordar sitt naturliga lopp — frivilligt, genom den helige Andes ingifvelse och påverkan, göra hvad Gud af dem fordrar. Däremot hafva åter andra lärt, att ehuru de i sanning troende för visso drifvas af Guds Ande och därför efter den invärtes människan frivilligt göra Guds vilja, så använder dock den helige Ande just den skrifna lagen för att undervisa dem, så att genom densamma äfven de i sanning troende lära sig att tjäna Gud icke enligt sina egna tankar utan enligt hans skrifna lag692

och. ord, som är en pålitlig regel och ett rättesnöre för ett Gucl välbehagligt lif och en vandel enligt Guds eviga och oföränderliga vilja.

För att utreda och ändgiltigt bilägga denna meningsskiljaktighet tro, lära och bekänna vi enhälligt, att ehuru de i sanning troende och verkligen till Gud omvända och rättfärdiggjorda kristna äro förlossade och frigjorda från lagens förbannelse,, behöfva de dock dagligen öfva sig i Herrens lag, såsom det står skrifvet: Säll är den man, som har sin lust i Herrens lag och tänker på hans lag både dag och natt (Ps. 1: 1 f.; 119: l). Ty lagen är en spegel, som tydligt visar oss Guds vilja och livad som är honom välbehagligt, och den bör träget förehållas de troende och ställas dem inför ögonen. Ty ehuru, såsom aposteln betygar, ingen lag är satt för en rättfärdig (1 Tim. 1: 9), utan för den orättfärdige, så får detta dock icke förstås så, som om de rättfärdiga skulle lefva utan lag, ty Guds lag är skrifven i deras hjärtan, liksom äfven åt den första människan strax efter hennes skapelse en lag vardt gifven, efter hvilken hon skulle lefva. Den helige Pauli mening är, att lagen med sin förbannelse icke kan tynga på dem, som genom Kristus äro försonade med Gucl, och icke heller med sitt tvång plåga de pånyttfödda, emedan de efter den invärtes människan hafva sin lust till Guds lag.

Vore det så, att de troende och Guds utvalda barn genom Anden, som bor i dem, blefve i detta lif fullkomligt förnyade, så att deras natur och alla dess krafter vore helt och hållet befriade från synden, så skulle de icke behöfva någon lag eller pådrifvas, utan de skulle af sig själfva och alldeles frivilligt, utan någon lagens lära, förmaning, tillhållande och pådrifvan-de, göra hvad de enligt Guds vilja äro pliktiga att göra, alldeles såsom solen, månen och alla himlens stjärnor af sig själfva oförhindradt fullborda sitt naturliga lopp, utan att tillhållas, drifvas, tvingas och nödgas därtill, i enlighet med den ordning, som Gud för dem föreskrifvit, ja såsom de kära änglarna bevisa Gud en helt och hållet frivillig lydnad.

Men emedan de troende i detta lif icke blifva completive

v el consummative, d. v. s. fullkomligt eller helt och hållet förnyade, ty ehuru deras synd öfverskyles genom Kristi fullkomliga lydnad, så att den icke tillräknas de troende till fördömelse och ehuru genom den helige Ande den gamle Adams dödande och förnyelsen i deras sinnes ande påbörjats, så vidlåder dock alltjämt den gamle Adam deras natur samt alla dess invärtes och utvärtes krafter, hvarom aposteln skrifvit: Jag vet, att i mig, det är i

mitt kött, bor icke något godt (Rom. 7: 18) samt: jag vet icke hvad jag gör, ty hvad jag vill, det gör jag icke, utan hvad jag hatar, det gör jag (Rom. 7: 15). Likaledes: Jag ser en annan lag i mina lemmar, som kämpar mot den lag, som är i min ande, och griper mig fången i syndens lag, som är i mina lemmar (Rom. 7: 23). Likaledes: Köttet har begärelse mot Anden och Anden mot köttet, och dessa äro mot hvarandra, på det att I icke mån göra hvad I viljen (Gal. 5: 17).

Därför behöfva de i sanning troende, utvalda och pånyttfödda Guds barn under detta lif i följd af dessa köttets begärelser icke blott lagens dagliga lära och förmaning, varningar och hotelser, utan äfven ofta dess bestraffning, på det att de må lifvas till att lyda Guds Ande, såsom det står skrifvet: Det var mig godt, att jag vardt tuktad, på det att jag måtte lära mig dina stadgar (Ps. 119: 7l), samt på ett annat ställe, 1 Kor. 9: 27: Jag späker min kropp och underkufvar honom, på det att jag icke må predika för andra och själf icke hålla profvet, och Ebr. 12: 8: Om I ären utan aga, af hvilken alla hafva blifvit delaktiga, så ären I oäkta och icke söner. Härom liar D:r Luther gifvit en utförlig utredning i sommardelen af sin kyrko-postilla öfver episteln till 19 :e söndagen efter Trefaldighet.

Men det bör äfven åtskiljas och förklaras, hvad evangelium gör, skapar och verkar i och för de troendes nya lydnad samt hvad som är lagens uppgift med hänsyn till de troendes goda gärningar.

Ty lagen säger väl, att det är Guds vilja och befallning, att vi skola vandra i ett nytt lefverne, men den gifver oss icke kraft och förmåga till att vare sig börja eller utföra något, utan den helige Ande, hvilken gifves och mottages icke genom

lagen utan genom förkunnelsen af evangelium, förnyar hjärtat. Jfr Gal. 3: 14. Sedan använder den helige Ande lagen till att därigenom lära de pånyttfödda oeli genom Tio Guds bud undervisa dem om, livad som är Guds goda oeli behagliga vilja (Rom. 12: 2) och i hvilka goda gärningar, som Gud har förut beredt (Ef. 2: lo), de böra vandra, samt förmanar dem därtill. Och då de härvid i följd af sitt kött äro tröga, försumliga oeli motsträfviga, bestraffar han dem för detta genom lagen, så att han bekläder såväl det ena ämbetet som det andra. Han dödar och lefvandegör, han för ned i helvetet och åter upp därur, ty hans ämbete är icke blott att trösta utan äfven att bestraffa, såsom det står skrifvet: När den helige Ande kommer, skall han öfverbevisa världen — till hvilken äfven den gamle Adam liör — om synd och om rättfärdighet och om dom (Joh. 16: 8). Men synd är allt det, som strider emot Guds lag, och den helige Paulus säger: All skrift, af Gud utgifven, är ock nyttig till undervisning, till bestraffning o. s. v. (2 Tim. 3: 16). Men det att bestraffa är lagens egentliga uppgift. Så ofta de trogna sålunda stappla, bestraffas de af den helige Ande genom lagen samt upprättas åter och tröstas af samme Ande genom predikan af det heliga evangelium.

Men på det att så vidt möjligt hvarje missförstånd må förebyggas samt skillnaden emellan lagens gärningar och Andens må grundligt läras och fasthållas, bör man särskildt noga lägga märke till, att när det talas om goda gärningar, som stå i öfverensstämmelse med Guds lag — ty några andra äro icke verkligt goda gärningar — så betyder ordet »lag» här detsamma som Guds oföränderliga vilja, efter hvilken människorna böra ställa sina lif.

Men det är en åtskillnad emellan gärningarna i följd af den åtskillnad, som råder emellan människorna, som beflita sig om att lefva efter denna Guds lag oeli vilja, ty så länge en människa, icke är pånyttfödd men söker hålla lagen, så gör hon dess gärningar därför att de äro påbjudna, af fruktan för straff eller begär efter lön. En sådan människa står ännu under lagen, och hennes gärningar kallas därför af den helige Paulus

med rätta »lagens gärningar», ty de framtvingas af lagen såsom hos trälar, och dessa äro kainska helgon (d. v. s. skrymtare).

Men när en människa genom Guds Ande blifvit pånyttfödd och frigjord från lagen, d. v. s. ifrån lagen såsom pådrif-vare, och drifves af Kristi Ande, då lefver hon efter Guds oföränderliga vilja, som innehålles i lagen, och gör, så vidt hon är pånyttfödd, allting af fri och villig ande, och sådana verk kallas icke egentligen lagens gärningar utan Andens gärningar och frukter eller, såsom den helige Paulus säger, andens lag och Kristi lag

(Rom. 7: 23 ff.), ty sådana människor äro icke längre under lagen utan under nåden, såsom Paulus säger i Rom. 8: 2.

Men emedan de troende icke i detta lif blifva fullkomligt förnyade, utan den gamle Adam vidlåder dem ända till grafven, så förblifver hos dem äfven striden emellan ande och kött. Därför hafva de väl sin lust till Guds lag efter den invärtes människan, men lagen i deras lemmar strider emot lagen i deras ande. I följd häraf äro de väl aldrig utan lag, men de stå likväl icke under, utan i lagen, d. v. s. lefva och vandra i Herrens lag, utan att de dock göra någ*ot af lagens tvång.

Men hvad den gamle Adam, som ännu vidlåder dem, angår, så måste denne pådrifvas icke endast med lagen utan ock med dess straff, ty han gör allting ovilligt och tvungen lika väl som de ogudaktiga, som genom lagens hotelser drifvas till någon hörsamhet, jfr 1 Kor. 9: 27; Rom. 7: 18 f.

En dylik lagens lära är för de troende äfven därför nödvändig, att de icke må förfalla till någon självtagen helighet och fromhet och föregifvande en Guds Andes ingifvelse påfinna en gudstjänst, som icke grundar sig på Guds ord och befallning, såsom det står skrifvet i 5 Mos. 12: 8: I skolen icke göra livar och en hvad honom tyckes rättast, utan: allt hvad jag bjuder eder, det skolen I hålla och göra. Da skall icke lägga något därtill och icke taga något därifrån (5 Mos. 12: 32).

Men med afseende på de troendes goda gärningar är lagens lära äfven därför nödvändig, att människorna annars lätt

inbilla sig, att deras gärningar och lif äro alldeles rena och fullkomliga. Men Guds lag föreskrifver de troende de goda gärningarna på ett sådant sätt, att den tillika liksom i en spegel visar oss, att dessa våra gärningar i detta lif ännu äro ofullkomliga och orena, så att vi med den käre Paulus måste säga: jag vet intet med mig; dock är jag icke därigenom rättfärdigad (1 Kor. 4: 4). Då Paulus förmanar de pånyttfödda till goda gärningar, förehåller han dem uttryckligen Tio Guds bud (Rom. 13: 9), och att hans egna goda gärningar äro ofullkomliga och orena, det inser han genom lagen (Rom. 7: 7 ff.). Äfven David säger i Ps. 119: 32: Jag vill löpa dina buds väg, men (beder): Gå icke till doms med din tjänare, ty inför dig är ingen lefvande rättfärdig (Ps. 143: 2).

Men huru och hvarför de troendes goda gärningar, ehuru de i detta lif för syndens skull, som bor i deras kött, äro ofullkomliga och orena, likväl äro Gud välbehagliga, det lär oss icke lagen, som kräfver en alldeles fullkomlig, ren lydnad, ifall den skall behaga Gud. Men evangelium lär oss, att våra andliga offer äro Gud välbehagliga genom tron, för Kristi skull (1 Petr. 2: 5; Ebr. 11: 4 ff.). I denna mening äro de kristna icke under lagen, utan under nåden, emedan de till sin person äro genom tron på Kristus befriade från lagens förbannelse och fördömelse, och emedan deras goda gärningar, ehuru ännu ofullkomliga och orena, äro genom Kristus Gud välbehagliga, samt emedan de icke heller i följd af lagens tvång utan i följd af den helige Andes förnyelse af hjärtat, frivilligt och otvunget göra hvad som är Gud välbehagligt, såvida de till sin invärtes människa äro pånyttfödda. Icke desto mindre föra de dock en beständig strid emot den gamle Adam.

Ty den gamle Adam, hvilken liknar en otämd, gensträf-vig åsna, utgör ännu af dem en del, hvilken icke blott med lagens lära, förmaning, pådrifning och hotelse utan också ofta med straffets och hemsökelsens käpp måste drifvas till att lyda Kristus, ända till dess vi helt och hållet afkläda oss syndens kött och människan i uppståndelsen fullkomligt förnyas. Då behöfver hon icke längre hvarken lagens predikan eller dess

hotelser och straff, liksom hon icke heller längre behöfver förkunnelsen af evangelium, 1y bådadera höra till detta ofullkomliga lif, utan såsom de skola se Gud ansikte emot ansikte, så skola de genom den i dem boende Guds Andes kraft frivilligt, utan tvång och hinder, fullkomligt rena och fulländade, med idel glädje göra Guds vilja och evigt hafva sin fröjd däri.

Såsom en skadlig, för kristlig tukt och sann gudaktighet lordärflig villfarelse förkasta och fördöma vi därför, när det läres, att lagen — på det sätt, som ofvan angifvits — icke bör predikas för de kristna och verkligt troende utan blott för icke troende, icke kristna och obotfärdiga.

SJUNDE ARTIKELN.

Om den heliga nattvarden.

Ehuru kanske enligt någras förmenande en utredning af denna artikel icke borde hafva influtit i föreliggande skrift, i hvilken vi hafva satt oss till uppgift att afgifva en förklaring endast angående de artiklar, om hvilka meningsskiljaktighet uppstått emellan de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen — från hvilken sakramentarierna97 helt och hållet tagit afstånd redan från början, när denna bekännelse först uppställdes i Augsburg år 1530 och öfverlämnades till kejsaren, hvarvid de öfverlämnade sin egen bekännelse — hafva vi dock — sedan tyvärr några teologer och andra, som berömma sig af att hylla Augsburgska bekännelsen, under de närmast därpå följande åren icke blott i hemlighet utan delvis äfven offentligt instämt med sakramentarierna i afseende på denna artikel och i strid mot sitt eget samvete velat med våld pressa och vränga Augsburgska bekännelsen till att i denna artikel fullständigt öfverensstämma med sakramentariernas lära — icke ansett oss kunna underlåta att äfven i denna skrift med vår bekännelse afgifva vittnesbörd för den gudomliga sanningen samt åter upprepa den rätta meningen och innebörden af Kristi och Augsburgska bekännelsens ord angående denna artikel, för att, så OM t)EN HELIGA NATTVARDEN.

697

hotelser och straff, liksom hon icke heller längre behöfver förkunnelsen af evangelium, 1y bådadera höra till detta ofullkomliga lif, utan såsom de skola se Gud ansikte emot ansikte, så skola de genom den i dem boende Guds Andes kraft frivilligt, utan tvång och hinder, fullkomligt rena och fulländade, med idel glädje göra Guds vilja och evigt hafva sin fröjd däri.

Såsom en skadlig, för kristlig tukt och sann gudaktighet lordärflig villfarelse förkasta och fördöma vi därför, när det läres, att lagen — på det sätt, som ofvan angifvits — icke bör predikas för de kristna och verkligt troende utan blott för icke troende, icke kristna och obotfärdiga.

SJUNDE ARTIKELN.

Om den heliga nattvarden.

Ehuru kanske enligt någras förmenande en utredning af denna artikel icke borde hafva influtit i föreliggande skrift, i hvilken vi hafva satt oss till uppgift att afgifva en förklaring endast angående de artiklar, om hvilka meningsskiljaktighet uppstått emellan de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen — från hvilken sakramentarierna97 helt och hållet tagit afstånd redan från början, när denna bekännelse först uppställdes i Augsburg år 1530 och öfverlämnades till kejsaren, hvarvid de öfverlämnade sin egen bekännelse — hafva vi dock — sedan tyvärr några teologer och andra, som berömma sig af att hylla Augsburgska bekännelsen, under de närmast därpå följande åren icke blott i hemlighet utan delvis äfven offentligt instämt med sakramentarierna i afseende på denna artikel och i strid mot sitt eget samvete velat med våld pressa och vränga Augsburgska bekännelsen till att i denna artikel fullständigt öfverensstämma med sakramentariernas lära — icke ansett oss kunna underlåta att äfven i denna skrift med vår bekännelse afgifva vittnesbörd för den gudomliga sanningen samt åter upprepa den rätta meningen och innebörden af Kristi och Augsburgska bekännelsens ord angående denna artikel, för att, så698

KONKORDIEFORMELN. II.

vidt i vår förmåga står med Guds hjälp bevara denna lära åt våra efterkommande och trofast varna våra åhörare och andra gudfruktigt kristna för denna fördärfliga villfarelse, hvilken fullkomligt strider emot Guds heliga ord och äfven flera gånger blifvit förkastad.

Status eontroversiæ.

Den egentliga l v isle frågan emellan de vara och isakrament arierna97 i denna artikel.

Ehuru några sakramentarier beflita sig om att använda uttryck, hvilka komma Augsburgska bekännelsens och våra församlingars talesätt så nära som möjligt, samt bekänna, att i den heliga nattvarden Kristi lekamen verkligen mottages af de troende, så visar det sig dock, när man pressar dem till att uppriktigt och tydligt angifva sin egentliga mening, att de alla enhälligt förklara den vara, att Kristi sanna, väsentliga lekamen och blod äro så långt borta från det välsignade brödet och vinet i nattvarden som den högsta himlen är aflägsnad från jorden. Deras egna ord lyda nämligen: Abesse Christi corpus et sanguinem a sign is tanto intervallo dicimus, quanto abest terra ab altissimis coelis. Det betyder: Yi säga, att Kristi lekamen och blod äro så långt borta från sinnebilderna som jorden från den högsta himlen. De mena alltså icke en Kristi lekamens närvaro här på jorden, utan endast respectii fidei, d. v. s att vår tro genom de sj^nliga tecknen, likaväl som genom det förkunnade ordet, varder erinrad och uppväckt, lyfter sig upp och höjer sig öfver alla himlar samt där i sanning och väsentligen ehuru dock endast på andligt sätt mottager och åtnjuter Kristi i himmelen närvarande lekamen, ja, Kristus själf med alla sina välgärningar, ty liksom brödet och vinet äro här på jorden men icke i himlen, så är (mena de) Kristi lekamen numera i himmelen och icke på jorden, och därför emottages i nattvarden med munnen intet annat än bröd och vin.

Nu hafva de i början påstått, att Herrens nattvard vore endast ett utvärtes (bekännelse)tecken, genom hvilket de kristna igenkännas, och att däri intet annat utdelas än endast bröd

och vin, som äro blotta sinnebilder i or Kristi frånvarande lekamen. Men då detta påstående icke kunde upprätthållas, hafva de bekant, att Herren Kristus verkligen är närvarande i sin nattvard, nämligen per communicationem idiomotum, d. v. s. blott till sin gudomliga natur, men icke med sin lekamen och sitt blod.

Sedermera, då mon med stöd af Kristi ord nödgade dem att bekänna, att Kristi lekamen är närvarande i nattvarden, hafva de menat och förklarat denna närvaro såsom blott andlig, d. v.-s. att han med sin kraft, sitt verk och sina välgärningar åtnjutes genom tron, emedan genom Kristi Ande, som är allestädes närvarande, våra kroppar, i hvilka Kristi Ande här på jorden bor, förenas med Kristi lekamen, som är i himmelen.

Genom dessa präktiga, skenfagra ord hafva de bedragit många framstående personer, i det att de nämligen påstått och berömt sig af att icke hafva någon annan mening än att Herren Kristus i sanning, väsentligen och lefvande, är närvarande i sin nattvard, men detta mena de endast med afseende på hans gudomliga natur och icke om hans lekamen och blod. Dessa äro nämligen (enligt deras mening) numera i himmelen och ingen annanstädes, så att han med brödet och vinet gifver sin sanna lekamen och sitt blod att andligen genom tron åtnjutas, men icke lekamligen med munnen.

Ty nattvardens instiftelseord: Äten, detta är min lekamen, uppfatta de icke egentligen såsom de enligt bokstafven lyda utan såsom ett bildligt (figurligt) talesätt, så att det att äta Kristi lekamen icke betyder något annat än att tro, och ordet lekamen är (för dem) endast en symbol, d. v. s. ett tecken eller en bild af Kristi lekamen, hvilken icke finnes i nattvarden på jorden utan endast i himlen. Ordet är tolkas »sacramentaliter seu modo significativo, ne quis rem cum signis ita putet copu-lari, ut Christi quoque caro nunc in terris adsit modo quodam invisibili et incomprehensibili», d. v. s. att Kristi lekamen är förenad med brödet på ett sakramenterligt eller sinnebildligt sätt, så att troende fromma kristna med tron andligen åtnjuta Kristi lekamen, som är därofvan i himlen, lika visst som de

med munnen ata brödet. Men att Kristi lekamen, elmru på ett osynligt och obegripligt sätt, är verkligen och väsentligen närvarande liär på jorden i den heliga nattvarden samt tillika med det välsignade brödet mottages med munnen äfven af skrymtare och namnkristna, det bruka de förbanna och fördöma såsom en gruflig hädelse.

Om Herrens nattvard läres däremot i enlighet med Guds ord i Augsburgska bekännelsen, att »Kristi sanna lekamen och blod äro under gestalten af bröd och vin i sanning närvarande i den heliga nattvarden samt där

utdelas och mottages, och varder den häremot stridande läran förkastad».1 Denna för-kastelse åsyftar sakramentaricmas lära, hvilka vid samma tid i Augsburg öfverlämnade sin egen bekännelse, att Kristi lekamen, emedan han uppfarit till himmelen, icke verkligen och väsentligen vore närvarande här på jorden i sakramentet. Vår mening uttryckes tydligt i Dr Luthers Lilla katekes med orden: »Altarets sakrament är vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod under bröd och vin af Kristus själf instiftadt för oss kristna att äta och dricka», hvilket i Apologien ännu tydligare icke blott förklaras utan äfven med Pauli ord i 1 Kor. 10: 16 och med Cyrillus' vittnesbörd sålunda bekräftas: »Den tionde artikeln gillas, i hvilken vi bekänna, att i Herrens nattvard Kristi lekamen och blod äro i sanning och väsentligen närvarande samt åt dem, som mottaga sakramentet, i sanning utdelas tillika med de synliga tingen, brödet och vinet. — Ty då Paulus säger, att brödet är en delaktighet af Kristi kropp o. s. v., så skulle ju följa, att brödet icke vore en delaktighet af Kristi kropp utan blott af hans ande, om icke Herrens lekamen verkligen vore närvarande. Vi veta ju äfven, att icke blott den romerska kyrkan bekänner Kristi lekamliga närvaro i nattvarden, utan att denna läres äfven af den grekiska kyrkan.» Här anföres nu från Cyrillus ett uttalande, att Kristus äfven lekamligen bor i oss genom att vi i nattvarden få del af hans lekamen. (Jfr ofvan s. 185.)

1 Här anföres Augsburgska bekännelsens tyska text, sådan denna upptagits i Konkordieboken.

Sedermera, då de, hvilka i Augsburg framlämnat sin egen bekännelse om denna artikel, tycktes vilja närma sig vår kyrkas bekännelse, uppsattes i Wittenberg år 1536 nedanstående konkordieformel, d. v. s. kristliga förlikningsartikel emellan de sachsiska och sydtyska teologerna, hvilken underskrefs af Dr Martin Luther samt andra teologer från såväl den ena som den andra sidan. Den lyder sålunda:

»Vi hafva hört, huru Herr Martin Bucer har förklarat sin och andra från städerna samtidigt tillstädeskomna predikanters mening om Kristi lekamens och blods heliga sakrament, nämligen sålunda: De bekänna i enlighet med Irenæus' ord, att i detta sakrament finnas tvenne ting, ett himmelskt och ett jordiskt. Därför anse och lära de, att Kristi lekamen och blod verkligen och väsentligen äro med brödet och vinet närvarande, utdelas och mottagas. Och ehuru de icke tro på någon transsubstantiation, d. v. s. brödets och vinets väsentliga förvandling till Kristi lekamen och blod, samt icke heller anse, att Kristi lekamen och blod äro — localiter, d. v. s. med hänsyn till rummet — inneslutna i brödet eller därmed varaktigt förenade äfven då sakramentet icke åtnjutes, så medgifva de likväl, att brödet i följd af sakramenterlig förening är Kristi lekamen. Men utom sakramentets bruk (då sakramentet icke åtnjutes), då brödet undanlägges och förvaras i ett kyrkokärl eller kringbäres och visas i procession, såsom hos de påfviska är brukligt, anse de icke Kristi lekamen vara närvarande. För det andra anse de, att detta sakraments instiftelse, som har skett genom Kristus, förlänar detsamma dess kraft i den kristna kyrkan, så att densamma icke är beroende af utdelarens eller mottagarens värdighet eller ovärdighet. Då därför den helige Paulus säger (1 Kor. 11: 27), att äfven de ovärdiga åtnjuta sakramentet, så anse de, att Kristi lekamen och blod verkligen utdelas äfven åt de ovärdiga samt att de ovärdiga verkligen mottaga detsamma, där sakramentet utdelas enligt Kristi instiftelse och befallning. Men de ovärdiga mottaga det till en dom, såsom den helige Paulus säger (1 Kor. 11: 29), ty de miss-

bruka clet heliga sakramentet, emedan de mottaga det utan sann bot och utan tro. Ty clet är instiftadt för att vittna om, att Kristi nåd och välgärningar tillägnas dem, hvilka göra verklig bot och genom troil förtrösta, på Kristus, samt att cle blifva inympade i Kristus och rentvagna med hans blod.»

Följande år sammankommo från hela Tyskland cle mest framstående af de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, i Schmalkalden samt rådgjorde om hvilka af vår läras artiklar borde framläggas på (det i utsikt ställda) kyrkomötet. Tillsammans med dessa uppsatte här D:r Luther de Schmalkaldiska artiklarna, som enhälligt antogos och un-derskrefvos af hvar och en af dessa teologer. I dessa framställdes tydligt och kortfattadt samt med ord, hvilka så nära som möjligt öfverensstämma med Kristi egna, vår verkliga mening i

sagda fråga, så att alla slags undanflykter skulle af stängas för sakramentarierna, hvilka hade till sin fördel vrängt och tolkat den föregående år uppsatta konkordieformeln, (1. v. s. den nyss nämnda förlikningsartikeln80 så, att Kristi lekamen och alla hans välgärningar icke utdelades med brödet på annat sätt än med evangeliums ord, samt att med den sakramenterligt föreningen icke skulle menas annat än Herren Kristi andliga närvaro genom tron. Här bekännes nämligen, att »brödet och vinet i nattvarden äro Kristi sanna lekamen och blod, som utdelas åt och mottages af icke blott fromma utan också ogudaktiga kristna». (Jfr ofvan s. 365.)

Denna mening förklaras och bekräftas med stöd af Guds ord likaledes utförligt af D:r Luther i hans Stora katekes, där det står skrifvet: »Hvad är nu altarets sakrament? Svar: Det är Herren Kristi sanna lekamen och blod i och under bröd och vin, genom Kristi ord oss kristna förordnadt till att äta och dricka.» Strax efteråt: »Ordet är, säger jag, det, som gör detta sakrament till hvad det är, sa att det icke är endast bröd och vin, utan är och kallas Kristi lekamen och blod.» Strax efteråt: »Med det ordet kan du stärka ditt samvete och säga: Om hundra tusen djäflar med alla svärmare komma och säga: 'huru kan bröd och vin vara Kristi lekamen och blod?', så vet

jag, att alla andar oeli lärda tillsammans icke äro så kloka som det gudomliga Majestätet i sitt minsta finger. Här stå nu Kristi ord: Tagen oeli äten! Detta är min lekamen. Tagen och dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod. Härvid hålla vi oss fast, och vilja se den, som kan mästra Kristus och få honom att tala något annat än han har talat. Det är väl sant, att om du tager bort ordet därifrån eller ser på sakramentet utan ordet, så har du ingenting annat än blott bröd och vin. Äro däremot orden — såsom de böra och måste — därmed förenade, så är det i kraft af dem i sanning Kristi lekamen och blod. Ty så som Kristi mun talar och säger, så är det, då han icke kan ljuga eller bedraga. Det är i följd häraf lätt att svara på allahanda frågor, hvilka nu vålla mången bekymmer, såsom t. ex. huruvida en dålig präst kan förvalta och utdela sakramentet m. m. sådant, ty vi draga då en slutsats af det ofvan anförda och säga: Äfven om en bof mottager eller utdelar sakramentet, så mottager eller utdelar han det rätta sakramentet, d. v. s. Kristi lekamen oeli blod, likaväl som den, hvilken på det allra värdigaste sätt utdelar och mottager det, ty det är icke grundadt på människors helighet, utan på Guds ord. Och liksom inga helgon på jorden, ja ingen ängel i himmelen kan göra bröd och vin till Kristi lekamen och blod, så kan icke heller någon förändra eller förvandla det, äfven om det missbrukas, ty för personens eller otrons skull varder icke det ord falskt, genom hvilket det är förordnadt och instiftadt till ett sakrament. Kristus säger icke: 'Om I tron, eller om I ären värdiga, så hafven I min lekamen och mitt blod', utan han säger: Tagen, äten och dricken; detta är min lekamen och mitt blod. Likaså säger han: Gören detta, nämligen det jag nu gör, instiftar, gifver eder och bjuder eder mottaga. Detta vill säga, att du, vare sig du är ovärdig eller värdig, här har hans lekamen och blod i kraft af dessa ord, som komma till brödet och vinet. Märk detta och minns det väl, ty i dessa . ord hafva vi den grund, på hvilken vi stå, vårt skydd och värn emot alla villfarelser och förförelser, som någonsin hafva uppkommit eller kunna uppkomma.»

Så långt Stora katekesen, i hvilken Kristi lekamens och blods verkliga närvaro i den heliga nattvarden med Guds ord bekräftas, liksom att denna gäller icke endast de troende och värdiga utan äfven de icke troende och ovärdiga.

Men emedan denne högt upplyste man i anden har förutsett, att några efter lians döcl skulle misstänkliggöra honom för att hafva afvikit från nyss anförda lära och andra kristna läroartiklar, har han till sin stora bekännelse bifogat följande protest:

»Emedan jag ser, att allt flera sekter och villfarelser uppstå samt att det icke är något slut på satans rytande och rasande, så vill jag, på det att ingen under min lifstid eller efter min död må kunna åberopa sig på mig eller falskligen anföra mina skrifter såsom stöd för sin villfarelse — såsom sakraments- och dopsvärmarna börja att göra — medelst denna skrift inför Gud och all världen punkt för punkt bekänna min tro, vid hvilken jag vill fasthålla ända in i döden samt i hvilken jag med Guds hjälp vill skiljas från denna världen och träda inför Herrens Jesu Kristi domstol. Skulle nu någon efter min död säga: Om D:r Luther nu lefde, skulle han lära och

mena helt annorlunda om den eller den artikeln, ty han har icke tillräckligt öfvervägt densamma, så säger jag gentemot detta nu liksom jag då skulle säga, nämligen att jag med Guds nåd upprepade gånger har enligt Skriften på det sorgfälligaste pröfvat dessa artiklar och vill förfäkta dem alla lika visst som jag nu har förfäktat artikeln om altarets sakrament. Jag är icke drucken eller besinningslös, utan jag vet hvad jag säger samt känner äfven, huru stort ansvar jag har vid Herren Kristi ankomst till den yttersta domen. Ingen må mena, att jag far med löst prat eller skämt, ty det är för mig en allvarlig sak, och genom Guds nåd känner jag rätt väl till satan, och kan han förvränga och förvanska Guds ord, hvad skall han icke då kunna göra med mina eller någon annans ord.»

Efter denna protest anför salig D:r Luther ibland andra artiklar äfven denna: »På samma sätt» — säger han — »talar och bekänner jag äfven om altarets sakrament, att där i san-

ning i brödet och vinet (Kristi) lekamen och blod med munnen ätes och drickes, äfven om de utdelande prästerna eller de, som mottaga sakramentet, icke tro eller på annat sätt missbruka det. Ty det grundar sig icke på människors tro eller otro, utan på Guds orcl och instiftelse, så framt de icke först ändra och vantolka Guds ord och instiftelse, såsom de nuvarande sakramentsfienderna göra, ty de hafva icke alls Guds orcl och instiftelse, utan hafva vrängt och förändrat dessa enligt sina egna falska meningar.»

Så har äfven D:r Luther, hvilken väl framför andra har förstått Augsburgska bekännelsens rätta, egentliga mening samt hela lifvet ut beständigt fasthållit och försvarat densamma, kort före sin död i sin sista bekännelse med stor nitälskan upprepat sin tro om denna artikel med följande ord, som han där skrifver: »Jag anser dem alla vara af samma skrot och korn, d. v. s. såsom sakramentarier och svärmare, hvilket äfven de äro, som icke vilja tro, att Herrens bröd i nattvarden är hans verkliga, naturliga lekamen, hvilken den ogudaktiga eller en Judas lika väl som den helige Petrus och alla helgon mottager med munnen. Den som icke vill tro detta, han må, säger jag, låta mig vara i fred och icke hoppas, att jag skall göra gemensam sak mecl honom, ty min mening står fast.»

Af dessa förklaringar, särskildt af D:r Luthers såsom varande den förnämste af Augsburgska bekännelsens lärare, kan hvarje förståndig människa, som älskar sanning och frid, otvifvelaktigt inse hvad som städse varit Augsburgska bekännelsens mening och åsikt om denna artikel.

Men att vi jämte Kristi och den helige Pauli orcl — brödet i nattvarden är Kristi lekamen eller en delaktighet af Kristi kropp — äfven använda talesätten »under brödet», »med brödet», »i brödet», det sker för att därmed förkasta den påfviska transsubstantiationen och framhålla den sakramenterliga föreningen emellan brödets oförvandlade väsen och Kristi kropp. På samma sätt upprepas utsagon »verbum caro factum est», cl. v. s. Ordet vardt kött (Joh. 1: 14) och förklaras genom andra ordvändningar, som utsäga detsamma, t. ex. Ordet bodde ibland

oss. eller I honom bor gudomens hela fullhet lekamligen (Kol. 2: 9), eller Gud var med honom (Apg. 10: 38) eller Gud var i Krislus (2 Kor. 5: 19) m. fi. dylika, som förklara det förstnämnda, nämligen att icke Guds väsen förvandlats till mänsklig natur, utan att de tvenne oförvandlade naturerna äro personligt förenade. Många framstående gamla kyrkolärare, såsom Justinus, Cyprianus, Augustinus, Leo, Gelasius, Ivrysosto-mus m. fi. använda denna jämförelse med afseende på Kristi instiftelseord delta är min lekamen, nämligen att liksom tvenne olika, oförvandlade naturer äro i Kristus oåtskiljaktigt förenade, så äro ock i den heliga nattvarden de tvenne väsendena, det naturliga brödet och Kristi sanna, naturliga kropp, här på jorden tillsammans närvarande, då sakramentet instiftelseenligt utdelas. Dock är denna Kristi lekamens och blods förening med bröd och vin icke en personlig förening såsom de båda naturernas i Kristus, utan den är — såsom D:r Luther och cle våra i cle flera gånger omnämnda förlikningsartiklarna af år 1536 samt äfven annorstädes kalla clen — en »sacramentalis unio», d. v. s. en sakramenterlig förening, hvarmed de vilja angifva, att äfven om de använda talesätten in pane, sub pane, carn pane, cl. v. s. »i brödet», »under brödet», »med brödet», så uppfatta cle dock Kristi ord ordagrant såsom cle lyda, och i Kristi instiftelseord detta är min lekamen vilja de icke se ett bildligt utan blott ett mindre

vanligt uttryckssätt, såsom Justinus säger: »Detta mottaga vi icke såsom vanligt bröd och vanlig dryck, utan likasom Jesus Kristus, vår Frälsare genom Guds ord blifvit kött samt för vår salighets skull haft kött och blod, så tro vi, att clen genom ordet och bönen af honom välsignade spisen är vår Herres Jesu Kristi lekamen och blod.» I sin stora, men i synnerhet i sin sista bekännelse om nattvarden103 försvarar likaledes D:r Luther med allvar och nitälskan det uttryckssätt, som Kristus viel den första nattvarden användt.

Då ju nu D:r Luther otvifvelaktigt är den mest framstående läraren i de församlingar, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, i hvilkens artiklar D:r Luthers hela lära till dess

hufvudinnehåll samman fattats och öfverlämnats till kejsare Ivarl V, så kan den nämnda Augsburgska bekännelsens egentliga mening och innebörd ingenstädes säkrare och bättre inhämtas än ur D:r Luthers läro- och stridsskrifter.

Och denna (D:r Luthers) nu anförda mening grundar sig på den enda, fasta, orörliga och oomstridiga sanningsklippan, nämligen (nattvardens) instiftelseord i Guds heliga ord, hvilka instiftelseord sålunda blifvit förstådda, lärda och fortplantade af de heliga evangelisterna och apostlarna samt deras lärjungar och åhörare.

Ty alldenstund vår Herre och Frälsare Jesus Kristus — om hvilken såsom vår ende läromästare från himlen åt alla människor gifvits den allvarliga befallningen: Honom hören! (Matt. 17: 5) — icke är endast en människa eller en ängel, samt icke heller blott sannfärdig, vis och mäktig, utan den eviga sanningen och visheten själf samt allsmäktig Gud, hvilken väl vet hvad och huru han bör tala samt äfven förmår att kraftigt utföra och verkställa allt hvad han talar och lofvar, såsom han säger: Himmelen och jorden skola förgås, men mina ord skola icke förgås (Luk. 21: 33) samt: Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden (Matt. 28: 18); — alldenstund nu denne vår sannfärdige, allsmäktige Herre, vår Skapare och Återlösare J esus Kristus, efter den sista nattvarden, då han skulle gå till sitt bittra lidande och sin död för vår synd, i denna sorgliga sista stund fullt öfverlagdt och allvarligt vid instiftelsen af detta högt vördnadsvärda sakrament — hvilket intill världens ände med stor vördnad och lydnad skall brukas och vara en beständig åminnelse af hans bittra lidande och död samt alla hans välgärningar, ett det nya förbundets insegel, en tröst för alla bedröfvade hjärtan och ett beständigt föreningsband emellan de kristna och deras hufvud, Kristus, samt emellan dem inbördes — om det välsignade och utdelade brödet användt dessa den heliga nattvardens instiftelseord: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven, samt om kalken eller vinet: Detta är mitt blod, det nya förbundets, som för eder varder utgjutet till syndernas förlåtelse; — (alldenstund

detta är förhållandet), så äro vi för visso skyldiga att icke, såsom det kan synas öfverensstämmande med vårt förstånd, tolka och utlägga dessa den evige, sannfärdige och allsmäktige Guds Sons, vår Herres, Skapares och Återlösa-res Jesu Kristi ord såsom bildliga, figurliga, egendomliga talesätt, utan med enfaldig tro och skyldig lydnad uppfatta dem såsom de lyda enligt deras egentliga och klara mening samt icke låta oss genom några invändningar eller mänskliga motsägelser, som härröra från människans förstånd och därför synas detta tilltalande, härifrån förvillas.

Då Abraham hade hört Guds ord att han skulle offra sin son, hade han väl haft orsak nog att disputera om. huruvida dessa ord — då de syntes strida icke endast emot allt förstånd samt den gudomliga och naturliga lagen, utan äfven mot den högsta trosartikeln, nämligen om den utlofvade säden Kristus, hvilken skulle födas af Isak — skulle tagas efter bokstafven eller på ett lättare och mildare sätt tolkas. Men liksom han förut, då han fick löftet om den välsignade säd, som skulle framgå af Isak, hade ehuru det syntes hans förstånd omöjligt — gifvit Gud äran af att tala sanning samt varit fullkomligt öfvertygad och viss om, att Gud kunde hålla hvad han lofvat, så förstår och tror han äfven nu Guds ord och befallning helt enkelt såsom orden bokstaf ligt lyda, öfverlämnande allt åt Guds allmakt, som han visste hafva många fler medel och utvägar att uppfylla löftet om Isaks säd. än han med sitt blinda förnuft kunde förstå.

På samma sätt böra vi med all ödmjukhet och hörsamhet enfaldigt tro vår Skapares och Återlösares tydliga, bestämda, klara och allvarliga ord och bud utan alla tvifvel och öfverläggningar, huru det kan öfverensstämma med vårt förnuft eller vara möjligt.

Alla omständigheter vid den heliga nattvardens instiftelse betyga nu äfven, att dessa vår Herres och Frälsares Jesu Kristi ord. hvilka i och för sig äro enkla, tydliga, klara, bestämda och otvetydiga, icke kunna eller böra uppfattas annat än i sin vanliga, egentliga och allmänna betydelse. Ty då Kristus har ut-OM t)EN HELIGA NATTVARDEN.

talat denna befallning vid bordet oeli angående nattvarden, kan det ju icke vara något tvifvel om att lian talar om verkligt naturligt bröd oeli naturligt vin samt om ett ätande och drickande med munnen, så att vi icke kunna uppfatta ordet »bröd» såsom en metafor, d. v. s. i öfverflyttad betydelse, som om Kristi lekamen vore ett andligt bröd eller en andlig själaspis. Så har Kristus äfven själf velat förhindra, att man skulle uppfatta ordet »lekamen» såsom en metonym, clet vill likaledes säga i öfverflyttad betydelse eller mena, att lian talade om något som betecknar hans lekamen eller hänvisar därpå och afbildar den, eller om hans lekamens kraft och de välgärningar, som han genom offrandet af sin lekamen åt oss förvärfvat. Ty han talar (uttryckligt) om sin verkliga, väsentliga lekamen, som han för oss har utgifvit i döden, och om sitt verkliga väsentliga blod, som han till syndernas förlåtelse liar för oss utgjutit på korsets starn.

Nu kan ju ingen vara en trognare och pålitligare utty-dare af Jesu Kristi ord än Herren Kristus själf, hvilken bäst måste förstå sina ord, sitt syfte och sin mening samt äfven kunna visast och förståndigast förklara desamma. Då han nu här instiftar sin sista vilja, sitt testamente samt beständiga förbund och förening, har han icke — lika litet som i alla andra trosartiklar och andra förbunds- och nådetecken eller sakrament, såsom vid instiftandet af omskärelsen, de mångahanda offren i Gamla testamentet eller det heliga dopet — användt förblommerade, utan rättframma, enkla, otvetydiga och klara ord, och på det att intet missförstånd skulle kunna uppstå har han ännu tydligare förklarat sin mening, då han säger (om sin lekamen) för eder utgifven (och om sitt blod) för eder utgjutet. Han låter äfven sina lärjungar förblifva i sin enkla, bokstafliga uppfattning häraf och gaf dem befallningen att de på samma sätt skulle lära alla folk att hålla hvad han hade befallt dem, apostlarna själfva.

Därför hafva äfven alla tre evangelisterna, Matt. 26: 26. Mark. 14: 22, Luk. 22: 19, och den helige Paulus (1 Kor. 11: 23 ft) — som efter Kristi himmelsfärd (af honom själf) mottagit710

nattvardens instiftelseord — enhälligt och med samma ord och stafvelser anfört detta Kristi klara, tydliga, bestämda och sannfärdiga ord: detta är min lekamen, på alldeles samma sätt om det välsignade och utdelade brödet utan några omtydnin-gar och förändringar. Det kan därför icke vara något tvifvel om, att icke äfven Lukas' och Pauli ord om sakramentets andra del: denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, hafva samma mening som då det hos Matteus och Markus heter: detta — nämligen det som I med munnen dricken ur kalken — är mitt blod, det nya förbundets, hvarigenom jag med eder, människor, upprättar, beseglar och bekräftar mitt testamente och nya förbund, nämligen syndernas förlåtelse.

I clet upprepande, bekräftande och förklarande af Kristi ord, som vi finna hos den helige Paulus i 1 Kor. 10: 16, hafva vi äfven ett särskildt klart vittnesbörd om Kristi lekamens och blods sanna och väsentliga närvaro och utdelande i nattvarden, och detta vittnesbörd böra vi flitigt och med allvar öfverväga. Han skrifver nämligen: Välsignelsens kalk, som vi välsigna, är han icke en delaktighet af Kristi blod? Det bröd, som vi bryta, är det icke en delaktighet af Kristi kropp? Häraf lära vi tydligt, att icke blott clen kalk, som Kristus vid den första nattvarden välsignade, och icke blott det bröd, hvilket Kristus då bröt och utdelade, utan äfven det, som vi nu bryta och välsigna, är en delaktighet af Kristi lekamen och blod, så att alla cle. hvilka äta detta bröd och dricka ur denna kalk, verkligen mottaga och varda delaktiga af Kristi sanna lekamen och blod. Ty om Kristi lekamen icke verkligen och väsentligen, utan blott med hänsyn till sin kraft och verkan vore närvarande och åtnjötes, så skulle

brödet icke kunna kallas en delaktighet af Kristi lekamen utan af hans ande. kraft och välgärningar, såsom Apologien framhåller och bevisar. Och skulle Paulus tala om endast en andlig delaktighet af Kristi lekamen genom troil, såsom sakramentarierna förvränga dessa lians ord, så skulle han icke säga, att brödet, utan anden eller troil, är en delaktighet af Kristi lekamen. Men nu säger han, att brödet är en delaktighot af Kristi lekamen, så att alla. som åtnjuta det välsignadeOM t)EN HELIGA NATTVARDEN.

brödet, äfven blifva delaktiga af Kristi lekamen, och följaktligen talar han icke om ett andligt utan om ett sakramenterligt eller med munnen skeende åtnjutande af Kristi lekamen, hvilket åtnjutande är gemensamt för de gudfruktiga och de ogudaktiga kristna.

Att detta är hans mening bevisas af såväl orsaken till som omständigheterna vid denna den helige Paulus' predikan. Han varnar nämligen dem, hvilka åto af det, som var offradt åt af-gudarna, och hade delaktighet i hednisk djäfvulstjänst men likväl äfven gingo till Herrens bord och blefvo delaktiga af Kristi lekamen och blod, och han framhåller för dem faran häraf, så att de icke skulle mottaga Kristi lekamen och blod sig till dom och fördömelse. Ty emedan alla, som blifva delaktiga af det välsignade brödet, som i nattvarden brytes, äfven hafva delaktighet med Kristi lekamen, så kan ju den helige Paulus icke här tala om. en andlig gemenskap med Kristus, hvilken ingen kan missbruka, och för hvilken man icke heller behöfver varna någon.

Därför hafva äfven våra kära fäder och förfäder, såväl Luther som andra rättskaffens lärare af Augsburgska bekännelsen, förklarat detta ställe hos Paulus på ett sådant sätt, att dess innehåll på det allra närmaste öfverensstämmer med Kristi egna ord, i det att de skrifva: Brödet, som vi bryta, är Kristi utdelade lekamen, eller Kristi verkliga lekamen, utdelad ibland dem, som mottaga det brutna brödet.

Yid denna enkla och väl grundade förklaring af detta härliga vittnesbörd i 1 Kor. 10: 16 hålla vi endräktig*t fast och förundra oss med skäl öfver att några kunna vara djärfva nog att, ehuru de förut själfva anfört detta ställe emot sakramen-tarierna, nu åberopa sig därpå såsom en grund för sin villfarelse att i nattvarden Kristi lekamen åtnjutes på ett blott andligt sätt. De sägva nämligen: »Panis est communicatio corporis est ecclesia) seu est medium, per quod fideles unimur Christo, sicud verbum evangelii fide apprehensum est medium, per quod Christo spiritualiter ujiimur et corpori Christi, quod est eccle-712

sia, inserimur.» Detta betyder i öfversättning: Brödet är delaktigheten i Kristi kropp, d. v. s. är det, hvarigenom vi hafva delaktighet med Kristi kropp, som är kyrkan, eller det är det medel, hvarigenom vi, som äro troende, förenas mecl Kristus, liksom evangelii ord, då det med tron omfattas, är ett medel, hvarigenom vi andligt förenas med Kristus och införlifvas i hans kropp, som är kyrkan.

Men att icke blott gudfruktiga, fromma och troende kristna, utan äfven ovärdiga hycklare, såsom en Judas och hang likar — hvilka icke hafva någon andlig gemenskap med Kristus samt utan sann bot och omvändelse till Gud gå till Herrens bord — mottaga med munnen Kristi sanna lekamen och blod i sakramentet samt genom sitt ovärdiga ätande och drickande svårt försynda sig mot Kristi lekamen och blod, det lär oss den helige Paulus uttryckligen i 1 Kor. 11: 27: Hvilken som ovärdigt äter detta bröd eller dricker Herrens kalk, han försyndar sig icke blott mot brödet och vinet, icke blott på tecken eller symboler och afbilder af Kristi lekamen och blod. utan varder saker på Herrens lekamen och blod, hvilken är närvarande och här af honom vanhedras, missbrukas och bespottas liksom af judarna, hvilka med gärning verkligen förgrepo sig på Kristi lekamen och dödade honom. På så sätt hafva de gamla kristna fäderna och kyrkolärarna enhälligt förstått och förklarat detta skriftställe.

Det finnes alltså tvenne slags ätande af Kristi kött. Det ena är andligt, hvarom Kristus förnämligast talar i Johannes' sjätte kapitel, och detta sker icke på annat sätt än med anden och tron. genom predikan och betraktande af evangelium liksom äfven i nattvarden. Detta är i och för sig nyttigt och hälsosamt samt städse för alla kristna till saligheten nödvändigt, och utan detta andliga ätande är det sakramenterliga eller muntliga ätandet i nattvarden icke blott ohälsosamt utan äfven skadligt och fördömande.

Men ett dylikt andligt ätande är ingenting annat än tron, d. v. s. alt; höra och mecl tro mottaga Guds ord — hvari tillbju-rles oss Kristus, sann Gud och människa med alla de v älgar-OM t)EN HELIGA NATTVARDEN.

liingar, hvilka lian åt oss förvärfvat med sitt kött, som han för oss har gifvit i döden, och med sitt blod, som han lor oss utgjutit, nämligen Guds nåd, syndernas förlåtelse, rättfärdighet och evigt lif — tillägna sig detsamma, med viss tillförsikt och förtröstan fast förlita sig på samt i all nöd och anfäktelse fasthålla den trösten, att vi för Herren Jesu Kristi skull hafva en nådig Gud och evig salighet.

Det andra slaget ätande af Kristi lekamen är muntligt eller sakramenterligt. då i den heliga nattvarden med munnen mottages och åtnjutes Kristi sanna, väsentliga lekamen och blod af alla dem. som i nattvarden äta och dricka det välsignade brödet och vinet, hvilket åtnjutande är för de troende en underpant och försäkran om att deras synder för visso äro dem förlåtna samt att Kristus i dem bor och är verksam, medan det däremot länder de icke troende till dom och fördömelse. Kristi instiftelseord lära oss uttryckligen detta, ty då han vid nattvardsbordet räcker sina lärjungar naturligt bröd och naturligt vin. hvilka han kallar sin sanna lekamen och sitt sanna blod, och därvid säger: äten och dricken, så kan ju med hänsyn till omständigheterna en dylik befallning icke förstås annorlunda än om ett muntligt ätande och drickande, hvilket dock icke sker på ett groft, köttsligt, kapernaitiskt," utan på ett öf-vernaturligt, obegripligt sätt. Till detta ätande fogar den andra befallningen ytterligare ett annat och andligt ätande, i det att Herren Kristus vidare säger: gören detta till min åminnelse, hvarvid lian kräfver tro.

Därför hafva alla forntida kristna lärare i enlighet med dessa Kristi instiftelseord och den helige Pauli förklaring uttryckligen och i endräkt med hela den heliga kristna kyrkan lärt, att Kristi lekamen mottages icke blott andligen med troil, hvilket sker äfven utom sakramentet, utan äfven muntligt icke blott af de troende och fromma, utan äfven af ovärdiga, icke troende, falska och onda kristna. Men att anföra dessa forntidens vittnesbörd skulle lilir blifva för långt, och för korthetens skull hänvisa vi därför den kristne läsaren till våra lärares utförliga skrifter]lärom,714

Af det sagda framgår, liuru obilligt och giftigt sakramentssvärmarna bespotta Herren Kristus, den lielige Paulus och hela kyrkan, i det att de kalla det ätande, som sker med munnen, samt det som sker af de ovärdiga »duos pilos caudæ equinæ et com mentum, cujus vel ipsum Satanam pudeat», liksom de hafva kallat läran om Kristi majestät »excrementum Satanæ, quo diabolus sibi ipsi et hominibus illudat». Detta är så förskräckligt, att en from kristen måste blygas för att öfversätta clet.

Men det måste noggrant förklaras, hvilka som äro ovärdiga gäster vid nattvarden, nämligen sådana, som utan sann ånger och smärta öfver sin synd och utan sann tro samt ett godt uppsåt att bättra sitt lif gå till detta sakrament och genom sitt ovärdiga ätande med munnen af Kristi lekamen draga öfver sig själfva dom, cl. v. s. både timligt och evigt straff, samt varda saker på Kristi lekamen och blod.

Men de i tron svaga, klenmodiga och bedröfvade kristna, hvilkas hjärta förskräckes vid tanken på deras stora och många synder och mena, att de i denna sin stora orenhet icke äro värdiga denna ädla skatt och Kristi välgärningar; dessa som känna och beklaga sin tros svaghet och af hjärtat åstunda att kunna tjäna Gud med starkare och frimodigare tro och en ren lydnad, de äro rätta, värdiga gäster, för hvilkas skull detta högt vördade sakrament är särskildt instiftadt och förordnadt, såsom Kristus säger: Kommen till mig I alla, som arbeten och ären betungade, och jag skall vederkvicka eder (Matt. .11: 28), samt: De helbrägda behöfva icke läkare, utan de kr anka (Matt. 9: 12). Likaså: Guds kraft är mäktig i de <svaga (2 Kor. 12: 9). samt: Antagen eder den som är svag i tron — ty Gud har antagit sig honom (Rom. 14: 1 ff.). Ty hvar och en som tror pä Guds Son, det må vara med en stark eller en svag tro, han har evigt lif (Joh. 3: 15 f.).

Värdigheten består icke i trons större eller mindre svaghet eller styrka utan i Kristi förtjänst, hvilken åtnjöts lika väl af den i tron svage, bedröfvade fadern i Mark. 9: 24 som af Abraham. Paulus och andra, som hafva en

frimodig, stark tro,

Detta vare nu nog sagdt om Kristi lekamens och blods sanna närvaro samt om de tvenne slagen af ätande, nämligen det som sker med tron på ett andligt sätt samt det som sker med munnen af såväl värdiga som ovärdiga.

Men emedan missförstånd och söndring uppstått emellan några till Augsburgska bekännelsen sig anslutande teologer äfven med afseende på konsekrationen samt den allmänna regeln att »intet är sakrament annat än när det brukas enligt dess instiftelse», så hafva vi äfven med afseende på denna fråga velat afgifva en broderlig och endräktig förklaring. Vår mening är alltså, att Kristi lekamens och blods verkliga närvaro i nattvarden åstadkom mes icke genom någon människas ord eller gärning, vare sig genom sakramentsutdelarens förtjänst eller ord eller genom nattvardsgästernas ätande eller drickande eller tro. utan detta bör endast och allenast tillskrifvas Guds den allsmäktiges kraft samt vår Herres Jesu Kristi ord, instiftelse och förordnande.

Ty Jesu Kristi sannfärdiga och allsmäktiga ord, som lian vid nattvardens instiftelse talade, vore icke blott vid den första nattvarden kraftiga, utan de äga alltjämt bestånd, gälla och verka samt äro ännu i dag kraftiga, så att allestädes, hvarest nattvarden enligt Kristi instiftelse hålles och hans ord brukas, där varda Kristi lekamen och blod i sanning närvarande, utdelade och mottagna i kraft af de ord, som Kristus vid den första nattvarden har talat. Ty hvarest man fasthåller hans instiftelse samt uttalar lians ord öfver brödet och kalken samt utdelar det välsignade brödet och kalken, där är Kristus själf genom de uttalade orden, i kraft af den första instiftelsen, ännu alltjämt verksam genom sitt ord, som han här vill hafva upprepadt, såsom Krysostomus säg*er i en predikan om Kristi lidande: »Kristus dukar själf detta bord och välsignar det, ty ingen människa gör clet framsatta brödet och vinet till Kristi lekamen och blod, utan detta gör den för oss korsfäste Kristus själf. Orden uttalas af prästens mun. men genom Guds kraft och nåd, genom det ord som han talar: detta är min lekamen, välsignas det i nattvarden framsatta "bro-

det och vinet. Och liksom ordet: Våren fruktsamma och föröken eder och uppfyllen jorden (1 Mos. 1: 28) har talats blott en gång, men alltjämt är verksamt i naturen, så att den växer och förökar sig, så hafva äfven dessa ord (detta är min lekamen; detta är mitt blod), blott en gång uttalats, men de äro dock ända intill denna dag och intill Kristi återkomst kraftiga och verka, att hans sanna lekamen och blod äro närvarande i kyrkans nattvard.»

Luther säger (Jenauppl. tom 6 fol. 99): »Denna hans befallning och instiftelse verkar och åstadkommer, att vi icke utdela och mottaga endast bröd och vin utan hans lekamen och blod, såsom hans ord lyda: detta är min lekamen; detta är mitt blod, så att icke vår gärning eller vårt tal, utan Kristi befallning och förordning gör brödet till hans lekamen och vinet till hans blod ända ifrån nattvardens första instiftelse och i ill världens ände, men genom vår tjänst och äm betsförrättning utdelas det dagligen.»

Likaså (Jenauppl. tom 3 fol. 446): »Så förhåller det sig äfven här, att om jag också öfver alla bröd skulle uttala orden: 'detta är Kristi lekamen', så skulle detta icke hafva någonting till följd, men då vi enligt hans instiftelse och befallning i nattvarden säga: detta är min lekamen, då är det hans lekamen, icke för vårt tals eller våra ords skull, utan på grund af hans befallning och därför att han bjudit oss att tala och göra så, och han har bundit sin befallning och sitt handlande vid vårt tal.»

Nu böra instiftelseorden vid utdelandet af den heliga nattvarden offentligt inför församlingen tydligt och klart uttalas eller sjungas och ingalunda utelämnas, så att Kristi befallning: gören detta, må blifva åtlydd samt på det att åhörarnas tro på detta sakraments väsen och dess frukt — nämligen Kristi lekamens och blods närvaro, syndernas förlåtelse och alla de välgärningar, som åt oss förvärfvats genom Kristi död och ut gjutandet af hans blod samt i Kristi testamente åt oss skänkts — genom Kristi ord må uppväckas, stärkas och stadfästas, samt på det att brödet och vinet i denna heliga

handling-, hvarmed Kristi lekamen och blod gifvas oss att äta och dricka, må blifva helgade och välsignade, såsom Paulus säger: Välsignelsens kalk. som vi välsigna (1 Kor. 10: 16). Men denna välsignelse sker icke på annat sätt än därigenom att vi upprepa och läsa instiftelseorden.

Denna välsignelse eller uppläsandet af Kristi instiftelseord åstadkommer dock icke i och för sig något sakrament, om icke hela nattvardshandlingen, sådan den af Kristus förordnats, utföres — såsom t. ex. när man icke utdelar, mottager och åtnjuter det välsignade brödet, utan inlåser, offrar eller kringbär detsamma — utan Kristi befallning: gören detta, hvilken omfattar hela nattvardshandlingen, måste helt och hållet samt utan rubbning uppfyllas, så att man i en kristen församling tager brödet och vinet, välsignar, utdelar, mottager, äter och dricker det samt därvid förkunnar Herrens död, såsom ju äfven den helige Paulus i 1 Kor. 10 för oss framställt hela handlingen, brödets brytande, utdelande och mottagande.

På det att denna sanna kristliga lära om den heliga nattvarden må vidmakthållas och på det att de mångfaldiga af-gudiska missbruken och förvanskningarna af detta sakrament må undvikas och utrotas har man ur instiftelseorden hämtat den nyttiga regeln och det rättesnöret: »Nihil habet rationem sacramenti extra usum a Christo institntum» eller »extra aetio-nem divinitus insiitutam». Det betyder: Om man icke följer Kristi instiftelse, såsom han förordnat den, så är det icke något sakrament. Denna regel bör ingalunda förkastas, utan den kan och bör med gagn bibehållas och betonas i Guds församling. Och härvid betyda orden usus eller aetio, d. v. s. bruk eller handling, icke i första rummet tron och icke heller endast det muntliga åtnjutandet, utan hela den utvärtes synliga, af Kristus förordnade nattvardshandlingen, konsekrationen eller instiftelseorden, utdelandet och emottagandet eller det muntliga åtnjutandet af clet välsignade brödet och vinet, Kristi lekamen och blod. Utom detta bruk, t. ex. när brödet i den påf-viska mässan icke utdelas utan offras eller inlåses, kringbäres eller framställes för att tillbedjas, är det icke att anse såsom718

ett sakrament, liksom dopvattnet, när det användes till att inviga klockor, böta spetälska eller framställes för att tillbedjas, icke är något sakrament eller dop. Emot sådetna påf-viska missbruk har den nämnda regeln från början blifvit uppställd och förklarats af D:r Luther själf.

Emellertid måste vi äfven erinra därom, att sakramenta-rierna listigt och falskt vränga denna nyttiga och välbeh öfliga regel till att därmed förneka Kristi lekamens sanna och väsentliga närvaro samt att den här X3å jorden med munnen åtnjutes af såväl värdiga som ovärdiga, i det att de tolka densamma såsom afseende asus fidei, d. v. s. trons andliga invärtes bruk, och mena så, att nattvarden för de ovärdiga icke är något sakrament och att åtnjutandet af Kristi lekamen sker endast andligen genom tron, eller att tron skulle verka, att Kristi lekamen är närvarande i den heliga nattvarden, hvarför Kristi lekamen icke är närvarande för de ovärdiga, icke troende skrynitarna samt sålunda icke af clem emottages.

Vår tro åstadkommer icke något sakrament, utan det gör endast vår allsmäktige Guds och Frälsares Jesu Kristi sannfärdiga ord och instiftelse, ty detta ord förblifver i kristenheten städse vid kraft och kan icke upphäfvas eller göras overksamt genom utdelarens värdighet eller ovärdighet lika litet som genom mottagarens otro. Liksom evangelium, äfven om ogudaktiga åhörare icke sätta tro därtill, likväl icke desto mindre är och förblifver det sanna evangelium, ehuru det icke hos de otrogna verkar till salighet, så gäller det äfven om sakramentet, att om de som mottaga detsamma tro eller icke tro. så förblifver Kristus icke desto mindre sannfärdig i sina ord, då han säger: Tagen och äten, detta är min lekamen, och detta (hans lekamens närvaro) verkas icke genom vår tro utan genom hans allmakt.

Det är därför en fördärflig, skamlös villfarelse, då några listigt vrängande den nämnda regeln tillskrifva vår tro — hvilken de mena verka, att Kristi lekamen är närvarande och åtnjutes — mer än vår Herres och Frälsares Jesu Kristi allmakt.ÖM DEN HELtGA NATTVARDEN.

Hvad sedan beträffar sakramentariernas många förmenta grunder och betydelselösa inkast angående en mänsklig

kropps väsentliga och naturliga egenskaper, Kristi himmelsfärd, hans bortgång från denna värld samt annat dylikt, har D:r Luther i sina stridsskrifter »Emot de himmelska profeterna», »Att orden: detta är min lekamen ännu stå fast» samt i sin större och mindre bekännelse om den heliga nattvarden m. fi. skrifter grundligt och utförligt med stöd af Guds ord vederlagt detta, och clå efter hans clöd svärmeandarna icke framkommit med något nytt, vilja vi för korthetens skull åberopa oss på dessa skrifter samt hänvisa den kristne läsaren till desamma.

Men att vi genom inga mänskliga (förment) kloka tankar, huru mycket de än må hafva skenet för sig, vilja, kunna eller böra låta oss ledas bort ifrån den enkla, klara och tydliga innebörden af Kristi ord och testamente till en annan mening, som afviker ifrån ordalydelsen, utan böra enfaldigt förstå och tro dem såsom de lyda, därtill äro våra skäl, på hvilka vi städse stödt oss, sedan en tvist om denna artikel uppstått, desamma som D:r Luther strax i början har anfört emot sakramenta-rierna med följande ord (i den stora bekännelsen om den heliga nattvarden): »De grunder, på hvilka jag i denna sak stöder mig, äro följande:

1. Den första är denna vår trosartikel: Jesus Kristus är väsentlig, naturlig, sann, fullkomlig Gud och människa i en person, som är oupplöslig och odelbar.

2. Den andra, att Guds högra hand är allestädes.

3. Den tredje, att Guds ord icke är falskt eller ljuger.

4. Den fjärde, att Gud har och vet flerahanda sätt att befinna sig på en plats och icke blott det enda, som svärmarna prata om och som filosoferna kalla lokalt eller till rummet.

Likaså: Kristi enda kropp kan på trennehanda sätt eller på alla tre sätten befinna sig någonstädes:

Först, på ett begripligt och kroppsligt sätt, så som då han lekamligen vandrade på jorden, då han till sin storlek intog ett bestämdt rum. Detta sätt kan han ännu använda, när han vill, liksom han äfven efter sin uppståndelse gjorde och

på yttersta dagen skall göra, såsom Paulus säger i 1 Tim. 6: 15: hvilken (Kristus) den salige och ende härskaren, Konungen öfver alla konungar och Herren öfver alla herrar, i sinom tid skall låta oss se, samt Kol. 3: 4: När Kristus, vårt lif, varder uppenbarad. På sådant sätt är lian icke i Gud, eller hos Fadern eller i himmelen, såsom svärmeandarna drömma, ty Gud är icke ett lekamligt rum eller en plats. Detta sätt afses i de skriftställen, som svärmeandarna anföra och som tala om att Kristus lämnat världen och gått till Fadern. För det andra kan han på ett obegripligt, andligt sätt vara någonstädes, då han icke upptager något rum eller begränsas däraf, utan genomtränger alla skapade varelser, hvarhelst han vill, liksom min syn — om jag får använda en grof liknelse — genomtränger ljus, luft eller vatten och är där utan att dock utfylla något rum, och liksom ett ljud eller en ton går genom luft eller vatten, ett bräde eller en vägg och är i dessa ting utan att dock utfylla något rum, samt liksom ljus och värme genomtränga luft, vatten, glas och kristall samt äro i dessa men dock icke utfylla något rum, och hvad mera dylikt här kan anföras. Detta sätt använde Kristus, då han utgick ur den förseglade grafven, då han gick in genom stängda dörrar, samt i nattvardens bröd och vin, och likaledes då han, såsom vi tro, föddes af sin moder.

För det tredje kan han på ett gudomligt, himmelskt sätt vara någonstädes, emedan han är en person med Gud, och på detta sätt äro alla skapade varelser honom mycket närmare och lian kan lättare genomtränga dem än på det andra sättet. Ty om lian enligt det andra sättet kan vara i och hos de skapade varelserna, men så att de icke kunna känna, beröra, omsluta eller fatta honom, huru mycket mer skall han då icke enligt detta tredje, upphöjda sätt vara underbart närvarande i alla skapade varelser, så att de icke kunna omsluta eller fatta honom, utan så att han fastmer har dem närvarande, omsluter och omfattar dem. Ty detta Kristi väsen (eller sätt för hans närvaro), hvilket han äger genom väsensenheten mecl Gud, måste vi tänka oss högt upphöjdt öfver skapelsen, nämligen lika högt som Gud är däröfver upphöjd, men det oaktadt dock å andra sidan äfven

sä djupt inträngande i och så nära de skapade varelserna som Gud är i dem. Ty han är med- Gud en oåtskiljäktig person. Där Gud är, där måste äfven han vara, eller är vår tro falsk. Men hvem kan säga eller utgrunda, huru detta tillgår? Vi veta väl, att det är så, nämligen att lian är i Gud, upphöjd öfver all skapelse och en person med Gud, men huru det tillgår, veta vi icke, ty det öfvergår vår natur och vårt förnuft, ja äfven alla änglars i himmelen, och endast Gud fattar och förstår clet. Då vi nu icke kunna fatta detta och det likväl är sant, så böra vi icke förneka hans ord, förrän vi kunna bevisa, att Kristi lekamen icke kan vara där, hvarest Gud är, och att ett sådant sätt för lians närvaro är uppdikta dt och falskt, hvilket det tillkommer svärmeandarna att bevisa, men som är dem omöjligt.

Att nu Gud kan hafva och veta ännu flera sätt, på hvilka Kristi lekamen kan vara närvarande, vill jag härmed icke förneka utan har endast velat påvisa, hvilka dumma människor våra svärmeandar äro. då de icke tillskrifva Kristi lekamen mer än det första, begripliga sättet att vara närvarande, ehuru de icke heller med afseende på detta kunna bevisa, att det strider mot vår mening. Ty jag vill på intet sätt förneka, att Guds makt icke skulle kunna åstadkomma, att en kropp äfven på lekamligt, begripligt sätt skulle kunna samtidigt vara på flera ställen. Ty hvem kan bevisa, att något sådant skulle vara för Gud omöjligt? Hvem har sett en gräns för hans makt? Svärmeandarna mena väl, att Gud icke förmår detta, men hvem vill sätta tro till deras tankar? Med hvilka skäl öfvertyga de oss om dessa tankars riktighet?» Så långt Luther.

Af dessa D:r Luthers ord är det äfven tydligt, i hvilken mening ordet »på andligt sätt» i denna fråga användes i våra församlingar. Ty hos sakramentarierna betyder uttrycket »på andligt sätt» ingenting annat än den andliga gemenskapen, nämligen då de verkligen troende blifva genom tron i anden införlifvade med Herren Kristus samt blifva verkliga andliga lemmar i hans kropp.

Men då D:r Luther eller vi i denna fråga använda detta ord

»på andligt sätt», så mena vi därmed det andliga, öfvernatur-Jiga, himmelska sätt, på hvilket Kristus är närvarande i den heliga nattvarden samt verkar icke blott tröst och lif hos de troende utan äfven dom hos de icke troende, men däremot förkasta vi medelst detta orcl de kapernaitiska!"J tankarna om en grof, köttslig närvaro, hvilken sakramentarierna trots våra offentliga mångfaldiga protester vilja tillskrifva och påtvinga våra församlingar. I denna mening använda vi ock ordet »på andligt sätt», då vi säga, att Kristi, lekamen och blod i den heliga nattvarden på ett andligt sätt emottages, ätes och drickes, ty ehuru åtnjutandet sker med munnen är likväl sättet ett and-ligt,

Sålunda är vår tro i denna artikel om Kristi lekamens och blods sanna närvaro i den heliga nattvarden byggd på den sannfärdige och allsmäktige Gudens, vår Herres och Frälsares Jesu Kristi sanning och allmakt, och dessa grundvalar äro starka och fasta nog för att kunna styrka och stadfästa vår tro i alla anfäktelser angående denna artikel samt kullkasta och vederlägga alla sakramentariernas inkast och invändningar, huru antagliga och skenfagra de för förnuftet än må synas, och på dessa grundvalar kan ett kristet hjärta också tryggt stödja sig samt fast förlita sig.

Såsom falska, villfarande och bedrägliga afvisa och förkasta vi därför med hjärta och mun alla de irrläror, hvilka icke öfverensstämma med utan strida emot ofvan anförda i Guds ord grundade lära, såsom:

1. För det första den påfviska transsubstantiationen, d. v. s. då man lär. att det konsekrerade eller välsignade brödet och vinet i den heliga nattvarden helt och hållet förlora sin substans och sitt väsen samt förvandlas till Kristi lekamens och blods substans, så att endast brödets och vinets utseende eller »accidentia sine subjecto» blifva kvar; likaså när de förmena, att Kristi lekamen under brödets gestalt — hvilket enligt deras mening dock icke längre är bröd, utan har förlorat sitt naturliga väsen — äfven utom nattvardshandlingen är närvarande, såsom när det lägges in i sakramentskrinet eller kringbäresOM t)EN HELIGA NATTVARDEN.

för att visas och tillbedjas. Ty ingenting kan vara ett sakrament utom Guds befallning och den ordning, som är i Guds ord instiftad, såsom vi förut påvisat.

2. Likaså af visa och förkasta vi alla andra påf viska missbruk af detta sakrament, såsom styggelsen af det för lefvande och döda hållna mässoffret.

3. Likaledes att åt lekmännen utdelas blott den ena delen af sakramentet tvärtemot Kristi uttryckliga befallning och instiftelse. Dessa påfviska missbruk hafva äfven blifvit med stöd af Guds ord och den äldsta kyrkans vittnesbörd utförligt vederlagda i våra församlingars allmänna bekännelse, i Apologien, Schmalkaldiska artiklarna samt andra skrifter af cle våra.

Men då vi i denna skrift förnämligast vilja afgifva vår bekännelse och förklaring om Kristi lekamens och blods sanna närvaro (i nattvarden) gentemot sakramentarierna, af hvilka några under Augsburgska bekännelsens namn skamlöst inrängt i våra församlingar, så vilja vi äfven här i all synnerhet framställa och redogöra för sakramentariernas villfarelser, på det att våra åhörare må varnas och se sig för samt taga sig i akt för dem.

Såsom falska, villfarande och bedrägliga afvisa och förkasta vi därför med hjärta och mun alla sakramentariernas meningar och läror, hvilka icke öfverensstämma med utan strida emot ofvan anförda i Guds ord grundade lära, såsom:

1. Då de föregifva, att instiftelseorden icke böra förstås enfaldigt efter deras egentliga ordalydelse om Kristi lekamens och blods sanna och väsentliga närvaro i nattvarden, utan genom att tagas i öfverflyttad betydelse och tolkas bildligt vrängas till att få en annan, ny och alldeles olika betydelse. Och vilja vi härmed förkasta alla dylika sakramentariernas hvarandra delvis motsägande meningar, huru mångfaldiga och olikartade de än må vara.

2. Jämväl att de förneka det muntliga åtnjutandet af Kristi lekamen och blod i nattvarden samt däremot lära, att Kristi lekamen i nattvarden åtnjutes endast på ett andligt sätt724

genom tron, så att vi i nattvarden med munnen mottaga endast och allenast bröd och vin.

3. Likaså äfven att det läres, att brödet och vinet i nattvarden icke äro mer än kännetecken, genom hvilka de kristna igenkänna hvarandra inbördes.

4. Eller alt de äro blott antydningar, tecken och afbildningar af Kristi lekamen, som är långt borta frånvarande, så att liksom brödet och vinet är vår kropps utvärtes spis, så är älven Kristi frånvarande lekamen med sin förtjänst våra själars andliga spis.

5. Eller att brödet och vinet icke äro annat än Kristi frånvarande lekamens sinnebilder och åminnelsetecken., genom livilka vi. såsom genom en utvärtes pant. skola försäkras om att tron, som vänder sig ifrån nattvarden och uppstiger öfver alla himlar, däruppe blir lika visst delaktig af Kristi lekamen och blod, som vi i nattvarden med niunnen mottaga de utvärtes tecknen, och att sålunda vår tro i nattvarden starkes och bekräftas endast genom cle utvärtes tecknen, men icke genom Kristi sanna, närvarande och till oss utdelade lekamen och blod.

(>. Eller att i nattvarden Kristi långt bort frånvarande lekamens kraft, verkan och förtjänst utdelas åt tron allena, och att vi på detta sätt blifva delaktiga af hans frånvarande lekamen. samt att »unio sacramentalis», d. v. s. den sakramenterli-ga föreningen bör förstås på detta sätt »cle analogia signi et signa ti», d. v. s. så att bröd och vin (äro afbilder och) hafva en likhet med Kristi lekamen och blod.

7. Eller att Kristi lekamen och blod icke mottagas och åtnjutas på annat sätt än andligt genom tron.

8. Jämväl när clet läres, att Kristus i följd af sin himmelsfärd med sin kropp befinner sig på en viss plats i himmelen, så att han hvarken kan eller vill vara med densamma verkligen och väsentligen närvarande hos oss i nattvarden, hvilken enligt Kristi instiftelse hålles här på jorden, utan att han är så långt borta därifrån som

himmelen är skild från jorden, ty så hafva några sakramentarier afsiktligt och illvilligt för att

bekräfta sin villfarelse förfalskat Apg. 3: 21: »oportet Christum coelum accipere», d. v. s. Kristus måste intaga himmelen, och i stället sagt »oportet Christum coelo capi», cl. v. s. Kristus måste intagas af eller i himmelen, eller af himmelen omfattas och inneslutas, så att lian på intet sätt kan eller vill med sin mänskliga natur vara hos oss på jorden.

9. Jämväl att Kristus hvarken har utlofvat sin lekamens och sitt blods sanna väsentliga närvaro i nattvarden eller vill eller kan låta detta ske, emedan den af honom antagna mänskliga naturens väsen och egenskaper icke fördraga eller tillåta något sådant.

10. Jämväl då det läres, att icke Kristi ord och allmakt allena, utan troil gör Kristi lekamen närvarande i den heliga nattvarden, af hvilket skäl några alldeles utelämna instiftelseorden vid nattvardens hållande. Men ehuru den påfviska konsekrationeii, enligt hvilken läsandet (af instiftelseorden) såsom ett prästens verk tillskrifves kraften att åstadkomma ett sakrament, med fog afvisas och förkastas, så kunna och böra (lock ingalunda instiftelseorden utelämnas vid nattvardens hållande, såsom vi i den föregående utredningen påvisat.

11. Jämväl att de troende på grund af Kristi instiftelseord icke böra söka Kristi lekamen i nattvardens bröd och vin utan blifvit hänvisade att med sin tro vända sig från nattvardsbrödet till den plats i himmelen, där Herren Kristus är med sin lekamen samt att de där böra komma i åtnjutande af densamma.

12. Yi förkasta äfven den läran, att de icke troende, obot-färrliga kristna, hvilka äro endast till namnet kristna, men icke hafva den rätta, sanna, lefvande och saliggörande tron, i nattvarden icke skulle mottaga Kristi lekamen och blod utan endast bröd och vin. Och emedan det icke finnes mer än tvenne slags gäster vid denna himmelska måltid, nämligen värdiga och ovärdiga, så förkasta vi äfven den åtskillnad, som man gjort mellan de ovärdiga, då man sagt att de ogudaktiga världs-människorna och bespottarna af Guds ord. som tillhöra den yttre kyrkogemenskapen, icke i den heliga nattvarden till en

do i u emottaga Kristi lekamen och blod utan endast bröd och vin.

13. Sålunda äfven då det läres, att värdigheten icke består endast i en sann tro utan i människornas egna förberedelser.

1-4. Likaså äfven då det läres, att jämväl de verkligen troende, som hafva och behålla en rätt, sann och lefvande tro, men däremot icke hafva gjort en egen tillräcklig förberedelse, såsom de haft för afsikt, skulle såsom ovärdiga gäster kunna mottaga detta sakrament till en dom.

15. Likaså då det läres, att elementen eller det välsignade brödets och vinets synliga gestalter böra tillbedjas. Att däremot Kristus själf, sann Gud och människa, hvilken är verkligen och väsentligen närvarande i nattvarden, då den rätt utdelas, bör i anda och sanning tillbedjas här liksom öfverallt annars och i synnerhet där, hvarest hans församling kommit tillsammans, det kan förvisso icke förnekas af någon, som icke är en ariansk13 kättare.

16. Yi af visa och förkasta äfven alla förvetna, smädande och hädiska frågor och de talesätt, som på ett groft, köttsligt, kapernaitiskt" sätt beröra nattvardens öfvernaturliga, himmelska hemligheter.

Andra och fler antiteser eller förkastade irrläror hafva i den föregående utredningen bestraffats och afvisats, och dem vilja vi här för korthetens skull icke ånyo upprepa. Men om det förutom dessa finnes ännu andra förkastliga meningar eller villfarelser, så bör man på grund af den gifna utredningen lätt kunna inse och döma öfver dessa, ty vi afvisa, och förkasta allt, som icke öfverensstämmer med utan strider emot den ofvan anförda, i Guds ord väl grundade läran.

ÅTTONDE ARTIKELN. Om Kristi person.

Emellan de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, liar äfven uppstått en lärostrid om Kristi jjerson, ehuru den icke först började dem emellan, utan ursprungligen härrör från sakramentarierna.

Ty sedan D:r Luther på grund af instiftelseorden gentemot sakramentarierna bestämdt hade häfdat Kristi lekamens och blocls sanna och väsentliga närvaro i nattvarden, hafva Zwinglis anhängare gentemot honom invändt, att om Kristi kropp är samtidigt närvarande i himmelen och på jorden i den heliga nattvarden, så kan den icke vara en verklig mänsklig kropp, ty ett sådant majestät tillkommer Gud allena och kan icke tillskrifvas Kristi kropp.

Detta motsade och vederlade D:r Luther kraftigt, såsom hans lära och lians stridsskrifter om den heliga nattvarden utvisa, till hvilka stridsskrifter liksom till hans läroskrifter vi här bekänna oss. Emellertid hafva efter hans död några till Augsburgska bekännelsen sig anslutande teologer väl icke offentligt och uttryckligt velat instämma med sakramentarierna i läran om Herrens nattvard, men likväl användt och brukat samma uttryck om Kristi person, hvilka för sakramentarierna utgöra grundförutsättningarna till att de dristat förneka Kristi lekamens och blods sanna, väsentliga närvaro i nattvarden, nämligen att man icke bör tillskrifva den mänskliga naturen i Kristi person någonting, som går öfver eller strider emot dess naturliga, väsentliga egenskaper. På grund häraf beskylde de D:r Luthers lara samt alla dem, som anslöto sig till denna såsom öfverensstämmande med Guds ord, för nästan alla gamla, oerhörda kätterier.

På det att denna lärostrid måtte kristligen efter Guds ord och i enlighet med vår enfaldiga kristna tro utredas samt ge-728

nom Guds nåd lielt och hållet biläggas, vilja vi här framställa vår enhälliga lära, tro och bekännelse.

Vi tro, lära och bekänna, att ehuru Guds Son är en särskild, för sig åtskild, helt och hållet gudomlig person och sålunda af evighet varit med Fadern och den helige Ande en sann, väsentlig och fullkomlig Gud, liar lian likväl i tidens fullbordan i sin persons enhet upptagit äfven mänsklig natur, men dock icke så, som om det nu funnes tvenne personer eller tvenne Kristus, utan så att Kristus Jesus numera i en person är på en gång sann, evig Gud, från evighet född af Fadern, samt sann människa, född af den högt lofvade jungfrun Maria, såsom clet står skrifvet i Kom. 9:5: frän hvilka Kristus är efter köttet, hvilken är Gud öfver allting, välsignad evinnerligen.

Vi tro, lära och bekänna, att i denna ena odelbara Kristi person numera finnas tvenne olika naturer, nämligen den gudomliga, som är till från evighet, och den mänskliga, som i tiden vardt upptagen i Guds Sons persons enhet, och dessa tvenne naturer i. Kristi person kunna aldrig från hvarandra söndras eller mecl hvarandra sammanblandas, eller den ena förvandlas till den andra, utan hvar och en behåller i all evighet sin natur och sitt väsen i Kristi person.

Vi tro, lära och bekänna äfven, att liksom livar och en af de båda nämnda naturerna utan sammanblandning och outrotligt bibehåller sin natur och -sitt väsen, så bibehålla cle äfven hvar och en sina naturliga, väsentliga egenskaper och bortlägga dem icke i all evighet, samt att den ena naturens väsentliga egenskaper aldrig någonsin kunna blifva den andra naturens väsentliga egenskaper.

Sålunda tro, lära och bekänna vi, att clet att vara allsmäktig, evig, oändlig, allestädes närvarande enligt naturen, d. v. s. att enligt naturens egenskap och dess naturliga väsen i och för sig vara allestäclesnärvarande, och allvetande äro den gudomliga naturens väsentliga egenskaper, hvilka aldrig i evighet kunna blifva den mänskliga naturens väsentliga egenskaper.

Men att däremot vara en lekamlig skapelse eller kreatur, vara kött och blod, ändlig och begränsad, att lida och dö, upp-

och nedstiga, förflytta sig från en plats till en annan, lida hunger och törst, köld och hetta 111. ni., det är den mänskliga naturens egenskaper, hvilka aldrig i evighet kunna blifva clen gudomliga naturens egenskaper.

Yi tro, lära och bekänna äfven, att numera efter människo-vardandet icke hvardera naturen i Kristus på sådant sätt består i och för sig själf, att hvar och en skulle vara och utgöra en särskild person, utan att cle fastmer äro så förenade, att cle bilda en enda person, i hvilken cle båda naturerna, clen gudomliga och den antagna mänskliga naturen, äro och bestå personligt, så. att numera efter niänniskovardaiidet hör till Kristi hela person icke blott hans gudomliga utan äfven hans antagna mänskliga natur. Kristi eller Filii Dei -in carn at i, d. v. s. Guds Sons — hvilken antagit kött och blifvit människa — person är sålunda icke fullständig utan hans mänsklighet lika litet som hans gudom. Därför är Kristus icke tvenne olika personer utan en enda person, oaktadt hos honom finnas tvenne olika naturer, hvilkas naturliga väsen och egenskaper icke kunna sammanblandas.

Vi tro, lära och bekänna äfven, att clen antagna mänskliga naturen i Kristus icke endast har och behåller sina naturliga, väsentliga egenskaper, utan att clen dessutom genom den personliga föreningen med gudomen och senare genom liärliggö-relsen eller glorifikationen är upphöjd till majestätets, kraftens och maktens högra sida öfver allt, som nämnas kan icke allenast i denna världen, utan ock i den tillkommande (Ef. 1: 2l).

Men hvad nu detta majestät beträffar, till hvilket Kristus med afseende på sin mänsklighet har blifvit upphöjd, så har han icke erhållit detsamma först då han uppstod från cle döda och uppsteg till himmelen, utan redan då lian aflades i moderlifvet och vardt människa samt clen gudomliga och clen mänskliga naturen med hvarandra personligen förenades. Men denna personliga förening får icke förstås så — såsom några orätt tolkat densamma — som om de båda naturerna, den gudomliga och clen mänskliga, vore med hvarandra förenade liksom tvenne hoplimmade bräder, så att de realiter, d. v. s. i självfva730

verket och i sanning, icke alls liatle någon gemenskap med hvarandra. En dylik mening är en Nestorius' och Samosateiiens villfarelse, hvilka — såsom Snidas och Teodorus, presbyter från Hhætien, betyga — hafva lärt: övo (pvöeig àuoivcovr]rovg jroàg éavvàg jtavräjtuötv, hoc est, naturas omni modo incom-nmnicabiles esse, d. v. s. att naturerna alldeles icke hafva någon gemenskap med hvarandra. Därmed blifva naturerna helt och hållet söndrade från hvarandra, och så erhålla vi tvenne Kristus, så att Kristus är den ene, men Gud, Ordet som bodde i Kristus, den andre.

Presbytern Teodorus skrifver nämligen: »Paulus quidam iisdem, quibus Månes temporibus, Samosateiius quidem ortu. sed Antiochiæ Syriæ antistes, Dominum imxiie clixit nudum fuisse homiiiem. in quo Dens Yerbuni sicut et in singulis pro-phetis habitavit, ac proinde duas naturas separatas et citra omnem prorsus inter se commuiiioiiem in Christo esse, quasi alius sit Christus, alius Dens Yerbum in ipso habitans», d. v. s. på samma tid, då kättaren Månes lefde, har en man vid namn Paulus, hvilken efter sin födelseort kallas Samosatenen och var biskop i Antiokia i Syrien, ogudaktigt lärt, att Herren Kristus varit endast och allenast en människa, i hvilken Gud, Ordet, bodde liksom i hvarje .profet, hvarför han äfven menat, att den gudomliga och den mänskliga naturen voro från hvarandra alldeles skilda och söndrade samt i .Kristus icke alls hade någon gemenskap med hvarandra, liksom om Kristus vore en och Gud, Ordet, som bodde i honom, en annan.

Gentemot detta fördömda kätteri har den kristna kyrkan alltid och allestädes enfaldigt trott och ansett, att den gudomliga naturen och den mänskliga naturen äro i Kristi person så förenade, att de hafva en verklig gemenskap med hvarandra, hvarigenom dock naturerna — såsom D:r Luther skrifver — icke sammanblandas till ett väsen men väl bilda en person. I följd af denna personliga förening och gemenskap hafva de gamla kyrkolärarna ofta. såväl före som efter kyrkomötet i Chalcedon, användt ordet wixtio »blandning» men i god och riktigt angifven mening. Härför kunna, om så voreOM KRISTI PERSON.

erforderligt, många vittnesbörd från kyrkofäderna anföras liksom äfven från de våras skrifter, såsom då den personliga föreningen och gemenskapen belyses genom bilden animæ et cor-poris samt ferri caiidentis, d. v. s. ett glödgadt järn eller kropp och själ. Kropp och själ liksom eld och järn hafva nämligen gemenskap med hvarandra icke per phrasin eller modum loquendi eller verbaliter, cl. v. s. att det skulle vara endast ett talesätt eller blotta

ord, utan vere och realiter, d. v. s. i sanning och verklighet. Härigenom uppstår dock icke någon con-fiisio eller exaequatio naturarum, d. v. s. sammanblandning eller utjämning emellan naturerna, såsom då man af honung och vatten bereder mjöd, hvilket icke längre är vatten för sig och honung för sig utan en blandad dryck. Helt annorlunda förhåller det sig med föreningen mellan den gudomliga naturen och den mänskliga naturen i Kristi person. Ty det är en annan mycket högre och outsäglig gemenskap och förening emellan den gudomliga och den mänskliga naturen i Kristi person, i följd af hvilken förening och gemenskap Gud är människa och människan är Gud, hvarigenom likväl hvarken naturerna eller deras egenskaper sammanblandas med hvarandra, utan hvardera naturen bibehåller sitt väsen och sina egenskaper.

. I följd af denna personliga förening, hvilken icke skulle kunna tänkas eller finnas utan en sådan verklig gemenskap mellan naturerna, har icke den blotta mänskliga naturen, hvilkens egenskap är att lida och dö, lidit för hela världens synd. utan Guds Son själf har i sanning — men dock till sin antagna mänskliga natur — lidit och han har, i enlighet med vår enkla kristna trosbekännelse (den apostoliska trosbekännelsen), i sanning cl ött, ehuru den gudomliga naturen kan hvarken lida eller dö. Detta har D:r Luther i sin stora bekännelse om clen heliga nattvarden utförligt förklarat gentemot Zwinglis hädiska alloeosis, d. v. s. hans lära att man skall uppfatta och förstå en natur i stället för den andra, hvilken lära Luther såsom ett djäfvulens gyckelverk förkastar till helvetets djup.KON KURD IE FORMELN. II.

Af denna orsak hafva de gamla kyrkolärarna vid förklarandet af denna hemlighet användt de båda uttrycken uoivcovla och ëvcüöig, commiinio et unio, d. v. s. »gemenskap» och »förening» samt förklarat det ena genom det andra. Jfr Irenæus lib, 4, cap. 37; Athanasius in epistola ad Epictetum; Hilarius de Trinitate lib. 9; Basilius et Xysseiius in Theodoreto; Da-m a scenus lib. 3. cap. 19.

I ioljd af denna personliga förening och gemenskap mellan den gudomliga naturen och den mänskliga naturen i Kristus tro, lära och bekänna vi äfven i öfverensstämmelse med vår enkla kristna tro, att hvad som säges om Kristi majestät till lians mänskliga natur, som sitter vid Guds allsmäktiga krafts högra sida, samt hvad därmed sammanhänger, cl et skulle alltsammans icke kunna äga rum och bestå, om icke den personliga föreningen och gemenskapen mellan naturerna i Kristi person best ode realiter, d. v. s. i verklighet och sanning.

1 ioljd af denna personliga förening och gemenskap emellan naturerna har den högt prisade jungfrun Maria födt icke en blott och bar människa, utan en sådan människa, som i sanning är Guds den allrahögstes Son. såsom ängeln betygar, fiedan i moderlifvet bevisade han äfven sitt gudomliga maje-stäl, i det att han föddes af en jungfru utan att hennes jungfrulighet kränktes. Därför är hon sannerligen Guds moder och har dock förblifvit en jungfru.

I följd häraf (denna naturernas förening och gemenskap) har han ock utfört alla sina underverk och har uppenbarat detta sätt gudomliga majestät enligt sitt välbehag och när och på det sätt han ville, och sålunda icke blott först efter sin uppståndelse och himmelsfärd, utan äfven under sitt förnedringstillstånd. Så t. ex. på bröllopet i Kana i Galiléen; likaså ibland de lärde vid tolf års ålder; likaså i örtagården, då han med ett enda ord slog sina fiender till marken; likaledes äfven i döden, ty han har icke dött blott såsom en annan människa, utan i och med sin död har lian öfvervunnit synd, död. djäfvul, helvete och den eviga fördömelsen, något som den mänskliga naturen allena icke hade förmått, om den icke liadeOM KRISTI PERSON.

varit personligen förenad oeli haft gemenskap med den gudomliga naturen.

I följd häraf (denna naturernas förening oeli gemenskap) har äfven den mänskliga naturen efter uppståndelsen från de döda den upphöjelse öfver allt skapadt i himmelen oeli på jorden, som egentligen icke är något annat än att ban helt och hållet aflagt tjänaregestalten. Men han har likväl icke aflagt den mänskliga naturen utan bibehåller denna i evighet och har till sin antagna mänskliga natur inträdt i fullkomlig besittning och bruk af det gudomliga majestätet. Detta majestät hade han väl redan vid sin af lei se och i moderlifvet, men lian utblottade sig, såsom aposteln betygar (Fil. 2: 7) på detsamma. och han höll det — såsom D:r Luther förklarar — under sitt

förnedringstillstånd hemligt samt brukade det icke städse utan endast då han så ville.

Men nu, sedan han icke blott såsom ett annat helgon uppstigit till himmelen, utan — såsom aposteln (Ef. 4: 10) betygar — uppfarit öfver alla himlar samt verkligen uppfyller allt, är han icke blott såsom Gud utan äfven såsom människa allestädes närvarande och härskar från haf till haf och intill jordens ändar, såsom profeterna hafva siat (Ps. 8: 2, 7; 93: 1 f.; Sak. 9: 10) och apostlarna vittnat, att han allestädes med dem verkat och har stadfäst deras ord med åtföljande tecken (Mark. 16: 20). Men detta har icke skett på ett jordiskt sätt. utan — såsom D:r Luther förklarat det — efter sättet för Guds högra hand, hvilken icke är någon viss plats i himmelen, såsom sakramentarierna utan någon grund i den heliga Skrift föregifva, utan ingenting annat än Guds allsmäktiga kraft, som uppfyller himmel och jord, i hvilken (Guds allsmäktiga kraft) Kristus till sin mänsklighet blifvit insatt realiter, d. v. s. i verklighet och sanning, sine confusione et exæqtiatiowc nalnrarum, d. v. s. utan sammanblandning och utjämning af de båda naturernas väsen och väsentliga egenskaper. Genom dennas meddelade kraft kan Kristus enligt sitt testamentes ord med sin lekamen och sitt blod vara verkligen närvarande och är det äfven i den heliga nattvarden, till hvilken han genom sitt ord

hänvisat oss. Detta vore icke annars för någon människa möjligt, emedan ingen människa är på detta sätt förenad med den gudomliga naturen eller insatt i ett sådant gudomligt, allsmäktigt majestät och kraft, utan detta är genom de båda naturernas personliga förening i Kristus endast och allenast Jesus, Marias son, i clet att den gudomliga naturen och den mänskliga naturen äro i honom personligen förenade på ett sådant sätt, att i Kristus bor gudomens hela fullhet lekamligen (Kol. 2: 9). I denna personliga förening råder en så hög, innerlig outsäglig gemenskap mellan naturerna, att äfven änglarna förundra sig däröfver och hafva sin lust och fröjd i att skåda den, såsom den helige Petrus (1 Petr. 1: 12) betygar, hvilket allt vi här nedan A~ilja i sammanhang utförligare förklara.

Af detta, som vi här angifvit och som förklarar unio person atis, d. v. s. det sätt, på hvilket den gudomliga naturen och den mänskliga naturen äro i Kristi person med hvarandra förenade, nämligen så att de icke blott hafva namnet gemensamt, utan äfven i verklighet och sanning ehuru utan sammanblandning och utjämning af hvarderas väsen hafva gemenskap sinsemellan; af detta framgår äfven läran de commimicatio idiomatum, d. v. s. om den verkliga gemenskapen mellan naturernas egenskaper, hvarom här nedan ytterligare skall talas.

Emedan clet nämligen för visso förhåller sig så quod pro-pria non egrediantur sua subjecta, d. v. s. att hvardera naturen bibehåller sina väsentliga egenskaper, så att dessa icke kunna skiljas från den ena naturen och öfvergå till den andra, såsom då man gjuter vatten ur ett kärl i ett annat, så skulle ingen egenskapernas gemenskap kunna finnas och bestå, såvida icke den ofvannämnda naturernas personliga förening eller gemenskap i Kristi person vore en verklig sådan, hvilken näst efter artikeln om den heliga trefaldigheten är den största hemligheten i himmelen och på jorden, såsom Paulus säger: Erkändt stor är gudaktighetens hemlighet att Gud har blifvit uppenbar i köttet (1 Tim. 3: 16). Ty då aposteln Petrus med klara ord betygar, att äfven vi, i hvilka Kristus blott af nåd bor, blifva

för denna stora hemlighets skull i Kristus delaktiga af Guds natur (2 Petr. 1: 4), huru stor måste icke då den gemenskap med den gudomliga naturen vara, om hvilken aposteln talar, då han säger, att i Kristus bor gudomens hela fullhet lekamligen (Kol. 2: 9), så att Gud och människa utgöra en person! Men emedan det ligger den största vikt därpå att denna lära de communicatio idiomatum, d. v. s. om gemenskapen mellan de båda naturernas egenskaper, må blifva med tillbörlig (begrepps-)åtskillnad behandlad och förklarad — ty de propo-siliones eller prædicationes, d. v. s. de uttryck, som vi använda, då vi tala om Kristi person, hans naturer och egenskaper, äro icke alla af samma art och slag, och om härvid icke tillbörlig (begrepps)åtskillnad iakttages, blifver denna lära oklar och den enfaldige läsaren lätt vilseförd — bör man noggrant lägga märke till efterföljande utredning, hvilken för bättre och klarare öfversikts skull kan indelas i trenne hufvudpunkter.

För det första, emedan i Kristus finnas tvenne olika naturer, hvilkas naturliga väsen och egenskaper äro och förblifva utan förvandling och sammanblandning, men de båda naturerna dock utgöra blott en enda person, så tillskrifves det, som väl blott är en den ena naturens egenskap, icke blott denna natur såsom åtskild i och för sig, utan hela personen, hvilken är på en gång Gud och människa, vare sig den här kallas Gud eller kallas människa.

Men in hoc genere, d. v. s. af detta talesätt, följer icke. att det som tillskrifves personen är tillika båda naturernas egenskap, utan det bör tydligt förklaras enligt hvilkendera naturen något tillskrifves personen. Sålunda t. ex. är Guds Son född af Davids säd enligt köttet (Rom. 1: 3) samt Kristus blef dödad till köttet och har lidit för oss i eller Ull köttet (1 Petr. 3: 18; 4: l).

Men emedan såväl de förstuckna som de uppenbara sakra-mentarierna under detta uttryck — nämligen då man säger att det, som är för endera naturen egendomligt, tillskrifves hela personen — dölja sin fördärfliga villfarelse, i det att de

väl nämna liela personen men likväl mena endast den ena naturen samt helt och hållet utesluta den andra, såsom hade t. ex. blott den mänskliga naturen tor oss lidit, så vilja vi här på det att Guds församling må bevaras för denna villfarelse anföra D:r Luthers ord i hans stora bekännelse om den heliga nattvarden, där han talar om Zwinglis alloeosis. Hans ord lyda sålunda:

»Zwingli kallar det alloeosis, när något utsäges om Kristi gudom, hvilket dock tillkommer hans mandom, eller tvärtom. Så t. ex. Luk. 24: 26: Måste icke Kristus lida detta och incni i sin härlig])et? Här vill Zwingli förespegla oss. att 'Kristus' skall uppfattas såsom den mänskliga naturen. Men akta dig, akta dig, säger jag, för denna alloeosis. ty den är ett djäfvulens gyckelspel, som till sist framställer en sådan Kristus, att jag icke efter honom skulle vilja kallas en kristen, nämligen en Kristus, hvilken hvarken är eller med sitt lidande och sitt lif uträttar mer än ett annat vanligt helgon. Ty skulle jag 1ro. att endast den mänskliga naturen för mig har lidit, så skulle jag tycka Kristus vara en klen frälsare, hvilken väl själf skulle behöfva en frälsare. Det kan med ett ord icke alls utsägas, hvad allt djäfvulen med denna alloeosis vill anstifta.»

Kort därefter heter det: »Skulle nu den gamla häxan, fru förnuft, som är alloeosis' mormor, säga. att gudomen icke kan lida eller dö. så skall du svara: det är sant. men emedan gudomen och mandomen i Kristus utgöra en person, så tillägger likväl Skriften för dennas personliga enhets skull gudomen allt det. som vederfares mandomen och tvärtom. Och så förhåller det sig äfven i sanning, ty du måste ju säga: denna person — då du åsyftar Kristus — lider och dör. Men nu är ju denna person sann Gud, och därför är det riktigt, då man säger: Guds Son lider. Ty ehuru den ena delen — om jag så får säga -- nämligen gudomen icke lider, så lider dock personen, som är Gud, till sin andra del. nämligen mandomen. Guds Son är i sanning för oss korsfäst, d. v. s. den person.

som är Gud, ty den — jag menar själfva personen — är korsfäst till sin mandom.»

Strax efteråt heter det: »Skulle en sådan alloeosis, som Zwingli lär, äga rum, så måste Kristus vara tvenne personer, en gudomlig och en mänsklig, då han ju hänför de skriftställen, som handla om lidande, endast till mandomen, så att de icke alls få beröra gudomen. Men om gärningarna delas och åtskiljas, så måste äfven personen sönderdelas, ty hvarje gärning eller lidande tillkommer icke naturerna utan personen. Personen är nämligen den som gör och lider allt, ett till den ena naturen och ett annat till den andra, något som de lärde väl veta. Därför anse vi vår Herre Kristus för Gud och människa i en person, non confimdendo naturas nec dividendo per-sonam, d. v. s. så att vi icke sammanblanda naturerna, men icke heller sönderdela personen.»

I sin skrift om kyrkomöten och kyrkan skrifver D :r Luther äfven: »Vi kristna måste veta, att om Gud icke är med i den andra vågskålen och gifver utslaget, så skulle vi med vår skål sjunka och gå förlorade. Jag menar detta så, att om det icke vore sant, att Gud hade dött för oss utan endast en människa, så vore vi förlorade. Men om Guds död och det att Gud har dött lägges i (den ena) vågskålen, så sjunker den och vi höjas såsom en lätt och tom vågskål. Men han kan åter höja sig upp eller lämna sin vågskål. Nedstiga i den och blifva där kunde han dock

icke utan att blifva en människa liksom vi, så att det kan sägas: Gud har dött, Guds lidande, Guds blod, Guds död. Ty Gud kan icke enligt sin natur dö. Men då nu Gud och människa äro förenade i en person, så kan det med rätta kallas Guds död, när den människan dör, hvilken med Gud är ett eller en person.» Så långt Luther.

Häraf framgår tydligt, att clet är oriktigt, när det säges eller skrifves, att nyssnämnda talesätt — »Gud har lidit», »Gud har dött» — skulle vara endast prædicatio verbalis, d. v. s. blotta ord utan verklighet bakom. Vår enkla kristna trosbekännelse lär oss, att Guds Son, som har blifvit människa, för oss har lidit och dött samt återlöst oss med sitt blod.

För det andra, hvad Kristi ämbetsgärning beträffar, sä handlar och verkar personen icke i, ined och genom eller enligt blott cl en ena naturen, utan i, enligt, mecl och genom båda naturerna, eller — såsom kyrkomötet i Chalcedon säger — den ena naturen verkar i gemenskap med den andra, hvad som är egendomligt för hvardera naturen, så att Kristus sålunda är vår medlare, återlösare, konung, öfverstepräst, hufvud, herde o, s. v. icke blott till sin ena natur, vare sig den gudomliga eller den mänskliga, utan till båda sina naturer, såsom i denna lära annorstädes uttryckligt har framställts.

Men för det tredje är det en helt annan sak, när man frågar, talar eller öfverlägga därom, huruvida de tvenne naturerna i den personliga föreningen i Kristus icke hafva något annat eller någ*ot mer än blott sina naturliga, väsentliga egenskaper, ty att de hafva och behålla dessa är redan framhållet.

Hvad nu den gudomliga naturen i Kristus beträffar, så — emedan hos Gucl ingen förvandling finnes (Jak. 1: 17) — har genom människovardandet ingenting tillkommit till eller afdragits från den gudomliga naturen till dess väsen och egenskaper, och den har därigenom i och för sig hvarken förminskats eller förökats.

Men hvad beträffar den antagna mänskliga naturen i Kristi person, hafva väl några velat påstå, att äfven denna i den personliga föreningen mecl gudomen icke har något annat eller mera än blott och bart sina naturliga, väsentliga egenskaper, mecl afseende på hvilka Kristus är sina bröder i allting lik, samt att man därför icke bör eller kan tillskrifva den mänskliga naturen i Kristus något, som öfverstiger eller strider emot dess naturliga egenskaper, äfven om Skriftens vittnesbörd gifva stöd för att göra det. Men att en dylik mening är falsk och oriktig, det framgår af Guds orcl så tydligt, att till och med deras (sakramentariernas) egna meningsfränder numer börja ogilla och förkasta denna villfarelse. Ty den heliga Skrift och de gamla i Skriften förfarna kyrkofäderna betyga kraftigt, att den mänskliga naturen i Kristus, därför och därigenom att den är personligt förenad mecl den gudom-

liga naturen i Kristus, har — sedan den efter afläggande af tjänaregestalten och förnedringen förhärligats och upphöjts till Guds majestäts och krafts högra sida — jämte och utom sina naturliga, väsentliga, förblif vande egenskaper äfven erhållit särskilda, höga, stora, öfvernaturliga, outforskliga, outsägliga, himmelska förmåner af majestät, härlighet, kraft och makt öfver allt som nämnas kan, icke allenast i denna världen utan ock i den tillkommande (Ef. 1: 2l), så att den mänskliga naturen i Kristus sålunda enligt sitt mått och på sitt sätt jämväl användes vid Kristi ämbetes gärningar, hvarvid den har sin efficacia, d. v. s. kraft och verkan, icke blott af och genom sina naturliga, väsentliga egenskaper eller så långt dessas förmåga sträcker sig, utan förnämligast af och genom det majestät, den härlighet, kraft och makt, som den genom den personliga föreningen, härliggörelsen och upphöjelsen erhållit. Detta kunna och våga numera våra motståndare knappast förneka, men de förfäkta och påstå, att det skulle vara endast skapade gåfvor eller finitæ qiialiiates (ändliga egenskaper), med hvilka den mänskliga naturen i Kristus i likhet med helgon blifvit begåfvad och smyckad. De vilja äfven enligt sina tankar eller med sina argumentationer eller bevisföringar af-rnäta och uträkna, hvad den mänskliga naturen i Kristus utan att upphöra att vara till är i stånd eller icke i stånd att mottaga.

Men den bästa, tryggaste och säkraste vägen med afseende på denna tvist — nämligen om hvad Kristus till sin

antagna mänskliga natur genom den personliga föreningen, härliggörelsen och upphöjelsen har erhållit och hvad hans antagna mänskliga natur är i stånd att utöfver sina naturliga egenskaper mottaga utan att upphöra att vara till — är att fasthålla, att ingen bättre och grundligare kan veta detta än Herren Kristus själf, och han liar i sitt ord härom uppenbarat så mycket som vi i detta lif behöfva veta. Och då vi nu i Skriften angående detta hafva klara och säkra vittnesbörd, så böra vi helt enkelt tro på dem och ingalunda tvista däremot, liksom740

om den mänskliga naturen i Kristus icke skulle vara mäktig att mottaga dessa egenskaper.

Sant och riktigt är väl hvad som säges om de skapade gåfvor, som gifvits och meddelats den mänskliga naturen i Kristus, nämligen att densamma äger dessa i och för sig själf. Men dessa räcka långt ifrån icke upp till det majestät, som Skriften och de i Skriften förfarna gamla kyrkofäderna tillskrifva den antagna mänskliga naturen i Kristus.

Ty det att göra lefvande, att äga all clom och makt i himmelen och på jorden, att hafva allting i sina händer, allting lagdt under sina fötter, att rena ifrån synd o. s. v., sådant är icke skapade gåfvor utan gudomliga, oändliga egenskaper, hvilka dock enligt Skriftens utsago gifvits och meddelats människan Kristus. Jfr Joh. 5: 27; 6: 39; Matt, 28: 18; Dan. 7: 14; Joh. 3: 35; 13: 3; Matt. 11: 27; Ef. 1: 22; Ebr. 2: 8; 1 Kor. 15: 27; Joh. 1: 3, 14, 51.

Och att detta meddelande icke bör förstås per phrasin aut modum loquendi, cl. v. s. blott såsom talesätt om personen endast enligt hans gudomliga natur utan äfven enligt den antagna mänskliga naturen, det bevisas af trenne starka, ovederläggliga skäl, som vi här vilja framställa.

1. För det första är det en af hela den gamla rättrogna kyrkan enhälligt antagen regel, att — såsom den heliga Skrift betygar — hvad Kristus i tiden undfått, det har han icke undfått till den gudomliga naturen — enligt hvilken han äger allt af evighet — utan personen har mottagit det i tiden ratione et respectu humanæ nat-uræ, d. v. s. med afseende på den antagna mänskliga naturen.

2. För det andra betygar Skriften klart i Joh. 5: 21 f. och 6: 39 f., att makten att lefvandegöra och att döma har gifvits Kristus, därför att han är människoson samt har kött och blod.

3. För det tredje talar Skriften (i denna fråga) icke blott i allmänhet om Människosonens person utan hänvisar ock uttryckligt på hans antagna mänskliga natur, t. ex. 1 Joh. 1:7: Jesu Kristi, Guds Sons, blod renar oss frän alla synder.

Johannes talar här icke blott om den förtjänst, som en gång på korset förvärfvades, utan han säger här på samma ställe, att i rättfärdiggörelsens verk icke blott den gudomliga naturen i Kristus, utan äfven hans blod per modum efficaciæ, d. v. s. verkligen, renar oss från alla synder. På samma sätt är i Joh. 6: 48 ff. Kristi kött en lefvandegörande spis, på grund hvaraf äfven kyrkomötet i Efesus har dragit slutsatsen, att Kristi kött har kraften att lefvandegöras På andra ställen (i de våras skrifter) hafva äfven om denna lära många andra härliga vittnesbörd från den gamla rättrogna kyrkan anförts.

Att nu Kristus till sin mänskliga natur mottagit detta (kraften att lefvandegöra) samt att det gifvits och meddelats åt den antagna mänskliga naturen i Kristus, det böra och måste vi enligt Skriftens vittnesbörd tro. Men emedan, såsom ofvan sagdt, de båda naturerna i Kristus äro så förenade, att de hvarken äro sammanblandade med hvarandra eller den ena förvandlad till den andra, utan hvardera naturen behåller sina naturliga, väsentliga egenskaper, så att den ena naturens egenskaper aldrig varda den andra naturens, måste denna lära äfven tydligt förklaras och noga fasthållas gentemot alla irrläror.

"Vi uttänka i denna sak icke själfva något nytt, utan vi antaga och upprepa de förklaringar, som den gamla rättrogna kyrkan på den heliga Skrifts fasta grund härom gifvit, nämligen att denna gudomliga kraft, lif, makt, majestät och härlighet gifvits den antagna mänskliga naturen i Kristus, men icke så som Fadern har af evighet meddelat Sonen, till hans gudomliga natur, sitt väsen och alla gudomliga egenskaper, hvarför han äfven är ett

väsen med och Gud jämlik, ty Kristus är blott till den gudomliga naturen Fadern jämlik, men till den antagna mänskliga naturen är han Gud underordnad. Häraf är det klart, att vi icke göra någon confusio, exaequatio, abolitio, d. v. s. sammanblandning, utjämning eller utplånande af naturerna i Kristus. Sålunda finnes kraften att göra lef-742

vande icke på samma sätt i Kristi kött som i lians gudomliga natur, nämligen såsom en väsentlig egenskap.

Men detta meddelande har icke skett genom ett väsentligt eller naturligt utgjutande af den gudomliga naturens egenskaper i den mänskliga naturen, så att Kristi mandom i och för sig samt skild från det gudomliga väsendet skulle äga desamma, eller så att därigenom den mänskliga naturen i Kristus skulle hafva alldeles bortlagt sina naturliga, väsentliga egenskaper och numera vara antingen förvandlad till gudom eller medelst dessa meddelade egenskaper hafva i och för sig blifvit den gudomliga naturen jämlik, eller så att numera båda naturerna skulle hafva samma eller alldeles lika naturliga, väsentliga egenskaper och verkningar. Dessa och dylika villfarelser hafva nämligen af de gamla allmänt erkända kyrkomötena med stöd af den heliga Skrift med skäl ogillats och förkastats. »Nullo enim modo vel facienda vel admittenda est aut conver-sio aut confusio aut exæquatio sive naturarum in Christo sive essentialium proprietatum», d. v. s. man bör nämligen på intet sätt lära eller medgifva någon förvandling, sammanblandning eller utjämning af naturerna i Kristus eller dessas väsentliga egenskaper.

Yi hafva äfven med uttrycken »realis conimunicatio» eller »realiter meddelad», d. v. s. ett meddelande och en gemenskap, som verkligen och i sanning äger rum, aldrig menat någon »physica conimunicatio vel essentialis transfusio», d. v. s. ett väsentligt, naturligt meddelande eller utgjutande, hvarigenom naturerna i sina väsen och väsentliga egenskaper skulle sammanblandas, såsom några mot bättre vetande hafva ondskefullt och listigt förvrängt dessa ord och uttryck för att sålunda misstänkliggöra den rena läran, utan vi hafva velat sätta dessa uttryck gentemot en »verbalis conimunicatio», d. v. s. gentemot den af några drifna läran, att meddelandet vore endast en »phrasis» och »modus loquendi», d. v. s. icke annat än blotta ord, namn och talesätt, hvarvid cle så starkt fasthållit, att de icke alls velat höra talas om något annat meddelande. Därför hafva vi för att rätt förklara Kristi majestät användt ut-OM KRISTI PERSON.

trycket »realis communicatio» och därmed velat angifva, att detta meddelande verkligen och i sanning äger rum, ehuru utan all sammanblandning af naturerna och deras väsentliga egenskaper.

Vi anse och lara alltså med den gamla rättrogna kyrkan, såsom hon enligt den heliga Skrift förklarat denna lära, att den mänskliga naturen i Kristus har på det sätt, som en personlig förening sker, erhållit detta majestät, nämligen emedan gudomens hela fullhet bor i Kristus, icke såsom hos andra heliga människor och änglar, utan lekamligen, såsom i sin egen kropp, så att den med allt sitt majestät, kraft, härlighet och verkan efter sin fria vilja, när och huru den vill, lyser i den antagna mänskliga naturen samt i, med och genom densamma bevisar, ådagalägger och utför sin gudomliga kraft, härlighet och verkan på samma sätt som själen i kroppen och elden i ett glödande järn, ty med dessa liknelser har såsom ofvan nämnts hela den gamla kyrkan sökt belysa denna lära. Detta (den mänskliga naturens majestät) har under förnedringens tid (till större delen) förborgats och återhållits, men nu, sedan tjänare-gestalten aflagts, framträder det fullkomligt, kraftigt och uppenbart för alla heliga i himmelen och på jorden, och äfven vi skola i det tillkommande lifvet få skåda denna hans härlighet ansikte mot ansikte. Joh. 17: 24.

Sålunda finnes och förblifver i Kristus blott en enda gudomlig allmakt, kraft, majestät och härlighet, som tillhör den gudomliga naturen allena, men denna lyser, bevisar sig och framträder fullkomligt, men dock efter sin fria vilja, i, med och genom den antagna, upphöjda mänskliga naturen i Kristus. Liksom det i ett glödande järn icke finnes tvenne-handa kraft, nämligen att lysa och att bränna, utan kraften att lysa och att bränna är eldens egenskap, men emedan elden är förenad med järnet, så bevisar och utöfvar elden denna sin kraft att lysa och bränna i, med och genom det glödande järnet, så att äfven det glödande järnet genom denna förening har kraften

att lysa och att bränna, utan att härvid eldens och järnets väsen och naturliga egenskaper förvandlas.744

Därför förstå vi de Skriftens vittnesbörd, som tala om det majestät, till hvilket den mänskliga naturen i Kristus har blifvit upphöjd, icke på ett sådant sätt som om i Människosonens person detta gudomliga majestät, hvilket tillhör Guds Sons gudomliga natur, skulle tillskrifvas Kristus /blott till hans gudomliga natur, eller att detta majestät skulle finnas i Kristi mänskliga natur endast på sådant sätt, att hans mänskliga natur däraf har endast namn och titel »per phrasin et modum loquendi», d. v. s. blott till ord och talesätt, men däremot verkligen och i sanning icke alls äger någon delaktighet däraf. Ty emedan Gud är ett andligt, odelbart väsen och därför är öfverallt närvarande i alla skapade varelser, och i hvilka han än må vara — men särskildt då han bor i de troende och heliga — har detta sitt majestät med och hos sig, så skulle på detta sätt äfven med sanning kunna sägas, att i alla skapade varelser, i hvilka Gud är, men särskildt i de troende och heliga, i hvilka Gud bor, gudomens hela fullhet bor lekamligen, att i dem alla vishetens och kunskapens skatter ligga förborgade, att all makt i himmelen och på jorden gifvits dem, emedan de fått den helige Ande, som äger all makt. På så sätt skulle emellertid alls ingen åtskillnad göras emellan Kristus till hans mänskliga natur och andra heliga människor, och sålunda skulle man beröfva Kristus hans majestät, hvilket han framför alla skapade varelser har undfått såsom -människa eller till sin mänskliga natur. Men ingen skapad varelse, hvarken människa eller ängel, kan och bör säga: mig är gifven all makt i himmelen och på jorden, ehuru Gud med all sin gudoms fullhet, som han städse har med sig, är i de heliga, men han bor icke lekamligen i dem såsom i Kristus och är icke såsom med honom personligen förenad med dem. Men denna personliga förening gör, att Kristus äfven enligt sin mänskliga natur säger: Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden (Matt. 28: 18), och i Joh. 13: 3 heter det: Jesus visste, att Fadern hade gifvit allt i hans händer, samt Kol. 2: 9: i honom bor gudomens hela fullhet lekamligen, ja med härlighet och ära har du krönt honom och satt honom öfver dina händers verk. Allt har du

lagt under hans fötter. Ty i det han underlade honom allt, har han icke lämnat något, som icke är honom underlagdt (Ebr. 2: 7 f.; Ps. 8: 6 f.), honom undantagen, som har lagt allt under honom (1 Kor. 15: 27).

Men vi tro, lära och bekänna ingalunda, att ett sådant utgjutande af Guds majestät och alla dess egenskaper i Kristi mänskliga natur ägt rum, att den gudomliga naturen därigenom försvagats eller öfverlåtit något af sitt eget åt den andra, som den icke för sig själf behållit, eller att den mänskliga naturen i sin substans och sitt väsen hade erhållit ett (med det gudomliga) lika majestät, som vore afsöndradt och afskildt från Guds Sons natur och väsen, såsom när man gjuter vatten, vin eller olja från ett kärl i ett annat. Ty hvarken den mänskliga naturen (i Kristus) eller någon annan skapad varelse i himmelen eller på jorden kan på sådant sätt mottaga Guds allmakt, att den i och för sig själf skulle vara ett allsmäktigt väsen eller hafva allsmäktiga egenskaper. Härigenom skulle den mänskliga naturen i Kristus förnekas och helt och hållet förvandlas till gudom, hvilket strider emot vår kristna 1ro samt alla profeters och apostlars lära.

Utan vi tro, lära och bekänna, att Gud Fader har åt Kristus, sin älskade Son, med afseende på den antagna mänskliga naturen, gifvit sin Ande — hvarför han äfven kallas Messias, d. v. s. den Smorde — på ett sådant sätt, att han icke efter mått såsom andra heliga har fått Andens gåfvor, ty på Kristus, vår Herre, enligt hans antagna mänskliga natur — ty enligt gudomen är han ett väsen med den helige Ande — hvilar vishetens och förståndets ande, råds och starkhets ande, Herrens kunskaps och fruktans ande (Jes. 11: 2; 61: 1; Kol. 2: a), men icke på sådant sätt, att han därigenom såsom en människa skulle veta och förmå blott vissa ting i likhet med andra heliga, i hvilka genom Guds Ande verkas endast skapade gåfvor, utan — emedan Kristus till sin gudom är den andre personen i den heliga trefaldigheten och den helige Ande utgår af honom liksom af Fadern samt är och i evighet förblifver hans egen liksom Faderns Ande, som aldrig kan blifva af-

skild från Guds Son — åt Kristus efter köttet, som är personligen förenad med Guds Son, liar Andens hela

fullhet, såsom kyrkofäderna säga, i följd af denna personliga förening meddelats, och denna Andens fullhet bevisar oeli ådagalägger sig efter sin fria vilja kraftigt däri, därmed och därigenom, att han icke blott vet somligt och icke vet somligt, förmår somligt och icke förmår somligt, utan han vet och förmår allting. Ty öfver honom har Fadern utan mått utgjutit vishetens och kraftens Ande, så att han såsom människa genom denna personliga förening har verkligen och i sanning undfått all kunskap och all makt. Och sålunda äro i honom alla vishetens skatter förborgade, sålunda är all makt honom gifven, och han är satt på Guds majestäts och krafts högra sida. Och af historien veta vi, att under kejsar Valens tid bland arianerna funnits en särskild sekt, som kallades agnoeter, emedan de liade uppdiktat, att Sonen, Faderns Ord, väl vet allting, men att däremot hans antagna mänskliga natur vore om mycket okunnig, emot hvilka äfven Gregorius den store har skrifvit.

På grund af denna personliga förening oeli däraf följande gemenskap, som den gudomliga och den mänskliga naturen verkligen och i sanning hafva med hvarandra i Kristi person, tillägges Kristus efter köttet sådant, som hans kött till dess natur och väsen i och för sig och utom denna förening icke kan hafva, nämligen att hans kött är en verkligen lef vandegörande spis och hans blod en verkligen lefvandegörande dryck, såsom de tvåhundra fäderna på kyrkomötet i Efesus hafva betygat »carnem Christi esse vivificam seu vivificatricem», d. v. s. att Kristi kött är ett lefvandegöraiide kött, hvarför ock denna människa allena och utom honom ingen människa i himmelen eller på jorden kan med sanning säga: Hvarest två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jay midt ibland dem (Matt. 18: 20) samt: Jag är med eder alla dagar intill världens ände (Matt. 28: 20).

Dessa (Skriftens) vittnesbörd förstå vi icke heller så, som om hos oss i den kristna kyrkan och församlingen endast Kristi gudom vore närvarande, och en dylik närvaro icke på något

sätt skall afse Kristus till lians mänskliga natur, ty på det sättet skulle Petrus, Paulus och alla helgon i himmelen äfven vara hos oss på jorden, emedan gudomen, som är allestädes närvarande, bor i dem. Men detta betygar den heliga Skrift om Kristus allena och annars icke om någon människa. Vi mena därför, att genom dessa ord förklaras människans Kristi majestät, hvilket Kristus till sin mänskliga natur har undfått vid Guds majestäts och krafts högra sida, så att han nu äfven enligt och med denna sin antagna mänskliga natur kan vara och är närvarande hvarhelst han vill och i synnerhet att han såsom medlare, hufvud, konung och öfverstepräst är närvarande hos sin kyrka och församling på jorden, och detta icke half eller till hälften, utan liela Kristi person, till hvilken höra båda naturerna, den gudomliga och den mänskliga, är närvarande. Han är sålunda närvarande icke blott till sin gudom utan äfven enligt och med sin antagna mänskliga natur, enligt hvilken han är vår broder, och vi äro kött af hans kött och ben af hans ben (Ef. 5: 30). Och till full visshet och försäkran härom liar han instiftat sin heliga nattvard (för att betyga), att han äfven till den natur, enligt hvilken han har kött och blod, vill vara hos oss, bo i oss och vara verksam i oss.

På denna fasta grund har äfven salig D:r Luther stödt sig, då han har skrifvit om Kristi majestät till lians mänskliga natur.

I den stora bekännelsen om nattvarden skrifver han sålunda om Kristi person: »Emedan Kristus är en sådan människa, som öfvernaturligt är en person med Gud, och utom denna människa ingen Gud finnes, så måste häraf följa, att han äfven på det tredje, öfvernaturliga sättet är och kan vara allestädes, där Gud är, och att allting är alltigenom uppfylldt af Kristus, äfven enligt hans mänskliga natur, icke på det första, kroppsliga begripliga, utan på det öfvernaturliga gudomliga sättet.»

»Ty här måste du hålla fast och säga: Hvarest Kristus till sin gudom är, där är en naturlig gudomlig person, och där är han äfven naturligen och personligen, såsom hans aflelse i moderlifvet bevisar, ty var han Guds Son, så måste han naturligen

och personligen vara i moderlifvet och varda människa. Är lian nu naturligen och personligen hvarhelst han är, så måste han därstädes äfven vara människa, ty i honom äro icke tvenne åtskilda personer, utan en enda person, och

hvarest den är, där är den enda, odelbara personen, och hvarest du kan säga: här är Gud, måste du äfven säga: här är äfven Kristus, människan. Och kunde du påvisa någon plats, där Gud vore men icke människan, så vore personen redan sönderdelad, emedan jag då med sanning kunde säga: liär är Gud, hvilken icke är människa och aldrig har blifvit människa.»

»Men en sådan Gud finnes för mig icke, ty däraf skulle följa, att rum och plats kunde från hvarandra åtskilja de båda naturerna och sönderdela personen, som dock döden och alla djäflar icke kunna åtskilja och sönderdela. Och det skulle för mig vara en dålig Kristus, som icke mer än på en enda plats kunde vara på en gång en gudomlig och en mänsklig person och på alla andra ställen måste vara endast en blott afskild Gud och gudomlig person utan mänsklig natur. Nej, min vän, där du säger mig att Gud är, där måste du ock låta den mänskliga naturen vara, de kunna icke söndras och skiljas från hvarandra, ty det är (i Kristus) en enda person och den mänskliga naturen kan icke därifrån afskiljas.»

I den lilla skriften om Davids sista ord, som D:r Luther har skrifvit kort före sin död, säger lian: »Efter den andra, timliga, mänskliga födelsen liar äfven Guds eviga makt gifvits honom, men detta har skett i tiden och icke af evighet. Ty Kristi mandom har icke varit af evighet såsom hans gudom, ulan Jesus, Marias son, är, såsom man räknar och skrifver i år 1543 år gammal. Men ifrån det ögonblick, då g:udomen förenades med mandomen i en person, är och kallas människan, Marias son, allsmäktig, evig Gud, som har en evig makt samt har skapat och uppehåller allting, per communica-tionem idiomatum (genom egenskapernas meddelande), därför att han är en person med gudomen och verklig Gud. Därom säger han i Matt. 11: 27: Allt har blifvit mig öfverlåtet af min Fader och Matt. 28: 18: Mig är gifven all makt i himmelen och

på jorden. Hvilken mig? Mig*, Jesus från Nasaret, Marias son, född såsom människa. Af evighet, innan jag vardt människa, hade jag väl denna makt af min Fader, men då jag vardt människa erhöll jag densamma i tiden till min mänskliga natur, men jag höll den hemlig ända till min uppståndelse och himmelsfärd, då den skulle uppenbaras och förklaras, såsom S:t Paulus säger i Rom. 1:4: Han har blifvit kraftigt förklarad vara Guds Son. Johannes kallar det förhärligad (Joh. 17: 10).»

Liknande vittnesbörd finna vi i andra Luthers skrifter särskildt i skriften »Att dessa ord ännu stå fast» samt i den stora bekännelsen om den heliga nattvarden, på hvilka skrifter, såsom välgrundade förklaringar öfver Kristi majestät på Gruds högra sida samt öfver hans testamente, vi i denna artikel liksom förut i den om den heliga nattvarden för korthetens skull vilja åberopa oss.

Vi anse det därför såsom en fördärflig villfarelse, då man vill fråntaga Kristus till hans mänskliga natur detta majestät, ty därigenom beröfvas de kristna den mycket stora tröst, som de kunna hämta af det ofvan anförda löftet om deras hufvuds, konungs och öfversteprästs närvaro och inneboende, hvarigenom han har lofvat, att icke allenast hans blotta gudom skulle blifva när oss — hvilken för oss arma syndare är såsom en förtärande eld är för torr halm — utan han själf, han, den människa som talar med dem, han, som i sin antagna mänskliga natur har smakat all slags anfäktelse, och som därför äfven kan hafva medlidande med oss människor såsom med sina bröder, han vill vara hos oss i all vår nöd äfven enligt den natur, med afseende på hvilken han är vår broder och vi äro kött af hans kött.

Såsom stridande mot de profetiska och apostoliska skrifterna, de allmänkristna bekännelserna och vår kristna Augs-burgska bekännelse ogilla och förkasta vi därför enhälligt med mun och hjärta alla från här framställda lära afvikande villfarelser, såsom:

1. Då det tros eller läres, att den mänskliga naturen i

följd af den personliga föreningen skulle vara sammanblandad med den gudomliga naturen eller förvandlad därtill.

2. Likaså att den mänskliga naturen i Kristus är på samma sätt som gudomen, såsom ett oändligt väsen, af sitt eget väsens kraft och sin naturs egenskap, allestädes närvarande.

3. Likaså att den mänskliga naturen i Kristus är till sin substans och väsende, eller till sina väsentliga egenskaper, jämlik den gudomliga naturen.

4. Likaså att Kristi mänskliga natur är utsträckt till alla rum i himmelen och på jorden, hvilket icke ens bör tillskrifvas gudomen. Men att Kristus genom sin gudomliga allmakt kan med sin kropp, som han har satt vid Guds majestäts och krafts högra sida, vara närvarande hvarhelst han vill och i synnerhet där, hvarest han i sitt ord har utlofvat denna sin närvaro, såsom i den heliga nattvarden, detta kan hans allmakt och vishet väl åstadkomma utan att hans verkliga mänskliga natur förvandlas eller tillintetgöres.

5. Likaså att blott Kristi mänskliga natur har för oss lidit och återlöst oss, och att Guds Son med densamma icke alls haft någon gemenskap i lidandet.

6. Likaså att Kristus endast till sin gudom är närvarande hos oss på jorden i det predikade ordet och de heliga sakramentens rätta bruk, och att denna Kristi närvaro icke alls rör den antagna mänskliga naturen.

7. Likaså att den antagna mänskliga naturen i Kristus verkligen och i sanning alldeles icke har någon gemenskap med den gudomliga kraften, makten, visheten, majestätet och härligheten, utan att den därmed har endast gemensamhet i titel och namn.

Såsom stridande emot Guds rena ord, de heliga profeternas och apostlarnas skrifter samt vår kristna tro och bekännelse ogilla och förkasta vi dessa villfarelser samt alla andra, som stå i strid mot ofvan framställda lära samt förmana alla kristna, att de — emedan Kristus i den heliga skrift kallas en hemlighet, på hvilken alla irrlärare stöta sig — icke må med sitt förnuft förvetet grubbla på dessa hemligheter, utan med

de kära apostlarna enfaldigt tro, tillsluta förnuftets ögon och taga sitt förnuft tillfånga under Kristi lydnad (2 Kor. 10: 5) samt hämta sin tröst och beständiga glädje däraf, att vårt kött och blod i Kristus har blifvit satt så högt vid Guds majestäts och allsmäktiga krafts högra sida. Så skola vi förvisso under alla svårigheter finna en pålitlig tröst och förblifva bevarade för fördärflig villfarelse.

NIONDE ARTIKELN. Om Kristi nedstigande till dödsriket.100

Emedan såväl hos de gamla kristna kyrkolärarna som äfven hos några af de våra olika förklaringar gifvits öfver artikeln om Kristi nedstigande till dödsriket, vilja vi likaledes i denna fråga stanna vid det enkelt och enfaldigt fattade innehållet i vår kristna trosbekännelse — hvartill D:r Luther har hänvisat i sin år 1533 på slottet i Torgau hållna predikan om Kristi nedstigande till dödsriket — där vi bekänna: Jag tror på Herren Kristus, Guds Son, som har dött, blifvit begrafven och har nedstigit till dödsriket. Härvid åtskiljas Kristi begrafning och nedstigande till dödsriket såsom olika artiklar, och vi tro enfaldigt, att Kristi hela person, Gud och människa, efter begrafningen har nedstigit till dödsriket, öfvervunnit djäfvulen, krossat helvetets välde och fråntagit djäfvulen all hans makt. Men vi skola icke med djupa, spetsfundiga tankar bekymra oss om, på hvad sätt detta har tillgått, ty denna artikel kan icke fattas med förnuftet och våra fem sinnen lika litet som den föregående, huru Kristus blifvit satt vid Guds allsmäktiga krafts och majestäts högra sida, utan den kräfver endast att blifva trodd och fattad enligt ordalydelsen. Så fasthålla vi dess kärna och tröst, nämligen att hvarken helvetet eller djäfvulen kan tillfångataga eller skada oss och dem som tro på Kristus.OM KRISTI NEDSTIGANDE TELL DÖDSRIKET. 751

de kära apostlarna enfaldigt tro, tillsluta förnuftets ögon och taga sitt förnuft tillfånga under Kristi lydnad (2 Kor. 10: 5) samt hämta sin tröst och beständiga glädje däraf, att vårt kött och blod i Kristus har blifvit satt så högt vid Guds majestäts och allsmäktiga krafts högra sida. Så skola vi förvisso under alla svårigheter finna en pålitlig tröst och förblifva bevarade för fördärflig villfarelse.

NIONDE ARTIKELN. Om Kristi nedstigande till dödsriket.100

Emedan såväl hos de gamla kristna kyrkolärarna som äfven hos några af de våra olika förklaringar gifvits öfver

artikeln om Kristi nedstigande till dödsriket, vilja vi likaledes i denna fråga stanna vid det enkelt och enfaldigt fattade innehållet i vår kristna trosbekännelse — hvartill D:r Luther har hänvisat i sin år 1533 på slottet i Torgau hållna predikan om Kristi nedstigande till dödsriket — där vi bekänna: Jag tror på Herren Kristus, Guds Son, som har dött, blifvit begrafven och har nedstigit till dödsriket. Härvid åtskiljas Kristi begrafning och nedstigande till dödsriket såsom olika artiklar, och vi tro enfaldigt, att Kristi hela person, Gud och människa, efter begrafningen har nedstigit till dödsriket, öfvervunnit djäfvulen, krossat helvetets välde och fråntagit djäfvulen all hans makt. Men vi skola icke med djupa, spetsfundiga tankar bekymra oss om, på hvad sätt detta har tillgått, ty denna artikel kan icke fattas med förnuftet och våra fem sinnen lika litet som den föregående, huru Kristus blifvit satt vid Guds allsmäktiga krafts och majestäts högra sida, utan den kräfver endast att blifva trodd och fattad enligt ordalydelsen. Så fasthålla vi dess kärna och tröst, nämligen att hvarken helvetet eller djäfvulen kan tillfångataga eller skada oss och dem som tro på Kristus.

TIONDE ARTIKELN.

Om de kyrkliga sedvänjorna, som man kallar adia-fora eller mellanting.

Om ceremonier och de kyrkliga sedvänjor, som i Guds ord hvarken äro påbjudna eller förbjudna, men som i god afsikt blifvit införda i kyrkan för att upprätthålla en god ordning eller kristlig tukt, har likaledes en meningsskiljaktighet uppstått bland de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen. En del har ansett, att man äfven under förföljelsetider samt då det gäller att aflägga bekännelse, och om äfven evangeliums fiender icke kunna förlika sig med oss i fråga om läran, likväl med okränkt samvete skulle på motståndarnas yrkande och kraf åter kunna upptaga några afskaffade ceremonier, hvilka i och för sig äro mellanting, d. v. s. af Gud hvarken påbjudna eller förbjudna, och att man sålunda väl kunde förlika sig med dem med afseende på dylika adiafora eller mellanting. Den motsatta parten däremot har påstått, att i förföljelsetider samt då det gäller att aflägga bekännelse — och i synnerhet då motståndarna arbeta på att antingen genom våld och tvång eller genom listiga ränker undertrycka den rena läran och småningom åter införa sin falska lära i vår kyrka — sådant ingalunda med okränkt samvete och utan skada för den gudomliga sanningen kan ske äfven med afseende på mellantingen.

För att utreda denna tvistefråga och med Guds nåd änd-giltigt bilägga striden framställa vi för den kristne läsaren följande enkla redogörelse angående denna sak.

Om under namn och sken af utvärtes mellanting sådana saker framställas, hvilka om också annorlunda färglagda dock i grunden strida emot Guds ord, så få dessa icke betraktas såsom mellanting, med afseende på hvilka man kan fritt förfara, utan de böra undvikas såsom af Gud förbjudna. Sålunda böra

till de verkliga adiafora eller mellantingen, där man kan fritt förfara, icke heller räknas sådana ceremonier, hvilka hafva ett sken af eller — på clet att därigenom förföljelse må undvikas — förlänas ett sken af att vår religion icke så mycket skiljer sig ifrån den påfviska, eller att den sistnämnda icke vore oss så motbjudande, eller ock när syftet med sådana ceremoniers påjrrkande eller antagande är, att därmed eller därigenom de två hvarandra motsatta religionerna skulle liksom förlikas och bilda en kropp, eller ock när vi därigenom skulle synas hafva öfvergått till påfveclömet och afvikit från evangeliums rena lära och den sanna religionen eller att detta småningom skulle blifva fallet.

I sådant fall bör och måste nämligen gälla hvad Paulus skrifver i 2 Kor. 6: 14, 17: Bären icke främmande ok tillsammans med otrogna, ty hvad har rättfärdighet att göra med orättfärdighet, eller hvad gemenskap har ljus med mörker? Därför gån ut ifrån dem och skiljens från dem, säger Herren>

Rätta adiafora eller mellanting äro icke heller sådana onyttiga, narraktiga upptåg, som tjäna hvarken till god ordning, kristlig tukt eller alt clet tillgår på ett evangeliskt värdigt sätt i kyrkan.

Men om de ting, hvilka enligt vår förut gifna förklaring äro verkliga adiafora eller mellanting, tro lära och bekänna vi, att sådana ceremonier icke i och för sig äro någon gudstjänst eller någon del däraf, utan böra härifrån (från gudstjänsten och hvad därtill hör) noggrant åtskiljas, såsom det står skrifvet: De dyrka mig fåfängt, då de lära läror, som äro människors bud (Matt. 15: 9).

Därför tro, lära och bekänna vi, att Guds församling har makt och myndighet att efter godtfinnande på hvarje ort och i hvarje tid, då omständigheterna göra clet lämpligt, förändra, minska eller öka desamma, dock så att clet icke sker lättsinnigt eller gifver anstöt utan på skickligt och tillbörligt sätt samt att man tager hänsyn till hvad som på hvarje särskild tid är nyttigast och mest tjänligt att befordra god ordning, kristlig 48 -110630. B e?i$ow, Scentka kyrkans bekännelseskrifter.754

tukt, en evangelisk värdighet samt församlingens uppbyggelse. Huru man härvid äfven kan i dylika utvärtes mellanting gifva efter för cle i tron svaga, lär oss Paulus i Rom. 14 och bevisar oss det genom sitt exempel i Apg. 16: B; 21: 26 och 1 Ivor. 9: 19.

Vi tro, lära och bekänna äfven, att i tider då bekännelse erfordras, nämligen då Guds ords fiender vilja • undertrycka det heliga evangeliums rena lära, har hela församlingen, ja hvarje kristen människa, men i synnerhet ordets tjänare, såsom Guds församlings föreståndare, plikten att i enlighet med Guds ord fritt och offentligt bekänna sin lära och hvad som med hela religionen hör samman, och detta icke blott med ord utan äfven i handling och gärning samt att i ett sådant fall icke ens med afseende på dj^lika mellanting gifva vika för motståndarna eller låta clem vare sig med våld eller list påtvinga oss desamma till clen rätta gudstjänstens skada samt införande och bekräftande af afguderi. Det står nämligen skrifvet: Till frihet har Kristus frigjort oss; stån därför fast och låten eder icke på nytt fångas under träldomsok (Gal. 5: l) samt: Då några falska bröder i afsikt att göra oss till trälar hade trängt sig in för att bespeja vår frihet, som vi hafva i Kristus Jesus, gåfvo vi icke ens ett ögonblick genom undergifvenhet vika, på det att evangelii sanning skulle äga bestånd hos eder (Gal. 2: 4 f.). Och Paulus talar här om omskärelsen, hvilken på denna tid var ett mellanting, där man kunde förfara fritt (1 Kor. 7: 18 f.), och hvilken, likaledes med andlig frihet, i andra fall af Paulus iakttogs (Apg. 16: 3). Men då de falska apostlarna kräfde och missbrukade omskärelsen för att därmed bekräfta sin falska lära, såsom om lagens gärningar vore nödvändiga till rättfärdighet och salighet, då säger Paulus, att han icke ens ett ögonblick har velat gifva vika för dem, på det att evangelii sanning skulle äga bestånd.

Sålunda gaf Paulus vika och gaf efter för de i tron svaga med afseende på mat och tider eller dagar (Rom. 14: 6), men för de falska apostlar, hvilka ville pålägga samvetena detta såsom något nödvändigt, vill han icke gifva vika äfven i dylikaOM DE KYRKLIGA SEDVÄNJORNA.

mellanting, clar man kan fritt förfara. I Kol. 2: 16 heter det: Ingen dome eder således för mat eller dryck, eller i fråga om högtidsdagar, och då Petrus och Barnabas voro eftergifna i eti dylikt fall, bestraffar Paulus dem offentligen såsom sådana, hvilka icke vandrade rätt enligt evangelii sanning (Gal. 2:11 ff.).

I detta fall är det nämligen icke längre fråga om utvärtes mellanting, som till sin natur och sitt väsen äro sådana att man kan förfara fritt, hvarför de också äro hvarken påbjudna eller förbjudna att hållas eller underlåtas, utan det gäller först och främst vår kristna tros förnämsta artikel — hvarför aposteln säger på det alt evangelii sanning må äga bestånd — hvilken genom ett dylikt tvång eller påbud fördunklas och förvanskas, emedan dessa mellanting här af motståndarna antingen offentligt påyrkas eller af dem missbrukas i ill stadfästande af falsk lära, vidskepelse och afguderi samt till undertryckande af ren lära och kristen frihet, och antagandet af desamma äfven skulle leda härtill.

Därjämte gäller det äfven artikeln om den kristliga friheten, som den helige Ande genom den helige apostelns mun, såsom vi nyss hört, så allvarligt befallt sin kyrka att behålla. Så snart nämligen denna artikel försvagas och människobud såsom nödvändiga att iakttaga med våld påtvingas kyrkan, såsom vore underlåtande däraf orätt och

synd, då är vägen för afguderiet öppnad, ty då skola efter hand antalet människobud alltmer förökas och de skola betraktas såsom en gudstjänst och icke blott anses lika med utan äfven högre än Guds bud.

Genom dylika eftergifter och förlikning med afseende på utvärtes ting blifva äfven afgudadyrkarna — då man icke först kommit till kristlig endräkt i läran — styrkta i sitt afguderi, men däremot varda cle rättrogna bekymrade, taga anstöt och försvagas i sin tro, hvilket bådadera hvarje kristen är skyldig att vid sin själs frälsning och salighet undvika, såsom det står skrifvet: Ve världen för förförelsernas skull! samt: Hvilken som förför en enda af dessa små, som, tro på mig, honom är det bättre att en kvarnsten hänges vid hans hals och han sänkes ned i hafvets djup (Matt. 18: 6 f.).756

Men särskildt bör man betänka, att Kristus säger: Hvar och en som bekänner mig inför människorna, honom skall ock jag bekänna inför min Fader, som är i himmelen (Matt, 10: 32).

Men att detta nu och alltid angående dessa mellanting har varit de förnämsta till Augsburgska bekännelsen sig anslutande lärarnas tro och bekännelse, i hvilkas fotspår vi träda, och vid hvilkas bekännelse vi med Guds nåd vilja hålla fast, det bevisas af följande vittnesbörd ur Schmalkaldiska artiklarna, som år 1537 blefvo uppsatta och underskrifna.

(Vittnesbörd) ar Schmalkaldiska artiklarna af år 1537.

Schmalkaldiska artiklarna säga om denna sak: »Vi medgifva icke, att de — nämligen de påfliga biskoparna — utgöra kyrkan, hvilket de icke heller göra, och vi vilja icke ljusna till hvad de i kyrkans namn befalla eller förbjuda. Ty numera vet, Gud vare lof, ett sju års barn hvad kyrkan är, nämligen de heliga troende och de får, som höra sin herdes röst.» Kort förut heter det: »Om biskoparna ville vara rätta biskopar och vårda sig om församlingen och (förkunnelsen af) evangelium, så kunde man för kärlekens och endräktens skull låta dem — ehuru detta icke är nödvändigt — inviga och i ämbetet inställa våra predikanter, dock under förutsättning att man utelämnade den vidskepelse och de teaterupptåg, som härleda sig af ett okristligt väsen och prålsjuka. Men då de nu icke äro eller vilja vara rätta biskopar, utan världsliga herrar och furstar, som hvarken predika eller lära eller döpa eller utdela nattvarden eller förrätta någon annan kyrklig tjänst och därtill förfölja och fördöma dem, som enligt sin kallelse utföra dessa ämbetsgärningar, så får icke för deras skull kyrkan lämnas utan tjänare.» Jfr ofvan s. 369 f.

Och i artikeln om påfvedömet säga Schmalkaldiska artiklarna (jfr ofvan s. 352): »Lika litet som vi därför kunna tillbedja djäfvulen själf såsom vår herre och gud, kunna vi fördraga hans apostel, påfven eller antikrist i hans rike, såsom vårt hufvud eller vår herre. Ty att ljuga och mörda och

alt i evighet fördärfva både själ och kropp, däri består påfve-dömets regering.»

Och i den skrift om påfvens makt och öfverhöghet, som är bifogad Schmalkaldiska artiklarna och egenhändigt under-skrifvits af de då närvarande teologerna, heter det: »Ingen må betunga församlingen med människostadgar, och ingen människas anseende må gälla mer än Gucls ord.» (Jfr ofvan s. 377.)

Och strax därefter: »Då så förhåller sig, böra alla kristna taga sig till vara, att de icke göra sig delaktiga i denna påfvens ogudaktiga lära, i hans hädelser och orättfärdiga grymhet. Därför böra de öfvergifva och fördöma påfven och hans anhängare såsom ett antikrists rike, såsom Kristus i Matt. 7: 15 bjuder: Vakten eder för de falska profeterna. Äfven Paulus bjuder, att man skall undvika och fördöma ogudaktiga lärare såsom en förbannelse (Gal. 1: 8; Tit. 3: 10) och i 2 Kor. 6: 14 säger han: Bären icke främmande ok tillsammans med de otrogna, ty hvad har rättfärdighet att göra med orättfärdighet, eller hvad gemenskap har ljus med mörker?»

»Det är svårt att skilja sig ifrån så många folkslags enhälliga mening och kallas schismatiker. Men Gud själf befaller oss alla att icke taga del i och försvara ogudaktighet och orättfärdig grymhet.»

Likaså har äfven D:r Luther i ett särskildt betänkande — Jenauppl. tom. 3, fol. 523 — utförligt erinrat Guds församling om huru man bör betrakta ceremonierna och särskildt mellantingen. Det skrefs år 1530 och återfinnes på tyska i Jenaupplagans tom. 5.

Af denna förklaring kan nu enhvar förstå hvad en kristen församling och hvarje kristen människa, särskildt predikanterna, böra med godt samvete kunna göra och låta med afseende på mellantingen, i synnerhet under sådana tider då bekännelse kräfves, på det att icke Gud må vredgas, man icke må handla emot kärleken, icke stärka Guds ords fiender och icke gifva de i tron svaga anstöt.

Därför ogilla och förkasta vi såsom orätt:758

KONKORDIEFORMELN. II.

1. När människostadgar i och för sig själfva betraktas såsom en gudstjänst eller del däraf.

2. När sådana stadgar med våld påtvingas Guds församling såsom nödvändiga.

3. Såsom orätt ogilla och förkasta vi äfven deras mening, som anse, att man under förföljelsetider kan i dylika mellanting göra det heliga evangeliets fiende till viljes eller förlika sig med dem, hvilket icke kan ske utan kränkande af sanningen.

4. Vi anse det likaledes såsom en straffvärd synd, när man under förföljelsetider vare sig i mellantingen eller i läran, eller hvad som i öfrigt hör till religionen, för evangeliums fienders skull i någon gärning handlar i verklig strid möt den kristna bekännelsen.

5. Vi ogilla och förkasta äfven, när dylika mellanting afskaffas på ett sådant sätt, som om det icke skulle stå Guds församling fritt att alltid och allestädes enligt omständigheterna med kristlig frihet begagna sig af ett eller flera sådana mellanting.

Sålunda skola kyrkorna icke på grund af olikhet i ceremonier, då den ena i kristlig frihet använder flera eller färre än den andra, förkasta hvarandra, om de i öfrigt äro eniga med afseende på läran och alla dess artiklar samt det rätta bruket af de heliga sakramenten, enligt den välbekanta utsagon: Dissonantia jejunii non dissolvit consoncmtiam fidei, d. v. s. olikhet med afseende på fastan söndrar icke endräkten i troa

ELFTE ARTIKELN. Om Guds eviga förutseende och nådaval.

Ehuru ibland de till Augsburgska bekännelsen sig anslutande teologerna ännu ingen alldeles offentlig, förargelseväckande och vidt spridd meningsskiljaktighet förekommit angående Guds barns eviga utkorelse, har dock på andra orter om 758

KONKORDIEFORMELN. II.

1. När människostadgar i och för sig själfva betraktas såsom en gudstjänst eller del däraf.

2. När sådana stadgar med våld påtvingas Guds församling såsom nödvändiga.

3. Såsom orätt ogilla och förkasta vi äfven deras mening, som anse, att man under förföljelsetider kan i dylika mellanting göra det heliga evangeliets fiende till viljes eller förlika sig med dem, hvilket icke kan ske utan kränkande af sanningen.

4. Vi anse det likaledes såsom en straffvärd synd, när man under förföljelsetider vare sig i mellantingen eller i läran, eller hvad som i öfrigt hör till religionen, för evangeliums fienders skull i någon gärning handlar i verklig strid möt den kristna bekännelsen.

5. Vi ogilla och förkasta äfven, när dylika mellanting afskaffas på ett sådant sätt, som om det icke skulle stå Guds församling fritt att alltid och allestädes enligt omständigheterna med kristlig frihet begagna sig af ett eller flera sådana mellanting.

Sålunda skola kyrkorna icke på grund af olikhet i ceremonier, då den ena i kristlig frihet använder flera eller färre än den andra, förkasta hvarandra, om de i öfrigt äro eniga med afseende på läran och alla dess artiklar samt det

rätta bruket af de heliga sakramenten, enligt den välbekanta utsagon: Dissonantia jejunii non dissolvit consoncmtiam fidei, d. v. s. olikhet med afseende på fastan söndrar icke endräkten i troa

ELFTE ARTIKELN. Om Guds eviga förutseende och nådaval.

Ehuru ibland de till Augsburgska bekännelsen sig anslutande teologerna ännu ingen alldeles offentlig, förargelseväckande och vidt spridd meningsskiljaktighet förekommit angående Guds barns eviga utkorelse, har dock på andra orter om

denna artikel en ganska svår strid uppstått, hvaraf någon känning äfven hos de våra spårats, och då härjämte teologerna icke alltid använda samma uttryckssätt, hafva vi — för att så mycket på oss beror äfven för framtiden med Guds nåd hos våra efterkommande förhindra all oenighet och söndring angående denna fråga — här velat afgifva följande förklaring, på det att enhvar må veta, hvad vår enhälliga lära, tro och bekännelse är äfven om denna artikel. Man må nämligen icke anse läran om denna artikel, när den med stöd af och i enlighet med Guds ord framställes, såsom onyttig eller onödig, eller än mindre såsom anstötlig eller skadlig, ty den heliga Skrift vidrör icke blott på ett enda ställe liksom tillfälligtvis denna artikel, utan framställer och behandlar den på många ställen grundligt. Därför får man icke för missbrukens eller missförståndens skull utelämna eller förkasta en Guds ords lära, utan just för att förebygga missbruk och missförstånd bör och måste man enligt Skriften förklara den rätta innebörden af denna lära. Det enkla hufvudinnehållet af läran om denna artikel består i följande punkter:

Först bör man noga lägga märke till skillnaden emellan Guds eviga förutseende och hans barns eviga utkorelse till den eviga saligheten. Ty prcescientia vel prævisio, d. v. s. att Gud förut ser och vet allting, innan det sker, hvilket man kallar Guds förutseende, sträcker sig till alla skapade varelser, goda och onda, och det består däri, att han ser och vet allting förut, hvad som är eller skall varda, hvad som sker eller skall ske, vare sig godt eller ondt, emedan för Gud alla ting, vare sig förflutna eller tillkommande, äro uppenbara och närvarande, såsom det står skrifvet i Matt. 10: 29: Säljas icke två sparfvar för en skärf. Och icke en af dem faller till jorden eder Fader förutan. Och Ps. 139: 16: Dina ögon sågo mig, då jag allenast var ett foster; alla mina dagar blefvo uppskrifna i din bok, de voro bestämda, förrän någon af dem hade kommit. Likaså Jes. 37: 28: Ehvad du sitter eller går ut eller går in, vet jag det, så ock huru du rasar mot mig.

Men Guds eviga nådaval eller prædestinatio, d. v. s. Guds utkorelse till salighet, sträcker sig icke samtidigt till de fromma och de onda, utan endast till Guds barn, som äro utvalda och utkorade till evigt lif, innan världens grund var lagd, såsom Paulus säger i Ef. 1:5: Han har utvalt oss i Kristus Jesus och bestämt oss till barnaskap hos sig.

Guds förutseende — præscientia — ser och vet förut äfven det onda, men icke så att det skulle vara Guds nådiga vilja, att detta sker, utan hvad djäfvulens och människornas förvända, onda vilja skall och vill företaga och göra, detta ser och vet Gud alltsammans förut, och hans præscientia, d. v. s. förutseende, stadgar ock en ordning för onda ting eller gärningar, så att Gud för det onda — hvilket Gud icke vill — sätter en gräns och ett mått, liuru långt det får gå och huru länge det får vara, samt när och hvar han vill hindra och straffa detsamma. Allt detta styr Herren Gud så, att det länder till hans gudomliga namns ära och hans utvaldas frälsning men de gudlösa däremot till skam.

Men upphofvet och orsaken till det onda är icke Guds förutseende — ty Gud skapar och verkar icke det onda samt hjälper och befordrar det icke heller — utan djäfvulens och människornas onda, förvända vilja, såsom det slår skrifvet: Det har blifvit ditt fördärf, Israel, att du har satt dig upp mot mig, som varit din hjälp (Hos. 13: 9) samt: Du är icke en Gud, som har behag till ogudaktighet (Ps. 5: 5).

Men Guds eviga nådaval vet icke blott och ser förut de utvaldas salighet, utan är äfven genom Guds nådiga vilja och välbehag i Kristus Jesus en orsak, som skapar, verkar, hjälper och befordrar vår salighet och hvad därtill hör, och därpå är äfven vår salighet grundad, så att dödsrikets portar icke skola varda henne öfvermäktiga (Matt. 16: 18), såsom det står skrifvet: Ingen skall rycka mina får ur din hand (Joh. 10: 28), samt på ett annat ställe: de trodde, så många som voro bestämda till evigt lif (Apg. 13: 48).

Detta eviga nådaval eller Guds utkorelse till det eviga lifvet bör sålunda icke heller betraktas såsom blott Guds hem-OM GUDS EVIGA FÖRUTSEENDE OCII NÅDAVAL. 701

liga, outgrundliga rådslut, liksom innebure detta i sig icke något mer, eller hörde ingenting mer därtill, eller vore intet mer att därvid taga i betraktande än att Gud har förut sett, hvilka och huru många som skola blifva saliga samt hvilka och huru många som skola blifva fördömda, eller att han blott hållit en dylik mönstring och sagt: den här skall blifva salig och den där skall blifva fördömd, clen här skall blifva bestående och den där skall icke blifva bestående.

Genom en sådan mening uppstår nämligen hos mången underliga, farliga och skadliga tankar, antingen säkerhet och obotfärdighet eller misströstan och förtviflan. Allt sådant kan härigenom förorsakas eller förstärkas, så att de komma på farliga tankar och säga: Emedan Gud liar förutbestämt sina utvalda till salighet, innan världens grund var lagd (Ef. 1: 4) och Guds förutbestämmelse icke kan slå fel eller af någon hindras eller ändras (Jes. 14: 27; Rom. 9: 19), så kan, om jag är utvald till salighet, därvid intet skada mig, äfven om jag utan att göra bot begår all slags synd och skändlighet, ringaktar ordet och sakramenten samt aldrig bekymrar mig om bot, tro, bön eller gudsfruktan, ty jag skall och måste ändå blifva salig, emedan Guds utkorelse måste gå i fullbordan; men är jag däremot icke utvald, så hjälper det mig ändå icke, om jag också håller mig till Guds ord, gör bot, tror o. s. v., ty jag kan icke hindra eller förändra Guds utkorelse.

Och dylika tankar kunna uppstiga äfven i gudfruktiga hjärtan, så att de, äfven om de genom Guds nåd hafva botfärdighet, tro och ett godt uppsåt, likväl tänka: om du icke är af evighet utvald till salighet, så är dock allt detta förgäfves, och detta särskildt när de se sin svaghet samt exempel på sådana, som icke blifvit bestående (i tron) utan åter af fallit.

Gentemot denna falska mening och dylika tankar skall man ställa den fasta grund, som är säker och icke kan svika, nämligen att all skrift, af Gud ingifven, skall tjäna icke till säkerhet och obotfärdighet, utan till bestraffning, tuktan och bättring (2 Tim. 3: 16), samt att, emedan allt i Guds ord är762

KONKORDIEFORMELN. II.

för oss skrifvet icke för att vi därigenom skola drifvas till förtviflan, utan för att vi genom tålamod och genom skrif temas tröst må hafva hoppet (Rom. 15: 4), så är det otvifvelaktigt på intet sätt en sund uppfattning eller en rätt användning af läran om Guds eviga förutbestämmelse, om därigenom antingen obotfärdighet eller förtviflan förorsakas eller stärkes. Skriften framställer icke heller denna lära på annat sätt än så, att clen därigenom hänvisar oss till ordet (Ef. 1: 13; 1 Kor. 1:7,). manar oss till bättring (2 Tim. 3: 16), drifver oss till gudsfruktan (Ef. 1:4; Joh. 15: 3), stärker tron och gör oss förvissade om vår salighet (Joh. 10: 27 f.; 2 Tess. 2: 13 f.).

Därför, när man på ett rätt och fruktbärande sätt vill tänka på eller tala om det eviga nådavalet, eller predestinatio-nen, eller Guds barns utkorelse till det eviga lifvet, bör man vänja sig att icke spekulera öfver Guds blotta, hemliga, förborgade, outforskliga förutseende, utan (i stället betrakta) huru Guds rådslut, föresats och bestämmelse i Kristus Jesus — hvilken är den verkliga, sanna lifvets bok — genom ordet lor oss uppenbaras, nämligen att hela läran om Guds föresats, rådslut, vilja och bestämmelse i det som rör vår återlösning, kallelse, rättfärdiggörelse och saliggörelse sammanfattas, såsom Paulus behandlar och förklarar denna artikel i Rom. 8: 29 f., Ef. 1: 4 f., och likaså Kristus i liknelsen i Matt. 22: 1 ff., nämligen att Gud i sin föresats och sitt rådslut har. bestämt:

1. Att människosläktet skulle blifva i sanning återlöst och med Gud försonadt genom Kristus, som med sin oskyldiga lydnad, sitt lidande och sin död har åt oss förvärfvat rättfärdighet, som gäller inför Gud, och det eviga lifvet.

2. Att denna Kristi förtjänst och hans välgärningar skulle genom hans ord och sakrament framställas för oss, till-bjudas och meddelas oss.

3. Att han med sin heliga Ande genom ordet, när det predikas, åhöres eller betraktas, vill vara i oss kraftig och verksam, omvända våra hjärtan till sann bot och bevara oss i en rätt tro.OM GUDS EVIGA FÖRUTSEENDE

i. Afct han vill rättfärdiggöra alla dem, som i en sann bot genom en rätt tro omfatta Kristus, taga dem till nåd samt upptaga dem till barn och arfvingar af det eviga lifvet.

5. Att han äfven vill i kärleken heliggöra dem, som på detta sätt hafva blifvit rättfärdiggjorda, såsom S:t Paulus säger i Ef. 1: 4.

6. Att han äfven i deras stora svaghet vill beskydda dem gentemot djäfvul, värld och kött samt leda och föra dem på alla deras vägar, resa dem upp, då de stappla, trösta och upprätthålla dem under lidande och anfäktelser.

7. Att han äfven vill stärka, föröka och till ändan bevara det goda verk, som han i clem påbörjat, om de blott hålla sig till Guds ord, flitigt bedja, hålla fast vid Guds godhet och trofast använda de gåfvor, som de hafva fått.

8. Att han slutligen äfven vill i det eviga lifvet saliggöra dem, som han har utvalt, kallat och rättfärdiggjord

Och har Gud i detta sitt rådslut, sin föresats och bestämmelse icke blott i allmänhet beredt (de sinas) salighet, utan han har i nåd tänkt på alla och enhvar af de utvalda, som genom Kristus skola varda saliga, utvalt dem till salighet och bestämt, att han på det sätt, som vi nu hafva nämnt, vill genom sin nåd, sina gåfvor och sin kraft föra dem till saligheten, hjälpa, befordra, stärka och uppehålla dem.

Allt detta inbegripes enligt Skriften i läran om Guds eviga utkorelse till barnaskap och evig salighet, samt bör äfven däri innefattas samt ingalunda uteslutas eller utelämnas, då man talar om Guds föresats, förutseende, nådaval och bestämmelse till salighet. Och då man i enlighet med Skriften vill tänka öfver denna artikel, kan man på detta sätt med Guds nåd enfaldigt finna sig till rätta däri.

Till en närmare förklaring och i och för en nyttig användning af läran om Guds förutbestämmelse till salighet hör dock ett svar äfven på frågan — då ju blott de utvalda, hvilkas namn äro skrifna i lifvets bok, varda saliga — huru skall man kunna veta samt hvaraf och hvarigenom man skall kunna igen-

känna, hvilka de utvalda äro, för hvilka denna lära kan och bör vara till en tröst.

Men om denna fråga böra vi icke döma efter vårt förnuft och icke heller efter lagen eller något utvärtes sken. Icke heller böra vi drista oss att vilja utforska den gudomliga utkorelsens hemliga, förborgade djup, utan i stället gifva akt på Guds uppenbarade vilja, ty han har för oss uppenbarat och kungjort sin viljas hemlighet, efter sitt välbehag, genom Kristus, att det skulle predikas (Ef. 1: 9 f.; 2 Tim. 1: 9 f.).

Detta uppenbaras äfven för oss på det sätt, som Paulus säger i Rom. 8: 29 f.: Dem Gud har förut känt, utvalt och bestämt, dem har han ock kallat. Men nu kallar Gud icke utan medel, utan genom ordet, hvarför han äfven har befallt att predika bättring och syndernas förlåtelse (Luk. 24: 47). Detsamma betygar äfven S:t Paulus, då han skrifver: I Kristi ställe äro vi sändebud, och Gud förmanar genom oss: låten försona eder med Gud (2 Kor. 5: 20). Och de gäster, hvilka konungen vill hafva till sin sons bröllop, låter han kalla genom sina utskickade tjänare (Matt, 22: 2 ff.), och några kallar han den första, några den andra, tredje, sjätte, nionde, ja väl också elfte timmen. Matt. 20: 3 ff.

Om vi sålunda med nytta vilja betrakta vårt eviga nådaval till salighet, måste vi ständigt hålla stadigt fast därvid, att såväl botpredikan som på samma sätt äfven evangeliums löfte är universalis, d. v. s. gällande alla människor. Därför har Kristus befallt, att i hans namn skulle predikas bättring och syndernas förlåtelse bland alla folk (Luk. 24: 47), ty så har Gud älskat världen, att han utgifvit sin enfödde Son (Joh. 3: 16), och Kristus har borttagit världens synd (Joh. 1: 29), han har gifvit sitt kött för världens lif (Joh. 6: 5l), och hans blod är försoningen för hela världens synd (1 Joh. 1: 7, jfr 2:2). Kristus säger: Kommen till mig, I (dia, som arbeten och ären betungade, och jag skall vederkvicka eder (Matt. 11: 28). Gud har inneslutit alla under otro, på det att han skulle förbarma sig öfver alla (Rom. 11: 32). Herren vill icke, att några skola förgås, titan att alla skola vända sig till bättring (2 Petr.

3: 9). Samme Herre är öfver alla, rik för alla dem som åkalla honom (Rom. 10: 12). Guds rättfärdighet kommer genom tron på Kristus till alla och öfver alla som tro (Rom. 3: 22). Det är Faderns vilja, att hvar och en som tror på Kristus skall hafva evigt lif (Joh. 6: 40). Sålunda är ock Kristi befallning att äfven detta evangeliums löfte skall framställas utan åtskillnad för alla, för hvilka bättring predikas. Luk. 24: 47; Mark. 16: 15.

Och denna Guds kallelse, som sker genom ordets predikan, skola vi icke betrakta såsom något spegelfäkteri, utan veta att Gud därigenom uppenbarar sin vilja, så att han hos dem, hvilka han på detta sätt kallar, vill genom ordet verka, alt de upplysas, omvändas och varda saliga. Ty ordet, hvarigenom vi kallas, är Andens ämbete, som gifver Anden eller hvarigenom Anden gifves (2 Kor. 3: 8) och en Guds kraft till salighet (Rom. 1: 16). Och emedan den helige Ande vill genom ordet vara verksam, vill stärka oss samt gifva oss kraft och förmåga, så är det Guds vilja, att vi mottaga ordet, tro och lyda det.

Därför beskrifvas de utvalda i Joh. 10: 27 f. sålunda: Mina får höra min röst, och jag känner dem och de följa mig, och jag gifver dem evigt lif, och de, hvilka blifvit förut bestämda till arfslott (Ef. 1: ll), de höra evangelium, tro på Kristus, bedja och tacka, blifva helgade i kärlek, samt hafva hopp, tålamod och tröst under lidandet (Rom. 8: 25), och om allt detta hos dem ännu är mycket svagt, hungra och törsta de dock efter rättfärdighet (Matt. 5: 6).

Så gifver ock Guds Ande de utvalda vitnesbörd, alt de äro Guds barn, och då de icke veta, huru de skola bedja, såsom sig bör, manar han godt för dem med outsägliga suckar. Rom. 8: 16, 26.

Den heliga Skrift betygar äfven, att Gud, som har kallat oss, är så trofast, att då han i oss har begynt ett godt verk, vill han äfven bevara till ändan och fullborda det, om vi blott icke självfva vända oss bort ifrån honom, utan till ändan hålla fast det som hos oss blifvit påbegynt, hvartill han ock har

utlofvat sin nåd. 1 Kor. 1: 9; Fil. 1:6; 1 Petr. 5: 10; 2 Petr. 3: 9; Ebr. 3: 24.

Denna Guds uppenbarade vilja böra vi rannsaka och beflita oss om att lyda densamma, emedan den helige Ande genom ordet, hvarigenom han kallar oss, vill gifva oss nåd, kraft och förmåga därtill, men vi skola icke söka forska i Gruds förborgade utkorelses djup, såsom det står skrifvet i Luk. 13: 23 f., där någon frågar: Herre, äro de få, som varda frälsta? och Kristus svarar: Kämpen för att komma in genom den trånga porten. Sålunda säger ock Luther: »Följ du Romarebrefvet i den ordning, som det föreskrifver, och bekymra dig först om Kristus och hans evangelium, så att du lär känna din synd och hans nåd, och kämpa därefter mot synden, såsom Paulus lär från det första till det åttonde kapitlet, och när du sedan i det åttonde kapitlet kommer under anfäktelse, kors och.lidande, så skall du af det nionde, tionde och elfte kapitlet lära dig, huru trösterik utkorelsen är.»

Men att många äro kallade men få utvalda, det beror icke af Guds kallelse genom ordet, såsom om Guds mening vore denna: utvärtes genom ordet kallar jag väl eder alla, till hvilka mitt ord kommer, till mitt rike, men i mitt hjärta menar jag icke detta med eder alla titan blott med några få, ty det är min vilja, att större delen af dem, som jag genom ordet kallar, skola hvarken upplysas eller omvändas, utan vara och förblifva fördömda, om jag än genom ordet i kallelsen för dem förklarar min mening vara en annan. Hoe enim esset Deo con-tradictorias v öhrn ta tes aff ing er e, d. v. s. att på detta sätt skulle läras, att Gud, hvilken dock är den eviga sanningen, stode i strid mot sig själf, ehuru dock Gud hos människan bestraffar den odygden, att, då man säger ett, man i sitt hjärta tänker och menar ett annat (Ps. 5: 10; 12: 3 f.). På detta sätt blifver ock den nödvändiga och trösterika grunden (för vår i ro) alldeles osäker och tillintetgjord, nämligen (den trosgrunden) att vi dagligen erinras och manas, att vi endast af Guds ord, hvarigenom han handlar med oss och kallar oss, böra lära oss och draga slutsatser om, hurudan hans vilja gent-

emot oss är, samt att vi böra med visshet tro och icke tvifla på hvad han i sitt ord säger och lofvar oss.

Af denna orsak har också Kristus icke blott i allmänhet låtit framställa för oss evangeliums löfte, utan han har beseglat detsamma genom sakramenten, som han tillfogat såsom ett löftets sigill, för att därmed bekräfta det för hvarje enskild troende.

Därför behålla vi äfven — såsom Augsburgska bekännelsens elfte artikel säger — den enskilda aflösningen och lära, att det är Guds befallning, att vi skola sätta tro till denna aflösning och vara säkra om, att, då vi tro aflösningens ord, vi varda försonade med Gud, lika visst som om vi hörde en röst från himmelen, såsom Apologien förklarar denna artikel. Men denna tröst skulle alldeles fråntagas oss, om vi icke kunde sluta till Guds vilja gentemot oss af den kallelse, som genom ordet och sakramenten kommer till oss.

Därjämte skulle äfven den trosgrunden kullstörtas och fråntagas oss, att den helige Ande i det predikade, hörda och betraktade ordet vill vara närvarande samt därigenom verksam. Rent grundlös är därför den förut omnämnda meningen, att de människor skulle kunna tillhöra cle utvalda — hvilka genom ordet kallas — som förakta, stöta ifrån sig, smäda och förfölja Guds ord (Matt. 22: 5 f.; Apg. .13: 46) eller, när de höra det, förhärda sina hjärtan (Ebr. 4: 2, ?), stå den helige Ande emot (Apg. 7: 5l), utan bättring framhärda i sina synder (Luk. 14: 18), icke verkligen tro på Kristus (Mark. 16: 16), blott hafva ett utvärtes sken af fromhet (Matt, 7: 22; 22: 12) eller utom Kristus söka en annan väg till rättfärdighet och salighet (Rom. 9: 3l). Utan såsom Gud i sitt eviga rådslut har bestämt, att den helige Ande skall genom ordet kalla, upplysa om, omvända de utvalda samt att han vill rättfar-diggöra och saliggöra alla dem. som med en rätt tro omfatta Kristus, så har han äfven i sitt rådslut bestämt, att han vill förhärda, förkasta och fördöma dem, som genom ordet kallas men stöta detta ord ifrån sig och hårdnaekadt motstå den helige182 KONKORDIEFORMELN. II.

Ande, som vill i dem genom ordet verka. Och i denna mening är många kallade, men få utvalda.

Ty få äro de, som mottaga ordet och lyda det. I)en stora hopen föraktar ordet och vill icke komma till bröllop (Matt. 22: 3 ff.). Orsaken till detta förakt för ordet är icke Guds för-utvetande, utan människans förvända vilja, som stöter ifrån sig eller förvränger detta den helige Andes medel och verktyg, hvilket Gud genom kallelsen tillbjuder människan, och sålunda motstår den helige Ande, som vill vara kraftigt verksam genom ordet, såsom Kristus säger: Huru ofta har jag icke velat församla eder, och I hafven icke velat (Matt. 23: 37).

Många mottaga väl ordet med glädje, men affalla sedan (Luk. 8: 13). Men orsaken härtill är icke den, att Gud icke skulle vilja gifva sin nåd till ståndaktighet åt dem, i hvilka han har begynt det goda verket, ty detta strider emot Pauli ord i Fil. 1: 6, utan orsaken är, att de egenvilligt åter vända sig bort från Guds heliga bud, bedröfva och förbittra den helige Ande, åter beblanda sig med denna världens orenhet samt åter smycka sina hjärtan till en boning åt djäfvulen, och med dessa blir det sista värre än det första. 2 Petr. 2: 10; Luk. 11: 25; Ebr. 10: 26.

Så till vida är oss utkorelsens hemlighet i Guds ord uppenbarad, och stanna vi därvid och hålla oss därtill, så är denna lära nyttig, hälsosam och trösterik, 1y den stadfäster kraftigt aitikeln, att vi utan all vår gärning och förtjänst, af idel nåd, för Kristi skull allena varda rättfärdiga och saliga. Ty före all tid, innan vi voro till, ja, innan världens grund var lagd, då vi ju icke hafva kunnat göra något godt, hafva vi enligt Guds uppsåt af nåd i Kristus utvalts till salighet. Rom. 9: 11; 2 Tim. 1: 9. Genom denna lära tillintetgöras äfven alla falska meningar och irrläror om vår naturliga viljas krafter, emedan Gud i sitt rådslut före all tid liar beslutat och bestämt, att han själf mecl sin helige Andes kraft vill genom ordet i oss skapa och verka allt, som hör till vår omvändelse.

Dessutom skänker oss denna lära den sköna, härliga trösten. att Gud är så angelägen om hvarje kristens omvändelse,OM GUDS EVIGA FÖRUTSEENDE OCII NÅDAVAL.

769

rättfärdighet och salighet och så trofast tänker därpå, att han, innan världens grund var lagd, därom rådslagit och i sitt uppsåt bestämt, huru lian vill föra mig därtill (till saligheten) och behålla mig däri. Likaså att han sa väl och säkert har velat bevara min salighet — emedan den genom vårt kötts svaghet och ondska lätt skulle kunna förloras ur våra händer eller genom djäfvulens och världens list och våld kunde tagas eller ryckas ifrån oss — att han har bestämt densamma i sin eviga föresats, hvilken icke kan ryggas eller göras om intet, samt lagt den till försvar i Jesu Kristi allsmäktiga hand. ur hvilken ingen kan rycka oss (Joh. 10: 28), hvarför äfven Paulus säger i Rom. 8: 29, 39: Emedan vi äro kallade efter Guds uppsåt. hvem skall kunna skilja oss från Guds kärlek, som är i Kristus?

Äfven under lidande och anfäktelser skänker oss denna lära en härlig tröst, nämligen att Gud i sitt rådslut före all ti cl har tänkt på och beslutat, att han vill bistå oss i all nöcl, förläna oss tålamod, skänka oss tröst samt uppväcka hos oss hopp samt gifva allt en sådan utgång att det må lända till vår salighet. Så framställer ock Paulus det trösterika däri, att Gud i sitt uppsåt före all tid har bestämt, genom hvilket kors och hvilket lidande han vill göra hvar och en af sina utvalda lik sin Sons bild (Rom. 8: 29), samt att för hvar och en hans kors skall tjäna honom till det bästa, emedan de äro kallade efter Guds uppsåt, hvaraf Paulus drager den vissa, otvifvelaktigt slutsatsen, att hvarken nöd eller trångmål, hvarken lif eller död o. s. v. skall kunna skilja oss från Guds kärlek i Kristus - Jesus.

Denna artikel gifver oss äfven ett härligt vittnesbörd, att Guds kyrka skall blifva beståndancle gentemot alla dödsrikets portar, samt lär oss äfven, hvilken som är Guds rätta kyrka, på det att vi icke skola taga anstöt af den falska kyrkans stora anseende. Rom. 9: 24 f.

Vi hämta äfven af denna artikel kraftiga förmaningar och varningar, såsom Luk. 7: 30: Be föraktade Guds råd angående dem själfva: Luk. 14: 24: Jag säger eder, att ingen af de män,

som voro bjudna, skall smaka min måltid; Matt. 20: 16: Många äro kallade, men få utvalda; Luk. 8:8: Den som har öron till att höra, han höre! samt Luk. 8: 18: Sen till, huru I hören! Sålunda kan läran om clenna artikel användas på ett nyttigt, trösterikt och saligbringancle sätt.

Men man bör mecl synnerlig noggrannhet skilja emellan det, som angående denna sak är i Guds ord uttryckligen uppen-baradt, och clet som icke är uppenbaradt. Ty utöfver clet, hvarom vi hittills talat och som är härom i Kristus uppenbaradt, finnes mj^cket med afseende på clenna hemlighet, som Gucl har förtegat och fördolt samt förbehållit sin vishet och kunskap allena, och detta böra vi icke försöka utforska, eller härvid följa våra tankar, grubbla och draga slutsatser, utan i stället hålla oss till det uppenbarade ordet. Och detta är en påminnelse, som är mycket väl behöflig, ty vår förvetenhet har mycket större lust att syssla med sådant än mecl det, som Gud i sitt ord har uppenbarat för oss, emedan vi icke kunna förstå rimligheten af det förra, hvilket vi icke heller hafva någon befallning att göra.

Det är sålunda intet tvifvel därom, att Gucl före all tid mycket väl och mecl full visshet har förut sett och ännu vet, hvilka af dem, som blifva kallade, skola tro och hvilka icke skola tro. Likaså hvilka af de omvända, som skola blifva beståndande (i tron), och hvilka icke skola blifva clet, samt hvilka, sedan de hafva fallit, skola åter omvända sig och hvilka som skola förhärda sig. Likaså är tvifvelsutan såväl de enas som de andras antal för Gucl bekant. Men emedan Gud har förbehållit sin vishet denna hemlighet samt icke i sitt orcl uppenbarat oss något därom och än mindre befallt oss att mecl våra tankar utgrunda detta, utan tvärtom allvarligt förbjudit oss det (Rom. 11: 33 ff.), så böra vi icke med våra tankar fälla omdömen och draga slutsatser eller grubbla härpå, utan hålla oss till hans uppenbarade ord, hvartill han hänvisar oss.

Likaså vet Gud otvifvelaktigt och har för hvar och en bestämt stunden för hans kallelse och omvändelse, men emedan han icke har uppenbarat detta för oss, så är den befallning, som

vi hafva fått, att ständigt fortfara med ordet (dess förkunnande och hörande) samt lämna ticl och stund åt Gud. Apg. 1: 7.

Samma är förhållandet, då vi se, att Gud låter sitt ord komma till en plats men icke till en annan, tager det bort från en ort, men låter det förblifva på en annan. Likaså att den ene blifver förhärdad, förblindad och lämnad åt ett förvändt sinne, men den andre, hvilkens skuld är lika stor, blifver omvänd o. s. v. Med afseende på dessa och liknande frågor utstakar Paulus för oss en bestämd gräns, huru långt vi få gå, nämligen att vi hos de ena af dessa böra lära oss inse Guds dom, ty det är välförtjänta syndastraff, om Gud straffar ett land och ett folk för att hafva föraktat hans ord, så att detta straff sträcker sig äfven till de efterkommande, så som man kan se det vara fallet

hos judarna. Genom exemplet af sådana länder och personer visar Gud de sina sitt stränga allvar samt hvad vi alla väl förtjänat och vore värda, emedan vi förhålla oss så illa gentemot Guds ord och ofta så djupt bedröfva den helige Ande, och han gör detta, på det att vi skola lefva i gudsfruktan samt inse och prisa Guds oförtjänta godhet emot oss och hos oss, till hvilka han låter sitt ord komma, och hvilka han icke förhärdar och förkastar.

Ty emedan vår natur är genom synden fördärfvad samt värd Guds vrede och fördömelse, så är oss Gud icke skyldig hvarken sitt ord, sin Ande eller sin nåd, och då han af nåd gifver oss dem, stöta vi dem ofta ifrån oss och göra oss så ovärdiga det eviga lifvet (Apg. 13: 46). Och denna sin rättfärdiga, välförtjänta dom låter han oss se öfvergå några länder, folk och enskilda människor, på clet att vi, då vi jämföra oss med och finna oss lika dem, må så mycket bättre inse och prisa Guds helt och hållet oförtjänta nåd emot barmhärtighetens kärl.

Ty ingen orätt vederfares dem, hvilka straffas och erhålla sina synders lön, men däremot visar Gud sin rena nåd och oförtjänta barmhärtighet på de andra, åt hvilka han gifver och hos hvilka han bevarar sitt orcl, hvarigenom de upplysas, omvändas och bevaras.772

Då vi i denna artikel gå så långt, så hålla vi oss på den rätta vägen, såsom det står skrifvet i Hos. 13: 0: Det har blifvit ditt fördärf, Israel, att du har satt dig upp mol mig, som varit din hjälp, men att du Lar fått hjälp det är endast genom min nåd.

Men om vi i denna fråga vilja stiga för högt eller gå öfver dessa gränser, då böra vi med Paulus lägga fingret på munnen, tänka oeli säga: Hvem är du, o människa. som vill trista med Gud? (Rom. 9: 20.)

Ty att vi i denna artikel icke kunna eller böra utforska och utgrunda allt, det betygar den store aposteln Paulus, hvilken väl med stöd af Guds uppenbarade ord talat mycket om denna artikel, men så snart han kommer därhän, att han skulle angifva hvad Gud med afseende på denna hemlighet liar förbehållit sin förborgade vishet, så tystnar han och afbryter sitt tal med följande ord (Rom. 11: 33 f.): O, hvilket djup af rikedom och visdom och kunskap hos Gud! Huru outgrundliga äro icke hans domar, och huru outrannsakliga hans vägar! Ty hvem har känt Herrens sinne? nämligen utom och utöfver det, som han i sitt ord har uppenbarat oss.

Därför bör detta Guds eviga nådaval betraktas i Kristus och icke utom eller utan Kristus. Ty i Kristus betygar den helige aposteln Paulus, äro vi utvalda före världens grundläggning (Ef. 1: 4), såsom det står skrifvet: Han har älskat oss i den älskade. Men detta nådaval uppenbaras från himmelen genom det predikade ordet, då Fadern säger: Denne är min älskade Son, i hvilken jag har ett godt behag: honom hören! (Matt. 17: 5.) Och Kristus säger: Kommen till mig, I alla, som arbeten och ären betungade. och jag skall vederkvicka eder (Matt. 11: 28). Och om den helige Ande säger Kristus: Han skall förhärliga mig, ty af milt skall han taga och förkunna eder (Joh. IG: 14). Sålunda hänvisar hela den heliga Trefaldigheten, Gud Fader, Son och helig Ande. alla människor till Kristus såsom till lifvets bok, i hvilken de böra söka Faderns eviga nådaval. Ty Fadern har af evighet beslutat, att den han vill göra salig, den vill han göra salig genom Kristus, så-

som ock- Kristus själf säger: Ingen kommer till Fadern ulan genom mig (Joh. 14: 6) samt: Jag är dörren: om någon ing är genom mig, skall han blifva frälst (Joh. 10: 9).

Men Kristus. Guds enfödde Son, hvilken är i Faderns sköte (Joh. 1: 18). han liar kungjort oss Faderns vilja och sålunda älven vårt eviga nåda val. nämligen då han säger: Guds rike är nära. Gören bättring och tron evangelium! (Mark. 1: 15) samt: Detta är dens vilja, som har sändt mig, att hvar och en som ser Sonen och tror på honom skall hafva evigt lif (Joh. G: 40). samt på ett annat ställe: Sä älskade Gud världen, att han utgaf sin enfödde Son. på det att hvar och en som tror på honom icke må förgås, utan hafva evigt lif (Joh. 3: 16).

Denna predikan vill Fadern, att alla människor skola höra och komma till Kristus, och dem som komma drifver Kristus icke ifrån sig, ty det står skrifvet: Den som kommer till mig skall jag sannerligen icke kasta ut (Joh. 6:

37).

Och på det att vi skola komma till Kristus verkar den helige Ande genom ordets hörande en sann tro. såsom aposteln betygar, då han säger: Sä är tron af predikan (Rom. 10: 17), nämligen när Guds ord rent och klart predikas.

Den människa, hvilken vill blifva salig, skall alltså icke grubbla och plåga sig med tankar om Guds hemliga rådslut och huruvida hon är utvald och bestämd till evigt lif, med hvilka tankar den lede satan plägar anfäkta och plåga fromma hjärtan. Utan de böra höra Kristus, hvilken är lifvets bok samt Guds eviga nåda val till evigt lif för alla Guds barn, och han betygar för alla människor utan åtskillnad, att han vill att alla människor skola komma till honom, hvilka äro betungade med synd, på det att de må blifva vederkvickta och saliga. Matt. 11: 28.

Enligt rleniia hans lära böra de stå upp från sina synder, göra bättring, tro lians löfte samt helt och hållet förlita sig på honom, och emedan vi icke af oss själfva och af egna krafter förmå att göra detta, vill den helige Ande verka detta, nämligen bot och tro. i oss genom ordet och genom sakramenten. Och på det att vi må fullfölja detta samt framhärda och för-77'S

blifva beståndande däri, böra vi anropa Gud om hans nåd, hvilken han i det heliga dopet har lofvat oss, samt icke tvifla på att han i enlighet med sitt löfte gifver oss densamma, såsom han har lofvat i Luk. 11: 11 ff.: Hvilken bland eder är den fader, som, om hans son beder honom om ett bröd, gifver honom en sten? Eller om han beder om en fisk, icke gifver han väl honom en orm i stället för en fisk? Eller ock om han beder om ett ägg, icke gifver han väl honom en skorpion? Om na L som ären onda, förstån att gifva edra barn goda gåfvor, huru mycket mer skall icke den himmelske Fadern gifva den helige Ande åt dem, som bedja honom!

Och emedan den helige Ande bor i de utvalda, som kommit till tro, såsom i sitt tempel, så är han icke overksam i dem, utan han drifver Guds barn till lydnad emot Guds bud. Likaså böra de troende icke vara overksamma och än mindre motsätta sig Guds Andes pådrifvande, utan öfva sig i alla kristliga dygder, i all gudsfruktan, ödmjukhet, måttlighet, tålamod och broderskärlek samt lägga sig vinning om att göra sin kallelse och utkorelse fast, på clet att de så mycket mindre må tvifla därom, ju mer de hos sig själfva känna Andens kraft och starkhet. Ty Guds Ande gifver de utvalda vittnesbörd om att de äro Guds barn. Rom. 8: 16. Och skulle de äfven någon gång komma i så svår anfäktelse, att de menade sig icke längre hos sig förnimma kraften af Guds Ande, som bor i dem, och skulle de med David säga: Jag sade i min ångest: »Jag är bortdrifven från dina ögon» (Ps. 31: 23), så skola de dock sedan, oafsedt hvad de hos sig finna, åter med David säga, såsom det i fortsättningen heter: Likväl hörde du mina böners ljud, när jag ropade till dig.

Och emedan vår utkorelse till det eviga lifvet icke grundar sig på vår fromhet eller dygd, utan endast och allenast på Kristi förtjänst och hans Faders nådiga vilja, som icke kan förneka sig själf, emedan han i sin vilja och sitt väsen är oföränderlig, så låter han, när hans barn afvika från lydnaden och falla, genom ordet åter kalla dem till bättring, och den helige Ande vill genom ordet i dem verka omvändelse, och då de iOM GUDS EVIGA FÖRUTSEENDE OCII NÅDAVAL. 775

sann bot genom en rätt tro åter omvända sig till honom, så vill han städse visa det gamla fadershjärtat för alla dem, hvilka frukta hans ord och af hjärtat åter omvända sig till honom, såsom det står skrifvet i Jer. 3:1: Om en man låter skilja sig från sin hustru, och hon går bort ifrån honom och tager en annan man, får han val åter taga henne till sig? Blefve icke då det landet ohelgadt? Du har bedrifvit hor med många älskare, men kom dock tillbaka till mig, säger Herren.

Då det emellertid säges: Ingen kan komma till Kristus, utan att Fadern drager honom (Joh. 6: 44), så är det rätt och sant. Men Fadern vill icke göra detta utan medel, utan han har såsom därtill förordnade medel och verktyg bestämt sitt ord och sina sakrament, och det är hvarken Faderns eller Sonens vilja, att en människa skall försumma och förakta ordets predikan samt vänta på att Fadern må draga honom utan ord och sakrament. Ty Fadern drager väl människan med sin helige Andes kraft, men enligt den vanliga ordning, som han har fastställt,

sker detta dock genom åhörande af hans heliga gudomliga ord, hvilket är såsom en not, genom hvilken de utvalda dragas ut ur djäfvulens käftar. Därför må fattiga syndare lägga sig vinning om att flitigt höra detta ord och icke tvifla på att Fadern vill draga dem, ty den helige Ande vill med sin kraft vara med ordet och därigenom verka; och detta är Faderns dragande.

Men att icke alla de, som höra ordet, tro, och därför så många blifva så mycket hårdare dömda, det beror icke därpå att Gud icke skulle unna dem saligheten, utan de äro själfva skuld härtill, emedan de icke höra ordet i syfte att lära sig, utan blott för att ringakta, häda och smäda det, och emedan de motstå den helige Ande, hvilken genom ordet vill verka i dem, såsom det äfven på Kristi tid var förhållandet med fariséerna och deras anhang. Så skiljer aposteln noga emellan Guds verk, som blott gör kärl till heder, samt djäfvulens och människans verk, som på ingifvelse af djäfvulen och icke af Gud gör sig själf till ett kärl till vanheder. Det står nämligen skrifvet i Rom. 9: 22 f.: Gud har med stor långmodighet fördragit sin

vredes kärl. som voro tillredda till förtappelse, och det för att uppenbara sin härlighets rikedom öfver sin barmhärtighets kärl. hvilka han förut har beredt till härlighet.

Här säger nu aposteln tydligt, att Gud med stort tålamod har fördragit vredens kärl, men lian säger icke, att Gud har gjort dem till vredens kärl, ty hade detta varit hans vilja, så skulle han ju här icke hafva behöft något stort tålamod. Men att cle äro tillredda till förtappelse, därtill hafva djäfvulen och människorna själfva, men icke Gud, skulden.

Ty all tillreclelse till förtappelse härrör från djäfvulen och människorna genom synden men alldeles icke från Gucl, som icke vill att någon människa skall blifva förtappad, och huru skulle han då själf tillreda en människa till förtappelse? Ty liksom Gucl icke är orsak till synden, så är han icke heller någon orsak till straffet, förtappeisen, utan förtappeisens enda orsak är synden, ty syndens lön är döden (Rom. 6: 23). Och liksom Gucl icke vill synden, och icke har något behag till synden, så vill han icke heller syndarens död, och har icke heller något behag till hans förtappelse, ty han vill icke, att några skola förgås, utan att alla skola vända sig till bättring (2 Petr. 3: 9), såsom det står skrifvet i Hesek. 18: 23 och 33: 11: Så sant jag lefver, säger Herren, Herren, jag har ingen lust till den ogudakliges död, utan fastmer därtill att den ogudaktig e vänder om från sin väg och får lefva. Och S:t Paulus betygar med klara ord, att af kärl till vanheder kan det genom Guds kraft och verkan blifva kärl till heder, då han nämligen i 2 Tim. 2: 21 skrifver: Om någon håller sig ren från sådana människor, varder han ett kärl till heder, helgadt och nyttigt jör husbonden, beredt till allt godt verk. Men clen som skall rena sig, han måste förut hafva varit oren och alltså ott kärl till vanheder. Men om barmhärtighetens kärl säger han tydligt, att Herren själf har beredt dem till härlighet, hvilket han icke säger om de fördömda, hvilka icke Gucl uian cle själfva hafva tillredt till förtappeisens kärl.

Man bör äfven noga betänka, att när Gud straffar synd med synd, d. v. s. med förhärdelse och förblindelse straffar

dem. som hafva varit omvända men sedan fallit i säkerhet, obotfärdighet och uppsåtliga synder, så bör detta icke tolkas så som om det aldrig hade varit Guds välbehagliga vilja, att dessa människor skulle komma till sanningens kunskap och blifva saliga, ty såväl det ena som clet andra är Guds uppenbarade vilja:

för clet första, att Gud vill till nåd upptaga alla. som göra bättring och tro på Kristus;

för clet andra, att han äfven vill straffa dem. hvilka uppsåtligt vända sig bort från hans heliga bud och låta sig insnärjas i världens besmittelser (2 Petr. 2: 20). pryda sitt hjärta åt satan (Luk. 11: 25 f.) och försmäda den helige Ande (Ebr. 10: 29), och att då de framhärda liäri de skola blifva förhärdade, förblindade och evigt fördömda.

Sålunda har äfven Farao — om hvilken det står skrifvet: Just därtill har jag uppväckt dig, att jag skall bevisa min mal l på dig. och att mitt namn skall varda förkunnadt på hela jorden (2 Mos. 9: 16; Rom. 9: 17) — icke gått

förlorad därför att Gucl icke skulle hafva unnat honom saligheten, eller det skulle hafva varit Guds välbehagliga vilja, att han blefve fördömd och förtappad, ty Gud vill icke. att några skola förgås, och han har icke lust till syndarens död. utan vill att han omvänder sig och lefver. Hes. 33: 11.

Men att Gucl förhärdade Faraos hjärta, så att nämligen Farao ständigt på nytt syndade och vardt mer förstockad ju mer han förmanades, clet var ett straff för hans föregående syn-der och clet grufliga tyranni, som han på mångahanda sätt omänskligt och gentemot sitt hjärtas anklagande röst hade öfvat emot Israels barn. Och då Gucl lät sitt orcl predikas och sin vilja förkunnas för honom, men Farao uppsåtligt satte sig upp emot alla förmaningar och varningar, liar Gucl tagit sin hand ifrån honom, och så har hans hjärta blifvit förhärdadt och förstockadt och Gucl har låtit sin dom drabba honom, emedan han icke hade förtjänat annat än helvetets eld. Och den helige aposteln anför icke Faraos exempel i annat syfte än för att påvisa Guds rättfärdighet, som han uppenbarar öfver77'S

(le obotfärdiga och dem som förakta lians ord, men lian liar härmed ingalunda menat eller velat säga, att Gud icke skulle unna honom eller någon annan människa saligheten, utan i sitt hemliga rådslut bestämt honom till evig fördömelse, så att han icke kunnat eller haft någon möjlighet till att blifva salig.

Genom denna lära och förklaring af artikeln om Guds utvalda barns eviga och saliggörande utkorelse gifver man fullt och helt Gud den honom tillkommande äran, att han af idel barmhärtighet i Kristus, utan all vår förtjänst eller några våra goda gärningar, gör oss saliga enligt sin viljas uppsåt, såsom det står skrifvet i Ef. 1: 5 f.: Han har förut bestämt oss till barnaskap hos sig, genom Jesus Kristus. efter sin viljas välbehag, sin härliga nåd till pris, med hvilken han har benådat oss i den älskade. Därför är det falskt och orätt, när man lär, att icke endast Guds barmhärtighet och Kristi allraheligaste förtjänst, utan äfven något hos oss själfva, skulle vara orsaken till Guds nådaval eller att Gud har utkorat oss till det eviga lifvet. Ty icke blott innan vi hafva, gjort något godt, utan äfven innan vi voro födda, har Gud utvalt oss i Kristus, ja, han har gjort det, innan världens grund var lagd, och på det att Guds uppsåt enligt utkorelsen skulle äga bestånd, icke på grund af gärningar, utan af den kallandes behag, vardt det sagdt till henne: »Den äldre skall tjäna den yngre», såsom det är skrifvet: »Jakob älskade jag, men Esau hatade jag.» Rom. 9: 11 ff.; 1 Mos. 25: 23; Mal. 1: 2 f.

Likaledes gifver denna lära ingen orsak vare sig till klenmodighet eller till ett fräckt och vildt lif, ty människorna undervisas om att söka Guds eviga nådaval i Kristus och hans heliga evang-elium såsom varande lifvets bok, och här uteslutes ingen botfärdig syndare (från frälsningen), utan alla stackars betungade och bedröfvade syndare bjudas och kallas till bättring och syndakännedom samt till tro på Kristus och den helige Ande utlofvas dem till rening och förnyelse. Sålunda gifves åt bekymrade, anfäktade människor den allra tillförlitligaste tröst, nämligen att de skola veta, att deras salighet icke är lagd i deras egna händer — annars skulle de mycket lättare

än Adam och Eva i paradiset, ja hvarje timme och ögonblick förlora den — utan grundad i Guds nådiga utkorelse, som han har uppenbarat för oss i Kristus, ur hvilkens hand ingen skall rycka oss. Joh. 10: 28; 2 Tim. 2: 19.

Om alltså någon framställer denna lära om Guds nådiga utkorelse så, att bekymrade kristna däraf icke tröstas, utan tvärtom drifvas till förtviflan, eller de obotfärcliga bestyrkas i sitt själfsvåld, så är det otvifvelaktigt sant och visst, att denna lära icke framställes enligt Guds ord och lians vilja, utan enligt förnuftet och den lede djäfvulens ingifvelse.

Ty såsom aposteln betygar, allt hvad som är skrifvet, det är skrifvet till vår undervisning, att vi genom tålamod och genom skrifternas tröst må hafva hoppet (Rom. 15: 4). Men om genom Skriften denna tröst och detta hopp försvagas eller beröfvas oss, så är det säkert att den uppfattas och tolkas i strid mot den helige Andes vilja och mening.

Yid denna enkla, riktiga och nyttiga förklaring, som har sin fasta grund i Guds uppenbarade vilja, hålla vi fast,

men fiy och undvika alla djupsinniga och spetsfundiga frågor och tvister, och hvad som strider mot denna enkla, nyttiga förklaring, det förkasta och fördöma vi.

*

Så mycket vare nu sagdt om de omtvistade artiklar, angående hvilka flera år meningsskiljaktighet ägt rum emellan de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, och med afseende på hvilka flera hafva farit vilse, hvarigenom svåra cont.roversiæ, d. v. s. religionsstrider, hafva uppstått.

Af denna vår förklaring torde vän och motståndare samt sålunda enhvar kunna tydligt finna, att vi för timlig freds, ros och endräkts skull icke hafva velat prisgifva något af Guds eviga, oföränderliga sanning — något som icke heller står i vår makt — en fred och endräkt, hvilken för öfrigt, då den skulle stå i strid mot sanningen och åsyfta att undertrycka denna, icke skulle kunna äga bestånd, samt att vi än mindre hafva haft för afsikt att försköna eller förtiga en förfalskning77'S

KONKORDIEFORMELN. II.

uf den rena- läran samt allmänt fördömda villfarelser. Mon vi hafva ett hjärtligt välbehag till en sann endräkt samt kärlek för densamma och äro af hjärtat böjda och benägna att så vidt i vår förmåga står befrämja densamma, då därigenom Guds ära lämnas okränkt samt intet prisgifves af den gudomliga sanningen eller det heliga evangeliets sanning samt ingen villfarelse får intränga, utan fastmer därigenom stackars syndare må föras till en sann och rätt bot, upprättas genom tron, stärkas i den nya lydnaden och sålunda endast och allenast genom Kristi förtjänst varda rättfärdiga och saliga.

TOLFTE ARTIKELN.

Om andra partier och sekter, som aldrig hafva antagit Augsburgska bekännelsen.

Men livad de sekter och partier beträffar, som aldrig hafva anslutit sig till Augsburgska bekännelsen, och som vi i denna vår förklaring icke hafva uttryckligt omnämnt, såsom vederdö-pare. Sch wenk feldianer samt nya arianer och antitrinitarier. hvilkas villfarelser blifvit enhälligt fördömda af alla till Augsburgska bekännelsen sig anslutande kyrkor, hafva vi i denna förklaring icke särskildt velat omnämna dem. emedan detta legat utom ramen för vårt syfte.

Då emellertid dessa våra motståndare oförskämdt påstått och i hela världen utspridt, att i våra kyrkor och ibland deras lärare icke skulle finnas två predikanter, som öfverensstämma med alla Augsburgska bekännelsens artiklar, utan att cle skulle vara sinsemellan så söndrade och oeniga, att cle själfva icke mer hade reda på Augsburgska bekännelsen och dess egentliga mening, så hafva vi icke med blott några få ord eller genom våra namnunderskrifter velat betyga vår öfverensstämmelse, utan aflägga en klar. tydlig och utredande förklaring angående alla de artiklar, om hvilka någon tvist eller meningsskiljaktig-77'S

KONKORDIEFORMELN. II.

uf den rena- läran samt allmänt fördömda villfarelser. Mon vi hafva ett hjärtligt välbehag till en sann endräkt samt kärlek för densamma och äro af hjärtat böjda och benägna att så vidt i vår förmåga står befrämja densamma, då därigenom Guds ära lämnas okränkt samt intet prisgifves af den gudomliga sanningen eller det heliga evangeliets sanning samt ingen villfarelse får intränga, utan fastmer därigenom stackars syndare må föras till en sann och rätt bot, upprättas genom tron, stärkas i den nya lydnaden och sålunda endast och allenast genom Kristi förtjänst varda rättfärdiga och saliga.

TOLFTE ARTIKELN.

Om andra partier och sekter, som aldrig hafva antagit Augsburgska bekännelsen.

Men livad de sekter och partier beträffar, som aldrig hafva anslutit sig till Augsburgska bekännelsen, och som vi i denna vår förklaring icke hafva uttryckligt omnämnt, såsom vederdö-pare. Sch wenk feldianer samt nya arianer och antitrinitarier. hvilkas villfarelser blifvit enhälligt fördömda af alla till Augsburgska bekännelsen sig

anslutande kyrkor, hafva vi i denna förklaring icke särskildt velat omnämna dem. emedan detta legat utom ramen för vårt syfte.

Då emellertid dessa våra motståndare oförskämdt påstått och i hela världen utspridt, att i våra kyrkor och ibland deras lärare icke skulle finnas två predikanter, som öfverensstämma med alla Augsburgska bekännelsens artiklar, utan att cle skulle vara sinsemellan så söndrade och oeniga, att cle själfva icke mer hade reda på Augsburgska bekännelsen och dess egentliga mening, så hafva vi icke med blott några få ord eller genom våra namnunderskrifter velat betyga vår öfverensstämmelse, utan aflägga en klar. tydlig och utredande förklaring angående alla de artiklar, om hvilka någon tvist eller meningsskiljaktig-OM ANDKA PARTIER OCH SEKTER.

het förefunnits ibland de teologer, som ansluta sig till Augsburgska bekännelsen, på det att enhvar måtte inse, att vi icke velat listigt förtiga eller fördölja sådant eller ingå en blott skenförlikning. Yi hafva fastmer velat grundligt afhjälpa (den bristande endräkten) och framställa vår mening på ett sådant sätt, att äfven vara motståndare måste erkänna, att vi här fasthållit vid Augsburgska bekännelsens rätta, enkla, naturliga och egentliga mening, vid hvilken vi ock med Guds nåd vilja ståndaktigt framhärda till lifvets slut, och så mycket på vår ämbets-utöfning beror vilja vi icke stillatigande fördraga, att något häremot stridande införes i våra kyrkor och skolor, i hvilka Gud allsmäktig och vår Herres Jesu Kristi Fader har satt oss till lärare och herdar.

Men på det att man icke i tysthet må tillskrifva oss (någon del i) de nämnda partiernas och sekternas fördömda villfarelser — hvilka, såsom dylika andars sed är, merendels hemligt hafva insmugit sig på vissa platser särskildt under sådana tider, då intet rum gafs åt det heliga evangeliums rena ord. utan alla dess rättskaffens lärare och bekännare förföljdes och påfvedömets djupa mörker ännu rådde, hvarvid stackars enfaldiga människor, hvilka icke kunde undgå att se påfvedömets uppenbara afguderi och falska tro, tyvärr i sin enfald antagit allt, som gaf sig namn af evangelium och icke var påfviskt — hafva vi icke kunnat underlåta att häremot äfven offentligt inför hela kristenheten betyga, att vi icke hafva någon del i eller något gemensamt med dessa villfarelser, de må vara flera eller färre, utan förkasta och fördöma dem samtliga, emedan de äro oriktiga och kätterska, stridande emot de heliga profeternas och apostlarnas skrifter samt äfven emot vår kristliga i Guds ord väl grundade Augsburgska bekännelse.

Vederdöparnas falska läror.

Så t. ex. (förkasta och fördöma vi) vederdöparnas falska, kätterska lära, som icke kan tålas och fördragas med afseende77'S

på kyrkan, den världsliga styrelsen eller familjelifvet, i det att de lära:

1. Att vår rättfärdighet inför Gud grundar sig icke endast och allenast på Kristi lydnad och förtjänst, utan äfven på vår egen förnyelse och fromhet, i hvilken vi vandra inför Gud, och denna (fromhet) låta de till större delen bestå i sina egna underliga stadgar och sin af dem själfva uppfunna andlighet, liksom i ett nytt klosterväsen.

2. Att de barn, hvilka icke äro döpta, inför Gud icke äro syndare, utan rättfärdiga och oskyldiga och sålunda i denna sin oskuld varda saliga utan dopet, hvilket de icke behöfva. De förneka och förkasta sålunda hela läran om arfsynden och hvad därmed sammanhänger.

3. Att barnen icke böra döpas, förr än de kunna bruka sitt förstånd och själfva bekänna sin tro.

4. Att de kristnas barn, emedan de äro födda af kristna och troende föräldrar, äfven utan och före dopet äro heliga och Guds barn, hvarför de hvarken akta barndopet högt eller äro angelägna att det skall ske, hvilket strider mot Guds löftes uttryckliga ord, hvilket gäller endast dem som hålla förbundet och icke förakta detsamma. 1 Mos. 17: 9 f.

5. Att den församling, i hvilken syndare ännu finnas, icke är en rätt kristlig.

6. Att man icke skall höra predikningar i eller ens besöka kyrkor, i hvilka förr påfliga mässor hafva hållits.

7. Att man icke skall hafva något att skaffa mecl de kyrkans tjänare, som predika det heliga evangelium i enlighet med Augsburgska bekännelsen och bestraffa vederdöparnas villfarelser, att man icke skall bevisa dem någon tjänst eller åt dem göra något arbete, utan fly och undvika dem såsom sådana, hvilka förvända Guds ord.

8. Att öfverheten i det nya testamentet icke är ett Gucl välbehagligt stånd.

9. Att en kristen människa icke mecl godt, okränkt samvete kan bekläda ett öfverhetsämbete.

10. Att en kristen icke med okränkt samvete kan, när omständigheterna så kräfva, utöfva öfverhetsämbete gentemot onda människor, samt att undersåtar icke (till sitt sky del) må vädja till öfverhetens makt.

11. Att en kristen människa icke med godt samvete kan aflägga ed inför domstol, eller aflägga tro- och huldhetsed till sin landsfurste eller regerande herre.

12. Att öfverheten icke med okränkt samvete kan straffa ogärningsmän till lifvet.

13. Att en kristen icke med godt samvete kan besitta eller behålla privat egendom, utan är pliktig att gifva allt till gemensam egendom.

14. Att en kristen icke med godt samvete kan vara gästgifvare, eller köpman eller vapensmed.

15. Att äkta makar på grund af (olikhet i) troil få skilja sig ifrån hvarandra och ingå äktenskap med en annan person, som har samma tro.

16. Att Kristus icke har fått sitt kött och blod af jungfru Maria, utan tagit det med sig från himmelen.

17. Att han icke heller är sann, väsentlig Gud, utan endast äger flera och högre gåfvor samt större härlighet än andra människor.

Flera dylika artiklar lära vederdöparna, hvilka sinsemellan skilja sig i många partier, af hvilka några hafva flera andra färre villfarelser, och hela deras sekt är i grund och botten ingenting annat än ett nytt klosterväsen.

Schwenkfeldianernas101 falska läror.

Likaså (förkasta vi), när Schwenkfeldianerna påstå:

1. För det första, att alla de icke hafva någon rätt kunskap om den regerande himmelska konungen Kristus, hvilka anse honom till köttet eller till sin antagna mänskliga natur vara en skapad varelse; samt att Kristi kött genom upphöjelsen har antagit alla gudomliga egenskaper på ett sådant sätt, att Kristus (såsom människa) i makt, kraft, majestät och härlighet, med

afseende på sitt väsens grad och tillstand är i allo jämlik Fadern och det eviga Ordet, så att numera de båda naturerna i Kristus hafva samma Aasen, egenskaper, vilja och härlighet, saml att Kristi kält tillhör den heliga Trefaldighetens väsen.

2. Att predikoämbetet, det predikade och hörda ordet, icke är ett medel, hvarigenom Gud, den helige Ande, undervisar människorna och i dem verkar den saliggörande kunskapen om Kristus, omvändelse, bot. tro och en ny lydnad.

3. Att dopets vatten icke är ett medel, hvarigenom Herren Gud stadfäster barnaskapet och verkar pånyttfödelsen.

4. Att brödet och vinet i den heliga nattvarden icke äro medel, genom hvilka Kristus utdelar sin lekamen och sitt blod.

5. Att en kristen människa, som verkligen blifvit genom Guds Ande pånyttfödd, skulle kunna i detta lif

fullkomligt hålla och uppfylla Guds lag.

6. Att den församling icke skulle vara en rätt kristen församling, i hvilken icke en offentlig bannlysning eller regelrätt bannlysningsprocess brukas.

7. Att en kyrkans tjänare, hvilken icke till sin egen person är verkligen förnyad, pånyttfödd, rättfärdig och from, icke skulle kunna till deras gagn undervisa andra eller utdela de rätta, verkliga sakramenten.

De nya arianernas13 villfarelse.

Jämväl då de nya arianerna lara. att Kristus icke skulle vara verklig, väsentlig, naturlig Grud af samma eviga gudomliga väsen som Gud Fadern, utan endast utrustad med gudomligt majestät vid sidan af Gud Fadern, men honom underordnad.

De nya antitrinitariernas villfarelse.

1. Jämväl då några antitrinitarier såväl till innebörden som till ordalydelsen förkasta och fördöma de gamla bepröfvade allmänkristna bekännelserna, den nicænska och den atana-sianska samt lära. att Faderns. Sonens och den helige AndesOM ANDKA PARTIER OCH SEKTER.

785

eviga gudomliga väsen icke är ett enda, utan att liksom Fadern, Sonen och den helige Ande äro trenne åtskilda personer, så har hvarje person sitt särskilda och från de andra personernas i gudomen åtskilda väsen, hvarvid de antingen alla tre, såsom eljest trenne olika och i sitt väsen från hvarandra skilda människor, hafva samma makt, vishet, majestät och härlighet eller med afseende på väsen och egenskaper äro hvarandra olika.

2. Att endast Fadern är sann Gud.

*

Dessa och dylika läror, samt hvad därmed sammanhänger eller däraf följer, förkasta och fördöma vi såsom orätta, falska och kätterska och såsom stridande emot Guds ord, de tre allin änkristna trosbekännelserna, Augsburgska bekännelsen och Apologien, Schmalkaldiska artiklarna och Luthers katekeser. För dessa villfarelser böra alla fromma kristna taga sig väl till vara, såvida de äro angelägna om sina själars frälsning och salighet.

Därför hafva vi inför Guds ansikte och hela kristenheten, både nu lefvande och efterkommande, velat betyga, att med afseende på alla förestående och förklarade omstridda artiklar är denna här afgifna förklaring, och ingen annan, vår tro, lära och bekännelse, med hvilken vi i förlitande på Guds nåd vilja med oförskräckta hjärtan träda inför Jesu Kristi domstol och afgifva räkenskap, och vilja vi häremot hvarken hemligen eller offentligt tala eller skrifva utan med Guds nåd därvid fasthålla, och hafva vi efter moget öfvervägande i sann gudsfruktan och under åkallande af Guds namn egenhändigt här undertecknat.104

Ps. 9: 2 f.

Jag vill tacka Herren af allt mitt hjärta; jag vill förtälja alla dina under. Jag vill vara glad och fröjdas i dig, jag vill lofsjunga ditt namn, du den Högste.

50—110630. Bensow. Svenska kyrkans bekännelseskrifter. 789

Företal.

Allom och serdeles hwariom och enom Christrognom, som thenna nästföljande Bekännelse läsandes eller hörandes warder, tilbiude och önske wij, underskrefne, hwar i sitt stånd och wärdighet, Gudz nådhe och barmhertighet, genom Freisaren Jesum Christum.

Efter thet at then splijt och oenigheet, som i förledae åkr kafwer wariclt på färde uthi Religions sakerne i wärt käre Fädernes Rike, är nu, medh thens Alzmächtiges nådige tilhielp, i thet Christelige, frije Consilio och Möte, som stod i Upsala åhr 1593, med samhälligt rädli och allés theres betäncken och samtycke, som thär tilstädes wore, medh sådan grunöelig skäl afskaffat och utaff wägen lagdt, at ingen, som vvidh Gudh och sanningen

blifwe will, kan annat betyga eller medh godt samvet thet, som giordt och beslutit är, någen tijdh ryggia. Och wardt på samma tijdh ekn Religionsförehning och Bekännelse skrifte-ligen författet och medh underskrifning och insegel stadfäst och be-kräftiget, hwilken ock nu sedan är allmänneligen i alle landzendar uthi vårt käre fädernes Rike för alle Ständer upläsin och förkunnet, och aff them gilledt och wedertagin, såsom ock underskrifwin och försegld.

Och på thet at samme Religions Bekännelse må så wäl främmande som infödde kunnigh ware, therför wardt i sielfwe Consilio beslutit, såsom wij ock nu för nyttigt, nödigt och rådsampt achte at låte för-benämde Christelige Religions och wår Lärdoms förehning sainpt medh the tre Gudz församblings troos Bekännelser, hwilke Symbola kallas, såsom ock then rette, reene och oförandrede Augzburgiske Confession, hwilken Anno 1530 på then store Rijksdag, som tå af Chur-Furster och Städer hållen bleff, wardt öfwerantwardet Keyser Carl then Femte, aff Trycket låte utligå: På thet hwar och en kan them bekomme och ther aff läre och wete, at wår troos Bekännelse är på intet annat grundat, än på Propheternes och Apostlernes Skrifter och hafwer witt nesbyrd aff the rätte och gamble Kyrkiones lärare, när the sigh widh-then kelghe Skrift hållidt hafwe, och all falsk läre hafwe wij platt ogilledt och förkastet, ehwadh nampn the helst hafwe kunne.790

Begäre förthenskald aff alle fromme och Christrogiie nienniskior, at the wele thenne Bekännelse icke annorledes förstå eller uttbyde, än som orden och meningen lyde, som theruthinnen författede äre, och alzintet achte vvåre motståndares orätwijse förtalande och fördömande, som ingen sanning wele eller kunne bore eller lijde: Uthan mykit heller sådanne Förehning och the medhföliende Symbola sampt then rätte och oförfalskede Augzburgiske Confession, hwilke korteligen inne-bålle kärnan och Summan aff wår Christelige Religion, som elliest nthi Propheternes och Apostlernes Böker aff Gudz Ande widhlyftigt författet och skrifwit är, fliteligen öfwerläse, läre och betäncke, sine barn och wårdnedt [de under deras vård stående], at the thet samme göre, troligen och idkeligen förmane: och sedan uthi samme troos Bekännelse medh Gudz milde tilhielp in i döden sig fast och stadeli-gen förhålle. Ther til then cwige och alzmächtige Gudh för sin älskelige enfödde Sons Jesu Christi förskyllen, werdiges hwar och en Christen menniskie sin helge Ande nådeligen förläne och oss wår Christendoms ähronampn ewinnerligen at niuta låte. Amen.

Datum Stockholm, then 30 Julij Auno 1593. 791

Beslutet-

Yi Carl medh Gudhz nådhe Sveriges rikes arffurste hertigh till Sudermanland, Närieke oeh Värmeland, och vi efterskrifne [undertecknade] Sveriges rikes rådh, biscopar och menige prästerskap, som nu här i Upsala till thette möthe hafve varidt församlade, göre vitterligit och uppenbarligen bekenne så väl för oss närvarande som them the frånvarande äro, at efter som allom nogsampt kunnigt är hvadh tvist och oenighet som på näst förlidne år här uti vårt fädernes land Sverige uti religions saker varidt hafver, therigenom myckin split och förargelse sigh hafver i månge mötte förorsaket, och man både af exempel så väll som af förfarenheten [erfarenheten] både uthi främmande land såsom eliest hafver förnummit ingen ting skadeligere vara uthi något land och konungerike än tvist och oenighet och intet nyttigere och gagneligere eller thett som mere förbinder hjerten tilsamman än sämje och enighet, och serdeles i religionen; therföre på thett att sådana enighet mötte och så väl här i riket uthi religionen upräattedt och för-meredt [förökad] varda, som eliest i alla andre motto, och thett icke annars hafver kunnedt ske änn igenom ett christe-ligit, alment, fridt, inrikes möthe, efter som ifrå apostlarnes tidh och allt seden hafver brukligit varidt; såsom och kong:e M. vår älskelige käre her broder och allés vår nådig:e herre, christeligh och höglofligh i hughkommelse, alrede för några år seden och någodt för sitt christelige aflidende nådeligen sampttykte, att ett sådant möthe skulle hollidt varda; är för th en skull nu uthaf allés våres samdrächtige åstundan och bevillielse [medgifvande] beramadt [beslutadt] blifvidt, att en792

samankommelse af the förnämste ständer här i riket högre oeh nidrigere, lärde och lekte [lekmän], mötte hollen

blifve nu på närvarendes år efter Christi börd 1593 på söndagen Esto mihi, som var then 25 februari!, här i Upsala till at göra en förening [öfverenskommelse] uthi then christeliga läro, såsom och kyrkesäder, församblingenes disciplin och laglige archiebiscops och andre biscopars val medh flere nödige punc-ter, som hafve syntz nyttige och rådelige vare; hvarföre och nu i the helige Trefaldighetz nampn på förine dagh och tidh, näst [efter] en innerligh åkallan till Grudh then alzmächtigeste, efter en gudeligh, noga och flitigh öfvervägning af oss sampt-ligen, frivilligen, onödgade och af välbetänkt och berådt mode om thesse efter:ne puncter så endrächteligen förendt [-[öfverens-kommet]-] {+[öfverens- kommet]+} och beslutedt är, som här efter folier:

Först att vi alle vidh Grudz rene och saliggörende ord, hvilket i the helige propheters, evangelisten och apostlars skrifvelser författadt är, samholleligen [endräktigt] blifve vele och att i våre församblingar skall lärdt, trodt och bekändt varda, att then helga skrift af then helga anda sitt ursprung hafver och inneholler fulkomligen alt thett, som then christe-lige lärdom om Grudh then alzvåldigeste och vår salighet, sampt gode gärninger och dygder tillkommer, och är en grund och stödh till en rätt christen tro och ett rättesnöre till att döma, åtskillia och förekomma all tvist uthi religionen och ingen förklaring af andre behöfves, anten [antingen] af the helige fäder eller andre, som af egen godhtycke någodt ther tillsatt hafva, thett icke är medh then helge schrift, eho the och helst vare kunne, alldenstund ingen menniskia efterlatidt [tillåtet] är att tyde Gudz ordh efter eget sinne, och theruth-innen skall ingen persons anseende, höghet eller authoritet achtet eller gilledt varda, uthan then helga schrift allene, som förbe:t [förut sagdt] är.

Thernäst bejake och vederkännes [bekänna] vi oss alldeles vele hölle vidh the Apostoliske, Niceniske och Athanasii symbola, såsom och vidh then äldste, rätte och oförrandrede Ausburgiske confession, hvilken som af ehur-, furster och stä-BESLUTET.

der blef öfverantvardet käijser Carl tlien fempte på tlien store rikesdagh i Ausburg år efter Christi börd 1530; thesslikest vidh then religion, som uthi saligh och höglofligh hos Grudi i åminnelse konung Gustaffs sidzste regementz och saligh erchiebiscop Lars Petri Nericiani [från Närke] then äldres lifstidh både i lärdom [lära] och kyrkesäder här i riket hollidt och igenom then präntede [tryckta] kyrkeordning i trycket uthgången anno 72 är samptyckt och bejaket blifven. Men efter theruthinnen äre någre ceremonier beholne, som både vidh döpelsen och Herrans Jesu Christi nattvard brukede blifve, som är salt, ljus och uphöijelsen, item flyttie medh messeboken ifrån thett ene hörnet intill thett andre på altaret, item [likaså] klämpe [ringa] när uphöijes, hvilke och i meste parten af the evangeliske församblinger allrede äre aflagde, efter the fast och i ett stort missbruk komne äro, så att mere ondt uthaf missbruket, än godt af ceremonierne blifver för-orsaket, therföre är almänneligen och samdrächteligen ther till bejaket och bevilliedt, att sochne prästerne, så och bis-perne i visiterningerne på thett flitigeste almogen här om]äre, undervise och till att missbrukedt falle lathe troligen skole förmane. Och när the bevisligen och nogsambligen för-nimme missbrukedt icke kunne borttages, medh mindre att sielfve ceremonierne förfalla och uthur ögonen förskaffes, måge bisperne medh någre af hvart capitel i alle stifft sampt andre the lärdeste af presterskapet sammankomme och om fogeli-geste medel och väger sigh betänke, rådhslå och endräcteligen samsättie, huruledes thesse för:ne ceremonier medh tiden, dogh uthan någon förargelse och buller, i stillhet kunne af-läggies.

Ehvadh exorcismum107 anlanger [angår], bekänne vi honom icke vara så nödigh vidh dopet, att then föruthan dopet icke skulle vare fulkomligit, uthan efter thenne ceremonien väl öfver ens stämmer medh dopsens handel [dophandlingen], på-minnendes icke barnedt uthan them, som tilstädes äre, om alle menniskiors lägenhet [tillstånd], för än the till dopet komme, och om dopsens kraft; therföre måge vi then i våre794

lorsamblinger efter en christen frihet väl bruka. Men om the ord, som synes alt för hård vara, på thett att icke någon sigh ther öfver skulle förargha, menendes att någon lekam-ligh besättelse ther medh skall ment varda, hafve vi sampt-ligen bevilliedt [medgifvit], att man the orden far här uth lindra må och i then staden [i stället] insättiavik här ifrå-dogh så att man här medh icke thes heller fördömer the för-samblinger i främmande land eller

höge personer här inrikes, som thenne icke så bruka, uth an sigh hafve then förbehollen [underlåta densamma] och elliest medh oss äre ens i trona.

Om then liturgia108 som några af presterskapet här i riket vedertagedt [antagit] hafve, alldenstund hon är i sanning befunnen en rot och orsak till mycken oro, som sigh uthi religions saker här i riket hafver tildraget, och elliest medh schriftenes grund [är] bevist, att hon i alle mötte är vid-skäpeligh och i sielfve grunden aldeles likformigh [med] then påfveske messa, hvilken är förargeligh [anstötlig] och aldeles gensträfver [tillbakasätter] och förringer Christi vår Frälsares förtjänst och [är] såsom en port och ingång till all annen påfvens grufvelige vilfarelse; therföre hafve vi och samptligen och i synderhet för-.ne liturgia och allt hennes onde rnedhfölie i läro, ceremonier och disciplin, ehvadh nampn thett och helst hafve kan, aldeles ogilledt och af christeligh alfvar, medh hierta och mun vedersakedt och oss endtlighen ther till alf-varligen förplichtedt, att vi henne aldrigh mere armarne [-[an-taga],-] {+[an- taga],+} gilla eller bruka vele, såsom icke heller någodt annedt af the påfveskes lärdom eller villfarelse, ehvadh nampn the helst hafve kunne, någon tidh [någonsin] gille eller veder-tage [antaga], uthan then aldeles förkasta såsom menniskio stadgar för världzligh höghet, välde, macht och rikedomar uptänkte, igenom hvilket monge menniskior ofte äre bedragne vordne. Theslikest och alldeles af säjoms vi [afsäga vi oss] alle sacramenterers, zvinglianers, calvinisters vilfarelse^ så och vederdöpere och alle andre kättere, ehvadh nampn the helst hafve kunne, någon tidh [någonsin] till att inryma [medgifva], gilla eller samptycke.BESLUTET.

795

Yterligere om disciplin och skäligh kyrkeaga [kyrkotukt] hafve vi och befunnidt att hon uthi vår förrne trychte kyrkeordning till siälfve grunden mestedels är" författedt [-[framställd],-] {+[fram- ställd],+} och efter hon nu en tidh long myckit försumedt är, hafver hvar efter sitt stånd och värdighet lofvedt ther till förhielpe, att hon här efter må fliteligere varda efterkommen och troligere [mer troget] sampt alfvarsamligere uthi värket stält. Och ther som sielfve saken så kräfver, må thett som ytermere behöfves medh bispernes och capitlens gemene [-[allmänna]-] {+[all- männa]+} samptyckie blifve tillagt och förmeredt [tillökadt].

Och ändoch then icke borde leden eller efterlatidt [-[med-gifvet]-] {+[med- gifvet]+} varda sigh här i riket nidsättie, som medh någon falsk lärdom umgå och medh oss uthi lären icke ens äro, på thett the andre medh sigh icke förföra mötte; likväl efter sådan för handel och vandel skull icke väl kan förhindredt varda, så är så vidt samptykt, att the, som någon kättersk lärdom hafva, icke skall tillstadt eller efterlatidt vara att hålla några uppenbara samqvemder [offentliga sammankomster till gudstjänst] i hus eller annorstädes, så frampt, hvar någor ther medh befinnes eller the som elliest försmädeligen tala om vår religion, skola tilbörligen straffade blifve.

Och på thett att allom må kunnigt och vetterligit varda, hvadh vi yterligere uthi thenna samqvemd handiet [-[afhand-lat]-] {+[afhand- lat]+} och oss hafve förenadt om [öfverenskommit om] uthi alle puncter och artikler, så skall sådant medh förste uthaf trycket uthgå, medh hvilke så väl som och thett her uthi författedt [framställdt] är vi igenom Gudz thens alrehögstes nådige hielp och bistånd enholleligen [endräktigt] lofvedt, tillsagt och förpliehtadt hafve oss in i döden vele fäste och stånd-achtige blifve och ther ifrå alldrigh någon tidh låcka, tvinge eller tränge lathe hvarken igenom gåfvor, gunst, venskap, måghsämie [släktskap], hot, ogunst eller undsäijelse [hotelse], uthan oss och then saken Gudh then alzmächtigeste i hender befale,'^hvilken hon och allena tilhörer. Hans guddomlige Maij:t varder och oss ther vidh nådeligen behollendes och krafteligen försvarendes.796

UPSALA MÖTES BESLUT.

Till ytermere visso och stadfästelse, att allt thetta vidh then mening, som vidh hvar punct besluttidt är, ärligen, up-richteligen och ehristeligen, fast, stadigt och oryggeligen må holledt och efterbomit varda, och att thett ene ståndet till thett andre icke annedt mötte sigh hafve till att förse än trohet, trygghet, rättrådighet, hielp och biståndighet nthi thenne samptychte bekännelse, så hafve vi Carl medh Gudz nåde etc. och vi under:ne Sveriges rikes rådh, biscopar, riddersman och adel, presterskapet och köpstadzmän så väl för oss som våre efterkommande thette frivillieligen och af trofast hierta medh egne hender underskrifvidt och vår secret och insigler [sigill] här neden före trycke låthe, hvilket och tbe, så väl andelige som världzlige, som medh oss ens och nu icke närvarende

äre, i like motto välvillieligen varde gö-rende. Actum [utfärdadt] Upsaliæ xx martii anno mdxciii.

CAROLUS.

Nicolavus Gyldens[tier]na. Aksellj grefve til Rasborgh. Erich Göstaffs-son. Hogenskildt Bielcke. Gustaf Banner. Erich Sparre. Claus Bielcke. Sten Banér. Thuro Bielke. Erick Abrahainsonn. Jören Påsse. Bänckth Ribbingh. Gustaff Gabrielsonn.]^Göstaff Biörns. Abrah. Andreæ A., Electus Upsal. Petrus Lincopensis. Petrus Ionæ Strengnesis. Olaus Steph. Arosiensis. Ericus Erici Aboensis. Carl Göstaffs&nn. Pär Jonsån. Jörenn Påsse Nilson. Hans Åchesonn med egen hånd. Olaus Andreæ. Ioachini Olayi. Nicolaus Olai Botniensis. Matthias Andreæ. Ericus Iacobi Stokholmensis. Ericus Olai Skepper. Iacobus Erici Stoclu Petrus Kcnicius Bothniens. Israel Gunnari Schar. Paulus Pauli Schar. Reinholdus Ragvaldi Strengen. Mathias Marci Mariestad. Petrus Melartopæus. Olaus Martini Nycop. Steno Magni Vexionensis. Petrus Laurentii Veæion. Tho. Lau. Aboensis. Gregorius Martini Aboen. Petrus Almung. Laurentius Praetorius Gevaliensis. Olaus Potamander Sverclieri F.

Johannes Olai R. S. E:p:sis. Aaron Synt Ångerman.

Johannes Petri G. Den historiska anledningen till de särskilda bekännelseskrifternas uppställande, deras olika texter m. m.

Augsburgska bekännelsen.

IJnder intryck af bondekriget och den fara för samhället, som vederdöparnas svärmerier inneburo, hade kejsar Karl V i Speier år 1529 uttryckligen lofvat påfven Klemens YII att merl godo eller ondo återställa enigheten inom kyrkan.

Kejsarens första plan var att med tillhjälp af ett allmänt kyrkomöte få religionsstridigheterna bilagda och de reformer, som möjligen kunde visa sig nödvändiga, genomförda. Då påfven emellertid bestämdt motsatte sig hvarje lösningsförsök i denna riktning, nödgades kejsaren tänka på andra utvägar.

T och för sig hade Karl V nog ringa sympatier för reformationsrörelserna, och dem han möjligen hade sökte lians pa-pistiskt sinnade fränder jämte de katolska furstarna och påfliga sändebuden att på allt sätt motarbeta genom att framställa de evangeliska såsom upprorsmakare, hvarvid man naturligtvis pekade på de revolutionära tendenserna hos vederdöparne! och sökte göra gällande, att här visade sig de fördärfliga frukterna af cle läror, som de evangeliska predikade. Under de kritiska förhållanden, hvari riket för tillfället befann sig, måste kejsaren emellertid undvika att framkalla en definitiv brytning med de evangeliska furstarna och ständerna, hvilkas bistånd han behöfde mot turkarnas alltmer hotande uppträdande. Följden häraf var, att han i mycket försonliga ordalag inbjöd rikets kurfurstar, furstar och ständer att den 8 april804) HISTORISKA UPPGIFTER OCH FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

1530 samlas i Augsburg för att rådslå och fatta beslut med anledning af turkarnas framträngande och religionsstriderna.

Kurfursten Johan af Sachsen uppmanade i följd af denna kejserliga skrifvelse AVittenberg-teologerna att rådpläga om de tvistiga artiklarna »såväl i tron som äfven i andra yttre ceremonier» och därefter personligen i Torgau redogöra för denna rådplägnings resultat. Enligt all sannolikhet infann sig emellertid endast Melanchton den 27 mars i Torgau för att till kurfursten öfverlämna det i förening med Luther, Justus Jonas och Bugenhagen uppsatta betänkandet.

Den 3 april lämnade Luther, Melanchton och Justus Jonas AVittenberg för att ledsaga kurfursten till Augsburg. Resan gick öfver Koburg, och där ansåg man rådligast att kvar-lämna Luther hvilken var förklarad i riksakt. Den 2 maj inträffade kurfursten med sina följeslagare i Augsburg, där man dock ännu i öfver sex veckor fick vänta på kejsarens ankomst.

Under resan och särskildt i Koburg, där man stannade lf>—23 april, hade Melanchton ifrigt arbetat på den »apologi» d. v. s. det försvar för den evangeliska läran, som man ämnade framlägga för kejsaren. Detta arbete — som kan betraktas såsom det första egentliga förarbetet till Augsburgska bekän-uelsen — utgjorde en bearbetning

af det nyss nämnda Torgau -betänkandet. Vid framkomsten till Augsburg visade det sig emellertid vara nödvändigt att tillägga positiva trosartiklar och i sammanhang härmed gifva arbetet en mer utpräglad bekännelseform. Detta dels på grund af de beskyllningar för snart sagdt alla möjliga kätterier, som Eck i sina 404 teser hade utslungat mot de evangeliska, dels emedan røan insåg, att kejsaren icke skulle gifva sig tid att lyssna till utförliga utredningar.

Till grund för uppställandet af de positiva, egentliga trosartiklarna lade Melanchton de sjutton s. k. Schwabachar-tiklarna, hvilka af Luther hade uppsatts och som hafva sitt namn däraf, att på mötet i Schwabach den 16 oktober 1529 dessa artiklars antagande hade gjorts till villkor för deltagande i de evangeliska ständernas förbund.ANLEDNINGEN" TILL BEKÄNNELSESKRIFTERNAS UPPSTÄLLANDE. 801

Dessa Schwabachartiklar åter äro egentligen blott en utvidgning af cle likaledes i det väsentliga af Luther uppställda femton artiklar, som under mötet i Marburg antogos den 4 oktober 1529 och därför äfven kallades Marburgartiklarna.

Redan den 11 maj kunde kurfursten sända clen sålunda af Melanchton i samråd med de i Augsburg närvarande evangeliska teologerna Justus Jonas, Agricola, Spalatin, Schnepf, Brenz m. fi. utarbetade bekännelsen till Luther med anhållan, att han i marginalen ville anmärka, om något icke behagade honom. Sedan Luther genomläst bekännelsen återsände han den utan anmärkning med uttryckligt gillande.

I den på tyska och latin uppsatta bekännelsen — ingendera texten är nämligen i egentlig mening öfversättning af den andra, utan båda äro att betrakta såsom original — företogos emellertid alltjämt förändringar och gjordes åtskilliga tillägg. I detta redaktionsarbete deltog äfven den kursachsiske kanslern Brüch, af hvilkens hand inledningen och afslutningen i det väsentliga härröra.

Den 15 juni höll kejsaren ändtligen sitt intåg i Augsburg. Melanchton hoppades i det längsta på en förlikning, som skulle göra framlämnandet af ett försvar eller en bekännelse öfverflödigt. Då detta hopp emellertid visade sig fåfängt och flera af cle evangeliska furstarna och ständerna energiskt yrkade på att en trosbekännelse på såväl tyska som latin skulle framläggas, så företog man en sista läsning och pröfning af clen uppsatta bekännelseskriften, hvarefter såväl clet tyska som det latinska exemplaret underskrefvos.

Uppläsningen ägde rum lördagen clen 25 juni kl. 3 e. m., då man för detta ändamål samlades i kapitelsalen i det biskop -liga palatset, där kejsaren bodde. De båda kursachsiska kanslererna Brück och Beyer framträdde midt i rummet, den ene med det tyska, clen andre med det latinska exemplaret af bekännelsen. Efter en stunds öfverläggning och sedan kurfursten af Sachsen erinrat om, att man befann sig på tysk mark, beslöts, att uppläsningen skulle ske på tyska språket. I enlighet med detta beslut föredrogs nu den tyska texten af D:r

51—110630. Bensow, Svenska kyrkans b ekännelse skrifter.804) HISTORISKA UPPGIFTER OCH FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

Beyer. Uppläsningen tog två timmar i anspråk, och det berättas, att den skett med så klar och tydlig röst, att alla de personer, som befunno sig på det biskopliga palatsets borggård, förstått hvarje ord. Det intryck, som bekännelsen gjorde, synes af allt att döma hafva varit ett mycket fördelaktigt. Faktiskt vunnos flera förutvarande motståndare för den evangeliska saken, och åtskilliga andra visade sig efter bekännelsens uppläsande åtminstone mindre afvogt stämda.

Då uppläsningen var fullbordad, öfverlämnades båda exemplaren till kejsaren, som behöll det latinska och lämnade det tyska åt rikskanslern, kurfursten af Mainz, för att bevaras i riksarkivet. Samtidigt förbjöd han bekännelsens offentliggörande.

Till Koburg sändes omedelbart en efter Melanchtons koncept gjord afskrift, och Luther uttryckte på nytt sin fullständiga tillfredsställelse med »denna sköna bekännelse», i hvars uppläsande han ville se en uppfyllelse af Ps. 119: 46: »Jag vill tala om dina vittnesbörd inför konungar, och jag skall icke komma på skam.»

De båda till kejsaren öfverlämnade exemplaren hafva trots ifriga efterforskningar icke kunnat återfinnas och

synas tyvärr vara spårlöst försvunna. Möjligt, är, att de med afsikt hafva förstörts af Filip II.

Redan under loppet af riksdagen utkommo i följd af enskild boktryckarspekulation icke mindre än sex tyska och ett latinskt tryck af bekännelsen, men då dessa tryck voro fulla af felaktigheter och därför i hög grad otillfredsställande, beslöt Melanchton att med ledning af sitt koncept själf "utgifva texten, hvilket skedde mot slutet af år 1530 och på våren 1531.

Dessa båda tryck hafva emellertid i följd af Melanchtons utpräglade benägenhet att oaflåtligt ändra och fila texten att uppvisa åtskilliga afvikelser från hvarandra. Att Melanchton på sådant sätt ändrade texten har otvifvelaktigt sin förklaring däri, att han icke i Augsburgska bekännelsen såg en normativ symbolisk skrift utan närmast blott ett försvar för den evangeliska åskådningen. Afsågo nu föränd-ANLEDNINGEN" TILL BEKÄNNELSESKRIFTERNAS UPPSTÄLLANDE. 803

ringarna att än klarare uttrycka denna åskådning, så syntes honom dylika filningar och slipningår icke endast tillåtna utan ock i hög grad önskvärda.

De "största förändringarna äro vidtagna i den tyska texten, hvilken säkerligen betydligt afviker från den i Augsburg upplästa. Den latinska texten är däremot i det hufvudsakliga oförändrad.

I Konkordieboken upptages Augsburgska bekännelsens latinska text enligt det senare trycket af denna Melanchtons första upplaga, medan till grund för den tyska texten lades en af kurfursten August af Sachsen från riksarkivet i Mainz erhållen handskrift, som länge gällde för att vara det tyska originalet men sedermera visat sig vara en kopia, hvars noggrannhet är underkastad starka tvifvel.

Såväl i Melanchtons ursprungliga tryck som äfven i Kon-kordiebokens första upplagor sakna de olika artiklarna rubriker, hvilka sedermera tillsatts.

Ehuru, såsom redan har påpekats, de tyska och latinska originalexemplaren hafva samma auktoritet, är dock den latinska text, som vi äga, dels utmärkt genom uttryckens större precision samt dels säkerligen mindre afvikande från originaltexten, än fallet är med den tyska. Detta senare är det förnämsta skälet till dess nuvarande större auktoritet.

Augsburgska bekännelsens Apologi.

Redan ett par dagar efter Augsburgska bekännelsens uppläsande fattade de katolska ständerna beslut om att ett svar på denna bekännelse skulle af gif vas. Att åstadkomma detta öfverlämnades åt det påfliga sändebudet Campegius, hvilken åter uppdrog affattningen af ifrågavarande genmäle åt ett tjugutal i Augsburg närvarande teologer, bland hvilka voro Luthers hätskaste motståndare såsom Eck, Fabri, Cochlæus, Die-tenberger, "Wimpina m. fi.

Ständernas beslut gifva tydligt vid handen, att de önskat en hofsam och framför allt saklig svarsskrift, men Eck ville804) HISTORISKA UPPGIFTER OCH FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

däremot begagna tillfället att få så skarpt som möjligt brännmärka sina motståndare, hvarjämte han äfven var angelägen om att söka förtaga det gynnsamma intryck, som de evangeliskas bekännelse uppenbarligen gjort på flertalet bland åhörarna. Resultatet af hans och de öfriga katolska teologernas arbete vardt därför en långt utdragen, oskickligt uppställd, af personlig hätskhet präglad anklagelse- och smädeskrift emot Luther och hans meningsfränder. Detta arbete öfverlämnades på såväl latin som tyska den 12 juli till kejsaren, hvilken berättas hafva blifvit i hög grad uppbragt öfver det oskickliga sätt, hvarpå Eck och hans medarbetare fullgjort sitt uppdrag, och äfven de katolska ständerna funno uppläsandet af denna responsio (svarsskrift) vara ytterligt olämpligt. Följden var att den återlämnades i och för fullständig omarbetning.

För Eck var detta naturligtvis i hög grad kränkande, men det fanns ingen annan utväg än att åtlyda den kejserliga befallningen, och efter en del strykningar, ändringar och filnin-gar vardt slutligen denna katolska »responsio» färdig samt den 3 augusti af den kejserlige sekreteraren Alexander Schweiss uppläst i samma rum, där förut de evangeliskas bekännelse blifvit föreläst. I den nu föreliggande formen hade visserligen flertalet af de personliga

hätska anfallen strukits och språket blifvit något mer hof samt, men det var dock alltjämt en anklagelseskrift och ingen vederläggning samt ett orimligt försök att förklara alla de påfliga missbruken vara skriftenliga. Såsom allmänt omdöme kan om denna svarsskrift sägas, att den är ytterligt svag i bevisföringen, och att det är rent förunderligt, att det påfliga sändebudet kunnat tillåta, att ett så i teologiskt hänseende oskickligt genmäle fick offentligt afgifvas.

Sedan emellertid kejsaren förklarat sin anslutning till den trosmening, som i den påfviska SATarsskriften uttalats, samt sin afsikt att inskrida emot dem, som vägrade antaga densamma, måste de evangeliska intaga en bestämd ställning härtill, och genast efter uppläsningen begärde därför de evangeliska furstarna att erhålla en afskrift af aktstycket. Denna i och för sig naturliga begäran var så mycket mer befogad som mot-ANLEDNINGEN" TILL BEKÄNNELSESKRIFTERNAS UPPSTÄLLANDE. 805

ståndarna ägde talrika afskrifter af den evangeliska bekännelsen. Man ansåg sig därför icke kunna rent af slå densamma men beslöt att bevilja den på sådana villkor, som måste vara för de evangeliska fullkomligt oantagliga. De skulle, fingo de den 5 augusti till svar, med villkor att de afstode från hvarje genmäle erhålla en afskrift, på clet att de måtte se i hvilka artiklar de farit vilse och åter borde förlika sig mecl kyrkan. Ytterligare villkor voro att de icke fingo till andra öfverlämna denna afskrift eller låta trycka den. Detta måste naturligtvis afslås, men de evangeliska förklarade sig dock, trots det att en afskrift icke kunde erhållas, ämna afgifva ett genmäle.

Affattandet af ett dylikt uppdrogs åt Melanchton, hvilken härvid fick betjäna sig' af de anteckningar, som flera personer och särskildt Joachim Camerarius hade gjort under den katolska svarsskriftens uppläsande. Huruvida några förhandlingar angående detta Melanchtons genmäle ägt rum samt de evangeliska ständerna enat sig om dess form, veta vi icke, men däremot veta vi, att då riksdagen skulle afslutas och den 22 september för ständerna förelades en kejserlig afskedsskrifvelse, hvari påstods, att den evangeliska bekännelsen blifvit med stöd af evangelierna och de heliga skrifterna vederlagd och afvisad, motsades cletta af den kursachsiske kanslern Brück, hvilken härvid med en ursäkt för dess ofullständighet till kejsaren öfver-räckte Melanchtons försvar för den evangeliska bekännelsen. Det berättas, att kejsaren just stod i begrepp att mottaga den, då ärkehertig Ferdinand tillhviskade honom något, hvarefter han vägrade att mottaga aktstycket.

Då Melanchton nu hade längre tid på sig och dessutom inom kort lyckades erhålla en fullständig afskrift af den påfliga responsio, eller confutatio, såsom den af de evangeliska kallades, började han genast att fullständigare utarbeta sin apologi för att låta trycka densamma samtidig*t med Augsburgska bekännelsen, hvilket äfven skedde. De först tryckta exemplaren af denna upplaga innehålla endast apologiens latinska originaltext, men sedan tillades en af Justus Jonas verkställd tysk804) HISTORISKA UPPGIFTER OCH FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

öfversättning', eller kanske riktigare i uppbyggligt syfte gjord bearbetning.

Denna Melanclitons skrift liade uteslutande karaktären af ett privatarbete och kännetecknas äfven i företalet uttryckligen såsom ett sådant, hvarför det äfven i mötsats till Augsburgska bekännelsen utgifves med angifvande af Melanchton såsom författare. Redan år 1532 vid förhandlingarna i Schweinfurt uttala emellertid de evangeliska ständerna sitt fulla instämmande i detta försvar för Augsburgska bekännelsen. På mötet i Schmalkalden år 1537 underskrefs på de evangeliska ständernas begäran äfven apologien af samtliga närvarande teologer, och härvid vardt den sålunda officiellt såsom bekännelseskrift ställd vid sidan af Augsburgska bekännelsen.

Apologien vill framför allt gentemot den påfliga vederläggningsskriften uppvisa den lutherska lärans skriftenlighet. Den innehåller 14 artiklar och följer samma uppställning som Augsburgska bekännelsen med förbigående eller endast kort omnämnande af de artiklar, som i den påfliga svarsskriften lämnats utan anmärkningar.

Schmalkaldiska artiklarna.

I följd af de evangeliska ständernas påtänkta — sedermera uppgifna — deltagande i det af påfven Paul III utlysta kyrkomötet i Mantua uppdrog kurfursten af Sachsen åt Luther att utarbeta en bekännelseskrift.

I februari år 1537 undertecknades denna af de vid mötet i Schmalkalden närvarande teologerna. Då Luther för tillfället var illa sjuk, fick Melanchton i uppdrag att författa en traktat om påfvens makt och öfverhöghet. Denna traktat vardt äfven af mötet officiellt antagen samt af de närvarande teologerna undertecknad.

År 1538 utgaf Luther de af honom något förändrade artiklarna såsom sin privatbekännelse. Efter ytterligare några förändringar utgaf han dem på nytt år 1543. År 1553 föranstaltade Weimarteologerna ännu en upplaga, hvari äfven Me-ANLEDNINGEN" TILL BEKÄNNELSESKRIFTERNAS UPPSTÄLLANDE. 807

lanchtons nämnda traktat om påfvens makt och öfverhöghet intogs.

Redan från början åtnjöto dessa artiklar i de lutherska landskyrkorna symboliskt anseende, men officiellt antagna såsom bekännelseskrift blefvo de först därigenom att de år 1580 jämte Melanchtons ofvannämnda traktat upptogos i Konkordie-boken. Till Luthers tyska text fogades härvid en föga god latinsk öfversättning, hvilken förmodas härröra från Selnecker.

Sehmalkaldiska artiklarna, som i jämförelse med de föregående bekännelseskrifterna äro hållna i en väsentligt skarpare polemisk ton, bestå af ett företal samt trenne delar. Första delen handlar om »de höga artiklarna om det gudomliga majestätet», och här behandlas i fyra korta artiklar, trefaldigheten och människovardandet, angående hvilka trosartiklar ingen strid rådde emellan de romerska och de evangeliska, Andra delen behandlar »artiklarna om Jesu Kristi ämbete och verk eller vår återlösning». Här handlar den första »hufvudarti-keln» om försoningen och rättfärdiggörelsen för Kristi skull genom tron. De tre öfriga artiklarna i denna del behandla romerska missbruk, såsom mässan samt i sammanhang därmed skärselden, vallfärder, helgondyrkan m. m., vidare stiftelser och kloster samt slutligen påfvedömet. Tredje delen upptager femton artiklar, »om hvilka vi må öfverlägga med lärda och förståndiga män och äfven inbördes oss emellan».

Om alla dessa artiklar förklarar Luther i slutorden, att han vid dem med Guds hjälp vill hålla fast ända in i sin död och i dem kan »intet ändra eller med afseende på dem göra några eftergifter».

Bland underskrifterna finna vi äfven Melanchtons namn, men han bifogar därvid följande reservation: »Men med afseende på påfven anser jag, att — under förutsättning att han tillåter evangelium predikas — för fridens skull och för att bevara endräkten med de kristna, som nu lyda under honom och i framtiden komma att göra det, äfven vi kunde tillerkänna honom den öfverhöghet öfver biskoparna, som han nu på grund af mänsklig lag innehar.»804) HISTORISKA UPPGIFTER OCH FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

Luthers katekeser.

Nästa rum i Konkordieboken intaga Luthers båda katekeser. Dessa äro dock i själfva verket de tidigast affattade af våra bekännelseskrifter, nämligen redan år 1529.

Vi äga en rad tryckta förarbeten till båda katekeserna. Såsom dylika förarbeten kunna vi nämligen betrakta redan de piedikningar öfver de tio buden och Fader vår, som Luther höll under fastetiden år 1516. År 1518 utgaf han sin utläggning af de tio buden samt följande år dels en utläggning af Fader vår och dels en kort framställning af de tio buden, Tron och Fader vår, »Kurze Form der zelin Gebote, des Glau-bens und des Vaterunsers». I denna senare skrift har lian för första gången sammanfattat dessa trenne hufvudstycken i en bok. Då det emellertid sedermera vardt brukligt, att de, hvilka anmälde sig till deltagande i Herrens nattvard, underkastades ett kort förhör om nattvardens betydelse, föranleddes häraf äfven en kortfattad, för menige man afsedd framställning af nattvarden, och en dylik, som i hufvudsak var hämtad ur en predikan om nattvarden af Luther samt försedd med ett företal af Bugenhagen, finna vi sedan 1523 i bruk.

Genom bref och. uttalanden af Luther veta vi, att han redan ganska tidigt tänkt på utgifvandet af en fullständig katekes, ehuru arbeten af olika slag ständigt kommit hindrande emellan. Den kursachsiska visitationen år 1528 lade dock i dagen en så allmänt rådande okunnighet i de viktigaste religiösa frågor, att en för undervisningen i

den evangeliska läran lämpad skrift numera ter sig för Luther såsom en trängande nödvändighet, och redan i januari 1529 omnämner Luther i ett bref, att han är sysselsatt med utarbetande af en katekes. Den här afsedda katekesen är enligt all sannolikhet den bearbetning af hans predikningar öfver de tio buden, Tron och Fadervår, som sedan resulterade i hans stora katekes. Under arbetets gång visade det sig emellertid svälla ut till alltför stort omfång. Härtill kom ytterligare att de saknade en genomförd kateketisk form. Luther bestämde därför denna

skrift för kyrkoherdar och predikanter samt påbörjade ett nytt arbete, hvaraf frukten vardt den lilla katekesen.

I april år 1529 utkom den stora katekesen och strax därefter äfven den lilla, af hvilken dock de tre första hufvudstycket, och sedan äfven de följande samt slutligen äfven hustaflan, tidigare utgifvits i plakatform, d. v. s. såsom taflor afsedda att i hem och skola upphängas på väggen. Häraf kommer äfven beteckningen »hustaflan». Olika delvis förändrade upplagor följde snabbt på denna första, men grundvalen för de senare tallösa upplagorna bildar den år 1531 utgifna, där vi emellan hufvudstyckena om dopet och nattvarden finna ett stycke med öfverskrift: »Huru man skall lära de enfaldiga att bikta.»

De båda katekeserna åtnjöto från början det största anseende i alla evangeliska församlingar, men symbolisk betydelse erhöllo de officiellt först genom att upptagas i Konkordiebo-ken.

Båda katekeserna äro författade på tyska.

Konkordieformeln och Konkordieboken.

Konkordieformeln skiljer sig från de öfriga lutherska bekännelseskrifterna därigenom, att den i första hand tager hänsyn icke till skiljelärorna emellan de romerska och protestanterna, utan till meningsskiljaktigheter emellan olika protestantiska, särskildt lutherska partier. Anledningen till denna bekännelseskrifts tillkomst var äfven den tvedräkt, som efter Luthers död på ett betänkligt sätt hotade att förstöra den lutherska kyrkans enhet.

Det första viktigaste försöket att återställa endräkten är den genom samarbete af Jakob Andrew, Chemnitz och Chy-træus år 1575 utgifna s. k. schwabisk-sachsiska konkordian, som omfattade elfva positiva och lika många negativa artiklar. Senare samma år utkom en något kortare af Osiander och Bidenbaeh utarbetad förlikningsformel, hvilken på ett i januari

år 1576 i Maulbronn liållet möte undertecknades af wurttembergska och badensiska teologer, och som vanligen kallas Maulbronnformeln. Dessa båda förlikningsformler äro de viktigaste förarbetena till Konkordieformeln.

I maj år 1576 sammankallade kurfursten August af Sachsen aderton teologer till ett möte, s. k. konvent, i Torgau, och där utarbetades på grundval af de nämnda förarbetena den s. k. Torgauska boken, hvilken därefter kringsändes för att af de olika lutherska landskyrkorna granskas. Sedan en mängd betänkanden ingått, samlades i klostret Bergen vid Magdeburg de tre teologerna Chemnitz, Andreæ och Selnecker, till hvilka senare äfven Muscnlus, Cornerus och Chytræus sällade sig, och med liänsyn till de olika betänkandena företogs nu en revision af Torgauska boken, hvarjämte Andreæ utarbetade en kort sammanfattning af de olika artiklarna, hvilken likaledes granskades och gillades. Denna korta sammanfattning (epitome) sattes nu före bearbetningen af Torgauska boken, hvilken senare betecknades såsom den förras grundliga förklaring (solida declaratio) och i likhet med sammandraget bestod af tolf artiklar. Därmed var den s. k. Bergiska boken eller Konkordieformeln färdig och undertecknades nu af nästan alla de lutherska landskyrkornas representanter.

Sedan i januari 1579 på ett möte i Jüterbog ett företal uppsatts, utkom den 25 juni år 1580 — på femtioårsdagen af Augsburgska bekännelsens uppläsande — Konkordieboken, i hvilken före de ofvan nämnda lutherska bekännelseskrifterna äfven de tre allmänkristna bekännelserna upptogos.

I denna första upplaga af Konkordieboken upptages Konkordieformeln endast på tyska och först efter år 1584 intogs den af Chemnitz föranstaltade latinska öfversättningen. — Såsom bihang intogos sedermera äfven de af Hunnius år 1592 utgifna fyra s. k. visitationsartiklarna om Nattvarden, Kristi person, Dopet och Nådavalet.

Konkordieformeln innehåller som sagdt tvenne delar: den korta sammanfattningen (epitome) och den grundliga förklaringen (solida declaratio). Hvarje del innehåller tolf artik-ANLEDNINGEN" TILL BEKÄNNELSESKRIFTERNAS UPPSTÄLLANDE. 811

lar, så att hvarje artikel i förklaringen är en närmare utredning af motsvarande artikel i sammandraget. Till formen skilja sig de båda delarna därigenom att hvarje artikel i sammandraget är uppställd i status conlroversiæ, d. v. s. själfva tvistefrågan, samt affirmativa och negativa, medan förklaringen i hvarje artikel gifver en sammanhängande framställning. Artiklarnas ordningsföljd bestämmes i det stora hela af uppställningen i Augsburgska bekännelsen, hvarvid naturligtvis här de artiklar förbigås, angående hvilka ingen lärostrid inom den lutherska kyrkan förekommit. Dessutom tillkomma ett par nya artiklar.

De tolf artiklarna behandla: 1. Arfsynden (med anledning af lärostriden mellan Flacius och Striegel). Flacius hade i stridens hetta låtit förleda sig till påståendet, att arfsynden efter fallet utgjorde människans substans och väsen. Striegel hade häremot häfdat, att den vore endast något som hindrade människans alltjämt goda väsens verksamhet, och särskild anstöt hade han väckt genom jämförelsen med det magnetiska järnet, som genom bestrykning med hvitlökssaft hindras att utöfva sin dragningskraft. 2. Den fria viljan (emot synergis-terna). Redan i 18 artikeln af den år 1540 utgifna upplagan af Augsburgska bekännelsen, den s. k. Augustana variata, hade Melanchton begagnat uttryck, hvilka kunde tydas så, som om han ville lära, att vid människans omvändelse hennes naturliga fria vilja kunde därtill medverka. Detta lärde äfven Melanchton senare uttryckligt, och till denna åskådning anslöto sig bl. a. Major, Eber, Crell, Pfeffinger och Striegel. 3. Trons rättfärdighet inför Gud (med anledning af striden mellan Osi-ander och Stancarus). Frågan gällde enligt hvilkendera af sina båda naturer Kristus är vår rättfärdighet. Osiander hade svarat: enligt den gudomliga naturen, som med sin väsensrätt-färdighet innebor i den troende. Stancarus däremot hade svarat: enligt den mänskliga naturen, emedan Herren blott till sin mänskliga natur lidit och dött. Konkordieformeln gör häremot gällande, att hela Kristus i enheten af sina båda naturer är vår rättfärdighet. 4. Goda gärningar (mot å ena sidan804) HISTORISKA UPPGIFTER OCH FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

Major och Menius samt å den andra Amsdorf). Major och Me-nius liade lärt, att goda gärningar äro för saligheten nödvändiga. Amsdorf drefs åter under polemiken mot denna åsikt till den motsatta ytterligheten, eller påståendet att goda gärningar äro för saligheten skadliga. 5. Lag och evangelium samt 6. Ijagens tredje användning (båda dessa artiklar mot Agricola och antinomisterna). Agricola hade bl. a. uttalat den meningen, att boten härledde sig endast från evangeliets men icke från lagens predikan. 7. Kristi heliga nattvard samt 8. Kristi person (båda artiklarna mot kryptokalvinismen). Den förstuckna kalvinismen hade många anhängare, och striden om nattvarden hade särskildt i Hamburg blossat upp genom Joachim Westphal. Konkordieformeln vill därför i dessa båda artiklar så klart och tydligt framlägga den lutherska läroåskådningen, att alla utjämningsförsök måste misslyckas. 9. Kristi nedstigande till dödsriket (mot Aepinus). Hamburger-teologen Aepinus hade lärt, att Kristus nedstigit till helvetet för att äfven här lida för människornas synder, hvilket vore nödvändigt för en fullständig tillfyllestgörelse. 10. Adiafora (mot de s, k. adiaforisterna). Det s. k. Augsburgska Interim af år 1548 hade gifvit anledning till denna strid, som gällde, huruvida man under förföljelsetider finge foga sig i sådana kyrkliga bruk, som den heliga Skrift hvarken påbjuder eller förbjuder. 11. Nådavalet (mot kalvinisterna och närmast med anledning af lärostriden mellan Zanchius och Marbach i. Strassburg) samt 12. Andra partier och sekter, som aldrig hafva antagit A ifgsburgska bekännelsen.

Upsala mötes beslut.

Utom de ofvannämnda bekännelseskrifterna tillkommer för den svenska evangelisk-lutherska kyrkan Upsala mötes beslut af år 1593, genom hvilket uttalas, att svenska kyrkan vill fasthålla vid de tre allmänkristna bekännelserna samt den oförändrade Augsburgska bekännelsen. Konkordieboken i dessANLEDNINGEN" TILL BEKÄNNELSESKRIFTERNAS UPPSTÄLLANDE. 813

helhet antogs däremot af svenska kyrkan först genom religionsplakatet den 14 augusti 1663 och kyrkolagen af år 1686.

Under konung Johan III väcktes i Sverige mycken oro genom utfärdandet af en ny liturgi eller gudstjänstordning, den s. k. röda boken, emedan man häri menade sig finna ett afgjordt närmande till den romersk-katolska kyrkan. Själfva denna gudstjänstordning i och för sig torde knappast gifva verkligt stöd för en dylik mening, men att den uppkom är lätt att förstå därigenom att icke blott drottningen1 var katolik utan äfven tronföljaren uppfostrades i den romersk-katolska läran. Konung Johans liturgi kom därför att i Sverige spela samma roll som det s. k. Augsburgska Interim i Tyskland, och man ansåg sig icke med godt samvete kunna antaga kyrkliga bruk, hvilka i och för sig voro adiafora, d. v. s. likgiltiga ting, ifall därigenom det sken kunde uppstå, att man ville pruta af på den rena evangeliska bekännelsen och närma sig katolicismen.

Då efter Johan III:s död Sverige hade en konung, som tillhörde den romersk-katolska kyrkan, ansåg man allmänt faran för en motreformation vara öfverhängande, och för att förebygga denna fara sammankallade hertig Karl på prästerskapets anhållan de förnämsta och lärdaste af prästerskapet samt andra framstående män att sammanträda den 25 februari 1593 i Upsala för att där hålla ett »fritt samtal» och öfverenskomma angående lära, ceremonier, god ordning och disciplin samt ärkebiskops- och biskopsval. På grund af denna kallelse samlades i Upsala fyra biskopar, medlemmarna af Upsala domkapitel, professorerna, omkring tre hundra präster, nio riksråd samt några medlemmar af adeln och borgerskapet.

Efter några förberedande sammankomster öppnades mötet den 1 mars i hertigens och rådets närvaro. I de därefter följande öfverläggningarna deltogo endast rådsherrarna jämte prästerskapet.

Redan den 5 mars hade man enat sig därom, att den heliga skrift vore enda rättesnöret för människans tro samt att skriftens lära vore rätt förklarad genom de tre symbola och den oförändrade Augsburgska bekännelsen. Ordföranden, professor804) HISTORISKA UPPGIFTER OCH FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

Nicolaus Olai Botniensis, hälsade detta beslut med de bekanta orden: »Nu är Sverige blifvet. en man, och alla hafva vi en Herre och Gud.» Mötet enades vidare om att afskaffa konung Johans liturgi samt återinföra 1572 års kyrkoordning.

Beslutet godkändes af hertigen och utfärdades den 20 mars i hertig Karls och rådets samt de i Upsala församlade biskoparnas och prästernas namn. Sedermera undertecknades det ute i landet af medlemmar af alla stånd samt å de olika församlingarnas vägnar, hvarför det framstår såsom ett hela svenska folkets beslut. 815

Förklarande anmärkningar.

1. Här åsyftas de tre allmänkristna trosbekännelserna.

2. Detta"1 anspelar på de beständiga ändringar och filningar af texten, som Melanchton företog i senare upplagor af Augsburgska bekännelsen och särskildt i år 1540 ars upplaga, den s. k. Variata med desso delvis en kryptokalvinistisk tolkning tillåtande förändringar.

3. Åsyftar de kryptokalvinistiska uppfattningar af nattvarden, som stödde sig på den ofvan (se n:r 2) omnämnda Variatas 10:e artikel.

4. En~skenbar grund till dylika beskyllningar låg i Melanchtons ständiga filningar pä Augsburgska bekännelsen.

5. Härmed afses den s. k. Variata af år 1540. Se n:r 2.

6. En adelstitel, något lägre än riddare.

7. I den form bekännelsen här upptages plägar den kallas den nicensk-konstantinopolitanska trosbekännelsen. Den skiljer sig från den ursprungliga nicenska genom några tillägg särskildt i tredje artikeln, medan däremot den anatemaformel, som afslutade den på mötet i Nicea antagna bekännelsen, uteslutits. Jfr min lärobok i symbolik s. 8 ff.

8. Denna bekännelse härrör icke från Athanasius, som har uttalat sig emot uppställandet af en annan bekännelse än den nicenska. Troligt är att den härstammar frän Sydgallien. Då emellertid dess innehåll så starkt häfdar just den åskådning, för hvilken Athanasius kämpade och lät drifva sig i landsflykt, har man sedan gammalt knutit

hans namn vid denna trosbekännelse. Jfr min lärobok i symbolik s. 11 ff.

9. Meningen är icke, hvarken att en blott förståndstro gör salig, eller att ett klart inseende af dessa sanningar är ett oundgängligt salighetsvillkor. Den botfärdige röfvaren hade förvisso icke klart insett816

alla denna bekännelses satser. — Meningen är däremot, att den människa, hvilken förtröstar på sina synders förlåtelse för Kristi skull och genom Kristus, icke kan tänka annorlunda än här säges om Gud och Frälsaren, utan att tänka i strid mot sin tro. Yäl kan det dock vara möjligt, att hon icke förmår i någon högre grad klargöra för sig de tankar, som denna hennes tro innesluter, liksom ingen människa mäktar genomtränga de heliga hemligheterna i Guds och Frälsarens väsen.

10. Stycket: »för att i denna religionssak — i enighet och endräkt» är ordagrant citeradt från den kejserliga skrifvelsen af den 21 januari 1530.

11. Manikéernas sekt stiftades under 3:e århundradet af Mani, hvilken lärde en ursprunglig dualism emellan en ljusets och en mörkrets Gud samt deras riken.

12. En af de många under 2:a århundradet uppkomna gnostiska sekterna. Deri förnekade bl. a., att Gud skapat världen, hvilket verk tillskrefs ett lägre väsende, den s k. demiurgen, samt förnekade likaledes Guds trefaldighet.

13. Arianerna, hvilka uppkommo i början af 4:e århundradet, förnekade Kristi gudom.

14. Eunomianerna anslöto sig i allt väsentligt till arianerna.

15. Muhammedanerna nämnas här såsom förnekande Guds trefaldighet och beskyllande de kristna för att dyrka trenne gudar.

16. Samosatenerna, anhängare af Paulus från Samosata (år 260 biskop af Antiokia) förnekade Guds trefaldighet och betraktade Sonen och Anden såsom endast gudomliga krafter. — Med »nya samosatener» åsyftas en del anabaptister och svärmare såsom Den k, Hetzer m. fl., hvilka förnekade Guds trefaldighet.

17. Anhängare af den brittiske munken Pelagius, hvilken uppträdde under 5:e århundradet och förnekade arfsynden samt tillskref människan förmåga att af egna krafter omvända sig och förvärfva saligheten.

18. I Konkordiebokens tyska text heter det: har Gud instiftat 'predikoämbetet.

19. Vederdöpare eller anabaptister kallades de under reformationstiden uppträdande svärmare, hvilka förkastade barndopet och därför döpte om dem, hvilka såsom barn mottagit dopet. Utmärkande för dem var äfven, att de vid sidan af Guds ord i den heliga Skrift ställde ett s. k. inre ord, d. v. s. förmenta omedelbara gudomliga ingifvelses som de genom allehanda andliga öfningar sökte framkalla.

20. Med »yttre ord» menas Guds ord i den heliga Skrift använd såsom nådemedel samt den på dessa ord grundade predikan,

21* Citatet är ur den s. k. Ambrosiaster, en kommentar till de paulinska brefven som icke är författad af Ambrosius, ehuru man vid817

tiden för Augsburgska bekännelsens affattande menade detta vara förhållandet.

22. I den tyska texten: »alla troendes samfund», hvilket visar i hvilken mening uttrycket »de heligas samfund» här bör tagas. De troende kunna i öfverensstämmelse med Skriftens språkbruk (jfr t. ex. 1 Kor. 1:2; 2 Kor. l:i; Ef. l:i; Fil. l:i; Kol. 1:2 m. fl.) betecknas såsom »heliga», dels emedan de äro i viss mån uttagna ur världen och helgade åt Gud, och dels emedan de genom den helige Ande i sig äga helighetens princip.

28. Donatisterna, så kallade efter en biskop vid namn Donatus, voro en i 4:e århundradet i Afrika uppkommen separatistisk sekt. De ansågo de ämbetshandlingar, som förrättades af ovärdiga präster, vara ogiltiga och yrkade svärmiskt, att församlingen skulle bestå af idel heliga och rena människor, därvid glömmande att endast Gud kan rannsaka hjärtan.

24. I tyska texten lyder förkasteisen: »Därför förkastas vederdöparne, hvilka lära, att barndopet icke är rätt.» — Såsom häraf synes, vill man endast förkasta detta vederdöparnes, och i våra dagar baptisternas, ogillande af barndopet och därmed sammanhängande mening, att barnen icke behöfva dopet. Med starka ord framhålles gent emot detta, att Gud bundit oss vid dopet. Häraf följer icke, att han bundit sig själf därvid, och vår bekännelse lär därför icke, att de odöpta barnen nödvändigt måste varda osaliga. Tvärtom har Luther själf framhållit, att vi kunna få hoppas, att Gud på andra vägar meddelar de odöpta barnen den nåd, hvilken är för frälsningen nödvändig, ja han säger, att vi för föräldrarnas förböns skull kunna hoppas, att de odöpta barnen »utan tvifvel af Gud tagas till nåd».

25. Angående sättet för denna närvaro tillägges i tyska texten: »under gestalten af bröd och vin».

26. Med »enskild aflösning» menas här en' aflösning efter enskildt bekännande af de synder, som särskildt trycka samvetet.

27. Novatianerna — uppkallade efter den romerske prästen Novatianus, hvilken lefde i 3:e århundradet — vägrade återupptagande i församlingen åt alla, som fallit i uppenbara synder, äfven om dessa ådagalade ett aldrig så botfärdigt sinne.

28. Denna förkastelse åsyftar den falska föreställningen om ett tusenårigt rike af denna världen, d. v. s. ett sådant, hvilket man menade sig genom våld på revolutionens väg kunna upprätta, såsom t. ex. Thomas Münzer försökte.

29. Med »heliga» eller »helgon» menas här sådana redan hädangångna kristna, hvilka genom sin martyrdöd eller annars genom den tro, som de hafva bevisad uti en vandel i Kristi efterföljelse, på ett

särskildt sätt inpräglat sig i kristenhetens minne. I öfverensstämmelse med denna artikel fira vi ock alltjämt allhelgonadagen.

30. Härmed åsyftas hostians (det invigda brödets) kringbärande i högtidlig procession för att tillbedjas, för hvilket ändamål särskildt den s. k. Kristi lekamens fest under 13:de århundradet instiftats.

31. Med »enskilda mässor» menas här mässor utan kommunion eller s. k. stilla mässor, hvilka höllos af olika anledningar, men särskildt för att förkorta de aflidnas skärseldsstraff.

32. Summister kallades de till största delen dominikanerorden tillhörande teologer, hvilka utvecklade och kommenterade de stora skolastiska teologernas verk, särskildt Thomas ab Aqvino's hufvudarbete »Summa totius Theologiæ».

33. Jovinianus var en munk, hvilken i 4:e århundradet"! Rom uppträdde emot gärningsväsendet och därvid enligt någras framställning gått till här antydda öfverdrifter.

34. Anspelar särskildt på de s. k. tiggarmunkarna.

35. Rätten att vid vissa svårare förbrytelser meddela aflösning var förbehållen biskoparne och vid" ännu svårare påfven.

36. De kanoniska timmarna voro ursprungligen kl. 9 f. m., 12 middagen och 3 e. m. Härtill lades i klostren ytterligare kl. a/, m. (den s. k. matutina), kl. 6 f. m., kl. 6 e. m. (vespern), kl. 9 e. m., samt midnatt, på hvilka timmar vissa böner skulle läsas.

37. Härmed menas Augsburgska bekännelsen.

38. Kanonister kallades de, som sysslade med den s. k. kanoniska rättens (de gamla kyrkolagarnas) tolkning.

39. Förlusten af den särskilda nåd, som den första~människan ägde och som alla människor skulle hafva ägt om icke syndafallet inträffat, kallade de romerska teologerna arfsyndens förmale och i motsats härtill benämndes böjelsen för det onda arfsyndens materiale.

40. Fornes betyder egentligen »fnöske» eller öfverhufvudtaget ett lätt brännbart ämne, hvaraf man begagnar sig för att uppgöra eld. Den romersk katolska föreställningen innebär sålunda, att »begärelsen» icke i sig är synd, men lätt kan antändas, så att den öfvergår till syndig begärelse.

41. Longobardus = Petrus Lombardus.

42. Meritum congrui eller meritum de congruo kallade man den förtjänst, hvilken man ansåg människan förvärfva genom att med sina naturliga krafter medverka med den rättfärdiggörelsen föregående eller förberedande nåden. Detta »meritum» ansågs visserligen icke förtjäna saligheten men dock bereda människan för mottagande af ytterligare nåd. — Efter mottagande af »den rättfärdiggörande nåden» — som genom ingjutande af öfvernaturliga gåfvor förändrar människan, så att hon varder rättfärdig och för Gud välbehaglig — är hon åter

stånd att förvärfva ett meritum condigni eller meritum de condigno, hvarigenom hon förmenas äga rättsanspråk på lön. Dessa »förtjänster» kallas äfven merita^ex congruo och merita ex condigno.

43. Sentenserna voro, kan man säga, medeltidens kompendium eller lärobok i dogmatik. Uttrycket härleder sig från det första och grundläggande arbetet af detta slag, nämligen den af Petrus Lombar-dus författade skriften Sententiarum libri IV, hvilken af senare teologiska författare flitigt kommenterades. Alla dessa senare bearbetningar och förklaringar buro ock i regel titeln Sententiæ.

44. Hederstitlar, som tillades en del af de berömda skolastiska teologerna. Så kallades Thomas ab Aquino doctor angelicus, Johannes Duns Scotus doctor subtilis samt Alexander från Hales doctor irrefra-ga bilis.

45. Citatet är från Euripides och återfinnes i hans Phoenissai v. 471 f., där Polvneikes, uppfordrad att framställa sin rättsståndpunkt i tvisten med sin broder, säger, att då hans sak är rättfärdig och talar för sig själf, behöfver den icke utsmyckas med någon talarkonst, men: ö d^äöinog Åöyog.

voööv èv avvfo (paQ/aduov östråt öorpcor.

46. Gabriel Biel åsyftas.

47. Grundare af olika klosterordnar.

48. Citatet är från Horatius lib. I. sat. 3, 2 3. Mævius är felskrifning för Mænius.

49. I Vulgataöfversättningen samt i sin kommentar till Daniels

bok.

50. »Förlåtliga synder», peccata venialia, kallar den romerska kyrkoläran 4 ofrivilliga synder i ringa saker. Däremot äro peccata mortalia eller »dödssynden alla medvetna och frivilliga öfverträdelser af Guds eller kyrkans bud i en viktig sak. I motsats mot de förra kunna de senare icke förlåtas utan bikt.

51. Chrysippus var en stoisk filosof, hvilken här (ehuru med tvifvelaktig rätt) anföres såsom exempel pa orimlig slutledningskonst.

52. En för sin grymhet beryktad grekisk »tyrann».

58. D. v. s. en uppdiktad, ingenstädes i världen förefintlig idealstat.

54. Epifanius († omkr. 402) har i en skrift anfört denna utsaga såsom görande anspråk på apostoliskt ursprung. Den finnes emellertid icke upptagen i de s. k. apostoliska konstitutionerna, och Epifanius själf finner dess apostoliska ursprung icke fullt bestyrkt.

55, Audianus yrkade i 4:e århundradet att påsken skulle firas samtidigt med den judiska påskfesten.

50. Här åsyftas Theofylakt, ärkebiskop af Bulgarien.

57. Cyrillus från Alexandria.820

58. I apologien betraktas skriftermålet med därtill hörande aflösning såsom ett särskildt sakrament.

59. Nicolaus de Tudesco, ärkebiskop af Palermo, en framstående kyrkorättslärare † 1445.

60. Johannes Duns Scotus.

61. Påfligt sändebud vid riksdagen i Augsburg.

62. Påfven Gregorius den store.

63. Utom Guds och kyrkans bud finnes det enligt romerskkatolsk åskådning äfven en del s. k. evangeliska råd. Man är icke skyldig att följa dessa, men gör man det, så vinner man därigenom en större fullkomlighet. De förnämsta af dessa »evangeliska råd» äro frivillig fattigdom, frivilligt celibat och frivillig lydnad, d. v. s. just det, hvartill klosterlöftena förbinda.

64. Biskop i Rom, som led martyrdöden under kejsar Gallus år 252.

65. Presbyter i Barcelona i slutet af 4:e och början af 5:e århundradet. Han uppträdde emot eremit- och munklifvet, celibatet, relikdyrkan och åkallan af helgonen. I flera hänseenden kan han betraktas såsom en efterföljare till Jovinianus. 33

66. Så kallade skalden Lucianus, som lefde i 2:dra århundradet e. Kr., en samling sagor.

67. Eck var icke blott en af Luthers häftigaste motståndare utan äfven ledaren af den kommission, som fått i uppdrag att granska och vederlägga Augsburgska bekännelsen.

68. En för sina enkla och rena seder känd romare.

69. Hedniska fester, vid hvilka utsväfningar och otukt af allehanda slag förekom.

70. En kättersk sekt, hvilken förkastade äktenskapet.

71. En för sin sedeslöshet beryktad assyrisk konung.

72. Franciskanerordens stiftare.

73. Aeschines var en berömd grekisk talare, samtida med och politisk motståndare till Demosthenes. Melanchton anspelar här på en hos Aeschines förekommande rhetorisk vändning.

74. En af Platos dialoger.

75. Den syriske konungen Antiochus Epifanes, hvilken plundrade Jerusalems tempel och invigde det åt afgudar, som han med våld ville tvinga judarna att dyrka. I följd häraf betraktas han såsom en förebild till antikrist.

76. Canones apostolorum, apostlarnas regler, kallades en samling gamla kyrkorättsbestämmelser, som ansågos härleda sig från apostlarna.821 FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

77. Aerins var en I midten af 4:e århundradet lefvande arme-nisk präst, hvilken uppträdde emot påbudet om bestämda fastedagar, förböner och offer för de döda, öfverskattande af celibatet m. m.

78. Anspelar på Platos tal- och tonsymbolik under inflytande af pytagoreisk tradition om sfärernas harmoni.

79. Campegius var den romerske legaten vid riksdagen i Augsburg.

80. Själamässor höllos mot betalning för att befria de i skärselden fångna själarna. Dylika mässor höllos veckodagen, månadsdagen och årsdagen efter den hädangångnes dödsdag. Under veckan efter allhelgonadag höllos dylika mässor dagligen. I förening med desamma stodo ofta vigilier (vakor), d. v. s. gudstjänster med böner för den döde, som höllos antingen på natten eller tidigt på morgonen.

81. Ända ifrån 13:e århundradet funnos i alla städer fria bad för de fattiga. Dessa kallades själabad, emedan de voro instiftade för att bringa stiftarens själ frälsning från skärselden. Efter badet erhöllo de fattiga i regel också mat och dryck. Jfr G. Uhlhorn, Die christliche Liebesthätigkeit im Mittelalter, Stuttgart 1884, s. 311.

82. Med vikarister torde här förstås det i viss mening extra-ordinarie prästerskapet, som för att öka sina inkomster åtog sig att mot betalning hålla själamässor eller eventuellt i den aflidnes ställe göra några botöfningar, som denne icke medhunnit.

88. Afser den af Bucer uppsatta s. k. Wittenbergkonkordian.

84. Begynnelseordet i ett kapitel af den romerska kyrkolagen.

85. Här åsyftas en skrift om den kyrkliga hierarkien, hvilken man tillskref Dionysius Areopagiten, d. v. s. den i Apg. 17: 34 omnämnde Dionysius. Flertalet af de under hans namn utgifna skrifterna äro dock bevisligen uppkomna först i 5:e århundradet.

86. Af Clemens Romanus, en af de s. k. apostoliska fäderna, hafva vi endast tvenne bref till korintierna i behåll. De s. k. apostoliska konstitutionerna och Klementinerna äro däremot oäkta.

87. Officialer kallades i den kanoniska rätten vikarier eller ställföreträdare vid utöfvandet af den kyrkliga domsrätten. Sålunda voro arkidiakonerna sedan 6:e århundradet biskoparnas officialer. Sedermera fingo arkidiakonerna egen domsrätt och använde då äfven i sin ordning officialer. Öfver godtycklighet och öfvergrepp från dessas sida klagades redan under den tidigare medeltiden.

88. Andlig frändskap uppstår enligt romersk-katolsk uppfattning emellan de barn som döpas samtidigt samt emellan dopförrättare och faddrar, liksom äfven emellan de samtidigt döpta barnens föräldrar och faddrarna. Denna frändskap utgör enligt kanonisk rätt ett äktenskapshinder, hvilket endast påfven kan upphäfva.822

FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

80. Titlar på pbstillor före Luthers tid, hvilka afsågo att underlätta för prästerna att skrifva predikningar.

90. En i tyska sagor och folkböcker mycket prisad hjälte.

91. Anspelar på ett på Luthers tid brukligt ordspråk.

92. Munk- och nunneordnar.

93. D. v. s. fågelskrämma för att skydda frukten.

94. En klosterorden, som underkastade sig särskildt stränga försakelser och botöfningar.

95. Där vi äro vana att säga de dödas uppståndelse står det ordagrant iköttets uppståndelse».

96. Epikureism står här i betydelsen af lättsinne och världskärlek.

97. Sahramentarier kallades alla de, som i strid mot Augsburgska bekännelsens tionde artikel förnekade Kristi lekamens och blods verkliga närvaro i nattvarden samt dess åtnjutande med munnen af såväl troende som icke troende.

98. Härmed afses Luthers år 1528 utgifna »bekännelse om Kristi nattvard», hvilken är en mot Zwingli och dennes meningsfränder riktad stridsskrift.

99. Kapernaitisk betyder i detta sammanhang en groft sinnlig uppfattning. Uttrycket härleder sig därifrån att invånarne i Kaper-naum enligt berättelsen i Johannesevangeliets 6:e kapitel på ett dylikt, groft sinnligt sätt uppfatta Jesu ord. I nattvardsläran framträder denna uppfattning därigenom att man glömmer, att det är fråga om den uppståndne och förhärligade Frälsarens lekamen och blod.

100. I grundtexten Von der Höllenfahrt Christi. Då emellertid såväl hos Luther själf som hos 1500-talets lutherska teologer ordet Hölle begagnas i såväl betydelsen »helvete» som äfven »dödsrike», torde vi här vara oförhindrade att återgifva det med sistnämda ord.

101. Kaspar Schwenkfeld, en rådsherre hos hertigen af Liegnitz slöt sig i början med stor ifver till Luther, men då han sedermera lärde en öfver den heliga Skrift stående inre uppenbarelse kom det till fullständig brytning emellan honom och lutheranerna. Schwenkfeld förkastade äfven barndopet och nekade Kristi lekamens och blods

verkliga närvaro i nattvarden. Med afseende på Kristi person hyste han likaledes från Luthers afvikande åsikter. I likhet med en del andra svärmare menade han, att en människa redan här i lifvet kunde blifva fullkomligt syndfri, samt påyrkade en ren församling.

102. Det s. k. Augsburgska Interim utgjorde en slags förlikningsformel, som kejsar Karl V lät uppsätta i Augsburg år 1548, och hvilken skulle gälla till dess ett i utsikt ställdt allmänt kyrkomöte ändgiltigt bilagt religionstriden. I detsamma fordrades en så godt som fullständig underkastelsen af protestanterna, hvarför dessa823 FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR.

i allmänhet vägrade att antaga detsamma, och de församlingar som underkastade sig, betraktades af de strängare lutheranerna såsom affallna.

108. Afser Luthers år 1544 utgifna »korta bekännelse om det heliga sakramentet».

104. Konkordieformeln undertecknades af 86 evangeliska riksständer och pärmare 8,000 lärare i den lutherska kyrkan.

105. Söndagen Esto mild = fastlagssöndagen. Beteckningen härleder sig däraf att den latinska mässan denna dag började med Ps. 31: 3 >Var mig (esto mibi) en fast klippa.>

100. Upphöjelsen (elevationen) är den akt i den romerska nattvardsmässan, som följer omedelbart efter konsekrationen och består däri, att det konsekrerade brädet och vinet upphöjes inför den knä-böjande församlingen för att af densamma tillbedjas.

107* Exorcism, egentligen besvärjelse* kallas i den gamla dopritualen den afdelning, i hvilken dopförrättaren bjuder djäfvulen att gå ut ifrån den, hvilken döpes.

108. Johan III:s gudstjänstordning. Anförda bibelställen.

Sid.

Sid.

Första Mosebok.

Ml 269

1: 28 ....42, 269, 716

2: 21 625

3: 7.............353

3: 15 .... 83, 689

6: 5.............625

8: 21 .... 565, 566, 639

15: 6............666

17: 7 ff.............604

17: 9 f............782

22: 18 690

25: 23 778

Andra Mosebok.

9: 16 777

20: 6.............141

20: 7............45

20: 12 164

20: 15 .... 246, 321

29: 39 f............292

33: 3 353

Tredje Mosebok.

3: 1 f.......•.....288

7: lif...........288

19: 18 147

Fjärde Mosebok.

6: 2 ff............324

14: 18 156

28: 4 ff............293

Femte Mosebok.

4: 24............156

6: 5 .... 109, 147, 316

6: 6 ff............428

12: 8............695

12: 32 695

16: 10 304

21: 18 ff...........465

29: 4 643

30: 6 643

32: 6 628

32: 18 562

Första Samuelsbok.

2: 6............198

2: 36 266

Andra Samuelsbok.

12: 13 197

22: 5............222

Första Konungaboken. 12: 26 237

Job.

9: 28 156

9: 30 156

10: 8 ff.......... 562, 628

19: 26 f.............563

Psaltaren.

1: 1 f............692

2: 10 386

4: 6 290

5: 5 760

5: 10............766

6: 2 222

6: 3 f............193

7: 9 156

8: 2 733

8: 6 f............745

8: 7 733

9: 2 f............785

12: 3 f............766

18: 5............222

19: 13 ...... 30, 48, 188, 366

31: 23 774

32: lf.. . . 99, 105, 115, 575, 667

32: 2 116

32: 5 210

32: 6 117

37: 1 122

37: 5 48

38: 5 ff............193

40: 7 290

45: 13 257

50: 8.............124

50: 13 290

50: 15 : 95, 140, 290, 445, 510

51: 6.............210

51: 7.............353

51: 12 .... 643, 651

51: 18 f............290

54: 8 679

56: 13 288

68: 19............111

72: 11 257

72: 15 257

82: 6 265

93: 1 f.............733

100: 3 562

109: 13 458

110: 1 ff............690

110: 3 .... 652, 679

111: 4 f.............301

116: il..........80, 316

116: 17............290

118: 18............197

119: 1 ff....... 580, 581, 692

119: 28............197

119: 32 696

119: 46............21

119: 71 693

119: 105..........i . 559

130: 3 f.............95

Sid.

130: 7 357

139: 14 ff'......... 562, 628

139: 16 759

143: 2 ... . 116, 156, 204. 336. 696 147: 11 493

Ordspråksboken.

10: 12.............132

17: 15 .... 572, 662

19: 17.............478

20: 9.............156

27: 23 .... 209 f.

Predikaren.

12: 1.............562

12: 7.............628

Jesaia.

1: 16 ff..........136 f., 225

5: 23 ... ,......... 662

11: 2........• 745

11: 10 .... 256 f.

14: 27 761

26: 16 222

28: 16 . . :....... 159, 201

28: 21 .... 198. 224

37: 28 759

38: 10 ff.............194

40: 6 f.......... 157, 281

45: 9 ff.............562

45: 11 628

49: 6 690

49: 23 201

52: 11 280

53: 5 .... 342, 690

53: 6 .... 251, 341

53: 10 .... 287, 297

53: 11.............104

54: 5 .... 562. 628

55: 11 231

58: 6.............164

58: 7 ff..........135, 137

61: 1.............745

64: 8 .... 562, 628

Jeremia.

3: 1 •...........775

7: 22 f.......... 124, 289826

9: 23 567

10: 24 222

15: 19..........140, 618

17: 9...........48, 640

23:6 570

23: 29 356

31: 19.............80

31: 33......... 108

49: 12 224

Hesekiel.

7: 26 267

11: 19 •............643

18: 23 .... 600, 776

20: 18 f.............237

20: 25 318

33: 11 ... . 208, 600, 648, 776, 777 36: 26 643

Daniel.

2: 28 599

3: 29.............138

4: 24 .... 136, 138, 139

7: 14.............740

8: 11 f.............292

9: 18 f.............157

11: 81.............294

11: 37 273

11: 38 296

12: 11 294

Ho sea.

13: 9 .... 760, 772

13: 14.............219

Jonas.

2: 9.............157

3: 10.............226

Habakuk. 2: 4 .... 104, 197, 673

Sakar ja.

1: 3.............140

1: 12.............255

2: 13.............157

Sid.

3:2............352

9: 10............733

Malaki.

1: 2 f........... . 778

1: il............290

3:3............291

Tobias.

4: 6............143

4: 11............143

4: 20............143

Andra Makkabeerboken} 15: 14............255

Matteus.

1: 21............630

3: 7............362

3: 8........139, 214, 217

3: 12............171

4: 17..........214, 217

5: 3............136

5: 6............765

5: 7............136

5: 10............122

5: 13............311

5: 21 ff.......... 579, 686

5: 32 280

5: 39 246

6: 14..........141, 523

6: 33............516

7: 7 f:...........510

7: 12............485

7: 15 ...... 60, 183, 1384, 757

7: 18 .... 249, 644, 676

7: 22 767

9: 12 .... 552, 714

10: 29 759

10: 32 756

11: 27 •....... 643, 740, 748
11: 28 196, 256,'551, 714, 764, 772, 773
13: 11 ff. 637, 643
13: 38............175
13: 47............175
15:3............51
15: 9 51. 56, 220, 221, 235, 316,320, 326, 342, 372, 597, 753
Sid.
15: 13 f............63
15: 19............565
16: 18 f.......... 379, 760
16: 19 .... 170, 228
17: 5 ...... 152, 649, 707, 772
17: 21............52
18:2............376
18: 6 f............755
18: 15............483
18: 18..........218, 380
18: 19 f............380
18: 20 ...... 364, 389, 427, 746
19: 6 .... 272, 273, 280
19: 11............271
19: 12 .... 42, 272
19: 17..........108, 141
19: 21............321
19: 29 .... 317, 320
20: 3 ff............764
20: 16 770
22: 1 ff............762
22: 2 ff.............764
22: 3 ff............768
22: 5 f............767
22: 12 767
22: 21 420
22: 37 128

23: 2.............29

23: 3 331

23: 13 ff.............323

23: 37 .... 651, 768

24: 5 371

24: 13 681

24: 23 ff.............371

25: 21 254

25: 23 254

25: 35 165

25: 42 f.............468

26: 26 709

26: 28 301

28: 18 . 591, 594, 707, 740, 744, 748

28: 19 .... 433, 528

28: 20 .... 381, 746

Markus.

1:1.............685

1: 15 . . 196. 214. 356, 578, 685, 773

6: 20 ... .489

9: 24.............714

14: 22 709

14: 23 585

Sid.

16: 15 .... 59, 685, 765

16: 16 ...... 367, 433, 528, 767

16: 20 733

Lukas.

1: 35 589

2: 32 690

3: 7.............362

4: 18.............686

6: 23.............162

6: 37 .... 135, 137, 523

7: 30 769

7: 37 f............199

7: 47............113

7: 50...... 113

8:8............770

8: 13............768

8: 18............770

10: 16 ... . 60, 177, 183, 195, 330

11: 11 ff...........774

11: 25 f.......... 768, 777

11: 41..........114, 144

12: 14............60

13: 3............685

13: 5............685

13: 23 f............766

14: 18............767

14: 24 769

15: 7............685

15: 10............685

17: 10...........29, 157

18: 11............157

21: 33 707

21: 34 .... 52, 243

22: 19 .... 46, 301, 709

22: 20 232

22: 25 376

24: 26 736

24: 35 265

24: 45 642

24: 46 f............685

24: 47 96, 193, 214, 356, 685, 764, 765

Johannes.

1:3............740

1: 5............638

1: 12 f............103

1: 14 .... 705. 740

1: 16 . . . •.........361

1: 18............773

1: 29 .... 105, 341, 764828

1: 51............740

8: 5............90

3: 14 f. 103

3: 15 f............714

3: 16 .... 648, 764, 773

3: 17 f..........103, 160

3: 35 740

3: 36............162

4: 23 f............289

5: 27 740

6: 29 643

6: 35 302

6: 37 773

6: 39 740

6: 40 .... 152, 765, 773

6: 44 .... 643, 775

6: 48 741

6: 51............764

7: 19............363

8: 34 .... 636, 657

8: 36 .... 89, 149, 653

8:44 174,250

9: 2 f............224

10: 9............773

10: 12............618

10: 27 f........ 171, 762, 765

10: 28 .... 760, 769, 779

13: 3 .... 740, 744

14: 6 .... 36, 773

14: 13............157

15: 3............762

15: 5 136, 140, 153, 165, 206, 567, 638, 643

15: 12.............678

16: 8 .... 355, 687, 694

16: 12.............61

16: 14.............772

16: 23 256

17: 10.............749

17: 17.............649

17: 20 649

17: 24 743

18: 36 .... 60. 381

20: 21 f...... 59, 376, 380, 381

21: 15 ff......• ... 379, 381

A p os ti ag ürn t n g a ma.

1: 7 . . •..........771

2: 38.............214

2: 42 265

2: 46 265

Sid.

3: 21.............725

4: 11 i'.............104

4: 12.............341

5: 29 ..... 33. 66, 331,, 383, 678

5: 31.............642

7: 51 .... 651, 767

10:1 ff.............368

10: 38 706

10: 43 ...... 100, 142, 201, 250

10: 44 202

13: 38 f.............103

13: 43 . •...........771

13: 46 767

13: 48 760

15: 1 ff.............612

15: 9 .... 104., 144, 371

15: 10.......51. 62, 241, 276

15: 20...........61, 65

16:3............754

16: 14 .... 567, 642

17: 25 628

17: 26 ff............562

17: 28 629

17: 30.......• . . • . . 362

20: 7 265

20: 21 ... •........685

20: 28 591

21: 26 754

26: 18 638

Romarbrefvet.

1: 3............735

1: 4............749

1: 16 59. 97. 231, 427, 567, 689, 765

1: 17 ...... 197, 572, 663, 673

1: 18 .... 355, 686

1: 20 f............689

2: 6............165

2: 13..........108, 135

3: 10 ff.......... 355, 362

3: lif............637

3: 12 .... 355, 638

a: 20 688

3: 21............92

3: 22 765

3: 23 f........... 90, 341

3: 24 f.......... 252, 572

3: 25 201

3: 26 .... 101, 341

3: 28 ... . 98. 102, 341, 661, 665 3: 31 .... 108, 117, 253

Sid.

4: l f............666

4: 3........148, 152, 572

4: 5 102, 145, 148, 152, 572, 661, 667 4: fi 101, 575. 664, 671, 680

4: 7............115

4: 9 .... 103, 122. 232

4: 11............301

4: 13............148

4: 14............92

4: 15 ...... 91, 141. 206, 355

4: 16 ...... 94, 200, 205, 252

4: 18............154

4: 20............152

4: 24 f............341

4: 25 689

5: 1 37, 103, 121, 126. 151, 154, 194.

' 284. 298, 306 5: 2 .... 99, 136. 141, 153, 682

5: 12 ff.......... 353, 622

5: 18 f.........• ... 661

5: 19 .... 571, 673

5: 20 :....... 112, 254. 355

6: 9............186

6: 12............581

6: 14............576

6: 16............657

6: 17............679

6: 19..........214, 217

6: 23 .... 162, 776

7: 5............80

7: (5............576

7: 7 .... 81, 102, 316, 688

7: 9 f............356

7: 14 ff. . . . 363. 576, 579, 640, 686

7:15............-693

7: 18 ...... 553, 640, 693, 695

7: 19 . •...........116

7: 22 f........ 640, 652. 679

7: 23 ff. . 81, 366, 581, 657. 693, 695 7: 25 ...:..... . 116, 366

7: 37 . •...........645

8: 1 .... 111, 152, 576

8: 2............695

8: 3............287

8: 4............111

8: 7 f....... 90, 567, 638, 640

8: 10..........161, 222

8: 12 f............111

8: 13 .... 679, 681

8: 14 .... 576, 652

8: 15............576

8: 16 .... 765, 774

Sid.

8: 17............164

8: 25 765

8: 26 765

8: 29 .... 762, 764, 769

8: 30 .... 122, 163, 601

8: 33 .... 572, 662

8: 34............116

8: 39 769

9: 5 .... 589, 728

9: 11 .... 768. 778

9: 16............567

9: 17............777

9: 19............761

9: 20 772

9: 22 f............775

9: 24 f............769

9: 31............-767

9: 33 . •..........159

10: 3 f............89

10: 4............690

10: 10 .... 103, 167, 233

10: 12............765

10: 17 . . 97. 195, 230. 567, 649. 773 11: 6 92

11: 20 682

11: 32..........6U0, 764

11: 33 ff.......... 770, 772

12: 1 .... 217, 243, 288

12: 2.............694

12: 5.............185

12: 19.............249

13: 1 .... 245, 246, 420

13: 5.............678

13: 8 ff.............422

13: 9.............696

14: 1 ff..........714, 754

14: 6.............754

14: 13.............597

14: 17 ...... 51, 180, 317, 328

14: 23 ... . 91. 207, 237, 316, 677

15-4 .... 602, 762, 779

15: 16.............292

Första Kor in tierbrefvet.

1: 7.............762

1: 9.............766

1: 21 .... 637, 649

1: 29 567

1: 30 ... . 102, 151, 371, 570, 689 2* 8 . 591

2: 14 ' ' ' ' 80. 249, 566, 637, 638

3: c.............377

3: 7.............567

3: 8........121, 159, 164

3: 12.............175

3: 21 f............377

4: 1.............303

4: 4 .... 115, 366, 696

4: 7.............643

4: 13.............463

4: 15............462

6: 9............681

7: 2 .... 42. 54, 270 L, 280, 322

7: 5.....'.......'.276

7: 9............42

7: 14............273

7: IX f............754

7: 27 280

7: 32 275

8: 8............316

8: 9............597

9: 14............419

9: 10............678

9: 19............754

9: 27 . . 52, 243, 581. 679, 693, 695 10: 16 185. 365. 585. 700. 710, 711, 717, 854

10: 17 185

11: 5 f............64

11: 23 f.......... 264,709

11: 25 301

11: 26 .... 124, 292

11: 27 ...... 44, 307, 701, 712

11: 28 365

11: 29 .... 187, 585, 701

11: 31.......... 140, 225

11: 33............47

12: 3............643

12: 22 f............485

13: 3............108

13: 13............128

14: 2 f............44

14: 30............64

14: 10............64

15: 12............612

15: 27 .... 740, 745

15: 56 f........... 99, 223

15: 57 221

16: 1.............121

Ändra Korintierbrefvet.

1: 9............222

1: 24 381

Sid.

2: 14 ff.............650

3: 5 ...... 567, 638, 643, 650

3: 6 .... 298, 689

3; 8.............765

3: 10.............317

3: 14 f.............686

3: 15 ff.............110

3: 16.............686

3: 18.............161

5: 2 f............161

5: 17.............643

5: 19.............706

5: 20 .... 303. 764

5: 21 .... 151. 570; 689

6: 1............. 653

6: 14 ...... 384. 597, 753, 757

6: 17.............753

7: 10.............686

9: 6 164

9: 7 .... 678, 679

10: 4 .... 60. 381

10: 5.............751

10: 8.............228

12: 5 .... 224. 567

12: 9 .... 224, 714

13: 8.............60

13: 10.............62

Golaterbrefvct.

1: 7 ff............390

1: 8 . .60. 331, 383. 384.. 559, 757

1:9............ 183
2: 4 f............754
2: 5............597
2: 6............377
2: 7 f............ 376
2: il............755
2: 16............103
2: 17 .... 154, 236
2: 21............89
3: 2............689
3: 11............572
3: 13............118
3: 14 .... 109, 694
3: 22 .... 101, 205
3: 24 .... 88, 690
3: 27 653
3: 28............185
4: 9............169
5: 1 .... 63, 241. 330, 597, 754
Sid.
5: 4 .... 56, 89, 235, 313
5: 6............106
5: 7 .... 169, 657
5: 9............660
5: 17 . 117, 154, 576. 640, 652, 693
5: 19 lf............552
5: 21............681
5: 22........• 677
5: 24 679
6: 2............581
6: 6............419
6: 14............581
6: 15............643
Efesierbrefvet.
1:4.... 599, 761, 762, 763, 772

1:6 760,778

1: 7.............142

1: 9f............764

1: 11............765

1: 18............762

1: 17............639

1: 21 .... 729, 739

1: 22 f.......... 172, 740

2: 1............638

2: 2 .... 174. 248, 636

2: 3............ 622

2: 4 f............567

2: 5........638, 651, 663

2: 8 36, 98, 102, 103. 235, 572, 575,

643

2: 10......643, 646, 676, 694

4:5 .... •........29

4:6............29

4: 8 . . . •.........389

4: lö.......... 591, 733

4: 17 f............637

4: 22 656

4: 28 226

5: 5............681

5: 8............638

5: 9............78

5: 25 if............172

5: 26 364

5: 30 747

6: 1 ff............421

6: 2............122

6: 4............420

6: 5 ff............421

6: 9............421

Sid.

Fi Ii}) per br ef vet.

1: 6 .... 766, 768

1: 9............639

1: 11............683

1: 29 642

2: 7............733

2: 13 .... 638, 642, 646

2: 14............64

2: 25 304

3: 7 ff............683

3: 9............662

3: 20............60

Kolosserbrefvet.

1: 9............639

1: 13............164

1: 22 f............682

2: 3 .... 594, 745

2: 8............. 169

2: 9 .... 594, 706, 734. 735, 744

2: 10............. 118

2: 11............196

2: 12..........134, 196

2: 13............638

2: 14............197

2: 16 51, 62, 169, 180, 240. 314. 755

2: 18.................277

2: 20 f....... 51, 62, 180, 329

2: 23 239

3: 4............720

3: 6............681

3: 10...........78, 161

3: 14............129

3: 19............420

Första Tessalonikerbrefvet. 4: 4 .... 276, 280

Andra Tessalonikerbrefvet.

2: 3 f............383

2: 4 ....172, 351

2: 13 f............762

2: 16 f............257

Första Timoteusbrefvet.

1: 5............133

1: 9 .... 88, 692832

2: 1 ff........... 42, 422

2: 15............274

3: 1 ff............618

3: 2..........424. 419

3: 15............175

3: 16............734

4: 1 ff. 43, öl. 63. 181, 235, 280. 370

4: 2 f............ 1(39

4: 5............273

4: 8............315

5: 5 f............-421

o: 8............326

5: 9............326

5: 1L ff. . . •.........325

5: 17 f............419

6: IT,............720

Andra Timoteusbrefvet.

1: 9 f. 764, 768

2: 15............120

2: 19............779

2: 21............776

2: 25 642

2: 26 636

3: 16 .... 694, 761, 762

4: 8............163

Titusbrefvet.

1: 5 ff. . . •.........388

1: 6 ff............419

1: 9............618

1: 14 .... 63, 372

1: 15 .... 274. 276. 280

2: 14............214

3: 5 .... 532, 643

3: 10 . . •....... 384, 757

Fil em ön brefvet. 14.............678

Ebreerbrefvet.

2: 7 f............745

2: 8............740

2: 14............562

2: 17............629

3: 14............681

3: 24.........; ... 766

4: 2..... 767

Sid.

4: 7............767

4: J 4 f............100

5: 1............296

10: 4...........-287

10: 10 .... 46. 287

10: 14............46

10: 26 768

10: 29 777

11: 1............153

11:4..........123,696

11: 6 .... 136, 140. 165, 249, 644

11:8............666

12: 8............693

13: 15............289

13: 17..........331, 419

13: 21............581

Petrus' första bref.

1: 2............293

1: 5 .... 168, 682

1: 9..........161, 682
1: 12............734
2: 4 ff............132
2: 5 .... 288, 696
2: 6 .... 159, 201
2: 9............389
2: 11............657
2: 13 ff............420
3: 1............420
3: 6............420
3: 7............420
o: 18............735
4: 1............735
4: 8............131
4: 17............222
5: 1.............388
5: 2............678
5: 3............66
5: 5 f............421
5: 10............766
Petrus' andra bref.
1: 4............735
1: 10 .... 252. 601. 681
1: 13............ . 683
1: 21.............368
2: 1 ff............268
2: 10............768
2: 13............392
2: 20 777
3: 9 ...... 600, 764. 766, 776
Johannes' första bref.
1: 7 ...... 630, 673, 740. 764
1: 8 ....156; 364
2: 1............39

2: 2 .... 600, 764

2: 12............142

3: 8............111

3: 9 . . . •.........364

3: 14............664

4: 21............678

5: 10 ff........ 149, 200, 206

5: 25 257

Johannes' andra bref. 1.............388

Sid.

Jakobs bref.

1: 6 f............527

1: 17 .... 643, 738

1: 18............134

2: 20 669

2: 22............135

2: 24............133

5: 16............211

Uppenbarelseboken.

4: 11............628

10: 1 ff............361